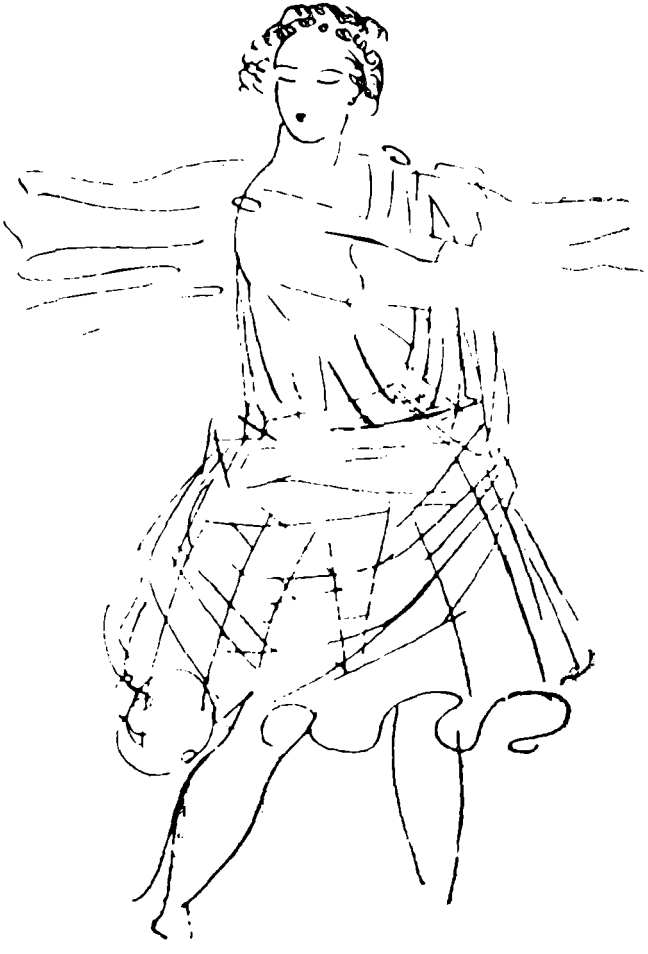

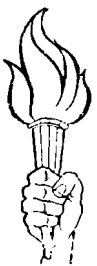
VARLIK YILLIĞI

1964

Dufy

VARLIK YILLIĞI 1964

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI : 5

Bu ciltteki bütün yazıların hiçbir yerde yayınlanmamış olması asıldır. Ancak, bazı şiir ve hikâyeler, bizde bekledikleri sırada, yazarlarınca başka bir yerde çıkarılmış ve gözümüzden kaçmışsa, özür dileriz.

Varlık Yayınları, sayı : 1020
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Aralık, 1963

1963 E TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABİ

Varlık Yıllığı'na dünya ve yurt olaylarının kısa bir bilânçosu ile başlamayı dört yıldır gelenek haline getirmiş olmasam, bu yazıyı yazmaktan seve seve vazgeçerdim. Karamsarlığı aşağı yukarı hiç değişemiyen, birbirinin benzeri tablolar çizmek bana da o kadar usanç verdi çünkü.

Dünyamız, bildiğimiz, birbirine düşman, eli tetikte iki dünya olmakta devam ediyor. Hep aynı çekişmeler, aynı pazarlıklar, aynı güvensizlikler içinde kıyasıya bir didişme ile geçen yıllara bir yenisini daha ekledik.

Berlin'de, Rusların burnu dibinde hür dünyanın ileri karakolu, Küba'da Amerika'nın burnu dibinde Sovyetlerin ileri karakolu, can düşmanlarının yüreklerine çevrilmiş birer tabanca gibi ateş almaya hazır duruyor. Güney Amerika'da komünist tahriklerinin ateşlediği ihtilâl yuvaları, her an patlaması beklenen bir kazan gibi kaynamaya devam ediyor. Uzak Doğu ile Afrika, kaynaşmalar, ayaklanmalar, suikastlerle, bir o yana bir bu yana, soğuktan çok ılık bir savaşın ön siperleri gibi kan ve barut kokuyor. Bunlara bir de, iki propagandanın ateşi arasında kalmış Arapların, Araplararası bir anlaşmaya değil, kendi öz ülkelerinde kararlı bir rejim kurmaya bile güçleri yetmiyen perişan durumlarını katın, görünüş, iyi kötü bir barışı sürdürmeye yarıyan bir statükonun ne zamana kadar sürebileceği üzerinde ciddî şüpheler veriyor adama.

Ama günümüzün büyük ve gitgide büyümekte olan problemi Çin olmakta devam ediyor. Bir iki yıldır Çin'le Sovyetler Birliği arasında açıkça kendini belli etmeye başlamış olan, Komünist dünyanın liderliği çekişmesi, biten yıl içinde apaçık bir bozuşmaya kadar vardı. İki tarafın aykırı görüşlerini uzlaştırmak için Temmuzda Moskova'da girişilen görüşmeler kesin bir başarısızlığa uğradıktan sonra, bu iki dev ülke arasındaki gerginlik, ideoloji birliğinin, büyük ülkelerin kendi çıkarları yanında pek önemli bir yer tutmıyacağını açıkça

belli etti. Böylece de dünya ulusları arasında birliğin ancak bütün ulusların Komünizm ideolojisinde birleşmeleri yolu ile gerçekleşebileceğini ileri sürenlerin tezleri suya düşmüş oldu.

Kendi aç yığınlarını doyurmaktan âciz Çin'in istediği nedir? Onun, Lenin ve Stalin'in yolundan dönmemekte ısrar edişi ve Rusya'yı Batılılara tavizler vermek suretiyle bu yola ihanet etmekle suçlaması, sadece bir Amerikan - Rus savaşının, her ikisini de birer ciddî kuvvet olmaktan çıkararak alanı Çinlilere bırakacağı hesabına dayanır görünüyor. Kruşçov'un, yeni bir dünya savaşının çağdaş uygarlığı ortadan kaldırabileceğini ve, ideoloji uğrunda da olsa, hiç bir devletin mecbur kalmadıkça bu yola başvuramıyacağı hakkındaki sözlerine, Çin liderleri, ülkü uğrunda milyonlarca canın hesaba katılmaya değer olmadığı gibi korkunç sözlerle karşılık verdiler. Böylece, yıllardır, hep daralmakta devam eden Çin - Sovyet işbirliği artık temelli kesilmiş bulunuyor. Şimdi Çin'in, Batılılar gibi Sovyetlerin yardımlarından da yoksun olarak endüstrileşme çabalarını ne dereceye kadar başarı ile sürdürebilecekleri gerçekten meraka değer bir konudur.

Çin, biliyoruz, yıllardır atom bombası yapma yolunda çalışmaktadır. Ruslara karşı büyük kırgınlıkları da bu çalışmalarında kendilerine yardımcı olmayı reddetmeleriyle başlamıştır. Batılı bilginlerin tahminlerine göre, Çin de yakın bir zamanda atom bombasını gerçekleştirebilecektir. Çin, bu başarıyı elde etse bile, bu alanda Ruslarla Amerikalıların varmış oldukları seviyeye erişmekte pek büyük güçlüklere uğrayacağı şüphesizdir. Dünyamızın dengesinde belirecek böyle bir sarsıntı tehlikesinin Sovyetlere, hür dünyaya daha çok yaklaşma ihtiyacını duyurması beklenebilir. Unutmamak gerekir ki, Ruslar da Amerikalılar gibi beyaz ırktandırlar ve gene onlar gibi sarı ırka karşı küçümseme duymaktan, bir yandan da ondan çekinmekten geri kalmazlar. Şu halde, altı yüz milyonluk bir fanatik kitlenin, atom bombasıyla silâhlanmasından doğacak yeni tehlike dünya politikası üzerinde bugünden tahmini güç gelişmelere yol açabilecektir.

Çin ,komünist dünyanın hegemonyasını Rusya'nın elinden almak için şimdiden açıktan açığa savaşmaya başlamıştır. Moskova'dan kopan Arnavutluk, olgun bir meyva gibi Çinlilerin kucağına düşüverdi. Beyaz ırka karşı ortak duyguları dolayısiyle bu yeni önderin Afrika ile Asya ve hattâ Güney Ame-

rika komünistleri arasında Rusyanın ayağını kaydırarak onun yerini almakta pek büyük zorluk çekmiyeceğini ileri sürenler herhalde büsbütün boş bir düşünceye kapılmıyorlar.

Son zamanlarda Rumanya'nın da Moskova'ya karşı gitgide güçlükler çıkarmaya başladığını, Çin'in kozunu oynamak tehdidi ile bağımsızlığını elden geldiği kadar arttırmak için fırsattan yararlandığını ileri sürenler de oldu. Herhalde Rus baskısını pek de severek karşılamıyan peyk memleketlerden bir kısmının bu yeni gelişmeden yararlanıp ergeç, biraz daha ferahlamanın, biraz daha bağımsız hareket etmenin yollarını araştırmaları hiç de beklenmedik bir olay sayılmaz.

Öte yandan, geçmişte kader birliği etmiş olduğumuz ve bir kısmı sınırdaşımız olan Arap memleketlerindeki huzursuzluk ve kararsızlık sürüp gitmektedir. Birçok ihtilâllere rağmen bir türlü Nâsırvarî sağlam bir ele geçerek hiç değilse, yerleşmiş bir yönetime kavuşamıyan Suriye ile Irak komşularımız bu yıl içinde gene üst üste ihtilâllerle sarsıldılar. Ulusal bir ihtiyaçtan çok, güdücü aydınlar arasındaki geçimsizliklerden ileri geliyor görünen bu darbelerin böyle sürüp gitmesi, bu memleketlerin geleceği için büyük tehlikeler yaratmaktan geri kalmıyor. Çünkü bu çeşit kararsızlıktan bezen halkların yarın dışardan gelecek bir durultucu ele kurtarıcı diye sarılmaları hiç de uzak bir ihtimal sayılamaz. Bu tehlikeyi gözönünde tutarak bu memleketlerdeki aydınların, küçük anlaşmazlıkları bir yana bırakıp elbirliği etmeleri, kendi menfaatleri gereği ise de, küçük politika hesaplarının tozu dumanı arasında böyle hayatî gerçeklerin gözden kaçmaya mahkûm olduğu da muhakkak.

Arap ülkeleri arasındaki asıl karşıtlık, sosyalist cumhuriyet idareleriyle muhafazakâr krallıklar arasında oluyor. Hicaz, Ürdün ve Fas krallıklariyle sosyalist Arap Cumhuriyetlerinin bir anlaşmayla varmaları beklenemez. Kralları devirerek bütün Arabistan'da sosyalist halk hükûmetleri kurulması hayali peşinde koşan Nâsır, bunların ülkelerini karıştırmak için elinden geleni yapıyor ve açıktan açığa içişlerine karışmaktan çekinmiyor. Yemen'de ihtilâlle başlayan savaşın bunca zamandan beri sürüp gitmesi ikiye ayrılan bu memleketin bir yanının Suut'tan, öbür yanının da Nâsır'dan yardım görerek, bir çeşit kapalı Suut-Nâsır savaşını kendi topraklarında sürdürmesinden ileri geliyor. Arap kralları, hattâ en

güclüleri olan Suut bile, ergeç tasfiye edilmeye mahkûmdurlar. Ancak bunların tasfiyesi Nâsır'ın umduğu gibi, bütün Arap uluslarının onun yeşil sosyalizmi altında birleşmelerine yetecek mi? Şimdi, işte bakın, Ben Bella, Cezayir'de Nâsır'dan da ışırı bir sosyalizmin gerçekleştirilmesi için çalışmakta, Batı Araplarını birleştirmek için de daha ilk günden, düne kadar bunca yardımını gördüğü Fas kırallığını yıkmaya çalışmaktadır. Fas ve Hicaz kırallarının tasfiyesinden sonra asıl büyük çatışmanın Nâsır'la Ben Bella arasında kopacağını bugünden söylemek kehanet sayılmasa gerektir. Öte yandan ne olduğu, ne istediği pek de belli olmıyan Kuzey Baasçılarının bu çatışmada hangi yanı tutacakları, ve birinden birinin buyruğu altına geçmeyi kabul edip etmiyecekleri sorulabilir. Bu pek kızışmış rekabete soğuk su katmamak için olacak, pusuda beklliyen küçücük İsrail hiç sesini çıkarmamakta, düşmanlarını birkaça bölen bu kavgaya bıyık altından gülmekle birlikte, ilerde doğabilecek güçlü bir Arap devletinin, hele bu devlet Sovyetlerden de yardım görürse, başına ne işler açabileceğini de kıra kara düşünmekten geri kalmıyor.

Dünyamızın yıllardır içinde bunaldığı nükleer savaş tehlikesi, Sovyetlerle Birleşik Devletler arasında imzalanan ve sonradan barışsever dünya devletlerinin hemen hepsinin katıldığı Atom denemelerini durdurma anlaşması ile bir dereceye kadar azalmış mıdır? Bunu göğsümüzü gere gere söyliyebilmeyi çok isterdik. Ancak, denemelerin durması, dünyamızı hava uçurmaya yetecek kadar birikmiş olan atom silâhlarının tetikte durmasından ortaya çıkan tehlikeyi hiçbir suretle azaltmış olamıyacağına göre, olsa olsa tehlikede yakın zamanda bir artış olmıyacağı düşüncesi ile oyalanabiliriz. Bununla birlikte, yukarıda işaret ettiğimiz Çin - Sovyet gerginliğinin, bu anlaşmadan daha çok, dünya barışına yardımcı olabileceğini belirtmeyi de unutmıyalım.

Yazımızın burasına gelmişken, dünyamızı yeni bir atom patlayışı gibi sarsmış olan bir haberin, Başkan Kennedy'nin beklenmedik ölümü haberinin dünya politikasının gelişmelerinde oynıyabileceği rol üzerinde bir kehanette bulunmak için vakit pek erkendir. Şu kadarını söyliyelim ki, dünyamız Kennedy ile gerçekten barışçı, insancıl, ağırbaşlı büyük bir önderini kaybetmiştir. Korkunç âkıbetinin hemen ardından, bütün dünyayı kaplamış olan üzüntü dalgası da bunu açıklar.

Kennedy'nin iki yıl gibi kısa bir zamanda dünya politikasının iyiye doğru yönelmesinde oynamış olduğu müsbet rol, gençliği dolayısiyle daha uzun yıllar Birleşik Devletlerin başında kalarak çok daha fazlasını yapmaya aday bir önderi yitirmenin acısını bütün dünyaya duyurmuştur.

★

Yurdumuz bakımından 1963 ün, dünya olaylarına göre daha umut verici geçmiş olduğunu ileri sürebileçek, bilmem ki, iktidar makamlarından başka kimse çıkar mı aramızdan? Gerçi bizi yönetenler de, eminim, pek hoşnud kalmamışlardır geçirdiğimiz şu son yılın olaylarından. Ne var ki, onlar, ister istemez, ulusa karşı, başkalarından daha iyimser görünmek zorundaydılar. İşin iç yüzünü iktidardan ayrıldıkları zaman söylemek üzere, içleri kan ağlasa da, ulusun karşısına güleç bir yüzle çıkacaklardı. Bu bir kuraldır ve bu yüzden onları yermeye de hakkımız yok.

İç politika çekişmelerimizin tarihini bir gözden geçirivelin hızlıca, göreceksiniz ki, geçen yıl içinde değişmiş hiç, ama hiçbir şey yoktur. Hiçbir acı ve zorlu olay, eski havayı sürdüren politikacılarımız üzerinde en küçük hayırlı bir etkide bulunamamıştır.

İç politika bakımından, ne yazık ki çoğu üzücü olmak üzere, epey hareketli bir yıl yaşadık. Eski Cumhurbaşkanı, müebbet hapis mahkûmu Celâl Bayar'ın şartlı olarak serbest bırakılması, eski hesapların, barış yolu ile tasfiyesine doğru atılmış iyi bir adımdı. Bu olay etrafında gerici bir gövde gösterisi yapılmaya kalkışılmamış ve Bayar, kalan ömrünü akrabaları arasında, politika dışında yaşamaya rıza göstermiş olsaydı, bu yerinde örneği daha başkaları izliyecek, biraz daha genişletilmiş yeni bir siyasî affın çıkması kolaylaşacaktı. Ama ulus çapında böyle bir barış havasının yurdu sarmasında kendi çıkarları hesabına sakınca görenler, hemen kolları sıvayıp işe giriştiler ve bir iyiniyet gösterisi olan bu olayı, 27 Mayıs İhtilâline karşı kazanılmış ve kazanılmakta devam edilecek diğerlerin ilki gibi aşırı bir gaflet içinde kutlamaya kalkıştılar. Sonucun ne olduğunu hep biliyoruz. Hiç olmaması gereken ve politika ortamını uzunca bir süre için zehirliyen olaylar birbirini kovaladı. Parti binaları tahribe uğradı, yaralananlar, dövülenler oldu, kargaşalık büyümek istidadını gösterince, Kayseri mahkûmları bunun cezasını çekti. Yumuşatıl-

miş hava yeniden sertleşti, mahkûmlar lehindeki birtakım kararlar geri alındı, pazarlık konusu edilen yeni affın da artık lâfı bile edilemez hale geldi.

Ancak bütün bu süre içinde, 27 Mayıs'a karşı memleket ölçüsünde ve hele Meclis içinde girişilen şımarık hareketler ve sözler öylesine bir öfke ve kırgınlık havası yarattı ki, bu ortamdan yararlanmak istiyen birtakım kişiler, Harp Okulunun devrimci ve iyiniyetli öğrencilerini kandırarak, fırsattan yararlanma yolunu tuttular ve olmaması gereken şey oldu, 21-22 Mayıs hareketi meydana geldi. Bu yersiz hareketin yurt çapında ne acı etkiler yaratmış olduğunu hep birlikte gördük ve yaşadık.

27 Mayıs ihtilâli ne kadar yerinde ve haklı ise, onun yarattığı ortamdan yararlanmak istiyen bu küçük ayaklanma teşebbüsü de o kadar anlamsız ve haksızdı. Kızılacak çok şey vardı yurtta, işler aydınların istediği yolda yürüyemiyordu, doğru ama, sorumsuz birtakım zümre ve kişilerin her yaptıkları saçma işi bir ayaklanma ile karşılamaya kalkışmak, onların bu hareketlerinden de saçma ve mantıksız olur. Ayaklanmalar, sorumsuz kişilere karşı değil, iktidarlara karşı yapılır. Bu hareketin yapıldığı sırada ise iktidarda bulunanlar o beğenilmiyen tutumların savunucusu ve sorumlusu değildiler. Yurtta anayasayı çiğnemek istiyenler belki vardı, ama iktidardakiler onlarla birlik değildiler ve anayasa çiğnenmiş de değildi. Bu durumda, bir ayaklanma için, anayasanın çiğnenmiş olmasına karşı bir direnme hareketi olmak gibi bir mazeret ileri sürülemez ve bizzat bu ayaklanma anayasayı çiğneme fiili haline gelirdi. Nitekim de öyle oldu, hareket bastırıldıktan sonra suçluları askerî mahkemeler, anayasayı çiğnemek ve kurulu düzeni zor yoliyle değiştirmeye kalkmak suçları ile yargıladı ve mahkûm etti.

Bu olayın en üzülmeye değer yanı, Atatürk'ün Cumhuriyeti kendisine emanet ettiği gençliğin ve ordunun, bu acı olaydan duymuş olabileceği bezginliktir. Yurdun iç ve dış güvenliği bakımından son derece önemli olan zinde kuvvetlerin morali ile oynamaya hiç bir maceracının eli varmamalıydı. Olan olmuş, geçmişin yaraları üstüne hiç sebepsiz bir yenisi eklenmiştir.

Seçimlerden iki yıl sonra da henüz normale dönmemiş olan siyasî bünyemiz gözönünde tutularak karıştırıcı, kırıcı, de-

mokrasiyi yıpratıcı her türlü aşırılık ve taşkınlıklardan çekinilmesi gerekliği bu son acı maceradan sonra olsun iyice anlaşılmış olmak gerekirken, 17 Kasım mahalli seçimlerinde de ne yazık ki partilerimiz hiç de iyi bir imtihan vermemişlerdir. Seçim kazanmak için her yolu meşru gören bir vurdumduymazlık içinde karşılıklı küfürlerle geçen bir seçim kampanyasının kime ne kazandırdığı bilinemez, ama yurda ve demokrasiye çok şeyler kaybettirdiğini açıkça söyliyebiliriz. Bu kampanyada yalnız Halk Partisinin ılımlılık ve ağırbaşlılık içinde efendice konuştuğunu düşmanları bile inkâr edemezler sanırım. Atatürk'ün adını övgüyle anarken, ilkelerine dolu dizgin saldıranlar, kayıtsız şartsız özgürlükten yana konuşurken şu ya da bu düşüncenin savunucularına hayat hakkı tanımıyanlar, 27 Mayıs devrimine karşı değiliz derken, onun yıktığı zihniyet ve tutumu ballandıra ballandıra övenler, köylünün ve işçinin sefâletinden söz açarken, sosyal adaleti alabildiğine yere çalanlar, karıştırıcılardan, şiddet taraftarlarından yakınırken halkı heyecana verecek sırları ortaya dökmeyi marifet sayanlar, memleketin bu konudaki alerjisini pekiyi bildikleri halde sosyal adalet tezini bir manifest edasiyle savunanlar, en kirli, en ağır ithamlarla birbirlerini suçlıyanlar, bir sürü falsolu ses, radyolarımızdan, bütün kampanya devamınca halkın demokrasiye olan inancını ve sevgisini yıpratmak için didindi, durdu. Bir yandan da demokrasi düşmanlarından yakınmayı hiç ihmal etmedi.

Seçim sonuçları bazı kimseleri pek şaşırtmış göründü. Oysa ki, bu sonuçlarda beklenmedik hiçbir şey yoktu. Halk Partisi 1961 seçimlerindeki oranının pek küçük bir farkla daha iyisini elde etmiştir. Bir yandan koalisyon içindeki tavizci tutumunun kendine kaybettirdiği aydın oylarını, bir yandan da gene aydın kişilerden birçoğunun, seçimlerin mahallî olduğu düşüncesiyle sandık başlarına gitmeye üşendiklerini hesaba katarsanız, bu sonuç, Halk Partisi lehine de yorumlanabilir. O bakımdan, bazı kimselerin, Halk Partisini politika alanından silinmiş gibi göstererek bundan başkanına veryansın etmek için yararlanmaya kalkmaları düpedüz ve gözgöre göre sahtekârlıktan başka bir şey değildir. Adalet Partisinin durumunu epey düzeltmiş olması da, tabiî bir sonuçtur. Çünkü Demokrat oyların önemli bir bölümü geçen seçimlerde Y.T.P. ile C.K.M.P. arasında paylaşılmıştı. Bunların son

kampanya sırasında 27 Mayıs'tan yana olduklarını açıkça belirtmeleri elbette ki bu oylardan büyük bir kısmını, eski D.P. nin temsilciliği görevini tek başına yüklenmiş olan A.P. ye kaydırmaktan geri kalmıyacaktı. Nitekim de öyle oldu. Bu iki küçük partinin, son seçimlerden mânen daha da küçülmüş olarak çıkmaları pek normal bir sonuçken, bundan koalisyonu sorumlu tutarak itibarlarını yeniden elde etmek için kabineden ayrılmayı gerekli görmeleri doğrusu mantıkdışı bir davranış olmuştur. Bu partilerin eski rağbeti yeniden bulmaları için şüphesiz ki yalnız koalisyondan ayrılmaları yetmiyecek, ayrıca devrim ve Atatürk düşmanlığında A.P. yi de geride bırakan bir aşırılık göstermeleri gerekecektir. Bunu yapamıyacaklarına ve yapsalar da taraftarlarından ılımlı bir kısmını bu sefer de Halk Partisine yönelmek zorunda bırakacaklarına göre, bu durumda ulus içindeki rağbet oranlarının bundan ileri gidemiyeceğini kabul ederek kendilerine ona göre bir çekidüzen vermeye çalışmaları ve böyle nazik bir zamanda koalisyonu bozmak gibi tehlikeli bir maceraya atılmaktan sakınmaları gerekirdi. Ne var ki, günümüzde mantık, hele politika alanında en az rastlanan bir matah olmuştur. Şu, ya da bu partinin yurt menfaatlerini bir yana bırakın hattâ kendi çıkarlarına da taban tabana zıt bir tutumu seçmelerini bu bakımdan tabii karşılamalıyız.

Son seçimlerin sonuçlarında iktisadî şartlar en büyük rolü oynamıştır diyenlerin düşüncesini paylaşamıyorum. Eğer, iktisadî şartlardan yurdun içinde bulunduğu buhran değil de, herkesin kendi iktisadi şartlarını düzeltme çabası kastediliyorsa, ona bir diyeceğim yok. Çünkü gerçekten de bizde ötedenberi seçimlerde kişi çıkarları en geniş etkiyi yapagelmiştir. Çoğu seçmenlerin okuma-yazma bilmediği, dolayısıyle seçimlerde güvendiği kişilerden akıl danıştığı, güvenilen kişilerinse politikaya yurdun kalkınması ülküsü ile değil de sadece tuttukları partiyi işbaşına getirerek böylece keselerini doldurmanın yollarını bulmak için yanaştıkları bir gerçek olduğuna göre, seçimlerde en ağır basan etkenin politika simsarlarına en çok çıkar sağlıyacak tutum olmasını tabii karşılamak gerekir. Eski seçimlerde de böyle olmuştur, son seçim-

lerde de. Yakın gelecekte, seçim sistemi değişmedikçe, sonuçların değişmesi için bir sebep göremiyorum.

★

Yazımın bu son bölümüne on beş günlük bir aradan sonra devam ediyorum. Bu süre içinde kabine buhranının sonu alınır belki diye beklemiş ve bu ilk formanın baskısını bekletmiştim. Ne yazık ki, şu satırların makineye verileceği, buhranın 16 ncı gününde de durum hâlâ kararsızlığını sürdürmektedir. Arada bir hayli çekişmeler, pazarlıklar olmuş, Adalet Partisinin başkanı, ilk defa kabine kurmayı denemiş, sonunda, pek isteksiz göründüğü bu işi beceremiyeceğini anlıyarak elini çekmiştir. Böylece iş gene demokrasimizin emektar bekçisi İnönü'ye düşmüştür. Düşmüştür ama bu sefer koalisyonu gerçekleştirmek ilk iki denemeden daha da güç olacağa benzer. Çünkü bu sefer C.H.P. n'n başkanı memleket ekonomisinin gerçek bir tehlike karşısında bulunduğunu ,bu tehlikeyi önlemek için toprak reformu, vergi eşitliği gibi ciddi tedbirler almak gerektiğini ve partisinin bunu gerçekleştirmeye kararlı olduğunu ilân etmiştir. İnönü'nün, şimdiye kadar ortaklarının baskıları yüzünden savsaklanan bu tedbirleri, kafa değiştirmemiş aynı ortaklara nasıl kabul ettireceğini bilemiyoruz. Yurdun ana dâvası haline gelen bu şartlara karşı olan ve 1960 dan önceki yağma devrine dönüşü özliyen birtakım milletvekillerinin tutumu gerçekten yürekler acısıdır.

Ulusça bu kadar büyük tehlikelerle burun buruna geldiğimiz, bu derece nazik bir zamanda Adalet Partisini yönetenlerin içinde bulundukları sorumsuzluk duygugsu hazin olduğu kadar da ibret verici bir haldir.

Böylesine olumsuz şartlar içinde bir koalisyon kurulsa bile devamlı, hele kendisini bekliyen tedbirleri geciktirmeden alabilecek gücte olacağını tahmin etmek kolay değildir.

Koalisyon kurulamaz ya da istenen yönde bir varlık gösteremezse geriye yeni bir seçime gitmekten başka çare kalmıyacaktır. Oysaki, hep biliyoruz, yeni bir seçim hiçbir derdimizi halletmiş olmıyacak, belki de karşılaştığımız buhranı daha da şiddetlendirmekten başka bir işe yaramıyacaktır.

Mahalli seçimlerden sonra A.P. lilerin kazandıkları yerlerde ilk iş olarak belediye başkanlarıyle üyelerinin ödenek-

lerini birkaç katına çıkarmaya ve azınlıkta kalan öteki partiler temsilcilerine karşı âdeta eski demokratların geleneksel husumet cephesini diriltmeye kalkışmaları Meclislerde bir Adalet Partisi çoğunluğunun, gerçekleşirse, memleketi ne yönlere sürükliyeceği ve siyasi durumu, çok geçmeden, hangi noktaya vardıracağı hakkında hiçbir şüphe bırakmamakta, dolayısiyle de bu partiye aydınlarla gençliğin güvensizliğini artırmaktadır. Yeni Anayasamızla devamlı olarak çatışma durumuna düşecek ve bunu maskelemek için bir takım oyunlara başvuracak bir iktidarın işbaşında ne ulusa ne de kendine bir hayrı dokunacağına inanamadığımız için bu erken seçim düşüncesini, bugünkü şartlar içinde, yurdun başına gelebilecek en büyük felâket olarak görmekten kendimizi alamıyoruz.

Ne diyelim! 1964 ün, yurt sevgisinden, insaf ve izandan bu derece uzaklaşmış görünen birtakım politikacılarımıza sağduyu ve anlayış getirmesini dilemekten başka bir şey gelmiyor elimizden.

1963 DE SANAT HAYATI

Renoir

1963 DE ŞİİRİMİZ

Rauf MUTLUAY

Toplamın Sonucu

İrili ufaklı, yüzden çok şiir kitabı.. Bütün dergilerde şiir üzerine yazılar.. Salt şiirle sayfaları dolan küçük dergicikler.. Birbirini dostlukla kollayan tanıtıcı yazılar.. Aynı üstünkörü gözlemler, bulanık açıklamalar.. Kalabalık ve karışık şiir çevirileri.. Sonuç: Büyük dalgalarla ayaklanmış bir denize atılan küçük küçük taş parçaları; etkisiz, gücsüz, seessiz. Tümünün toplamından duyulur bir yankı gelmiyor.

İyimser olmak için hiçbir sebep yok. Büyük çoğunluğu avuntu, özenti, oyalanma; şiir heveslilerinin heves şiirleri; gençlik hastalığı; kısır döngülerde dolanma. En çok ilgi uyandıran şiir kitabının bile, hiç olmazsa şairlerimiz sayısınca satılmadığını bilmiyor muyuz? Bu bilgi hiç değerli olmıyabilirdi; eğer satıldığı kadar okunduğuna inanabilseydik. "İyi", "kötü", "sevdim", "beğenmedim".. gibi ayaküstü yargı kesinliklerinin dışında hangi araştırıcı dikkatlerin, örneğin, konusu önceden belirlenmiş bir açık oturumun ortak emeğinde birleştiğini duydunuz? Eşe, dosta, edebiyatla ilgili uzak yakın bütün bilinen adlara postalanan paketlerin kaçı size, sözlü, yazılı bir küçük cevap, hiç olmazsa ince bir teşekkür getirdi? Kaç sanatçının, uğraşları, çabaları alanında birbiriyle mektuplaştığını biliyorsunuz? Hangi toplantılarda bir araya gelmiş dinlenmiş kafalar, çeşitli açılardan aynı esere bakabildiler? Artık iyice azalmış olan edebiyat matinelerinde alkışçı delikanlılarla genç kızların asıl merakları nereye? Sanatı üzerine konuşacak bir şairin konferansına kimler gider? Edebiyatımızın hemen sadece şiirle dolu geçmişine hangi incelemelerin yardımiyle bakabiliyoruz?

Biliyorum; sanat, her çağda bir azınlık işidir. Biliyorum; bütün öncü sanatçıları önce büyük düş kırıklıkları bekler. Bi-

liyorum; Pan'ın kavalına göre Apollon'un lirini duyup sevmek daha güç. Son yılların büyük toplumsal uyanışı, ardarda gelen canlı olaylar, bütün ilgiyi toplayan iç ve dış politika sorunları, gazetelerin sürümü, radyonun ucuzluğu, sinemanın kolaylığı, tiyatronun canlılığı çok arttı; biliyorum. Ama bütün bunlar bu büyük ilgisizliği, sanatın sanatçılar katındaki sağır sessizliğini, toplumun şiirden bu kadar ayrılışını, şiirin toplumdan böylesine uzak ve ayrı yaşama inadını açıklamaya yeter mi?

"Hâlâ yaşar ilk intihar edenin suya teması,
Korkunun ve arzunun ve hiçbir şeyin olmadığı an.
Büyük fırtınalar yığılır uzaklarda,
Denizi seyredenlerin bıraktığı arzulardan."

(Çocuk ve Allah, Denizden Gelen)

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın bu dizelerini yirmi yıldır her zaman etkilenerek hatırlamışımdır. Suya ilk atılanın, dalga uzaklıklarında hâlâ yaşayan anısı gibi, bunca kitabın, bunca sanat çabasının, sürüp giden, kaybolmıyan bir izi olsun istiyorum. Bunca şiirin, bunca emeğin de, onları duyan, yaşayan, anan, tekrarlıyan, insanların içlerinde büyük fırtınalar gibi birikip yığılmasını istiyorum. Öyleyse bu suskunluk, bunca eserin daha dünyaya gelirken ölü doğması neden? Ne bir yakınma, ne bir isyan; bu oluruna bırakış, şiirin gücünü bu kadar unutuş neden? Bunda herkesin birer suçu olmalıdır.

1963 ün şiir hayatı... Etkisiz, gücsüz, sessiz, dedim. Yeni uyandırılmış bir toprak gibi toplum; yurt yönetiminin, iç ve dış politika sorunlarının, ekonomik hayat hesaplarının tohumlarını bekliyor. Şiirden yola çıkan nice sanatçı da güçlerini, roman, tiyatro, hattâ sinemanın olanakları içinde zenginleştirmek deneyinde çalışıyor. Genellikle parçadan bütüne, küçükten büyüğe, kişiselden kollektife doğru bir türler gelişmesi var.

Üç dört yıl önceye kadar yılgın, kırgın, bunalmış bir ortamın özürü vardı. Bu yüzden 27 Mayıs sabahını selâmlıyan acemi sesler, yeni bir umudun, bir karanlık baskıdan kurtuluşun sevincini getirdiler. Ardından bir düşünce gelişimi beklenirdi. O günden bu yana düş kırıklıklarının yanısıra olum-

lu adımlar da çoğaldı. Oysa, şiir, olayların ardından gidiyor; şimdi şiir, herşeye sırt çevirmiş yalnızlığında eski duygular yığınını eşelemekle uğraşıyor. Toplumdan ayrı, toplumdan uzak. Ne yaşamamızın şiiri var, ne de şiirin yaşaması. Ya yaşadıklarını yazanlar hayat kadar soylu olamıyorlar, kolayca bayağılaşıyorlar; şiirlerini yaşatabilecek gücde olanlar da hayattan uzak kalıyorlar. Günümüzün de şair kahramanları olmalı. Sorunları yeni açıklanan acılı bir ülkenin kendi sesini kimden dinliyeceğiz? Ortaklaşmış bir dünya kaderinde çağımız insanının korkularını, karanlık geleceğini bize kim anlatacak? Bilimin yeni sonuçlarının, tekniğin bu korkunç gelişmesinin yanında günümüz insanının yeni düşüncesini şiir gücüyle nasıl birleştirmeli?

Toplumdan Uzak

Bu konuda birleşip ayrılanlar var. Geçen ay çıkmağa başlıyan DÖNEM'in başyazısı; okuyucu-yazar-dergi ilintilerinin gevşediğini, hepsinde sorumluluk duygusunun azaldığını, edebiyat kurumlarının amaç ve görevlerini şaşırdıklarını belirttikten sonra eğitim ve yurt yönetimine yararlı olan siyasal hayatın edebiyatımız için zararlı olduğu sonucuna varıyor, edebiyatı korumak için yollar arıyor: "Dönem, bir edebiyat dergisidir. Edebiyata karşı olan, edebiyatı zayıflatan, onu elden çıkaran, onu umursamıyan her türlü görüş ve davranışı hoş karşılamamaktadır. Dergimiz, her türlü edebiyat kurumlarının, edebiyat alanında yapılacak pek çok iş varken, edebiyat dışı meselelerle ilgilenmelerini, amaç yoksunluğuna, görev karıştırmasına yorar. Dönem, bir edebiyat dergisidir; edebiyat dışı uğraşlara sayfalarında yer vermiyecektir."

Şüphesiz sanatın başka şeylerle karışması iyi sonuç vermez; edebiyatçının görevi de herşeyden önce kendi aracını kullanmak, başka yollara kaçınmamaktır; bunlar doğru. Ama edebiyatı; toplumun bir kurumu, bir organı saymamak, edebiyatın toplumun ana yönelişlerinin dışında kalabileceğini sanmak, edebiyatçıların salt edebiyatın duvarlariyle kapalı bir ortamda, salt edebiyat dergilerinde yaşıyabileceklerini ummak, yanlış. Bu konuya YENİ İNSAN dergisinde İlhan Selçuk dokundu. "Edebiyat çıkmazımız" (Mart 1963, sayı 3) adlı yazısında; edebiyatın, çağının bilim ve felsefesine dayanarak daha ötelere uzanmak amacında olduğunu, memleketimizin ise bilim düşün-

cesinde de çağının geri kesimlerinde yaşadığını ileri sürdükten sonra, genç sanatçıların şaşkın durumlarını, yankısız bir ortamda kendi kendilerine konuşur gibi yazdıklarını belirterek şöyle diyordu: "Sanatçı istidatları, savundukları düşüncenin Türkiye'deki mimarisini kuracak gücden yoksun olduğu için anlaşılmaz olmanın keyfini ve alınganlığını sürdürmektedirler." İlk yazısında genel bir yargıya varan İlhan Selçuk aynı düşünceyi ikinci bir yazıda açıkladı:"Şairler yeniden topluma sırt çevirmektedirler... Son yıllarda şiirimiz, Türk okuyucusundan bir kaçma çabası içindedir. Türkiye'de yeni bir saray edebiyatının zevkini arıyanlar gün geçtikçe çoğalmaktadır. Bu, bencilliktir. Şairin halka inmesi diye bir saçma prensibin peşinde değiliz. Gerçekten ve gerçek şair, halkı kendisine kadar yükseltmeyi bilen sanatçıdır. Halk derken de elbette çok geniş yığınların ilgisinden medet ummak boşunadır. Yazılan şiirin cılız bir debiyat dergisinde boğulmasını önliyecek ölçüde bir okuyucu ve anlayıcı toplumu sağlıyabiliyor muyuz? Bunu da beceremiyorsak, yaptığımız işten kuşkulanmalıyız... 1963 Türkiyesinde toplum şaire, şair topluma sırt çevirmiş. Bir şair toplumcu olmıyabilir; ama toplumsuz yapamaz. Kendi çağının içinde Türkçe konuşarak toplumsuz kalan şairleri ise bir türlü affetmiyoruz." (Yeni İnsan Nisan, Mayıs, sayı 4-5).

Küçük bir meraklılar katına sıkışan, son yıllarda dil ve deyiş yenilenmesine yönelen, çağdaş batı şiirinin düşüncesini kavramadan sesini taklit eden, genç özentilerin bolluğu içinde asıl değerleri de görünmez olan, kopuk kopuk imajlar kalabalığı içinde özünü yitiren şiirimiz, gene eski ustaların elinde ilerliyor. Bu konuyu Melih Cevdet Anday'ın, Şükran Kurdakul'un sorularına verdiği cevapla bitiriyorum: "... Böyle bir dönem içinde şiire, saygılı ve vazgeçilmez yerini yeniden kazandırmak sorunu bundan ötürü ortaya çıkıyor. Bu sorun, ozanı, duygu ve duyu ürünleriyle yetinmeğe değil, düşünür ozan olmağa zorlar sanırım. Aktüalitede kaldığı sürece genellikle gerçekçi sanılan ozan, realiteye yöneldiği zaman belki de başlangıçta yadırganacaktır. Ama buna alışılacak ve ozanın, düşünlerimizi, davranışlarımızı temellendiren kök sorunlara inmesinin önemi anlaşılacaktır... Aktüaliteyi küçümsemiyorum. Aktüalite, kimi zaman realiteyi anlamamızın en göze çarpan belirtisidir. Konumuz, aktüaliteyi yoksamak değil, değerlendir-

mek konusudur... Gözden kaçan yeni aktüaliteleri yakalamaktır ozanın görevlerinden biri. Ancak bu, realiteler üstüne sağlam kanılar elde edilmekle başarılabilir... Bugün göze görünmeyen realite sorunlarına değinen bir ozan, bakarsınız yarın aktüalitenin tam içine girmiştir." (Ataç, Nisan 1963, sayı 12).

Geçen Yıldan Gelen :

Şiir kitaplarının değeri bakımından 1962, bu yıla göre üstündü. Attila İlhan'ın "Belâ Çiçeği", Arif Damar'ın "Saat Sekizi Geç Vurdu", Turgut Uyar'ın "Tütünler Islak", yeni ve güçlü aşamasını gösterdiği halde hak ettiği ilgiyi bulmayan Sabahattin Kudret Aksal'ın "Elinle" kitaplarından sonra, bana göre, şiirimizde en büyük özü olan "Kolları Bağlı Odysseus" yılın son ayında çıkmıştı. Uzun bir susuştan sonra Melih Cevdet Anday'ın bu etkili sesi, kelimenin bütün anlamiyle gerçek bir sanat olayı idi. Necati Cumalı, "bu kadar büyük ve güzel bir şiirin hiç haberimiz olmadan tamamlanıp ortaya çıkışı, şüphesiz şaşırtıcı bir olay" diyerek, bu büyük soluklu eserin oluşum sırrını dile getiriyordu. Yeditepe şiir armağanını tek oy farkla Turgut Uyar'a kaptıran, Türk Dil Kurumunun şiire ödül vermeme ısrarını yenemiyen Melih Cevdet Anday, bu eseriyle hem insanlık tarihinin, hem kendi düşünce evriminin sorunlarını işliyordu. Bazılarının fazla ussal saydıkları "Kolları Bağlı Odysseus", şiir dünyamıza alışılmamışın sarsıntısını getirdi. Sanırım bilinçle ya da esinle pek çok kişi, onun yeniliğinin zamanla ve tekrarla artacak olan gücünden yararlanacaktır. Yeditepe'nin 80, 81, 82. sayılarında Nermin Menemencioğlu'nun, Muzaffer Erdost'un, Ahmet Köksal'ın kitapla ilgili yazılarını; Ataç dergisinin Nisan sayısında, Şükran Kurdakul'un, Orhan Kemal'in övgü sözlerinden başlayan ve çok iyi hazırlanmış biçimleriyle Melih Cevdet Anday'ı birçok düşüncelerini derinliğine açıklamaya götüren soruları tanıamladı.

Dergilerde Şiir

Bir kısmı, biriktirdiklerini yakında toplayıp yayınladıkları, bir kısmı artık hiç yazmadıkları için dergilerde bu yıl şiirleri çıkmayanlar: Teoman Aktürel, Melih Cevdet Anday, Orhon Arıburnu, Sabahattin Batur, İlhan Berk, Salâh Birsel, A-

rif Damar, Zeki Ömer Defne, İlhan Demirarslan, Ece Ayhan, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Yılmaz Gruda, Rifat Ilgaz, Cahit Irgat, Ahmet Köksal, Mahmut Kuru, Cahit Külebi, Ercüment Behzat Lâv, Mehmet Kemal, Özdemir Asaf, Oktay Rifat, Ahmet Kutsi Tecer, Sabahattin Teoman, Ömer Faruk Toprak, Ercüment Uçarı, Emin Ülgener.

Nahit Ulvi Akgün (Varlık, 9 şiir), Tevfik Akdağ (Ataç, 2 şiir), Gülten Akın (Türk Dili, 3 şiir), Sabahattin Kudret Aksal (Varlık 2, Türk Dili 3 şiir), Talip Apaydın (Varlık, 5 şiir), Sunullah Arısoy (Dost, 1 şiir), Başaran (Varlık, 5 şiir), Salâhattin Batu (Türk Dili 1, Varlık 2, Çağrı 2 şiir), Edip Cansever (Dost 2, Dönem 1, Türk Dili 1 şiir), Cemal Süreya (Dost 1, Türk Dili 2, Yeni İnsan 1 şiir), Necati Cumalı (Varlık, 5 şiir), Behçet Kemal Çağlar (Türk Dili, 3 şiir), Fazıl Hüsnü Dağlarca (Varlık 6, Ataç 2, Türk Dili 5, Çağrı 4 şiir), Seyfettin Başçıllar (Türk Dili 4, Ataç 1 şiir), Metin Eloğlu (Dost, 1 şiir), İlhan Geçer (Çağrı, 3 şiir), Attilâ İlhan (Varlık, 4 şiir), Ceyhun Atuf Kansu (Türk Dili, 5 şiir), Sezai Karakoç (Dost, 1 şiir), Behçet Necatigil (Varlık 1, Dönem 1, Türk Dili 3, Yelken 1 şiir), Ahmet Oktay (Dost 3, Türk Dili 1, Ataç 1 şiir), Kemal Özer (Varlık 1 şiir), Celâl Sılay (Yeni İnsan, 2 şiir), Mustafa Seyit Sütüven (Yeni İnsan, 1 şiir), Ülkü Tamer (Yelken, 1 şiir), Suat Taşer (Dost 1, Ataç 1 şiir), Turgut Uyar (Dost 1, Dönem 1, Türk Dili 1 şiir), Nevzat Üstün (Dost 1, Ataç 1 şiir), Can Yücel (Dönem, 1 şiir), Nurer Uğurlu (Dost, 3 şiir), Ali Püsküllüoğlu (Türk Dili, 1 şiir), Halil Kocagöz, (Türk Dili 2, Ataç 1 şiir), Erdoğan Alkan (Türk Dili, 3 şiir), Ergin Sander (Türk Dili 1, Varlık 2 şiir), Abdullah Rıza Ergüven (Türk Dili 1, Varlık 5 şiir), Hasan Şimşek (Varlık, 5 şiir), Rıza Apak (Varlık, 5 şiir), Oğuz Kâzım Atok (Varlık, 4 şiir), Atillâ Büyüktuncay (Yelken 3, Varlık 3 şiir), Turgay Gönenç (Türk Dili 1, Dönem 3 şiir) yayımlayarak dergi sayfalarında göründüler. İzlediğim bellibaşlı dergilerden Varlık, Türk Dili, Ataç, Yeni İnsan, Dost, Yelken, Otağ ve bazı sayılarını gördüğüm kalabalık şiirli Çağrı'da birkaç şiir yayımladıkları için hatırlananlar da şunlar: Hasan Hüseyin, Mehmet Karabulut, Süleyman Okay, Güven Turan, Eray Canberk, Muharrem Vakar, Arif Coşkun, Feyyaz Kayacan, Coşkun Zengin, Ruşen Hakkı, Afşar Timuçin, Yavuz Ergün, Uğur Önal, Ergin Günçe, Gürol Sözen, Avni Özlez, Oben Güney, Halil İb-

rahim Bahar, Bülent Dalyancı, Muazzez Menemencioğlu, Muzaffer Erdost, Halûk Şevket, Merih Odman, Oktay Tuncer, Sennur Sezer, Cevdet Atmaca, Muhteşem Sünter, Halim Yağcıoğlu, Ahmet Altümsek, H. Vasfi Uçkan, Mesut Tarcan, Sabih Şendil, Adnan Ardağı, Osman Türkay, Mübeccel İzmirli, Mehrizat Poyraz, Özker Yaşın, Faik Baysal, Özcan Yalım, Zeki Kuruca, Faruk Erginsoy, Mustafa Erdoğdu, Ata Karatay, Faruk Taşkıran, Egemen Berköz, Süreyya Eryaşar, Sabri Altınel, Osman Bolulu, Aydın Hatipoğlu, Nedret Gürcan, Şükran Çapa, Mehmet Salihoğlu, Cahit Obruk, Cavidan Tümerkan, Faik Sabri Ceylân, M. Alptekin, Güngör Tekçe.

Şiir Üzerine Yazılar

Kolları Bağlı Odysseus'u hazırlama çabası içinde geçen yıl çeşitli konulariyle şiir sorunlarına değinen Melih Cevdet Anday, bu yıl bir yazıyla yetindi: Şiir ile Müzik (Yeditepe, 81). Talât S. Halman'ın Soyut Şiir (Varlık, 589) ve İki Soyut Şilrin Düşündürdükleri (Varlık, 590) yazıları dikkati çekti. Muzaffer Erdost, anlaşılmayacak anlamsız için (Dost, 23), Kuramsal Denemeler (Dost, 29) başlıklı yazılarında ikinci yeni akımının açıklanmasına çalıştı. Veysel Öngören'in, genellikle ne dediği ve ataklığının kaynağı anlaşılmayan Bir Şiir Meselesi (Dost, 30) adlı yazısı, Ahmet Oktay'dan cevap aldı: Tehlikeli Yorumlar (Dost, 31).

Bu yıl çıkmağa başlayan Yeni İnsan'da, Tragedyalar adlı şiir dizisiyle yeni bir öze kavuşan ve aşamasını, "Yeni toplumculukla deyimlendirebileceğimiz bir başlangıç.. Evet bir başlangıç.." diye niteleyen Edip Cansever, şiir konusunda en çok ve en titiz düşünenlerden biri olduğunu da gösterdi: Kapalı (sayı 3), Sanatçı ile Politikacı (4-5), Geleceğin Şiiri (6-7), Şiirl Bölmek (8), Yapay Dil, Yapay Zenginlik (10). Özellikle Tragedyalar 3'ün müthiş etkisi, Edip Cansever'in yepyeni bir gücün aşısıyla canlanan bir dönemeçte olduğunu gösteriyor. Günümüzün tragedyasını, şiir ögelerinden hiç vazgeçmeden böyle taze bir gerçekçilikle dile getirebilmesi önemli iş. Şiir sorunları üzerinde ısrarlı duruşu ile bu yeni durumu, Cansever'in kendi içinde baştan başa yenileşmekte olduğunu gösteriyor.

Cahit Tanyol'un Şiir ve Düşünce, Şiir ve Gerçek yazıları da Yeni İnsan'ın 9. ve 10. sayılarında yer aldı. Şiirde Bi-

çim (Yeni İnsan, 6-7) ve özellikle Şiir Üstüne (Türk Dili, 141) yazılariyle Sabahattin Kudret Aksal, en emekli şiir yazılarının örneğini verdi. Turgut Uyar, Bir Soruşturma (Türk Dili, 138) ve Çıkmazın Güzelliği (Dönem, 2) yazılariyle çağdaş şiire ve insana yeni bir imkân verecek bilinci bulmak umudunda olduğunu söyledi. Bol bol çeviri şiirin yanısıra, batı şairleri üzerine tanıtıcı ve açıklayıcı yazılar da çıktı.

Şairlerle Konuşmalar

Yelken Dergisinin soruşturmasına şairlerden Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Ayhan Hünalp, Osman Bolulu cevap verdiler. Başka da bir soruşturma düzenlenmedi. Kitaplarının çıkış günlerinde Yelken dergisinde Afşar Timuçin, Şükran Kurdakul'la konuştu. "Yaz Dönemi" üstüne Behçet Necatigil'le yapılan bir konuşma da aynı sayıda yayımlandı. (Yelken, 80). Dost'un 28. sayısında Turgut Uyar'ın konuşması yer aldı. Yeditepe'nin 87. sayısında Enver Sipahioğlu'nun sorularına Nedret Gürcan karşılık verdi. Otağ'da (sayı, 9), A. Neyzer Karahan, Osman Bolulu ile konuştu.

Varlık'ın alıştığımız sayfasında M. Ünal'ın Adnan Ardağı ile (595), ve Özker Yaşın'la konuşmaları yer aldı. M. Menemencioğlu da Ümit Yaşar'a (590), Ergin Sander'e (591), Ahmet Kutsi Tecer'e (596), Sabahattin Kudret Aksal'a (598), Behçet Kemal Çağlar'a (599), sorular sordu.

Şiir Kitapları Üzerine :

Dergilerde kısa biyografik notların yanısıra kitap tanıtma yazıları da çıktı. Muzaffer Uyguner ve Muhtar Körükçü, Sabahattin Kudret Aksal'ın "Bir Sabah Uyanmak" kitabı üstünde durdular (Varlık, 589, 597). Hikmet Dizdaroğlu, Dağlarca'nın Türk Olmak ve Necatigil'in Yaz Dönemi eserlerine dokundu (Varlık, 608, 610). Ayrıca Yaz Dönemi, Çağrı'da Prof. Mehmet Kaplan (sayı, 69), Ataç'da A. Aydın Hatipoğlu (sayı, 19), Dost'ta Konur (31) ve Nihat Ziyalan'ın eleştirilerine konu oldu. Ferit Öngören, Ataç'da (sayı, 18), Konur, Dost'ta (31), Kemal Özer'in Tutsak Kan'ı üzerinde durdular. Dağlarca'nın Türk Olmak kitabı için Çağrı'da (64), Dost'ta (31) da yazılar çıktı. İlhan Geçer, Hasan Şimşek'in kitabı için (Çağrı, 70), Z. İlhan Zaimoğlu, İdris Ahmet Pura'nın "Islığımın Çevresi" için (Varlık, 604), Hüseyin Cöntürk, Melisa Erdön-

mez'in Umut Pembeleri, Ruşen Hakkı'nın Köprü'sü için yazılar yazdı (Dost, 27). Bütün dergilerdeki bütün şiirleri kaçırmadan izlemeği inatçı bir merak yapmış olan Hüseyin Cöntürk; Coşkun Zengin'in (Dost, 29), Nahit Ulvi Akgün'ün (Dost, 30), Ahmet Oktay'ın (Dost, 28), Sezai Karakoç'un (Dost, 23) şiirleri için gözlem ve yargılarını bildirdi. Bir yandan da Şairler Sözlüğü ile harf sırasına göre, yazan ve yazmayan, gelmiş geçmiş bütün şairleri kısa notlarla ölçülere bağlamak işine girişti (Dönem, 1, 2). Aynı dergide, A. Turgut "Dergilerde" sütununa başladı. İkinci sayıda bu işi de Hüseyin Cöntürk aldı. A. Turgut, bir defasında Celâl Sılay üzerinde durdu (Dost, 28). Türk Dili'nde Cemal Süreya, ayın şiirlerini eleştirmeğe (144, 145) başladı. Yeni İnsan'da Bülent Dalyancı'nın bazı şiir kitapları ve dergileri üzerindeki yazıları yer aldı.

Çeviri Kitaplar

Oktay Rifat'ın "Lâtin Ozanlarından Çeviriler" i geniş bir ilgi gördü; bu arada Otağ'da (sayı, 8) Cinuçen Tanrıkorur imzalı bir yazı, çevirilere karşı çıktı. Vergilius'un Sığırtmaç Türküleri de, İsmet Z. Eyuboğlu'nun çevirisiyle gene Çan yayınları arasında çıktı. (Çan yayınları, ikinci baskılarını görme bahtına ulaşan kitaplardan birini, Oktay Rifat'ın "Aşağı Yukarı" ile "Karga ile Tilki" deki şiirlerini "İkilik" adı ile yayımladı). De yayınevi, Behçet Necatigil'in Wolfgang Borchert'den Hamburg üzerine şiirleri, "Fener, Gece ve Yıldızlar" çevirisini bastı. Jacques Prévert'den Sabahattin Eyuboğlu'nun yaptığı seçme çeviriler, gene Çan yayınları arasında basıldığı zaman nice okuyucu için yirmi yıl önceki şiirimizin kaynaklarından biri aydınlanmış oldu. (Yeni İnsan'da da Prévert üzerine Alain Bosquet'nin yazısı). Hüseyin Karakan'ın derlediği Ömer Hayyam Rübailerinden başka, Yahya Kemal Beyatlı'nın "Hayyam Rübailerini Türkçe Söyleyiş" i de tamam olarak basıldı. Önemli iki nokta var burda. Biri Yahya Kemal'in "Türki" sandığı dilin alabildiğine eskiliği; öteki Hayyam'dan seçme yaparken en suya, sabuna dokunmıyanların alınmış olması. Bir iki yıl önce Sabahattin Eyuboğlu'nun "Hayyam'dan Dörtlükleri" ni okumuş olanlar ne kadar kazançlı iseler, Yahya Kemal'inkileri beklemiş olanlar da o kadar şaşkına dönmelidirler. İki çevirici arasında tam bir karşıtlık var: Hem Hayyam'ı yorumlayışlarında, hem Hayyam'ın dil zevkinde. Ben Eyuboğlu'ndan yanayım

Antolojiler

Şiir hayatımızdaki cansızlığın belli bir işareti de yeni antolojilerin düzenlenmemiş olması. Orhan Burlan'ın "Kurtuluştan Sonrakiler" ayarında hiçbir yorumlu eser çıkmadı henüz. Bu yılın antolojileri arasında en iyisi Tahsin Saraç'ın "Günümüz Fransız Şiiri". Dr. Hüseyin Karakan'ın üç ciltlik "Dünya Şiiri Antolojisi", dergi sayfalarını dolduran çeviri şiirlerden açıkgözce yararlanmayı beceren karışık bir örnek. "Çağrı'da yeniler" de, yayımlanan her şiirini kendi değerlerini onaylayan birer belge sayan genç heveslilerin toplandığı yer. Bugünlerde, Türk Dil Kurumu yayınları arasında, Behçet Necatigil'in dikkatle ve seçerek derlediği "Atatürk Şiirleri" çıktı.

Şiir Kitapları

Biçim olarak her kitap, şairin bir dönemini belirtmeli; bir kitap olacak kadar sayfayı doldurmak ölçü tutulmamalı. Eskiden olduğu gibi, şairler, kitaplarının, herkesten önce kendileri için bir yeni aşama, bir yeniden hesaplaşma, ömürlerinin bir çağının ayıklanmış, atılmış ürünlerinden ayakta artakalan örnekleriyle kişiliklerinin yeni bir sınavı olduğunu umursamaz görünüyorlar. Kitap yayımlamakta hevesli bir acelecilik gösteren sayısız örnek var elimizde. Onun için, yılın başlıca kitapları üstünde durmak gerekli; ötekileri adlarını anmakla geçebiliriz.

Vârisleri ile yapılmış bir anlaşmaya dayanarak Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerini yayımlayan Enstitü, kasımda üçüncü kitabı da çıkardı: Rübailer. En güzellerini yıllardan beri duyageldiğimiz 41 rübai. (Aynı kitap içinde "Hayyam Rübailerini Türkçe Söyleyiş": 54 örnek). Hepsi birden okununca bütün değerlerini yitiren, dilce ölümüne eski, vezin ve uyak sınırlarına sıkışmış, çoğu zengin bir nükte değerinden yoksun, zorlama söyleyişler. Örneğin, Cemal Yeşil, bu biçim içinde çok daha güzellerini, çok daha zorlarını yazmıştı. Küçücük bir örnek olarak, şairin, aynı düşünceyi anlatan iki parçasını karşılaştıralım. Itri'den:

"Öyle bir mûsikiyi örten ölüm,
Bir teselli bırakmaz insanda.
Çok saatler geçince hicranda,
Düşülür bir hayâle zevk alınır;

Belki hâlâ o besteler çalınır,
Gemiler geçmiyen bir ummanda."

"İsmail Dede:

Tâ'ûna giriftâr olarak Minâ'da
Can verdi cehennem gibi bir hummâda.
Fâni ise öz bestelerin hallâkı,
Doğmak, yaşamak nâfiledir dünyâda."

Yılın kitabı, Behçet Necatigil'in "Yaz Dönemi" (Ataç yayınları). Başlangıcından beri hiçbir taklide kapılmayan, hep kendi kendisi olarak yaşayan Necatigil, yaşamasını, çevresini, çağını, toplumsal katını, evini, uğraşını, amacını, aydın acılarını, mutluluklarını... kolayca ulaşabileceği biçim gösterişlerinden bilinçle kaçınarak şiirleştiriyor. Bazılarının kınadığı derin bir duygululuk, bazılarının anlamadığı bir kendine kapanış, bazılarının sezemediği gerçek bir toplumculuk. Kendi yaşamadığı hiçbir serüveni yazmıyor; sadece kendisinde bulunan özel halleri de. Necatigil'in yüksek sesle okunmaya elverişsiz şiirlerinde; yalnızlıkların, sabırlı çalışmaların, başkaları yararına özgeçili kurbanlıkların, yaşama kavgasının en insancıl zorunluklarının, hepimize uygun gelen düşüncelerini bulabiliriz. Son şiirlerinin kelime sayısında ve çeşidinde büyük bir çoğalış var; yanısıra her sözü tam yerine, bir yakı gibi acının tam üstüne yerleştirme dikkati. Bu kadar özen, kısa mısralarda ve kısa şiirlerde, yakın çağrışımların da gözönündeki imajların da uzak bir kapalılığa dönüşmesini zorunlu kılıyor. Sessiz okumalarda, önce tamamını, sonra sıra ile parçalarını, dizelerini yeniden okuyuşlarda şairin asıl demek istediği anlama yakınlaşma. Yoğunluk, kelime kullanımında en azla yetinen bir tutumluluk önce şiirleri karanlık gösteriyor. Sonra alacakaranlık, daha sonra sabah ışıması, en sonunda şiirle okuyanın birleşmesi. Behçet Necatigil'in kitabı, gerçek şiirden yoksun bir yayım yılında, 1963 ün bütün ödüllerine en haklı aday olmalıdır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Karşı-Duvar dergisinin ilk on iki sayısını bir araya getiren "Türk Olmak" da, aydınlık, güç sesli bir açık yüreklilikle "Toprak Ana" günlerine dönüyor; daha geniş kalabalıklara seslenme amacını gözden kaçırma-

dan. İlkel görünüşleri altında eskimemiş ustalıklarıyla bir halk sanatının eğitim görevinde (Kitap yayınları).

Hasan Hüseyin, şiirlerini Kavel'de topladı (Ataç Kitabevi). Hak, hukuk kavgasına gönüllü şiir. Yurtiçi, yurtdışı emek ve özgürlük savaşının, şimdi örnekleri iyice azalmış olan toksözlü gerçekçiliği. Apaçık bir amacın, inançlı bir güvenin, bilinçli bir görevin serbest mısralarda uzayıp kısalan, ne kadar söylerse söylesin gönlünce haykıramadığına hayıflanan, daima geride söylenmemiş bir şeylerin öfkesini taşıyan isyanları. Doğrudan doğruya seslenişler, şiirin gereklerini unutmaya hazır atılımlar, birçok yerde iyice gür bir âhenğin sesinde güclenen toplumsal gerçekler. Benzeri örneklerin yokluğu içinde Kavel, unutulmuş anılardan bir şeyler getiriyor.

Kocakent'te Başaran, Yaban'ın Ahmet Celâl'inin tersine köy gözüyle şehri eleştiriyor. Günlük konuşma diliyle ve deyimlerden de bolca yararlanarak, arasıra nükteli zenginlikle, en belirgin özelliği olarak çok sıcak ve içten bir özlemle, yetiştiği yerlerle yerleştiği yerlerin bir büyük gerçek içinde birleşip birleşemiyeceğini düşünüyor. 27 parçalık bu bölümlü şiir, mısra yapısındaki büyük ihmallerle yıpranık. Kitaptan tipik bir örneği, bazı başka köy yazarlarında da gördüğümüz bir kınamanın kızgınlığını alıyorum; cümlelikten kurtulamıyan dizeler yapısı:

"İşte aydınlar, saksı bitkileri,
En pahalı süsleri zamanımızın.
Hazır kokulara, renklere dadanmış
Mevsimleri açmağa özenirler camlarda
Yitik gökleri.

Kitap kitap susarlar sonra
Bu akşamlar yalnızlıkları
Bir içkilere batırır
Bir kadınlara uzatırlar düşüncelerini
Başları döner müzeler gibi.

Kurtulsalar bi yol acunu
Sözcüklerle kurup bozmaktan
Kırabilseler saksılarını
Toprağa başlasalar ormanca
Yeni bir çağ olacak gözleri."

Sürek yayınları içinde Kemal Özer'in üçüncü kitabı, Tutsak Kan çıktı. Kelimeleri de, sesleri de, öteki şiir ögelerinin hepsini de salt mısra kuruluşu içinde düşünen şair. Divan şiirinde olabildiği gibi, kümelerini, ardarda gelen dizeleri birbirinden ayırıp karıştırsanız, yapısı bozulmaz şiirinin. Çünkü bir anlam kompozisyonunu değil, bir ses ve biçim etkisini arıyor. Kendine göre bir sözlüğü var Kemal Özer'in. Sevdiği, seçtiği, bütün imajlarının yapısında kullandığı özel bir sözlük. Hiç sezdirmeden ölçüden, uyaktan, uygun değerlerde kümeleşen dizelerin toplu okunuşundan faydalanıyor. Ne söyliyeceğini değil, her zaman nasıl söyliyeceğini arıyor boyuna. Kopuk çağrışımlar, aralarında yer ve zaman birliği bulunmayan izlenimler; ama bütün eksikliklerine karşın, şiirine baktıran, şiirinden çokça şeyler umduran, bekleten, bıraktırmayan bir usta olgunluğu. Su parçalar şiirindeki ses ve biçim bütünlüğünü gösterir sanıyorum:

"....
Kopup gider yol gösterici kuşlar
Direklerinden kopup gider dalgınlıkların
Sökülür güneşin bıraktığı iz
Aklından geçenler rüzgârın
Yeni bir unutuşa kadar.

Tırmanır sarmaşıklardan yukarı
Çin evlerine doğru uykumuzda
Boyunları ejderha gemiler
Kimbilir hangi deniz bir daha
Hangi rüzgâr başlatacak onları."

Şükran Kurdakul, 19 şiirini "Nice Kaygılardan Sonra" kitabında topladı (Ataç Kitabevi). Adının da belirttiği gibi, uzun bir direnmenin yenik olmayan sonucunda, acılarını anarak iyimser bir güvene kavuşan aydınlık şiirler. Duru bir söyleyişi var Kurdakul'un. Genellikle uzun mısralar eğilimi; tekrarlardan hoşlanan, açıklamayı isteyip de açıklamaktan çekinen bir tutumu, sembole veya alegoriye kaçmadan kendi konusu içinde kalan; sade ve derin, gerçek ve güçlü dostlukların, dayanışmaların, anlaşmaların temlerini işleyen şiirler. Her şiirin bütünlük özelliğine dikkat edilirken, şiirlerin hepsi de

bir bütün içinde birleştirilebilecek benzerlikler kazanmış. Büyük bir heyecan vermeyen, ama içten duygulanmalar yaratan alçakgönüllü örnekler.

Sürek yayınları içinde Nihat Ziyalan'ın da küçük bir kitabı çıktı: Asık Yüzlünün Biri. Birinci bölümünde kendinden daha usta çağrışımı şairlerinin, gerçeküstücülüğe özenen tutarsızlıkları içinde bazı denemeler. İkinci bölümde çocuk dünyasının değerlendirmeleri; çocuk buluşu, çocuk zekâsı, çocuk dili. İlginç bir serüven.

On yıl önceki "Kıbrıs'dan Atatürk'e" adlı destan denemesini bu defa değiştirerek genişletip "Atatürk'e Saygı Duruşu" adıyla bastıran Özker Yaşın, Yeditepe yayınları arasında çıkan "Babil Daha Uzakta" kitabiyle kendini aşmış görünüyor. Yıllardan beri çilesi çekilen bir şiir serüveninin, arada çok kolay yapılmış örnekleri pek bol olsa da, elbette olumlu sonuçları da olacaktı. Ne var ki, son kitabında da Özker Yaşın, kaleminden çıkanların iyi bir ayıklamasını yapamamış. Bir türlü vazgeçemediği zayıf örneklerle, yer yer gereksizce apaçık düz söyleyişler. Forsa, Babil Daha Uzakta, Çağrılar, Değiş-Tokuş gibi uğraşılmış ürünler yanında uçarı buluşların, aşk mektubu bildirilerinin hızlı boşalışları.

Kısa Bakışlar

İki Beyaz Çizgi'de (Yeditepe yayını), Nedret Gürcan, bir yandan aşk şiirleri yazmakta Ümit Yaşar'a özeniyor, bir yandan basit buluşların tekerlemesinden hoşnut kalıyor, sık sık şairlik kabiliyetinin boşuna harcanışında oyalanıyor, yanyana gelmez, tutarsız deyişlerle şimdi bir umut parıltısı, az sonra büyük bir bıkkınlık.

"Gül Yaktı Dudağını" diye kalın bir kitap dolduran Kemal Kaplancalı, Orhan Seyfi'nin en kötü şiirlerinin kötü taklidinde. Orta okul öğrenciliğinin saf özentileri; oysa yaşının da geçkin olduğunu belli eden ögeler açıkta.

"Bileşim Çizgisi" nde (Mim yayınları) Osman Bolulu, yıllardır uğraştığı şiirini başkalarının seslerinden kurtaramamanın tekrarları içinde. Aynı acemiliklerin -Türkiye'de meğer ne çok dergi varmış, bunların yayımlandığı- arasıra kendi toprağından, kendi iç hayatından gelen doğal güzellikleri.

Mübeccel İzmirli, Otağ yayınlarında çıkan "Gök Katında Kaza" da çeşitli görüntüler içinde. Başından sonuna doğru

şiirlerin konuşu, yeni yaşanmış ama, düş kırıklığiyle çıkılmış bir aşkın hikâyesini veriyor. Kadın dünyasına giden bazı yolların açık izleri; yeteneği var, yetkinliği yok.

Önsözünde Ahmet Kutsi Tecer'in, "biraz bulutlu, biraz hülyalı, fakat çok renkli sesler çıkaran bir kamışla bize efsanelerini söylüyor" diye övdüğü Ayhan Kırdar, 'Bağırıyorum" un uzun şiirlerinde isyancı bir epik tavırla dikkati çekiyor; kısa şiirlerinde küçük buluşların nüktesine saplanıyor. Duyguları yoğun, düşünceleri temelsiz.

Nusret K. Otyam'ın "Barış Günce" sinde (Mim yayınları) bir şey bulamadım. Orhan Oruk, "Kartacadan Sana Geliyorum" la canlı umutlar getirdi. "Açar Yörüngeler Çiçeği" nde Fikret Demirağ, karmakarışık denemeler peşinde göründü. "Kargı" da Özdemir İnce; devrik cümlenin kasıtlı bir inatla devamlı kullanılışlyle etkili istifler bulma dileğinde. Yapma bir gösteriş, boşuna bir emek. H. Zekâi Yiğitler'in "10 Kasımlarda Atatürk" ü, bir Atatürk şiirleri antolojisinin hoşgörülü sınırları içine girebilecek tek örnek getirmedi. Abdullah Neyzar Karahan, "Yaşayana" nın küçük sayfalarında ilginç bir davranışda göründü. 1962 sonunda ve 1963 Nisan'ında birer küçük kitap çıkaran Mehmet Kıyat; "Ak Özlem ve Çoklu Kentler Gerçeği" gençlik dileklerinin doyumsuzluğunu yalnızlık temasında tekrarlıyor; çok titiz bir dil özleşmesi merakı içinde.

1963 de yayımlandığını duyduğum, görmediğim kitaplar; hayli kabarık. Boşuna zaman ve emek harcadığım nicelerinden sonra onlarda acaba iyi bir şeyler var mıydı bilmiyorum. Muazzez Menemencioğlu Emi, Muammer Kocabaş - Meçhul Yaşamalar, Ece Şenay Kardelina, İdris Ahmet Pura - Işığımın Çevresi, Kâmuran Harputlu - Baba, Ümit Yaşar - Ötesi Yok, İhsan Şimşek - Üşüyen Gece, Kutman Ersoy - Sızı, Rıfkı Yavaş Mustafa, Cengiz Turhan Kaybolan Yıllar, Hüseyin Aruk - Bireşimler, Mehmet Haşmet - Ar Çiçeği, Ahmet Kaçar - Kimbilir, Yücel Saçoğlu - Seni Sevmek Kaderim, Fehmi Eruçar Kertenkele, Ramazan Şengör - Mavi Dalgalar, Melih Erçin - Karanlık Oynamağa Başladı, Celâl Teklner - Yeni Mevlit, Refet Altan Geç, Ş. Reşit Oğuzkan Kıvılcım, Güngör Özmen - Garip Kişi, Nihat Öztörün - Vatana Seslenış, Hatip Erdinç - Boyuncuğum, Feridun Çalışır - Üç Yapraklı Çiçek, Nahide Başdere - İsyan, Yakup Alp - A'dan Z'ye, M. Gündüz

Göktürk - Burası 27 Mayıs Ankara'sı, Hikmet Daye - Nisan Yağmuru, Salih Tözün - Rüzgâr Estikçe, Ali Ulutürk - Ali'nin Şiirleri, J. H. Gerez - Seni Yaşamak, Celâl Gürsoy - Rübailer, Bener Hakeri - İp, Baki Bahar - Yakamozlar, Ayseren Erbay Venüs Kabuğu, Kaya Öztaş Mutsuz Çağrılar...

Sonucun Toplamı

Bu kadar adı bilerek andım, boşuna değil. Bu şiir kalabalığının yığınına omuz silkemeyiz. Şiir yazma heveslilerini istismar eden dergi ucuzluğu ile şiirin ne olduğunu iyi anlatamadan kışkırtan öğretmen tutumlarının suçu vardır. Bir de -üç beş kişinin dışında- şiir sorunlarını gereğince açıklanıyan önemli şairlerin susuşu.

Tanju Üner Görünü

Ench Eckel

1963 DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

Genel Görünüş :

Hikâye ve roman alanlarında bir yıl içinde yayınlanan kitapları gözden geçiren yazılarıma, Varlık Yıllıklarında, 1960 dan bu yana devam ediyorum. Dört yıldan beri süregelen bu yazılarım gözden geçirilince, yerli roman ve hikâye edebiyatımızın gün geçtikçe çetinleşen şartların baskısı altında ezildiğini, kitap biçiminde gün ışığına çıkabilen eserlerin gittikçe azaldığı görülecektir. Öte yandan, öncü yazarların bu yolda direndikleri, yeni yazarların ilk eserlerini yayınlayabildikleri de ayrıca göze çarpmaktadır. Memleketimizde kitap alma ve okuma alışkanlığına ulaşmış sınırlı kitlenin son yıllarda daha çok çeviri eserlere yöneldikleri, ciltli ve pahalı çeviri serilerinin gittikçe çoğalmasından, birçoklarının ikinci baskılara ulaşmalarından belli olmaktadır. Öte yandan, son yıllarda ortaya çıkan bazı yeni yayınevlerinin de eski eserleri yeniden basmaları, yayınevi ve çevirmenleri belli olan kitapları bile hiçbir değişiklik yapmadan, zaptetmeleri dikkati çekiyor. Alıcının gittikçe çoğalan istekleri, çeviri roman piyasasına hiç alışık olmadığımız yeni bir vurguncu ticaret havası getireceğe benzemektedir. Geçen yıl içinde göze çarpan bir başka yenilik de, polis romanları seri ve sayılarının birdenbire çoğalmış olmalarıdır. Bu soy kitaplar, baskı ve kapak güzellikleri bakımından da çeviri romanlarla yarışmaktadırlar.

Amerikalıların, iyi baskılı çocuk ve halk kitapları için kurup işlettikleri, bizim piyasamıza göre büyük ölçüdeki satın alma fonunu bu yıl kaldırmış olmaları, bu yoldaki küçük ve haris çekişmeleri durdurmuş, alanı köklü yayınevlerinin eski serilerine bırakmış görünmektedir. Doğan Kardeş Yayınevinin önümüzdeki yıl içinde sonuçlanacak "Çocuk Romanı" yarışmasının romancılığımızın bu dalına bir canlılık getireceğini, yeni değerler ve eserleri ortaya çıkaracağını umuyorum.

1963 yılının derlemelerini gözden geçirirken, bizim kitapçılık piyasamızın özelliklerinden birinin bu yıl da ortaya çıkacağını, birçok eserlerin yılbaşına yakın veya ondan sonraki aylarda yayınlanacağını belirtmeliyim. Bundan dolayıdır ki, geçen yıldan kalan eserlerden ancak bu yıl söz ettiğim gibi, bu soy yıl sonu ürünlerine de ancak gelecek Yıllıkta değinebileceğim. Bu eksikliği mümkün mertebe kapatmak düşüncesiyle, kitapçılarda ve gazetelerde kalan eserlere de bu yazının sonunda bir bölüm ayıracağım.

Geçen Yıla Toplu Bir Bakış

1957 yılında roman ve hikâye kolunda 41 kitap yayınlanmıştı. Bunların 10 tanesi büyük boy roman, 9 tanesi cep romanı, 22 tanesi de küçük hikâye kitabı idi. 1960 yılında ise ancak 9 roman ve 10 tane de küçük hikâye kitabının çıkabildiğini gördük. Üstelik eski öncü hikâyecilerin çoğu romana geçtiği halde, tempo birdenbire yavaşlamıştı. Bunda bir dereceye kadar politika ve ekonomi düzensizliklerinin bizdeki kültür hayatını derinden etkileyen nedenlerini gözönüne almak gerekliydi. Ama yazarlarımızın çoğunun artık *"gelişen gerçekçilik"* yolunda direnecek kadar güçleri kalmadığı, birkaç yerde çalışarak amatörce çabalarını artık sürdüremiyecekleri de belli oluyordu. Kitap sayısı 1961 yılında da düşmüş, irili ufaklı 11 roman ve 4 tane de hikâye kitabı çıkabilmişti. 1962 yılında ise roman ve hikâye alanında 30 eserle karşılaşmıştık. Bunlardan 10 tanesi roman, 20 tanesi de küçük hikâye kitabı, 1963 yılında ise 25 eserden 10 tanesi roman, 15 tanesi küçük hikâye kitabı idi.

Bu sayıların, bu yıl içinde, 6 roman ve 11 hikâye ile 17 ye, en düşük sayıya kadar indiğini görüyoruz. Üstelik bunlardan çoğunun da yazılalı çok oluşu, yıllardır gazetelerde ve kitapçılarda yayın sırası bekliyen bahtsız eserler oluşu da dikkati çekmektedir.

1957 yılında telif roman ve hikâye yayınlayan 8 yayınevinden 7 tanesinin bu işten vazgeçtiklerini, bir kısmının yayın alanından çekilirken geriye kalanların da başka alanlara (çeviri roman ve ansiklopedik yayınlar, çocuk kitapları) yöneldiklerini görmüştük. 1963 roman ve hikâye yılında ise, 4 eserle *"Yeditepe"*, 2 eserle *"Sürekli Yayınları"*, birer eserle *"İz"*, *"Forum"*, *"Arı"*, *"Ataç"*, *"Pınar Yayınları"* hikâye alanı-

nın 11 eserini ortaya koymuş bulunuyorlar. Roman alanında ise *"Ataç Yayınevi"* 2, birer kitapla da *"Remzi"*, *"Altın Kitaplar"*, *"Güven"*, yayınevleri 5 kitabı aralarında bölüşüyorlar. Ünlü birkaç büyük yayınevinde çıkanlar bir yana bırakılırsa, burada adı geçecek hikâye kitaplarının çoğunun yayınlanmasında, son yıllarda bulunan bir usule uyularak, yazarların telif haklarından vazgeçmelerinden başka masraflara da katıldıkları görülmektedir. Bu yılın roman ve hikâye alanındaki 17 eseri işte bu şartlar altında ortaya çıkmıştır.

1963 ROMAN YILINDA BELLİ BAŞLI ESERLER VE YAZARLARI

"Sokakların Çocuğu"

Orhan Kemal'in yeni romanı *"Sokakların Çocuğu"*, *"Suçlu"* (Remzi Kitabevi, 1957) romanının ikinci bölümüdür. Bu iki bölümlü eseriyle Orhan Kemal, şimdiye kadar yazdığı romanlardan çok farklı bir konuya başlıyordu. Büyük şehrin (İstanbul) kenar mahallelerindeki hayatın içinden sivrilen suçlu çocuk tiplerinin gelişiminde, çevrenin, ailenin, şehirdeki belli-başlı *"cürüme merkezleri"* nin ters eğitici etkileri üzerinde durmak istiyordu. Gittikçe ezilen, toplumun yön verici ve olumlu eğitsel etkilerinin dışında kalan, günlük ekmek peşinde gittikçe çürüyen aile çevrelerinde, ilkokulu bile bitiremiyen çocukları içine alıp bozan sokaklar, bu sokaklara yerleşmiş suça iteleyici çevreler, bu romanlarında başarılı bir gözlemle yansıtılmıştı. Küçük çocuklar üzerinde kovboy filmlerinin etkilerini anlatan bölümleri, ilk kitabında ele alınıyordu. Toprak ve işçi sorunlarını işliyen romanlarının ardından büyük şehrin küçük insanlarını anlatan eserlerinde eski başarısını sağlıyanuyan Orhan Kemal'in, bu yeni romanında, sanatının artık niteleyici bir dönüm noktasına geldiği açıkça belli oluyor. Bir yandan çocuk ve eğitim psikolojisini, öte yandan toplum psikolojisini yakından ilgilendiren, son yıllarda eğitimcilerimiz ve ceza hukukçularımızca da ele alınıp araştırılan çocuk suçluluğu sorununun gerçekçi bir romancı tarafından ele alınıp incelenmesi çok yerinde bir iş olmuştu. Bir ucu bilime dokunan, üstelik üzerinde bir hayli araştırma da yapılmış bir konuda, Orhan Kemal'in, kendi çevresindeki can-

lı gözlemlerine dayanarak malzemesini daha rahatça kullanabilmesi, yanılmalara düşmeden gerçekçi bir anlatım yolu bulabilmesi gerekirdi. Daha etken bir sanat ifadesine, daha derli toplu bir bütünlüğe ulaştıracak bir çalışma yerine, acele yapılmış kopuk gözlemler ve masabaşı tasarlamaları ile yetinmesi, tefrika romancılarına hâs bir şişirmeciliğin bütün zorlamaları ilk bakışta göze çarpıyor. Hele romanın ikinci bölümünde zararlı çocuk kitapları ve filmlerin bozucu etkilerine dayanan olayları, ayrıntıları, özden uzaklaştıran kopuk anlatımındaki perişanlık hiçbir romanında görülmiyecek ölçülere varıyor. Cevdet'in hayal tutkunluğunun sürekli sayıklamaları, bu romanındaki tıkanıklığın başlıca nedeni. Ortaya konulan suça yöneliş konusunda, sürükleyici ve hazırlayıcı toplum çevresinden gelen temel nedenler yerine, yazar, Cevdet'in saplantı halindeki tasarılarını koymak istemiş. Bu tasarıları da, asıl güçlü olması gereken o eski gündelik yaşamanın ortamına indiremeden, özün gelişmesini engelliyen bir düzensizlik içinde tekrarlamadan kurtulamamış.

"Kalpaklılar - "Doludizgin"

Samim Kocagöz'ün Kurtuluş Savaşını anlatan iki ciltlik roman sırasının ilk cildi 1958 de *"Vatan"* gazetesinde tefrika edilmiş, geçen roman yılının son günlerinde yayınlandığından 1963 yıllığında söz konusu edilememişti. İkinci bölümü "Doludizgin" le birlikte ele alınışı bir bakıma daha uygun düştü sayılabilir. Aslında, "Kalpaklılar" üç ciltlik bir roman trilojisi olarak düşünülmüş, sonra tek cilde indirilmiş, baskı zorlukları (650 sayfa) yüzünden iki bölüme ayrılmıştı.

"Kalpaklılar", İzmir'in işgali ile başlıyan ilk direnişleri, Batı Cephesi ve Kuvay-i Milliye'nin kuruluşunu, Ankara'dan Kastamonu'ya, sonunda da Düzce Ayaklanması'na kadar uzanan olayları içine alıyor. Romanın hazırlanışında, tarihî olaylara Atatürkçü bir açıdan bakılmaya çalışılmış, bu yüzden de gerçekçi olmaktan çok, duygulu ve epik bir anlatışla malzemenin eski coşkunluk havasına uyulmuş. Aslına bakılırsa, Kurtuluş Savaşımızla ilgili vesikalar, anı kitapları, monografiler, olayları kucaklıyan ve devrimlerin temele oturmayışının o günlere bağlı ve bu günün sert çatışmalarını bile etkileyen nedenlerinin köklerine ulaşabilen sentezler henüz yapılmadığından, bu büyük tarihî olayın her yanı, henüz sanatçılara ra-

hat çalışma imkânları verecek ölçüde aydınlatılmış sayılamazdı. Ama yine de Kurtuluş Savaşımız, bugünün sorunlarının köklerini aydınlatıcı bir açıdan ele alınabilirdi, alınmaktadır da. Çünkü bizde bütün olumlu bilim ve düşünce akımlarının çıkış ve gelişmelerine sanat eserleri öncülük etmiştir. Kocagöz, aynı konu üzerine eğilen Kemal Tahir'den tamamiyle farklı olarak, romanını, ilk Cumhuriyet yıllarının coşkunluk havasına bağlamış, gençleri güclendirici ve umutlandırıcı bir hava yaratmak istemiş. Son yıllarda birkaç romancının birbirlerinden iyice ayrılarak ve aynı zamanda bu konuya eğilmeleri, artık araştırmaların olumlu gelişmelerini beklemeden sanatın bu yola öncülük edeceğini açıkça göstermektedir. Hızla gelişen toplum olaylarının *"Yeni Atatürkçülük"* yönündeki gelişmeleri de devrimci bütün ilgileri aynı noktaya toplamaktadır.

Samim Kocagöz, 1954 den sonra yayınlanan, çoğu iyice kontrol edilmemiş cep kitabı serilerine varıncaya kadar, romanındaki epik açıya yarıyacak malzemeyi gözden geçirmiş, çalışmalarını bu kadarla da bırakmıyarak, kurduğu taslaktaki boşlukları yerinde yaptığı araştırmalar ve o günleri yaşamış gazilerden yaptığı derlemelerle kapatmış. İzmir çevresi olaylarını o günlerin gazetelerinden, Aydın, Salihli, Söke olaylarını da ora insanları arasında dolaşarak yeniden not etmiştir. Bir kısmı ölmüş bulunan kimselerin anılarını onları tanıyanların ifadeleriyle kontrol ederek, yaşıyanları da bulup konuşturarak romanına sokarken çok emekler harcadığı açıkça anlaşılmaktadır. O yılların politik ve sosyal gelişmelerinden çok, milletin içinden yükselen o coşkunluk havasını, çetelerden büyük orduyu kurmaya doğru gelişen hareketleri anlatmaya önem verdiği görülüyor. İstiklâl Savaşının kahramanlarını, olaylarını anlatırken, hepimizi ta çocukluk günlerimizde milli marşlar ve halk türküleri ile sarmış ve sürüklemiş olan o eski destan havasına kendini özlemle kaptırmış. Bütün gücünü, başkalarında da beliren bu özlemin susuzluğunu dindirmek, o mutlu kurtuluş yıllarının havasını yeniden yaşatmak amacında toplanış. Kendi ailesi ve çevresinden bu olaylara karışmış olanların da etkilediği duygulu bir coşkunlukla halk ağzından dinlediği eski savaş menkıbelerini, kahramanlık epizodlarına karışmış gerçek olayları romanında geniş ölçüde kullanmış.

Büyük savaşları konu olarak alan bellibaşlı romancılar, çoğunlukla koca bir orduyu ve bütün bir savaşı değil de, bir tek veya bir grup insanın yaşantısında yansıyan insanlık dramındaki çatışmayı anlatırlar. Kocagöz, romanını, bütün Kurtuluş Savaşını kucaklıyacak bir ölçüde tutmuş, beşeri çatışmalarda yansıyacak özün bütünlüğünü bir yana bırakmış. Bundan dolayı eserindeki kişisel yaşantılar, kahramanlık yaşantılarının yanında silik kaldığı gibi, 650 sayfalık büyük bir yapıda, bölümler arasında amaç ve olay bağlantılarını aşan ve özü saran bağları da bir yana bırakmış. Eserin gençliği eğitici ve etkileyici yönü, gerçekçi niteliklerini çok aşmış.

"Yer Demir Gök Bakır"

1950 den sonra gelişen öncü gerçekçilerin ikinci kuşağından Yaşar Kemal'in ikinci eserini verip veremiyeceği üzerinde yıllarca konuşulmuştu. İlk eseri *"İnce Memed"* (1955) in birtakım rastlantılara denk gelen parlayışı ardından ona bir yılgınlık geldiği söyleniyordu. Hikâye ve röportajlarını bir yana koyarsak, aradan geçen beş yıl içinde, Yaşar Kemal, hep bu ilk eserinin ateşini körüklemeğe çalışmış, armağan kazanması peşinden batı dillerine çevrilmesinin de çarelerini bulmuştu. Gün yüzüne çıkmıyan birkaç denemesinden sonra ikinci romanı 1960 da tefrika edilip kitap biçiminde yayınlanmıştı: *"Ortadirek"* (1960. Bu yıl içinde çıkan *"Yer Demir ve Gök Bakır"* da bu romanın ikinci bölümüdür. Birinci bölümü *"Ortadirek"* de Torosların "Yalak" köyünden bir ailenin Çukurova'ya pamuk derlemeğe giderken yollardaki perişan, sefil, bitkin hallerini tasvir ediyor, tabiat ve işin ezici şartları altında kıvranışlarını anlatıyordu. Bu romanında, alışılmışı aşmak, romana yeni nitelikler getirmek, yeni bir anlatıma ulaşmak peşindeydi. İlk romanında olduğu kadar bu ikincisinde de gücünü, folklora dayanan dil ve kompozisyon unsurlarından almaktaydı. Burada daha belirli bir ölçüye ve uygunluğa kavuşmuş, köylülerin toplum ve yaşama dertlerinin pasif ve içli bir ifadesi olan ağıtlar ve türkülere dayanmak istemişti. Köylülerin yaşamasının çok eksik ve dolaylı bir ifadesini taşıyan bu folklor derlemelerine dört elle sarılışı, eserine ritimli bir anlatımdan başka birşey kazandırmıyor, toprağa bağlı insanların sorunlarını bütünlüğü ile yansıtmağa yetmiyordu. Üstelik köylü, bu soy halk edebiyatı ürünlerinde, ezilmiş-

liğini karamsar bir baş eğişle kabullenmiş, bunun tadına varmış görünmektedir. Böylece romanın temelinde, çatışmaları bezgin bir ağıt havasından kurtaramıyan bir hareketsizlik ortaya çıkıyordu. Böylesine ezgiler ve ağıtların havasından, epika anlayışından çağımızın gerçekçi romanına ulaşmak için çetin bir yolu aşması gerekiyor. Folklor, köylüyü anlamakta bir yere kadar işe yarar, onun iç dünyasını, olaylarını ona nasıl yansıyıp, nasıl biçim değiştirip sanata yükseldiğini bu açıdan seyretmek mümkündür. Ama romanda bu açıdan bakarak toplum sorunlarına, köylünün sürüp gelen çatışmalarına inmek mümkün olamazdı. Köylünün romanlık büyük sorunlarını verirken folklor bir yere kadar ayak bağı, ama ruhî davranışlarını verirken tabiat tasvirleriyle birlikte önemli bir açıklama unsuru oluyor. Yaşar Kemal'in gücü de dengesizliği de işte bu noktada ortaya çıkıyor. *"Ortadirek"* de, *"İnce Memed"* e bakımla halk hikâyeciliğinin anlatıcılık geleneğinden daha düzenli ve olumlu bir yazı anlayışına doğru geçmek istediği görülüyordu. Öte yandan, onu çağdaşlarından ayıran çok önemli bir fark da burada daha iyi belirmişti. Köylü insanını saran tabiatı, onları bütünlercesine, bir roman unsuru olarak geliştirip bütün zenginliği ile verebilmesi. Kişilerinin davranışlarını, toplumun tarihî evriminden gelen oluşu içinde verebilmekte çok gücsüz olan Yaşar Kemal, kişilerini içinde yaşadıkları tabiat çevresine bağlıyarak bütünlemekte büyük bir başarı gösteriyor. Onun romanlarındaki *"yaşama"*, tabiatın üzerine kurulmuş, onun düzenine bağlanarak yürüyen bir oluştur. Bir sıska at, kerpiçten bir kulübe, içleri ve dışlarile çürüyüp dökülen yaşlı köylüler, çatlak tabanlarile karlara basan çocuklar, her hallerile ve davranışları ile, dilleri ile, bozkırları ve dağları anlatırlar; yaşamanın çetinliğinden, kişi oğlunun çaresizliğinden haber verirler. Bu son romanlarında tabiat ve insan sımsıkı bir örgü halinde mevsimler boyunca yürürler. *"Ortadirek"* romanında, sonlarına doğru, ırgad kafilesinin Çukurova'ya yakın bir yerde rastladıkları bir *"Yalanlı Bahçe"* bölümü var ki, benzeri bir tabiat tasviri bütün edebiyatımızda yoktur.

Yazbaşında Çukurova'ya pamuk derlemeğe inen *"Yalak"* köylülerinin Koca Halil'in öncülüğü ile aldatılışını, pamuğa geç kalıp dökülüşlerini *"Ortadirek"* de anlatmıştı. Köylü ovadan elleri boş dönmüş, ağaya borçlarını verememiş, mal-davar

alamamış, alacaklı korkusundan titremektedir. Yüzyıldır bu köylüler hep bu düzeni güderler. Kasabadaki ağaya borçlanır, yazları pamuğa iner, borçlarını öder, birkaç baş hayvan, kışın yine borçlanır, çoluğuna ve çocuğuna birkaç arşın bez ve yiyinti alır. Bu düzen ta eskiden böyle kurulmuş bir töredir. İşte yeni romanı *"Yer Demir - Gök Bakır"* da bu düzenin işleyişi, kışın kavurucu soğuğunda ağa tehdidi altında köylülerin ezilişleri anlatılmaktadır. Yaşar Kemal, bu romanında da köylü düşünce ve davranışlarının tabiat ve törelere bağlı yapısını, mitosa ve eski törelere bağlı moral anlayışının lejandlar ve eski rivayetlere karışmış o çok renkli dünyasını yansıtıyor. Romanın kuruluşunda, olayların yürüyüşünde töreden gelen düzene zaman zaman değiniyor. Ama anlaşılıyor ki, Yaşar Kemal, köylü ve toprak sorunlarının zaman içindeki evrimine bağlı nedenlere ulaşamıyor, yahut bundan hoşlanmıyor. Kendi mizacı ve sanat anlayışına daha yatkın gelen yerli renge, çok zengin yerli kültürünün ayrıntılarına, köylü yaşayışının çok sert gerçeklerini biraz yumuşatan, bu gerçeğe biraz düş ve hayal havası getiren bir anlatıma kayıyor.

"Ortadirek" teki kişilerin çoğu bu romanda da görülüyor. Koca Halil, Meryemce ve ötekiler. O ilençlere bürünmüş, kaskatı, yaşlı köylü karısı Meryemce, bu kitabında da dimdik dikiliyor. Çilekeş, toprak ve tablatle savaşla iyice çetinleşmiş, dine ve töreye aşırı bağlılığın örneği. Tablat kadar sert, insafsız Meryemce, erkekleri bile yıldırmıştır. Bu kişi, köye yönelen romancıların eserlerine yerleşeceğe benziyor. Çünkü Yaşar Kemal'den başka Fakir Baykurt'un *"İrazca Anası"* da aynı kişiliği inceliyor. Bütün sözlü gelenek, eski töreler, köylü dünyasının kendine has kültürünün o zengin hazinesi Meryemce'nin ezberindedir. Kış geceleri dağarcığını açar, sonu gelmez masallarını, yer adlarına bağlı lejandları, eski göreneğin ahlâk kurallarını anlatır ve sırası gelince de savaşırcasına savunur. Köyün geçmişinin başlıca olaylarının bir kütüğüdür onun kafası. Savaşı sürekli ve çetindir Meryemce'nin. Rüzgârın seslerini, tablatın mevsimler düzenindeki evrimini yorumlayan bir eski şaman kalıntısıdır. Onun karşısında ise Koca Halil, avcılıktan, haydut yataklığından ağa uşaklığına geçmiş kart bir tilkidir. Kasabayla anlaşmış, çürümüş köylü tipinin bir örneğidir.

Bu romanile Yaşar Kemal'in sanat yolu, ondan ne beklenebileceği artık iyice belli olmuştur.

"Kurtlar Sofrası"

Bu eser, Attilâ İlhan'ın kitap düzeninde yayınlanan üçüncü romanıdır. Bundan öncekileri *("Sokaktaki Adam"* 1953, *"Zenciler Birbirine Benzemez"* 1957). *"Dost"* yayınları arasında çıkmıştı. Bu iki eserile yazar, şiire olduğu gibi, romana da kendi havasını getirmişti. Romanlarının kişileri, konuları, hele dil ve anlatışı ile gerçekçi romanımızın gidişinden iyice kopmuş, kendine has bir yol açmıştı. İlk iki romanında, kişi, konu ve anlatışında, bu çabasını sürdürdüğü görülüyordu. *"Zenciler Birbirine Benzemez"*, birçok bakımlardan *"Sokaktaki Adam"* ın bir devamı gibiydi. Birincide ortaya koyduğu sorunları, ikincide başka bir ortam ve şartlar altında yeniden ele alıyordu. *"Mehmet Abi"*, *"Kamarot Hasan"* ın bıraktığı yerden başlıyordu. İlk romanlarında kullandığı dil, halk deyimleri, argo sözleri, küfürlerle iyice biberlenmiş, okuyucuya vuran, konuşma dilimizden yeni yeni kitaba geçmeye başlıyan cümle şekillerile yüklü o Attilâ İlhan dili, daha keskinleşerek bu romanına yerleşmiş. İlk romanında bizim o eski baba yadigârı, düzgün cümleli düzyazı dilimizden birşeyler kalmıştı. Ama artık son romanında eski yazı dili ile son bağlantılarını da kopardığı görülüyor. O biraz barbar ve başıboş sokak türkçesini, oldukça büyük romanlarında her düşünceyi, duyguyu, o içe yansımış bulantıları bile anlatmakta rahat rahat kullanıyor. Sanki bizde oldum olası bu dilde roman yazılırmış gibi. Kitaplarında bir yerde söylediği gibi Attilâ İlhan, *"cambazcasına"* duyan ve duyuran bir yazar.

Alışılmış, tüketilmiş, çürütülmüş bir yaşayıştan, bu yaşayışa bağlı duygu, düşünce ve moralden kusarcasına tiksinen kişileri anlatan Attilâ İlhan, aslında bir yazardan çok bir *"anlatıcı"*. Bu son yılların edebiyatımıza getirdiği en önemli sorun budur: Yazmanın yerini artık yeni bir anlatma düzeni alıyor. Hemen her sanatçı, başta Attilâ İlhan, dilde ve anlatımda kişilik ve devrimci bir zorlama peşinde. Başkaları kelime avcılığındayken o, daha kesin bir yola dökülmüş, canlı halk dilini bütünü ile almış.

Yeni romanı *"Kurtlar Sofrası"* nda ise resimden, renk psikolojisinden, empresyonist tasvirci bir anlatıştan, sinemadan çok etkilenmiş bir anlatışa ulaşmış. Birbiri peşinden sekanslar halinde foto görüntüleri veriyor. Birbirine iyice bağlı bölümlerle gelişen, kişilerin çatışmalarını objektif bir soğukkan-

lılıkla yansıtan, niteleyici ve açıklayıcı tasvir yerine, yer yer kesik ve kapalı, sıtmalı vuruşlar halinde, bir yeni tasvir tekniğini geliştiriyor. Onun anlatışının tadını almıyanlar için bu yapıda koca bir romanı, özünü arayıp toparlıyarak bitirmek çetin bir iş. Romanın baş kişisi *"Gazeteci Mahmut"*, onun ilk romanlarından kalma romanlık değil, sinemalık bir kişi. *"Kamarot Hasan"* ve *"Mehmet Ali"* nin bir devamı, Bu, içine Attilâ İlhan'ın kişiliğinin, yer yer yaşantılarının yansıdığı, gerçekle tasarı arasında sallanan, gittikçe gelişen, yazarının hayat dramını da iyice kaplıyan bir tip. Onun romanlarına düşlü, gereğinden aşırı bir allegori, bir kapalı esrar, bir türlü dindirilemiyen *"itiraflar"* havası veren, anlatılanların altında daha önemli ve gizli şeylerin varlığını sezdiren, sert ölçüde deforme ettiği kişilerdir. Bence asıl romanlık kişi, üç romandır bu anlatılamıyan *"düğümlü kişi"* değil, çağ sonu insanıdır. Bütün niteliklerile köprü olabilen kişidir. Oysa, Attilâ İlhan, içindeki kişiyi değil, geleceğin kişisini, tasarı insanı kavramağa zorluyor. Bundan dolayıdır ki, roman gerçeğe değip değip tabanı yanmışçasına havalanıyor. Gazeteci Mahmut, arsa spekülâsyonları, göçmen evleri yolsuzluklarının üstündeki dalavere örtüsünü kaldırmak, paravana halindeki yapı şirketlerinin ardındaki büyük politikaya bağlı şebekeyi açıklamak çabasında, aktif-devrimci bir gazetecidir. Attilâ İlhan, kişisine bu yeni görevi veriyor, *"toplumun tükirdüğü"* bir yerden sorumlu ve olumlu bir kişiliğe doğru yöneltiyor. Bu olumlu kişinin çevresini Kurtlar Sofrası'nın parazitleri, yaşamalarında pişkin, aşırı tadların profesyoneli olmuş, o seçkin hergeleler ve şırfıntılar dolduruyor. 1946 dan sonra bizde gelişen politika çekişmelerinin odak noktası olan gazeteler, Babıâli'nin hızlı gelişmesi ve yeni şartlara uyarak değişmesi, gelişen tâlan havası karşısında o eski devrimci okuldan kavgacı ve devrimci gazeteci tipinin ortadan kalkışı... Gazetelerin devrimci direnişleri karşısında, geniş, dallı budaklı bir kurtlar şebekesi koca şehre yerleşmiştir. Bankalar, ithalât şirketleri kurulmuş, döviz kaçakçıları, Beyoğlu otellerinin sürekli konukları olan bir yığın insan, kadınlı erkekli bir dalavere mekanizmasının ikinci teknik kademesi. Partiye dayanan yüksek spekülâsyon oyunları, önde paravanalar, arkada büyük ellerler. Otellere, ticaret görüşmelerine kadar burnunu sokmuş ispiyonluk. Bu koca makinenin işleyişinin ayrıntılarını çok

iyi gözlemiş. Biraz kapalı, küçük vuruşlarla, çekingen bir anlatışla bu büyük konuyu anlatırken, namuslu devrimcilerin şahıslarında da, bizde gelişemeden boğulan, piç edilen düşünce ve aksiyon düğümlenmelerine de değiniyor. Kuvay-i Milliye'den kalma devrimciliği demokrat bir sosyalizme bağlamağa çalışan avukat Sadıklar, yazdıkları yüzde yüz doğru olduğundan tevkif edilen fıkra yazarı Necdet'in tevkifi, savaş gücünü yitirmiş bir gazete patronu, sonra Mahmut'u tasvir ederken bütün o çekingenliğini bırakıp ustura gibi keskin anlatışı ile dokunup dokunup sıçrıyor. Bütün bu karmakarışık motifler, 1946 dan sonraki gelişmelerinden koparılmış, görüntüler halinde bağlanıp bağlanıp açılıyor. Eski romanın düzenli yapısı yerine, burada bir sürü gerçek uçlarının özün dışında sallanan bağlantısız bir malışeri karşısındayız.

İkinci Dünya Savaşı vurguncusu, Milli Korunma'dan yakasını sıyırarak 1946 yıllarının tâlana açılan ortamına ulaşmış, memleketi diktatörlükten kurtarmış demokrat partinin kurucularından bir yerli ticaret dehâsı: Asım Taga. İsteseydi milletvekili de olurdu. Ama memleketin kalkınmasına hizmet edecektir. Bu memlekette 300 traktör yoktu. Ama onun sayesinde şimdi onbinlercesi var. Şimdi Amerikalılarla ortak bir montaj fabrikası kurmağa çalışıyor. Gümrük vergisinden yakalarını sıyıracaklar, Ziraat Bankasının kredilerini bu alana aktarırken yerli endüstriye de hizmet edecekler. Milyonlar kendi bankasından ithalat şirketlerine, oradan dışarıya aktarılırken ellerine de bulaşacaktır. Talan devri kurtlarının tıkındıkları bir sofradır bu. Bunların karşısında bütün bir devrim Türkiye'sinin kadroları silinmiş, şaşırmıştır. Ortada birkaç gazeteci, birkaç sosyalist avukat, yazar kalmıştır. En ufak bir kıpırdanışta sille hazırdır. Memleket kurtların önünde çıkmış bir sofradır. Taga'nın elinde şirketler, bankalar, parti ve yabancı sermayeyi koruma kanunu, ayrıca geniş bir dalavere ve sindirme şebekesi vardır, karşısına çıkanı ezecektir. Attilâ'nın her romanında olduğu gibi, burada da büyük bir malzeme yığını var. Ne kişilerde, ne sorunlara ulaşmada, ne de çevrede malzeme sıkıntısı çekmiyor. Ama romanı büyük bir hızla, sinema hızıyla yürütüyor. Hiçbir düşüncenin üzerinde nefes almak, derinleşme imkânı yok. Bu çok aşırı tutkulu anlatışını biraz frenliyebilseydi, birçok *"itiraflar"* ın kenarına gelip yer yer tıkanmasaydı, sinemanın ve

çok bilmişliğin yükünü atabilseydi, bu roman gerçekten tâlan devrinin temelindeki büyük gerçeği anlatan bir eser olurdu.

Kitabın sonunda Mustafa Kemal'in ölümünden sonra önü tıkanan devrimciliği, ters yollara çevrilen Kuvay-i Milliye hareketinin, kendi deyimi ile, yarı faşist bir diktatorya haline getirilişini anlatıyor. Bu kitabın asıl önemi, ilk bölümlerde çok yüzeyde beliren nedenlerin çok derinlere inen yorumlarında birdenbire çoğalıyor. Belki de kendi kişisel nedenlerine bağlı çıkmazlarına gelip tıkanan anlatmasına, bütün o cambazlığına rağmen, Attilâ İlhan, bir yerde baklayı ağzından çıkarıyor. Hiç bir zaman Türkiye'nin gerçeklerine inemiyen *"solcuların"* hayalî bir ortamda oynadıkları entellektüel ve acıklı oyunun karşısındaki büyük tâlanın korkunçluğunu belirtmeye çalışıyor. Romancının bu konuda asıl söyliyeceklerinin eserin ikinci cildine kaldığı anlaşılmaktadır.

"Gelincik Taşı"

Bir kadın romancımızın oğlu Yaman Koray'ın ilk romanı *"Deniz Ağacı"* ndan geçen yıl söz etmiştim. Beşyüz sayfalık büyük bir hacim içinde Marmara-Erdek-Kapıdağı balıkçılarının denizler ve karalardaki hayatlarını gözliyerek yazılmış, büyük sabır ve çaba istiyen bir derlemeydi. Yaman Koray'ın, sanat yolunun ilk basamaklarında, balıkçıların yaşayışlarına katılarak eserlerine gerçekçi gözlem yolu ile malzeme derleyişi, kendi dışındaki bir çevreye olumlu bir metod anlayışı ile yönelişi, bu yolu bilerek kendine meslek seçişi ilgi çeken bir olaydı. Bizdeki romancılar, eğer yaşamalarında bir yerlere takılıp kalmalarından yararlanmadılarsa, kendi dar çevrelerinden, yaşama zorluklarından yakalarını kurtarıp küçük hayatlarından pek fazla uzaklara açılıp, insan gerçeğine yönelemiyorlar. Yaman Koray'ı çevresine bağlıyan bu soy zorlukları yok. Yıllardır Erdek dolaylarında gözlemlerini ve derlemelerini sürdürüyormuş. Bu çabalarının sonucu olan ikinci romanını da bu yıl yayınladı. Bu romanında da Kapıdağ insanlarının köylerde, bahçelerde, denizdeki hayatlarını anlatıyor. Onları, yaşamadaki davranışlarının canlı ayrıntılarını bozmadan, bir fotoğrafçı objektifliği ile, çatışmalarındaki özü, dağınık bir anlatış içinde yitirerek anlatışında yerli renk gerçekçilerine has, bizdeki bu soy gerçek anlayışının mizahçı anlatışından hayli uzak bir kurulukla, duyarlığa yakın bir içden-

lik havası esiyor. *"Gelintaşı"*, halk arasında lejandların doğuşunu tasvir eden, temelini canlı hayata, yerli folklora dayamış, bizde benzeri olmıyan, deniz insanlarının hayatlarını anlatan bir eser.

Gazetelerde ve kitapçılarda kalanlar :

Geçen yıllarda olduğu gibi, bu yıl da yazarlarımızın birçok eserlerinin gazetelerde tefrika edildikten sonra kitap biçiminde yayınlanmaları için kitapçılarda sıra beklediklerini görüyoruz. Bunlar arasında beş yıl bekledikten sonra çıkabilenleri olduğu gibi, bu çok sınırlı şansa da ulaşamadan, yazarların çekmecelerinde tozlananları da var. Bunlardan bir kısmının yılın son ayında veya yılbaşından sonra çıkacaklarını umuyoruz. Bunlar arasında Orhan Kemal'in *"Cumhuriyet"* gazetesinde tefrika edilen *"Kanlı Topraklar"* ı, Samim Kocagöz'ün *"Bir Kanş Toprak"* ı, Kemal Tahir'in *"Yorgun Savaşçı"* sı, Attilâ Ilhan'ın bu yıl ancak birinci bölümü çıkabilen *"Kurtlar Sofrası"* nın ikinci cildi, Kemal Bilbaşar'ın bu yaz aylarında *"Demokrat İzmir"* gazetesinde tefrika edilen *"Cemo"* su, Tarık Buğra'nın *"Yeni İstanbul"* da tefrika edilen *"Küçük Ağa Ankara'da"* Mehmet Seyda'nın *"Küçük Sevgili"*, *"İnsan Bir Yerde Belledir"* ve *"İncir Çekirdeği"* adındaki romanları bulunmaktadır.

1963 HİKÂYE YILINDA BELLİ BAŞLI ESERLER VE YAZARLARI

"Mahalle Kavgası"

Orhan Kemal'in vaktile 1954-55 yılında *"Def"* mizah dergisinde çıkmış 22 tefrikalık *"Babil Kulesi"* adındaki romanını bilmem hatırlıyanlar var mı? İstanbullu bir küçük memurun, geçim sıkıntısından, kürtajcı doktorların simsarlığına sapışını, kürtajın bir toplum hastalığı olarak başka başka nedenler altında, fakir ve zengin halk tabakaları arasına yayılışını anlatıyordu. *"Babil Kulesi"* sembolü altında da, birbirlerinin dilinden ve dertlerinden anlamıyan, bireyleri ve grupları birbirinden iyice kopmuş, kendi çıkarları ve sorunları peşine düşmüş bir düzenin hicvini yapmak istiyen bir roman taslağı ortaya koyuyordu. Birbirlerine sırt çevirmiş kişilerin kay-

naştıkları *"Babil Kulesi"* (İstanbul) nin içini, çarpışan kuvvetleri, bireylerin sürekli bir menfaat düzeni çevresinde bağlanıp çözülüşlerini göstermek için büyük bir sanatçı sezişi ile işe girişiyordu. Konusunu ve öze oturan ana düşünceyi iyi bulmuş olmasına rağmen, Orhan Kemal, eserlerinin yapısına, yıllardanberi musallat olan ihmalci ve aceleci bir umursamazlıkla gereken önemi harcamıyordu. Romanın kuruluşunda, dokunuşunda yapıyı ayakta tutan ayrıntıları öze bağlıyamadan, adı ve konunun büyüklüğü yanında cılız kalan eserlerle ortaya çıkıyordu. Bu büyük hikâyesi de aslında bir büyük romanın, çatısı sağlam kurulmuş bir eserin taslağı idi. Toplumumuzun çok önemli bir sorunu üzerine yazılmış olan bu büyük hikâyenin, bir mizah dergisinde yayınlanmasına rağmen, mizahla pek ilgisi de yoktu. Sonradan Orhan Kemal, bu roman taslağının adını *"Düşün Yayınevi"* nin serisinde çıkan bir kitabına vermiş, aslını da dergi sayfalarında bırakmıştı (*"Babil Kulesi"*. Düşün Yayınevi, İstanbul. 1957, 28 hikâye). Şimdi de *"Mahalle Kavgası"* adile kitap biçiminde yayınlıyor. Orhan Kemal'in son yıllarda, geçim kaygusu ile olduğu kadar, romancı olarak da bir türlü aşamadığı eski alışkanlıklarından kurtulamadığı, sanatçı kişiliğinin o ilk gerçekçi atılışına dayanarak kendini bir disiplin düzenine sokamadığı anlaşılıyor. Bunun sonucu, onun yavaş yavaş çağımızın bir soy Hüseyin Rahmi'si olma yoluna girdiği, yaşamanın canlı tasviri, halk dilinin yapısından gelen *"eğlendiricilik"* nitelikleri ile yetindiği anlaşılmaktadır.

"Dünyada Harp Vardı"

Artık uzun süredir büyük şehrin küçük insanlarını anlatan hikâyeler yazan Orhan Kemal'in dergilerde kalmış yazılarını derliyen kitaplarından birisi. Birkaç eski hikâyesinin yanında 1957 den sonra yazılmış hikâyelerini de bu kitabına almış. Toplumun alt katından alınmış kişileri, ezilmiş çocuklar, işçi mahallelerinin insanları, sinema ve tiyatro figüranlarının toplantılığı kahveler, adliye koridorları, dolmuş durakları, hapishane insanları, bu küçük hikâyelerini çok geniş bir çevreden aldığını gösteriyor. Yazarı kitabın arka kapağında *"... bu kitabımda topladığım hikâyelerde yeni bir kuruluş var. Kişilerimi alırken onların iç dünyalarına uzaktan bakmadım. Çözümlemeğe çalıştım. Böylece değişik bir anlatım çıktı or-*

taya..." demektedir. Aslına bakılırsa, ancak "*Arı Ölüsü*" hikâyesinde böyle bir "*anlatım*" denemesine gidebilmiş, çocuk psikolojisinin cinsel içgüdülere karşı uyanıklığını ve düğümlenişini bir yerde ifade edebilmiş. Ama hikâyesinin bütün malzemesile yapısı yine de Orhan Kemal'in o alışılmış rahat ve açık düzeydeki anlatışına bağlı kalmış. Hele bunların çoğunda hikâye yapısından çok "*gerçeğe yönelmiş gözlem*" seviyesinde kaldığı görülüyor. Bu kitabının en güzel parçası "*Dünyada Harp Vardı*" hikâyesinde anlattığı cezaevi insanları hepsinden güclü, gerçek boyutlarile iyice belirtilmiş. Öncü gerçekçilerin o atılış çabasile yüklü yıllarından kalma bir hikâye bu. Küçük memur Selâhattin Beyi hapishaneye kadar götüren azgınlığın, aslında savaşın bize kadar bulaştırdığı bir soy azgınlığın kişiye bir yansıması olduğunu, İkinci Dünya Savaşının bu savaşa katılmamış Türkiye'yi hangi yönlerinden çürüttüğünü, bu çok canlı bir akışla, kısa konuşmalarla yürüyen hikâyesinde anlatıyor.

"Başgöz Etme Zamanı"

Mehmet Seyda'nın dergilerde çıkalı uzun yıllar geçtiği halde kitap biçiminde ancak son yıllarda yayınlanabilen üçüncü hikâye kitabı. Bu kitabındaki "*Başgöz Etme Zamanı*" (1946), ve "*Alkahlık Feyzi Bey*" (1944), aslında "*Zonguldak Hikâyeleri*" kitabından artakalmıştı. Ayrı kitaplara bölünen hayatının bu en ilgi çeken devresine ait bu hikâyelerini 1937-46 yılları arasında yazmış, 1940-1959 yılları arasında "*Ton*" (1944), "*Yeni Edebiyat*" (1940), "*Varlık*" (1959) gazete ve dergilerinde yayınlamıştı. Birkaç tanesi de henüz kitaplarına girememiş olan bu hikâyelerinde onun en güclü bir yanı, kendi yaşantılarile dış dünyanın kişileri arasında çok rahat bir denge kuran iddiasız, yerine oturmuş "*toplum sâtirciliği*" yanısıma. Küçük hikâye yolundaki en verimli yıllarından kalan (1937-1958) bu hikâyelerinde sonradan gelişen romancı kişiliğinin, dilde, anlatışta, ve kuruluştaki titiz çalışmasının bütün özelliklerini buluyoruz. Bir bakıma onun bu devredeki küçük hikâyelerinin çoğu romanlık bir yapıya sahip görünüyorlar. Kitap düzenine gelmesi hayli geciken bu hikâyelerine bakılırsa, onun, *İlhan Tarus* (1935), *Kemal Bilbaşar* (1938), *Samim Kocagöz* (1939) sırasından "*yeni hikâyenin öncüleri*" arasında daha 1937 yıllarında gerçekçi akıma katıldığı görülmektedir.

Halis Biçer

"Zonguldak Hikâyeleri" (1962) nde kömür bölgesi insanlarını, *"kişi-yaşamaiş"* doğrultusundaki çatışmaları içinde, gözlemci ve tasvirci gerçekçilere has bir anlatışla ortaya koyuyordu. Bu hikâyelerinde Mehmet Seyda'nın, ırgadbaşılar, puvantörler, büro adamları arasında dönen dalavereleri, yerin altındaki yaşamadan daha iyi bildiği görülüyordu. Yeni kitabındaki iki yeni Zonguldak hikâyesile de büro ve kasaba insanlarının değişik dünyalarını, yarı aydın küçük memurların moral düzenden kopmuş küçük akvaryum yaşantılarile halkın sürüp giden gündelik yaşantılarını anlatıyor.

Bu kitabında *"İpe Çekilecek Herif"* (1955) le, *"Erkek Ahmed"* (1955) hikâyeleri, 1944 den bu yana *"Pazar Postası"*, *"Yelken"* dergileri ile *"Tan"*, *"Akşam"* ve *"Havadis"* gazetelerinde çıkmış 22 mizahı hikâyesini derliyen, bir zamandır yayın sırası bekliyen *"İpe Çekilecek Herif"* adındaki kitabından alınmıştır. Bu iki hikâyesinde şehir insanlarından ikisinin *"mizahlık tip"* kişiliğile beliren yaşantılarını anlatıyor. Bu hikâyelerinde bilerek frenlenmiş, aşırı abartmadan, pikaresk yoğunluktan uzak duran, alıkonulmuş bir yeni mizah ölçüsüne ulaşmış. Bizdeki o eski mizah geleneğini aşma çabası gösteren bu hikâyeleri, daha bol örneklerile ortaya çıkarsa Mehmet Seyda'nın hikâyecilik sanatının ne kadar çok yönlü ve güçlü olduğu anlaşılacaktır.

Onun, daha sonradan romanlarında işlediği bir başka konu da, davranış psikolojisine dayanan bir çözümleme çabasile büyük şehrin aile, töre ve toplum bağlarından kopmuş, başka bağlara ve kişisel disipline ve değer ölçülerine de ulaşamamış *"yalnızlar"* ı tasvir eden hikâyelerinde görülmektedir. *"Evimin Erkeği"* (1952), bu kitabında tek başına bu yoldan bir anlatımın örneğidir. *"Ne Ekersen"* (1959) romanında ele aldığı, önü tıkanmış, boşlukta dolaşan, yaşamalarını kuramıyan kişilerin şaşkınlıklarını, ne aşırı duyarlığa, ne de soğukkanlı bir sertlik saplantısına düşmeden anlatıyor.

"Tedirginin Biri"

1958 yılının köy sorunlarına yönelen yeni gerçekçi akımın izinden yayınladığı *"Karapürçek"* (1958) romanından sonra bu uzun hikâyesi, Sunullah Arısoy'un ikinci hikâye denemesi oluyor. Gittikçe hikâye yapısına, anlatıma kayan şiir anlayışı onu bu yola getirmişti. *"Karapürçek"* de dilindeki arılık,

anlatışındaki sürekli tansiyon, ilk eserini ilgi ile okunacak bir seviyeye ulaştırmıştı. Köy öğretmeninin toplumdaki yeri sorununa yönelirken kişisini fazladan acıklı bir aşk dramına sürükleyişi, romanına birbiri dışında ters dönen iki ayrı çatışma dairesinin özü dağıtan bir yapısına sürüklenmesine sebep olmuştu. *"Karapiirçek"* i, 1943 sıralarında bir süre köy öğretmenliği ettiği Zonguldak dağ köylerinin yaşayışından çıkarmıştı. *"Karapiirçek öğretmeni"*, Halkevlerinin ülkücü eğitiminden öte dağarcığında birşey bulunmıyan, çağının ve çevresinin gerçeklerini kavrayamıyan, değiştirmeğe yöneldiği köyü hiç bilmiyen, artist mizaçlı bir delikanlı idi. Reşat Nuri'nin *"Çalıkuşu"* romanındanberi, köy ve eğitim denince bizi terse düşüren, eğitimcilerimizi de, yazarlarımızı da yanıltan bir yanlış açı bu romanda da sürüp gidiyordu. Köyü ve köylüyü eğiterek değiştirmek ve olumlu bir yeni yola sokmayı, yalnız bir kısım ülkücü öğretmenlerle yazarlar tasarlıyorlar. Halbuki bu sorun, bütün devlet kadroları ile ele alınmadıkça, hiç bir zaman bütünü ile çözülemezdi. Bu sorun karşısında bilgisiz ve hazırlıksız yalnızlığı ile *"ülkücü öğretmen"* in bütün zavallılığı ortaya çıkıyordu. Delişmen Çalıkuşu'nun köye gidişi (1922), oradaki davranışları ile *"Karapiirçek öğretmeni"* arasında kişilik bakımından, ayrıntılara varıncaya kadar bir benzerlik vardı.

Bu yeni kitabında ele aldığı konu ve kişi de, son yılların edebiyat modasına uygun bir kesimde: Büyük şehir yalnızının dengesiz, sorumsuz, işten ve ülküden kopmuşluğu, tedirgin karamsarlığını anlatıyor. Artık burada anlatılan, çevresini yitirmiş, kendi üzerine kapanmış, aylak, burgu gibi işleyen çözümleyici hasta bir duyarlıkta, ustura gibi keskin yargılar içinde kıvranan, derinleşerek yoğunlaşan, aşırı yitikliğin bilincine ulaşmış bir kişi. Bulanık bir ortamda yaşıyan düş kişileri bunlar. Tabiat, toplum ve bütün beşeri tadları kanıksamış. Aslında sevgi ve şefkat yoksulu, susuzluk içinde uzun süredir kapılarını dış dünya ilgilerine kapamış, hasta bir ruhun tedirginliğini anlatıyor. Sunullah Arısoy, belki de kişisel nedenlerle bu kişisini ve yaşantısını tasarlamış. Batı Avrupa uygarlığının durmadan *"yeni"* yi arama çabası, aslında sürekli olarak yaşamanın bütünlüğünü parçalıyor. Geçmiş yüzyılların *"yaşama düzeni"* ile *"yaşama duygusu"* tam bir denge ve bütünlük halindeydi. Günümüz insanı sürekli olarak

özgürlük peşinde koşmanın sonunda bütün sorumluluklardan kurtulmaya ulaştığını yeni anladı. İçlemi ve yapısı olmıyan, sürekli bir kopma ve parçalanma halindeki bir özgürlük, insanı nereye götürür? Yeni endüstri ve ileri teknik insanı böler ve makineleştirirken, makineyi insanın yanına ve yerine koyuyor. Bu yoldan iş içinde sorumluluk azalınca, yerini sert bir iş ve randıman disiplini alıyor. Bu günün tek yönlü ve insancıl olmıyan çalışma düzeni, yaşamanın bütünlüğünü bozuyor. İş düzeninde makineleşen insan da dışarıda kendini bağımsız, özgür, sorumsuz bir boşlukta hissediyor. Aşırı endüstrileşmenin batılı insana getirdiği yeni niteliklerdir bunlar. Halbuki bizim yeni öncülerin "*kişi*" lerindeki "*bunalım ve tedirginlik*" bu soy toplumsal zorlamalardan değil, kişisel ve entellektüel aşırılıklar içinde sivrilme özentilerinden geliyor. Bu kişi bizde henüz romanlık bir örnek tip birikimine ulaşamamış durumda.

Sürekli kendini aramalar ve denemeler içindeki Sunullah Arısoy'un dildeki arılığı ve anlatışındaki ustalığı ile daha olumlu bir yola girmesi gerekirdi.

"Sığınak Hikâyeleri"

Feyyaz Kayacan'ın bu kitapta derlenen hikâyeleri 1954-56 yıllarında "*Yenilik*" dergisinde çıkmıştı. O yıllarda dikkati çeken bu hikâyeleri, hikâye akımının çok güçlü ve hızlı olduğu, dergilerden gazete sayfalarına kadar taşan coşkun sel arasında yepyeni bir ses gibi görünmüştü. İkinci Dünya Savaşı Londra'sındaki o savaş psikozunun insanları şartlıyan, yeni davranışlar getiren bütün dolaşık ayrıntılarını, batılı yeni sanat akımlarından aldığı etkiler ve anlatımlarla tasvir ediyordu. Artık ölümü düşünmiyen, ama yeni savaşın barbarlığı karşısında tiksinen ve yadırgıyan büyük şehir insanlarının, artık Tanrıyı hesaba katmıyan "*yeni insan*" ın vahşiliğinden duyduğu yılgın korkuyu anlatıyordu. O büyük ve yaygın korkunun günlük yaşamayı nasıl sararak etkilediği, bu yeni korkulu yaşama düzeninin o mutlu ve dengeli, Tanrısı, ailesi, düzeni yerli yerinde ve tıkır tıkır işleyip giden bir uygarlığın yetiştirdiği vahşete hazırlıksız insanı nasıl ezdiğini anlatıyordu. Bu eski hikâyeleri kitap kılığında yeniden okuyunca, anlattıkları değil de, anlatışı bana biraz eskimiş göründü. Türkçe kelimelerle, ama bize çok uzak ve yabancı bir dün-

yanın sorunlarını bir yabancı açısından düşünerek anlatıyor. Bu hikâyeler, savaş yıllarından, hikâyeciliğimizin gür ve coşkun akımının çağladığı o mutlu 1954-56 yıllarından, bütün hayatını Londra'da geçiren eski bir Türk yazarının, batı sorunları ve yaşantıları içinde kaybolmuşluğundan kalma bir anıdır. Feyyaz Kayacan'ın *"Şişedeki Adam"* (1957) kitabındaki, henüz tarım çağının törelerinin sürekli rahatlığına yaslanarak endüstri çağının araçlarını umursamadan kullanan İstanbul insanını, J. Joyce'vari empresyonist sayıklamalara doğru zorlıyan hikâyelerini hatırlıyanlar, bu kitabındaki buruk anlatışını daha az yadırgayacaklardır.

"Sırtlan Bayırı"

Bu, Ödemişli hikâyeci Behiç Duygulu'nun ikinci kitabıdır. *"Ağlamak N'olur?"* adındaki ilkinde, son yıllarda gitgide azalan, kişilerile birlikte karanlık, yitik kargaşalıkların çıkmazlarına saplanıp daralan *"gerçekçi"* hikâyeciliğimizde yeni, aydınlık, umut verici bir ad olarak beliriyordu. Yaşadığı çevreyi içinden, kişilerinin yaşantılarına katılıp beslenerek anlatıyordu. O da Sait Faik gibi hikâyeyi kendi hayatile birlikte kendi çıkarına yaşıyordu. Bu yol belki de bir gün, onu, çok dar bir bunalıma götürecekti. İkinci kitabında bu daralma iyice belirmeğe başladı. Sait Faik, bu saplantıdan kendini zengin bir çevreye ve değişik kişilerin yaşamalarına yönelterek bir dereceye kadar kurtarmıştı. Behiç Duygulu, ikinci kitabında, beliren bütün değerlerine rağmen, çevresini çok daraltarak, bir doğulu bezginliği içinde önüne gelebilenlerle, çabasız bir kendiliğinden gelme rahatlığı içinde yetinerek çürüyor. İlk kitabında kişileri kendi yaşantılarını, birşeyler gizlemeden taşıyorlardı. Değişen hayat şartları karşısında kıpırdıyan bir kişiliğin titreyişi vardı onun insanlarında. Birkaç örneği ile yüze çıkardığı sorunlara bakılırsa, Ege ve Aydın dolayları insanlarının son yıllarda ortaya çıkan bireysel değişmelerini yansıtıyordu. Bu hikâyelerinde taşralı psikolojisini, şimdiye kadar alışılmamış bir yeni açıdan, bizim eski yerli renk gerçekçilerinden hayli uzakta, yepyeni bir anlatışla vermeğe çabalıyordu. Biraz para yüzü görmüş, kasabaya sokulmuş, dıştan içe değişmeye yüz tutmuş *"taşralı"* yı, çeşitli kesitlerinden aldığı küçük hikâyelerinde, çatışmayı neresinden alacağını iyice kestiremeden, *"bezgin, sorumsuz, artistçe*

aylak" bir açıdan anlatıyordu. Bu kitabında da, bu olumsuz, yazarını iyice çıkmazlara ve Anadolu gerçeğinin canlı sorunlarının dışına düşürecek dar yolda direndiği açıkça görülüyor.

Behiç Duygulu, ilk kitabı için işaret ettiğimiz sapiantının şimdi iyice ortasında. *"Kişilerini yaşamanın saçmalığı çıkmazına"* düşürme yoluna iyice sapmış görünüyor. Bu hikâyelerde insanlar gölgeler halinde, süreli bir iç yaşantının tasviri içinde, dönerek, boğularak dolaşıyor. Yaşamayı, hikâyede yaşatma yerine *"deneme anlatışında sürekli bir yorumlayış"* olarak veriyor. Behçet Necatigil'in yeni şiirlerindeki o bitmiyen sızlanışın hikâyeye yansımış yankılarını yer yer duymak kabil oluyor. Bir pazar sabahı, yağmur serpintisi altında incir bahçesinde koşuşan insanları, o canlı hayatı, bu kadar sapa, bulanık, bencil bir kişisel izlenim açısından verişi şaşılacak bir terslik. Çok küçük, dar ve bulanık bir açıdan, bezgin ve kapalı yaşantıları çözümlemeye yönelen bu küçük hikâyeler, gerçekçi hikâyeciliğimizin, şiirimizin peşinden nerelere sürüklendiğini açıkça gösteriyor.

"Bedriye"

Son yıllarda adına dergilerde rastladığım Afet Muhteremoğlu'nun ilk hikâye kitabı bu. Bundan önce de *"İtalya Mektupları"* adiie bir gezi kitabı yayınlanmıştı. Sanat eserleri üzerine ilgi çekici küçük notlar yazan Afet Muhteremoğlu'nun, bu kitabındaki sorunları ele alışındaki derin bilgisi ile, kişisini belirleyişteki gerçekçi çabasile, olumlu bir yola girdiğini belirtmeliyim. Kitabının başına *"Roman-hikâye"* demiş. Evet, eseri bir bakıma *"Bedriye"* adındaki besleme kızcağızın yaşantısını zaman içinde sürdürerek, çatışmasile öze iyice bağlanan bir bütünlük içinde, çevresile iyice nitelenmiş, adım adım yoğunlaşan dramı ile iyice somutlanmış olarak sağlam bir kuruluş içinde verdiğinden, roman olarak da kabul edilebilir. Eserdeki 9 hikâye *"Bedriye"* nin sürekli dramını yansıtıyor. Bizdeki *"besleme-evlâtlık"* kız psikolojisini çok yakından incelediği, belki de onların dünyasında bir süre yaşadığı belli olan yazar, onların dillerini, davranışlarını, çevre ve insanlarla olan ilişiklerini çok iyi gözlemiş ve derlemiş. Bu soy çocuk psikolojisini ve dünyasını, toplum çevresinden gelen canlı ayrıntılarile ortaya koyabilen bir eser bizde henüz yayınlanmadı.

Sürekli bir evrim içinde bocalıyan dengesiz bir toplumda Bedriye'nin üstüne sevgi ve bilimsel bir dikkatle eğilen yazar, aile kuruluşunun bizdeki sallanan bağlantıları, anaların, genellikle evde çalışan kadınların harcanmışlığı ve ezilmişliği üzerinde de önemle duruyor. Şekilde sağlam görünen bir aile mutluluğunun altındaki yeni yeni beliren sorunlara eğiliyor. Anneliğin kutsallık katına yükseltilen yüce anlamı altında ne kadar acı gerçekler yatıyor... Bu bakımdan aile babası olarak gösterilen öğretmen Ahmet Bey'in insancıl anlayışı, gerçeklere değil, soyut ülkücülüğe açılan bir olumsuzluk anlamı taşıyor. Kendi yaşaması ve felsefesi adına karısının ve Bedriye'nin harcanmışlığını pek rahatça, aslında da böyle olması gerekirmiş gibi kabul ediyor. Âfet Muhteremoğlu, bizde pek hızlı bir evrim yaşayan aile ilgilerinin çok kapalı kalmış yönlerine ışık tutuyor.

"Troyada Ölüm Vardı"

Bilge Karasu, 1950 den sonra gelişen yeni hikâye anlayışının öncülerinden biriydi. İlk hikâyelerini 1953 yıllarında gördüğümüz halde, kitabını derleyip yayınlaması için uzun süre bekledi. Yazının diğer kollarında da adı sık sık duyulduğu halde yılda birkaç hikâyeden fazla yazmıyordu. Hele son yıllarda adı sanat dergilerinden iyice silinmişti. Batının savaş sonu edebiyatı ve akımları ile de ilgi kuran hikâye anlayışı, bir geçmiş zaman hülyası, yaşanmamış, sanat elle yeniden düzenlenmiş, hikâye yapısında yaşamağa zorlanmış bir *"tasarı yaşantı"* peşindeydi. Hikâyelerindeki sıcak içdenlikten yoksun o soğuk anlatımında elde kalabilen değer, ancak bilim yazarlarına, belki de ancak İngiliz romancılarına yakışan o duru ve ölçülü dili idi. Kelimelerinde bizim halk diline has sıcaklık, cümlelerinde bizi saran tatlı hava yerine, bir kuru, iyice damıtılmış, rahatsızlık vermiyen biteviyelik sürüp gidiyor. Duru Türkçe bu yeni hikâye anlayışı için işe yaramıyan bir teknik araç haline geldi. Bu hikâyelerinde günlük yaşamanın izlenimlerini adım adım ipe dizercesine, gerekli olanla olmıyanı da karıştırarak sıralayıp götürüyor. Bu anlatım, yazarın bütün çabasına karşılık ilkel çocuk kavrayışı seviyesinden listeler halinde yürüyor. Bu listeler halindeki ayrıntılarlle bir bütüne varmaktan çok, ancak *"çevre"* yi belirliyebiliyor. Herşeyin *"saçma, dengesiz, iteleyici"* olarak ki-

siyi etkilediği bir ortamda, ne kişisel, ne de toplumsal bir çatışmanın önemi kalıyor. Ne de zaman ve belli bir yerde yaşamanın değerlendirilişi. Karasu, çağımız kişisini -bizim insanımızdan çok, çağımız kişisini- sessizliğe, yalnızlığa, anıların tutkusuz ve cansız, oyalayıcı kucağına çekerek avutmağa, bir bakıma da savunup kurtarmağa çabalıyor. Kişilerini belki modellerine uyarak, belki de bilip istiyerek savaş ve çatışma alanından uzaklaştırıyor. Bundan dolayıdır ki, onun kişileri, bir soy *"kaçak mutluluk"* peşindedirler. Sorunların ötesindeki sağır ve bezgin sorumsuzluk düzeyinde *"yalnız ve bencil bir sessizlik"* var bu hikâyelerde. Tepesine ulaşamadıkları bir kum dağının yamaçlarına düşlü ve uykulu bir sürüklenişle birtakım karıncalar tırmanıyorlar, aşağı kayıyor, yine tırmanıyorlar...

"Soluma"

Demir Özlü'nün *"Bunaltı"* (1958) dan sonra yayınladığı ikinci hikâye kitabı. Yeni hikâyeciliğimizin gerçekçi öncülerinin çeşitli nedenlerle ortadan çekildikleri hikâye alanına, yaşamanın saçmalığı, anlamsızlığı, kişilerin birbirlerinden kopmuşluğundan gelen yalnızlık ve karamsarlık havasını getirenlere katılmıştı. İlk kitabında hikâye anlayışını şöylece belirliyordu: *"Hikâyeye nasıl başlıyacağımı bilemiyorum, hikâye yazmak, bütün olup biteni anlatmaklın hiçbir şey söylemiş olmam ki. Hem elimden gelmez bu. Çok başka şeyler anlatmalıyım. Yaşamağa sabırsızlıkla atıldığım zamanla, herşeyi yitirip bıktığım zamanın arasındaki büyük farkı.. Olayları birer birer sıralamak sıkıntı veriyor bana, hem olay da nedir ki! Önemli olan, bizim iç yaşamamızdır, bu sürüp duran acıdır Varlığımın, kopmuş, aşırılığa sürüklenmiş varlığımın bu çoktan ölü töreler arasındaki serüveni bu. Kendim için kayıt bir yaşama kurmağa çalışmıştım, hepsi o kadar."* Kuralları, töreleri, görenekleri, hattâ sorumlulukları tanımadan, çevreden ve toplumdan koparak *"kendine kapanmak"*, bize batıdan son yıllarda gelen bir moda. Bu, batıda, savaş sonu yıkıntıları ortasında, batılı uygarlığın çıkmazları karşısında, kendi nedenlerine bağlı temelleri olan yeni bir anlatım yolu idi. Bizde ise en küçük kişisel engeller karşısında güçsüzlüğün, sorumluluktan kaçışın, bencilliğin bir ifadesi oluyor. Aslında sanat sınırlar içinde ve engeller karşısında bir yaratma değil miy-

di? Olay ve çatışmanın olmadığı yerde insan yaşaması, yaşamanın olmadığı yerde *"dram"*, onun bulunmadığı yerde do dışa yansımış, bir biçim düzenine girmiş anlatma olmaz. Toplumla ve insanla ilişkilerini kuramayınca, kendi sürekli acısını sızlanıyor Demir Özlü. Oysa ki, onun bu denli ululaştırdığı, yücelttiği bu acı, insanı paçavralaştırıyor. Yapıcı, diriltici, topluma ve okuyucuya yönelen bir yanı yok bu acının. Demir Özlü, bu ikinci kitabında da, dağınık, kişisel, zorlanmış izlenimlerini, bu soy tedirgin bir anlatışla vermeğe çalışıyor. Anlatışta ve kuruluşta daha düzgün bir yapıya ulaşmış. Ama büsbütün tasarı kişileri tanımlıyor: Kanalların karanlık sularına kendilerini bırakıveren bir otel odasından sessizce kaldırıma atlayan bunalmış kişilerin dünyasına kendini iyice kaptırmış. Bütün davranışlarını en ince ayrıntılarına varıncaya kadar anlattığı bu kişilerin yaşamadan ve bize bağlı bütün sorunlardan kopmuş hayalleri, acıklı bir zavallılık içinde belirip belirip kayboluyor. Sayfalar boyunca anlattıkları *"bir yok-oluşun mutluluğu"* üzerine yapılmış bir denemedir bence.

"Sur"

"Panayır" adındaki ilk kitabındaki dil, anlatış, gerçeğe yöneliş, yorumlayışındaki yeni aramalarına 1961 yıllığında değinmek fırsatını bulmuştum. Hikâye yapısında işçiliğin değerini anlamış, bütünü belirliyen ayrıntıları uygunluk içinde geliştirmekteki ustalığını göstermişti. Gerçeği verirken, kişisinin iç yaşantılarına doğru kayması, herşeyi gerçekle onun ötesinde olanın arasındaki boşlukta değerlendirmeğe çalışması, onu bir yandan da kendi kuşağının *"kaldırımcı bunalım"* akımına bağlıyordu. Hikâyelerinde gerçek yaşantı, gündelik yaşantı, yürüyüp giderken bir yerde kesiliyor, düzende yerini bulmuş, yaşama içinde anlamlı olan herşey birdenbire yavan, tadsız, yetersiz, anlamsız, bizi sarıp götüremiyecek, bağlıyamıyacak kadar *"boş ve saçma"* oluveriyor. A. Özyalçıner'in kişileri orada takılıp gerçek çatışmanın savaşını bırakıyor, karşılarına çıkan o bulanık *"gerçek ötesi"* nin bizi çeken karanlığında *"hiçliklerini, yoksunluklarını, çaresizliklerini"* avutuyorlardı. Yaşamanın bir dönemeci vardı ki, işte o açıyı, sanatçı daha ilk hikâyelerinde kendini zorlıyarak arayıp buluyordu. Kişisini oraya, tam o noktaya sürüklüyordu. İşte tam o noktadan, mutlu, düzenli, renkli gibi görünen herşeyin *"ha-*

zin bir hiçlik ve saçmalık" olduğu görülüyordu.

A. Özyalçıner, yeni kitabında artık o dönemeci, o açıyı, kendini zorlıyarak bulmuyor. Artık kişisi de kalmamış onun. Kendisi bütün onların yerini almış, o açının içine oturmuş, oraya iyice yerleşmiş. İşte bu noktada pek de önem vererek bize bulduğunu ulaştırıyor: *"Bacalarda bir tutam duman bile yok. Gök bulutsuz. Alabildiğine bulutsuz, düz, sonsuz, boş. Uzun süredir taşın altında sakladığım bıçağı çıkardım. Durdurmadan göğsüme daldırdım. Sessizliği bozmak için. Yalnız bunun için."* Ulaştığımız maddeden, içi boş kılıflardan, cilâlı ve boş kabuklardan tiksintisini, çevrenin büyük ve renkli kalabalığının kendinden uzaklığını anlatıyor. Aslında batılı kılığına bürünmüş doğulunun içindeki boşluğu, dışındaki sahteliği anlatıyor. Bu hikâyelerin bulanık, olumsuz karanlığında ortaya konulan içler acısı bir manevi sefâletin tablosudur. Büyük beton yapılar, asfaltlarla tıka-basa doldurulmuş bir şehrin altında batmış kalıntılar var. Yazar, bunların iniltilerini dinliyor. Bütün bu sağır maddelerin altına gömdüklerimiz henüz yarı canlıdır. Korkunç ve sivrilmiş, hasta bir duyarlıkla sanatçı, kaybolmuş ve ezilmiş insanlarile koca bir şehrin, enkaz altında nefes alan zehirli acısını duyurmağa çalışıyor. Bu yeni hikâyelerinde, yalnızlığın, bırakılmışlığın sembolü altında, acı bir karamsarlığa batmışlığın mutluluğu içinde, suskun bir isyancı tasvir ediliyor. Bu adam, batıya yönelmiş, yolu kesilmiş, topluma ulaşamıyan gençlerdir. Bu yeni adam, yok olan ve ezilen değerler karşısında içi titreyen bir duyarlık içinde, karşı olduğu kimseye saldıran, yırtıcı, takır takır sert bir isyancıdır. Kime, neye, neden karşıdır, iyice belli değil şimdilik. Belki aslında da onun bu büyük kavgası da iyice belirmemiştir. Kolay yorumlamalara sapmıyalım. Ama onun bir yeni *"isyancı yeni adam"* kişiliğini belirlemeye çalıştığı belli oluyor. Bu büyük sıkıntının nedenlerinin iyice belirdiği gün, onun hikâyeleri de, şimdiki geniş okuyucu kitlesine kapalı olan deneme yapısından elbette kurtulacaktır.

"Ben Bu Kadar Değilim"

Yazarın 1957-1962 yılları arasında yazdığı 13 küçük hikâyesini derliyen bu ikinci kitabı, olumsuz, karanlık bir şekilsizliğe doğru yönelen yeni şiir ve hikâyemizin akımına kapılmış. Kısır izlenimleri, zorlanmış bir Türkçenin buruk anlatı-

şı içinde vermek çabasında. *"Mutsuz"* ve *"Ülküsüz"*, iş ve sorumluluğun bedene de, ruha da düzen veren dengesini bulamamış, erkeksiz kızların yalınkat can sıkıntılarını alabildiğine zorlıyarak açmağa, yaymağa, yüceltmeğe çabalıyor. Onun kişileri, eski anaları ve kızkardeşlerinin avuntularile avunmaya hazır, bir yuva, çocuk, ellerini kullanabilecek iş, biraz da cinsiyetlerini törenin sınırları içinde doyurmak fırsatını bulabilseler, ondan ötede ne *"tedirginlik"* ne de *"bunalım"* kalır. Çağımız kadınının işle kendi beden ve ruh açlığı arasındaki yoksulluğunu, toplumun dengesizliğine yüklemeğe çalışan, örneklerini batılı kadınların sorunlarına zorlıyan sanatçıları anlamak çok güç. Bizim toplumumuz kadın için gerçekten *"türkünç"*, ama Saadet Timur'un aradığı soydan mutlulukların yoksulluğunda değil, aslında ezilmişliğinde, Âfet Muhteremoğlu'nun gösterdiği yerlerde. Saadet Timur, dilile, anlatışile, kişilerinin dar ve bulanık dünya görüşlerile de, gerçekten ve toplumdan, gerçekçi akımın Cumhuriyetten bu yana eğittiği okuyucudan kopmağa yönelen, daha şimdiden kısırlaşan çıkmaz bir yola sapmış, kopuk, şekilden kaçan izlenimlerin peşinde sürüklenen bir anlatıcı haline gelmiş.

Picasso

1963 DE DİL ÇALIŞMALARI

S. N. ÖZERDİM

Türk Dil Kurumu'nun, 1960 tan sonra, halka ve aydınlara büyük ölçüde açılması sonucu olarak, dil alanındaki çabaları yine daha çok Türk Dil Kurumu çerçevesi içinde görebiliyoruz:

Türk Dil Kurumu

Kol Çalışmaları Derleme-Tarama Kolu; eski altı ciltlik "Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi" ni genişletti ve birleştirdi, bu yıl (A) harfini "Derleme Sözlüğü" nün ilk cildi olarak yayınladı. Dört cilt halinde çıkmış olan "Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü" de birleştirilerek ve genişletilerek "Tarama Sözlüğü" nün (A-B) harflerini içine alan ilk cildi çıkarıldı. Ayrıca: Atasözleri ve deyimler sözlüğü, 25-30 yıldır dilimize girmiş yeni sözcüklerin sözlüğü, Devrim sonrası kanunlarındaki hukuk sözcüklerinin sözlüğü; halk sanatları ve halk edebiyatı derlemeleri... üzerinde çalışılmakta; hazırlanan eserlerin bir bölüğü baskıya verilmektedir. Temmuz içinde toplanan Kurultay'ın dilekleri de olan bu çalışmalar, üç yıllık çalışma programı içindedir. Bu yıl, gönüllü 1286 derlemeci, Kurum'a yardım etmiştir.

Sözlük Kolu; orta öğretim sözlüğü, yarışmaya konulan İngilizce - Türkçe Sözlük, Almanca - Türkçe, Farsça - Türkçe, Arapça - Türkçe sözlükler ile, "Türkçe Sözlük" ün yeni basımı olacak olan "Yeni Türkçe Sözlük" ve haber dili sözlüğü üzerinde çalışmaktadır.

Terim Kolu; bu yıl, Dr. Sevinç Kanol'un hazırladığı "Zoo loji Terimleri Sözlüğü" ile Nijat Özön'ün hazırladığı "Sinema Terimleri Sözlüğü" nü; yeniden ele alınarak işlenen "Orta Öğretim Terimleri Sözlüğü" nü bastırmıştır. Tiyatro, felsefe, ruhbilim, toplumbilim, hukuk, din, spor, coğrafya, askerlik, gümrük-patent-kodeks terimleri üzerinde çalışılmaktadır; astronomi, biyoloji, botanik, fizik, jeoloji, kimya, matematik.. te-

rimleri sözlükleri de Kurultay dileğiyle ele alınacaktır.

Gramer Kolu; bu yıl Muzaffer Tansu'nun "Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe" adlı eserini bastırmıştır. "Türk Diline Genel Bakış" baskıdadır. Bir ana gramer ile kılavuz gramer yazılmaktadır. Dilbilgisi yarışma sonuçları incelenmektedir; zaman zaman satın alman eserler de birer birer bastırılacaktır. Doç. Dr. Muharrem Ergin'in "Dede Korkut II. İndeks-Gramer" basılarak eser tamamlanmıştır. Kurultay'ın dileği ile: Eski Türkçe elkitabı, Işıkname, Türkçe kitaplıklardaki eski Osmanlıca yazmalar, devimli sesbilgisi, cümle bilgisi, Kıpçak grameri.. gibi eserler hazırlanacak; Ali Şir Nevaî için 1964 te tören yapılacak ve hakkında birkaç eser basılacak; imlâ çalışmaları Üniversite, bakanlık ve kurumların işbirliğiyle ele alınacak; kısaltmalar ve çeviri yazı sistemi için komisyonlar çalıştırılacak; Türk dilleri üzerindeki incelemelerin bibliyografyası üzerinde çalışmaya devam edilecek; modern Türk dili grameri ile ilişkin yabancı eserler dilimize çevrilecektir (Kononov'un grameri çevrilmektedir).

Tanıtma Kolu; Ankara, İstanbul, Antalya, Gaziantep, Adana, Erzurum radyolarında arı dil konuşmaları; gerektikçe törenler, sergiler düzenlemiş; fakülte ve yüksek okullar öğrenci dernekleri ve orta öğretim kurumları temsilcileriyle toplanarak kararlar almış; 25 derneği bir araya getirmiş, bu derneklerin dil özleşmesini desteklediklerini bildiren bir bildiri imzalanmıştır (imza veren dernekler: Türk-İş, Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği ile bu Birliğe bağlı Maden Mühendisleri, İnşaat Mühendisleri, Ziraat Mühendisleri, Kimya Mühendisleri Odaları; Türk Kültür Derneği, Ankara Barosu, Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı, Ankara Tabip Odası, Türk Kadınlar Birliği, Türkiye Odalar Birliği, Ankara Gazeteciler Sendikası, Türk Devrim Ocakları, Türkiye Eski Muharipleri Cemiyeti, Ankara Gazeteciler Cemiyeti, Türk Edebiyatçılar Birliği, Türkiye Milli Talebe Federasyonu, Üniversiteli Kadınlar Birliği, Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu, Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği, Halk Eğitim Genel Müdürlüğü, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu, Yapı-İş Sendikası, Türk Dil Kurumu). Kol, gazetelerin dilini taramaya devam etmiştir. Tanıtma Kolu'nun düzenlediği Tanıtma Yayınları içinde şu kitaplar çıkmıştır: M. S. Arısoy: "Arı Dile Doğru" 3, 4, 5. kitaplar; H. Dizdaroğlu: "Türkçede

Fiiller"; C. Kudret: "Ziya Gökalp"; E. N. Gökşen: "Mehmet Emin Yurdakul"; M. A. Ağakay: "Atatürk'ten Yirmi Anı"; A. Dilâçar: "Thomsen"; Y. Çolpan: "Ataç'ın Sözcükleri"; R. Çongurun yönettiği açık oturum: "Dilimizin Özleşmesinde Aşırı Davranılmış mıdır?"; C. Kudret: "Ahmet Mithat".

Kurultay, Tanıtma Kolu'nun Yayın Kolu'na bağlanması kararına varmış ve yeni dönemde bu karar uygulanmıştır.

Yayın Kolu; Türk Dili dergisini gittikçe geliştirerek yayınlamış; geçen yıl düzenlenen özel sayılar gibi bu yıl "Eleştiri" ve "Atatürk" özel sayıları yayınlamıştır. "Türk Dili Yıllığı - Belleten" in 1962 yılı sayısı çıkarılmış; 10 Kasım 1963'e ise: Dr. M. Tuğrul, S. Birsel, C. Öztelli, M. S. Arısoy'un hazırladığı: "Söylev" in ilk cildi (dili özleştirilmiş NUTUK), yedi yazarın inceleme ve anılarını içine alan "Atatürk ve Türk Dili", B. Necatigil'in hazırladığı "Atatürk Şiirleri" yayınlanmıştır. "Türk Nesir Antolojisi" yayına hazırdır. Kurultay; dergide yenilikler, edebiyat ve dil konularında açık oturumlar, çeşitli kurumlarla değinmeler, anma törenleri, sergiler; bir Ataç külliyatı, tanıtma yayınlarında derslere yardımcı kitaplar, 1963 Kurultay'ının bilimsel bildirilerinin yayınlanması, haber bülteninin yürütülmesi, radyodaki dil programlarında ödüller düzenlenmesi.. gibi dileklerde bulunmuş, bunlar üç yılın programına alınmıştır.

Ödüller Bu yılın edebiyat ve bilim ödüllerine katılan eserler arasında; Hikâye'de: "Sığınak Hikâyeleri" ile Feyyaz Kayacan; Deneme-Eleştiri-Gezi'de: "Gezi Günlüğü" ile Burhan Arpad; Çeviri'de: D. H. Lawrence'den çevirdiği "Ölen Adam" la Bilge Karasu, Röportaj'da: Akşam gazetesindeki röportajları ile Nail Güreli; Bilim Eserlerinde "Devlet Doktrinleri" adlı kitabıyla Doç. Dr. İlhan F. Akın ödül kazanmışlardır. Roman ve şiir türlerinde ödül verilmemiştir. Ödüller, 26 Eylül'de Dil Bayramı'nda verilmiştir.

Gazetecilere Dil Ödülleri 1962 yılı ödülleri; Anadolu basınında, haber dilinde Çorum'da Yeni Adım gazetesinden Orhan Çöplü; haber başlıklarında: Trabzon'da Hâkimiyet gazetesinden Ahmet Temel Aydınoğlu birinci, Eskişehir'de Sakarya gazetesinden İnal Cem Aşkun ikinci, Adapazarı'nda Yeni Sakarya gazetesinden Nusret Özgen üçüncü olmuşlar; Ankara-İstanbul-İzmir basınında ise: Dünya gazetesinden Sami Karaören birinci, Hikmet Çağlayan ikinci, Tekin Güzelbey üçüncü olmuşlardır. Ödüller, Ataç'ı anma töreninde verilmiştir.

1963 yılı ilk döneminde; Anadolu basınında: Trabzon'da Hâkimiyet gazetesinden Attilâ Aşut birinci, Adapazarı'nda Yeni Sakarya gazetesinden Abdullah Çelik ikinci, Karabük'te Karabük Postası gazetesinden Özçelik Küçükertunç üçüncü olmuşlardır. Ankara-İstanbul-İzmir basınından yarışmaya sadece Vatan gazetesinden Ethem Yazgan katılmış, bu gazeteye bir kutlama yazısı gönderilmiştir.

Ankara Radyosundaki Arı Dile Doğru programı içinde düzenlenen "Atatürk'ün Dil Devrimini Yapmaktaki Amacı Neydi?" yarışmasını ise İzmir'den Dinçer Günday kazanmıştır.

Kurultay Temmuzda toplanan Kurultay'da, yukarıda kısaca değindiğimiz kararlar alınmış; Tüzük'ün değiştirilmesi için 1964 Temmuz ayı içinde olağanüstü bir kurultay toplanması kararlaştırılmıştır. Kurultay sonunda yapılan seçimlerde kurulan yeni Yönetim Kurulu, kendi arasında şöyle işbölümü yapmıştır: Başkan: Agâh Sırrı Levend, İkinci Başkan: Ord. Prof. İlhami Civaoğlu, Genel Yazman (ve Derleme-Tarama Kolu Başkan vekili) Ömer Asım Aksoy, Gramer Kolu Başkanı: Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu, Sözlük Kolu Başkanı: Cahit Öztelli, Terim Kolu Başkanı: Hikmet Dizdaroğlu, Yayın ve Tanıtma Kolu Başkanı: Salâh Birsel, Sayman: Uluğ İğdemir. Yönetim Kurulu'nun öteki üyeleri: Prof. Dr. Fahir İz, Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Samim Sinanoğlu, Orhan Hançerlioğlu, Baha Dürder, Prof. Dr. Sadettin Buluç, Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Tahir Nejat Gencan, Prof. Dr. Macit Gökberk, Dr. Mehmet Tuğrul, Enver Naci Gökşen, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin, Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu, Doç. Dr. Muharrem Ergin, Orhan Şaik Gökyay, Behçet Kemal Çağlar, Haldun Taner, Sabahattin Kudret Aksal, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Prof. Dr. Salâhattin Batu, Doç. Dr. Nermi Uygur, Doç. Dr. Bedia Akarsu, Prof. Dr. Melâhat Özgü, Prof. Dr. Ahmet Ateş, Dr. Mehmet Ali Ağakay, Samim Kocagöz.

Bu yılın Kurultay'ına yabancı bilginler de çağırılmış; yerli ve yabancı bilginler bilimsel bildiriler vermişlerdir. (Yabancı bilginlerden: Pritsak, Zajackowski, Rymkievicz, Sevortyan, Bodrogligeti, Miyatev, Boev, Kaleşi, Hazai, Blaskovic, Şiraliyev, Abdullahoğlu, Fehér, Djukanovic, Rajkovic; Türk bilginlerinden: M. Özgü, T. Banguoğlu, M. Cunbur, H. Mazıoğlu. H. Eren, F. R. Unat, H. Z. Ülken, S. Buluç, F. N. Uzluk).

Dil Bayramı : 1963 yılı Dil Bayramı 26 Eylül'de Ankara'da ve İstanbul'da törenlerle kutlanmış, sergiler açılmıştır. Millî Türk Talebe Birliği, Dil Bayramı'nda bir bildiri yayınlamıştır.

Başka Çalışmalar : Türk Dil Kurumu, devlet dili konusunda devlet daireleriyle değinmelerden geri kalmamıştır. İşyerlerinde yabancı sözcükler kullanılmaması için İçişleri Bakanlığı'na yaptığı başvurma ilgiyle karşılanmış, Bakanlık buna ilişkin bir genelge yayınlamıştır. Ankara Valiliği, İstanbul Belediyesi konuya özel bir ilgi göstermişler; Niğde Valisi Vefik Kitapçıgil, bir genelge ile, resmî yazışmalarda öztürkçe kullanılmasını istemiştir.

Kurum Dışında :

Yukarıda da görüldüğü gibi, dilin özleşmesi yolunda gösterilen çabalarda, artık Kurum'la aydınları, halkı ve devlet örgütlerini birbirinden ayıramıyoruz. Burda, Kurum dışındaki birkaç davranışı daha belirteceğiz:

İçişleri Bakanlığı, kıyılarımızdaki fenerlerden 29'unun adlarını Türkçeleştirmiştir.

Karaman, 3 Hazıran'da, Karamanlı Mehmet Bey'i anarak bayram yapmıştır.

Hatay Valisi Emekli General Muammer Ülgen, Antakya'da arapça konuşan memurları bir bildiri ile uyarmıştır.

İzmir Müftüsü, vaazların arı dil ile yapılmasını istemiştir.

Milliyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Abdi İpekçi; İstanbul Radyosu'nda 14 Ocak'ta bir açık oturum düzenliyerek dil konusunda Dr. Nermi Uygur, Yusuf Ziya Ortaç ve Refi' Cevad Ulunay'ı konuşturmuştur.

İzmir'de Genç Sanatçılar ve Düşünürler Derneği 13 Ocak'ta Türk dili konusunda bir açık oturum düzenlemiştir.

Gazetelerde, dergilerde Türk dili ile, dil özleşmesi ile ilgili pek çok yazı ve haber yayınlanmıştır. (Türk Dil Kurumu arşivine bakılabilir).

Gerici çevreler, dil özleşmesini baltalamak için, kasıtlı yalanlara değin başvurmaktadırlar. Örneğin: "Gökkonutsal avrat = hostes" gibi mizah örneklerini Kurum'a ya da özleştirmeci yazarlara mal ederek yaptıkları propagandaya, konuya yabancı kimseleri inandırmışlardır.

Kurum'a bilimsel yönden karşı durma çabalarının başında, Ankara'da geçen yıl kurulmuş olan Türk Kültürünü Araş-

Kulisiewicz

tırma Enstitüsü'nün yayınladığı aylık "Türk Kültürü" dergisi gelmektedir. Kurultay'dan önce yayınladıkları sayıyı bütün ilgililere göndermişlerdir.

Bu arada, Kurum'un adı anılmadan, bir dil akademisi kurulması yolunda öneri getiren bir broşür de yayılmıştır (İstanbul).

Birkaç Kitap 1963 yılında, çoğu okullar için hazırlanmış dilbilgisi kitapları ile çeşitli sözlükler yayınlanmıştır. Türk Dil Kurumu uzmanlarından Ferit Devellioğlu'nun "Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat", Yılmaz Öner'in fasiküller halinde çıkardığı: "Ansiklopedik Fen ve Teknik Sözlüğü Almanca Türkçe", Doç. Dr. Muharrem Ergin'in ikinci basımını yaptığı: "Türk Dilbilgisi Osmanlıca Dersleri", Doç. Dr. Faruk K. Timurtaş'ın "Osmanlıca I." ve "Şeyhi'nin Hüsrev ü Şirin"i, Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın "Nevşehir ve Yöresi Ağızları I.", Doç. Dr. Nermi Uygur'un "Dilin Gücü", Ömer Asım Aksoy'un "Atatürk ve Dil Devrimi", Feridun Fazıl Tülbentçi'nin "Türk Atasözleri ve Deyimleri", Ferruh Arsunar'ın "Köroğlu" sayılabilir. Okullar için kompozisyon dersleri niteliğindeki eserler arasında, Fevziye Abdullah Tansel'in iki cildi çıkan "İyi ve Doğru Yazma Usulleri" de anılabilir.

Bu arada; Namık Kemal, Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarların sadeleştirilmiş eserleri de yayınlanmaktadır.

1963 DE PLÂSTİK SANATLAR

Nurullah BERK

Varlık Yıllığının 1962 kitabında bir yıl önceki resim ve heykel hareketleri üstüne sıraladığım düşünceler yıl boyunca süren sertçe tepkilere yol açmıştı. Hikâye malûm: bizde fikir tartışmalarına girişmek hayli zor. Benimsediğimiz fikirler, ya da ayak uydurduğumuz akımlar kendi öz malımız, onları biz bulduk, biz icatladık da kabul etmiyenleri, karşıt tez ileri sürenlere düşman gözü ile bakıyoruz. Kişi kavgalarına girişiyoruz, hasmın özel hayatına, meslek hayatına saldırıyoruz.

Sözünü ettiğim yıllıkta soyut sanatın soysuzlaştığını, realist akademizme eşit bir akademizme düştüğünü, formülleştiğini. resim geleneklerimiz olmadan, klasik bir çağı yaşamadan Batının en aşırı akımlarına uymanın anormal olduğunu söylediğim için kötü kişi oldumdu.

Yeni bir Avrupa gezisinden döndüğüm şu sıra, ne yapayım ki, 1962 yıllığında söylediğimi tekrarlamaktan başka bir şey yapamıyacağım. Bir bakıma, aradan geçen iki yıl içinde Avrupa plastik sanatlarını kemiren dert o kadar katmerleşti ki, belki daha çok yakınmak, yaraya daha kuvvetle parmak basmak gerekecek.

Georges Rouault, Fernand Léger, Jacques Villon, André Lhote gibi ustaların ölümünden sonra - Picasso'nun belki artık çağını kapatmış desteği bir yana - ortalığa bir gariplik çöktü. Kötü, renksiz gerçekcilerin akademizmi ile o derece kötü soyutların eline düştü sanat. Gerçekçi, fotoğrafik kopyacılıktan sıyrılıp canlı, yaşayan bir kalıba giremediği, soyut da çoğunlukla resim yapmasını bilmediği, canlı formlarla oynamadığı için plastik sanatların ne sağı, ne de solu gidenlerin boşluğunu dolduramıyor. Duraklama, bocalama, "intikal" devresi sürüp gidiyor.

Galerilerde, sergilerde soyut resimler, ayrıldıkları kategoriler içinde, şaşılacak benzerlikler içinde monoton balelerine devam ediyorlar. Eski duvarlara bakıldığı zaman ressamları il-

gilendirecek biçimler, lekeler görülür diyen Leonardo da Vinçi'yi o sözleri ettiğine bin pişman edecek düşünce fukaralığında resimler dünya piyasasını sarmış. Belli bir memleketin, bir çevrenin, bir kültürün çerçevesi içinde kalsa belki bir "şok" etkisi yapacak, ilgilendirecek formüller dünyaya yayılıp milletlerarası reçeteler halini alınca bütün bu yerimin üstüne korkunç bir sıkıcılık, bir ruh boşluğu siniyor.

Milletlerarası sergileri gezdiğimizde aralarında kültürlerin, toprak ya da denizlerin uçurumu bulunan sanatçıların türlü yollardan benimsedikleri reçeteleri birbirlerine tıpatıp uygun kullanışlarına şahit oluyoruz. Sanat tarihi boyunca hiç bir akım, hiç bir formül, bir dünya görüşü, estetiği, bu kadar biteviye, bu kadar sıkıcı bir yayılma kaydetmemişti. Fransız Courbet'nin realizmi ile Almanı Liebl'inkini kıyaslayınız. Fransız Empresyonizmini Libermann'ınkine benzetiniz. Kuzey ülkelerin Ekspresyonizmini Latinlerinkine yaklaştırınız. Soyut sanatın has temsilcilerini, klasiklerini, milletlerarası ölçüleri içinde inceleyiniz. Estetik ve teknik birliği çerçevesi içinde milletlerin, kültürlerin nasıl bambaşka havada, görünüşte eserler verdiğini anlarsınız.

Gelgelelim şu son on yıl içinde beliren akımlar, kültürleri, kişilikleri ezen, yok eden, daha doğrusu yerle bir edip asfalt tabakasının katılığı içinde yamyassı kılan bir sertlikle dünya sanatını tek bir açının yoksulluğuna yöneltti.

Üçüncü Paris genç sanatçılar Biennalinden geliyorum. İçim ezilerek, ruhum kararark. İki yıl önce, ikinci Biennalin bende uyandırdığı tepkileri anlatırken, beni dinliyenler arasında şaşanlar olmuştu. "Bu nasıl sergi komiseri ki, ödevlendirildiği sanat gösterisini yeriyor?" diye söylenmişlerdi. Ben de "Paris Biennalini övme ödevim yok, ödevim genç Türk sanatçılarını tanıtmak" demiştim.

Kaldı ki Paris Biennalinin yabancı bölümlerinde, genç Türk sanatçılarında görülen ruh temizliği, dürüstlük yoktu. Aşırı akımlara ayak uydursalar bile Türklerde hep rastlanan özellik göz tırmalayıcı, anarşist tutumlardan kaçış, doyurucu bir denge içinde kalış tasası idi. Bu özellik bu Biennale'de de kendini gösterdi ve bence Türk bölümü, milletlerarası çılgınlıkların toplantı yeri olan bu gösterinin en has, en temizlerinden biri olarak varlık gösterdi.

Neden söz ediyorum Biennale'lerden? Çünkü iki yılda bir

Paris modern sanat müzesinde açılan bu panayır-sergi, çağdaş plastik sanatların son eğilimlerinin en karakteristik aynasıdır. Düşünülsün ki bu sergiye otuz beş yaş üstünde olanların eserleri alınmaz. Bu sergiye katılmak için çiçeği burnunda genç olmalı ,sanat yolunda eskimemiş, yorulmamış olmalı. Her memleketin yirmi ile otuz beş yaş arasındaki sanatcıları toplanınca ne çıkar sonuç olarak? Dünya gençliğinin sanat yolundaki eğilimleri, genel olarak tuttuğu yollar, öncelikle benimsediği görüşler, teknikler. Bu bakımdan çağdaş plastik sanatların nabız yoklamasında birinci plânda bir gösteri, şüphesiz, Paris Biennale sergileridir.

Çağımızı bugün bunaltan tasalar, sıkıntılar, buhranlar, korkular, bir de, belki en önemlisi, günümüz kişisini adım adım kovalayıp yakasına yapışan seks çağırışları bu sergilerde gereği gibi kendilerini belli ediyor. Gençliğin diliyle çağdaş insanlık, eski romantizminden sıyrılmış, eski güzellik, denklik, mutluluk hasretinden uzak, sanki ölümle ve şehvetle - ama en hayvanca cinsinden şehvetle - pençeleşmektedir.

Bütün bunlar, atom çağının insanlık üstüne çöreklenen korku duyguları, çözülen ahlâk bağlarının çıplakçıplak bıraktığı şehvet hazları, altüst olan zaman ve mekân ölçüleri, bütün bunlar, diyorum, şüphesiz sanatcılar için zengin konular. Korku ve şehvet, tarihin bütün dönemlerinde beliren iki kardeş duygu! Bütün insanlığın, bunca büyük sitenin bir kaç bomba ile uçurulabileceği kanısı, temerküz kamplarından, gaz odalarından, kitle halinde yok edilmelerden, açlık ve yoksuzluktan yeni kurtulmuş insanlığı bir takım sosyal buhranlara, eski ahlâk kurallarını allak bullak eden seksüel saldırışlara, seksüel anomalilere götürmektedir.

Aktör olsun, tanık olsun, çağdaş hengâmeyi yaşayan sanatçının klasik ölçüleri bir yana atarak onu anlatmak, onu eserinde aksettirmek isteyişi kadar normal bir jest düşünülemez.

Ancak nasıl? Bugünün sanat sorusu işte bu. Biz sormuyoruz bunu, bütün sanat dünyası, bazı seçkin sanatçılar, seçkin eleştiriciler, düşünürler de soruyor. Eğiliyorlar bugünün sanatını sarsan buhran üstüne, yarını hesaplamaya kalkışıyorlar.

Bütün bu korkular, bu korkulu rüyalar, "obsession" lar, üstümüzde dolaşan ölüm, ölmek, öldürülmek gözdağı, şehve-

tin putlaştırılması, anormalliklere açık kapı sinirlilik, ideoloji ayrılıkları, çağın kişiyi bir an bile huzurlu bırakmayan bu baş döndürücü, korkunç çarkı, bugün sergilerde gördüğümüz iğrençlikleri, çirkinlikleri mi doğurmalı idi? İğrenç bir devrin, korkunç bir devrin, tehditlerle dolu bir tarih bölümünün korkunç, iğrenç, tiksindirici sanat eserleri mi doğurması gerekir?

Bunları yazarken aklıma ünlü Fransız heykeltraşı Auguste Rodin'in sanatta çirkinlik üstüne Paul Gsell'e söyledikleri geldi. Rodin'in "Sanat" ını açtım, çirkinlik faslını okudum.

"Sanatçı olmaya hak kazanmış olmak için, diyor Rodin, tabiatta - dünyada - her şey güzeldir. Sanatçı dış gerçeği korkusuzca kabul eder, benimser, ama gözleri bu dış gerçek ardından iç gerçeği, sayfaları açık bir kitabı okur gibi, anlar.

Sanatçı için her şey güzeldir. Çünkü o, fikir gerçeğinin, ruhca gerçeğin ışığı altında yürür.

Evet, acılar, sevilen yakınların ölümü, dostların hıyaneti karşısında bile büyük sanatçı, şair olsun, ressam, heykeltraş olsun hayranlığın - güzellik duygusunun - trajik şehvetini duyar.

Sanatçı o kişidir ki yaraların, acıların, kendi varlığını sarsan en amansız korkuların üstüne kader yargılarını sezen bakışlarını gezdirebilir."

Ne demek istiyordu Auguste Rodin bu kapalıca, soyutca sözlerle? Sanatçı dünya acıları karşısında, Neron'un yanan Roma önünde Lir çalıp şarkı söylemesi gibi, boyuna mutluluk, sevinç şiirleri mi söyliyecek? Boyuna gül pembe mi görecek ortalığı? Çağının acılarını paylaşıp onları dile getirmiyecek mi?

Hep soran, araştıran, inceliyen gözlerle insan dramını aramış, elleri ile de canlandırmış Rodin'in böyle bir düşü vermiş olması düşünülemez. Rodin, sadece, sanatçı güzel şey yapmalı diyor, güzel, denkli, düzenli, acılar içinde bile güzel biçimler yoluyla mutluluk veren eserler yaratmalı diyor.

Rodin'in sözüne uyup sanat tarihinin trajik eserlerini, trajik çağlarda meydana getirilmiş eserleri gözümüz önüne getirelim: Piranesi'nin, zincire vurulu pranga mahkûmlarının çürüdüğü korkunç zindanları, Morales'in, Ortaçağ kanlı mistisismasını yaşatan kompozisyonları, Goya'nın işkence sahneleri, boğa güreşleri, Breughel'in, Jerôme Bosch'un hayalüstü, sürrealist, ürkütüsü dünyaları, Meksikalıların hep ölümle kar-

deş kafatasları, kadavralarla dolu koşmar tabloları, Felicien Rops'un fuhuş resimleri, Georges Rouault'nun sosyal kuruluşa karşı ayaklanan tırmalayıcı, hicivci tabloları, Picasso'nun savaş vahşetini canlandıran Guernica'sı, daha yüzlercesi.

Hepsi dehşetin, vahşetin karşısında sanatçının tepkisini canlandırır. Hepsi sanatçı tarafından yaşanmış korkulu devreleri biçimler, renklerle dile getirir.

Ama hepsi güzel, hepsinde güzel biçimler, gözü dolduran plastik kuruluşlar, hepsinde konuyu aşan, konuyla atbaşı giden bir olgunlukta, bakana mutluluk veren denklikte. Sanatçı bunalarda, seyredene konunun dehşetini, iğrençliğini aşılamak için iğrenç, çirkin şeyler yapmaya zorlamamış kendini. Bilmiş ki konunun, temanın modası geçer, konunun, temanın canlandırdığı olay tarihe karışır ve gelen kuşaklar yıllar önceki bir olayın dehşetini duyamazlar. Ama hep duyulacak, yüzlerce, binlerce yıl geçse de insanoğlunun hep tadacağı bir duygu güzellik hazzı, güzellik özlemidir.

★

Gelgelelim, bugün ne yapılıyor? Yeni akımların en iğrençlerini savunmak istiyen bir eleştiricinin deyimiyle "haykırış sanatı" ne gibi tablolar, heykeller vücude getiriyor? Bunlar zamanın korkularını, "obsession" larını, seksüel komplekslerini dile getiriyorlarsa bunu hangi biçimlere, renklere, tekniklere baş vurarak yapıyorlar?

Yalnız Paris Biennale'lerini değil, Avrupa sergilerini gezenler bunu apaçık görürler: soyut sanatın artık usanç veren lekelerine, kabartmalarına, yapıştırma trüklerine son veren yeni figürasyon, yeni gerçekçilik kendini şu biçimlerde gösteriyor:

Tam soyutluk son yıllarını yaşıyor gibi. Özellikle genç sanatçılar, ressamlarla heykeltraşlar yeni bir figürasyon peşinde. İçlerini dolduran, çağın duygusu olan bunalımı - nausée - yi figürasyona sapmadan, soyut biçimlerle dile getirmek imkânsızlığını kavrıyorlar. Soyut biçimler ne korkuyu, ne seksüel kompleksleri, ne de haykırma tutumunu tercüme edebilirlerdi. Bunalımı dile getirmek için insan vücutlarını en korkunç deformasyonlara vurmak, insanı, hayvanlaştırmak, ya da zavallı, delik deşik bir paçavraya benzetmek, yerlere yatırıp kıv-

randırmak, gözleri kör ağızları dişsiz, kolları, bacakları yamrı yumru, atom bombası altında paramparça etmek gerekti. Seks komplekslerini dile getirmek her resimde, her heykelde seks âletleri dikmek, gizli ya da açık seksüel sembolleri putlaştırmakla olabilecekti. Heykellerde insanlar tarih öncesi hayvanlardan, dev kertenkelelerden daha korkunç olmalı idi.

Ekip çalışmalarında çinkodan, plastikten, alçıdan kovuklar, mağralar açılıyor ve bu kovuklara upuzun yatmış, etleri liyme liyme erkek ve kadın vücutları serdiriliyordu.

Bunlar yine biçimle, plastik elemanlarla oynuyordu. Ama sanatçılar yeni şeyler bulmuşlardı ki onlar ne resim, ne heykeldi, dev objelerdi, dolaba, çekmeli konsola, sandukaya benziyorlardı. Hele bir kaçını hiç unutmıyacağım. Bunları seyrederken sanatçının bunalımı size bulantı halinde geçiyor, iğrenmemek, övürmemek için kendinizi zor tutuyordunuz.

Japon sanatçısı üç çekmeli bir dolap yapmıştı. Gözünüzün önüne bir frijider getiriniz, kapağı açık bir frijider. Açık kapağın çekmelerine bir takım kutular, enjeksiyon ampulleri, sargı bezleri, daha bilmem neler dizilmiş. Frijider ise üç büyük bölmeli. Bölmenin birinde koskoca bir göz, hani şu okullarda gösterilen kabarık, mücessem, renkli renkli, Londra'da Madam Tussaud, Paris'te Grévin müzelerindeki o korkunç taklitlerin kalıbında, ama yüz kere daha büyük, kanlı bir göz.

İkinci bölmede belki yirmi kere büyütülmüş, arkadan işlenmiş, yarı dazlak bir erkek başı, iğrenç bir pembeye boyanmış. Saçlar, tel tel, her halde at kılından, dazlak kafayı çevrelemiş. Yanma yaklaşamıyorsunuz bu "heykel"in, o kadar iğrendirici ki herifin yağ kokusunu, kir kokusunu duyacakmışınız gibi geliyor.

Üçüncü bölmede kadınların mutfakta kullandıkları iri delikli süzgeçler, üstüste sıralanmış. Ortadaki ikisi aralanmış, içinden tiksinti duymadan seyri imkânsız, barsak, kan, cerahat, kılla karışık berbat bir şeyler fırlamış, yerlere kadar sarkıyor. Sanki karnını deşmişler birinin de içindekiler irinli irinli fırlamış dışarı.

Seksüel "obsession", bunalım içinde başka bir Japon ressamı, yanyana astığı iki tablonun birine iki metre boyunda bir erkek tenasül âleti dikmiş, ötekinde de mor-kırmızı korkunç bir mağra ağzından farksız bir kadın vülvası. Yalnız Japon ressamında mı? Sanki çağdaş sanatçıların tümü seks

sembollerinin etkisi altında, ikide bir bunları ya resimlerde, ya heykellerde dikiyorlar karşınıza!

Heykeltraşlık diye bir sanat kaldı mı bilmiyorum. Üçüncü genç sanatçılar Biennali gençliği bu sanatı ortadan kaldırma çabası içinde gösteriyor. Son heykeller, üstüste, yan yana konulmuş, takılmış, tutturulmuş, kaynakla perçinleştirilmiş çiviler, vidalar, testere parçaları, masa ayakları, yaylar, tekerlekler, havagazı saatleri, motör ayrıntıları, kapı tokmakları, kilitler, pompalardan kurulu. Hele bir heykel vardı ki "Dada" akımının en delice buluşlarını gölgede bırakacak nitelikte idi: köy nalbantlarının kullandıkları, Ortaçağdan gelme bir dev körüğe bağlanmış kalın bir lâstik boru, körük oynatıldıkça üç metre ötede resimle heykel ortamı tuhaf bir nesneyi kâh şişiriyor, kâh ileri geri oynatıyordu.

★

Bunların yanında, geçen Biennale'de belirip bu seferkinde daha da kesinleşen ekip çalışmalarının insaflı genç eller elinde dikkati çekecek sonuçlara vardığını görmedim diyemem. Biçimi, rengi, sözü, müziği, ışık oyunlarını bir araya getiren bir çeşit hareketli dekorlar, Fernand Léger'nin eskiden gerçekleştirmek istediği "mekanik bale" prensipini büyük çaplarda uygulamışlar. Epeyi girift mekanizmaların hareketlendirdiği biçimler, plânlar, düzeyler, yuvarlak ve spiraller, renkli ışıklar altında kayıyor, yuvarlanıyor, yer değiştiriyordu ve bunlar olurken sesler, şarkılar, müzik parçaları hep göz oyalayan bu canlı dekoru çeşitli ritimlerin seslerine bağlıyordu.

Ben, bu çeşit yenilikte ekip çalışmalarının ileride bir sonuca varabileceğini düşünmüştüm onların göz alıcı hareketlerini seyrederken. Burada tamamiyle "scénique" resimden, heykelden sıyrılmış bir sahne, gösteri sanatının nüvesi yapıyordu. Ne yazıktı ki sergi salonları, bu kabil mekanik ve soyut balelerin uzaktan seyrine engeldi. Bugüne kadar uygulanmamış, yepyeni bu temsil sanatı daha büyük çaplarda monte edilir, tiyatrolarda gösterilirse seyirci, ne tiyatronun, ne balenin, ne de sinemanın verebileceği duygulara kapılacaktır.

Karanlık odalarda kurulan labirentler, ışıldaklar, döner toplar, ayna oyunları, plastik sanat kollarından çok sirk oyunlarına benziyen sürprizli trükleri ile gençlik, sanat çerçevesine

alıp geleneksel sistemlere yeni heyecan ve duygu elemanları katma çabasında. Bütün bu araştırmalar, bu çabalar, atletik performanslardan çok cambazhane oyunlarına benziyen zorlanmış, yapmacık biçim, renk, ses oyunlarının yarını ne olacak? İnsanlık, dünya kuruldu kurulalı sanat eserinde aradığı teselliden vazgeçip bu dehşetler müzesinin korkunç biçimleri ile mi avunacak Evlerimize bu cerahatleri, irinleri, salkım salkım kusmukları, seks âletlerini asıp mutluluk mu duyacağız?

★

Her hafta, masam, yeni yeni sergilere çağrılarla örtülüyor. Sanat sergilerinin memleket içinde her yıl artışı, konferanslar verilişi, yayımlar yapılışı şüphesiz ki çok sevinilecek bir değişim. Türkiyenin daha dün tek sergilik sanat çölü yerine bugün, bütün kış boyunca çeşitli yerlerde tertiplenen gösteriler var. Bu çoğalma, bu sergi bolluğu - ki hep artan sanatçı rakamına işaret - gerçek, halis bir dirilme, bir rönesansa işaret mi? Yoksa kolaylığa, seri fabrikasyona açılmış kapı mı? Avrupadan, Amerikadan aktardıklarımız, adapte ettiklerimiz, çevirdiklerimiz, hattâ düpedüz ötesini berisini değiştirerek kopya ettiklerimiz bir yana, hangi sanatçı, hangi grup gerçek, has, temiz, hele yüzde ysz bizim bir akıma önder? Hangimiz bir şeyler buluyor? Ondan da vazgeçtim, hangimiz bir şeyler yapmış? Çağdaş sanatımızın 1928 den bugüne tarafsız bilânçosunun düzenlenmesi sorumluluğunu üstüne alacak eleştiriciyi bekliyoruz. Grup ve klik iddialarının, kavgalarının, partizanca çekişmelerin temsilcileri yazar-sanatçılardan tarafsız yargılar beklemek abes. Sanatçı şövalesinin başına otururken taraflılığının, partizanlığının ana jestini yapar, nerde kaldı öteki sanatçılar üstüne açık, berrak, kişisel duygulardan, tepkilerden sıyrılmış yargılar yürütsün.

Sanat bibliyografyamızın yoksulluğunu az da olsa gidermek amacı ile Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü genişçe plânda bir yayın çalışmalarına başlamak üzeredir. Akademi yılda üç sayı normu üstüne bir organa sahip olacak, belli başlı sanatçılarımızın biografileri de bol resimli küçük kitaplarla halka tanıtılacaktır. Uzun süre Resim ve Heykel Müzesi müdürlüğünde bulunduktan sonra Millî Eğitim Bakanlığımızda güzel sanatların yönetilmesini üstüne alan Halil Dikmen'in bu girişmesini candan alkışlamamak mümkün değil,

Gündelik basının sanat konularına karşı tutumu lüks yayınlardan yoksun bir memleketin çok tirajlı gazetelerden beklediğine ne kadar aykırı. Bu gazetelerde sanat haberlerini, kroniklerini üstlerine almış yazarlar var. Önemli sanat gösterilerinde bu yazarların kaleminden çıkma yankıları boşuna beklersiniz. Tarafsız olmaları gereken bu kronikciler sempatilerine, antipatilerine ayarlarlar övme ve yermelerini. Kimi Akademi çevresine küskündür, ya da şu ressamla dargındır. Kimi belli bir grupun sözcüsüdür. Kiminin sanat işleri üstüne bilgisi yoktur, şundan bundan kaptığını yazar, şunun bunun dediklerine ayarlar yazdıklarını.

Sanat yazarları bir yana, günlük gazetelerin haber verme mekanizmasının önemli sanat gösterilerine ne kadar kayıtsız olduklarını defalarca görmedik mi? Fransız halı ve süsleme sanatları sergisi, Belçika sergisi, çağdaş İtalyan sanatı sergileri gibi en ileri memleketlerde de büyük yankılara yol açacak sergilerin ertesi günleri büyük gazeteler, bu pek önemli kültür gösterilerini okuyucularına bildirmemişlerdi. Günlük organların bu utanılacak kayıtsızlığı yalnız Türk basınını değil, aynı zamanda sanat çevrelerimizi de yabancılara karşı zor duruma düşürüyor.

Ama, saçları omuzlarına dökük, etekleri diz kapaklar üstünde bir küçük hanım bir kaç parça seramik yapmış, ya da Beyoğlu galerilerinin birinde resimler sergilemiş. Hemen gazetelerde bir ilgi, bir heyecan ve küçük hanımın resimleriyle sanatı üstüne uzun yazılar!

Memleketimizde hemen hepsi az tirajlı olan sanat ve edebiyat organlarından çok, toplumla geniş çapta temasta olan günlük gazetelerin önemli sanat hareketlerine karşı bu hafifliği, sanat konularında bile sansasyon ve çekicilik araması yakınılacak bir olay. Son sistem araçlara sahip, yüksek tirajlı bir takım halk yayınları da, nedense, çağdaş sanatçılarımızın eserlerini tanıtmamak prensipini güdüyorlar. Bu dergiler, orta sayfalarına koydukları renkli, basma kalıp akademik röprodüksiyonlarla manav dükkânlarını, berber tezgâhlarını süslemek amacında görünüyorlar. Oysa bu gibi yayınlar, çağdaş sanatçılarımıza karşı peşin fikirlerle hareket etmeseler kamuyu ne güzel uyarabilecek durumdadırlar.

Gerek bu dergilerin, gerek günlük gazeteler sahiplerinin sanat hareketlerimize ne kadar kayıtsız oldukları tutumların-

dan belli. Bütün bunlara bir de sanat çevrelerinde beliren gruplaşmalar, klik çekişme ve tartışmaları, kuşaklar arasında beliren ve hiç bir uygar toplumda bu aşırılığı göstermiyen aykırılıklar katılırsa toplumumuzun sanat alanında ne kadar anarşik bir devir yaşadığı anlaşılır.

★

Sanat müzelerinin toplum kültüründeki öneminden söz etmek abes. Türk müzeciliği genel olarak bina, gösterme, tanıtma ve bakım yönlerinden pek geri. Halil Dikmen'den devraldığımız Dolmabahçe'deki Resim ve Heykel Müzesi ise memlekette bir tane. Dikmen'in bilinen titizliği ile devrettiği koleksiyonları daha da genişletmeye, müzeyi yüz yıllık Türk plastik sanatlarının canlı bir panoraması haline getirmeye çalıştık. Yerinin güzelliğine, ferahlığına, barındırdığı yerli ve yabancı sanat eserlerinin kalitesine karşılık az gezicisi olan bu müze bugün, yeni açılan çağdaş akımlar salonları ile, Türk plastik sanatlarının gelişmesini gösterebilen tek kuruldur.

Müzik ve tiyatro hareketleriyle nerde ise büyük Avrupa şehirlerine rakip olabilecek Ankara'da ne yeter bir sergi yeri, ne de bir sanat müzesi var. Bunu göz önünde tutan Milli Kütüphane müdürü Adnan Ötüken, yeni yapılan ek binanın üst katını Türk resmine tahsise karar verdi. Burada halka açılacak bir kaç salon, ileride başkentte kurulması düşünülen büyük sanat müzemize atılmış bir adım olacaktır.

Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünün bir girişimi daha var ki ne kadar alkışlansa yerinde: il merkezlerinde birer resim atölyesi ve bu atölyeler yanında birer küçük galeri açmak. Bir kaçı açılan bu kendi hallerinde sanat yuvalarının yarın rolleri pek önemli olacak. Tablo, heykel görmiyen, sanat sergilerinden habersiz, kültür bakımından ıssız, çorak şehirlerde resim yapmasını öğreten bir genç elemanın varlığı ne demektir? Üstelik atölye yanında kırk elli usta tablosunu bir araya getiren bir koleksiyon bulunursa. Bu kendi hallerinde atölyeler, galeriler, yarının ustasının yetişmesinde ilk basamak olacak, kendi çevrelerinden çıkmaya güçleri yetmiyen gençlere sanat yolunu gösterebilecektir.

★

Her şeyi devletten beklememek gerek, ama bizim gibi kül-

türce az gelişmiş memleketlerde devletin yapacağını özel girişim yapamaz. Bu böyle olduğu için yayını da, müzeyi de, galeriyi de devletten bekliyoruz.

Hele kültürümüzü yabancı memleketlere tanıtma gibi masraflı, külfetli işlerde devlet önayak olmasa bugüne kadar beklediğimiz büyük çapta sanat gösterilerini hangi birlik, hangi grup düzenliyebilir?

Bu alanda, yıllardır beslediğimiz hayallerin gerçek olduğunu 1963 de görmek nasipmiş. Dış memleketlerde senfonik konserler, eski ve yeni sanat sergileri tertiplemek projesine önayak olan Dışişleri bakanlığımız, Milli Eğitim bakanlığının yardımı ile bu pek güç işi başarabildi.

Geçen yıl içinde Ankara Devlet Orkestrasının İskandinavya memleketlerinde kazandığı başarıyı duymıyan olmadı. Bu başarının yankıları sönmemişti ki çağdaş plastik sanatımızın yüzden fazla resim ve heykelini bir araya getiren kaliteli bir sergi 20 Eylül 1963 te Brüksel Güzel Sanatlar sarayında açıldı. Ama bu sergi yalnızca Brüksel'de açılıp kapanmıyacak, Paris, Berlin, Viyana, Roma çizgisi üstünde geniş bir çark çevirerek sanatımızı Avrupaya tanıtacaktı.

Brüksel sergisinin komiseri olarak bu büyük çapta sanat gösterimizin ne gibi yankılar uyandırdığına şahit oldum.

Bir kere olay önemli idi: eski Türk sanatını İran sanatından ayıramıyan, Haçlı seferleri anlayışından belki yeni kurtulmuş bir Avrupalı toplum, varlığından tamamiyle habersiz bir çağdaş Türk sanatı ile karşılaşıyordu. Kişi alıştığı, çok duyduğu, dedesinden kopagelmiş ve zamanla kristalleşmiş, değiştirilemez şeylere itibar eder. Böylelikle duyacağından, yargılarından emindir, aldanmaz. Fransız sanatı, Alman sanatı, İtalyan sanatı evet. Ama Türk sanatı, hem de modern sanatı, ne ola ki acaba?

Belçika kamusunun bu duraksamasından ötürü ilk günler sergiye pek gelmediler. Ama basında beğenen yazılar çıktıkça bizim sergi gitgide kalabalıklaşmaya başladı ve nihayet, kapanırken, hiç değilse bir hafta on gün daha açık kalsaydı diye yakındık. Yüz onbeş tablo, on iki heykel, gravürler, Türkiyenin bile kalite ve rakam bakımından az göreceği çapta bir sergi ki, 1933 den bu yana yetişen en değerli sanatçılarımızı bir araya topluyordu.

İlk etki bir sürpriz olmuştu. Güzel Sanatlar sarayı müdürü

Robert Giron tabloların asılışında bana yardım ederken şöyle demişti: "Ne yalan söyliyeyim, kasalar açılırken korkmuyor değildim. Ne çıkacaktı içlerinden? Biz burada hep kaliteli, seviyeli sergiler tertipleriz, bu bakımdan çok titiziz. Ama kasalardan eserler bir bir çıkarken ferahladım. Doğrusu, hiç ummadığım bir sanat kalitesiyle karşılaşmıştım. Bu sergide büyük sanatçı yok, şaheser yok, ama seviyeli, size kıvanç verecek kadar "klâs" ı olan bir hava var."

Avrupalı eleştiriciler, hele böyle yabancı eserler karşısında düşündüklerini saklamazlar, tarafsız, çok kere de insafsızdırlar. Belçika basınında çıkan çeşitli yazıların hiç birinde sergimizi yerme, kötüleme olmadı. Yazarlar serginin üstünlüğüne, soyluluğuna sözbirliği etmişlerdi.

Eleştirilerin çoğunda yazarların dokunduğu bir nokta bizi yakından ilgilendirip düşündürse gerek: Belçikalı sanat kritikleri Türk sergisinde "Türk özelliği" aradılar. Kimi "ne yazık ki yüzden fazla tablo arasında sadece bir kaçı bize yeni, başka bir hava getirebiliyor" demeye kadar gittiler.

Yabancı eleştiricilerin bu düşüncesi kimi Türk sanatçılarınkine yakın olmakla beraber ressamlarımızın çoğu anonim, milletlerarası eğilimli bir stili, daha doğrusu stilleri bugünkü kültürümüze daha uygun buluyorlar. Uzun uzun tartışılacak bir konu. Ama sonuçta yine eserlerin konuşması yazılı.

Bu yıl içinde Türkiye Brezilyanın Sao-Paulo Biennale'ine katıldı.

Önceliğin Sabri Berkel'e verildiği bu sergiye katılmamız, her iki yılda bir Sao-Paulo'ya gönderdiğimiz toplu koleksiyonların kalitesini yine koruyordu. Nedense Brezilya sergilerinde hep şanslı oluyor, hep değerli resim ve heykeller gönderiyoruz bu memleket Biennale'lerine.

Sabri Berkel'den söz açmışken, bu ressamın bu yıl içinde biri Viyana'da, biri İsviçre'nin Berne şehrinde iki sergi açmış olduğunu hatırlatalım. Berne sergisi Dışişleri Bakanlığının yardımı ile tertiplendi. Sırası gelmişken geçen yıl içinde gerek müzikte, gerek plastik sanatlarda dış kültürel münasebetlerimizi düzenlemekte önayak olan bu Bakanlığın 4 üncü Dairesini, başında bulunan aydın kişiyi, sayın Hamit Batu'yu övmek bizim için ödevdir. Hamit Batu'nun yardımı ile çağdaş Türk kültürü bu yıl, Avrupa topluluklarına yönelmeye başlamıştır.

1963 DE SİNEMA

Çetin A. ÖZKIRIM

DÜNYA SİNEMASI

Armağanlar

Üç yıldan bu yana yakından izlemek fırsatını bulduğumuz için, ilk olarak Berlin Film Festivalinden söz açacağız. 21 Haziran 1963'de başlayıp 2 Temmuz 1963'de son bulan XIII. Uluslararası Berlin Film Festivalini başından sonuna kadar, oniki gün, günde iki bazen de üç film seyretmek şartıyle izledik. Bizim için bu yarışmanın en ilgi çekici yanı - 1961'de 1962'de de aynı açıdan - sinema alanında daha düne kadar hayli ilkel koşullar içinde bocalıyan bazı ulusların ne denli ataklar yapabildiğini izlemek olmuştur. Bunların başında ise Yunanistan sineması gelmektedir. Bundan beş on yıl öncesine kadar kendi sınırları içinde bile bir varlık olamıyan Yunanistan filmciliği şu son bir kaç yıl içinde büyük bir çıkış yapmıştır. Şimdilerde bir sinema akademisine de sahip olan Yunanistan soylu, güçlü ve bilgili sanatçılarının elinde, devletin de yerinde ve yetkili yardımları ile sesini uluslararası film yarışmalarında duyurmıya başlamış ve dış pazarlarda ağırdan yavaştan da olsa kendine bir yer edinmek için sistemli bir şekilde çalışmanın yolunu tutmuştur.

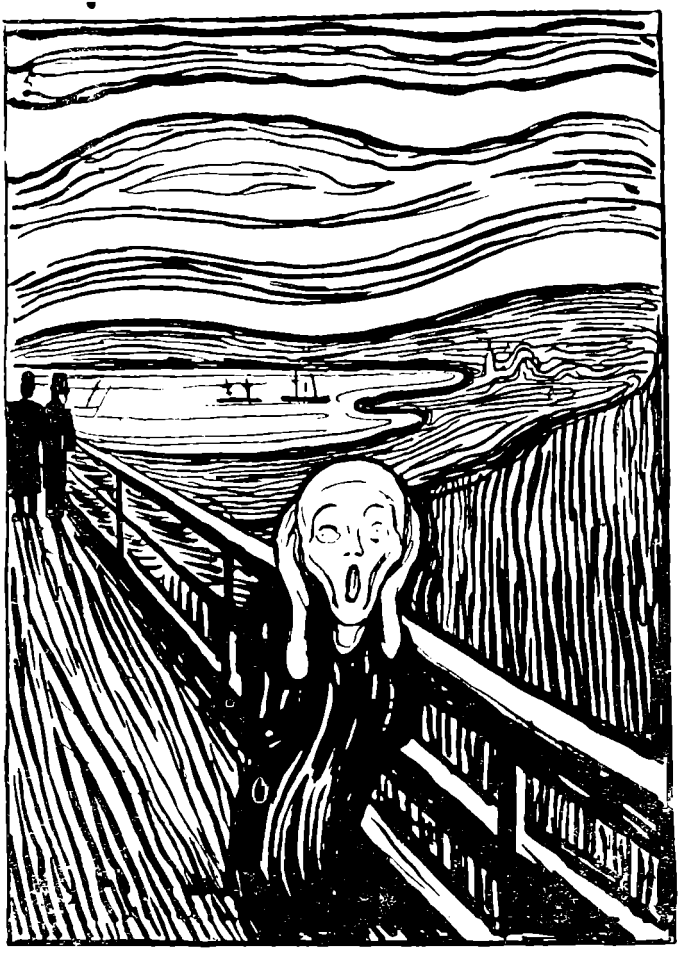
1963 Uluslararası XIII. Berlin Film Festivalinde (En başarılı reji) armağanını Nicos Kounduras isimli bir Yunan yönetmeni kazanmıştır. K (Mikres Afrodites - Küçük Afrodîtler) isimli kordela ile haklı bir ün sağlıyan Kounduras, gerçekten güçlü bir sinema adamı olduğunu kabul ettirmiştir. (Küçük Afroditler) insanlığın tarihi kadar eski olan kadın - erkek ilişkilerine ışık tutmakta, erotik bir şiir özelliği içinde nefis bir sinema eseri ortaya getirmektedir. 1963 Berlin Festivalinin en ilginç eseri her yönüyle Kounduras'ın (Küçük Afroditler) i olmuştur. Bu başarıda Nikos Kounduras'ın duyarlı, güçlü ve etkili sinema dili kadar Giovanni Variano'nun nefis siyah - beyaz

fotoğraflarının ve Helen Prokopiou, Takis Emmanouel, Kleopatra Rota ile Vangelis Yoanides'in başarılı kompozisyonlarının da payı büyüktür.

(En başarılı film) armağanı ise bir Japon kordelâsı olan (Bushido Zankoku Monogotari) ile (İl Diavolo - Şeytan) isimli bir italyan filmi arasında paylaştırılmıştır. Festivalde (Stokholm'de Aşk) ismiyle gösterilen rejisör Gian Luigi Polidoro'nun (İl Diavolo)'su pek büyük bir özellik göstermemekle beraber, baş rolünde oynıyan Alberto Sordi'nin başarılı kompozisyonu ve insancıl konusu ile dikkati çekmiştir. Rejisör Tadashi İmai'nin festivalde (Sadakat Yemini) adıyla gösterilen (Bushido Zankoku Monogatari)'si gözleri, kulakları ve iç dünyaları gerçeklere - özellikle doğunun, batıdan çok ayrıntılı gerçeklerine - alışık olmıyanları bir hayli tedirgin etmişti. Bu yüzden film gösterilirken sinemayı terkedenler bile olmuştu. (Sadakat Yemini) bundan kısa bir süre öncelerine kadar, Japonya'nın olumlu bir özelliği olarak benimsenen bir takım kliseleşmiş, tozlu, köhneleşmiş orta çağ kalıntısı geleneklerin, koşulların uyarıcı ve etkili bir dille taşlanmasıydı. Kuşaklardan kuşaklara kör ve sağır bir baş eğişle kabul edilen anlamsız ve olumsuz geleneklerin cesurca taşlanarak gün ışığına çıkarılması, küçüksenilmiyecek bir davranıştı. Rejisör Tadashi İmai bu olumlu davranışı, güçlü ve etkili bir sinema diliyle beyaz perdeye getirmesini bilmişti.

(En başarılı kadın oyuncu) armağanını, tanınmış rejisör İngmar Bergman'ın öğrencisi olduğu belirtilen Vilgöt Sjömen'in yönettiği bir İsveç filmi (Alskarinnen) deki rolüyle Bibi Anderson kazanmıştı. Yarışmada (Yataklı Vagon Bölümü) adıyla gösterilen bu İsveç filminde Bibi Anderson, evli bir adama âşık genç bir kız rolündeydi. Büyük şehirde yaşayıp kendi hayatını kendi kazanmak zorunda olan bir sekreter genç kızın mutluluğa ulaşamıyacak gönül hikâyesiydi bu. Aklı ile duyguları arasında bocalıyan genç kızın iç dünyasındaki bunalımları Bibi Anderson doğrusu duygulu ve etkili bir kompozisyonla başarı ile çizmesini biliyordu.

(En başarılı erkek oyuncu) armağanını ise Sidney Poitier (Lilies of the Field) deki rolüyle kazandı. (Dışarıya çıkış yok), (Kader Bağlayınca) isimli filmlerin başarılı aktörü Sidney Poitier festivaldeki bu son filmiyle son derece sevimli ve rolünün gerektirdiği bir kompozisyon çizmişti.

Edward Munch

Şu son bir kaç yıldır gittikçe önemini ve heyecanını kaybetmekte olan Cannes yarışmasına gelince, armağan dağıtını şöyle oldu: (En başarılı film) armağanını Luchino Visconti'nin yönettiği bir İtalyan filmi olan (İl Gaatopardo - Leopar), (En başarılı kadın oyuncu) armağanını, bir İtalyan filmi olan (L'Ape Regina - Arılar Kraliçesi)'ndeki rolüyle Marina Vlady, (En başarılı erkek oyuncu) armağanını, Lindsay Anderson yönetiminde çevrilmiş bir İngiliz filmi olan (This Sporting Life - Bir Sporcunun hayatı)'ndaki rolüyle Richard Harris kazandılar. (Jüri Özel armağanı) ise Masoki Kobayashi yönetiminde çevrilen bir Japon filmi (Harakiri), bir Çekoslovak filmi olan (Birgün bir kedi) ile bir S.S.C.B. filmi olan Samsonov'un (İyimser Trajedi)'si arasında bölüştürüldü.

Venedik Festivaline gelince, bu yarışmanın (Büyük armağanı) nı rejisör Franco Rossi'nin (Le Manie sulla Citta - Şehre el koyanlar) filmi aldı. (Jüri Özel Armağanı) ise Rejisör Luis Malle'nin (Feul Folet)'i ile Rejisör İgor Talankine'nin (Hayata Girlş)'i arasında pay edildi. (En başarılı kadın oyuncu) armağanını Alain Resnais'in (Murlell) filmindeki rolü ile Delphine Siyrig, (En başarılı erkek oyuncu) armağanını ise (Tom Jones) filmindeki rolüyle Albert Finney kazandılar.

Hemen hemen Türkiyeden başka hiçbir memlekette - sözünü ettiğimiz batı ülkeleridir - artık pek fazla önem verilmiyen Oscar armağanları ise her yıl olduğu gibi biraz mavi boncuk örneğini hatırlatan bir tarzda yine dağıtıldı. Yatırımların bankalarla olan ilişkilerini büyüklüğü-küçüklüğü ile orantılı ve hatırla gönülün kırılmamasına olanaklar ölçüsünde dikkat edilerek, bu sana - bu bana deyimini akla getiren sistemle dağıtılan (Academy of Motion Picture Arts of Sciences) armağanları bu yıl da şöyle yerlerini buldu: (En başarılı film), (En başarılı reji), (En başarılı Fotoğraf), (En başarılı Müzik), (En başarılı Kostüm) v.b. armağanları rejisör David Lean'ın (Lawrence of Arabia - Arabistanlı Lawrence) kordelasına, (En başarılı senaryo) armağanı ise rejisör Pietro Germi'nin (Divorzio All'Italiana - İtalyan Nikâhı) filmine, (En başarılı kadın oyuncu) armağanı, (Karanlığın İçinden) isimli filmindeki rolüyle Anne Bancroft'a, (En başarılı erkek oyuncu) armağanı ise (Bir kuşu öldürmek) isimli filmindeki rolüyle Gregory Peck'e verildi.

İki yılda bir yapılan Moskova Festivali ise daha çok demir

perde gerisi ülkelerin diplomalar, madalyalar v.b. ile taltif edilmesine yaradıktan sonra (Büyük armağanı) Federico Fellini'nin (Sekiz buçuk) isimli filmine verdi.

Rejisörler

1962 Berlin Film Festivalinde (En başarılı reji) armağanını (Salvatore Giuliano) filmiyle kazanmış olan Franco Rossi 1963'de de Venedik Film yarışmasında (Büyük Armağan) ı (Le Mauie sulla Citta - Şehre el koyanlar) adlı eseriyle elde edince dikkatleri iyiden iyiye üzerine çekmiştir. Rossi büyük bir röportaj havası içinde, tamamen gerçekçi bir tutumla haydut Giuliano'nun hikâyesini anlatırken tam bir yargıya varmıyordu ama söyliyecek sözü olan, cesur bir yönetmen olduğunu da belli ediyordu. (Şehre el koyanlar)'da da yine ayni tutumu, gerçekçi havayı ve bir takım sorunlara değinmek istiyen ve bu dileğinde de başarıya ulaşan Rossi'yi bulmak mümkün.

(En başarılı senaryo) Oscar'ını kazanan (Divorzio All'-İtaliana - İtalyan Nikâhı)'nın rejisörü Pietro Germi, Rossi'nin yolundan ayrı bir yolda ilerliyor, bu komedi görünüşü içinde İtalyan toplumunun en önemli sorunlarından birine saygı duyulacak başarılı bir sinema diliyle ışık tutuyordu.

Uzuncana bir süre ismi çeşitli dergilerden, çeşitli gazetelere kadar yüzlerce kez dolaşan (Lawrence of Arabia)'nın yönetmeni David Lean bir zamanlar sanki (Brief Encounter - Kısa Tesadüfler) gibi görkemli bir yapıta imzasını o koymamış gibi, Hollywood düzenine göre büyük yatırımlı filmler peşinde koşuyordu. Geçen yıllarda gördüğümüz (Kwai Köprüsü)'nden sonra bir (Lawrence of Arabia) da, ayni, İngiliz usunca doğru, aslında çağımıza sırtını dönmüş bir batılı gururunu sürdürmekteydi.. Üstelik gerçeklerle de ilişkisini kesmiş bir gurur ve tutum... (Kwai Köprüsü)'nde nasıl, bir İngiliz usu, gücü ve çalışma sistemi olmaksızın Japonlar galip durumda bile olsalar bir köprüyü yapıp bitirmiye güçleri yetmez diyen bir mesaj varsa, (Arabistanlı Lawrence)'de de herşeye rağmen Araplar bir batılı yönetici olmaksızın, batının idaresine girmeksizin kendi kendilerini yönetemezler, barışa ve egemenliğe lâyık değillerdir diyen bir mesaj açık açık kendini belli ediyor. Uygarlıktan gelme bir gururu aşan bu bencillik, doğuyu ve doğuluyu küçük görme önyargısı Lean gibi güçlü ve soylu bir sinema sanatçısına hiç yakışmıyor. Bizce (Arabistanlı

Lawrence)'in Türkiyeyi ve Türkleri kötülediği söylenen bölümlerinin varolup olmamasından önce ele alınacak sorun bu zihniyettir. Böyle bir anlayış, küçümseme ve tutumla David Lean gibi sanatçının işe koyulması, herhangi bir sinema adamının ayni tutumda olmasından daha tehlikelidir. Kötü bir yönetmenin böylesi bir anlayışla işe koyulmasından çıkacak sonuç herşeyi ile kötü olacaktır. Oysa David Lean gibi bir sinema ustasının bu anlayış ve tutumdaki filmi yalnız fikrî bakımdan olumsuz ama teknik ve anlatım yönünden kusursuz oluyor. Bu da sinemayı dolduran kalabalıklar için bize göre daha tehlikeli bir ortam yaratıyor.

(Arabistanlı Lawrence) filminden nasılsa artan bir Oscar'cığı kazanan (To Kill A Mockingbird - Bir Kuşu Öldürmek) filminin yönetmeni Robert Mulligan da çatırdamıya başlıyan Amerikan sinemasının genç payandalarından biridir. Seyretmek fırsatını bulduğumuz bu kordelâ, Harper Lee isimli bir yazarın ayni isimli romanından alınmıştır. Annelerini kaybetmiş bir erkek bir kız kardeş, avukat olan babaları ile birlikte bir küçük Amerikan kasabasında yaşamaktadırlar. Amerikan iktisadi bunalımı sıralarında geçen konuda, bu baba ile iki çocuğunun yaşantıları çatıyı teşkil etmektedir. Irza geçme teşebbüsü suçu ile mahkemeye verilen bir zenciyi savunmak işini baba üzerine alır. Bütün kasaba halkının diş bilediği ve linç etmiye teşebbüs ettikleri bu zenci delikanlısını tüm gücü ile savunur ama sonuç olumsuzdur. Salonun alt katını dolduran beyazlar sevinçle dışarıya çıkarlarken avukat ortada yapayalnız kalakalır. Mahkeme salonunun balkonuna sıkışmış kara renkli ak insanlar ise hepsi ayağa kalkarak bu tek adamı saygıyla selâmlarlar. Sinemaya televizyondan geçme bir yönetmen olan Robert Mulligan oldukça güçlü ve etkili bir sinema diliyle yeni dünyadaki ırk ayrımı sorununu, bütün nedenleri ile değilse bile cesurca beyaz perdeye getirmesini başarıyor.

Bunlardan başka Visconti, Luis Maile, Nicos Coundoras, Tadashi İmal, Gian Luigi Polidoro, J. A. Bardem, Leopoldo Torro Nilsson, Damiano Damiani, Bolognini ve şiirleri, yazılarıyla bir süre İtalyan orta ve yeni kuşak yönetmenlerini - özellikle Bolognini gibi duyarlı bir yönetmeni - etkiledikten sonra sinemaya rejisör olarak (Mamma Roma) filmiyle giren İtalyan Pier-Paolo Pasolini gibi olumlu yönde ilerliyenlerden

başka bir de yerinde sayanlar giderek geriliyenler de var. Berlin Festivaline (Freud) isimli filmiyle katılan John Huston, yine ayni yarışmada Almanyayı temsil eden (Mensch und Bestie) filmi ve yöneticisi Edwin Zbonek gibi .Sonra daha ilk filmi ile ortada kalıveren bir rejisör de Alain-Robbe Grillet. (Geçen Yıl Marienbad'da) isimli kordelânın senaristi olarak birden bire büyük bir üne kavuşan bu genç Fransız yazarı, cingöz bir iş adamı olan Samy Halfon'un önayak olması ile (L'Immortelle-Ölümsüzler) isimli bir film çevirdi. Konusu İstanbul'da geçen bu kordelâ Grillet'in ilk reji denemesiydi. Genç yönetmen bu filminde bütün sinema kurallarını alt üst etmişti. Bu edişin nedeni sorulduğunda kendisinin bile verecek doğru dürüst bir cevabı yoktu. Filmi ise bu soruya hiçbir karşılık veremediği gibi, ne söylenmek istendiğini, giderek neler olup bittiğini bile kimselere duyuramıyordu. Grillet olsa olsa sinema kurallarını yalnızca yıkmak istediği için yıkmıştı. Bu oluşun hiçbir olumlu nedeni olmadığı ise düpedüz ortadaydı. Bu yüzden de filmi ne Fransa'da ne de bir başka yerde tutan olmadı.

Yurdumuza gelenler

Prodüktör Samy Halfon'un Alain-Robbe Grillet yönetiminde ortaya koyduğu (Ölümsüzler) filminin sanat değeri ne olursa olsun, bu kordelânın İstanbul'da çevrilmesi bizler için uğurlu bir başlangıç sayılabilirdi. 1963'de öteden beriden yabancı filmciler yurdumuza gelmiye başladılar. Bu geliş onlar için ucuzluk yönünden çekici olduğu gibi bizim için de döviz sağlanması, iyi kötü sözümüzün edilmesi yönlerinden yararlı oldu sayılabilir. (Ölümsüzler)'i bir ingiliz filmi izledi. (From Russia with Love - Rusyadan Sevgilerle) isimli kordelânın oldukça uzun bir bölümü İstanbul'da geçiyordu. Rejisör Terrence Young yönetiminde bir teknisyen ve sanatçı grubu İstanbul'a gelmişlerdi. Bunların içinde Sean Connery isimli Irlanda asıllı bir ingiliz jön'ü, yeni İtalyan yıldızı Danlella Blanchi ve Pedro Armendariz gibi bir zamanların ünlü ve soylu bir aktörü de vardı. Film Ian Fleming'in bir casusluk ve heyecan-serüven romanından alınma konusu ile ilginçti.

(Rusyadan Sevgilerle)'yi Jules Dassin'in bir kordelâsı izledi. (Vahşi Kuvvet), (Rififi), (Pazarları Asla) gibi büyük filmlerin yaratıcısı Jules Dassin ilk adı (Gün Işığı) şimdiki ismi ise (Topkapı) olan filmlerinin bütün dış bölümlerini İstanbul'-

da çekti. Kordelânın hayli ünlü bir oyuncu kalabalığı da vardı. Bunların belli başlıları Melina Mercouri, Maxmilian Schell, Peter Ustinov, Robert Morley ve Akim Tamirof'tu. Dassin ayrıca bizim oyunculardan üçüne de küçük roller vermişti.

Pedro Armendariz, Akim Tamirof, Robert Morley, Melina Mercouri, Maxmilian Schell ve onunla ilgili olarak yeni yıldız adayı eski kraliçe Süreyya, Peter Ustinov gibi ünlülerin yanı sıra yalnızca gezmek için uğrıyan ünlü sinema sanatçıları da İstanbul'a uğradılar. Bunlardan biri ünlü (Marx Biraderler)'in dilsizi Harpo Marx'dı. Uzun zamandır film çevirmiyen Harpo Marx geçkin yaşma rağmen gencecik karısının yanında hiç de yaşlı durmuyordu. Üstelik yine neşeli ve dinamikti. İkinci ünlü sinema yıldızı ise Mai Zettirling'di. Kocası ile beraber sessiz sedasız yurdumuza gelmişler ve Anadolunun tarihî birçok şehrini gezmişlerdi.

Sönen yıldızlar

1963 yılı bir çok ünlü yıldızın sönüşüne de tanıklık etti. 1962'nin son günlerinde büyük bir sinema sanatçısı olan Charles Laughton, karısı sinema ve tiyatro oyuncusu Elsa Lancaster'in kolları arasında son nefesini verdi. Onun beyaz perdede unutulmaz bir ismi vardı. Her çeşit rolü en büyük başarı ile canlandırmasını bilen nadir sanatçılardandı. Kanser'den ölmüştü. Ayni dert iki popüler sinema oyuncunu daha beyaz perdeden aldı: Dick Powell ve Jack Garson. (Rusyadan Sevgilerle) filmini çevirmek için yurdumuza gelen Pedro Armendariz de bu hastalıktan dertliydi. Armendariz gibi hayatiyet dolu bir insan, derdini ve sonunu çok iyi bildiği için olacak, kendi hayatına kendi son verdi. Fransız sinemasının hem oyuncu, hem yönetmen ve hem de yazar olarak en ünlü isimlerinden biri olan Jean Cocteau da 1963 yılı sonlarına doğru dünyamızdan ayrıldı. Onu emektar sinema aktörü Adolphe Menjou ile emektar Fransız aktörü Pierre Blanchar izledi.

Bizim erişebildiklerimiz

Batı seyircileri, Cine-clüp'leri ile, sanat sinemaları ile her bakımdan bize onanla çok ileri sinemaları ile en yeni, en güzel, en soylu filmleri izlerlerken Türk seyircisi tesadüflerin ve film getirticilerin elinde oyuncak olarak, sinema dünyasının ancak

dümen suyunu izliyebllliyor. 1963'de Türk seyircisi ancak şu değerli filmleri görebildi:

Nicholas Ray'in (Bitter Victory - Acı Zafer)'i, Rolf Thiele'nin (Lulu)'su, John Huston'un (The Misfits - Uygunsuzlar)'ı, David Miller'in (Yalnız ve Cesur)'u, Pietro Germi'nin (Divorzio All'Italiana - İtalyan Nikâhı)'nı, Edward Dmytryk'in (Walk on the wild Side - Vahşi Yol)'unu, Stanley Kramer'in (Inherit the Wind - Rüzgârın Mirası)'nı, Vittorio De Sica'nın (Two Women - Kızım ve Ben)'ini, Jacques Tati'nin (Mon Oncle - Amcam)'ını, İsmael Rodrigez'in (La Cucaracha - Asiler Çarpışıyor)'unu, Elia Kazan'ın (Baby Dolll - Taş Bebeğim)'ini, Robert Aldrich'in (The Last Sunset Güneş Batarken)'ini, Michelangelo Antonioni'nin (La Notte - Gece)'sini ve Mauro Bolognini'nin (İl Bell Antonio - Acı Nikâh)'ını.

TÜRK SİNEMASI

Sinema tarihleri 28 Aralık 1895 günü Lumier kardeşlerin Paris'te Grand Café'de beyaz perde üzerinde sinemanın serüvenlerinin başladığını yazarlar. 1896 sonlarında bu serüven İstanbul'da çizgisini sürdürmiye devam eder. İlk sinema salonu ise 1908 yılında Şehir Tiyatrolarının eski komedi bölümünün bulunduğu yerdeki (Pathé Sinemasıdır).

Uzkınay belge filmi çalışmalarından sonra 1917'lerde ilk konulu filmler çekilmiye başlamıştır. Böylece kırkaltı yıllık geçmişi ile Türk sinema sanatı ilerleyip, duraklayıp, gerileyip, yerinde sayarak 1963 yılında bir kısır döngünün içine saplanıp kalmıştır. Bir kişilikten, bir okuldan, üstelik çağına yakışan bir teknikten yoksun olarak serüvencilerin elinde sömürülmektedir.

1963 yılında Türk sinemasında durum şudur:

Bir yıl içinde çevrilen filmlerin sayısı 150'yi aşmaktadır. Bu yüzelliyi zorlıyan kordelâların içinde ,sözü edilmiye değer eserler ise bir elin parmaklarını aşmıyacak kadar azdır. Sinema eleştirmecilerinin, tutumunu, çalışmasını, dilini beğendikleri Türk filmlerinin ne kadar olduğu incelenecek olursa bu gerçek ortaya çıkar. Ayrıca -1961 yılında bir (Kırık Çanaklar) bir yana bırakılacak olursa - uluslararası bir film yarışmasına katılmak gücünü ve gerekliliğini duyan filmcilerin ve yapıtlarının hemen hemen bulunmaması da bu gerçeği ispatlamıya

yeter. Bu yıl (Şehirdeki Yabancı) isimli bir kordelâmız Moskova Film Festivaline katılmıştır. Ama bu kordelânın da ne konu, ne öz, ne de anlatım bakımından tam bir başarı gösterdiği kesinlikle söylenemez. Halit Refiğ yönetiminde çevrilmiş olan bu film, iddia edildiği gibi, bizim toplumumuzun sosyal bir taşlaması asla değildir. Genç yönetmenin bir takım çocuksu heyecanlarının belirtilmesinden başka ortada ana fikir olarak birşey yoktur. Üstelik sosyal açıdan hiçbir sorun ortaya konulmadığı gibi ,konulduğu iddia edilen veya genç sanatçının sandığı gibi olsa bile, bu sorunların çözüm yolu, filmde gösterildiği gibi çocukça bir açıdan asla olamaz. Halit Refiğ bir süre sinema yazarlığı, eleştirmecilik yapmıştı. Bu süreyi yönetmenliğe geçiş için bir basamak sayan genç sanatçı ilk filmi (Yasak Aşk) ile çevresine umut verir gibi olmuştu. Ama ilk filmini izliyen diğerleri, örneğin (Gençlik Hülyaları), (Şafak Bekçileri), bir zamanlar kınayıp yerdiği sinemamızın teknikerlerinin ortamını bile tutturamıyan olumsuz çalışmalardı. Moskova'ya gidip eli boş dönmesine ve sık sık düzenlenen özel gösterilere rağmen aslında (Şehirdeki Yabancı)'nın da (Yasak Aşk) ortamına bile ulaşamadığı muhakkaktı.

Sayısı yüzelliyi aşan bir yıllık prodüksiyon içinde başarılı denebilecek eserlerin ancak bir elin parmaklarına bile ulaşamayışının nedeni ise birçoktur. Bunlardan bazıları şunlardır:

a. Türkiyede bir sinema okulu hâlâ yoktur. Hemen hemen bütün sinema adamları alaydan yetişmedir.
b. Türkiyede gerçek anlamında teknik olanaklar da yoktur. Bugün yılda altı yedi film çeviren ve adı büyük firmaya çıkmış şirketlerin bile stüdyoları, platoları, laboratuvarları yoktur.
c. 1945'lerde düzenlenen sansür yönetmeliği hâlâ yürürlüktedir. Bu yönetmelik faşist İtalyanın sinema yönetmeliğinden yararlanarak uygulanmıştır. Geriliği, köstekleyiciliği gün gibi ortadadır.
d. Devlet Türk sinemasına karşı son derece ilgisizdir.
e. Şu son birkaç yıl içinde, başta prodüktörler olmak üzere bazı dergilerin ve bazı bulvar gazetelerinin önayak olması ile bir (Yıldız Sistemi) doğmuştur. Batının giderek Hollywood düzeninin bile korkunçluğunu anlayıp silkelediği bu sistem Türk sinemasının başına belâ olmuştur.

f. Bir yatırım zorunluğu olarak Anadolu işletmecilerinin eline düşen yapımcılar bu ilkel kişilerin zevkine, anlayışına ve fikrine göre konu, yıldız (!) giderek yönetmen seçmek zorunda kalmışlardır. Daha filmin (F) si ortada yokken Anadolu işletmecisinden para toplamak istiyen yapımcı, ister istemez bu adamların işaret ettikleri oyuncuları, konuları seçmek zorunda kalmaktadırlar. Böylece bir yıldız beş altı filmde rol almakta, yeter zamanı olmadığı için de her filme ancak bir hafta, on gün giderek üç gün, beş gün ayrılabilmektedir. İşletmecinin kendisini istediğini duyan yıldız ise astronomik rakamlar - bizim ölçülerimize göre tabiî - talep etmektedir.

İşte bu koşullar içinde bazı şirketler üç dört günde bir film çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Düzen bu olunca iyi niyet sahibi yönetmenler çevirecekleri filmlere yeterli çalışma zamanı ayıramamakta, ayırmıya kalkınca işsizlik tehlikesi başlamaktadır. 1963 yılı, bir yönetmen-prodüktörün bazen ayni günde iki ayrı platoda iki ayrı film çalışması yapmasına, bazen de ayni dekorla iki başka kordelânın çevrilmesine tanıklık etmiştir. Bu arada birçok ünlü yıldız (!) platodan platoya günlerce uykusuz koşmuşlar, çok zaman ayrı ayrı filmlerde, ayni kostümlerle çalışmak zorunda kalmışlardır. Zaman tasarruf edebilmek için bazen on ayrı filmde, zengin evi Erenköy'deki bir avukatın köşkü olarak seyircinin karşısına çıkarılmıştır. Bu böylesine bir furyadır işte...

Bu arada kendisinden söz ettirebileceği bir konuyu meclise getirmek istiyen bir politikacı çıkmış, sözde Türk sinemasının sorunlarına yakınlık göstermiştir. Türk sinemasını ne teknik ne de sanat olarak ele almıyan bir takım iş adamları ile konuşup böylece Türk sinemasının dertlerini öğrenen (!) politikacı bu konuda bir kanun teklifi de hazırlamıştır. Ama bu teklifin sinemamızı olumlu yola sokacak hiçbir yanı yoktur. Bazı gazetelerde bazı yazarlar bu kanun teklifine haklı olarak karşı çıkmışlardır. Eğer Türk sinemasına yararlı olunmak isteniyorsa bu vergi indirimleri, ya da gümrük indirimleri gibi sinema ağalarını daha zengin kılacak koşulların hazırlanması ile değil, devlet eliyle kurulacak - batı örnekleri ele alınarak - bankalar, okullar, cine-clüpler, cinematekler v.b. ile olacaktır.

Baha Gelenbevi, Faruk Kenç, Muharrem Gürses, Lütfü Ö. Akad gibi olumlu olumsuz birçok rejisör silinip giderken yeri-

ne gelen genç, orta yaşlı ve yaşlı yönetmenlerin çoğunluğu ise yukardaki furyanın içinde akıntıya kapılmışlardır. Bir Süha Doğan (Öldüren Bahar)larla, bir Nejad Saydam (Küçük Hanım Avrupada)larla, bir Ümit Utku (Gümüş Gerdanlık)larla, bir Hulki Saner (Ayşecik Canımın İçi), (Şıp Sevdi) ve (Zorlu Damat)larla, bir Ertem Göreç (Cicican)larla, bir Sırrı Gültekin (Can Pazarı) ile, bir Mehmed Dinler (Sayın Bayan)larla, bir Semih Evin (Aşka Vakit Yok)larla - bu yönetmen gerine gerine üç günde bile film çevirebileceğini söylüyor -, bir Abdurrahman Palay (Erkek Fatma Evleniyor)larla, bir Türker İnanoğlu (Kiralık Koca)larla, bir Arşevir Alyanak (Zorla Evlendik)lerle, bir Memduh Ün (Akasyalar Açarken)lerle, bir Süreyya Duru (İki Çalgıcının Seyahati)leriyle, bir Aram Gülyüz (Kadın ve Tabanca)larla, bir Halit Refiğ (Şafak Bekçileri)yle, bir Osman Seden (Beni Osman Öldürdü) ve (Bana Annemi Anlat)larla ve onun peştemal verdiği bir Zafer Davutoğlu (Adanalı Tayfur)larla furyadan nasiplerini almaktadırlar.

Varlığını ispatlamıya, kişiliğini ortaya çıkarmıya çalışan bir Tarık Dursun ise (Aramıza Kan Girdi) ile sinema alanına atılmak zorunda kalıyor ve serüvenini ancak (Korkusuz Kabadayı) ve (Kelebekler Çift Uçar) filmleri ile sürdürmiye çalışıyordu. Bakalım Tarık Dursun da bu kısır döngünün içinde ne zamana kadar ayakta kalabilecektir?

Geriye kala kala tam anlamında, bir Metin Erksan ile Nevzat Pesen kalıyordu. Nevzat Pesen 1963'de (İkimize Bir Dünya) ile büyük çıkışını yapmıştı. Taşradan büyük şehirlere göç son yıllarda dikkati çeken, büyük bir toplum sorunu olarak ortaya çıkmaktaydı. Pesen'in bu filmi, böylesi bir soruna değindiği kadar, kişilerinin birbirleri ile olan ilişkilerini gerçek bir ortam içinde başarılı bir sinema diliyle vermesi ve biçimcilikten çok öze yönelmesi bakımından da övülmeye hak kazanıyordu. Pesen bu çıkışını (Kötü Tohum) ile sürdürmek isterken yanlış bir kapı çalıyordu. Bu hareket noktasının yanlışlığı, onu bütün iyi niyetlerine rağmen başarısız bir tiyatro uygulamasına götürmekten öteye gidememişti.

(Gecelerin Ötesi)nden sonra 1963'de (Acı Hayat) ile kendi rekorunu da kıran Metin Erksan, başlangıçtan beri en olumlu yolda ilerliyen belki de biricik yönetmenimizdi. Senaryosunu da kendisinin yazdığı (Acı Hayat), ele aldığı konu, çevre ve kişilerinin gerçekliği bakımından, bugünkü toplumumu-

zun sosyolojik ve ekonomik sorunlarını - sınırlı da olsa - yansıtabilmeslyle son derece ilgi çekici bir nitelik kazanmıştı. Göz alıcı apartmanlar ve onların gölgesindeki gecekondularla, kulübelerde yaşayanlar, manikürcü kızın kucağına arınılıp, süslendirilmek için uzatılan zengin hanımların bacakları, kalabalık yoksul ailelerin barındığı dört duvarların içi, evliliği bir kurtuluş olarak kızlarına öğütliyen annelerin zavallılığı Türk sinemasında hemen hemen ilk olarak karşılaştığımız gerçekçilik denemeleridir. Metin Erksan saygı duyulacak bir tutuma sahip olduğu kadar usta ve şiirli bir sinema diline de ulaştığını bu kordelayla ispatlamış oluyordu üstelik...

Henüz görmek fırsatını bulamadığımız (Susuz Yaz) ise Erksan'ın çok emek verdiği, üstünde durduğu bir film. Bakalım (Acı Hayat)'ın usta sinemacısı (Susuz Yaz) da ne denli bir sonuca varabilecek

Bu kısır döngünün en kısır bireyleri ise yapımcılardan sonra senaryocular olduğu muhakkak. Birçokları apartman katlarına sahip olmak pahasına kişiliklerini yitirmeyi yeğ tuttular. Birçokları ise günlük yaşantılarını sürdürebilmek için çala kalem yabancı resimli romanları, eski melodram filmlerini, kaldırım romanlarını, ya da yapımcının düşüne giren kalın çizgili, cırtlak hikâyecikleri beyaz perdeye uygulamak zorunda kalıyorlar.

Elle tutulup, gözle görülebilecek ilerleme, hiç değilse varabildiklerini elde tutabilme, kameracılar arasında kendini gösteriyor. Bir Ali Uğur, bir Çetin Gürtop, bir Memduh Yükmen ve bir Orhan Kapkı bu konuda hemen akla geliverenler.

Oyunculara gelince, onlar artık (Yıldız) oldular. Efsaneleştiler. Oyunlarından çok yarattıkları skandaller, otomobillerinin markaları, Yeşilçam sokağındaki kahvelerde çıkardıkları kavgalar söz konusu. Oyunmuş, oyunculukmuş kimin umurunda.

İşte 1963'ün Türk sineması böyle bir çıkmazda.

1963 DE TİYATRO

Yıldırım KESKİN

Öncü tiyatro saldırganlığını kaybediyor. 1950 yılını öncü tiyatronun ilk yapıtlarını vermiye başladığı tarih kabul edersek, o günden bu yana kaç tane kalıcı oyun yazıldı? Parmakla sayılacak kadar az. Gün geçtikçe de azalıyor. Endişeye kapılacak kadar tehlikeli bir durum bu. Öncü tiyatronun kökleri kuruyor mu yoksa?

Bu durgunluğun sebebini oyun yazarlarında aramak haksızlık olur. Çünkü oyunlar yazılmıyor, yayınlanmıyor değil; temsil edilemiyorlar.

Öncü tiyatronun kurucuları sayılan Ionesco, Beckett, Adamov nasıl oynanıyor öyle ise? Bunu anlamak için biraz gerilere gidelim. Bu yazarlar, ilk oyunlarını vermeye başladıkları zaman, tiyatro bu kadar sanayileşmemiş, bir oyun sahneye koymak bugünkü kadar pahalılaşmamıştı. 1950 yılının Paris'inde seksen-yüz kişilik küçük tiyatro salonları vardı. Bu küçük tiyatro salonları, profesyonel oyuncuların elinde değildi; amatör ve gerçekten tiyatroyu seven heveslilerin elinde idi. Genç yazarlar hiç bir kazanç gayesi gütmeyen bu heveslilere oyunlarını teslim ediyorlar; onlar da her ne pahasına olursa olsun bu oyunları oynuyorlardı. Temsiller iyi hazırlanmıyordu, teknik imkânları yoktu, oyuncular yetersizdi; fakat bütün hatalara rağmen ileri bir çalışma yapılabiliyor, yeni oyunlar sahneye konuyordu. Gençler için - ister yazar, ister oyuncu, ister sahneye koyucu olsun - bu küçük sahneler birer ilk basamaktı. Bugün bu tiyatrolardan ayakta kalabilen sadece *Huchette* ile *Théâtre de Poche*'dur. *Babylone Noctambules, André Cellier*'nin *Théâtre de Poche*'u birbiri ardınca kapılarını kapadılar.

Öncü tiyatronun ilk yazarları bu tiyatrolardan ve onların heveslı gençlerinden faydalandılar. Zamanla - uzun zamanla - kendilerine belli bir seyirci toplayabildiler. Bugün oyunlarının hâlâ temsil edilebilmesinin sebebi budur. Artık yerleşmiş, hemen hemen bütün dünyada tanınmış yazarlardır bunlar. Bü-

yük tiyatrolar hiç bir endişeye kapılmadan oyunlarını kabul etmektedir. Oysa, yeni yetişenler için durum böyle değil. Genç bir yazar, tiyatro sahiplerini korkutuyor. Önce tanınmamış bir yazarın dramatik gücü nedir, bilinemiyor. Sonra günümüzde bir tiyatro oyununu değerlendirebilecek hiç bir ölçü yoktur. Değerler her gün değişmekte, yeni yeni denemeler yapılmaktadır. Bir oyunun başarısı ancak perde açıldıktan sonra belli olmaktadır. Bir oyun ne kadar kişisel, ne kadar yeni olursa, tiyatro sahibini o kadar korkutmaktadır. Genç bir yazara, perdelerini açmak, kumar oynamak kadar tesadüflere bağlı bir serüven sayılmaktadır.

Bu durumda ramp ışıklarına çıkabilenler, oyunları daha önce denenmiş yazarların yapıtları oluyor ancak. En başta bulvar tiyatrosu yazarları geliyor, bunu orta çapta yazarlar izliyor ve büyük çapta yazarlar ancak dış ülkelerde denendikten sonra Paris'e giriyor. Bu çekingenlik yalnız Paris'e özgü sanılmasın. Londra'da, Roma'da da durum aynıdır. Almanya'da ve Kuzey ülkelerinde değişiyor bu biraz. Öncü tiyatroyu seven aydın gençliğin bu ülkelerde daha fazla olmasından herhalde. Ne var ki buralarda da yazar lutlığı vardır; hâlâ Ionesco, Adamov, Beckett'i oynamaktadırlar.

Öncü tiyatronun bu ilk yazarlarını meydana çıkaranm Paris'in küçük tiyatroları olduğunu yukarıda söyledim. Bugün bu imkân kalmamıştır artık. Dubillard, 1953 yılında Serreau'nun *Babylone* tiyatrosunda sahneye koyduğu ilk oyunundan sonra ikinci oyununu oynatabilmek için 1962 yılına kadar beklemek zorunda kalmıştır. *"Naives Hirondelles"* ile *"La Maison d'Os"* nun temsilleri de kolay olmamış, birincisini Roussin tanıtmış, ikincisini yazar kendi kurduğu trupu ile oynamıştır. Diğer yazarlar için de durum aynıdır. Arrabal'ın son oyunları oyuncularını beklemekte, Jean-Pierre Faye ile Carlos Semprun'un piyesleri kitap sayfalarında tozlanmaktadır. Hattâ büyüklerden Adamov'un *"Printemps 71"* i bile oynanmak için Roger Planchon'un yargısını beklemektedir.

Bu durumun tiyatronun geleceğini ne kadar tehlikeye düşürdüğünü söylemeye hacet var mı bilmiyorum. Genç tiyatro yazarları, oyunlarını oynatamıyorlar. Oynanmıyan yapıtlar eskiyor, unutuluyor. Bugünün fransız tiyatrosunun kaderini ellerinde tutanlar da bunu biliyorlar. Bu yüzden, tiyatrolarının perdelerini genç yazarlara açmaya önem veriyorlar. Ancak

bunun özel tiyatrolarda yapılmasına imkân yok. Özel tiyatroların amacı seyirciyi memnun etmektir; öncü tiyatro ise, seyirciyi memnun etmemek için elinden ne gelirse yapıyor. Kalıyor Devlet Tiyatroları. Fransa'da Jean Vilar'ın yönettiği *Théâtre National Populaire* ile *Jean-Louis Barrault*'nun elinde bulunan *Théâtre de France* dışında, dört-beş kadar da taşra tiyatrosu vardır. Planchon'un *Théâtre de la Cité*'sini, Jean Dasté'nin *Comédie de Saint-Etienne*'i, Sarrasin'in *Grenier de Toulouse*'unu ve *Théâtre Quotidien de Marseille*'i, bunların en önemlileri olarak sayabiliriz.

İşte bu tiyatrolar öncü tiyatroyu iyi kötü ayakta tutmaya çalışıyorlar. Armand Cratti'nin ilk oyunu *Crapaud-Buffe*'ün sahneye konulmasını *Salle Récamier*'de Jean Vilar sağlamış, aynı yazarın ikinci oyunu *"Auguste Geai"*yi de Planchon ramp ışıklarına çıkartmıştı. Jean-Louis Barrault iki - üç yıldır Ionesco oynuyordu; bu yıl bir de Beckett eklendi bunlara. Théâtre Quotidien de Marseille Victor Cousin'in *"L'aboyeuse et l'automate"*ını seyirciye tanıttı.

★

Öncü tiyatronun deyimlenmesini bulmakta çektiği bu büyük güçlüğü belirttikten sonra, 1963 yılında sahnelere çıkan yeni oyunlara kısaca bir göz atalım.

Öyle zannediyorum ki bunların en başında Samuel Beckett'in son oyunu *"Oh les beaux-jours"*u saymak gerekir. Yazarın bu oyununda da bundan önceki yapıtlarının atmosfer, düşünce ve konusunu bulmak mümkün. İnsan, her gün göre göre bıkıp usandığı bir dünyada bütün sefaleti ile yaşayıp gitmektedir. Güzel günler, her gün hep aynı olan, hiç değişmeyen, akıp gitmesinin önüne geçilemeyen günlerdir. Güzel gün diye bir şey yoktur aslında. Görüntü, insan, insanın serüveni hiç değişmez. Sefalet hep aynı sefalet, duygular hep aynı duygular, insan hep aynı insandır. Ne kendinden ne etraftakilerden vazgeçebilen, yaşamak zorunluluğunu bir yük gibi sırtında taşıyan insan.

Beckett, bu oyunu ile de büyüklüğünün bütün ölçüsünü veriyor. Barrault'nun yönetimindeki *"Théâtre de France"*da sahneye konulan oyunda baş rolü Madeleine Renaud oynuyor. Bu satırlar yazıldığı sırada hiç bir eleştirme çıkmış olmadı-

ğından, oyunun tepkilerinin ne olacağını bilmiyorum. Fakat Barrault titiz bir tiyatro adamı, Madeleine Renaud değerli bir oyuncudur. Üstelik Beckett'in hiçbir çabası - ister roman, ister tiyatro olsun - gerçek sanatsevenleri ilgisiz bırakamaz.

1963 yılında Paris tiyatrolarında birbiri ardınca üç İonesco oynandı: *"Le Tableau"*, *"Le Piéton de l'air"* ile *"Le roi se meurt"* öncü tiyatro yazarları içerisinde adından en çok söz açılan şüphe yok İonesco'dur. Geçen yıl Ankara'ya gelen ünlü fransız tiyatro adamı Jean Mercure ile bir görüşmemiz sırasında "Çok tuhaftır, bugün İonesco, yeryüzünde Molière'den bile daha çok tanınıyor" demişti. Bu ünün sebepleri nelerdir? İonesco'nun en çok oynanan, en çok sözü edilen, tartışması yapılan bir yazar olmasının nedenlerinin başında bence, kısa zamanda *bourgeoisie*'nin onu kendisine mal etmesi gelir. İonesco rahat bir yazardır; seyircisini büyük sorunlar karşısında bırakmayan, onların kafasını yormayan, iç huzurunu bozmayan bir yazar. Seyircisinden fazla bir şey istemiyor; bol bol güldürüyor onları ve çok zaman işin kolayına kaçıyor. Tiyatroya hiç bir yenilik gegtirmedi mi İonesco? Bunu iddia etmek haksızlık olur. Tiyatroyu temelinden sarsan yenilikler getirmiştir. Önce şeklini değiştirmiştir. Alışılagelmiş tiyatro yazma tekniğini bozmuştur. İonesco'nun getirdiği en önemli ikinci bir yenilik de dil konusundadır. Her gün kullanılan, anlamları belli sözcüklerin çok başka anlamlara da gelebileceğini göstermiştir. Ancak bütün bunları büyük bir hafiflikle yapmıştır; değerini azaltan da budur. Kendi yaptığına kendisi de inanmaz bir tutumu vardır. Bunları İonesco-nun önemini azaltmak için söylemiyorum. Çağımızın en büyük tiyatro yazarlarından biridir İonesco, ve yapıtları belki de XX. yüzyıl tiyatrosunun ilk akla gelecek örnekleri olarak kalacaktır. Ancak çağımızda İonesco'dan daha önemli, aypıtlarının derinliği ve anlamı çok daha büyük başka yazarlar olduğunu da unutmamak gerekir.

İonesco'nun 1963 yılında oynanan yukarıda adlarını söylediğim oyunlarından en çok ilgiyi çekeni *"Le Tableau"*dur. Bir iş adamı kendi hayatının çirkinliklerinden kaçmak için bir tablo satın alır. Fakat bir zaman sonra tabloda âşık olduğu güzelliğin kendi evinde de bulunduğunu anlar ve öldürür onu. Çeşit çeşit yorumlanabilecek bir oyundur bu. Düşüncesi yönünden Oscar Wilde'in etkisini gördüm. Öyle zannediyorum

ki bu oyunun en güzel yorumunu da gene Oscar Wilde'in bir sözünde bulacağız: "Sanat doğayı değil, doğa sanatı taklit eder."

★

Paris'te geçen yıl oynanan piyesler içinde burada sözünü etmem gerekenlerden birisi de Robert Bolt'un, TNP'de oynanan *"Thomas More"*'u. Bu oyun iki yönden önemli. Birincisi temsil küçümsenmeyecek bir olay oldu. İkincisi de, 1951 yılından beri TNP'nin başında bulunan Jean Vilar bu oyundan sonra tiyatrodan ayrıldı.

"Thomas More" bir ingiliz oyunu. Konusu ingiliz tarihinin önemli bir devresini ele alıyor. *Thomas More, VIII inci Henry*'nin bakanlarındandır. *VIII. Henry*, Papa'nın rıza göstermemesine rağmen kraliçe *Catherine*'den boşanıp, *Anne Boleyn* ile evlenmek ister. Katolik bir kralın bu hareketi büyük tepkiler doğuru. *Thomas More*'da sesini çıkarmamakla beraber kralın isteğini doğru bulmaz. Sesini çıkarmaması yetişmez krala. İster ki açık açık kabul etsin bu durumu. *Thomas More* - ki ülkede etkisi büyüktür - dayanır. Kral hainlikle suçlar bakanını ,mahkemeye verir. *More* gene düşüncesinden dönmez; ölünceye kadar da dönmeyecektir.

TNP büyük bir başarı ile oynuyor bu piyesi. Bütün trup, en güzel oyunlarından birini veriyor. Vilar da TNP'den unutulmayacak bir temsille ayrılmış oluyor.

★

Bu oyunlar dışında, geçen yıl Paris'te neler oynandı? Dürrenmatt'ın *"Frank V"*, ancak sanatseverlerin hoşuna gitti; afişte pek fazla kalamadı. Anouilh'un *"La Foire d'empoigne"* da, aksine, afişte uzun zaman kalmasına rağmen beğenilen bir oyun olamadı. René de Obaldia'nın *"Le satyre de la Villette"* ini, küçük bir kızı, bir büyük adam gibi konuşturmanın marifet olmadığı gerekçesi ile eleştirmeciler beğenmedi. André Roussin'in *"Un amour qui ne finit pas"* sı gene seyircileri tiyatroya doldurdu; bütün hafifliğine rağmen.

★

Gelelim 1963 yılında ülkemizdeki tiyatro çalışmalarına:

Yazının başında Avrupa sahneleri ve bilhassa Fransa için söylediklerimi aynen tekrarlayabilirim. Özel tiyatroların, öncü tiyatro oyunlarına kapılarını açmaları imkânsızdır. Büyük zararlarla kapanabilecek böyle bir serüvene atılamaz onlar. Haklıdırlar da. Zira, tek bir oyun bile, eğer kesin bir başarısızlıkla sonuçlanırsa, perdelerini bütün bütün kapamalarına sebep olabilir. Ancak, sahneye çıkardıkları oyun ve yazarı ne olursa olsun, kendi ünleri ve ustalıkları ile tiyatrolarına seyirci çekebilen oyuncularımız, öncü tiyatro yapıtlarını oynamaya cesaret edebilirler. Kenter'lerin İonesco'nun "Ders" ve "Sandalyeler" adlı oyunlarını oynamaları gibi.

Kalıyor İstanbul Şehir Tiyatrosu ile Ankara Devlet Tiyatrosu. İstanbul Şehir Tiyatrosunun, şimdiye kadar, yerli olsun, yabancı olsun, herhangi bir öncü tiyatro oyununu sahneye çıkardığını hatırlamıyorum. Ankara Devlet Tiyatrosu genç yazarlara daha çok imkân veriyor. Aşağı yukarı her zaman öncü tiyatroya perdelerini açan bir sahnesi var: Oda Tiyatrosu. Bunun dışında, seyircinin ilgisini toplayacağına inanılan oyunlar Büyük Tiyatro'da da temsil edilebiliyorlar. "Gergedan" gibi örneğin

Fakat bütün bunlar yetersizdir. Şimdiye kadar tiyatrolarımızda oynanan gerçek öncü tiyatro yapıtlarının sayısı onu bulmaz. Bir kültür hizmeti ile görevlendirilmiş olan ve Devletin, ya da Belediyenin yardımını gören tiyatroların, öncü tiyatro yazarlarına - ister yerli, ister yabancı olsun - daha çok yer vermeleri gerekir. Seyirciyi yetiştirmek, başlangıçta şüphesiz aykırı gelecek olan yeni tiyatro çalışmalarına alıştırmak şarttır Çok kısa bir zaman sonra, bütün dünyada, bu öncü tiyatro ,bugünden eskimeye başlamış olan bir kuşak önceki oyunların yerini alacaktır. O zaman çevrilecek eski biçim oyunlar da kalmayacaktır. Ya bütün bütün bulvar tiyatrosu oyunlarına yer vermek gerekecektir: ya da bizim tiyatroların yavaş yavaş yapmaya başladıkları gibi Pirandello'ların, Tenessee Williams'ların oyunlarından medet umulacaktır.

Seyircimize bir öncü tiyatro eğitimi yaptırmanın, tiyatromuzun geleceği bakımından kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ilk farkedenler, genç tiyatro adamlarımız oluyor.

Geçen yıl İstanbul'da kurulan ve içlerindn bir kaçı, bu yıl Ankara'da yeni bir tiyatro açan Arena tiyatrosu oyuncuları, bu

konuda, önemli bir adım atmışlardır. Gerçi henüz yerli bir oyun sahneye koymak fırsatını bulmuş değillerdir; fakat bunun için gerekli ortamın hazırlığına girişmişlerdir. İstanbul'da oynadıkları Alfred Jarry'nin "Kral Übü"sü, öncü tiyatronun yeryüzünde ilk örneği sayılabilir. Bugünün büyük yazarlarının hemen hepsi bu oyunun ve Jarry'nin diğer "Übü" oyunlarının etkisinde kaldıklarını açıkça söylemekten çekinmemişlerdir. Bu oyunda - ilk kez 1888 yılında oynanmış ve aradan yarım yüzyıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen - günümüz tiyatrosunun bütün özelliklerini buluyoruz. İçinde yaşadığımız toplumun uyumsuzluğu, geleneksek tiyatroya karşı sert bir tepki ve yeni bir dünya görüşü ile yeni bir insan yaratmak çabası.

Ankara Tiyatrosu mevsime Samuel Beckett'in "Godot'yu beklerken" adlı ünlü oyunu ile giriyor. 1950 yılından sonra büyük bir hamle ile gelişen öncü tiyatronun en önemli oyunlarından biridir bu da; belki de en önemlisidir. Hemen hemen dekorsuz denilebilecek bir sahnede, yazar, insanlık serüvenini en basit, en açık ve en deyimli bir duruma sokuyor. "Godot'yu beklerken" XX. yüzyıl tiyatrosunun, gelecek kuşaklara bırakacağı oyunların en başında gelecektir.

Ankara Tiyatrosu dışında, geçen yıl, yukarıda da işaret ettiğim gibi, Kent Oyuncuları da iki öncü tiyatro oyunu oynadılar. İonesco'nun "Ders" ve "Sandalyeler" i. Yazarın ilk ve son başarılı eserleri sayılan bu iki oyun, daha çok, Yıldız Kenter için birer ustalık gösterisi oldular. Kenter'in büyük istidadı ve imkânlarının zenginliği İonesco'nun oyunları ile bütün bütün ortaya çıktı.

1963 yılında tiyatrolarımızda seyrettiğimiz yerli oyunlar pek kötü idiler. Bunun sebepleri üzerinde uzun boylu düşünmek gerekir. Bir, iki ürünü verici kıpırdanış dışında neden olumlu tiyatro oyunları veremiyoruz? Tiyatro yazarlığının en basit kurallarını burada sıralamak gereksiz olur. Fakat her halde yazarlarımız, diğer ülkelerde olup bitenleri daha iyi izlemeli, onlardan kopmamalı, daha çok oyun görmeli, daha çok okumalı, kısaca daha çok düşünüp, daha çok çalışmalıdırlar.

Geride bıraktığımız yıl içinde seyrettiğimiz yerli oyunlar içinde iyi - kötü üzerinde durmamız gereken oyunların başında, iki yıl önce gene Kent Oyuncularının sahneye çıkardığı ve çok başarılı bir eser olan "Nalınlar"ın yazarı Necati Cumalı'-

nın "Deıya Gülü" geliyor. "Nalınlar"a kıyasla zayıf bir oyun bu. Yazarın işlemeye çalıştığı konu üç perdeyi doldurmuyor. Konuşmalar uzadıkça uzuyor ve sıkıyor seyirciyi.

Ankara'da Meydan Sahnesi'nde oynanan Cahit Atay'ın "Karaların Memetleri" ise, soluksuz bir oyun. Şu bakımdan soluksuz ki, üç ayrı oyun bu: birer perdelik üç ayrı oyun. Gene de bu oyunlar, teker teker ele alınınca, başarılı bir çalışma gösteriyorlar. Yazar, yakından tanıdığı konuları ve kişileri ele aldığı zaman ilginç oyunlar verebiliyor.

Sözü edilmeğe değebilecek bir başka oyun da Turgut Özakman'ın "Paramparça"sı. Daha çok Gülgün Kutlu'nun başarılı oyunu sayesinde ayakta durabilen bir temsil. Özakman, toplumumuzda sözü edilmesi yasaklanmış bir cinsiyet konusunu Tenessee Williams'ı andıran bir ortamda işlemeye çalışmış. Yapısı sağlam, fakat konusu eski, yer yer sahnelerin çok uzatıldığı bir oyun. Gene de ilgi topluyor. Çünkü tiyatronun ne olduğunu biliyor Özakman.

★

Bunlar dışında, söz edilmeye değer bir oyun göremiyorum. Acı bir yön var bu fakirlikte. Hiç şüphe etmiyorum ki, genç yazarların çekmecelerinde kalmış, çok ilginç oyunlar vardır. Eğer yoksa, eğer aldanıyorsam, sorun çok daha tehlikelidir. Bu durumda tiyatrolarımıza büyük bir ödev düşüyor demektir. Bir tiyatro yazarı, görerek, okuyarak, bilhassa ilgi görerek yetişir. Tiyatro dışında yaşayan bir yazarın oyunlarında her zaman teknik hatalar olacaktır. Çalışma odası ile sahne ayrı ayrı şeylerdir. Tiyatro yazarlarını, çalışma odalarından çıkarmak; sahneye çekmek şarttır. Bizim tiyatrolarımızda şimdiye kadar hiç "dramaturgie" çalışması yapılmış mıdır, bilmiyorum. Gerçek tiyatro adamları, ellerine gelen düzyazılardan ilginç bulduklarının, yazarlarını çağırırlar, onunla birlikte çalışırlar. İlk bakışta oynanamayacak gibi görünen sahneler prova edilir, yazara teknik kusurları gösterilir, o da bunları yeniler. Gerekirse bir sahne birkaç kez oynanır, birkaç kez yazılır. Böylelikle, hem bir yazar, hem bir tiyatro oyunu kazanılmış olur. Yarının gerçek Türk tiyatrosuna ancak bu ortak çalışma yolundan gidileceğine inanıyorum.

★

1963 yılında tiyatrolarımızda yer alan çevirilere göz atalım bir de: Geçen yıl Ankara'da önemli bir tiyatro adamı vardı. Jean Mercure. Büyük Tiyatro'da Molière'in *"Don Juan"*ını sahneye koydu. Her yönden kusursuz bir temsildi bu.

Kent Oyuncuları'nın "Martı" temsilini de burada anmak gerekir. Çehov'u oynamanın çetinliği herkesçe bilinir. Uzun soluklu bir çalışma ister Çehov. Kent Oyuncuları yazara değerini vermeyi bildiler. Bu kadar başarılı bir Çehov, herhalde kolay kolay bir daha karşımıza çıkamayacaktır.

Küçük Sahne'de Engin Cezzar - Gülriz Sürûrî topluluğunun oynadıkları Leonid Andrev'in "Aklın Oyunu" da başarılı bir temsildi. Engin Cezzar kendisi için altın bir rol bulmuştu ve gerçek bir ustalıkla oynuyordu.

Önemli gördüğüm çeviri oyunları bitirmeden Ustinov'un "Foto Finiş"inden de söz açmak isterim. Söyleyecek herhangi bir sözü olmaktan çok, tiyatro oyunları ve parlak dialogu ile, bir hüner gösterisi idi bu. Yazar bir fikirden değil, bir durumdan hareket ediyordu. Oyunu ayakta tutan yazarın cambazlıkları kadar. Yıldırım Önal'ın da başarılı oyunu oldu.

★

Geride bıraktığımız 1963 yılı, güçlü oyuncuların ve güçlü sahneye koyucuların yılı oldu. Yerli ya da yabancı yazarlardan ülkemizde oyunları oynananların hemen hemen hiç biri gerçek bir sanat başarısı sağlayamadılar. Tiyatromuz, yeni ve uzun soluklu bir hamle beklemektedir.

1963 DE MUSİKİ ÇALIŞMALARI

Faruk YENER

Her biri türlü yankılara, yargılara, eleştirme ve övmelere yol açan ilgi çekici olaylar geldi geçti 1963 de... Bunların çoğunluğu her yıl olduğu gibi Ankara'da kümelenmişti. Batı anlamında niteliklere sahip bir konser salonu, tınısı, anlatım gücü gittikçe gelişen bir topluluk ve bunlara ek olarak Devlet eliyle sağlanan kolaylıklar başkente ötedenberi üstünlük sağlamakta, hattâ uluslararası müzik piyasasının hatırı sayılır noktalarına katmaktadır. 1963 yılı içinde Ankara müzikseverleri çağımızın kalbur üstü çalgıcı ve yöneticilerinden bazılarını dinlemek mutluluğuna ermişler, bu arada yine aramızdan yetişip adlarını dış ülkelerde duyurabilmiş sanatçılarımızla sık sık karşılaşabilmek imkânını bulmuşlardır. Şimdi Ocak ayından başlayarak bir göz atalım başkent'de olup bitenlere.

Yeni yıla İngiliz yönetici George Weldon'la girildi. Pek eski çağlarda düzenlenip de sonradan yürütülemiyen Türk İngiliz Müzik Festivali günlerinden tanınır bizde Weldon. Üç konserinde de Cumhurmaşkanlığı Senfoni Orkestrasının başındaydı. Birincisinde yine yabancısı olmadığımız bir piyaniste, Julius Katchen'e eşlik ediyordu. Weldon işe Wagner'in "Usta Şarkıcılar" operasından 'ön müziği' ile koyulmuş, vatandaşı Delius'un "Cennet Bahçelerinde Gezinti"sini alnuş, Rahmaninof'un 'do minör' konçertosunda Katchen'in olağanüstü yönü olmayan çalışına aynı düz ve kuru anlayışla ortak olmuş, Dvorak'ın "Yeni Dünya'dan" adlı senfonisinin 'ağırbaşlı' bir yorumuyla tamamlamıştı. İkinci konser Berlioz'un "Benvenuto Cellini" uvertürüyle başlamış, bunu Debussy'nin "Bir Faune'un Öğle sonrası İçin Prelüd"ü, Elgar'ın "Enigma Değişimleri" ve Brahms'ın 'do minör' "Birinci" senfonisi izlemişti. Weldon'un Ankara çabaları içinde en ilgi çekeni bazı genç Türk müzikçilerinin solist olarak katıldığı üçüncü konser olmuştu. Rossini'nin "Guillaume Tell" operası uvertüründen sonra Mo-

zart'ın keman ve viyola için 'konsertant senfoni'sinde Güler Akyüz ve Ruşen Güneş, yine Mozart'ın nefes çalgıları için 'konsertant senfoni'sinde Çetin Yalçın, Aykut Doğansoy, Orhan Nuri Göktürk ve Erol Gömürgen temiz ve anlamlı çalışlarıyla alkış toplamışlardı.

Yılın ilk ayında Ankaraya gelerek resitaller veren sanatçılar arasında Alman bariton Herbet Brauer ve Polonyalı piyanist Vitold Malkuzinski'nin oldukça iyi yargılar aldıklarını belirtmeliyiz.

1963 yılının ilk ayında Ankarada önemli sayılabilecek müzik olaylarından biri de İstanbul Şehir Orkestrasının Devlet Konser salonunda verdiği konser oldu. Topluluk bu geziye Cemal Reşit Rey yönetiminde çıkmış, solist olarak obuacı Celâl Akatlar seçilmişti. Mendelssohn'un "Fingal Mağarası" uvertürü, Mozart'ın 'do majör' obua konçertosu, de Falla'nın "Sihirbaz Aşkı" bile süiti ve Dvorak'ın "Yeni Dünyadan" adlı senfonisinden kurulu program ilgi toplayan bir icrayla sunulmuş, özellikle Celâl Akatlar büyük alkış toplamıştır. İstanbul Şehir Orkestrası böylece Belediyeye bağlı olarak zayıf imkânlarda çalışmalarına devam ettiğini belirtmiş, başşehirde varlığını göstermiş, durumuna bir çare bulunması gerektiğini hatırlatmıştı.

Nisan ayı içinde Ankara biri yabancı ikisi yerli üç değerli kemancıyı Otto Matzerath'ın yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğiyle dinlemek mutluluğuna ermişlerdir. Bunlardan yabancı solocu Polonya doğumlu Sherling iki konseriyle dinleyicilerini konçerto bombardımanına tutmuş, üstün tekniği, parlak virtüozitesiyle zaman zaman hayretler içinde bırakmıştır. Sanatçı birinci konserinde J. S. Bach'ın 'mi majör', Beethoven'in 're majör', Brahms'ın 're majör' konçertolarını, ikinci konserinde Ayla Erduran'la gene J. S. Bach'ın "İkili konçertosu"nu Mendelssohn'un 'mi minör' ve Çaykovski'nin 're majör' konçertolarını sunmuştur. Orkestranın 16 Nisan konserinde bu defa solist olarak Suna Kan yer alınış, Stravinski'nin 're majör' konçertosunu alabildiğine anlayışla ve derin bir duyguyla yorumlayarak sanat grafiğinde olağanüstü bir nokta daha kazanmıştır. Aynı konser Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının çaldığı Dvorak'ın "Yeni Dünyadan" senfonisiyle sona ermiştir.

Eylül ayının ilk haftalarında Cumhurbaşkanlığı Senfoni

Orkestrası yeni yöneticisi Prof. Lessing'le bölge konserlerine çıktı, bu arada bazı önemli il ve ilçelerimizde konserler verdi. Bu konserlere orkestranın solisti Suna Kan, Viniyavski'nin 'Polonez'i ile katıldı .Genellikle anlaşılması kolay eserler seçilmiş, bunların açıklamalı olarak sunulması yoluna gidilmişti. Bu programlarda yer alan eserlerden bazıları şunlardı: Schubert, "Bitmemiş" Senfoni, Bizet, "Carmen" Süiti, Erkin, "Köçekçe" Süiti...

Orkestra başşehre, daha doğrusu kendi evi olan Devlet Konser salonuna döndükten sonra mevsimi 15 Ekim günü Prof. Lessing yönetimindeki konseriyle açtı. Konserde yer alan solist değerli soprano Leylâ Gencer'di. Program Brahms'ın "fa majör" senfonisiyle başlamış, bunu Gençer'in katılmasıyla Verdi'nin "Aida" ve "Maskeli Balo" operalarından, Puccini'nin "Tosca" operasından arıyalar izlemiş, son eser olarak Debussy'nin "Deniz"i çalınmıştır. Senfoni genellikle pek başarılı çalınamamış, Gençer sesini her zamanki gibi ustaca kullanarak ilgi çekebilmiş, "Le Mer - Deniz" bekleneni vermemiştir. Buna karşılık 22 Ekim günü verilen ikinci konser başarılı geçmiş, başta Belçikalı besteci Poot'un 'senfonik allegro'su yer almış, misafir Sovyet kemancısı Valeri Klimof'un katılışıyla çalman Sibelius'un 're minör' keman konçertosu bütünüyle mükemmel bir sonuç vermiş, Beethoven'in 'si bemol majör' senfonisi Prof. Lessing çevresinde beliren müspet etkiyi perçinlemiştir.

Bu arada André Girard yönetimindeki Fransız Radyo-Televizyon Oda Orkestrasının 17 Ekim günü Devlet Konser Salonundaki konseri mevsim başında müzik hayatına renk katmış, Couprin, Gervaise, Rameau gibi "ön klâsik" çağ Fransız bestecilerinin eserleriyle Devos ve Thirlet gibi çağdaş Fransız bestecilerinin verimleri ilgiyle izlenmiştir. Ayrıca kemancı Valeri Klimof tanınmış Sovyet piyanisti Viladimir Yampolski eşliğinde bir resital vermiş, ikinci bölümde Ysaye, Şimanovski ve Paganini'den seçilmiş programla ustalığını belirtmek imkânını bulmuştur.

Ankara Devlet Operası mevsime 18 inci yüzyılın ilk yarısında yaşayıp genç yaşta ölen İtalyan bestecisi Pargolesi'nin ünlü 'intermezzo'su "La Serva Padrona" ile girmiş, bu şirin sahne eserinde, 'gülünçlü opera'nın bu ölümsüz örneğinde soprano Atıfet Usmanbaş, bas Ayhan Baran ve uşak rolünde

Ertuğrul İlgin usta oyunlarıyla alkış toplamışlardır. Eser sahneye başarıyla konmuş, Devlet Operası'nın genel gidişindeki düşüklük içinde küçük bir kadro yıllardır ilk defa seyredilebilir nitelikte bir çaba gösterebilmiştir.

1963 yılında İstanbul müzik hayatının akışı içinde olağanüstü noktalar aramak gereksiz bir çaba olur. Büyük ilgi çeken simalar görülmemiş, şehir müzikseverlerini heyecanlandıran vesileler çıkmamıştı. Kulaklar yine Şehir Orkestrasının iki haftada bir sunduğu konserlere yönelmiş, meraklıların çoğu sinema salonundan yankılanan seslere bağlanmışlardı. Bu topluluğun hazırladığı bir konser yılın ilk olayını teşkil etti. Cemal Reşit Rey'in değneği önce Ravel'in "Ölü Bir Prenses İçin Pavan" adlı eserinde hareketlendi, bunu misafir viyolonselci Peter Dettmar'ın katıldığı Haydn 'konçerto'su izledi. Eserin icrası her yönden yetersizdi, dengesizdi. Birinci bölüm Manuel de Falla'nın 'Sihirbaz Aşkı' adlı bale süitiyle tamamlandı. İkinci bölüm geçen yıl Ankara ve İstanbul'da en çok çiğnenen sakızla, Dvorak'ın 'Beşinci' "Yeni Dünyadan" adlı senfonisiyle sürdü gitti. İkinci konser şüphesiz daha ilginç, nitelikleri yönünden daha doyurucuydu. İngiliz orkestra yöneticisi George Weldon'un misafir olarak yer aldığı konser Mendelssohn'un "Fingal Mağarası" uvertürüyle başladı. Uvertürden sonra kemancı Suna Kan, gelişmelerini uzak-yakın bütün müzikseverlerin yakından izlediği bu değerli sanatçı Brahms'ın keman konçertosunu dağarcığındaki tüm inceliklerle bezeyerek sundu. İkinci bölümde Çaykovski'nin "Altıncı" 'Pathétique' senfonisi partisyonu arasına gizlenmiş, sıkışmış güzellikleri ortaya döküveren bir anlatımla çalındı ve orkestranın 'iyi puanları' arasına yenilerini kattı. Ocak ayı içinde Türk - Alman Dostluk Derneği'nin "Teutonia" salonlarında düzenlediği bir 'Noel Konseri' de İstanbul müzik hayatına değişik bir renk kattı. Hamit Alacalıoğlu yönetimindeki oda orkestrası Corelli, Telemann, Mozart ve Schumann'ın eserlerinden düzenlenmiş bir programı 'karınca kararınca' sunarak alkış topladı. İstanbul müzik hayatında belirtmeye değer olaylardan biri de orkestranın İzmirli müzikçi Orhan Barlas yönetimindeki konseri oldu. Barlas işe Mozart'ın "Figaronun Düğünü" uvertürüyle başladı, sonra Haydn'ın viyolonsel konçertosunda ünlü Çek sanatçısı Sadlo'ya, Grieg'in pek tanınmış piyano konçertosunda ise Herman Miskciyan'a eşlik etti. Yur-

dumuzun pek de yabancısı olmayan Sadlo yıllar önce de dinlettiği Haydn'ı olgun ve dolgun uslupla yorumluyarak haklı alkış aldı. Aynı zamanda hekim olan genç piyanist Miskçiyan boş zamanlarını iyi değerlendirdiğini kusursuz bir Grieg dinletmekle ispatladı. Mart ayındaki ikinci konseri Cemal Reşit Rey yönetti. Viyolonselci Ali Avcıoğlu'nun katıldığı Vivaldi'nin 'mi minör' konçertosu bir tarafa bırakılırsa bir 'promenade' programı sunuldu: Haendel'den "Su Müziği", Mussorgski'den "Çıplak Dağda Bir Gece", Saint-Saens'dan "Ölüler Dansı", Fauré'den "Shylock". Bu arada Hamit Alacalıoğlu'nun yönettiği Oda Orkestrası da yine 'Teutonia' salonlarında ve Yeni Komedi Tiyatrosunda birer konser verdi. Programlarını genellikle "önklâsik" çağ sanatçılarına ayıran topluluk ilk konserde Haendel, Vivaldi, Mozart'tan başka Çaykovski'nin "Elégie" sini başarıyla çaldı. İkinci konserde ise Geminiani'nin bir konçerto grosso'su, Vivaldi ve Tartini'nin keman konçertoları, Boccherini'nin dansları yer almıştı. İki konçertoda da genç viyolonselci Ali Avcıoğlu bu tür besteleri kolaylıkla çözümleyebileceğini gösterdi. Bahara kadar başkaca önemli özellik göstermeyen konserler yaz başlarında sona erdi. Ağustos'ta Yeni Komedi Tiyatrosunda yer alan Stuttgart Öğrenci Orkestrası tümüyle durulup kalıveren hareketlere çeşni kattı. Teknik okul öğrencilerinden kurulu olan ve Manfred Müller adlı bir müzikçi tarafından yönetilen topluluk Schubert, Mendelssohn ve Mozart'dan seçilmiş eserlerle iddiasız bir gösteri yaptı. Eylül ayında Belçikalı kemancı Marcel Debot'nun piyanist Mithat Fenmen eşliğindeki resitali de gene sıcak günlerde müziğe olan hasreti gidermesi yönünden kaydetmeden geçemiyeceğiz.

İstanbul'da 1963-1964 mevsiminin en önemli konseri 27 Ekim günü düzenlendi. Bu konser gerçekten yerinde bir görüşle değerli müzikçimiz Cemal Reşit Rey'in 40 ıncı sanat yıldönümü münasebetiyle eserlerine ayrılmıştı. Böylece İstanbul müzikseverleri onun bazı verimlerini kendi yönetiminde ilk defa Şehir Orkestrasından dinlemiş oldular. Sanatçının programda şu eserleri yer almıştı: "Halk Oyunlarından Esinli Üç Orkestra Parçası", "Enstantaneler" ,"Çağrılış" (Senfonik Şiir), "Sazların Sohbeti" (Flüt, iki korno, arp ve telli sazlar için), "Fatih Sultan Mehmet" (Senfonik Şiir).

Yine aynı mevsimin ilgi çeken bir olayı da Cumhurbaş-

kanlığı Senfoni Orkestrasının Kasım ayında verdiği konser oldu. Topluluk yeni yöneticisi Prof. Lessing yönetiminde Şan Sineması salonunda yer aldı. Konserin solisti yine Türk müzikseverlerinin yakından tanıdığı ünlü piyanist Wilhelm Kempff'di. Alman piyanisti konserde Bach'ın bir konçertosunu, Beethoven'in "mi bemol majör" konçertosunu çaldı, ikinci bölümde Mussorgski-Ravel'in "Bir Resim Sergisinin Tabloları" üstün bir icrayla geniş ilgi topladı. Bu eser Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının kazandığı üstün nitelikleri yansıtmış, topluluk çevresinde müspet yargıların doğmasına yetmişti.

İsatnbul'da 1963 yılı içinde yerli ve yabancı sanatçıların verdiği resitaller ilgi toplayamamış, genellikle yarısı boş salonlar şehrin oda müziğine karşı olan eski lâkaydisini bir daha belirtmiştir. Yabancılar arasında piyanist Julian von Karolyi'yi, piyanist Emma Contestabile'yi sayabiliriz. Temmuz ayında 'I Musici' adlı on çalgıcıdan kurulu bir topluluk ön klâsik çağın İtalyan bestecilerinin eserlerinden kurulu bir programla İtalyan Sefaretinde konser vermiştir.

Ankara ve İstanbul'dan sonra müzik hareketleri yönünden ön plânda gelen şehrimiz İzmir. Bu şehirde kurulmuş olan İzmir Filarmoni Derneği Senfoni Orkestrası daima ilgi toplayan konserler vermiş, kemancı Danes Szigmondy ve viyolonselist Milos Sadlo gibi tanınmış sanatçılara eşlik etmiştir. Ayrıca Eskişehir'e gelen bazı sanatçılar, bu arada kemancı Suna Kan, kemancı Marcel Debot resitaller vermişlerdir.

İstanbul Şehir Operası, bu tarihi henüz pek yeni olan kurum çalışmalarıyla dikkati çekmiştir. Geçen kış mevsimi J. Strauss'un ünlü opereti "Yarasa" ile kapanmış, yaz aylarında Açıkhava Tiyatrosunda Puccini'nin "Madame Butterfly", Verdi'nin "Rigoletto" ve J. Strauss'un "Yarasa" adlı eserleri başarıyla sunulmuştur. Bu arada Cole Porter'in önce Ankara'da oynanan "Öp Beni Kate" adlı müzikli oyunu İstanbul'a da getirilmiş, az görülen bir rağbet elde etmiştir. "Öp Beni Kate"in Devlet Operası ve Tiyatrosu sanatçılarının işbirliğiyle hazırlanışı müzik yazarları arasında uzun süren çatışmalara sebep olmuş, eserin sahneye konmasına taraftar olanlar konmamasını isteyenlerle belgeler göstererek, kaynaklar ileri sürerek tartışmışlardır.

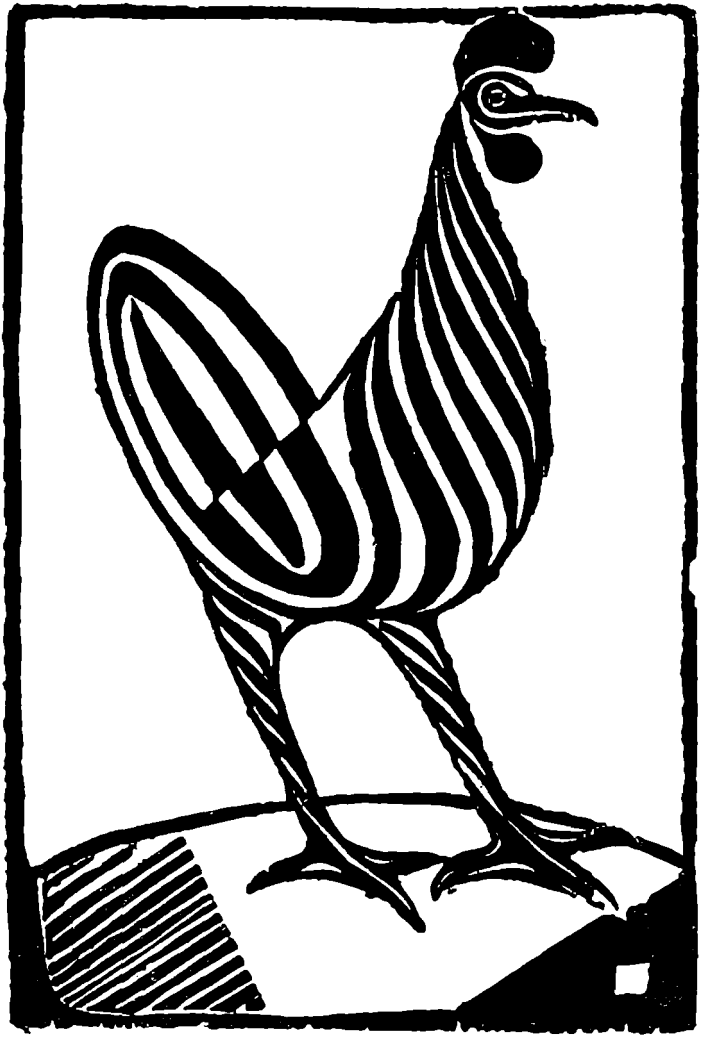
1963 yılı içinde Türk sanatçıları varlıklarını dış ülkelerde göstermek fırsatını bulmuşlar, çoğunlukla değerli yargılar

sağlamışlardır. Dış temasların en önemlisi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının Avrupa turnesi olmuştur. Topluluk Otto Matzerath yönetiminde Almanya, Finlandiya, İsveç, Norveç ve İtalyada konserler vermiş, bu geziye solist olarak katılan kemancı Ayla Erduran ve Suna Kan'la piyanist İdil Biret özellikle ilgi çekmişlerdir.

Kemancı Suna Kan ve piyanist İdil Biret'in Londra'da elde ettikleri önemli başarı geçen yılın müzik alanında sayabileceğimiz göğüs kabartıcı olayları arasındadır. Suna Kan'ın Wigmore Hall'deki resitali Londra basınında çoğunlukla müspet yargılar almış, İdil Biret'in Kraliyet Festival Salonundaki konseri gerçek bir sanat olayı olarak kabul edilmiştir. Bu konserde sanatçıya Pierre Monteux yönetimindeki Londra Senfoni Orkestrası Rahmaninof'un 'üçüncü' konçertosunda eşlik etmiştir. İdil, Kasım ayında Amerikaya davet edilmiş ve burada Boston Senfoni Orkestrası eşliğinde konserler vermiştir. Bu arada Paris'de öğrenimini tamamlayan piyanist Verda Erman 'Long-Thibaut' konkurunda dördüncülük almıştır.

Opera sanatçılarımız arasında özellikle Leylâ Gençer her yönden verimli bir yıl geçirmiştir. Sanatçı İngilteredeki ünlü Glyndebourne Opera Şenliğine Mozart'ın "Figaronun Düğünü" adlı eseri için çağrılmış, 'Kontes' rolünde başarı sağlamıştır. Leylâ Gençer aynı eserin Royal Albert Hall'de konser şeklindeki sunuluşunda da geniş ilgi toplamış, sonra Verona Şenliğine katılarak Verdi'nin "Aida" operasında Aida rolüyle başarılarına bir yenisini katmıştır. Bu eserin bir temsili Avrupa Televizyon Birliği ve Demirperde ülkeleri televizyonları tarafından aynı anda yayınlanmıştır. Soprano Ferhan Onat Romanya ve Bulgaristanda Verdi'nin "Rigoletto" temsillerinde Gilda rolüyle büyük sevgi kazanmış, soprano Suna Korad Paris'de Verdi'nin "La Traviata" operasında Violetta rolüyle alkışlanmış, bas Ayhan Baran'a "Harriet Cohen Uluslararası Müzik Ödülü"nün 'Altın Madalya' armağanı verilmiştir.

1964 yılında da müzikçilerimize başarılar dileriz.

Evald Mataré

SORUŞTURMAMIZ

Delacroix

SORULAR

A

1) Ölümünün bu yirmi beşinci yıldönümünde, Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun neresindeyiz? Büyük Önderin dilekleri sizce gerçekleşmiş midir? Gerçekleşmediği kanısındaysanız bunun nedenleri neler ve sorumluları kimlerdir?

2) Bir Eğitim seferberliğine hazırlandığımız şu sıralarda, öğretim sistemimizde, özellikle din ve teknik öğretim alanlarında ve köy öğretiminde ne gibi değişiklikleri gerekli görüyorsunuz?

B

1) Bugün Türkiyemizde okurların yerli yapıtlara ilgi göstermiyerek illâ da çeviri yayın istemelerinin nedenleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu durumun değişmesi için neler yapılmalıdır?

2) Orta öğretimimizde uygulanan edebiyat dersleri programını yeterli buluyor musunuz? Eski edebiyatımıza ait kural ve bilgilerin çocuklara belletilmesi bir edebi kültür vermeye yeter mi?

3) Türk sinema ve tiyatrosunda son yıllarda göze çarpan nicelik (kemiyet) alanındaki ilerleyişin nitelik (keyfiyet) alanında da gerçekleştiğine inanı-

yor musunuz? Bu alanda daha çabuk ve daha gerçek bir ilerlemenin koşulları nelerdir sizce?

CEVAPLAR

Bu soruları yüz kişiye sorduk. Gelen cevaplar yazarların soyadları alfabe sırası ile konulmuştur.

AKALIN, L. Sami

A

1) Atatürk toplum filozoflarından çok peygamberlere benzer. Çizmeyi ayağından çıkarıncaya kadar ilkelerle değil de düşmanlarla uğraştığı için kurtuluştan sonra hem yol çizdi, hem yürüdü. Yaşadığı mutlu günlerde yurdumuzun gerçek anayasası onun sözlerine ve davranışlarına dayanıyordu. Çağdaş uygarlıkla da atbaşı gidiyorduk.

Atatürk'ün ölümünden günümüze kadar iş başına geçen bütün devlet adamlarımız, bilgin ve aydınlarımızla masanın başına oturup Kemalizm'in no olduğunda anlaşacaklardı. Doğrultusu Atatürk'ten, günün gerçeğine uygun ayrıntıları bu Atatürk akademisinde üye olan bilgin ve aydınlardan, uygulanması devlet adamlarından gelecek böyle bir düzen bizi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarabilirdi.

Yabancı bir devlet adamı, onun daha çok büyüklüğünü belirtmek için, "Atatürk kendi yurdunda bile anlaşılamamıştır." diyor. Atatürk'ün her dilediğini gerçekleştirmemiz önce onun ne istediğini anlamamıza bağlı. Onu ulusça anladığımız gün yediden yetmişe hepimiz sorumluluk duyacağız.

2) XXI. yüzyıl Atatürk Türkiyesi'nin, toplum olarak okuldan istiyeceği eğitim-öğretim görmüş vatandaşı bugünden yaklaşık olarak tasarlamanız gerekiyor. Toplumda kadrosu olmayan vatandaş, adanı yetiştirilmemiş iş bizi çıkmaza sürükliyecek. Sayısını, türünü... biryana bırakalım, bu vatandaşa verilmesi gereken yetenekler konusunda anlayış birliğinde olduğumuz da söylenemez. Öyleyse şimdiki düzene sistem demek te doğru değil. Çağdaş öğrencimizin kılığı, karanlıkta zengin

bir gardroba dalıp ta bulduğunu hızlı hızlı sırtına geçiren hırsızı andırıyor; Arap ve Acem sözleriyle edebiyat, Alman sistematiğine uygun filozofi, Lâtin deyimleriyle biyoloji okutuyoruz. Bir okulda Osmanlı, bir okulda Amerikan, bir okulda Fransız pedagojisi uygulanıyor. Türk öğrencisi kadar kıymeti bilinmiyen ve değerince işlenip yetiştirilemiyen cevher dünyanın hiçbir ulusunda yoktur. Adam olmamak için yeterli her engelin bulunduğu yurdumuzda gene de adam yetişiyor, ama doktoru Amerika'ya, teknisyeni Almanya'ya kaptırıyoruz.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın da bir Millî Savunma Bakanlığı olduğunu anlayıp, amaç, ilke ve sistemimizi çağımızın gerçeklerine ve ulusumuzun özelliklerine göre düzeniemezsek torunlarımızın yüzüne bakamıyacağız.

B

1) Ortaasya'da atın sırtından inip şehir yaşayışına geçemediğimiz için, komşumuz Çinlilerin şiirde altın çağına ulaştığı VIII. yüzyılda biz daha Orhon Anıtları'nı yazdırıyorduk. Anadolu'ya göçünce kendimizi beğenmedik, Halk edebiyatınızı da, Dede Korkut'tan yüzümüz kızarmadığı için şöyle bir kıyıya atıp 790 yıl Araplara, Acemlere özendik. Toplumun çoğunluğu dilini ve edebiyatını sürdürdü ama, küçümsediğimiz için onda da büyük bir ilerleme olmadı. Tazimat'tan 1908'e kadar Fransızlara benziyelim dedik. 1908'de kendimize dönmemiz gerektiği belli oldu, 1923'te bunu daha iyi anladık; öyleyse daha elli - altmış yıllık bir geçmişimiz var, bu kısa geçmişle edebiyatımızın batı edebiyatlarıyla boy ölçüşemiyeceği ortada. Çevirilere ilgi önce bundan doğuyor.

İkincisi şu; bugün çevirilere yönelen okuyucular, bizde otuz - kırk yıldır uygulanan kötü bir edebiyat öğretiminden geçtiler, onları öğrenciyken bilmeceli Divan şiirleri, estetik değerden yoksun tatsız Tanzimat ürünleri, 1908 sonrasının politikacı yazarlarıyla öyle bıktırdık ki, zavallılar yerli yazar adından ürker oldular; yabancı olsun da ne olursa olsun dediler.

Üçüncüsü dille ilgili; Türkçemiz başdöndürücü bir hızla arınıyor, çeviriler günün Türkçesiyle seslendiği için bozuk düzen de çevrilseler eskinin yabancı sözlerle dolu o pis Türkçesinden daha çekici geliyor insana.

Durumun değişmesi önce Türkçemizin durulmasına bağlı. Bekliyeceğiz.

2) Onbeş yıldır edebiyat öğretmeniyim. Uyguladığımız edebiyat programı yalnız yetersiz olsa eksiğini-gediğini tamamlamayı denerdik. Yetersiz değil korkunç.

Önce eskilerden aldığımız gelenek acıklı. Bu geleneğe göre edebiyat lûgat parçalamak sayılıyor. Öğrenci kompozisyonda yabancı söz kullanıp cümleyi uzattı mı kendini edebiyat yapmış, sanatçı olmuş görüyor. 790 yıllık Dîvan edebiyatı yaşarken bile bu ulusun edebiyatı olmadığı için dili, klişeleri, dünya görüşü, söz cambazlıkları ve zevkiyle önce öğrencideki edebiyat ve sanat kavramını baltalıyor. Kural diye teşbih, istiare, mecaz-ı mürsel; bilgi diye şair ve edip hayatı öğretiyoruz; papağan gibi söylemesinler de bak sınıfı geçerler mi... Acıklı gelenek artığı birkaç öğrenci benden üç - beş yıl önce şairlerin hayatlarını sordular, baktım başa çıkamıyacağım, şöyle özetledim: Doğdular, yazdılar, öldüler. Doğduğunu anası gördü, öldüğünü eşi dostu duydu, yazdığı da bize kaldı; şimdi bakalım ne demiş...

Bir de gelenek yoluyla gelmiş "maktu' fiyat" lar var, örnek diye söylüyorum; bunlardan birine göre Hâmit şâir-i âzam'mış. Üniversitede öğrenciykcn meraklandım, Hâmit'ten yirmi kitap okudum, topunu Yunus'un bir satırına değişmem, ama bunu profesörle bile pazarlık edemezsiniz.

XXI. yüzyıl vatandaşı olacak öğrenciye Türkçenin peki dediğini okutmalı, olmaz dediğini Osmanlıcadan Türkçeye çevirmeli, ya da önemini belirtip geçmelidir. Üniversite'de Türkoloji'ye giderse Kanuni Mersiyesi'ni orada okusun. Bu tutum yabancılarda da böyle.

Çocuklarımıza batı edebiyatını tanıtalım dedik, işe İlyada, Odise'den başladık, öğrenci bunu da yadırgıyor, okul kitaplığında bakıyorum Steinbeck'i okuyorlar. Öyleyse batı edebiyatını her çağdan, her ulustan ve her türden en iyi örnekleriyle tanıtmaya çalışırsak öğrencide imrenilecek bir edebiyat kültürü biçimlenebilir. Geleceğin uluslararası büyük Türk sanatçıları hem kendini, hem de bütün insanlık kültürünü tanıyan bu mutlu gençlerden yetişecektir.

3) Ulusça yaşımız onbeşi geçip te romantik âşıklar gibi gülünecek filmlere hüngür hüngür ağlamayı bıraktığımız gün filmcilerimiz de, öksüz - cinayet - hapisane üçgeninden doğma

melodramları bir kıyıya atacaklar, eli-ayağı düzgün filmler çevirecekler. Demek ki iş toplumun eğitilmesine, yüceltilmesine bağlı kalıyor. Durum tiyatro için de aşağı-yukarı böyle.

AKAY, İhsan

A

1) Çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için Atatürk'ün gösterdiği yolun neresinde miyiz? Kaygan yokuşun başlangıcındayız sanırım hep. Bunun nedeni, bir yandan bizim ağırlığımız, öte yandan çağdaş uygarlığın hızlılığıdır. Tersine orantılı ilerleyiş gerileyişle bir oluyor bu yüzden.

Büyük Önderin batılılaşma, lâikleşme, sanayileşme, uygar uluslar seviyesine erişme dilekleri tamamen gerçekleşememiştir ne yazık ki! Atatürk'ün "Siper çizgisini savunma yoktur, yüzölçümünü savunma vardır, ve bu yüzölçümü yurdun tümüdür" sözü sadece bir askerlik kuralı olmasa gerek. Devrimlere de uygulanabilir kolayca. Devrimler yurdun tümüne yayılmadıkça Atatürkçülüğün zaferi yarımdır.

Bunun nedenleri eğitim ve iktisat düğümlerinde herhalde (kördüğümlerinde olmasın da!). Ulusun dörtte üçü eğitimden yoksun hâlâ. İktisaden ilerleme gerçekleşemiyor bir türlü. İktisatça geri, okuyup yazanı kıt bir ülkede, aklın egemenliğini öven Atatürk devrimlerinin yurdun tümüne kendi kendine yayılmasını beklemek düş görmektir.

2) Din bilime, bilim dine engel değil çağımızda. Pek çok hıristiyan papazı bilginler bilgini, pek çok atom fizikçisi inançlılar inançlısı. Bilimsel öğretim görmiyenin din adamlığı haram sayılmalı.

Teknik öğretim elbet gerekli ama, teknik öğretim görenlere geniş iş alanları açılmadıkça bu davranış ters sonuçlar verir. Yığınla işçi yurdun geri bölgelerine değil, ileri batı ülkelerine akın ediyor.

Köy öğretimi için Köy Enstitüleri ile başlayıp sonradan duraksıyan harekete yeni bir hız vermek yardım edecek sorunun çözülmesine.

B

1) Yerli yapıtların iyisi sayıca bol değil bir kere. İkincisi, yerli yapıtlar kendi dengi yabancı yapıtlar yanında zayıf ka-

lıyor çokluk. Bu durumun değişmesi, değerli yerli yapıtların, sayıca artmasına ve nitelikten yana gitgide güç kazanmasına bağlı. Nasıl mı olacak bu? Okur yazarlarla birlikte kitap sürümünün artması sayesinde olacak.

2) Yeterli bulmuyorum. Eski yazınımıza ait soyut kural ve bilgilerin çocuklara belletilmesi yetmez yazın kültürü vermeye. Örnek diye gösterilen metinlerin günümüzle, günümüz insanları ile, günümüz sorunları ile ilgili olması şart.

3) Sinema ile tiyatroyu ayıracağım. Tiyatroda nitelik alanında da bir ilerleme olduğunua inanıyorum. Devlet veya belediye yardımı görmlyen bir Arena topluluğu kurulabiliyor. İstanbul'da 14-15, Ankara'da yedi salonu dolduracak seyirci kalabalığı var. Ama tiyatrodaki ilerleme sadece aktör ve teknisyen yönünden. Tiyatro yazarlığında, dünya seyircisine seslenebilecek bir yapıt çıkmadı henüz ortaya.

Sinema alanında da ilerliyebilmek için, Devlet Tiyatrosu gibi bir Devlet Sineması kurulmalı. Totaliter rejimlere özgü değil Devlet Sineması. Kanada'da Devlet Sinema Enstitüsü var yıllardan beri.

APAK, Rıza

A

1) Ölümünün 25. yıldönümünde, Atatürk'ün Çağdaş Uygarlık Düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun neresinde miyiz Korkarım, bıraktığı noktanın gerisindeyiz, hem de epiyce gerisinde. Böyle olduğu içindir ki büyük Önderin dilekleri gerçekleşememiştir. Nedenleri ve sorumluları için Biricik Türküsün (Varlık: 1-11-1961) ile Dövünmek Ne Ki (Varlık: 1-11-1963) adlı şiirlerime bakıla. Kısaca: 'gericilik". "çıkarcılık" ve çoğu aydınlardaki "adam sendecilik".

2) Din öğretiminde temel ilke şu olmalı:

(Çalışma ve kardeşçe yaşama en büyük ibadettir.)

Teknik öğretimle köy öğretiminde yapılması gerekli değişiklikleri de bu işe gönül ve emek verenlerden dinlemek, daha doğru.

B

1) Okurların ille de çeviri yapıt istemeleri, çevirilerin üstünlüğü ile ilgili olsa gerek. Çaresi de yerli yapıtların, en az, çeviri yapıtlarla boy ölçüşecek niteliğe ulaşması.

2) Orta öğretimdeki Edebiyat Derslerini yeterli bulmak kolay değil. Herşeyden önce, bu dersler, basmakalıplıktan, kof ünlerin allanıp pullamasından, gereksiz birçok bilgi ve kuralların belletilmesinden kurtarılmalıdır. Sonra da Edebiyat dersleri, sevilen dersler olmalı; okuyan ,güzel yapıtları okuyan ve -anlıyan bile değil- seven öğrenci en iyi öğrenci sayılmalı.

3) Bunu da "erbabından" dinlemeyi yeğ bulurum.

APAYDIN, Talip

1) Gerçekleşmemiştir. Hattâ bazı alanlarda geri gidilmiştir. Atatürk'ün temel devrimi olan lâiklik ilkesine kıyılmıştır. Bu, bizim ulusumuza yapılabilecek kötülüklerin en büyüğüdür. Çünkü geriliğimizin nedeni bağnazlıktır. Bundan tam kurtulacağımız sırada genç bir fidanı ortasından kıran gibi insafsızca tekrar bağnazlığını ortasına sürüklendik.

Batı uygarlığının dayanağı olan müsbet bilime biz üç yüz yıldır arkamızı dömüşüz. Aklımıza değil, yanlış inançlarımıza, dipsiz sanılarımıza uymuşuz. Tanrıya ve padişaha iyi birer kul olalım derken insanlığımızı yitirmişiz. Bilinçsiz bir sürü haline gelmişiz. Asıl kötüsü çalışıp gelişme gücümüzü kaybetmişiz. Atatürk lâiklik devrimi ile bizi bu bataktan kurtarmak istiyordu. Aklımızı kullanmaya başlıyalım, bağnazlıktan kurtulalım, gerisi çorap söküğü gibi gelecekti. Zamanla olacaktı bu. Bir toplumu dünya görüşünü değiştirmek kolay iş değildi. Süreli eğitim çalışmalarıyle, lâik öğretimle mümkün olacaktı.

Cumhuriyet okullarının amacı buydu. Ama ne oldu? Cumhuriyet okulları Atatürk devrindeki tutumla geliştirilip bütün yurt köşelerini kavrıyacak şekilde genişliğe ulaştırılamadı. Öbür yandan çıkarcı politikacıların, halkın karanlığını sömüren din adamlarının teşviki ile önce kaçamak olarak, sonra devlet eliyle Osmanlı işi medrese eğitimi yapan mektepler açıldı. Halkın gözü tekrar eskiye çevrildi. Çatal bir gidiştir başladı. Nutuklarla, filmlerle, basınla kimi ileriye asılıyordu, kimi geriye. Bugün de bu durumun içindeyiz. Oyalanıp duruyoruz. Atatürk'ün adını bol bol anıp, sık sık vatan millet nutukları çekip, kendi ikballeri uğruna yurdun büyük çıkarlarına kasteden içtensiz politikacı tipi işlere hakim oldukça bu böyle gidecek gibi görünüyor. Hangi partiden olursa olsun "çirkin politikacı" ile savaşmak, onu saf dışı etmek gerekiyor.

2) Yüzü geriye çevrik din okulları, kuru bilgiler, öğreten, devri geçmiş, hiçbir işe yaramaz "efendi" yetiştiren klâsik liseler yerine köy Enstitüleri ve köy Enstitüleri tipinde üretici eğitim yapan teknik okullar, tarım okulları açılmalıdır. Hem her ilde iki tane, üç tane, bütün yurt köşelerini kavrıyacak şekilde genişliğine.

Türkiyenin durgunluğu biraz da yetişenlerimizin kişiliğinden geliyor. Bizde her okuyan tüketici insan oluyor. İlkokullarımızdan başlıyarak fakültelerimize kadar hayata çevrik, yaratıcı, üretici bir eğitim anlayışı uygulanmalıdır. Yurt ve ulus gerçeklerine kapalı, sadece halinden memnun yurttaş çocuklarının ihtiyaçlarına cevap veren eğitim, bu çağın ve bizim ulusumuzun eğitimi olamaz. Okuyanlar yurttan topraktan kopmamalı, tersine yurda, ulusun içine koşmalı. Bir ilim adamımız "aydın erazyonu" diyordu. Ne güzel deyim. Bizim tüm okumuşlarımızın gözü İstanbul'da. Ankara'da. Hattâ, yurt dışında. Bu kadro ile Türkie gerçekleri nasıl değiştirilecek? Kafasına kuru bilgiler doldurulup, eline diploma verilmiş, ama öğrendikleri bir görüş haline getirilememiş, aydınlardan bu ülkeye hayır yok. Bunu bilelim.

İlköğretime gelince, bugünkü şekliyle bütün köylerimize okul yapsak, bütün çocuklarımızı öğretmene kavuştursak bile, fazla birşey değişmiyecektir. Dört duvar arası öğretim, yani sadece okuma yazma, toplama çıkarma öğreten okul bizim toplumumuzu değiştirmeye yetmez. Okul sonrası çalışmalarla, müsbet yayınlarla, radyo ile, sinema ile ve özellikle ekonomik kalkınmayı amaç edinen ,müsbet düşünmeyi, insanca yaşamayı kolaylaştıran bir eğitim görüşü ile toplumun gelişmesine gayret harcanmalıdır. Bunun için de öğretmenlerin yetiştirilme tarzı ister istemez değişecektir. Köye kök salacak, köylünün hayatına karışacak, dinamik ve heyecanlı bir tip öğretmene ihtiyaç vardır. Öğretmen köyde uygarlık öncüsü, Atatürkçü anlayışın lideri olmalıdır. Devlet bütün kolları ile bu öğretmenin çalışmalarını desteklemelidir. Çok yaygın ve güçlü olan gerici kuvvetlerle karşı karşıya bırakılmamalıdır. "Sana ne köyün işleri" diyen zihniyet yöneticilerin kafasından çıkarılmalıdır.

Yalnız öğretmen de değil, sağlık memuru, tarımcı, bucak müdürü, ebe karakol kınt. bütün görevliler birer halk eğitimcisi olarak yetiştirilmelidir. Ben bucak müdürü görmüşüm-

dür, lise mezunu diye bucak müdürü yapmışlar ,halkla eğitimle, kalkınmayla en ufak ilişkisi yok. Hepsi böyledir demiyorum ama, bu iş için yetiştirilmeyen görevlilerden fazla bir yarar beklenemez. Halkın yaşantısını, çalışma gücünü geliştirecek. kalkınmaya önderlik edecek nitelikte görevliler yetişirilmelidir. Cumhuriyet kurulalı beri kırk yıl geçtiği halde bu hâlâ yapılamamıştır.

B

1) Yerli yapıtlara ilgi gösterilmemesinin nedenini ben edebiyat öğretimimizin sakatlığında buluyorum. Okullarımız hâlâ yaşıyan edebiyatımıza kapalıdır. Müfredat programlarını hazırlıyan kişiler olsun, bir çok öğretmenler olsun yeni edebiyatımızdan habersizdirler. Zevkleri hececi şairlerden ya da Ömer Seyfettin hikâyesinden bu yana geçememiştir. Öğrencilerine de bildiklerini öğretirler. Hattâ günümüz edebiyatının saysuzlaştığını, sola kaydığını söylemekten çekinmezler. Onlara göre halktan bahsetmek solculuktur, bu ise kötü birşeydir. Öbür yandan yeni şairlerimizin, romancılarımızın emniyette dosyaları tutulur. Topluma tehlikeli kişi olarak tanıtılır. Bazan devlet radyosundan küfür bile edilir. Onun için okuyucu azdır.

Bütün bunlara karşın şiiriyle romaniyle tiyatrosuyle, yeni edebiyatımız gelişmektedir. Kendini zorla kabul ettirmektedir. Müsbet aydınların sayısı arttıkça okuyucu da çoğalacaktır.

Editörlerin bu çabaya yardımcı olmaları beklenir.

2) Ortaöğretimde uygulanan edebiyat dersleri proğramlarını yeterli bulmuyorum. Eski edebiyatımızın, özellikle divan şiirinin böyle ısrarla, inatla öğretilmesinin nedenini de anlıyamıyorum. Geçmiş bir dünya görüşünün, Osmanlı hayat tarzının edebiyatı bugünün insanına ne kazandıracaktır? Ancak eskiye özlem uyandırır. Nitekim öyle olmakta, okullarımızdan bol bol gerici aydın yetişmektedir.

Proğramları mutlaka değiştirmek, öğrencilerin görüş açısını günümüzün sorunlarına çevirmek gerekir. Bunun için de kurtuluş sonrasından başlıyarak yaşıyan edebiyatımızı öğretmek en doğru yoldur.

3) Tiyatronun temeli iyi atılmıştır. Halka gittiği ve yerli yapıtlara yer verildiği oranda gelişecek, yararlı olacaktır. Her yıl daha olumlu adımlar atıldığını görüyor, duyuyor, seviniyoruz.

Fakat sinemamız için o kadar iyimser değiliz. Bu iş çabuk ve çok kazanmak isteyen tüccarın elindedir. Halkın eğitimi bakımından yararlı değil, zararlı olmaktadır. Devlet sinemaya el atmalıdır. Tıpkı devlet tiyatrosu gibi bir "Devlet Sineması" kurulmalıdır. Her yıl üç - beş, ne mümkünse kaliteli film çevrilmeli, çoğaltılıp yurda yayılmalıdır. Halkın görüşünü müsbete yöneltmek yolunda sinema tiyatrodan da önemlidir. Önce bu gerçek kavranmalıdır. Çabuk gelişecek bir ulusun eğitiminde sinemadan yararlanmamak, hele uyuşturucu, halkın yönünü geriye çeviricî ne idüğü belirsiz filmler çevrilip gösterilmesine göz yummak, affedilir hata değildir. Bunu baştakilere anlatmak gerekir.

ARDAĞI, Adnan

A

1) "Ölümünün yirmibeşinci yıldönümünde, Büyük Atatürk'ün Çağdaş uygarlık düzeyi diye tanımladığı ortamın neresindeyiz" sorusunu, ki ben soruyu bu açıdan ele alacağım, iyimser bir görüşle ve şöyle yanıtlıyacağım:

a. Devrimler, duygusal bir değerlendirmeden bilimsel bir değerlendirmeye geçerek, gerçek yapısını anlıyacak bir kuşağa ulaşmıştır.

b. Sosyal düzen, çağdaş uygarlığın gerekçelerini kabul etmiş ve Ulusça bu düzenin çağdaş uygarlık sorunlarını çözecek tek yol olduğu gereğine inanılmıştır.

c. Bilimil bir görüşün memleket yönetiminde en çıkar yol olduğu noktasında değer kazanmasiyle Büyük Atatürk'ün dileği yerine gelmiştir.

d. Birinci yirmibeş yıl içinde zaman zaman geriye doğrulan bu gidiş, yaptığı her yeni çıkışla biraz daha güç kazanmış, tüm engellemelere rağmen, Atatürk'ün çizdiği yolda ilerlemiştir.

2) Bir eğitim seferberliği içindeyiz. Deneme okullarımızın ilk, orta okullarımızla liselerimiz ve öğretmen okullarımızın yapıları içinde çalışmaya başlaması çabaları yanısıra yepyeni bir görüşle memleket kalkınma plânı gücü içinde değerlendirilmesi olumlu yolda olduğumuzu göstermektedir.

Bu yıl uygulanmıya başlanan okullara dağılım sistemi ve

yakında uygulanmıya başlıyacak olan yeni sınav sistemi bu seferberliğin belirtileridir.

Çabuk gelişen dünya sosyal ortamı ve insan yaşamı, toplumumuzun sağlam bir geleceği için istenen vatandaş tipi ve buna paralel eğitimin nedenleri bu çabanın amaçları olmuştur.

Ancak, Atatürk' ilkelerinin beslediği Türk eğitiminin sorunları tek bir seferberliğin ulaşabileceği yakınlıkta değildir. Yaşıyan kuşaklar arasındaki görüş ve duyuş ayrılıkları bizi daha çok uğraştıracaktır. Bununla beraber atılan adım, Türkiyemizin geleceği için sağlam ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler Atatürk'ün aydınlığında, onun bilimsel gerekçesinin ve öngörüşünün yolu üzerinde eğitimimize yol gösterebilecek kuvvettedir.

Yeter ki, kalkınma plânımızın ruhu, ulusça bizi en gerçek anlamda çalışmaya götürsün. Bu inançla, düzenli bir eğitim politikasının Türkiye'ye kazandıracağı ilk şey okur-yazarlığın çözümü olacaktır. Çağdaş uygarlık gerekçesi ise buna dayanmaktadır.

BALABAN, Memduh

A

1) Atatürk'ün bizi 1938 de bıraktığı noktada, bir süre durakladık. Yalnız Köy Enstitüleri'nin açılması, bir de Millî Eğitim Bakanlığı'nın klâsik kitapların çevirilerini yayınlamıya başlamasiyle biraz yol alır gibi olduk. Yanlış anlaşılmış ve anlatılmış demokrasi düzeninin biçimsel deneylerine başladığımız 1945 ten 27 Mayıs Devrimi'ne değin de Atatürk'ün gösterdiği yolda boyuna geriledik; yani geriye döndük; böylece çağdaş uygarlık düzeyinden gittikçe uzaklaşmıya başladık.

Soruşturmanızda bunun nedenleri neler ve sorumluları kimlerdir diye özellikle belirtilmesi çok yerinde olmuş. Çünkü gördük ki, çoğun ülkemizde nedenlerle sonuçlar birbirine karıştırılmış, doğal olan sonuçlar nedenler yerine alınmış, sonunda "nedenler" ile "sorumlular" üzerinde durabilmek şansları azalmıştır.

Ne demek istediğimi daha bir açayım şöylece: Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için gösterdiği yolda gerilemiş olmamızın nedenlerini, gericilere verilen ödenlerde (tâvizlerde) bulanlar azımsanmıyacak bir çoğunlukta olmuş

lardır bugünlere dek. Bunlar, bu düşünüş yoliyle, demokrasi düzenini (sistemini, rejimini) de suçlu bulmak eğiliminde olmuşlardır. Şöyle ki: Demokrasi düzeninde yönetime geçmek, halkın oyu'nu kazanmak yoluyla gerçekleşebileceğine göre, politikacının halkın hoşuna gidecek bir davranış edinmesi -o halk yüzde yetmişiyle okumamış olduğuna göre- o düzeni bir "gericiler düzeni" biçimine düşürmeye yol açmıştır.

İçinde bulunduğumuz güçlükleri yansıtması bakımından doğru gibi görünen bu görüşü, demokrasi düzenini suçlu bulması bakımından yanlış buluyorum ben.

Demokrasi bir özgürlük düzeni ve bir halk yönetimi biçimi olduğuna göre, halkımıza, en geniş bir özgürlük anlayışı içinde gerçeklerin söylenerek onun uyanmasına, uyandırılmasına olanak bırakmak gerekliydi. Oysa, 1945 den 27 Mayıs Devrimi'ne değin birçok gerçeklerin açıklanması bu ülkede suç sayıldı. Yanlış anlaşılmış ya da anlatılmış bir demokrasi görüşü, tutucu (muhafazakâr), dolayısiyle ister istemez gerici bir görüşe vardı. Böylece altı yüzyıllık köhnemiş toplumsal kurumların, anlayışların, alışkanlıkların Atatürkçülüğün devrimci görüşüyle değiştirilmesi olanağı bulunamadı. Halka gerçeklerin olduğu gibi anlatılması olanağı 1945 den beri sağlanmış olsaydı, Kurtuluş Savaşı'nı başarmış, Atatürk'ün gerçekleştirdiği birçok yenilikleri benimsemek yoluna girmiş sağduyulu Türk halkı çıkarcı, gerici politikacıya elbette hiç yüz vermiyecek, demokrasimiz de Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine varacak bir olgunlaşma yoluna girecekti.

Bugünkü Anayasamızın toplumsal, ekonomik anlamiyle özgürlük koşulları içinde gerçekleştirilmesine titizlikle çalışmak Atatürkçülerin ödevi olmalıdır. Çünkü Anayasamız bize gerçek demokrasinin yolunu bulduracak niteliktedir. Bu konularda daha yazılacak çok şey var. Bıkmadan yazmak da bizim görevimiz.

2) Dağınık köyleri belirli iş merkezleri çevresinde toplıyarak yeni çalışma alanları açmak yoluyle köylümüzün uyuşukluğundan sıyrılıp ekonomik gücsüzlüğünden kurtulmasını sağlarken, öte yandan Köy Enstitüleri'ni, yeni köy okullarını açmak; böylece köylüye okumanın maddece olanaklarını sağlamak ve onu bu yolla okumanın gereğine inandırabilmek; bunun için önce devletçiliğimizin, halkçılığımızın, lâikliğimizin bugünkü politika anlayışında genel bir değişikliğin yapılmasının

gerekli olduğuna inanmak başlıca sorunlar olarak görünüyor.

Halkımız, çalışmanın gerçek alanlarına yönetilmeden, uyarıp uyandırılmadan; başka deyişle: Bu halk önce içinde yaşadığı dünyanın ne menem bir şey olduğunu anlamadan, din öğretiminde yapılabilecek herhangi bir değişikliğin hiçbir yararı olmıyacağına inanıyorum. Yararı olmıyan bir şeyin bari zararı olmasa diyorum. Benim dememle de iş biter mi?

Klâsik ve teknik öğretimden hangisine kafası yatkınsa o öğretime öğrencilerin liseden başlıyarak testler yoluyle ayrılmalarını ve ona göre yetiştirilmelerini; gerek klâsik öğretimde, gerek teknik öğretimde yaşam (hayat) ile kitabı, kuram ile uygulamayı birbirine bağlıyan canlı bir öğretim ve eğitim anlayışının yerleşmesini gerekli buluyorum.

B

1) Bugün Türkiye'de okurların yerli yapıtlara ilgi göstermiyerek ille de çeviri yayın istemelerinin nedeni, önce batının bize olan üstünlüğünden ileri geliyor. Sonra bizler Osmanlı eğitiminden gelme geleneksel bir alışkanlıkla edebiyatı şiirin tekelinde görüyor gibiyiz. Okurla yazar arasında köprü kurmak görevi olan eleştiricilerimize bakınız, çoğu şiirler üzerinde durmaktadırlar; düz yazıya gereken ilgiyi gösteremektedirler. Oysa, romancılığımızın ,hikâyeciliğimizin, denemeciliğimizin gelişmesi, okurun nitelik bakımından düzeyini doğrudan yükselteceği için, yazılan şiirlerin de daha iyi anlaşılmasını sağlıyacaktır. Eleştiricilerimizin bütün çabalarına karşın, bugünkü şiirimizin de yeterince anlaşıldığını sanmıyorum ben.

Sonra, okur ille de çeviri yayın istiyor diye, yayınevlerimiz içinde olanakları en geniş olan Varlık Yayınevi'nin Türk edebiyatına üç beş yıldır sırt çevirmiş olmasını da ben öteden beri doğru bulmadığımı, üzücü bulduğumu söylemişimdir. Üç beş yıl gibi uzun süreler içinde de olsa, Türk yapıtlarının da satıldığını hep biliyoruz. Okurlarca, "ille de istenen" çeviri yayınlarının satışlariyle yerli yapıtların satışları arasında mali bir dengenin kurulabileceğini sanıyorum.

Öte yandan, yayınevlerimiz bir de "reklâm" a gereken önemi nedense vermemektedirler. Bu konuda yapılacak giderlerin yararlı olmıyacağına da nedense bir kez inanmışlardır. Bu inancı da ben doğru bulmuyorum.

Ayrıca, Türk Edebiyatçılar Birliği'nin gerek radyoda yayın saati elde etmeye çalışması, gerek satışı çok olan büyük gazetelerin edebiyat-sanat sayfaları çıkarmalarını sağlamak üzere çalışması, Türk edebiyatına gösterilen ilginin azlığını giderecek yollar olarak görünüyor.

Bir de okullarımızda edebiyat sevgisini aşılıyacak nitelikte, edebiyat dersleri programlarının değiştirilmesi gerekir kl, burada soruşturmanızın öteki sorusuna geçiyoruz.

2) Orta öğretimimizde uygulanan edebiyat derslerinin programı edebiyatı sevdirmek için değil, onları soğutmak için düzenlenmiş gibidir. Aydınlarımızın okumaya karşı âdeta düşmanlık derecesinde olan ilgisizliklerinin başlıca sorumlusu olarak edebiyat derslerinin programını buluyorum ben. İnsancıl içeriği (muhtevası) olmıyan eski edebiyatımızın kural ve bilgileri, çocuğun kafasını işletme, ona çağdaş uygarlığın tinsel (manevî) ve ülküsel temeli olan insan sevgi ve saygısını aşılama yerine, papağan durumuna sokmaktadır onu.

Edebiyat derslerinin programını değiştirmeli, baştan aşağıya değiştirmeli. Bu değiştirme konusunda Türk Edebiyatçılar Birliği savaşmalı ve Birlik yapılacak değişiklikte sözcü ve başlıca yardımcı olmalıdır.

3) Sinemacılığımızın, bir iki kişisel çıkış dışında, geriliğini hepimiz biliyoruz. Bizde bu iş, sinema sanatından zerrece anlamıyan parası bol tüccarların elinde kalmış gibidir.

Geniş halk topluluklarını etkiliyen bu çağdaş sanat işini, tiyatro ve opera sanatında olduğu gibi, devletin eline alarak yabancı uzmanların ve öğretmenlerin yönetiminde bir "okul eğitimi" nden geçirmesini gerekli bulmaktayım ben. Bugünkü düzey düşüklüğünden başka türlü sıyrılamıyacağız gibime geliyor.

Ayrıca sansür yönetmeliğinin de bugünkü demokrasi ve anayasamızın anlayışında yeni baştan düzenlenmesi de gereklidir.

Tiyatromuzun, hele yazarlarımızın yapıtlarına da gereken önemin verilmiye başlandığı şu son birkaç yılda beklediğimiz gelişme yoluna girdiğine ben inanıyorum.

Gerek seçilen çeviri yapıtlarının değerleri ve gerekse oynanış bakımından bazı nitelik (keyfiyet)) sorunları varsa da bunların da giderek çözüleceğini bekliyebliriz. Önemli olan, tiyatromuzun o gelişme yoluna girmesiydi ki, bu yola giril-

mıştır artık. Bu konuda Ankara'daki Devlet Konservatuvarı'nın önemi açık olduğu gibi, Sayın Muhsin Ertuğrul'un çabaları da unutulmıyacaktır.

BAŞARAN, Mehmet

A

1) İmparatorluk, gücünü yitirmiş uygarlık çevresine kapanıp kaldığı, gelişen dünyaya ayak uyduramadığı için çökmüştü; yıkıntıları arasından doğan yeni halk devleti emperyalizme, halifeliğe karşıydı. Başında bulunan önder yaman bir devlet adamıydı:

"Biz ilhamımızı gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen: İçinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin binbir facia ve ıztırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir", diyordu bu önder. Büyüklüğü buradaydı: Kurtardığı vatanda bilime, akıla dayanan lâik devletin temelini atıyordu. Bu devlet, "Her şeyden önce kendi kuvvetimize dayanarak varlığımızı koruyup memleketin gerçek saadet ve imarına" çalışacaktı. Toplumsal yaşayışı iyileştirmede, ilerlemenin yollarını açmada "mürşit ilimdi." Bilim, lâik dünya görüşünün, aklın ürünüydü. Böylece çağdaş uygarlık düzeyine erişmeyi amaç edinen devlet, lâisizm ilkesiyle ortaçağdan kopmuş, batı uygarlığının özüne girmiş oluyordu.

Bundan sonra bilimin yol göstericiliği ile ekonomik kalkınmaya, memlekette topraksız çiftçi bırakılmamasını istiyen toprak reformuna, "Sosyal hayatın ihtiyaçlarına ve asrın icaplarına" uygun eğitim reformuna sıra geliyordu.

Bu programın Ata'nın sağlığında uygulanan bölümü (devrimler) dünyanın hayranlığını kazanan, yüz ağartıcı bir başarıydı. Çalışma aynı hızla sürüp gitseydi çoktan amaca yaklaşacak, "geri kalmış ülke" olmaktan kurtulacaktık. Ne yazık ki, büyük önderin dilekleri gerçekleşememiş, çizdiği yoldan sapmalar olmuş, sağlığında yapılanlar da epey zarar görmüştür.

1946-1960 dönemi çağdaş uygarlık düzeyine erişmeyi engelliyen güçleri semirtmeler dönemi olmuştur:

a — Dileseler halifeliği bile geri getirebileceklerini sanan

politikacılar elinde, lâik devlet ilkesi zedelenmiş, lâik dünya görüşü saldırılara uğramıştır. (Müslüman başbakan, Arapça ezan, radyoda Kur'an v.b.)

b — "Türkiye'nin hür, müstakil, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin belkemiği" ekonomik kalkınma bir çıkmaza sürüklenmiştir. İktisatçıların yeni bir Lozan'ı gerekli gördükleri borçlar konusu, köylünün topraklandırılması yerine elindekinin de krediyle, traktörle güçlendirilen ağalarda toplanması durumu daha da ağırlaştırmıştır.

c — Eğitim düzeni "sosyal hayatımızın ihtiyaçlarına, asrın icaplarına" uygunluktan uzaklaştırılmıştır. (Lâik okula din dersi konması, eski yazıyla öğrenim yapan mahalle mekteplerine göz yumulması, İmam Hatip Okullarının, Kur'an Kurslarının açılması. Halkevlerinin, Köy Enstitülerinin kapatılması, Tanzimat okulculuğu anlayışının sürdürülmesi. v.b..)

Nedenleri:

Atatürk devrimlerini tabana indirememek, Atatürk'ü yirmi iki milyonun yaşadığı köye götürememek.. O'nun gerekli gördüğü ekonomik kalkınmayı; toprak, eğitim reformlarını yapamamak..

Atatürk, lâik devlet temeli üstünde ileri bir yapıya başlamıştır. Ama onu yükseltecek kadro, halka teba gözüyle bakan, eskiye bağlı Osmanlı kadrosudur; gücünü ortaçağ "müesseseleri"nden almaktadır. Bunlar demokrasi adı altında statükoyu bozmamağa, çıkarlarını sürdürmeğe bakmaktadırlar. Umut 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasada ve onu yaratan zinde kuvvetlerdedir.

2) Dört ay gibi kısa bir sürede yazısını yenileyen toplum, neden kırk yılda eğitim sorununu çözememiş, yurttaşların tümünü okutup aydınlatamamış Neden hâlâ tüketici kapıkulu yetiştiren tanzimat okulculuğu sürüp gidiyor? Demek ki gerçekten bu işe sarılmamış bir şeyler yapıyor görünerek oyalamacalarla vakit geçirmişiz. Niyetlendiğimiz zaman neler yapabileceğimizin tanığı "Köy Enstitüleri" ve onların on yıllık verimidir. Diyeceğim öteki alanlarda olumlu yola girilmedikçe eğitim alanında da hiçbir şey yapamayız.

Sonra hangi sistemin sözünü ediyoruz?

"Fransa hayranlığı ile kopya ettiğimiz klâsik orta eğitim, biraz Amerikanlaştırmağa çalıştığımız ilkokul eğitimi ve hocanın öğrenim yaptığı yabancı memlekete göre, çok değişen

bir Üniversite eğitimi (Gülten Kazgan).

Sistem dediğimiz de bu mu?

Oysa, ne diyor Atatürk:

"Maarif işlerinde behemehal muzaffer olmak lâzımdır. Bir milletin gerçek kurtuluşu, ancak bu suretle olur. Bu zaferin temini için hepimizin tek can ve tek fikir olarak esaslı bir program üzerinde çalışması lâzımdır. Bence bu programın esaslı noktaları, ikidir:

a — Sosyal hayatımızın ihtiyacına uygun olması,

b — Asrın icaplarına uyması."

Bugünkü eğitim çalışmaları sosyal "hayatın ihtiyaçlarına, asrın icaplarına uygun değildir, toplumun zararına işlemektedir. Eğitim insanı işliyerek toplumsal, ekonomik yapıyı değiştirmek, kalkınmanın kaldıracı olmak zorundadır. Bence, ilk iş; ön yargıları bir yana iterek ilkinden yükseğine bütün okulları bu amaca yöneltmek, eğitim çarkını boşa dönmekten kurtarmaktır.

Köy eğitimi konusuna gelince:

Bizde bu dâvanın: "Kanımızı ve iliklerimizi istiyerek köyün içine akıtmadıkça, kırk bin köyün kenarına münevver insanın mezar taşı dikilmedikçe" (Tonguç) çözülemiyeceği anlaşılmış. "Geri köyü ileri köy, hastalıklı köyü sıhhatli köy, harap köyü mamur köy yapmak ve köyün içinden bu işlerin kahramanını bulup yetiştirmek" için Köy Enstitüleri yaratılmıştır. Atatürkçülüğü tabana oturtan Enstitüler.

Açabiliyor muyuz? Okullarımızın tümünü Köy Enstitülerinin sağlam özüne kavuşturabiliyor muyuz?

B

1) Okurlar yerli yapıtlara salt yerli diye mi ilgi göstermiyorlar acaba? Aradıklarını çevirilerde buluyorlarsa, buna ne diyebiliriz? İyi yerli yapıtların ilgi gördüğü de bir gerçek.. Durumun değişmesi için aranan yerli yapıtlar yazılmasına elverişli ortam yaratılmalı, telif haklarına tamı tamına uyulmalı..

2) Yalnız edebiyat dersleri programıyla değil, orta öğretim tümüyle çıkmazda. Programlarının başında Atatürk'ün bir sözü var:

"Terbiye ve tedriste tatbik edilecek usûl; malûmatı insan için fazla bir süs, bir vasıtai tahakküm, yahut medenî bir

zevkten ziyade, maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden amelî ve kabilî istimal bir cihaz haline gegtirmektir" diyor. Diyor ama, inadınaymış gibi, tam tersine dönüyor çark. Eline lise diploması alıp okuldan ayrılan sudan çıkmış balığa dönüyor. Programın yanısıra bir öğretmen, bir değerlendirme, bir denetim sorunu var ki orta öğretimin, korkunç...

Batılılık bir kafa işi.. Bu kafa da kişiliklerin kurulma çağında edebiyatla, humanist kültürle lisede yoğurulur. Batı düşüncesinin kökleri eski Yunandadır. Biz, Cumhuriyetle uygarlık çevremizi değiştirmeyi amaç edindik. Koptuğumuz çevrenin ürünleriyle duyguları, düşünceleri eğitmeğe kalkışmak; kafaları durdurmak, beğeniyi dondurmak olur. Bu edebiyat öğretimine bir de sistemin bozukluğu eklenince, böyle bir çarktan geçenlerin toplumun köşebaşlarını tutmaları en büyük talihsizliğimiz oluyor.

Şunu belirtmek istiyorum: Bugünkü orta öğretimden yeterli bulduğumuz bir edebiyat dersleri programının uygulanışı da beklenemez. Programlar dilediğimizce yeterli, iyi olsun; iş, onların uygulanışında... Orta öğretim tümüyle elden geçmeli diyorum ben.. Fransız kopyası düzenden vazgeçip "sosyal ihtiyaçlara, asrın icaplarına" göre yeni bir düzen kurulmalı. Sonra, belli bir katın çocukları yerine, bütün halk çocuklarının orta öğretimden yararlanması olanağı sağlanmalı. O zaman kendiliğinden bugünkü "İnsan, tabiat sevgisi ve toplum sorumluluğunu aşılamak kabiliyetinden mahrum bu edebiyat öğretimi" (K. Karpat) de yoluna girecektir.

BAYDAR, Mustafa

A

1) Ölümünün bu 25 inci yıldönümünde, Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun hem gerisinde, hem de ilerisindeyiz.

Çünkü, Türkiye'nin aşağı yukarı yüzde seksen oranındaki tarafsız diyebileceğimiz hemen hemen dünyadan habersiz çoğunluğu, ilerici azınlık ile gerici azınlık arasında çalkanıp durmaktadır.

İlerici azınlık, toplumun doğru düşünen dimağı, gerçeği gören gözüdür. Atatürk'ün kendilerine güvenerek eserini emanet ettiği gençlik işte bu ilerici azınlıktır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz, kafaca gelişmek imkânını bulamamış Türkiye'nin tarafsız çoğunluğu, okur-yazar, diplomalı, fakat gelişmemiş kafalı gerici azınlığa kaymak eğilimindedir. Çünkü gerici azınlık bu kütleyi okşıyacak şekilde mukaddesat lâfı etmesini iyi becerir. Lâik cumhuriyet esasları üzerine kurulu Anayasamızı çiğnediklerinin bile farkında olmıyacak kadar düşünme ve kafaca gelişme nasibinden yoksun bu gerici azınlığın diplomalı ve kartvizitleri unvan dolu temsilcileri, Cumhuriyetin 40 ıncı yılında bile "İslâm ümmetindeniz" gibi dövizleri devrim eğitimi almaları için okullara gönderdiğimiz masûm gençlere taşıtmaktan çekinmezler. Onlar sanki halkın din damarını okşamak, gözlerini perdelemek ve kafalarını bulandırmak için yaratılmışlardır.

Şeyhlik ve ağalık düzenini benimsemiş olan gerici azınlık, duygusal yollarla ağma düşürdüğü tarafsız çoğunlukla aynı safta görülür. Buna dayanarak da, zaman zaman ba bazı çıkışlar yapar ve her ileri hareketin karşısında sureti haktan görünerek direnmelerde bulunur.

Türkiye'deki görünüşe bakılacak olursa, ilerici azınlık orduya, gerici azınlık da teokratik sosyal yapıya ve feodal ekonomik düzene dayanmaktadır.

İşte böyle bir temelc dayanan gerici azınlık, aklını kullanan, gerçeğe dayanan ilerici azınlığı bütün gücü ile yıpratmaya, hattâ yoketmeye çalışmaktadır.

Fakat zamanla gerçekler anlaşılmakta ve ilerici azınlık, memleket hayrına bu hava çinde bile bir yol bulabilmektedir. Yeni Anayasanız, ayrıca sosyal gelişmemiz, kişinin hak ve hukukunun korunmasiyle ilgili yeni kabul edilen kanunlar hep bu ilerici azınlığın eseridir. İlerici azınlık, karanlıklar ve ölüm tehlikeleri içinde de olsa çıkacak bir yol bulabilmiş ve ilham aldığı Atatürk'ün eserini bazı alanlarda daha da ileriye götürebilmiştir.

Büyük Önder'in dilekleri tam anlamiyle gerçekleşmiş değildir. Bunun nedenleri, yüzyılların Türk toplumunun kafasında ve vicdanında ördüğü teokratik ve feodal dokudur. Bu doku nesilden nesile ve aileden çocuklara hemen hemen aynen geçmektedir. Atatürk'ün sağlığında da bu dokunun rengini ve örgüsünü tamamen değiştirmeye gücü yetmemişti.

Şekil bakımından demokrasiye geçerken, demokratik or-

tam da biraz olsun hazırlanmış olsaydı, elbette ki bugünkü kaygularımız, hattâ umutsuzluklarımız olmıyacaktı.

Bunun başlıca nedeni; gerici azınlık ve bulandırdığı kamu oyu'nun baskısı ile Milli Eğitimin başına musallat edilen birtakım adamların okullardaki devrim eğitimini boğazlamasıdır. Sorumluları da Köy Enstitülerini dejenere edenler ve halkın taassup damarını okşıyanlardır.

Din eğitimi

2) Atatürk'ün zamanında okullardaki din dersleri tamamen kaldırılmış, fakat eğitim seferberliğine alabildiğine hız verilmişti. Atatürk halkın arasında, kara tahta başında idi. Elbette bu davranışın bir nedeni olsa gerekti.

Osmanlı İmparatorluğu büyük ölçüde, kafalara ve ruhlara çöreklenmiş mistik hava yüzünden çökmüştü.

Bu mistik hava, bizim insanımızı şöyle sayıklatıyordu:

"Cehennemlik gâvur Avrupanın her şeyi haramdır. Onlar gibi olmak; Allaha, Peygambere karşı gelmektir."

Zavallı cahil halk, hurafelere din diye sarılmış, bundan bir türlü kendini kurtaramıyordu.

Bu kafa ile, okumanın da faydası yoktu. Bu kafa ile Avrupa'nın hiçbir ileri yönünü alamazdık. Bu kafa ile insan olmaya da imkân yoktu.

İşte Atatürk ilkin kafaları her türlü hurafeden ve saçmalıktan iyice kurtarmayı düşündü. Türkiye geleceğe güvenle bakabilmek için yüzde yüz müspet düşünen kafalara dayanmalı idi. Günümüzün gerçeklerine uygun düşünen bir iki nesil yetiştikten sonra düşünceyi yitirmeyen, bu dünyayı hiçe saymıyan, akıl ve mantıkla sınırlı bir din eğitimi için bir formül düşünülebilirdi.

Aksi takdirde, bütün bir çevre, ana-babalar mistik bir hava ile yoğurulmuşlarsa, çocuğun okuldan alacağı din eğitimi, bu atmosfer içinde taassuba dönüşebilirdi.

Atatürk'ün istediği, olumlu düşünen ana-babalardan kurulu bir toplumdu.

Yanlış din anlayışı yüzünden bu millet neler çekmemişti. Bir gün mizahı ve fıkra yazarı bir arkadaşıma, "Türkiye'de irtica hareketleri" üzerine bir kitap hazırlamayı düşündüğümü söylediğim zaman, bana verdiği cevap şu olmuştu: "Zaten bütün tarihimiz bundan ibaret değil mi?"

Haksız da değildi. Yalnız Cumhuriyetten sonra kaç tane irtica başkaldırması olmuştu memleketimizde. Hem de Atatürk gibi bir lidere rağmen.

Atatürk, tümü ile olumlu düşünen bir toplum görmek istiyordu karşısında: Uygar, ilerici ve insancı.

Bu da kafaların değişmesi ile mümkündü. Bir iki nesil, okullarda sadece müspet bilgilerle, dünyevî bilgilerle beslenmeliydi. Böyle yetişenler, ana-baba olduktan sonra aileden gelecek menfî tesir ortadan kalkacaktı. Asıl dâva burada idi.

Denecek ki, okullarda din dersi görmiyen çocuklar ne olacak?

Bunlar, okuma-yazmayı ve düşünmeyi öğrendikten sonra nasıl dersdışı bazı kitaplar, dergiler, gazeteler okuyorlarsa, aynı şekilde istedikleri din kitabını da okuyabilirler.

Kanaatimizce bu konuda yapılacak en doğru hareket, liselerde, o da felsefe derslerinde öğrenciye, başlıca ana dinlerin esaslarının eşit olarak ve mukayeseli bir şekilde öğretilmesi ve bundan sonrasının da sadece vicdanlara bırakılmasıdır.

Tezimiz, çocuğun dinden önce okuma-yazmayı, ondan sonra düşünmeyi, ondan sonra da aklının hakemliği ve vicdanının rızası ile kendine ait olan inanç problemini halletmesidir.

Sonunda ister dinsiz olsun, ister budist olsun, ister protestan olsun, ne olursa olsun, ama yeter ki, yobaz ve şeriatçı olmasın. Çünkü düşünmesini öğrenmemiş bir kimsenin elinde din, dinliğinden utanır.

İlkokullara ve orta okullara konan ihtiyari din derslerinde Hanefi mezhebinin esasları okutulduğuna göre, Türkiye'de sayıları milyonları aşan diğer din ve meshep mensupları ne olacak? Onların inançlarına hürmet edilmiyecek mi? O zaman Şii mezhebini benimsemiş, Bektaşi tarikatine intisab etmiş milyonlarca kütleyi Devletten, Hükûmetten soğutarak hattâ koparark milli birliği bölücü, parçalayıcı bir yola gidilmiş olmuyor mu?

Eğer vicdanlara devlet eliyle bir tek inanışı aşılayacak idiysek, hilâfetin ne kabahati vardı? Eski Anayasa'daki "Devletin dini, dini islâmdır" maddesinin ne suçu vardı?

Lâiklik, herkesin inanışında ve din seçiminde serbest olması değil midir? İnanç ve din seçimi herkesin kendine ait bir husus olduğuna göre, nüfus kâğıtlarındaki "din" hanesi

fazla değil midir Bir çocuk doğar doğmaz nüfus kâğıdındaki bu hane hemen doldurulur, ne hakla?

Kanaatimizce ilk ve orta okullara ihtiyari de olsa; Hanefi mezhebinin esaslarını öğreten din derslerinin konması lâikliğe ve bu esasa dayalı Anayasaya aykırıdır. İhtiyarî olarak okutulan bu derslerde Hanefi mezhebinin esasları öğretildiğine göre, Devlet zımnen de olsa bu mezhebi kabullenmiş oluyor. Halbuki, Anayasaya göre, Devletin resmî dili vardır ama, resmî dini yoktur. Bu bakımdan ilk ve orta okullarda bir tek mezhebin esaslarını öğretmek, bir Anayasa maddesi olan lâikliğe aykırı olduğundan, Anayasanın da ihlâli demektir. Anayasa ihlâlinin de ne mene bir suç olduğunu bilmiyen her halde kalmamıştır.

Bu dersler ihtiyari de olsa, bunda manevî bir baskı vardır ve hiç kimse dinsiz damgasını yemek bahasına çocuğunu din derslerine göndermemezlik edemez.

Bu konuyu bir Divan şairimizin bir beyiti ile bağlıyayım. 18 inci yüzyıl divan şairi Sabit, yalnız yaşadığı devrin değil, diğer devirlerin de vicdanları baskılayan moda isteğini şöylece dile getirmişti:

Gaybî iman getir ey mülhid-i facir ki sana
Âhiretten hat-ı tâlik ile hüccet gelmez.

Yani, bizim insanımızdan yüzyıllardan beri istenen, aklını kullanmadan, körükörüne, donmuş hükümlere ve gayba iman getirmek olmuştur. Bu kurala uymıyan dinsiz imansız sayılmış ve toplumun aforozuna uğramıştır.

Tanrının bana en büyük lûtfu, en büyük ihsanı olan aklı ve düşünceyi nasıl çiğnliyebilirim? İnsanlığımı nasıl ayaklar altına alabilir, vicdanımı nasıl boğazlıyabilirim? Asıl bu türlü davranış, Tanrıya karşı gelme, dinsizlik, riyakârlık ve şahsiyetsizlik değil midir? Bu açıdan düşünülürse, Atatürk lâiklik prensibi ile bizi Tanrıya karşı gelmekten, dinsizlikten, riyakârlıktan ve şahsiyetsizlikten kurtarmış olmuyor mu?

Teknik Öğretim Teknik öğretim, Türkiye'nin teknik ihtiyacı ile oranlı olarak geliştirilmelidir. Bugün, işsizliğin en büyük nedeni ulusça teknik bilgiden yoksun oluşumuzdur. İş arayan bir adama soruyorsunuz:

— Ne iş yaparsın?

— Efendim her şey yaparım.
— Yani ne yaparsın?
— Ne söylersen yaparım.
— Meselâ ne?
— Ne istersen taşırım, nereye git dersen gigderim.

Böyle bir insana hangi müessese ne gibi bir iş verebilir. Bence klâsik liselerin yanısıra teknik okulların sayısını ve itibarını arttırmak çok yerinde olur.

Köy Öğretimi : Türkiye uyanacaksa, sağlam demokratik temellere dayanacaksa, gerçekten kalkınacaksa, bu, köyün eğitilmesine, kafaca aydınlatılmasına bağlıdır.

Yüzyıllar ve yüzyıllar, Türk köyü bir sömürge halkından çok daha beter, kendi haline bırakılmıştır.

Merkeze yakınlıkları ölçüsünde kasaba ve özellikle şehirler her türlü Devlet bütçesi nimetlerinden faydalanmışlardır.

Yeri gelmişken "Varlık Yıllığı" aracılığı ile Hükûmete şu teklifi yapıyorum:

Hiç vakit kaybetmeksizin 1964 yılından başlıyarak en azından 50 yıl devlet yatılı okullarına yalnız köy çocukları kabul edilsin. Ve kabiliyetlerine göre, Üniversiteyi bitirinceye kadar Devlet bugüne kadar yeterince uzatamadığı elini, bu köy evlâtlarından ayırmasın. Millî Eğitim nimetlerinden yararlanmadaki eşitsizliği ancak bu şekilde biraz olsun, dengeleyebiliriz.

BAYSAL, Faik

A

1) Güzel, yerinde bir soru. Buna cevap verebilmek için uzun uzadıya düşünmeye lüzum yok. Atatürk'ün çağdaş medeniyete varabilmemiz için çizdiği yolun üzerinde bile değiliz. Ben karamsar bir insan değilim. Fakat gerçeğin kendisi bu. Ne yazık ki, Büyük Önder'in dilekleri bütün çabalara rağmen hayal olmaktan öteye geçememiştir. Çarşafı atmak, başımıza birer şapka geçirmekle bu işin gerçekleşebileceği hatasına düştük. Bu iş için önce kafaları hazırlamak gerekirdi. Bunun sorumluluğu ise Atatürk'ü anladıklarını sanan, hakikatte anlamayan ve onu yanlış anlatan aydınlarımızla, büyük adamın dileklerini kendi siyasî fikirlerine göre yontup biçip, onları köylerimize kör topal götüren politika adamlarımızdadır.

Fakat asıl sorumluluk Milli Eğitimimizdedir. Milli Eğitim okullarını en uzak köylerimize kadar salmadıkça, Atatürk'ün ilkeleri gerçekleşemiyecektir. Şunu bir kere daha anlamış bulunuyoruz ki, inkılâplar kanunla ve süngü yoluyla olamıyor. Bu işi başarsa başarsa bir gün kitap başaracaktır.

2) Ben yeni öğretim seferberliğimizin de bir netice verebileceğini sanmıyorum. Böyle bir seferberlik için önce gerçekleri hiç korkmadan ortaya sürmek lâzım. Para lâzım, eleman lâzım, Atatürk'e inanmak lâzım. Bugün ise memleket politik bakımdan iki kutba ayrılmıştır. İktidardakiler bu seferberliği icap ettiren gerçeklere inanıyorlarsa, dışarda kalanların hemen hemen hiç biri inanmıyor. Gene aynı hataya düşüyoruz. Üç beş profesörün masa başında kaleme alıp plânlaştırdıkları bu savaşın, politik iki kamp samimiyetile ortadan kaldırılmadıkça sonu bozgun olmaya mahkûmdur. Artık şu gerçeği hiç korkmadan kabul edelim: Bu memlekette Atatürk'e inanan ve inanmıyanlar var. İnanmıyanlarm çocukları da öyle yetişiyor. Bir Eğitim seferberliğinden evvel, sayın Şûranın bu yaranın üzerine eğilmesi ve Atatürk'ü bir umacı gibi gösteren zihniyeti vatan sathından kaldıracak çareleri araması lâzım gelir. Gülünç oluyoruz, gülünç. Tatilleri kısaltmak, sınıf geçme yollarını değiştirmek v.s. eğer bunlar bu seferberliğin silâhlarıysa, sayın profesörlerimizden meydana gelen Milli Eğitim Şûrası hakikaten boşuna zaman kaybetmiş demektir. Her şeyden önce şu milletin ne istediğini anlayalım da ondan sonra çarpışmaya hazırlanalım.

Din konusuna gelince, o da ayrı bir facia. Kaç defa söylendi. Din lüzumlu, çok lüzumlu. Fakat bu işi aydın hocaların eline teslim etmek lâzım. Atatürk'ü milletin kalbine onlar herbirimizden daha iyi yerleştirebileceklerdir. Şu gerçeği millete anlatabilmek için bu hocaları bir an evvel yetiştirmeliyiz. Atatürk ne bir putperest, ne de dinsizdir. Atatürk tarih boyunca memleketin çok zarar gördüğü softaların düşmanıydı. İşte asıl yara burada. Atatürk derken dini ortadan kaldırmaya çalışmak değil, aksine; şimdiki dünyamızda Allah'a inananlarla inanmıyanlarm çarpıştıklarına göre, onu hakiki mânasiyle vicdanlara yeniden yerleştirmek lâzım.

Teknik öğretim için teknik okullar açmalı ve aramızda bu alanda buluşta bulunanlara devlet kuru bir "Aferin" demekle yetinmemelidir.

Köy öğretimini yürütebilmek için köyün içinden yetiştirilecek elemanlara ihtiyaç vardır. Bu olmadan köy, bildiğimiz köy olmaya mahkûmdur.

B

1) Okurların yerli yayınlara ilgi göstermeyişinin günahı, basınımızdadır. Basınımız ciddî yerli yapıtları yayınlasınlar, yayınevlerimiz bu gibi eserlere sırt çevirmesinler, işler kendiliğinden düzelir.

2) Hayır! Önüne gelen bir Edebiyat dersi kitabı yazıyor, içine işine gelen yazarı alıyor, işine gelmiyeni almıyor. Sonra bir yolunu bulup, bu kitabını okullara kabul ettiriyor. Böyle edebiyat dersi kitabı olamaz. Böyle kitaplarla yapılan derslerin programının yeterli olup olmadığını konuşmak bile abes. Bakalım, Türk Edebiyatının hakiki ders kitabı bizde kaç yüzyıl sonra yazılacak? Yabancı edebiyat bölümü de ayrı bir facia. Hâsılı bu kitaplar ve programlar öğrenciyi edebiyattan soğutmak için bire bir.

Eski edebiyatımıza ait kural ve bilgilerin öğretilmesi faydasız değil. Fakat bunları öğretmekle öğrenciye kültür verdiğimiz zannına kapılmayalım. Bunlar, o işin garnitür kısmıdır. Asıl edebiyat, tabiî ki bunların hiç biri değil. Kafalarımızı değiştirdiğimiz gün bu da kendiliğinden hallolacak.

3) İnanmıyorum. Türkiye'de bugüne kadar tek bir film çevrildiğine de inanmıyorum . Bence, bu işi bıraksak daha iyi olur.

BENEKAY, Yahya

A

1) Bizim kuşak, kurtuluşumuzun, devrimlerimizin işçiliğini ve ustalığını yapanların o -mutlaka- pek heyecanlı başlayışlarını, toplumumuzun davranışını ve tepkisini pek bilmez. Fakat bugün okuyor, anlıyor ve görüyoruz ki, Atatürk devrimleri tutmuştur. Fırtınalı havalarda yağmış kar gibi kimi yerde az, kimi yerde çok, kimi yerde ince, kimi yerde kalın, ama tutmuştur. Bence en önemli olan da budur. Latin harfleriyle okumayı yazmayı pek çabuk becerebilen ve O'nun gerçekleştirdiği eğitim birliği sistemi içinde yetişen Türk Gençliği, görüyoruz ki, her aykırı kıpırdanışın karşısındadır.

2) Bu soruya karşılık hazırlamak bir uzmanlık işidir. Dileğimiz, her şeyden önce, "Lâikliğin" bütün ayrıntıları ile uygulanmasıdır. Köy çocukları için de Bölge Yatılı İlkokulların sayısını arttırmalıyız.

B

1) Basan ve yayanlar için kitap her şeyden önce bir ticaret metaıdır. Yerli yazarlarımızın eserlerini tutturabilmek için, bu sebeple, sermaye lâzımdır. Yurdumuzda böyle bir tecrübeye girişilmemiştir, girişilememiştir. Yerli yazarlarımızın eserlerinin yayımı işi pek bireysel kalıyor. Yayınevlerimizden böyle bir tecrübeyi bekliyemeyiz. Hakkımız da yok. Bu bir devlet işidir. Millî Eğitim Bakanlığı böyle bir gereği üzerine alabilir. Ancak bol yayımdan sonradır ki ,yerli-yabancı yazar ayırımı ve karşılaştırmasını yapabiliriz.

BİNYAZAR, Adnan

A

1) Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak, hattâ bunun üstüne çıkmak, Atatürk'ün belirttiği gibi, "Az zamanda çok ve büyük işler yapmak" ilkesine dayanır. Atatürk'ün müspet ilmin ışığı ile aydınlattığı bu uygarlık yolu, "en hakiki mürşit" in yönettiği gözlem, deney, araştırma yöntemlerine dayanır. Bu yöntemin açıklanışı Atatürk'ün özlü düşüncelerinde şöyledir: "Bizde zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sür'at ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir." Zaman, içinde emek barındıran bir unsurdur, uygar ulusların sözlüğünde. Yüzyılımızda, XIX. yüzyılın makine devrimi, atom devrimi adını almıştır. Atatürk'ün ileri sürdüğü çağdaş uygarlık düzeyine ayak uydurma, bu makine, atom hızına ayak uydurmadır. Zamanın anlam taşımadığı bir ülkede, Büyük Önder'in dileklerinin gerçekleştiğinden söz edilir mi? Atatürk'ün ilkelerinin kökü, devrimlere dayanır. Bugün adına "Atatürkçülük" dediğimiz kavram, devrimlerin taşıdığı anlamdır.

Bunlardan biri, rejim devrimidir. Saltanat'ın yerine, Cumhuriyet kurularak halk, kendini yönetecekleri seçme hakkını kazandı. Halk gerçek yöneticileri seçebiliyor mu? Seçilenler, halkın çıkarlarını, kendi çıkarlarının önünde görebiliyor-

lar mı? Halkın sağduyusunu temsil eden kültür unsurları, yeni bilim yöntemleriyle aydınlatılmış mıdır? Harf Devrimi ile, Atatürk, Batı'nın anahtarlarından birini vermiştir elimize. Bu kapıyı açabiliyor muyuz? Harf Devrimine dayalı Dil Devrimi gerçekleşmiş midir? Dil Devrimi, politika kürsüsünden, millete: "Esselâmün aleyküm ey ümmet-i Muhammet, ey cemaat" mi demektir? Atatürk'ün düşünce sisteminin özü olan lâiklik prensibi, ümmet kavramını kaldıralı yıllar oldu. Birleşmiş Milletler, CENTO Örgütü Yasaları, ümmetçiliği ortadan kaldıran anlayışlarla ortaya konuldu. Oysa ki, Cumhuriyet'in kırkıncı yılında öğrenciler, Atatürk'ün önünden, "İslâm ümmetindeniz!" dövizi ile geçiyorlardı. Politika kürsüsünden millete seslenen topsakal, başındaki "takke" ile, Atatürkçülüğün ilerisinde değil, gerisinde olduğumuzu anlatıyordu.

Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık düzeyi halka, okumayazma öğretmeyi, onu hurafelerden kurtarmayı, müspet ilmi kılavuz edip, aydınlığa kavuşturmayı, din aktörlerinden kurtarıp lâiik düşünceye yöneltmeyi ön ilke sayıyordu. Geçmişinde aydın uygar devirler yaşamış Türk milleti, aydınından, politikacısından bunu gördü mü?

Çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için, bu yurdun aydını, politikacısı toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutarak ulusal birlik ve beraberliği kurmalıdır. Toplumlar arasında korkunç uçurumlar yaratan düşünce ayrılıkları, yetkisiz, korkak, müspet ilim anlayışından yoksun, menfaatçi politikacının eseridir. Cahilliğin kara perdesini yüzüne germiş bu kara kuvvet, Atatürk ilkelerinin ışıttığı yolda yok olmaya mahkûmdur. Atatürk ilkelerini kavramak bir kültür düzeyine erişmekle sağlanır. Türk aydını, Türk politikacısı, bunu başardıktan sonra çağdaş uygarlık düzeyine erişmemiz bir an meselesidir. Kültürün olmadığı yerde, ne çağdaş uygarlık düzeyinden, ne de Atatürkçülük'ten söz açılabilir. Gerçek Atatürkçülük, Türk aydınında anlamını beklemektedir.

2) Din, ilim ışığında anlam kazanır. Bugün, din öğretimi ile meşgul olan kurumlar, müspet görüşten uzaktır. Din, müspet ilmin ışığından yararlandırılmazsa bugünkü din kurumları, Atatürk'ün bir kanser parçası gibi söküp attığı medreselerin durumuna dönecektir. Bir yanda Atatürk devrimleri gereğince eski harflerin kökü kazınırken, öte yanda yeni yeni açılan İmam-Hatip Okullariyle temeli atılıyor. Bunca zıt-

lıklar, din öğretiminde olumlu bir sonuç doğurmaz. Türkiye'de liselerin sayısına denk İmam-Hatip Okulu kurmayı düşünmekten çok, bunları azaltıp, ilk yaşlarda genel kültür verecek, sonraları dinî yönden yetiştirecek müspet kavramlı din okulları haline getirmelidir. Yoksa, körpe kafalara Nurculuk gibi dayanaksız birtakım anlamsız ideolojileri aşılamaya çalışan sözde eğitimcilerle din eğitimi sağlanamaz. Din okullarından yobaz düşünceleri kaldırıp atmadıkça, "Akla, mantığa, millet ve islâmiyetin menfaatine" uygun bir din eğitimi sağlanamaz.

Bilindiği gibi, Sanat Okulları, Sanat Liseleri haline getirildi. Bu durum, sanattan uzaklaşmak demektir. Ağırlık merkezi sanat dersleriyken, lise adı, kültür derslerini öne çıkarıvermiştir. İş alanlarının azlığı, teknik elemanın bilgi ve deneme yetersizliği gereken önemin verilmemesini gerektiriyor. Bu durum da, okulların yetiştirme tarzının yetersizliğini anlatır. Sanat Liseleri, bu yetersizliği, azaltmamış, çoğaltmıştır. Bu sebeple, iyi eleman yetiştirmenin olanaklarını arama lı. Bu da, teknik öğretim alanında birtakım değişiklikleri değil, ilerletmeyi, olana bir şeyler katmayı gerektirir.

Köy öğretiminde ileri sürülecek ilk iddia şu olabilir: Köye zorla giden öğretmenler yararlı olamazlar. İl'in serbest, rahat hayatını yaşıyan il çocuğu, köyü bir sürgün yeri gibi görmektedir. Köyde zamanı iple çekmekten başka olumlu bir iş yaptığı görülmiyen öğretmeniere çok rastlanıyor. Köyü hiç tanımıyan, okuldan ilk çıkan bir öğretmeni köye göndermekle bir yarar sağlanacağını sanmıyoruz. Köy, psikolojisiyle, sosyolojisiyle, ekonomisiyle, tarımı ile önemli bir toplumdur. Bu toplumu saydığımız kültür kurumlariyle aydınlatmak öğretmenin önemli görevlerindendir. Bu görevini yerine getirebilmesi için gerekli görgü, bilgi ve denemeyi (tecrübeyi) almış mıdır? Köy öğretiminin sağlanması iki koşula bağlıdır: a) Eğitim seferberliğine çocukları değil, yılların oldurduğu deneyli (tecrübeli) öğretmenleri göndermeli. Bu yurtta profesöründen en küçük öğretmenine kadar bu acı içten duyulmazsa köy öğretimi sağlanamaz. Eğitimi, öğretimi tamamlanmıyan bir insan da Atatürk ilkelerini anlıyamaz. b) Köye, köy koşullarını bilen, köy çocuğunu göndermeli. Köyü, illilerin (şehirlilerin) seveceği bir duruma getirecek gerçek öğretmen, yatacağı, yiyeceği yeri yaparken tırnakları kütleşmiş Köy Ens-

titülüdür. Ulusal Eğitim Bakanımızın da kezlerce (defalarca) ortaya attığı Köy Enstitüleri konusu öncelikle ele alınmalı, bu ulusal kurumlar eski durumuna getirilmelidir. Ancak böylece köyde okuyan-yazan sayısı artacak, köyü kültür, öğretim alanlarında kalkındırmak olanakları aranacaktır. Yüzyılların köylümüzü yaşamaya hasret bıraktığı kara bilgisizlik ortadan kalkarak, müspet ilim kültür kapılarını açan bir anahtar olacaktır. Atatürk ilkelerinin kapısını açan anahtarın adı da müspet ilimdir. Umarız ki, yirmi beş yıldan sonra çabalarımız Atatürk'e uyar (lâyık) bir anlam kazanır.

B

1) Türkiye'de okur sayısı azdır. Bu, değerli yapıtların az satışından da anlaşılır. Bu az okuyucu kitlesinin iyi okuyucu olduklarını ileri süreceğim ben. Bu iyi okuyucular, birbirinin tekrarından ayrımı olmıyan yerli yapıtları okumamaktadırlar. Bizde okuma, her zaman moda olmuştur. Önemli olan değil de, adı çok edilen yapıt okunur. Bir ara köyü konu eden yapıtlar çok okundu. Örneğin İnce Memed, Yılanların Öcü... Bunlar mı okunuyor? dediler kimi yazarlar. Köyü anlatmaya kalktılar yapıtlarında. Bu yapıtlar, önemli yapıtların beceriksiz tekrarından başka bir şey değildir. Bu yapıtlar, Batı yapıtları gibi "Yeni bir duygu, yeni bir ürperti" getirmiyor. Yapıtlarımız kuvvetli değil de, ondan çevirileri istiyoruz. Bu iyi okuyucu, tekrar edilen konuların dışında yeni yapıtlar arıyor. Bu, "Yeni bir ürperti, yeni bir duygu uyandıran" yapıtlar da, Batı'dan yapılan çevirilerdir. Bunun bir nedeni de şu olabilir: Biz, Batı'ya yüzü dönük bir ulus'uz. Batı, yarın onun gibi olmak istediğimizdir. Çeviri yapıtları okuma isteğimiz, nelerini bilmek istediğimizden doğan bir meraktır.

Durumun değişmesi için Batı yapıtlarına eş teknik ve güçte yapıtların yazılmasını beklemeliyiz. Bu yapıtlar, Batı gücünü de aşarak ulusal bir nitelik taşımalıdır. Yaşar Kemal, bunu başardı. Her arayış, bir eksikliğin ortaya çıkışıdır. Bu arayışların yeri doldurulursa, çeviri yapıtların dışında yeni yapıtlar ararız.

2) Edebiyat derslerinin programı yeterli değildir. Yüzyılımızın anlayışı ile karşılaştırılamıyacak birtakım kavramlar, bugün değerini yitirmiştir. Edebiyatın üzerinde önemle durduğu konular da bu kavramların belirtilmesi ile ilgilidir.

Divan Edebiyatına yer verilmektedir. Divan Edebiyatının bugünkü yaşantı ile ilgisi ne olabilir? Halk Edebiyatını ele alalım, Karacaoğlan gibi, Dertli gibi güzel bir deyişle güzelliği duyurabilen kaç ozan vardır? Onlardan sonraki ozanlardan çoğu, güçlü ozanlardan izler getirmişlerdir. Divan Edebiyatında görülen belirli konular, Halk Edebiyatında da görülür. (Konu geleneği). Bu edebiyatlar arasındaki ayrım dil ile duygu yönündendir. Halk Edebiyatındaki duygu ve dil bize biraz daha yakındır. Divan edebiyatına baka (nazaran). Oysa ki, edebiyatın tanımına "Dün ile bugün arasında ilgi kurar." yargısını da katmalı. Bugünün oluşu ile dünün başlangıcı arasında bir ilgi kurmalıdır. Bunu da sağlıyacak en canlı kültür dalı edebiyattır. Bugünün koşulları ile beslenmemiş bir edebiyatın verdiği kültür, geçer değildir. Edebiyattan öğrenilen kural ve bilgiler, günün gereklerine uydurulursa olumlu sonuçlar alınabilir. Gerçekte edebiyat, değerlendirmeyi ve eleştirmeyi sağlıyacak nitelikler taşımalıdır. Bu yüzden, edebiyatı donmuş bir eski eserler müzesi olmaktan kurtarıp günümüzle ilgili orijinal bir sergi haline getirmelidir. Edebiyatın amacı, kural ve bilgi öğretmek değil, haz duyulacak, sevmeyi sağlıyacak kaynakları buldurmaktır. Günümüzün sorunlarını çözebilmek için günümüzün konularına yakın olmalıyız. Oysa ki, eski edebiyatımızın kural ve bilgileri bunu sağlıyacak canlılıkta değildir. Edebiyatımızı eskinin baskısından kurtarma olanaklarını aramalıyız.

3) Edebi yapıtlarda sözünü ettiğimiz bir konuyu belleme sinemamızda da kendini gösterir. Hiç gereği yokken filmin sonunda kahramanı öldürme, gerekli iken sırf seyirciyi üzmemek için öldürmeme, sinemacılığımızın konu eksikliklerindendir. Bir ara sonunda kahramanın ölmediği film göremezken, şimdi, ölümü yendiklerini görmekteyiz. En küçük kasabalara, köylere kadar ulaşan filmlerimizin eğitim değerinin çok yüksek olması gerekir. Kültürü salt filmlere dayanan kişiler gittikçe artmaktadır. Film kültürü almış kişilerde olumlu bir yan bulunmadığına göre, nitelik alanında sonsuz eksikliklerin olduğu bir gerçektir. Çocukların, hattâ büyüklerin topluluklarında filmlerden alındığı bilinen birtakım kültür unsurları olumlu görülmemektedir. Örneğin bir filmde kahraman "Yaşşa!" diyormuş, alt dudağını büzerek. Bu dillere destan oldu günlerce. Öğretmen topluluklarına bile girdi. Bi-

rî: "İşte," dedi, "Türk filmlerinin kazandırdığı." Tiyatromuz hakkında böyle düşünmüyoruz. Nitelik yönünden bir ilerlemenin varlığı duyuluyor. Gerek çeviri, gerekse yerli yapıtlar büyük bir başariyle oynanmaktadır. Hele bu yıl, perdeler, sanki Batı ile Türkiye'yi birleştirdiler.

Bu alanda daha çabuk, daha gerçek bir ilerlemenin koşullarını şöyle sıralıyabiliriz: Türk sineması, yetkili ellere bırakıldıkça ilerledi. Yetkisiz kişilerin elinde kalmış, rezalet resmi geçitleri gittikçe azalmaktadır. Burada, bir sinema okulunun gerekliliğini ileri sürsek, duyan olur mu, bilmem? Tiyatro, biraz daha okul anlayışındadır. Sinema ise şu anda başıbozuktur. Tiyatro okuluna her ne kadar büyük bir lüzum varsa da sinema okulunun öncelikle ele alınması gereklidir. Ancak eğitim ve öğretim görmüş gerçek sanatçılar, örnek yapıtlar ortaya koyabileceklerdir.

ÇAĞLAYAN, Faruk

A

1) 1923 ün harp Türkiye'sinde bir avuç Mustafa Kemalci'nin savaştığı karşı-baskı kuvvetleri, 1963 Türkiye'sinde yüzbinlerce Mustafa Kemal'in karşısında kudretini eksiltmemiş sanılıyor.

Kırk yıldır; biçimde, düşüncede ve ekonomik gücün artışındaki gelişmeler yanında, Türk aydınına yeterlik duygusu vermiyen nedenler ne olabilir?

Biliyoruz ki, evrenin dinamizmi, artı uçtan eksi uca koşan enerjinin potansiyel farkı yüzündendir. Bu fark olmasaydı, büyük anlamı önünde yalnızca bir damla olduğumuz evren, mukadder ısı ve enerji ölümüne doğduğu anda varacaktı.

Einstein der ki:

"Evrende enerji dengesi kurulduğu an, zamanın bile anlamı yoktur."

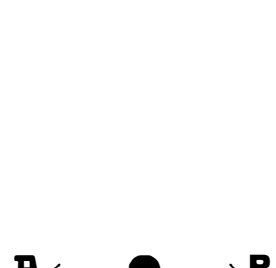
Evren düzeninin enerji dengesine koşması gibi toplumlar da aynı dengenin peşindedir.

Bugün bu denge hiç bir toplumda kurulamadı. Kurulamıyacak da. Çünkü evrenin böyle bir ortama ulaşması, eksi-artı uçlardaki enerjinin statik bir dengeye varması için akıl almaz çağlara ihtiyaç var. Bugün huzur içinde olduğuna inan-

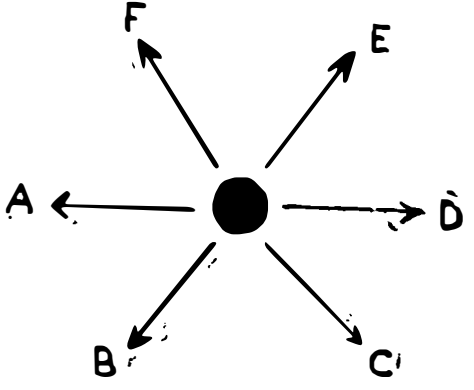
dığımız toplumlar bile ayrı ayrı yönlerde yepyeni sosyal dengesizliklere sürükleniyorlar.

Bu bakımdan, Türk toplumunda Tanzimat'tan beri varolduğunu sandığımız çekişmeyi sadece insanın ve insanlığın değil, maddenin yaradılıştan beri uğraştığı ezeli ve ebedî problemle bir tutabiliriz.

Türkiye için, Atatürk ve 1919 da başlıyan Mustafa Kemal ruhu, bu çekişmenin biçimli ve şuurlu olarak adlandırılmasıdır.

(Şekil: 1)

(Şekil: 2)

Lûtfen yukardaki iki şekili dikkatle inceleyiniz. Bir cisme etki yapan kuvvetleri, burada görüldüğü gibi iki durumda anlatabiliriz.

Birinci şekil, 1923 Türkiye'sidir.

Toplumu yöneten baskı kuvvetleri, bir kurtuluş savaşının muzaffer komutanı Atatürk çağında O'nun kudretli çevresine dayanıyordu. Atatürk'ün desteğini sağladığı güce birinci şekilde A, karşı kuvvetlere B diyelim. A, B'nin etkisinden rahatça ve şerefle kurtulmuş, B'yi de cisme ait kütlenin peşinden sürüklemiştir.

Daha sonra baskı kuvvetleri yayılıp dağıldı. Böylelikle herbiri kütlenin ayrı bir yönüne yerleşmiş oluyordu. (Şekil: 2). Karmakarışık dizilmiş bu kuvvetlerden kimi olumlu, kimi olumsuzdur. Fakat fizik kurallarının toplum için de gerçek oldu-

ğuna inanırsak; ikinci şekil için şunu söyliyebiliriz:

Cisim, statik dengededir.

Bu, bir dış görünüş olmakla birlikte, aydınların bugün memleketimizin problemleri konusunda vardıkları karamsarlık, böyle bir sosyo-fizik ortamın varlığından doğuyor.

Atatürkçü görüşle, karşı kuvvetler arasındaki potansiyel farkı, böyle bir ortamın doğuşuna bile imkân bırakmıyacağına göre, Atatürk'ün çizdiği yolun neresindeyiz?

Bence bu yolun üstündeyiz. Çünkü bir başka bilim bize bütün gelişimlerin hiçbir zaman düz bir çizgi biçiminde değil, atlama, sıçrama ve eğrilerle bilinen grafik tabloları halinde oluşumu bulunduğunu söylüyor.

Biz, psiko-sosyal yapıyı atlıyarak medeniyeti mekanik bir düzey içinde düşünmek istiyoruz. Oysa ki o, çok boyutlu dünyasını inkâr edemez.

Türkiye, Atatürk'ün çizdiği uygarlık alanına varmak için, O büyük adanun yüce kişiliğinin etkisiyle o yıllarda atladığı mukadder sancılarını şimdi yaşamaktadır.

Aslında asla geriye dönmüş değiliz. Bu, bir evren yasası olarak toplumun fizlko-sosyal yapısıdır.

Nasıl ki, buzu da su olmadan önce buhar yapamazsınız...

2) Bir toplumda din duygusu, kişiler psikolojisi olmaktan çok, toplum içgüdüsü gibi bir şeydir.

Hani çıkış noktasını bir içgüdüden alan cinsellik duygusu, alışkanlıklar gibi düşünülemez de yapısına dayansa bile bu yöndeki iğrilikler eğitimle bir yola yönteme sokulabilir, din de tıpkı bunun gibidir.

Yoksa, insanı insan olarak değil, makine olarak düşünmek gerekir diyeceğim ama, elektronik beyinlerle de uğraşan Sibernetik adlı bilimin bugün, "makinelerde aşk, makinelerde sorumluluk duygusu" gibi konularda düşündüğünü hatırlayınca bundan da vazgeçtim.

İnsanı, "sosyal makine" olarak anlamalı önce.

İstanbul'da Boğaz kıyısında kendi yaşamına bırakılmış harap yalılar vardır. Bunlar, işçisiz yıkıcısız, unutulmuş ve terkedilmiş gözükür. Fakat onları, için için eritenler ve çürütenler vardır. Vardır, çünkü elli yıl, altmış yıl sonra bu erimeyi, çürümeyi gözle görürsünüz.

İnsanların yaptığı ve kullandığı eserler de nedense kendisi kadar ömürlüdür. Ulusların yarattığı eserlerin uluslar kadar, insanlığın yapıtlarının da insanlık kadar yaşadığı ayrı

bir inceleme konusu ya.

Bakarsınız, elli altmış yılın içinde bir insan yapısı yıkılır, dağılır ,döküntüsü satılır da.

Ama dikkat eder misiniz, yerine -modern'i de olsa- bir yenisi yapılır.

Çünkü insanların barınmaya ihtiyaçları vardır.

Türkiye'de din eğitiminin ve anlayışının yanlış yönlerini belki İbrahim Müteferrika Türkiye'ye ilk basımevini 1726 da getirdiği zaman görmüştü veya Fatih Sultan Mehmet, 1479 da Bellini'ye ilk portresini yaptırdığı zaman duymuştu.

Ama biz, taassuba kolaylık gösterir görünmeyi her zaman din saygısı sandık.

İnsanlar arasında "kâmil" bağı kurmak için "ehl-i kemal" e ihtiyaç vardır. Ancak bu ehl-i kemal" de yirminci yüzyılın ikinci yarısında "Tırnakta oje varken abdest almak caiz midir, değil midir?" tartışmasını yapan adam olamaz.

"Ben teleskobumu evrenin korkunç derinliğine çevirince Tanrı'yı din kitaplarının anlattığı ölçüden bile daha muazzam buldum" diyen bilginin vardığı astronomik veya psikolojik düzeyi anlamalıyız.

Bir eğitim seferberliğine hazırlandığımız şu sıralarda din öğretiminin ve eğitiminin gerekleri ortadadır.

B

1) Bugün Türkiye'de okurların yerli yapıtlara ilgi göstermiyerek ille de çeviri yayın istemelerinin nedenleri nedir? diye soruyorsunuz.

Büyükçe bir Anadolu kasabasında bulunmuştum. 60 yaşındaki komşumuz Nuriye Eme'yi hiç unutmadım. On kilometre ötesinden geçmesine karşılık daha tren görmemişti. Bulunduğu kasabadan hiç dışarı çıkmamış, köylerine bile gitmemiş. Çok renkli ve zevkli büyük şehir veya İstanbul vilâyetlerinin onda hiçbir ilgi ve tepki uyandırmadığını gözlerimle gördüm.

Bu hikâyeler anlatılırken, komşu illere kadar gitmiş bir komşu çocuğu, İstanbul masalını bir tutku gibi dinliyordu.

Son yarım yüzyılda modern edebiyatınız, Anadolu'yu hep aynı yönde, hep aynı tipte vere vere o Anadolu'nun çocuğunda korktuğumuz özlemi yarattı.

Okuyucunun kusuru mu bu, yoksa yazarların aynı kalıpta olması mı?

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat dersleri programı yeterlidir. Çünkü bu program, serbest basıma bırakılmış kitapları teknik yönde sınırlamaz. Yalnız konuları sınırlamıştır. Ancak, bütün kitap hazırlayıcılar, alışılmış geleneğe göre daha öncekilerden ayrı olmak için değişik metinler seçip tıpkı onlar gibi işlerler. Ayrı bir yenilik; metod ve teknikte bir gelişme endişesi yoktur.

Türk dilinin ve dil sanatı olan edebiyatımızın hangi noktada bulunduğunu anlamak için eski edebiyatımıza ait kural ve bilgileri de görmek gereklidir. Fakat her biri birer dilin ve o dile ait edebiyatın evrimini yaşamış olan öteki uluslar, edebiyat öğretimini elbette ki bizim gibi basmakalıp yapmıyorlar. Bunlar nelerdir, bilebiliriz ve herbirinin bize uygulanmış birer örneği -kitaplar serbest basınıda olduğuna göre- edebiyat öğretmeninin elinde olabilir.

Bu konuda Millî Eğitimin lise edebiyat programı değil, kitap hazırlamayı düşünen kişilerin bugüne kadar olan çalışmaları taşlanmalıdır.

Bu kitapların birinci baskılarında gözden kaçması akla gelecek yanlışlıkların bile öteki baskılarda düzeltilmediğini her öğretmen bilir Bırakın bilgi düzeltmesini ve metod yönünü, bugün yürürlükte olan kaç orta okul kitabı vardır ki, dış kapağında "Ortaokul" iç kapağında "Orta Okul" yazar? Ve o cânım öğrenci, bunların hangisi doğru diye öğretmeninin gözbebeklerine bakar

Hangisi doğru.

DİZDAROĞLU, Hikmet

A

1) Oy avcısı, çıkarcı, ileriyi görme gücünden yoksun politikacılar yüzünden, Atatürk ilkeleri her gün çiğnenmekte, çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak şöyle dursun, adım adım geriye gidilmektedir.

Demokrasi, yurdumuzda çok yanlış, çok ters anlaşılmıştır. Daha doğrusu, bir zümre, onu, işine geldiği gibi yorumlamakta ,demokrasi adına ülkü ve inanç sömürücülüğü yapmaktadırlar.

2) Yurt gerçeklerine yüz çevirmeden, cesurca alınacak

tedbirlerle, eğitim sistemimizde köklü değişikliklere gidilebilir. Din eğitimine, daha bilinçli, daha uyarıcı yön verilebilir. Teknik öğretim ise, dondurulmuş ve kalıplaşmış ekseninden kurtarılma zamanını beklemektedir.

Hepsinin çaresi var. Ama, bunları gerçekleştirecek kişi nerede?

B

1) Çeviri eserlere karşı ilgi, yalnız bugün görülen bir olay değildir. Edebiyatınızın bazı dönemleri var ki, bunlarda, çeviri eserler yerli eserlerden daha çok sayıda okuyucu bulmuştur. Bu, başka uluslarda da rastlanır bir durumdur. Nitekim Fransız sanatçıları, Amerikan eserlerinin, yerli eserleri gölgede bıraktığından yakınmaktadırlar.

Ancak, günümüzdeki durumun özel bir anlamı bulunduğu kanısındayım: Okuyucu, Türk yazarlarında, aradığını bulamıyor. Buna bir de Batı hayranlığı karışınca, gözünü ister istemez oraya çeviriyor. Her alanda haklı olduğu söylenemez tabiî. Ama, haklı olduğu yanlar da yok değil.

Gerçek sanatçılar çoğaldıkça, çeviri furyası da sona erecektir elbet.

2) Orta öğretim basamağındaki edebiyat öğretimine, günün gereklerini karşılayabilecek bir biçim verilebilir. Programların ağırlık noktası çağdaş Türk edebiyatı ile halk edebiyatına kaydırılır, Batı edebiyatı da bunlar ölçüsünde değerlendirilirse, edebî beğeninin artıp gelişeceğinden şüphe etmemelidir.

Edebiyatımızın geçmişini bir kalemde silip atamayız. Lise öğrenimini yapan bir kişinin, edebiyatımızın tarihî gelişimi hakkında genel fikir ve bilgisi olmalıdır. Programlar gözden geçirilip de gereksiz olanlar ayıklanırsa, çağdaş anlayışa uygun, öğrenciyi ezberciliğe zorlamıyan, yetenekleri geliştirmeye elverişli bir edebiyat öğretimi gerçekleştirilebilir.

3) Tiyatro alanında niteliğe doğru bir yükseliş olacağına inanıyorum. Genç tiyatro yazarlarımız, umut verici adımlar atmışlardır. Sahnelerimiz daha cömert davranır, kendilerini desteklerse, yazarlarımızın, umutlarımızı boşa çıkarmıyacaklarına güvenebiliriz.

Sinemanız için, yazık ki, aynı şeyi söyliyemiyeceğim. "Sanat" la en küçük bir ilişkisi yok sinemamızın. Filmcilerimizin tek kaygısı, ne pahasına olursa olsun, "kazanmak" tır. Bu

yüzdendir ki, "yerli film" sözü, "değersiz" sözcüğü ile eş anlama gelmektedir. Gerçek bu.

Ufukta, iyiye doğru bir yönelişin izleri de görülmüyor.

ERGÜVEN, Abdullah Rıza

A

1) Ölümünün yirmi beşinci yıldönümünde, Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun daha başlangıcında sayılırız. O kadar başlangıcındayız ki, bugün yirmi beş yıl önceki görüşü, düşünüşü, dinamizmi çoktan yitirmiş bulunuyoruz. Hele on yıllık bir kara yönetim hiç değilse, bizi on yılda yüz yıl geriye götürmüştür. Nerdeyse, yeni peygamberler yaratacak, yeni evliyalar sülâlesi türetecektik.. Yirmi beş yıl önceki dinamizmden sözettim, okuyucularıma bir örnek vereyim:

Çocuk yaşındaydım. 1934 yılları olacak sanırım. Avanos Kızılırmak ilkokuluna gidiyordum. Bir gün, hiç unutmam, yanımdan yüzü peçeli iyice örtünmüş bir kadın geçiyordu. Birden kadının önüne görevliler çıktı. Nezaketle yüzünden peçesini aldılar. Adını da ellerindeki deftere yazdılar. Sonra da kadına sıkı sıkıya tenbih ettiler: Hemen yarın belediyeye uğrayın, mantoluk kumaşınızı alın...

Evet, bunu gözümle gördüm. Bugün bunu hangi yönetici destekliyebilir? Hangi yönetici buna yanaşabilir?.. Bugün değil böylesi, bize oyunuzu verin, sizin iki üç kadınla evlenmenizi sağlıyacağız," diyenler var.. Bu denli halkın aklını çelenler...

Atatürk, devrimleri bize emanet etti. Ama biz bu emanete ihanet ettik. Bunun tek sorumlusu yüreğini oy avcılığına kaptıran kötü politikacılardır.. Yalnız kendi çıkarını düşünen kara politikacılar. Bunlar ulusumuza iyi örnek olmadılar. Pek azı okuma-yazma bilen ulusumuz süslü sözlere kandı. Doğruyu eğriden, iyiye kötüden, ayıramadı, ayıramıyor.. Ama bu arada kötü politikacılar aldatmanın en güzel örneğini verdiler.. Bugün bu duruma geldik..

Oysa dün, Büyük Atatürk ulusunun sağduyusuna güvenerek gerçekleri olduğu gibi ortaya koyuyor, hiçbir zaman süslü sözlere baş vurmuyordu.. Ulus herşeyiyle gerçek öncüsünü bulmuştu. Bugün öyle mi? Her şey oy açısından ele alınıyor,

kötü politikacılarca.. Uygulanmıyacak vaadlerde bulunuyorlar. Peki n'olacak sonumuz?.. Yeni karanlıklara doğru mu yol alacağız?.. Bir elimizden tutan olmıyacak mı? Elele vermiyecek miyiz?.. Güç koşullar içinde yeni bir Türkiye yaratan Atatürk'e ihanet mi edeceğiz?.. Bu olamaz...

2) Gerçeği bu, doğru düşünce yolu okuldan geçer. Türkiyemiz köylerine varıncaya değin -beş yıl yeterli değil- sekiz yıllık okullarla donatılmalı. Bu nasıl olur, nasıl uygulanır, elbette bu konuda düşünce eri eğitimcilerimiz vardır. Teknik alana da önem veren, daha çok önem veren ülkece bir eğitim seferberliğine girişmeliyiz.. Çok geç kaldık..

B

1) Batıda daha çok kişinin serüveni ele alınıyor bütün yapıtlarda. Doyurucu yapıt özeni içinde kalan okuyucu büyük bir susuzlukla kendini çeviriye bırakıyor. Batı kişiyi bütün yönleriyle işlemesini biliyor. Yalın kalmıyor bir sorunun çözümlenmesinde. Büyük ustalık gösteriyor.. Bu yüzden elbette aranıyor batı yapıtları, okunuyor. Bizde derinlemesine doyurucu yapıt veren sanatçı pek az.. Yok denecek sayıda az.. Nedeni bu olsa gerek.. Okumıyan aslında batıyı da, bizi de okumuyor..

2) Yeterli bulmak güç. Eski edebiyatımıza ait kural ve bilgiler bir kültür olmaktan çok, gereksiz bir külfet oluyor. Daha olumlu duruma sokulabilir edebiyat dersleri..

3) Sinemamızda çok çok bir iki film bir yana, iş yok.. Geriyiz sinemada. Bence bunun en büyük nedeni; sinemanın bir ticaret kurumu durumuna sokulmasıdır. Bakın tiyatro bizde çok daha iyi.. Bizde sinema ile tiyatro arasında uçurum var..

Bunun düzelmesi için, bir kez, film çeviriciler bu işi ticari bir görüşten uzak tutmalı. Ondan sonra iyi yapıt.. İyi senaryo.. İyi oyuncu. Bütün bunları bir araya getirebiliyor muyuz? Filmin hazırlanması için gereken parayı da dökebiliyor muyuz?.. O zaman ben umutluyum..

ERTOP, Konur

A

1) Atatürk'ün toplumsal, siyasal, ekonomik alanlarda bi-

ze kazandırdığı ilerilikleri bir arada düşünüp bunların hepsinin on beş yıl gibi bir sürede gerçekleştirildiğini gözönünde bulundurunca, hayretlere düşüyoruz. Atatürk devrimi, Atatürk'ün ölümünden sonraki yirmi beş yıl içinde gerektiği gibi korunup yaşatılsa ve günün isteklerine uygun olarak yeni halkalarla zenginleştirilebilse 1964 Türkiyesinin görünümü Atatürkçülerin yüzünü ağartacak durumda olurdu. Ama yazık ki, politikacılar bir yandan, aydınlar bir yandan, gericiler bir yandan kesip biçerek devrimi kuşa çevirmişlerdir.

Her devrim bir yapıcı kadroyu gerektirir. Kendi devrimi içinde ise Atatürk yalnız adamdı. Çevresindekiler, Büyük Söylev'deki deyimle "fikir ve ruhlarının ihata hududu bittikçe" ondan uzaklaşıyorlardı. En yakınlarının ve akıncı ruhlu arkadaşlarının onu gerektiği gibi anlamak ve eserini tamamlamaktan âciz olduklarını Yeni Türkiye'nin Atatürk'lü on beş yılıyla Atatürk'süz yirmi beş yılını karşılaştırınca açık olarak görüyoruz.

Atatürk, yaşdaşlarının bu eksikliği yüzündendir ki, büyük eserini Türk gençliğine emanet etmişti. İsmet İnönü yazı devriminin tutunduğunu bu harfle yetişenler orduda yüzbaşı olduğu zaman anlıyabiliriz, dermiş. Bugün Atatürk devrimi verileriyle yetişenler en yüksek derecede devlet memuru, en yüksek rütbede subay, politikacı, sanat adamı olmuşlardır. Ama Atatürk devrimini Atatürk'e yaraşır şekilde yaşatmak, geliştirip tamamlamak gene gelecekteki Türk gençliğine kalıyor.

Geçen yıl yapılan bir soruşturmada "Atatürk devrimlerinden taviz veriliyor mu?" sorusunu yurttaşların % 82 si "veriliyor" diye karşılanıştı. Ankete filân lüzum yok, gözlerimizi şöyle bir çevremizde dolaştırmamız bizim de aynı sonuca varmamıza yeter. Günlük yaşayışımızın her bölümünde Atatürk devrimine ihanetlerin açık örneklerini görüyoruz. Öğrencilerimiz gözümüzün önünde cami hocasının zihin uyuşturucu öğretimine diz çöküyorlar. Ezan, üstelik hoparlörlerle sesi de yükseltilerek her gün Atatürk'ün isteğine ve devrimine aykırı yolda Arap diliyle okunuyor. Çarşaflı kadınlar en büyük şehirlerimizin bile sokaklarını dolduruyorlar. Türk çocuklarına Cumhuriyetin kırkıncı yılında hâlâ ümmetçilik düşüncesi aşılanmaya çalışılıyor...

Bunlara engel olmak için politikacılardan birşey beklemek

boştur. Onlar, oy kaygısıyla taviz üstüne taviz bağışlıyorlar seçmenlerine. Bütün umudumuz aydınlarda. Peki onlar ne yapıyorlar?

Onlar, en geniş bir sorumsuzluk içinde günlük yaşayışın geçim sıkıntılariyle cenkleşiyorlar. Çevrenin koşullarına uymak gerekir, düşüncesini dillerine dolamışlar; vakitlerini oyun kâğıtları başında, tavla kutuları önünde geçiriyorlar. Bu durumda Atatürk devrimini, Atatürk'ün ölüm yılındaki durumuna yeniden yükseltmek de, Atatürk'ün isteğine uygun yolda zenginleştirmek de gene genç kuşaklara düşüyor. Gelecekteki genç kuşaklara...

Bununla birlikte, toplumumuzun son yıllarda canlı bir siyasal eğitim geçirmekte olduğunu da unutmıyalım. Şimdiye kadar bu eğitimin hep aksaklıklarını, olumsuzluklarını gördük. Belki artık işe yarar, yapıcı görünümler de çıkar karşımıza. Artık "çirkin politikacı" ve bel bağlıyacak insan kalmaz; artık terfi dileği gözünü döndürmüş devlet memuru kalmaz; artık ihbar korkusuyla kıvranan aydın kalmaz... O zaman işte 1938 deki durumumuza yükselmiş oluruz. Ve yitirdiğimiz yılları yeniden yaşamaya başlarız!

2) Bugün Türkiye'de halktan ve aydınlardan kiminle konuşursanız konuşun, içinde bulunduğumuz bütün kötü durumların tek nedenini bilgisizlik diye açıkladıklarını, okul ve öğretmen gereğinden söz ettiklerini görürsünüz. Bu gerçek yanında yer alan bir başka gerçek de, Millî Eğitim yetkililerinin eğitim organlarındaki ve eğitim sistemimizdeki geniş ölçekli bozukluğu dile getiren sözleridir. Fakat eğitimin, öğretimin önemi böylesine kavranmış ve okullarımızın hem niteliK, hem nicelik bakımından yetersizliği anlaşılmışken, niçin bir eğitim plânlamasına girişilmediği, aksaklıkların toptan ortadan kaldırılmasına çalışılmadığı merak edilecek şeydir. Eğitimcilerimizin "Amerikayı yeniden bulmalarını" istemiyoruz. 27 Mayıstan sonra büyük gürültülerle yayınlanan ibret verici "Türkiye eğitim millî komisyonu raporu" nun dikkatle gözden geçirilmesi ve uygulanmasına başlanması pek çok bozukluğu şimdiye kadar ortadan kaldırmaya yeterdi. Ama o rapor ilk günlerin taşkınlığı geçince, rafa kaldırılmış, Millî Eğitimimiz gene kendi yağıyla aynen eskisi gibi kavrulmaya devam etmiştir.

Bugün köy öğretiminin ve genel olarak ilköğretimin duru-

mu içler acısıdır. Temel öğretimin bu durumu ilkin öğretmen, daha önemlisi üstün nitelikli öğretmen eksikliğinden ileri geliyor. Öğretmen okullarına giren öğrenciler, çoğunlukla bu okullara sadece parasız, yatılı okul olduğu için girmektedirler. Kendi olanaklarıyla okuyamıyacak olan öğrenci, öğretmen okuluna gitmekte; okulu bitirince de daha üstün, daha elverişli bir yaşayışın olanaklarını araştırmağa başlamaktadır. Çünkü köy öğretmenliğinin ve ilkokul öğretmenliğinin ne yaşama şartlarını karşılayacak, ne de manevi bir tatmin sağlıyacak yönü kalmıştır! Bu türlü uzaklaşmalar sonunda çalışmaya devam edenler küskün ve yançlzici bir topluluk durumuna gelmiş; eksik ve zayıf kadroların yedek, geçici, yardımcı öğretmenlerle doldurulması, ders aracı yokluğu gibi etmenler verimsizliği arttırmıştır. Şimdi yapılması beklenen şey, öğretmen mesleğinin madde ve anlam bakımından geniş ölçüde desteklenmesi, niteliğin özellikle ön plânda tutulması, bölge okulları ve yatılı köy okulları olanaklarının sağlanması, köy okullarının araç ve gereç bakımından şehir okullarından daha da çok desteklenmesidir.

Teknik öğretim galiba daha üstün nitelikli eleman yetiştiriyor öteki okullarımıza göre. Fakat oradan yetişenler de iş alanı bulma sıkıntısındadırlar. Bunda bir yandan ülkemizde büyük sanayi geriliğinin, bir yandan da insanımızda teşebbüs ruhu eksikliğinin payı vardır. Teknik elemanlarımızın bir kısmını yabancı ülkelere kaçırıyoruz; bir kısmını da alışılmış "memur rahatlığını kazanma özlemi" içinde başka iş alanlarına kaymış buluyoruz. Meselâ öğretmenlerin kendi mesleklerinden uzaklaşırken, sanat okullarını bitirenlerin de kurslara filân girerek öğretmen oldukları hayretle gördüğümüz olaylardandır. Bir de tarım okulları konusu var: Köy okullarında tarım dersleri bir fantezi haline gelmiştir. Gerçek tarım okullarının hem sayısı az, hem etki alanı dardır. Bu nokta üzerinde durulması beklenir.

Din öğretiminin aydınlık düşünceli, devrimci, uyanık din adamı yetiştirmesi gerekir. Yazık ki şimdiki öğretim kurumları bu nitelikte mezun vermiyor. Halkın bu okullara ilgisi, çocuklarının din adamı (imam-hatip) yetişmesini sağlamak için değil, din bilgisi almalarını sağlamak için olmuştur. Bu iki amaç ayrılmalıdır. Lâik okullardan din öğretimi mutlaka kaldırılmalıdır. İmam-hatip okullarının sayıları azaltılmalı, bu-

na karşılık, nitelikleri yükseltilmelidir. Üstün özellikli din adamları, Milli Eğitim denetinde kurslarla çocuklara din bilgisi verebilirler. Böylece cami hocalarının kaçak öğretimine engel olunabilir.

B

1) Nurullah Ataç, özel adları birbirine karıştırdığı için, Rus romanlarını kolay okuyamadığını söylerdi. İlkokulu güçlükle bitirmiş hanımların kitapçı dükkânına gidip de, "Mutlaka tercüme olsun!" diyerek roman istemeleri beni hep, nasıl oluyor da adları şaşırmıyorlar, diye düşündürmüştür.

İyinin, güzelin gibi bayağının da vatanı olmuyor galiba. Kerime Nadir, Pakize Başaran romanlarının okuyucularıyla Cronin okuyucuları aynı kişilerdir.

Kitap sürümü biraz da bir piyasa işidir. Piyasayı yaratmada kitapçının büyük payı vardır. 20 yıl öncenin en çok satılan kitaplarıyla bugünün çok satışlı kitaplarını karşılaştırırsak, durumun umut verici olduğunu görürüz. Artık çok satışlı, ciltli pahalı kitap dizilerinde Dostoyevski'ler, Stendhal'ler, her yılın Nobel yazarları, hattâ Yaşar Kemal'le Orhan Kemal'ler de yer alıyor. Günlük gazetelerde kitap eeştirmeleri de sinema eleştirmesi, tiyatro eleştirmesi gibi etkili bir yazı türü haline geçerse, şimdiki durumun daha da iyileşeceği söylenebilir.

2) Bugünkü program orta öğretimde edebiyat derslerini cebir dersine döndürmüştür. Öğrenci elindeki metnin diliyle, söz oyunlarıyle ve yaşadığı çağa aykırı dünyasıyla uğraşmaktan özünü kavramaya fırsat bulamamaktadır ki, edebiyat derslerinin amacı gerçekleşebilsin.

Bereket versin, yeni edebiyatı iyi bilen, zevk sahibi öğretmenler en umulmadık yerlerde bile ortaya çıkmaktadır da kendi çabalarıyla programın aksaklıklarını gidermekte böylece çağdaş sanatı, çağdaş düşünceyi hiç değilse öğrencilerin bir kısmı kavrıyarak yetiştirilebilmektedir.

Bugünkü edebiyat kitapları hâlâ 1925 lerin anlayış kadrosu içinde donmuş kalmıştır. Edebiyatla ilgili herkes ağdalı Osmanlıcayla yazarken, kendisi konuştuğu dille birşeyler vermiş olmaktan öteye geçemiyen kişilerin adı saygıyla anılır, ama yazıları 40 yıl boyunca böyle edebiyat kitaplarına baş

tacı edilmez. Onlardan sonra sanki hiç mi birşey yazılmadı?

Eski edebiyatımız tarihin malıdır artık. Çocuklarımıza onu edebiyat tarihi içinde ve tabii örnekler de göstererek öğreteceğiz. Fakat asıl öğreteceğimiz şey; bugünün insanının düşüncesini yansıtan, duygularını dile getiren, gelecekle ilgili tasarımlarını ortaya koyan ürünlerdir. Eski edebiyatlardan bugünkü insana temel olan, hümanist anlayışlı yapıtlar ve sayfaları da tanıtacağız. Böyle parçalar bizim eski edebiyatımızda, hele nesrimizde hiç de yok değildir. Ama kitaplara metin seçilirken nedense hep aynı örnekler kopye ediliyor.

Edebî kültür! Orta okullarımızın ve liselerimizin bugünkü programlariyle bunun zerresini verebildiğini söyliyemeyiz!..

3) Çevrilen film sayısı ve tiyatro topluluğu sayısı son yıllarda pek çoğalmıştır. Sinema ve tiyatro seyircisi de buna paralel olarak artmış bulunmaktadır. Sinemada yıldız sistemi ve piyasa filmi yapma endişesiyle davrananlar ardarda birbirinden daha kötü yapıtlar sürmektedir ortaya. Filmcilerimizin iyi film yapmaya sadece sansür baskısının engel olduğunu ileri sürüşleri bir bahanedir. Yatırımların en büyük kârla ve süratle toplanma isteği yüzünden düşük değerli fakat bol sürümlü ürünler veriliyor hep. Nitekim yabancı filmlerden de sanat değeri pek büyük dev yapıtlar taşradaki bu piyasadan elenivermektedir.

Fakat hiç değilse, büyük şehirlerimizde sanat filmlerini yakından izleyen, gerektiği gibi değerlendiren geniş bir seyirci topluluğu meydana gelmiştir. Onların ilgisi ve daha önemlisi de gerçek sinema adamlarımızın çoğalması sinemamızın istenen düzeye yükselmesini sağlıyacaktır. Ama bunun ne zaman olacağı kolay kestirilemez.

Tiyatromuzun durumu ise daha iyidir. Bunda tiyatronun asıl gelişmesini büyük şehirlerde ve aydın seyirci karşısında geçirmesinin payı vardır. Tiyatro yazarlarımızın edebiyat dünyamızdan yetişmesinin tiyatro yazıcılığında da hiç değilse, hikâyemiz ve romanımız ölçüsünde başarıya ulaşılmasına iyiliği oluyor. Bu durumun kötülüğü ise yakın zamana kadar, tiyatro tekniğini, sahne gereklerini tanımayışlarında görülmekteydi. Son yıllarda sahne sayısının çoğalması ve yerli yapıt oynanma olanağının artması yazarlarımızın bir sahne ekiti-

mlnden geçmesini sağlıyor ve yerli tiyatromuzun değeri hızla yükseliyor.

GÜROL, Ender

A

1) Her şeyi yarım bırakıp gerisingeri yola düzüldük. Kim mi sorumlu? Sen, ben, hepimiz. Neden mi? Bencilliğimizden, bilgisizliğimizden, bilgisizliğin artmasının bireysel genliği sağlıyacağını düşündüğümüzden, bilgisiz kalanların da "şükürcülük" felsefesinden, dinsel duyguların kötüye kullanılmasından...

2) Öğrencilerin ortaokuldan sonra yeteneklerine göre mesleklere ayrılması. Köy enstitülerinin yeniden kurulması. Gezici eğitim gruplarının yaz aylarında köy köy, kasaba kasaba dolaşıp halka aydınlatıcı bilgiler vermesi. Dinin kitaptan çıkarılıp doğaya ve çağdaş gereksinmelere organik ve dinamik bir biçimde uygulanması. Bu arada ortaokullara "Dünya Dinler Tarihi" dersi konması ve böylece kişinin doğal görüş açısının genişletilmesi.

B

1) Türkiye'de, çevirilerin yerli yapıtlardan daha ilgi çekmesinin başlıca nedenleri şunlar olsa gerek: 1) Yabancı yapıtların, genel olarak, bizim yapıtlarımıza üstünlüğü; 2) Yabancı yapıtların sayı ve çeşitinin çok olması; 3) Her yabancı şeye karşı duyduğumuz aşırı ilgi ve özenti. Bu arada yayınevlerinin payı da büyük: yeni kalemlere (hele nesir alanında) gereken önem verilmiyor, basılan yapıtların da reklâmı gerektiği gibi yapılmıyor. Yazarlarımızın çoğu dışardan aldıkları örnekleri Ben'leriyle ve ulusal özelliklerle yuğurmuyorlar.

2) Şimdiki edebiyat eğitimi yeterli olmaktan uzaktır. Bence izlenecek yol şudur: a) Genel Edebiyat Bilimi (Yerli ve dünya edebiyatından alınacak örneklerin pratik eleştirilmeleriyle) b) Kısa dünya edebiyatı tarihi, (Bu arada büyük klâsiklerin okunup eleştirilmesi), c) Türk edebiyatı tarihi, (Çağdaş örnekler üstünde de durarak). Edebiyat eğitiminin yanı sıra sanat ve din tarihleriyle psikoloji dersleri de başbaşa gitmeli ve bu dersler arasında sık sık bağlar gösterilmeli ve paraleller çizilmeli.

3) Tiyatro alanında yepyeni, büyük adımlar atılmıştır. Yazarlar olsun ,oyuncular olsun Batıyla karşılaştırılabilecek duruma gelmişlerdir. Sinemaya gelince, para kaygısı ikinci plâna geçer de ,ehliyetli teknik elemanlar yetişirilir, teknik teçhizatın artması sağlanır ve hele amacı ağlatma olan konular bırakılırsa umutlanabiliriz.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer

A

1) Üzülmeden cevaplandırılamıyacak bir sorudur bu: Çağdaş uygarlık düzeyine erişebilmemiz için Atatürk'ün çizdiği yolun neresinde miyiz? Böyle bir yolun olduğunu unutanlar çoğaldığı sırada soruyorsunuz bunu.

Cumhuriyetimizin kırkıncı yıldönümünde bir lise müdürü öğrencilerini, ellerinde "İslâm ümmetindeniz" levhasıyla törene götürüyor, bir başka yerde "Atatürk ve İnönü dinsizdir" yazısı duvara asılıyor; çarşaf, inadiye giyenlerimiz eksilmiyor, artıyor, sağdan yazı açık ve gizli devam ediyor, din tam anlamiyle politikanın içinde... Sonra radyolarımızdan, onun "Fakat, benim Türk duyguları üzerindeki müşahadem şudur ki, artık bu musiki, bu basit musiki, Türk'ün çok gelişmiş ruh ve hissini tatmine kâfi gelmez." dediği musikiden sonra "Ulusumuzu çağdaş uygarlık düzeyine çıkaracağız" diye seslenenler, seçim konuşmasına Atatürk'le başlayıp, seçmenine dindarlığı göstermek ister gibi, "Bu seçimlerin milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Hakktan niyaz ederiz" le bitiren parti ileri gelenleri var. Hâlâ şeyhlere, tekkelere, muskalara bel bağlıyanlar var. Ulusumuzun büyük çoğunluğu okuma-yazma öğrenmemiş durumda. Ekonomik bağımsızlığımız tam değil. Atatürk'ün "Efendimiz" olduğunu kabul ettirmeye çalıştığı köylümüzün durumu eskisinden de kötü.

Peki, ne oldu bize Biz devrimciliği bırakıp evrimciliğe geçtik. Hızımızı kaybettik, oluruna bıraktık işi artık. Falih Rıfkı Atay'ın yazısına göre, Atatürk harf devrimi üzerine şöyle konuşuyordu: "Hayır. Bu iş ya üç ayda olur, yahut hiç olmaz. Beş yıl sonra gazetelerde eski yazı ile yarım sütun mu kaldı, herkes bu yarım sütunu okur. Bir harb veya bunlran çıkar bizim teşebbüs de Enver'inkine döner." Savaş çıkmadı, demokrasi oyunu çıktı, Devrimler pahasına oynandı, oynanıyor,

Şevket Süreyya Aydemir: "Kendi görüşüne göre Mustafa Kemal halkçılığı:

— Halka rağmen, fakat halk için!

Bir halkçılıktır. Zaten bir inkılâp rejiminin müdahaleci ve sıçramalarla ilerletici vasfı, bunu emreder. Çünkü inkılâp rejiminde, çoğunluğun iradesi, önder, fakat, inkılâpçı bir kadronun iradesine cebir ve zor ile bağlanır." diyor.

Demokrasi iyidir, demokrasi çok iyidir; dünyada üstüne yönetim şekli yoktur; kabul... Sonra çağdaş uygarlık düzeyi; düş bu...

Duraklamamızın sorumluları, salt demokrasi denizinde bildikleri gibi avlanan kötü politikacılar, korkak, çevresini etkileyecek yerde, çevresine ayak uyduran yarı aydınlardır.

2) Genellikle eğitim düzenimizde bir bozukluk vardır. Bizde diploma, ya devlet kapısında bir iş bulabilmek, ya da askerliği yedeksubay yapabilmek için özenilen bir şey olmuştur.

a) Orta öğretim: Politik düşüncelerle birçok yerlerde yetersiz orta okul ve lise açılmıştır. Gerek öğretim üyelerinin sayıca yetersizliğinden, gerek sınav koşullarının sık sık değişmesinden, ayrıca öğretmenden böyle bir ortamda randıman istenmesinden nitelikce zayıf diplomalılar yetişmiştir. Bence her il ve ilçede zayıf orta öğretim kurumları kurmadansa, kuvvetli kadro ile yatılı bölge öğretim kurumlarına geçmek daha yerinde olur.

b) Teknik öğretim ve eğitime daha fazla önem verilmelidir. Atatürk "İstihsal ve imâlatı arttırıcı unsurlar yetiştirmek Türk eğitiminin temel ödevi olmalıdır." diyor. Dağınık, yetersiz sanat enstitülerinden tam kadrolu atölyeleri, tam bölge sanat kollejlerine geçilmeli.

c) Bugünkü din öğretimi çok hatalıdır. İlköğretim ve ortaöğretimde din dersleri kaldırılmalıdır; kaldırılmazsa bütünüyle Türkçe okutulmalıdır. Uzay çağında kör hâfız yetiştirmeye öğretim de, eğitim de denilemez. İmam-Hatip okulları kapatılmalıdır; yarı bilgililer, bilgisizlerden daha da kötü olurlar; oluyorlar da... Ünnversitelerde ilâhiyat fakülteleri bırakılmalı, onlarda da öğrenim Türkçe yapılmalıdır.

d) Köy eğitiminde köy enstitülerine dönülmeli, eski şekilleriyle sayıları arttırılmalıdır.

B

1) Okurlar, yerli yapıtlarla ilgilenmiyorlarsa, bunun nedeni şunlar olabilir bence:

a) Yazarlarımızın yeterince kültürlü olmayışları, bu yüzden de kişinin, toplumun sorunlarına istenilen kadar ışık tutamamaları başta gelir. Bundan kişi olarak yazar mı sorumludur sadece? Bulundukları öğretim, eğitim ortamının hiç suçu yok mudur? Kötü film romanlarına alışmış okuyucunun etkisi yok mudur? Gazetelerimiz, dergilerimiz, yayınevlerimiz suçsuz mudur?

b) Yazarlarımız, yayınlayamamak korkusuyla, kişinin ve toplumun sorunlarındaki tehlikeli noktalarda dolaşmaktan ellerinden geldiği kadar kaçınıyorlar.

c) Memleketinden dışarı çıkan, yabancı diyarların hayatını yaşayabilen yazarımız az. Oysa okumak kadar gezmek, görmekle genişler insanın dünyası. J. Steinbeck, E. Hemingway, Pierre Benoit, S. Maugham, Knut Hamsun, Panait Istrati v.b. leri önümüzde.

2) Eski edebiyatımız kısaca tarihî bilgi olarak öğretilmeli, edebiyat dersleri yeniye ve batıya yöneltilmelidir.

3) Son günlerde tiyatroya, sinemaya gidemediğim için bu konuda bir şey söyliyemiyeceğim.

HANÇERLİOĞLU, Orhan

İki bölümde topladığınız beş soruyu, bütünüyle karşılayacağım. Soruların nedenleri tek köke dayanmaktadır: Toplumumuz, geri bir toplumdur. Gereken çizgiye erişmiş değiliz. Bu durumda edebiyatı da, sineması da, tiyatrosu da, öğretim programları da kendine göre olmak zorundadır. Bir toplum bütünüyle gelişir. Yirmi beş yıldır tek dayanak sayıldığı halde, ölümünün yirmi beşinci yıldönümünde bile, Atatürkçülüğü açık seçik olarak ortaya koyamamış bir toplumda okurların yerli yazarlara yönelmelerini sağlamak için ne söyliyebilirim ben? Okurlar, yabancı yazarlara yöneliyorlarsa pek iyi ediyorlar. Atatürkçülüğü yabancı yazarlardan daha iyi öğrenebilirler çünkü. Sorumluları mı arayalım? Bence bu da, Atatürkçülük düşüncesine aykırı, Doğulu'ca bir davranıştır. Şimdi oturup sorumluları aramaktansa, sorumu yaratmamak gerekir-

di. Evimizi yanmıyacak bir hale getirmek varken, yandıktan sonra yakanları aramak neye yarar?

Geriliğimizin nedenleri açıktır. Bunların en başında ekonomik yetersizliğimiz gelmektedir. Atatürk, eline aldığı yıkıntıdan, o günler için gerçekten sağlam bir devlet çıkarmıştı. Ekonomik ilerleme o günün ölçüleri içinde sağlam adımlarla gelişiyordu. Doğu ilkeleri, olabildiği kadar temizlenmiş, yerine, olabildiği kadar Batı ilkeleri konulmuştu. Atatürk, bir kez kalb krizi iki kez de sürmenaj geçirmek pahasına, gücünün ve bilgisinin bütün imkânlarını zorlıyarak bu yeni ilkelerle yeni bir uygarlığa doğru ilerlemenin yollarını göstermeye çalışıyordu. Onun içki sofralarında sabahladığını sananlar, bu gerçekleri bilmelidirler. Gerekirdi ki, o gelişme temposu, daha da hızlanarak günümüze kadar sürüp gelsin.

Atatürk'ü suçlamaya çalışanları olduğu kadar, aydınları suçlamaya çalışanları da anlamamakta devam ediyorum. Önce, Bedri Rahmi'nin dediği gibi, kaç mumluk aydın Gerçekten aydın diyebileceğimiz kaç kişimiz var? Bu gerçek aydınlar ne yapabilirlerdi? Aydınlar, bozuk bir düzen içinde, seslerini duyuramazlar. Meydan söylevi çekemezler. Oy avcılığına çıkıp devlet yönetimine katılamazlar. Hem onları kaç kişi okur, kaç kişi dinler ki? Aydınlar, yapabileceklerini, yapabilecekleri kadar, yapmışlardır. Adnan Saygun müziğini besteledi, Yaşar Nabi dergisini çıkardı, Sabahattin Kudret Aksal, her ne kadar oynamıyorlarsa da, tiyatro oyunlarını yazdı, Behçet Necatigil şiirlerini düzdü. Başka ne yapabilirlerdi?

Eğitim seferberliğine hazırlandığımızı söylüyorsunuz. Bu kaçıncı seferberlik?.. Bütün bu seferberliklerin sonunu alıp sulha ne zaman kavuşacağız? Bundan on yıl önce Varlık'ta yazmıştım. Ekonomik düzene dayanmayan eğitim seferberliği tutmaz. Eğitim, çocuğu yarım yamalak okutmak demek değildir. Eğitim, çocuğa bir kültür çevresi hazırlamakla olur, buysa ekonomik imkânlarla gerçekleşebilir.

Kültür çevresinden vazgeçtik, çeşmelerinin bile henüz akıtılamadığı köylerde hiç bir çocuğu eğitemezsiniz. Bu bir program işi değil, bir düzen işi, bir güç işidir. Bu konuda on yıl önce yazdıklarımı özetlemekle yetiniyorum. Aynı kanıdayım. Programları şöyle ya da böyle kurmakla hiç bir ilerleme elde edilemiyecektir.

Büyük Önder'in dilekleri gerçekleşmemiştir. Nedenlerini hep biliyoruz. Geçmişin tartışmasını bırakalım da, bari bundan sonra elbirliğiyle gerçekleştirmeye çalışalım diyorum. Saygılarımla.

HIZLAN, Doğan

A

1) Ölümünün 25. yıldönümünde aydınların Atatürk konusunda birleşecekleri tek bir yorum ve çözüm bulunmalıdır. Bu tek yorum da belli bir yaşama ya da uygarlık düzeni ile belli bir ekonomik düzene ilişkin olmalıdır. Çizdiği yolun ne olduğunu saptadıktan sonra, neresinde bulunduğumuzu tartışabiliriz. Yaşama düzeninde çizdiği yol, genel olarak "batı ya da batılılaşmak - hattâ bunu biraz daha değişik olarak ele alırsak uygarlaşmak sözcüğünde özetlenebilir.

Ekonomik düzen konusundaki düşüncelerinden bu denli rahatlıkla bir sonuca varamadığımız gibi, vardığımız sonuçları da öğretisel bir ad olarak saptıyamayız. Önce batılılaşma çabalarını ele alalım. Bunda da - yapı ayrılıkları, temel aykırılıklar, Osmanlı yaşayış geleneği, batılılaşma çabalarının bir uygarlık kurma isteği biçiminde belirmeyişi, kültür karmaşasının sürmesi, batı-doğu kaynakları arasında kesin ve bilinçli bir seçim yapılmadığından ikisinin de bir arada aynı ortamda yaşaması - geri bir çıkış noktasında olduğumuz yadsınamaz. Nedenleri büyük ölçüde yukarda saydıklarım olmakla beraber, ekonomik düzenle kültür düzeni arasında bir bağ kurulamaması da bu aksaklığı doğurdu.

Ekonomik düzen konusunda Atatürk'ün belli bir görüşü olduğu, bunu benimseyip savunduğu söylenemez. Çoğu Osmanlılar zamanından kalma ekonomik kurumları gene ayakta tutmaya çalışmış, onlara devrimin yeni bir yaşama ve uygulama gücü kazandıracağını ,yeniden yapılacak bir düzenleme ile bunları yürütebileceğini sanmıştır. "Tüccar" da yararlı, "emeği ile geçinenler" de. Peki ama ekonomik düzen hangisini temel kavram ve dayanak noktası sayacak, onun gelişme ve geliştirme birimi hangisi olacak? Bu soruları kesinlikle karşılıyamazsınız Atatürkçülüğü incelediğinizde. Atatürk'ten çıkardığımız genel ilkelerin ışığında, bugünün koşullarına gö-

re davranmak zorunludur. Önemli olan içerikten çok, o içeriği bulmakta kullanılan yöntemdir. Atatürk'ün içeriğinden çok yöntemiyle değerlendirilmesi gerekir. Zamanında ne denli yeni, ileri ve önemli olursa olsun içeriklerin eskimemesine, yıpranmamasına olanak görmüyorum. İşte Atatürk'ün ölümünün 25. yıldönümünde bizim için önemli ve zorunlu olan yöntem konusunda yapmamız gereken anlaşmadır. Yorum yöntemindeki çeşitlilik çıkmaza götüren yolun başlangıcıdır.

Geri kalmış ülkelerde yapılan siyasal ve askeri bir evrim ya da devrimin halk katında destek görmesi, - başka bir deyimle - halk katına inerek yerleşmesi için, yapılanların önce ekonomik düzende gözükmesi, bu yolla halka yansıması zorunludur. Yapılanların ekonomik yönü olmadıkça; salt bir siyasal özgürlük, devrimleri yürütmede ,oturtmada yetmiyor. Devrimleri benimsetememe sorumlularının başında gelenler; devrimin yalnız bir biçim olduğu sanısını kamuoyunda uyandıranlar, Atatürk'ü salt duygu alanında yaşatanlar, O'nu yanlış yorumlarla istismar edenler, O'nu dondurmaktan, kalıplaştırmaktan yarar umanlardır.

Devrimlerin yerleşmemesi, benimsenmemesi konusundaki düşüncelerimi şöyle özetliyebilirim:

a) Osmanlılardan kalma ekonomik ve yaşama düzeninin kağşamasına karşın yıkılmaması,

b) Yaşama düzeninde yapılan değişikliklerin biçimden öze geçemeyişi,

c) Devrimlerin yukarıdan aşağıya inememesi,

ç) Yenilikler ekonomik düzende bir yansıma yapmadığından halkın, devrimlerin kendine bir yararı dokunmadığı kanısına varması,

d) Devrimlerin ekonomik, kültürel bir platforma oturtulmaması.

2) Din öğretiminin ne türlüsünün yararlı olacağını kestiremiyorum. Benim uğraşım dışında kalan bir konu. Teknik öğretimin gerekliliği su götürmez, ama beni asıl köy eğitimi sorunu ilgilendiriyor. Köy eğitimini soyutlanmış bir sorun olarak ele almaktansa bunu bütün eğitim sistemi içinde düşünmek daha doğrudur. Durum eskisinden çok ayrı: şimdi köyün kasaba, kasabanın şehirle büyük ölçüde ilişkileri var. Köy bütün bu düzenin bir parçası olduğundan köylü de yetiştiril-

mede kendine özgü bir eğitim istemiyor, öncülerin tanısıklığına inanmıyor.

B

1) Bu durumu büyük ölçüde yayıncılar yaratıyor. 1950 ye göre okuyucuların niteliğinde bir değişme olmadığını kabul edersek, çeviri yayınların çok satması - ki bu yavaş yavaş olmuştur - yerli yapıtların yayıncılarca az basılması sonucunu doğurmuştur.

Artık bugün okuyucuyu yayıncılar ve eleştirmenler yönetmektedir. 1950 ve 1950 sonrasında satan, okunan yazarlara ne oldu da okuyucuları onları birdenbire yüzüstü bıraktı. Bugünün Türk yazını önemsiz çevirilerden çok daha ilerde, bazı ikinci sınıf batılı yazarlar - çoğunlukla - çeviri adına yutturuluyorlar. Yerli yapıtlar yayınlanmadıkça da okuyucu bunları göremez oluyor, böylece de ondan uzaklaşıyor, soğuyor. Bunun sonucunda da okuyucu maddi olarak yerli yapıtları izleme olanağını yitiriyor. Böylece o güdülerek yerli yapıtlardan ekonomik çıkarlar uğruna uzaklaştırılıyor. Geçenlerde bir yayıncı suçu yerli yazarların üstüne yıkarak işi, Sartre okunuyor da neden siz okunmuyorsunuz demeye kadar götürmüştü. İşte bu, soruna en yanlış açıdan bakıştır. Bunca yıl sonra Sartre'ın satması, Orhan Veli'nin okunması sorunumuzun çok dışında.

Sorun, bugün belli bir düzeyi tutturmuş herhangi bir yazarın kitabını bastıracak bir yayıncı bulamaması. Batıda da genç yazarlar, ozanlar az satarlar ama önemli bir ödül kazanmak bu satışı artırır. Bizde ödüller de etkili olmuyor. Türk Dil Kurumu ödülünü kazanan yazarlara ne oldu? Birkaç bin liradan başka bir kazanç elde ettiklerini sanmıyorum. Demek ki ödüller de sağır kulaklara sesini duyuramıyor. Karşıt savları da şöyle çürütebiliriz:

a) Siyasal olayların akışı yüzünden dikkatlerin bu alanda yoğunlaşması,

b) Halktan uzaklaşmaları, (bu karşı koyma çok köksüzdür ,çoğunlukla yayınlanan çevirilerde de böyle bir görüş açısına dikkat edilmemektedir. Okuyucuda ve yayıncıda bu kanıyı uyandıran neden, gerçekçi sanılan köy romanlarının aldatıcılığıdır).

c) Yerli yapıtların büyük ölçüde batıya öykünerek yazıldıkları savı da şimdiye değin örneklerle belgitlenememiştir.

2) Öğrenciler, eski yazını hiç öğrenmeden, bazı atılımları, yenileşmeleri değerlendirme işlemlerinin üstesinden gelebilecekler mi?

Eski yazının kullanılmadığı, Osmanlıcanın bilinmediği bir ülkede bunun öğretiminden söz edilemez, daha doğrusu öğretilme savı ortaya atılamaz. Ya Mehmet Kaplan'ın dediği gibi Osmanlıca öğretilsin, çocuk hiç olmazsa eski edebiyatı iyice, ayrıntılariyle bilsin, ya da Ataç'ın öğütlediği üzere Latince öğretilsin ve bu yolla batı düşüncesinin kaynaklarına inilsin. Bugün biricisini seçmek çeşitli nedenlerden ötürü - gerek çağdaş Türk ve dünya yazınının arada bir ilgisi olmaması, gerek aşıladığı dünya görüşünün köhneliği - gereksizdir. İkinci öğüdün uygulanması bilinenin tam bilinmesi, öğrenilenlerin bir temele oturtulması bakımından zorunludur.

Çağdaş Türk ve dünya yazınıyle ilgilenmiyen bazı kişiler öğretmekle görevlendiriliyorlar, onların bu görevi ne oranda başarıyla ve yetkinlikle yapacaklarını varın siz düşünün.

3) Bu artmaların tiyatro niteliğinin iyileşmesi sonucunu doğurduğu söylenemez. Bu artmalara paralel olarak bir gelişme sağlanmadı. Bulvar güldürüleri aldı yürüdü. Umudum amatör tiyatrolarda. Türkiye'de sinema istismara dayanan bir kol olmakta devam ediyor, belli konular belli amaçlar için işlenmekte. Çözüm yollarından biri, tiyatro okullarıyla deneme sahneleri açmaktır. Buralarda öncü yazarlar oynanmalı, tiyatro seyircisine gerekli olan ön-bilgiler çeşitli araçlarla halka iletilmeli. Bir sinema enstitüsünün açılması artık bugün tartışılamaz. Böylece alaydan yetişme bilgisiz sinemacılar ortada gözükmez.

HÜNALP, Ayhan

A

1) Başlangıç noktasından hangi yöne olursa olsun, çizeceğiniz 180 derecelik bir açının bitimindeyiz. Özet ve kesin olarak Atatürk'ün başladığı noktaya dönmüş olmanın yitikliği, kokmuşluğu, bir eter parçası gibi tebahhur edip yokolmuşluğu içindeyiz. Gerçekleşmemiştir, en küçük bir büyütme yar-

gısına kapılmadan açıklayabilirim ki, gegrçekleşmemiştir. Bunun çeşitli nedenleri, çeşitli sorumlulukları toplumumuzu ardına takıp götüren poletik liderlerdir. Bu konuda aydınlarımıza en küçük bir unutkanlık, en küçük bir vefasızlık, bütün didinmeme rağmen yükliyemiyorum. Yıllar yılı yakalarından tutup sağa-sola savurmaya, duvarlara kafalarını çarpıp kırmağa çalıştığımız aydınlarımız ödevlerini fazlası ile yapmışlardır. Köylerde, kentlerde, hudut karakollarında, han odalarında savcılıktan-öğretmenliğe kadar çalışanlarımız; karanlık köy yollarına ışık tutanlarımız ve oralarda bir isimsiz taş altına bırakıverdiğimiz idealistler bu konuda en küçük bir taşlamadan uzak tutulacak kadar ve sonuna kadar, hem de sapına kadar ödevlerini yapmışlardır. Karaosmanoğlu'nun "Yaban" ından bu yana, Güntekin'in "Feride" sinden bu yana köprülerin altından çok sular geçmiştir. Fakat politikacılarımız, hem de başta Başbakan İsmet İnönü olmak üzere bu konuda ne yapmışlardır? Hangisi çıkıp da "Allah-ü Ekber" terkibi yerine "Tanrı uludur" diyebilmiştir. Gazetecilik mesleğimin verdiği avantajlarla çok yakından tanıdığım İnönü, harf inkılâbından bu yana yalnızca eski Türkçe yazmamakla bu konuyu kökünden halledebilmenin aldatıcı sarhoşluğu içindedir. Özel hayatında viyolonsel çalacak kadar batı müziğine âşina ve tutkun olan İnönü, devrimcilikte bu çizgiyi aşamazsa, Yassıada'ya düşen maceracılardan mı, yoksa uyku hapları içinde bocalayıp duran Bölükbaşı'dan mı devrimcilik bekliyeceğiz Bir Burhanettin Onat'ın Meclis duvarlarından Bedri Rahmi'nin resimlerini kazıtıverdiğini unutmayalım.

2) Din, teknik, köy öğretimi ve eğitim alanlarında bir zamanların bahtsız Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, bir şeyler yapmak üzereydi. Onun yarım bıraktıklarını İsrail, Mısır, Pakistan, Hindistan, Endonezya, Bulgaristan bugün tamamlamışlardır. Bu konularda yüksek ücretli transferlerle yabancı uzmanlar getirmeğe, uçsuz bucaksız çalışmalara dalacak komisyonlar kurmağa hiç de lüzum yoktur. Öğretim kadrolarımız bu konuda çok sayıda fahrî otoritelerle doludur. Müfredatta ayıklama, fazlalıkları budayıp atmak, her konuda yalnızca ilgili problemlerin çözümünü hazırlayan emektar öğretmenlerle bu yola baş koyan idealist aydınlara görev vermek yetişir. Sorunuzun çerçevesine giren alanlarda görevli kaldık

larınızı vazifeleri ile başbaşa bırakmak, onların yollarında gölge etmemek yetişir.

B

1) Okuyuculuk sanatı eğitimle başlar. Biz de eğitim çağına gelen bu çağı yaşayan ve aşan her vatandaşa, öğretmenlerinden ana-babalara kadar alıp giden bir hastalıkla bütün yerli yapıtlar, yerli sanatçılar kötülenir, küçümsenir ve bu onlara aşılanır. Öğretmenlerimizin çoğu yaşayan yerli sanatçının düşmanıdır. Onu okuyup tanımadığı için, öğrencisine de öğretemez. Ana-baba deseniz, onlar da çoğunlukla "Yıldız" romanlarından, magazin tefrikalarından öteye atlıyamadığı için Cronin'in "Yeşil Yıllar" ını aşamaz. Her yıl öğretmenlerimizi kısa süreli seminerlere alarak bütün modern sanatçılarımızın yapıtlarını okutmak zorunda bırakmalıyız. Bu konuda yetersiz çalışmalardan ötesini geçmeyi beceremiyen "Edebiyatçılar Derneği" mize de büyük işler düşmektedir. Yayınlanacak bildiriler ve yapılacak temaslarla Üniversite kadrolarına ve orta öğretim kadrolarına Türk sanatçısını kabullendirmek gerekmektedir.

2) Ben, Türk öğrencisine Türk sanatçısını hem de en modernini götürmek için Türkoloji tahsil ettim. Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Fakültesi Türkoloji bölümünden de bu yüzden mezun oldum. Ancak Kayseri Pazarören Köy Enstitüsüne tâyinim çıktığı halde de bu görevi bırakıp gazetecilik hayatına atıldım. O günden bu yana geçen 11 yıl içinde hep bunu düşündüm. Benim anlayışıma göre, edebiyat öğretmenliği, Fuzuli'nin beyitlerini, Şinasi'nin kasidelerini öğretmek değildi. Benim için Abdülhak Hamit şair değildi. Piyes yazarı değildi. Fakat bana bunların bir yıldız olduğunu öğrettiler. Millî Eğitim kadrosundaki müfettişler de öğrencilere bunun böylece belletilmesini isterler. Bu bakımdan ben bu işte yokum dedim. Kendimden söz açtığım için özür dilerim, fakat bunun gereği vardır. Yaşanmış anılarıma göre söylüyorum, Çağatayca ile Uygurcanın farkını bilmeyene Edebiyat Öğretmeni demezler bizim memleketimizde. Önce bunu değiştirmek gerekmektedir. Bu güç bir iştir. Bunu değiştirmek çok geniş bir kadro meselesidir. Ben, eski edebiyatımızın bilinmemesini isteyenlerden yana değilim, ancak bunun yanısıra Orhan Veli de, Cahit Sıtkı

da, Atillâ İlhan da, Orhan Kemal de, Sait Faik de bütün çizgileri ile bilinmelidir. Ben, İstanbul Radyosunda Sait Faik'den bir hikâye okumak için, Onat Kutlar'dan bir hikâye okumak için tam bir yıl mücadele ettim. Bugün sorarım size, memleketimizdeki 127 liseden kaç tanesinin müdürü salonlarında bir "Sait Faik matinesi" yapılması için emri altındaki Edebiyat Öğretmenine müsaade verir? İnsanı çiroz gibi yerler, lâkerda gibi tabağın içine koyuverirler.

3) Tiyatromuzda da, sinemamızda da nicelik ve nitelik bakımından dev adımlar atılmıştır. Sanatın hiçbir yönünde bu kadar rahat bir atlama, rahat bir sıçrama olmamıştır. Vergiler azaltılır, başarılı ve olumlu eser yöneticileri yürek sahibi jüri üyeleri tarafından gün ışığına çıkartılıp da bu yapıtların sahiplerine ödüller verilirse, bu ilerlemeler daha da büyük atlamalar halinde olur. Ancak bu konuda kurulacak jüriler, gecekondu jürisi olmıyacak, işporta jürisi olmıyacak. Sorumluluğunu taşıyan insanlar Metin Erksan varken, Güngör Dilmen varken, Ahmet Kutsi Tecer varken, Yaşar Kemal, Orhan Kemal varken ,senaryo ve reji armağanlarını, "Annemi Kaçırdılar" filmini yapanlarla, "Sünnetsiz Adamlar" piyesinin yazarına göz kırpmıyacaklar. Jüri sorumsuzluğunun en son örneği. bu yıl T. D. K. roman armağanının dondurulup, Kemal Tahir'den, Orhan Kemal'den esirgenmesidir. Özet olarak şunu söyliyebilirim, Türkiye'miz şarlatanlar diyarı olmaktan kurtulmalı, sorumlu insanlar diyarı olmalıdır.

KANSU, Ceyhun Atuf

A

1) Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine doğru çizdiği yolun şurasındayız: Bu yolu tastamam tutalım mı? Yoksa, birtakım ödenler vererek halkı da okşıyan ılımlı bir yol mu tutalım? Çağdaş uygarlığın temeli olan insancı-akılcı-deneyci bir ortam mı yaratalım? Yoksa ikiliği sürdürüp, donmuş-gelenekçi-tutucu doğulu ortamın gelişmesine de göz yumalım mı? Bu sorular ortasında ve düşüncelerin tartışıldığı, beri yandan gericiliğin-gelenekçiliğin devrime karşı bayrak açtığı bir düzeyde, karar saatine gelmişizdir. Önemli bir dönemeç taşı! Bir ak çizgi Atatürkçülüğü-devrimi gösteriyor. Bir kara çizgi Gericiliği-doğu ortaçağ karanlığını gösteriyor. İşte yolun

burasındayız. Atatürkçüler, hoş görü ile, halk sevgisi ile, düşünce özgürlüğü ile ak çizginin gösterdiği yolu seçeceklerdir. Atatürk'ün dilekleri, halkın uyanarak ve uyandırılarak bu yolu seçmesiyle gerçekleşebilir. Gerçekleşebilir deyince, büyük önderin dileklerinin gerçekleşmediğini acı il açıklıyorum demektir. Peki neden gerçekleşmedi? a — Tam bir halkçı insancı eğitim krizması yapılamadı. b — Temel'de yatan ve devrimle halkı birbirine bağlayabilecek olan toplumsal-ekonomik-sorunlar çözülemedi, devrim sürdürüleceğine, donduruldu. o — Araya, güzelim demokrasi deneyinin bir talihsizliği olarak, karşı devrim girdi, yani uzun yıllar toplumu Atatürkçü-devrimci değerler yerine gizlilden gizliye Atatürkçülüğe karşı gelenekçi-tutucu değerler yönetti. Hattâ bu değerler yer yer, zaman zaman gericilikle de beslendi. Sorumlu: Tarihsel akış.

Her devrim tam yerleşmek için böyle dönemler geçirir. Toplum devrimi yitirir gibi olur, sonra yeniden ona döner. Bir de şu var: "Devrim kendinden vermez, kendine alır." Sorumluluğun bir bölüğü de devrimin yanlış anlaşılmasından, yanlış yorumlanmasından, yanlış uygulanmasından. Bunda bütün Türk aydınlarının, devrimcilerinin, yurd yöneticilerinin ortak sorumluluk payı var.

2 — Öğretim sistemimizde hayata bağlı, işe bağlı lâik halk okulunu, (öğretmen okullarına yeni bir devrimci aşı vererek) öğretmenlerle; hayata, halka, işe dönük program ve yöntemlerle; bol araçla beslemek. Din öğretimi alanında tam Atatürkçü bir yol tutmak: Din öğretimini lâik halk okulundan ayırmak. Teknik öğretim alanında köylünün üretici hayatını etkileyecek bir halk-teknik öğretimine gitmek. Şunu akıldan çıkarmamak: Bugün için, Türkiye'de köylü bir üretici değil, bir tüketicidir. Kendi üretimini tüketmektedir. Teknik öğretimini yalnızca endüstrinin isterlerine göre değil, tarım tekniğini geliştirecek, köylüyü hızla çağdaş üreticiler haline getirecek yolda halkın gündelik hayatına indirmek. Tarım tekniğinde hızla çağdaşlaşmak. Köy öğretiminde ise, Cumhuriyetin özü olan bir deneye yeniden ve hiç bir öden vermeden dönmek: Yani, Köy Enstitülerini hiç bir dedikoduya, hiç bir engele, hiç bir ön yargıya aldırmadan yeniden açmak; köy öğretimini bütün köy çocuklarını okutmak ülküsüyle bu kurumların eline vermek.

B

1) İki türlü okuyucu var: Çağdaş okuyucu, olağan okuyucu. Çağdaş okuyucu çağına erişmek, çağının sorunları ile ilişki kurmak çabasında. Bu okuyucu, çağının sorunlarını evrensel açıdan alıyor. Türkiye'nin de bu çağ koşullarından etkilendiğini, Türkiye'nin de çağdaş sorunları olduğunu ayırdedemiyor. Çağının sorunlarını, yabancı yapıtlarda, çevirilerde bulacağı sanısında. Bir bakıma haklı, bir bakıma haksız. Haklı: Dünya ve Türkiye'nin çağdaş sorunlarını işleyen yerli yapıtlar az. Yapıtların çoğu çağın gerisinde, Türkiye'nin geri sinde kalıyor. Haksız: Bu okuyucu Türkiye'de de, Türkiye'nin sorunlarını çağı içinde yerli yerine oturtan, Türkiye'nin sorunlarını evrensel sese bağlayan yapıtların olduğunu kabul edemiyor.

Olağan okuyucuya gelince, bu okuyucu için yerli, çeviri hepsi bir. O, kafasını yormıyacak, kendini eğlendirecek yapıtlar arıyor. Yerli yapıtlar onu sorunlara çekti mi yoruluyor, rahatı sorunsuz çeviriler okumakta buluyor. Hani şu kırmızı, turuncu, ne kadar renk varsa o yılları anlatan yapıtlar.

2) Orta öğretimimizde uygulanan edebiyat dersleri bir sürü gelenekçi yetiştirmemize yarıyor. Devrime karşı kuşaklar yetiştirmenin en iyi çaresi, bugünkü edebiyat öğretimini sürdürmek. Hem akılcı-insancı batı uygarlığına yönelmiş kuşaklar, yaratıcı kuşaklar, uyanık kuşaklar yetiştirmek istiyoruz; hem de onları orta öğretimimizde doğulu gelenekçi bir edebiyatın kuralları, havası, dünya görüşü içinde boğuyoruz. Cumhuriyet henüz edebiyat öğretimine girmemiştir, havası, dünya görüşü ve taze sesiyle.

3) Çok film çevriliyor. Nitelik bakımından aşırı duygusal filmler çoğu. Türk sinemasının Gerçekçilikten doğacağına inanıyorum. Bir Yılanların Öcü deneyinin başarısını düşünelim. Ulusal tiyatromuz ise, birkaç kişinin üzerinde. Ulusal tiyatro yazarlığının niteliğini tiyatrolarımızın daha çok yerli oyun oynamaları ve deney-bölge tiyatrolarının kurulması yükseltecek.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

A

1) Atatürk'ün bıraktığı yerden ancak "mek parmak" iler

deyiz. Öyle iyi temel atmış, toplumumuzun sağduyusu da öylesine güçlü ki, geriye gitmek içden bile değilken, yine de ne olsa bir parçacık yürümüşüz. Durumun yüzeyine bakıp yargıya varmayın; alttan alta devrim akımı yürüyor, ama kaplumbağa yürüyüşüyle.

Büyük Önder'in dileği elbette bu değildi. Böyle köklü temellerle ve böylesine uygun bir ortamda ulusumuz uygarlık düzeyine çok önce ve çok hızla çıkabilirdi. Ama, Ata'nın "hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini sadece kalıbıyla, sadece dış anlamıyla alanlar işi geciktirdiler: Ulus demek "kelle sayımıyla" çoğunluk demek sanıyorlar, onlara nasıl hoş gelirse öyle davranma gereğine inanıyorlardı. Sonunda Ekonomi'deki Greşam kanununda olduğu gibi, "kötü para iyi parayı ortadan kaldırdı", meydanı değersiz, gücsüz, kalp paralar kapladı. Hasta istiyor diye buz veren doktorlar gibi bunlara da yönetme üstüne söz ettiniz mi, "Halk böyle istiyor. Sen diktatörlük mü istiyorsun? Başka alternatif yoktur bu işde." demeye başladılar. Demokrasi deyince sanki gökten inmiş kurallar örgütüydü, ve bir tek ilkesinin kılına dokunsanız "günah-ı kebairden" di. O kalıplara, ülkenin zararına da olsa, geri kalma ve yozlaşmalara da varsa dokunmıyacaktınız. Aslında gene halkın egemenliğini sağlıyacak, gerçekte hastanın iyiliğini getirecek, yozlaşmaları, kötüye çekmeleri önliyecek başkaca tutumlar bulunabilirdi.

Boşuna bunca zamanı yitirdik, daha da yitireceğimizden başka.

2) Kör değneğini beller gibi yapışıp kaldığımız skolâstik programlardan sıyrılmak gerek. Çocukların kafasına doldurduğumuz bir sürü faydasız ve etkisiz bilgi yerine bir seçme yaparak en gereklilerini en vazgeçilmezlerini verecek sisteme ulaşmak gerek. Bu arada din ve teknik öğretim alanlarında tüm gerçekçi bir yol tutmalıyız.

Köy eğitiminde, kısacası, Köy Enstitüleri yoluna dönmek gerek, bir. Demokrasinin yozlaşması sonucu kötü tanıtılan "imece" yolunu, yeni koşullara göre düzenlenip köylünün de bu eğitim çabasına kişisel olarak katılmasını sağlamak gerek, iki.

B

1) Sadece kolaylığa, ucuz etkilere, birbirine bakarak öy-

künmeye yöneldik de ondan. Bu durum, uygarlık görüşümüzün bütününde düştüğümüz çukurun Edebiyat alanına düşen yankısıdır. Uygarlığın, daha doğrusu yöneldiğimiz Amerikan etkisinin iyi, yapıcı, değerli, sağlam yönlerine öykünmüyoruz da çürük, yapmacık, yüzeyde kalan yönlerine koşuyoruz. Maşallah twist bize her ülkeden önce gelip yayılıyor, tutunuyor; çocukların "Tom Miks", "Red Kit" leri de öylesine. Eh, bu akıma göre best seller'lerin ortalığı kaplamasına neye şaşalım? (Çeviri deyince bunları alıyorum ben: Yoksa, kimseciklerin Sartre'ı, Eliot'u hattâ hattâ Seferis'i aradıklarını sanmıyorum).

Bu alanda bir güdümlülük gerek: Salgın hastalıklar için alınan önleyici tedbir çeşidinden kimi koşullar koymak, tersine, yerli yapıtlar için koruyucu, yayıcı yollar bulup dağıtımına yön vermek. Bir de asıl önemli çare, 2. sorunuza değinen kesim, bu alanda önemli etkendir.

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat derslerinde amaç, gençlere sağlam değer yargısı gücü, sağlam beğeni ortamı vermek olmalıdır. İyiyi, güzeli seçebilmesi için onları klâsik kültürle, köklü sanat ürünleriyle yüzyüze getirmek gerektir. Eski edebiyatımızı belletmek de, bu açıdan alınmak koşuluyla, fayda sağlar.

Ama bugünkü gerçekler içinde bu sorun zor çözüm bulur: Her birinde en az altmış yetmiş öğrenci bulunan, en az onbeş yirmi sınıfa giden öğretmen, elbette, tapu ya da nüfus memurunun tutumuna yönelip, yasak savma yoluna sapacak: Gelecek, otuz senelik bekleme sonucu bir yüce doruklara çıkıp gerçekleri unutmuş kişilerin düzenlediği programlara göre kalıplaşmış belirli bilgileri belirli kertede çocukların kafasına yerleştirmeğe çabalıyacak.

3) Meslek ve görevim gereği, kuruluşu günlerinde, altı yedi sene bu filmcilik sorunuyla uğraştım, Sonra da uzaktan uzağa izledim! Nitelik alanına yöneleceklerine inanmıyorum. Daha doğrusu, böyle kolay, gücsüz, değersizliklerle edinilmiş para toplama yolu varken, kendiliklerinden bu yola sapacaklarını sanmıyorum. Toplum, iyiyi güzeli kendine zorlamasan kendiliğinden yüce değer ölçüsüne, yüksek zevke ulaşmaz. Kötü alışkanlıklarını sürdürür gider. E, toplum zevksiz, yüzeyde etkili, düşük yapıt istiyor, prodüktör de en az masrafla en değersizi sürmeye çabalıyor: "Sen razi, ben razi, ne ister kazi (kadı)?" deyimi akla geliyor. Dışardan bu işi güdüm-

ilyecek, yönetecek bir etken gerek: Seçme ve yönetme koşulları konacak, bir. Ödüller, değerlemeler sistemi kurulacak, iki. Bugünkü Güvenlik açısından işleyen sansür, estetik ve yalın değer ölçüsü arayacak yolda düzenlenecek, üç.

OĞUZKAN, Ferhan

A

1) Atatürk'ün "çağdaş uygarlık düzeyi" diye adlandırdığı kavramın statik bir tanımlanmasını yapmak, sonra bu kata erişebilmek için çizilen yolun ulusça neresinde olduğumuzu kesinlikle anlatmak kolay değil.

Atatürk'ün ölümünden 25 yıl sonra O'nun ulusu için çizdiği yolda birçok ilerlemeler kaydettiğimiz bir gerçek. Türkiye, hiç şüphesiz bundan 40 yıl önceki, hattâ 25 yıl önceki Türkiye değildir. Sanayi, tarım, ticaret, bayındırlık, ulaştırma alanlarında büyük gelişmeler olduğunu istatistiklere değil, sadece etrafımıza bakarak anlamak mümkün. Ordumuz eşkisiyle kıyaslanmıyacak derecede güçlü. Eğitim örgütümüz, bütün aksaklıklarına rağmen gittikçe yurdumuzun dört bucağına yayılmakta. Kültür faaliyetleri nicelik ve nitelik bakımından gelişmekte. Gazetelerin tirajı, kitap ve dergilerin sayısı büyük bir yükseliş göstermekte. Uygarlığı bir bütün olarak düşününce bu görünüş insanı sevindirmiyor değil.

Bunun yanında hâlâ okuyup yazma bilmiyen milyonlarca vatandaş; en ilkel sağlık şartlarına kavuşamamış köylüler, kasabalılar, kentliler; ileri öğrenim imkânı bulamıyan gençler, iş bulamıyan kimseler; "uygarlık düzeyi" bir yanda dursun, Atatürk'ün kutsal hâtırasına, eserine ve idealine yüzlerini çevirmiş kimseler. O'nun bayrağı altında, O'nun şarkısını söyliyerek toplumsal gidişi ters yöne çevirmek istiyen hırslı politikacılar; Batının aydınlığında gözleri kamaşan, rahatları kaçan Doğucular, gericiler. Yeni yazı yerine Arap yazısı öğrenmeye çalışanlar, ilkokul yerine gizli Kur'an okullarına gidenler; bir yerine, birkaç kadınla evlenenler; ağalık saltanatını devam ettirmek istiyenler. Bütün bunlar da bir gerçek.

Bu durum karşısında Büyük Önder'in dileklerinin tam anlamiyle gerçekleştiğini söylemek çok güç. Daha önce de belirttiğim gibi çağdaş uygarlık düzeyine yaklaşma yönünde olumlu çabalar gösterdiğimiz ve bazı önemli başarılar kazandı-

ğımıza hiç şüphe yok. Ama bu ilerlemeler daha etkili, daha doyurucu olabilirdi. Bizim nesil, Atatürk'ün amacı gösterip toplumumuza işaret verdiğini gören, o günlerin heyecanını yaşıyan bir nesildir. Çok kez tedirgin olmamızın, umutsuzluklara düşmemizin sebebi de belki budur. Bizden sonra gelecek nesiller bu sosyal oluşumu daha serinkanlılıkla inceleyeceklerdir.

Bununla birlikte, çağdaş uygarlık düzeyi ile aramızdaki mesafesinin istenildiği kadar kapanmamasının nedenlerini araştırmakta elbet fayda vardır. Önce şu gerçeği hatırdan çıkarmamalıyız. Attürk işe başladığı zaman, toplumumuz birçok bakımlardan çağdaş toplumlardan çok gerideydi. Yüzyılların ihmaline uğramış bir memleketin, toplumun kısa bir zamanda belirli ve özlenilen bir uygarlık katına ulaşması imkânsızdı. Mesele, zaman ve enerji kaybına uğramadan kısa zamanda çok işler yapabilmekti. İşte bu noktadadır ki, Atatürk devrimine gerçekten bağlananların soruları başlar. İşte bu noktadadır ki, hamle ve ilerlemeleri engelliyen sebepler ve sorumlular üzerinde tartışmalar yapılabilir.

Çeşitli dönemlerde Atatürkle çalışanların yurtseverlikleri ve iyi niyetleri hakkında şüphe etmiye hiç hakkımız yok. Ama bu kimselerden bir kısmının düşünce ve davranışları bakımından tamamiyle Doğululuktan kurtulduklarını iddia edemeyiz. Çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak değil, yaklaşmak için bile yüzde yüz Batı kafası taşıyan devlet adamlarına, toplum liderlerine, aydınlara ve rasyonel çalışma alışkanlığı kazanmış iyi bir memur kadrosuna ihtiyaç vardı. Ve bu ihtiyaç bugün bile hissedilmektedir. Dikkat edilirse, görülür ki Atatürk'ün kişisel kararlarına ve tutumuna bağlı olan yenilikler kolaylıkla gerçekleşmiş, fakat toplum liderlerine ve çeşitli grupların desteğine bağlı, uzun süreli çalışmaları gerektiren değişmeler ve yenilikler gönüllerimizin dilediği şekilde kökleşmemiştir.

Genç Cumhuriyet nesilleri, bir yandan fazla klâsik ve dogmacı eğitim sistemimizin, öte yandan iş başında ve sosyal hayatta etkisini hissettiren Doğuya özgü insan münasebetlerinin baskısı altında kendilerinden beklenilen ödevleri yapamamışlardır. Yenilikten ürken, yeniliklere önceden düşman olan sosyal ortamı değiştirmekte çok defa yetersiz ve gücsüz kalmışlardır. Kemalist düya görüşünü benimsiyen kimselerin, uzun bir süre, yürütme gücünü ellerinde tutanlar tarafından des-

teklenmemiş ve hırpalanmış olmaları da birçok aydınları umutsuzluğa, karamsarlığa sürüklemiştir.

Hele demokrasi denemelerine giriştiğimiz bir dönemde, zaman zaman Atatürk ilkelerinden ayrılma, sapma eğilimlerini hissetmiş olmamız ne kadar acıdır! Hattâ, bazı aydın çevreler de dahil, halk arasında demokrasi yolu ile Atatürk'ün gösterdiği amaca ulaşılamıyacağı fikrine kapılanlar oldukça kabarık bir sayıya varmıştır. Bazı kimseler de demokrasinin toplumumuza vakitsiz uygulandığını söylemişlerdir. Fikirlerin, görüşlerin, böyle bir çıkmaza girmesine sebep, devlet idaresiyle sorumlu kişilerin Atatürk'ün çizdiği yoldan uzaklaşmaları, hem o yolda ilerlemekte ısrar edenlere engeller çıkarmaları, hem de halka başka bir çıkar yol göstermemiş olmalarıdır. Bu durum, tabiatiyle bizim, Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolunda rahatça ilerlememize engel olmuştur. Geçici çıkarları için ulusumuzu çağdaş uygarlık düzeyine yaklaşmaktan alıkoyanlar, bu verimsiz ortamı demokrasinin bir sonucu olarak göstermek istiyenler, tarih önünde elbet sorumludurlar.

2) Din eğitimi, birçok ülkelerde üzerinde tartışılan popüler bir konudur. Bizde, konunun daha somut bir plânda tartışılması din derslerinin ilkokullara ihtiyarî olarak kabulü günlerinde başlamıştır. O günlerde, Atatürk ilkelerine bağlı kimselerin tasası, bu kararın gerici düşünce ve hareketlere yol açacağı korkusu etrafında toplanıyordu. Bu kimselerin genel olarak haklı olduklarını, bazı olaylar ve gelişmeler göstermiştir. Arkada kalan 15 yıllık dönem içinde din eğitimi maksadiyle devletin harcadığı paralar, toplumumuzun batılılaşma hızını azaltan eğilimlere cesaret vermekten başka bir işe yaramamıştır. Bugün bu konu üzerinde yeniden durulması gerektiği, din adamlarının yetiştiği öğrenim kurumlarına bir çeki-düzen vermenin şart olduğu yetkililerce de ifade edilmektedir.

Bence, din eğitimi konusuna yukardan başlamak gerek. Din işlerini organize edecek, din uygulamalarını toplum ilerlemesinin manevî bir desteği haline getirecek, bilgisi, görüşü ve tutumu ile çevresinde bulunan daha aşağı kademedeki din adamları üzerinde bilimsel bir otorite kuracak iyi yetişmiş liderlere ihtiyaç vardır. Bu bakımdan, devlet, imam-hatip okulları gibi din teknisyeni yetiştirici kurumların ıslâhı yanında,

belki de öncelikle, yukarı kademelerde görev alacak bilgili, aydın kafalı, genç elemanların yetişmesi için imkânlar aramalıdır.

Teknik öğretim alanına gelince, teknik alanlarda varlık göstermenin modern uygarlığa erişmenin temel şartlarından biri olduğunu söylemek bile fazla. "Teknik" sıfatı ile ne kadar geniş bir alanı söz konusu ettiğimizi de unutmamalıyız. Milli Eğitim örgütü içinde teknik öğretim kurumlarına geniş bir yer ayrılmıştır. Orta ve yüksek teknik öğretim kurumlarının sayısı da her yıl artmaktadır. Bu gelişme elbet memnunluk vericidir. Yalnız teknik öğretim kurumlarının organizasyonu, personel ve programları bakımından bugünkü ihtiyaçları karşıladıkları şüphelidir. Programların yeniden ele alınmasının doğru olacağı kanısındayım. Teknik öğretim kurumlarının amacı, ya teknisyen, ya teknik uzman, ya da teknik alanlarda yaratıcı bilim adamları yetiştirmektir. Biz, acaba yurdumuzun ihtiyacını duyduğu teknisyenleri ve teknik uzmanları yetiştirebiliyor muyuz? Teknik alanlarda, buluşlarından memlekette faydalandığımız yaratıcı bilim adamlarımız yetişiyor mu? Kamu oyu bu konularda aydınlanmaya muhtaçtır.

Köylülerin eğitilmesi başlıbaşına önemli bir sorunumuzdur. Türk demokrasisinin sağlamlığı ve devamlılığı, köylünün eğitim ve öğretimine verdiğimiz önemle oranlı olacaktır. Önce hiç şüphesiz bütün köylü vatandaşları ilkokuldan geçirmek şarttır. Ama iş bununla bitmez. İlkokulu bitiren genç köylülerin genel bilgi ve kültür seviyelerini daima yükseltecek okul dışı tedbirler almadıkça, okul-içi eğitimi için yapılan masraflara yazık olur. Köylüyü uyanık, çevresel ve ulusal meselelere karşı ilgili tutmak, en başta gelen kaygılarımızdan biri olmalıdır.

Vatandaşlık eğitimi hayat boyunca devam etmelidir. Bu konuda halk odalarından, gezici kurslardan, sergilerden, göze-kulağa hitabeden araçlardan faydalanmak mümkündür. Yalnız, bu faaliyetler, sadece köylülere klâsik anlamda bilgi vermek, maharet kazandırmaktan öteye geçmediği takdirde, istenilen amaçlara erişmek mümkün olmaz. Ancak, halkın ilgi ve problemlerini esas tutan ve daha çok serbest konuşma ve tartışmalara dayanan eğitim çalışmaları, köylünün sosyal ve siyasal bakımdan yetişmesini sağlıyabilir.

ONARAN, Âlim Şerif

A

1) Büyük Atatürk'ün ölümünden bu yana her yıl biraz daha gerileyerek Cumhuriyetin ilk yıllarındaki düzeye indiğimiz, bilinen bir gerçektir.

Ölümünü izleyen yıllarda meş'aleyi Onun elinden alan İnönü, dünyayı bir tamuya çeviren II. Dünya Savaşının rağmına Atatürk ruhunu uyanık tutmuş; ve Onun 1920 lerde ve 1930 larda giriştiği çok partili sisteme üçüncü kez girmek yürekliliğini göstermiştir.

Ancak, çok partili demokrasiye geçmeden önce, onun gerektirdiği kuruluşları getirmek ve bunun için Anayasada değişiklikler yapılması icap ederken, bu zorunluğa uyulmaması; Atatürk İlkelerinin yurdun en uzak köşelerine kadar yayılmaması; Cumhuriyetin kuruluşundan 1945 yılına kadar, daha çok devrimlerin yerleşmesi için ve yurd içi yağılarla ve sağrılıkla savaşan Yüce Atatürk'ün erken ölümü ve Sayın İnönü'nün yurdumuzu, daha çok, savaş belâsından korumağa çalışması yüzünden bu ilkelerin gerektirdiği dinamizmle topyekûn kalkınma tahakkuk ettirilemedi.

Buna rağmen çok partili sisteme geçmek yürekliliği; ülkemizi, bu yurdun aydınlarını, bugün bile, acı acı düşündüren bir karanlık deneye sürükledi.

Ekonomik özgürlüğünü kotaramamış (bu yüzden siyasal özgürlüğüne de tam sahip olamamış), eski devrin sadece baskısını hatırlamağa zorlanan kitlelerin oylariyle iş başına gelen bir zümrenin hatalarına göz yuman; çıkarcı, düşünsel ve bedensel tembelliklere gömülmüş aydınların, politikacıların ve kamu hizmetinin çeşitli alanlarında görev almış yüksek memurların da gafletinden yararlanan bir iktidar; on yıl içinde Atatürk'ün Çağdaş Uygarlığa Ulaşma ilkesinin, özellikle tinsel yönünü açıkça boğmadıysa da, boğma uğraşılarını gereğince önleyememiştir.

27 Mayıs Devrimi, aydınlarla halkın çoğunluğu arasındaki, aslında tam anlamıyla kurulamamış, bağı büsbütün koparan bu tutuma karşı yapılmıştır.

2) a) Din eğitiminde: İstâm dininin 20. asrın uygarlığiyle ve ileri fikirlerle uyuşamıyan, 1300 yıl öncesine ait bazı kurallarının "caduc" olduğunu esas bakımından kabul edilip;

dinin aslında ahlâk ve uygarlık ilkeleriyle tezat hâlinde bulunmadığı prensipinden yola çıkarak; öğrencilerin tümünü, gerici bir eğitim sisteminden ve bu tutumda olan öğretim üyelerinden kurtararak; onlara, aydın din adamları olarak yetiştirilmek olanağını sağlayacak bir milli eğitim politikasına ulaşmalıyız..

b) Teknik öğretimin, orta ve yüksek öğretim olarak yeniden düzenlenmesi ve yurd kalkınması için gerekli olan teknik kadronun nicelik ve nitelik bakımından sağlanması için gerekli tedbirler alınmalı ve teknik eğitime rağbeti sağlayacak yeterli ve haklı bir propagandaya girişilmelidir.

c) Köy öğretiminin eski ve yeni şekilleri gözden geçirilerek bugün öğretim yapmakta olan kuruluşların ıslahına gidilmelidir.

Öğretmen Okulu öğrencilerine Atatürk ilkeleri tam anlamiyle benimsetilerek, gerek pratik alanda, gerek bilgi alanında faydalı olabilecek sağlam davranışlı ve sağlam karakterli gençler yetiştirilmelidir.

B

1) Türkiyemizde son yıllarda roman, hikâye, tiyatro oyunu, şiir ve deneme alanlarında diğer çağlarla kıyaslananuyacak bir gelişme kaydedildiği halde, bunların büyük halk tabakalarınca benimsenmemesinin çeşitli nedenleri vardır:

a) Gökçeyazınla uğraşanların bazıları halkçı roman ve hikâyeler yazdıkları halde; bir çokları ancak belli sayıda aydına hitap edebilecek yapıtlar hazırlamaktadırlar. Özellikle bizde şiir, ancak mutlu azınlığın anlıyabileceği bir niteliği sürdürmektedir.

b) Halk çoğunlukla gökçeyazını değil; polis romanları, resimli romanlar ve "harcı âlem"aşk romanları okumak alışkanlığındadır. Dünyanın her yanında bu böyledir. Dikkat edilirse çeviri romanlardan da en çok satılanlar, "harcı âlem" aşk romanlariyle, filmlerle reklâmı sağlanmış sinema romanlarıdır. Gökçeyazın, halkın beğenisini kazanacak yeni bir ruh kazanırsa, bu iki kutpu oldukça yaklaştırmak kabil olur. Ancak mavi kanlı ,fildişi kulesinden inmek istemeyen ve sadece mutlu azınlıkla alışverişi olan gökçeyazıncılar buna yanaşır mı, bilinmez.

2) Gökçeyazınla ilgili orta öğretim programları yetersiz ve tatsızdır. Bu yüzden gençlerin en çok sevmeleri gereken bir

konu, onları en çok sıkacak bir duruma sokulmuştur.

Bunun nedenini lisede okuyan kızımla tartıştım. Bana, (Gökçeyazının ders olarak yavan olduğunu; örneğin aruz üzerinde öğretmenlerinin ısrarla durduğunu ve bu konunun "lisenin son sınıfına kadar yakalarını bırakmıyacağını" söylediğini; halbuki bundan çok derslerde ve günlük yaşantıda öztürkçe sözcüklerle konuşmada ısrar edilmesinin ve bunun uygulanmasına çalışılmasının kendilerini daha çok sevindireceğini) açıkladı.

Orta eğitimde belli gökçeyazın bilgigleri ve kaideleri elbette öğretilecek. Ancak teferruatlı bir programın uygulanmasından çok; yurdumuzda ve dünyada yayınlanan değerli yapıtlar ve bunların yazarları üzerinde durularak; özellikle yurdumuzda yayınlanan ve gökçeyazın olarak değeri bulunan dergi ve günlüklerdeki yazılar ve şiirler günü gününe izlenerek ve kitaplar incelenerek, hattâ dünya gökçeyazınından düzyazı ve şiir çevirileri üzerinde konuşmalar yoluyla yapılacak öğretim hem daha faydalı olacak; hem de gökçeyazın gençlere sevdirilerek çeviri yapıtlar kadar, yurdumuzda yayınlanan yapıtların da gerek öğrenimleri süresince, gerekse bunu izleyen yıllarda gençler tarafından aranarak; onlarda, gökçeyazını izlemenin değerli bir alışkanlık hâline gelmesi sağlanacaktır.

3) Son yılların sinema ve tiyatro furyasında - tiyatronun sinema karşısında hatırı sayılır bir üstünlüğü görülüyorsa da -, nitelikten yana, çok sâkin bir ilerleme vardır.

Tiyatroya bir tutkuyla bağlandığını sandığımız kişilerle bu san'at kolunun okulunu bitirenler bile dünya tiyatrosunu lâyıkiyle bilmemekte; tiyatro hareketlerini ve yayınlarını gereğince izleyememektedirler. Çok ünlü san'atçılarımızdan biri, raslantı kabilinden bir görüşme sırasında, dünyanın ünlü sahnelerinden ve tiyatro okullarından biri olan "Old Vic"i bile "Old Veg" şeklinde telâffuz etmişti. Varın diğer san'atçıların seviyesini siz kıyaslayın artık... Buna rağmen yurdumuzda gökçeyazından çok sinema ve tiyatro ile ilgilenen bir halk topluluğu vardır.

Sinemamız, tiyatroya bakınca, daha ilgisiz, daha başıboş kimselerin elindedir. Yıllar yılı halkın iyi niyetini sömüren, buna karşılık halka değerli bir şey vermekten kaçınan yapımcılar, son yıllarda rekabet dolayısiyle teknik bir kıpırdanma kaydetmişlerse de, nitelik bakımından gözebatar bir ilerleme

gösterememişlerdir. Milletlerarası şenliklere katılan -doküman ter nitelikteki yapıtlar dışında - filimlerimiz hakkında ağırbaşlı yabancı sinema dergilerinin yazdıklarını üzülerek okuyoruz. Son günlerde Meclise getirilerek, kısa zamanda geri alındığı söylenen bir kanun tasarısı da sadra şifa verecek nitelikte değildi.

Filim yapımcılar halkın sırtından büyük paralar kazandıkları halde, sinemada gerçek teknik yenilikleri sağlayacak araç ve aygıtları getirtmeyi düşünmemişler; kendilerini destekleyebilecek bir parlâmento üyesi bulunca da yalnız kendi çıkarlarını sağlayacak bir tasarı dikte ettirmişlerdir.

Halkı ihmal etmiş olmalarına rağmen yapımcıların vergi ve gümrük bağışıklıklarından faydalandırılmaları iyi olur. Ancak bu, dâvanın bir yönüdür. Bundan başka, Devletin bir Sinema Ulusal Merkezi kurarak, bu kanaldan, san'at değeri olan filimlerin vergi indirimlerinden ve Devletin akçalı yardımlarından faydalandırılması ve örnek teşkil edecek filimler çevirtilmesi yerinde olur.

Yeniden sinema salonları yaptıracaklara sağlanacak kolaylıkların, sinema salonlarını onaracak ve daha iyi duruma getirecceklere de gösterilmesi bu işin diğer bir yönüdür.

Bu arada sansür düzeninin, büsbütün kaldırılasıya kadar, daha iyi ve daha faydalı hâle sokulması, bu maksatla denetlemelerin İstanbul'da ve iki dereceli olarak yapılması; hiç değilse senaryo denetlemesinden vazgeçilmesi; denetleme kurulunun niteliklerine dikkat edilmesi ve sinema ile ilgili kuruluş ların temsilcilerinin de bu kurula katılmasının sağlanması; 13 ve 18 yaşından küçük çocukları sinemanın kötü etkilerinden koruyacak tedbirlerin alınması ve denetleme kurulunun kararlarına aykırı tutumu görülen filim yapımcı, işletmeci ve sinema sahiplerinin cezalandırılmasını öngören bir kanunun Meclise getirilmesi gereklidir.

Bu arada Edebiyat Fakülteleri bünyesinde, hiç değilse bir Sinema Enstitüsü açılarak; bu Enstitünün gerek yetiştirdiği öğrencileri, gerekse yayınları aracılığiyle sinema ekininin yerleşmesine çalışılması; özellikle Ulusal Sinema Merkezi bünyesinde kurulacak bir Devlet Sinemaevi (cinémathèque)'nin de gözeteceği sinema-klüpleri aracılığıyle sinemanın bir san'at

olarak geniş kitlelerce benimsenmesini sağlayacak olanaklar bağışlanması, sinemacılığımızın gelişmesinde etkili olacaktır.

ÖZERDİM, Sami N.

A

1) Bir böcek örneği vardır. Duvara bir metre boyunca tırmandıktan sonra seksen santim aşağıya düşer. Sonra yeniden başlar. Biz, Atatürk'ün ölümünün 25. yıldönümünde işte bu durumdayız. Atatürk'ün ölümüne değin yukarılara tırmandık, sonra durduk. 1950 - 1960 arasında aldığımız yolu büyük ölçüde kaybettik. 1960 tan bu yana ise yeni bir tırmanma çabası içindeyiz. Ama durmadan aşağıya düşerek ve yol yitirerek...

Atatürk'ün dileği tam olarak gerçekleşememiştir.

Atatürk devriminin temeli lâikliktir. Türkiye 1924'ten sonra, teokratik düzenden çıkarak lâik düzene girmiştir. Lâikleşme her alanda gerçekleşti. Ancak, 1945'te demokrasi düzenine geçtiğimizde, demokrasiyi gericilerin yararına işledik; lâiklik evre evre geriledi. Halk oyu din yolu ile sömürüldü. Ne demokraside ileri adımlar atabildik, ne çağdaş uygarlık yolunda ilerliyebildik. Ama, kesin olan bir gerçek var ki, geriledik. Türkiye'nin bugünkü nüfusuna göre okur-yazar oranı, cumhuriyetin kurulduğu yıldaki tüm Türkiye nüfusundan artıktır. Bu, gerileme kanıtıdır. Halkın yaşama düzeyi de iyinin altına düştü. Çünkü, ekonomide yararlı devletçiliği bıraktık; "her mahallede bir milyoner yetiştirmek"le öğünür olduk. Halk hastalıktan kırıldı, çünkü halk sağlığını üfürükçülerin eline bıraktık. Atatürk'ün kurduğu yeni Türkiye'yi, demokrasiyi de ağalık haline getirenler kemirdiler, bugün de kemirmektedirler. Türkiye'nin çağdaş uygarlık yolunda ileri adımlarını kesenler, dincilerle birlik olan politikacılardır. Ağır sorumlu onlardır.

2) Öğretim sistemimiz acıklı durumdadır; daha açıkçası, bir sistemimiz yoktur. Son yıllarda ilkokuldan üniversitelere değin, öğrenci başarılarındaki düşüklükten sadece öğrencileri sorumlu tutmak, apaçık körlük ve tembellikten ileri geliyor. Uygar uluslar, öğretim sistemlerini, günün değişen koşullarına göre değerlendirirken biz, sadece bilinçsiz taklitler ardındayız. Kentlerde, köylerde kitaplıklar kurmadan, evlere kitap sokma olanağını bulmadan, öğrenme yükünü çocukların ve onların

büyük çoğunluğu okuma yazma bile bilmez ana-babalarına yüklüyoruz. Deneme okullarında yöntemler yeni, ama öğretmenler eskidir. Bu; bizim büyük kentlerdeki öğretim dertlerimize girer. Köyler ise kara bilgisizliğin, daha kötüsü kara bilgisiz köy imamının egemenliği altındadır. Köyleri ışığa kavuşturmak için açılmış olan köy enstitülerinin kapatılması ihanetlerin en büyüğü olmuştur; bugün de, bu enstitüleri ya da bunların yerini tutacak okulları açtırmamak için bütün politikacılar elbirliği etmişlerdir. Yarın eğitim tarihini yazacak olanlar, büyük ihaneti bütün açıklığı ile belirteceklerdir.

Din eğitiminde bugünkü durumun lâikliğe, Anayasaya aykırı olduğunu, bu konuda geniş incelemeler meydana getirmiş olan bilginlerimiz ortaya koymuşlardır. D.P. yönetiminden önce ilkokullara konulan "ihtiyari", ders saati dışında yapılan din dersleri olduğu yerde kalmamış; oycular ve Atatürk devrimine ihanet edenlerce zorunlu hale getirilmiş, sınıf geçme temeline bağlanmış, ortaokullarda din dersine girmiyecek çocukların babalarından ise yazılı kâğıt istenerek (belki polis fişlerine de geçebilecek) belge toplanmıştır. Sonradan açılan, şimdi de Millî Eğitim Bakanlığı'nın en büyük sorunu olan imam-hatip okulları, yüksek islâm enstitüleri; halkın gereksinmelerini karşılayacak din adamları yerine eski medreselilerin yerini dolduracak kimseler yetiştirmektedir. Atatürk'ün 1924'ten sonra yasalarla yere serdiği gerici topluluk, çeşitli partiler halinde dirilmiş, yapılanları yıkmağa koyulmuştur.

Köylünün eğitilmesi, köylere öğretmen yetiştirilmesi için köy enstitüleri sistemine dönülmelidir.

Din eğitimi; ya devletin çok sıkı deneti altında kurulacak ve işliyecek "cemaat" örgütleri eliyle, ya da devletin, yine çok sıkı deneti altında çalışacak "ihtiyari", istemiyenlerin değil, istiyenlerin başvuracağı, okulun öteki derslerine bulaşmıyacak, ayrı saatlerde yapılacak dersler yolu ile sağlanabilir. Dinin egemenlik çağı geçmiştir; olumlu bilim çağı içindeyiz. İnsanların dinden alacakları şeyler sınırlıdır. Din, hiçbir biçimde okula etki yapamaz. Din derslerinde, ibadete değinen sade bilgiler öğretilir. Din'in tarihle ilgili yönlerini tarih dersleri içinde, sosyal bir kuruluş olma yönünü ise sosyoloji derslerinde öğrenmek gerekir. Din'in ahlâkla olan ilişkisi ve ahlâka yardımı da, din derslerinde işlenebilir. Lâik bir düzen kurmuş bir Anayasa önünde, dinli de dinsiz de özgürdür; kimse iba-

detten alıkonamayacağı gibi kimsenin özgür düşünce taşıması - hattâ - ayıplanamaz. Kimsenin din dersi almasına engel olunamaz; kimsenin de çocuklarına din dersini gereksiz bulmasına karışılamaz. Çocuklar büyüdükleri zaman ise, kendi vicdanlarına kendileri egemen olurlar.

Din adamı yetiştirmeye gelince: din'in dış yaşamla olan ilintilerinin sınırı iyice çizilerek, din adamları çok sade bir eğitimden geçirilir; köylü ve halkla değinmelerinde ibadetle ilişkili açık anlatılar dışına çıkmamaları, halkı, din gerçekleri ile, toplum yararına olacak eylemlere götürmeleri ilkelerine titizlikle dikkat edilir.

B

1) Eski yazınımız yalnız dil bakımından değil, değer bakımından da eksiktir, yetersizdir; yeni yazınımız ise henüz gelişme durumundadır. Uzun yüzyılların Batı (bir yandan da Doğu) sanat ve düşünce ürünlerinin daha çok aranmasının nedeni budur. Ancak, kitap bizde çok aranan bir nesne olmasa da, iyi yerli yapıtların çabucak tükendiğini, yeni basımlarının yapıldığını görüyoruz. İyi yapıt vermek; yayın yapanların yazanlara biraz daha olanak sağlamaları, devletin kitaptan - hele pul halinde - ağır vergiler almaktan vazgeçmesi, iyi yapıtları koruması, okuyucunun da, belli değerleri hazırda bulma tembelliğinden sıyrılarak, araştırma yolu ile okumaya çaba göstermesi çareler arasında düşünülebilir. Ama, okur-yazar oranı akla gelince, bütün bu çareler çaresizlik olarak görünüyor.

2) Bugünkü edebiyat dersleri, çocukları edebiyattan soğutacak derecede soyut ve tatsızdır. Hele kimi kitaplar, matematik formüllerinden ayırtsızdır. Günümüzün yazınından korkulmaktadır. Edebiyat dersleri günümüzün yazınından başlıyacağına, eski yazınımızdan başlamaktadır. Edebiyat dersleri, sanat ve düşüncenin yollarını açma amacını güder; oysa, bizim edebiyat dersleri, ruhsuzdur ve gerçekten uzaktır. Bu konunun yeniden ele alınması ve baştan düzenlenmesi gerekiyor.

3) Türk sinema eserlerinin sayısında görülen çokluk, iyi'nin aleyhine işlemiştir. Halkın parasını kolayca almanın yolu bulunduğu için önüne gelen film yapıyor. Son yıllarda, Türk sinemasına aydın kişilerin el atması, olanakların yetersizliğine karşın birkaç iyi filmin ortaya konmasını sağlamıştır. Tiyatro eseri sinema filmi denli çok değildir; tiyatronun süzgeci

daha dardır. Ancak, kendilerini kabul ettirdiklerini sanan kimi yazarların, birtakım büyük ve karmaşık konulara el atarak aydınlara hoş görünme çabası gösterdiklerine de tanık oluyoruz. Nitelik alanında da ileriye gitmek için ilk çare: yazar'ın, sanatçının esnaflaşmamasıdır.

SEYDA, Mehmet

A

1) Başında.

Hayır.

Başta toprak reformu ile eğitim seferberliği olmak üzere, köklü bir değişimin gerçekleşmesine yanaşılmadığı için.

İşin sorumlularına gelince; demokrasiyi sadece (Gizli oy açık sayım) sayan bütün politikacıları, irisi ufağı ile, anmamız gerekecek.

2) İyi bir din adamı da, her şeyden önce bu ülke insanlarının mutlu olmasını isteyeceğine göre, öğretim sistemimizi, bize bu mutluluğu kazandıracak bir yöne çevirmeliyiz. Batı ülkeleri bugünkü aşamalarına "dua" ile değil, teknik alandaki ilerlemelerle gelmiş. Türkiye, hep geride kalmak istemiyorsa, yabancı ülkelere hep avuç açmak istemiyorsa; köy'ün işlenmemiş, açılmamış kafalarını işlemeli, yani, adı ürperti uyandırıyorsa adını değiştirip eski Köy Enstitüleri'ni yeniden kurmalı ve kötü "kâtip"ler yetiştiren orta okulların birçoğunu teknik okul biçimine sokmalıdır.

B

1) Türkiye'de okur, batı düşüncesini oluşturan kaynaklara karşı, bilim ve sanat alanında, büyük bir ilgi duyuyor. Bir uyanış döneminin içindeyiz.

Yerli yapıtlara ilgi, bu alanda bir doygunluk sağlanırsa gerçekleşecektir. Bu bir.

Sanatçılarımız, batılı düşüncelerden aldıklarını, toplumsal gerçeklerimize özgün bir şekilde uygulayabilmelidir. İki.

Bir iki gazete ile derginin, ya da bankanın dışında, partilerimiz ve devlet, ödüllü yüklüce yarışmalar düzenliyerek, sanatçıyı yazmağa kışkırtmalıdır. Üç.

Bu yapılamıyorsa, özel kitabevlerince yayınlanan, ya da sanatçının kendi parasıyla çıkan yapıtlar, söz olsun diye bir-

kaç tanecik değil, eğer değerli bulunuyorsa, daha çok sayıda satın alınıp bütün okul kitaplıklarına iletilmelidir. Dört.

2) Orta öğretimimizdeki edebiyat dersleri, öğrencileri sanki bu dersten soğutmak amacıyla programlaştırılmıştır. Aruz vezni kalıpları ile, Abdülhak Hâmit'i, Cenap Şahabettin'i bellemekten öğrencilerin canları çıkar. Hikâyecilik, Ömer Seyfettin'de tıkanır kalır. Roman örnekleri gene öyle.

Millî Eğitim Bakanlığı, sanat ve düşün çevrelerinin ileri gelenlerinden bir kurulla işbirliği yapıp, bu donmuşluğu eritebilir bence.

3) Tiyatromuzda bir ilerleme var. Neden? Devlet ilgilendi de, ondan. Sinemamızda böyle bir ilerleme yok. Çünkü; Devletin bu sanat kolu ile ilgilenmesi, senaryolarla filmlerin dar görüşle denetlenmesinden öteye geçmiyor. Çok yazıldı, daha da yazılacak: Sinema, büyük bir yatırım işi. Bunu da bugünkü koşullarda ancak Devlet yapabilir. Bugün, toplumu bütün sanat dallarından daha çok etkiliyen, eğitiminde büyük rol oynıyan sinema "özel teşebbüs"ün elinde kaldıkça, ekonominin değişmez kuralı burada da kendini gösterecektir: Her şeyden önce "kâr". Yani, bütün aşağılık duyguların sonuna dek sömürülmesi.

SÖZER, Önay

A

1) Atatürk, "çağdaş uygarlık düzeyine" çıkmamızı istiyordu, bunun için de bir yol çizmişti. Bundan da genel olarak anlaşılan, Atatürk devrimlerinin yaşatılmasıdır. Hemen burada duralım: "çağdaş uygarlık", bu, dural değil, değişmesi olan bir kavramdır. Bugün Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine eriştiği hiçbir biçimde söylenemez. Çağdaş uygarlığı bugün büyük endüstri kültürü temsil ediyor: rejimlerin adları ne olursa olsun, ekonomik düzenler birbirinden ne kadar ayrılabilirse ayrılsın, endüstri kültürünün verilerinin bu endüstriye dayanan ülkelerde birbirine yakın olduğunu, hiç değilse ortaya çıkan soruların ortak olduğunu sanıyorum. Teknik ve bilim (İsterseniz, bilim ve teknik diyelim) çağdaş uygarlığın temellerinde yer alıyor. Kendimiz için ne söyleyebiliriz? Atatürk'ün devrimleri, Batı Uygarlığına açılış yolunda kesin bir adımdır, bugünkü ekin bunalımını, eski ile yeninin çatışma-

sını da bu adımın kesinliğine borçluyuz, fakat Türkiye henüz "geri kalmış" bir ülkedir, Türkiyenin ekonomik soruları, geri kalmış ülkelerin ekonomik sorularıdır. Bugünkü durumu anlamamız, ister istemez, yukardaki soruya "hayır" la karşı çıkmamızı gerektiriyor .Bu durumun sorumluları, elbette kendilerini Atatürkçü ve devrimci kabul eden aydınlardır. Atatürkten sonra, gerçekleştirmek istediklerini iyi belirleyememişler, ülküseverliklerini ortaya koymuşlarsa da, gerçekleştirme yol ve araçlarını belirtmemişlerdir: o zaman ilkelerin anlamları da kaypaklaşmıştır. Bugün bütün mesele Atatürkçü olmak değil, Atatürk *gibi* olmakta, yeni bir bilinç ve korkusuzlukla soruları yeniden gözden geçirmektedir. Doğru olan bir şey var: Atatürk atatürkçü değildi.

2) "Bir eğitim seferberliğine hazırlandığımız şu sıralarda..." diyorsunuz, bu söz bana çok iddialı gözüktü. Bugün eğitim alanındaki belli bir gelişmeyi yadsımıyorum ama buna eğitim seferberliği demiyelim isterseniz. İlkece olan bu kaçınmamdan dolayı soruyu yanıtlamayı boşuna görüyorum.

B

1) Eğer bugün Türkiye'de, okurlar, çeviri yayınlara yerli yapıtlardan daha fazla bir ilgi gösteriyorlarsa, yerli yapıtların seviyesi karşısında, sevinilecek bir şeydir bu: tabiî yalnız okuyucu bakımından. 1954 ten 1960 a kadar süren dönemde (edebiyat matinelerinin moda haline geldiği dönemde) ise, durum bunun tersineydi. O sıralarda ilgi gören birçok Türk yazarı, sonradan okuyucusunu hayâl kırıklığına uğratmıştır: ya artık yazmayarak, ya da ilk yapıtlarındaki "parlaklığı" sürdüremiyerek. Daha genç kuşak, benim de içinde bulunduğum kuşak ise önceki kuşak kadar bile ilgiyle karşılanmamıştır. Bunun nedenleri vardır, başlıcası bu kuşağın "Intellectualism" hastalığıdır. Ama bu hastalık onların bilinçlenmesinde yararlı olmuştur. Bu kuşağın bugünkü durumuyla en çok kendisiyle uğraştığı, kendi içine kapandığı söylenebilir. Batı yazınının örnekleriyle kendilerini aldatmadan karşılaşmaları sonucunda duydukları eziklik, önceki Türk yazınının da bir temel olamayışı, bir çoğunu kendi güçlerinden şüpheye sürüklemiştir. Bugün yazmakta direnenler umutsuzluk içinde yazıyorlar. Bütün bu durum yazın alanındaki kısırlığı ve buna paralel olarak okuyucunun ilgisizliğini açıklamaktadır sanıyorum. Elbette,

bu koşullar altında çeviri yazınının zenginleşmesinde, okuyucunun bu yoldan beğeni eğitimi geçirmesinde yarar vardır. Bu durumun nasıl değişeceğini kesin olarak bilmiyorum: bu konuda hiçbir *yazara* öğüt verecek durumda değilim.

2) Orta öğretimde uygulanan "edebiyat dersi" programlarını yeterli bulmuyorum. Bana kalırsa geniş ölçüde batı yazını okutulmalı. Tanzimattan bugüne kadar gelen yazın ise, Batı yazını ile olan ilgisi belirtilerek okutulmalı. Orta öğretimde bilgiden çok eğitim ağır basar. Batı yazınının eğitim rolünü birinci derecede önemli görüyorum. Ancak Batı yazını da kendi tarihi ve koşulları içinde tanıtılmalıdır öğrencilere. Örneklerle birlikte yazın tarihi de verilmelidir.

3) Türk sinemasında ve tiyatrosundaki nicelik kabarmasının nitelikte bir denkliğe ulaşmadığı açıkça meydandadır. Yerli filmciliğin sorularına dokunan pek çok yazı yazıldı: film çevirenlerin sanat anlayışından yoksun oldukları, sansürün engelleyici tutumu, v.b. bugünkü Türk filmciliğinin başlıca çıkmazları olarak gözüküyor. Tiyatroya gelince: Türk tiyatrosu diye bir şey yoktur. Şimdiye kadar gördüğüm oyunlar, nice emekler pahasına da olsa hep aynı olanaksızlığın içindeydiler: seyirciyle sahne arasında gerçek bir ilgi kurulamaması, buna en çok yaklaşıldığı anlarda bile. Bunun nedeni de Türk seyircisinin tam kavrayıp izleyemiyeceği çeviri oyunlar ve yerli yazarların iyi yapıtlar ortaya koymayışı olarak gösterilebilir. Görünür neden budur. Ama bunun da arkasında kültür karşılaşması vardır. Halk tulûattan hoşlanıyor, oysa bazı "ciddî" oyun yazarlarımız, Amerikan oyun yazarlarına göre oyun yazıyorlar. "Aslan Asker Schweik" deki bildiriyi pek kimse umursamıyor veya anlamıyor, ama çoğunluk Genco Erkal'ın sevimliliklerini seyretmeğe gidiyor. Buna kim, ne karışabilir, nitekim kimse karışmıyor. Türk tiyatrosu diye birşey yoktur.

TARCAN, Mesut

A

1) Bu yaz güney illerinden birini gezmiştim. Ne çok bisiklet, ne çok motor sürücüsü vardı anlatamam. Ama bunların çoğu sakallıydı. Çoğunun ayağında şalvar vardı. Batı tekniğini benimseyen bu halk, doğu kılığından, doğu kafasından kurtulamıyordu nedense. Çağdaş uygarlık düzeyine erişemeyişi-

mizin nedenlerini burada aramak gerekir. Batıyı bir bütün olarak kabullenemedik biz. Batı kültürünün, batı uygarlığının ayrılmaz bir bütün olduğunu ulusça anlıyamıyoruz.

Ama Atatürk ilkelerinin savunucusu olan bir aydınlar ordusu gittikçe çoğalıp güçleniyor. Kamutayda, bakanlar kurulunda bile bu aydınlar ordusunun temsilcilerine rastlamak, insana aydınlık günlerin bir muştusu gibi geliyor. Çağdaş uygarlık düzeyine erişemedik elbet. Gene de bu uygarlığın Türk toplumunu gün gün daha çok etkilediği, eskiye özlem duyanların artık azınlıkta kaldığı, ilk bakışta görülen mutlu bir olaydır.

2) Öğretim sistemimizi A dan Z ye dek değiştirmek gerekiyor. Din ve teknik öğretim, özellikle köy öğretimi Türk toplumunun gereksinmelerini karşılayacak, Türk toplumunun sorunlarına ışık tutacak bir nitelikte değildir. Üstelik bu öğretim kurullarının gelişme çizgisi, ne saklıyalım, kişiye hiç te umut vermiyor.

Örneğin öğretmen okullarında bir ikilik var. Bir kısmı, köy enstitülerinin yapıcı ve dinamik havasını, değişen koşullar içinde başarıyla sürdüren 6 yıllık (köy ilkokuluna dayalı), ilköğretmen okullarıdır. Bir de ortaokullara dayalı, 3 yıllık öğretmen okulları var. Güç koşullar içinde kurulan bu okullarda mesleki bir formasyon sağlamak kolay olmasa gerek. Köy öğretimini gerçekleştirecek kadro bu okullarda yetiştiğine göre, ilk peşin bu ikiliği kaldırmak gerekiyor.

Din öğretimine gelince, memlekette 37 imam hatip okulu var. Bu okullardan müsbet kafalı din adamları yetiştirmek, memlekete büyük faydalar sağlayabilir. Ama bu okullarda böyle bir hava yaratmak kolay olmasa gerek. Laboratuvarı ,kitaplığı, işliği olmayan (çoğu böyledir) bu okulların sayısını dondurmak (kapatamadığımıza göre) akıllıca bir hareket.. Bu okulları ıslah etmek, laboratuvarı, kitaplığı, işliği ile müsbet bilim havasını. bu ışıksız yapılara sokmak gerekiyor.

Teknik öğretim okullarını da ekonomik ve endüstriyel kalkınmamıza paralel olarak geliştirmek zorundayız. Örneğin, kız enstitülerinde okutulan derslerin çoğu lüzumsuz ve faydasızdır.

B

1) Okurlar yerli yapıtlara ilgi göstermiyor. Bunun neden-

leri şunlardır sanıyorum. a — Yayınevleri, yazarlarımızı tanıtmak için yeteri kadar propaganda yapmıyor. b — Yazar eserinde geniş bir halk kitlesine değil, seçkin aydınlar diyebileceğimiz bir azınlığa sesleniyor. c — Yerli yazarlar batılı yazarların işledikleri konuları, öz ve biçimleriyle aktarmaktan öteye geçemiyor. d — Yazı dilindeki özleşmenin, konuşma dilini geride bırakacak kadar hızlı bir gelişme göstermesi. e — Gazetelerin eleştiri yazılarına yeteri kadar yer ayıramayışı. f — Okurları (sanatçıyı demiyorum) etkileyecek kadar tanınmış eleştiricilerin bulunmayışı. f — Okullardaki edebiyat kitaplarının, günümüz edebiyatına önemli bir yer ayırmayışı. g — Yabancı dil bilen aydınların, Türkçe yapıtlara ilgi göstermeyişi. Bu koşullar bizde kolay kolay değişemez sanıyorum.

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat dersleri programını yeterli bulmuyorum. Eski edebiyata ait bilgi ve kurallar çocuklara hiç bir şey kazandırmıyor. Örneğin ben divan edebiyatını okulda bir türlü sevemedim. İzlediğim dergi ve kitaplar gerçek şiiri daha iyi öğretti bana. Bu kez çağımın şiiriyle yetinemedim. Divan şiirine kendi isteğimle eğilip, bu şiirden asılanmak, estetik değer yargılarımı, sanat sezgimi, bu şiire dek uzatmak istedim. Hâlâ da bu yoldayım. Divan edebiyatı olsun, Tanzimat edebiyatı olsun... Bunlar öğrenciye hiç bir kazanç sağlayamıyor. Çocuklarımızın sözlü ve yazılı ifadeleri bu ölü dil, bu cansız metinlerle mi gelişecek.

Yapılacak iş, Divan ve Tanzimat edebiyatını, ayrıntılara inmeden, bir bütün olarak inceleyip, halk şiiri, batı edebiyatı ve Cumhuriyet edebiyatını (bilgi ve kural olarak değil) eserler üzerine eğilerek öğrenciye tanıtıp sevdirmektir.

TARUS, İlhan

A

. 1) Atatürk'ün çizdiği yol üstünde, tam bizi bıraktığı noktadayız. Din eğitimi, din etkileri, dinin siyasaya karışması ve sosyal hayatımıza yeni baştan sokulması konusunda oldukça gerilemiş sayılabilirsek de; Batı uygarlığına doğru çevrilmiş yüzlerin, kafaların, sayıca da, nitelikçe de artmış, güçlenmiş, kararlı bir aşamaya ulaşmış olmasını bu gerileme karşısında bir denklem unsuru sayabiliriz. Bu durumda O'nun dileklerinin gerçekleşmiş olduğunu öne sürmek elbette mümkün

değildir. Bunun nedenleri ve sorumluları nelerdir, kimlerdir, öyle mi? Kesin ve kısa:

Atatürk aslında akıllı ve cevherli bir toplum olan milletimize bütün gücüyle, içtenliğiyle inanmıştı. Haklıydı. Biz de inanıyoruz ona. Ancak yaşadığı ve yaşattığı dönemde bu toplumun yüzde doksanının okuma yazma bilmediğini hesaba katmıyordu. Gönül ve sevgi çevresinin daha iç yanlarında, çok daha iç yanlarda, devrimini sürdürüp geliştirecek bir ekip kursaydı, çok daha kısa, çok daha başarılı bir yol tutturmuş olacaktı. Akıl çevresindeki kadroyu meydana getirecek olan bu ekip, uygarlık ve kültür çemberlerini dışarlara doğru genişletecek, yayacaktı. Atatürk bunu sezmedi mi? Bu işe girişmedi mi? Sezdi, girişti. Necati, Vasıf, Mahmut Esat, Reşit Galip gibi Batılı kafaların öncülükleriyle üniversiteye, yeni kuşaklara, gençliğe doğru yol almağa başladı. Kadrosunu tamamlamasına, çemberini bağlamasına ve ekipi tam olarak kurmasına sağlığı elvermedi. Ondan sonra gelenler için bu uygarlık plânı tam bilinmlyen, ya da unutulması yeğ tutulan bir şeydi. Ata'nın güvendiği çevrelerde de karakter bozuklukları boy verdi. Ata dayanağından yoksun kalan ekonomik düzen baş aşağı gidince kültür kesafeti sulandı; uygarlık heyecanı tavsadı; devrim hareketi durdu.

Bunun sorumluları, Atatürk'ün yerini doldurmağa çalışanların ve onlara baş yardımcı kesilenlerin omuzlarındadır.

2) Öğretim sistemimiz, geri kalmış milletler arasında bile özelliği bulunan memleketimizin gerçekleriyle tam uyuşmazlık halindedir. Metod, ileri gitmiş memleketler arasında dahi özelliği olan bir iki yabancı plândan kopyadır. Ayrıca ve en kötüsü, yurdumuzun, insanımızın ihtiyaçlarına tam yatkın bir eğitim sistemi kuracak canlı öğelerden de yoksunuz. Öğretmenlerin topyekûn yakınmalarına, bağırışmalarına karşın, o takımın içinden çıkıp idareci düzeye erenler, hemen geriye sıçrayıp sapa, güvenli yerlerde saklanıyorlar. Bunun nedeni, yeni bir eğitim sistemi kurma gücünü kendisinde bulup görenlerin, ancak sorumsuz çevrelerde tutunabilmeleridir. Sorumsuz çevrelerde herşey kolaydır. Herşey söylenebilir. Tam bilgi, yeterli karar gücü ile öne düşüp gordiumu çözecek kişimiz yoktur.

Bu yüzden eğitim sistemini olduğu gibi bırakıp öğrencileri anormal yollardan memleket gerçeklerine doğru kaydırma yolunu tuttular. Bu bozuk düzenin yanında yurdu geri geri götürüp uçuruma göçürecek din eğitimi, gereğinden çok daha

sistemli çalışıyor. Kesin surette yasak edilmesi, konunun niteliği icabı özel tedbirlere bırakılması zorunlu olan din eğitimi, bugün hiç bir alanda görülmedik para olanaklarına, teşkilât ve dayanaklara, düzenli plânlara bel vermiş bulunuyor. Bu gidişle çürük ve realiteden uzak eğitim sistemimizin günün birinde din eğitimi örgütünün baskısı altında yıkılıp gümbürdiyeceğinden korkulur.

B

1) Yerli yapıtlara ilgi, herkes biliyor, Cumhuriyet'ten bu yana, ağır aksak ilerlemekte idi. Güç belâ kazanılabilen okuma eğilimi, okuma zevki, birdenbire denilebilecek biçimde, sönmeğe başladı. Bence bunun nedeni, Batıdan köksüzce ve kültürsüzce akıp birikinti yapan modern akımlardır. Kaynak memleketlerde bile doğru dürüst ilgi yaratmamış sanat yollarının ve o yollarda bitip yeşermiş yapıtların bizde şiiri, hikâyeyi, plâstiği, kısaca sanatı sarması, klâsik kültür almamış okuyucuyu edebiyattan soğutmuştur. Tam deyimiyle gelişmiş bir okuyucu kalabalığı var olsaydı belki korku yoktu. Ama klâsik romanın kültürüne ve zevkine anca erişen, Yirminci Yüzyıl Batı şiirini anca tatmıya başlıyan, dünya durdukça yaşıyacak (hikâye) türünü yeni yeni kavrıyan okuyucu kitleleri, üç beş delikanlının kütük Fransızca gölgesinde uyduruverdikleri şaşılası yeni sanat karşısında apıştı. Okuyucu son yirmi yılın yapıtlarını horladı. Ne yapacak? Çeviriyi deniyor.

Bu konuda gündelik gazetelerin oynadığı çirkin, korkunç rolü belki daha önce belirtmem gerekliydi. Ama gönlüm, yermek için dahi, elvermedi. Yerli, yerleşik sanatın, köklü ve yarınlı sanatın pek sınırlı kollayıcılarının başında - bilhassa romanın - gündelik gazeteler geliyordu. Ama ne gördük? Okuyucu düzeyine inip sürüm yapma eğilimi, politikanın, fıkra türünün, genel ahlâk ve zevk dozunun yanı sıra, palazlandı. Şimdi en büyük gazeteler, bayağı tarih romanlarına, ondan da aşağılık kadın yazarların yapıtlarına koşuyorlar. Türkiyeye yeni yeni girmeğe başlıyan Batı kültürünün ve Batı uygarlığının küllendirilmesinde, Batı zevkinin aşağılara düşürülmesinde Babıali gündeliğinin sorumluluğu büyüktür.

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat programı kertesinde gülünç, insan düşüncesinden de insan haysiyetinden de uzak, başka bir konu düşünemiyorum. Devletin kanadı altında

Devletin Öğretmenleri, Devlet kitapları ellerinde, hâlâ bir takım moloz müstehaseleri ballandırıyorlar. Türk edebiyatının aşağı yukarı başlangıcını teşkil eden adlardan, eserlerden o programlarda ancak korkuyla, bölük börçük söz açılabiliyor. Onca ilerici olduklarını söyliyen öğretmenlerimiz, dışarda savundukları çağdaş sanatı okulda unutma yoluna gidiyorlar. Resmî baskı biraz da öğretmenin elinde biçim bulur. O isterse yeni kuşaklara çağdaş sanat zevkini aşılamayı, bir vicdan borcu olarak, görür, becerir. Hani ya! Diyojen'in feneri, gel tutun parmaklarıma!

3) Türk sinema ve tiyatrosunda son yıllarda göze çarpan zenginlik, sorunuzun sözcükleri altında da sezildiği üzre, sayıdadır. Oynanan piyesler de, çevrilen senaryolar da, ilkel niteliklerini bir türlü yırtıp öteye geçememiş yapıtlardır. Bunun nedeni o kadar açıktır ki, sözü uzatmayı hiç de gereksinmiyorum:

Senaryoları seçen film frodüktörleri de, tiyatro eserlerini eninde sonunda seçen rejisörler de yetersiz kişilerdir. Bunların tümü, gerekli sanat eğitimi görmemişler ve belli kültür düzeyine erişmemişlerdir. Dünyanın bir köşesinde, hattâ Güney Viyetnam'da ya da Kore'de, senaryoları tüccarlar, sahne eserlerini de aktörler seçmezler.

TAŞER, Suat

A

1) Önce. UYGARLIK kavramı üzerinde duralım. Nedir uygarlık? Uygarlığın öğeleri nedir? Nerede, hangi koşullar altında belirir? Uygarlığın doğurduğu sonuçlar nelerdir?

Bu soruların karşılığını, çağımızın ünlü uygarlık tarihçisi Will Durant'dan alarak veriyoruz:

"Uygarlık, kültürel yaratmayı kolaylaştıran, insanı kültürel yaratma yolunda isteklendiren toplumsal bir düzendir. Dört öğeden meydana gelir: ekonomik hazırlık, politik yapı, töre, gelenekler, bir de güzel sanatlarla bilginin sürekliliği. Uygarlık, uyumsuzluğun, karışıklığın, güvensizliğin bittiği yerde başlar. Çünkü, korku yenilince, görüp anlama isteği ile yapıcılık gücleri özgür kalır. Böylece, insan da, doğal dürtü yolu ile, yaşamı, kavramıya, işleyip geliştirmiye doğru yönelir."

İmdi, çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için Mustafa Kemal'in yaptıklarını Atatürk'ten dinliyelim:

"Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra, içerde ve dışarda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız devrimler... İşte, Türk Genel Devriminin kısa bir deyimi."

Savaş boylarında iç ve dış düşmanlarla gözgöze, dişdişe vuruşup dövüşen Mustafa Kemal, sadece sömürgenliği ve sömürgenleri tepelemekle yetinmemiş, yeni bir gücle ulusal birlik inancında birleştirdiği Türk toplumunu, doğunun gerletici ya da ilerlemekten alıkoyucu bağlarından kurtaran "arasız devrimleri" ile, yepyeni bir temel üzerine oturtmıya çalışmıştır. Bugün, "Atatürk ilkeleri" dediğimiz ilkeler işte bu çalışmadan doğmuştur. Yaptığı ve yapılmasını buyurduğu devrimlerin dışında, ötesinde, gerisinde Atatürk'ü ya da uygarlığı aramak değil, düşünmek bile olanaksızdır.

Atatürk, devrimleri ve ilkeleriyle, toplumumuzda yaratmayı kolaylaştırmayı, vatandaşı kültürel yaratma yolunda istekleridirmeyi biricik amaç edinmişti. Ekonomide olsun, politik yapıda olsun, törel geleneklerde olsun, bütün eski düzenleri bu amaçla yıkmış, bu amaçla yenilemişti. "Güzel sanatların her şubesi için Kamutayın göstereceği alâka ve emek, milletin insanî ve medenî hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir," sözünü de bu amaçla söylemişti. Meydan savaşlarından T. B. M. Meclisleri kürsülerindeki savaşlarına varıncıyadek, gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmek için uğraştığı herşeyi şu tek sonuca bağlamak istemiştir: uyumsuzluğu, karışıklığı, güvensizliği yokederek yeni Türk toplumunu yeni bir uygarlık düzeyine ulaştırmak. Çünkü, "Medeniyet öyle kuvvetli bir ışıktır ki, ona bigâne olanları yakar, mahveder," diyor.

Acı bir gerçektir ki, şu uzay çağında biz hâlâ İNSAN'ın temel hakları üzerinde verimsiz tartışmalar ve çekişmelerle vakit öldürmedeyiz. Politik yaşantımız, ekonomik gidişimiz, eğitim düzenimiz, sanat-fikir kıvrantımız ortada. Atatürk'ü, devrimleri ve ilkeleriyle birlikte gömmenin sonucudur bu, başka birşey değil. 27 Mayıs, Atatürk ruhunun bir ân için parlamasıydı. Gelgelelim, çıkarcılar bu parıltıyı hemen söndürmenin kolayını buldular. Bugün bir kere daha karanlığa düştüysek, o ruhun parıltısından yoksun bırakıldığımız içindir. Uygarlığı, Atatürk'ün belirttiği anlamda, bütün gerekleri ve yönleriy-

le, bütün koşulları ve zorunluluklariyle kavramadıkça, bunları bir bir gerçekleştirmiye çalışmadıkça, içinde bocalayıp durduğumuz karanlıktan kurtulmamız olanaksızdır. Yurdunun, ulusunun çıkarından çok kendi kişisel çıkarını, her ne pahasına olursa olsun sağlamıya çalışan politikacı düpedüz yurt haini, ulus hainidir.

Atatürk'ün heykellerine inen çekiçler, sadece onun bronz varlığını parçalamakla kalmamış, ülküsünde yarattığı ve yaşattığı ileri, uygar Türk ulusunun temellerini de zedelemiştir. Çıkar düşkünü politikacı kültürel yaratmayı engelledi. Çıkar düşkünü politikacı, ekonomik, demokratik yapıyı kemirdi. Çıkar düşkünü politikacı, törel gelenekleri bozdu, güzel sanatlarla bilginin gelişimine köstek vurdu. Çıkar düşkünü politikacı, uyumsuzluğu, karışıklığı, güvensizliği arttırdı. Çıkar düşkünü politikacı, korkuyu dizginsiz bırakarak yapıcılık güclerini tutsak etti. Böylece, insanımız da İNSANCA yaşıyamaz oldu.

Atatürk'ün, çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun neresinde bulunduğumuzu varın siz hesaplayın artık.

Çıkarcı politikacıyı Atatürk'ün ruhu çarpsın derim!

2) Öğretim sistemimizi Atatürk ilkelerinin ışığı aydınlatmalıdır. Dolambaçsız bir laiklik anlayışı kökleşmelidir. Dini, oy avcılığı için yem olarak kullanmamalı ve kullandırtmamalıdır. Teknik öğretim kurumlarını, imam-hatip okullarının ardından çekip önüne koymalıdır. Ayrıca, imam-hatip okullarına da Atatürk'ün ilkeleriyle devrimcilik anlayışını sıkıca yerleştirmelidir. Köy öğretiminde Köy Enstitüsünden başka çıkar yol yoktur; bu yolu en kısa zamanda yeniden açmalıdır.

B

1) Günümüzün okuru toplumsal sorunlar karşısında eskisinden çok uyanık bir düzeye erişmiştir. Yerli yapıtlar, bu uyanıklığın sonucu olan öğrenme ve anlama susuzluğunu gereğince gideremektedir. Çeviri yapıtlar ise, sorunlar üzerine korkmadan eğilmekte, bu sorunları korkusuzca eşeleyip deşelemektedir. Yabancı yazarlar, gerçekçi yazar olmak yüzünden "fişlenmemektedirler.

Anayasamızın satırları arasında mışıl mışıl uyuyup duran düşünce-söz-yazı özgürlüğü ortaya çıkıp da yazarın elini ve kalemini bağlıyan görünmez bağları koparıp atarsa, o zaman

yerli yapıtlara da daha bir tad gelebilir. Demokrasi zümrüdüanka kuşu değildir. Karalayıcı, çamurlayıcı zihniyetle demokrasi bir arada yaşıyamaz. Çıkarcı politikacının çıkarına dokunan her sözü, her yazıyı "fiş" ledikçe, o demokrasi, zümrüdüanka kuşu kadar bile gerçek olamaz.

2) Hiç yeterli bulmuyorum. Edebiyat yürüyen yaşamla yürür. Yürümüyorsa, yaşamın dışında kalıyor demektir. Yaşamın dışında kalan bir edebiyatın da yaşıyan insanla, toplumla ne ilgisi olabilir? Edebiyat, ne kurallar yığınıdır, ne de bilgiler toplamıdır. İnsana yaşama hızı, yapıcılık gücü, olumlu yollarda başarı elde etme direnci vermiyen edebiyat, edebiyat değildir. Kötü niyetlilerden fışkıran korkuyu tezelden yokedip yaşamla, insanla, toplumla barışık bir edebiyat anlayışına ve öğretimine doğru gitmek zorundayız.

3) Hayır. Edebiyat konusundaki görüşlerimi bu sorunun karşılığı olarak tekrarlıyabilirim.

TECER, Ahmet Kutsi

A

1) "Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yol" nedir? Devrimler!

Atatürk devrimleri millî hayatımızda büyük değişiklikler yaratmıştır, ama bunların bütünü ile amacına varması için daha çok yol almamız lâzım. Atatürk gençliğe bir çağrısında bu yolda bizlere düşen ödevi şöyle açıklıyor:

"Benim Türk milletine, Türk Cumhuriyetine ve Türklüğün istikbaline (geleceğine) ait görevlerim bitmemiştir. Sizler onları tamamlayacaksınız. Siz de, sizden sonrakiler de benim sözümü tekrar ediniz." Her kuşak bunu tekrarlamaya hak kazanmak için de ilkin kendine düşeni yapmış olmalıdır. Eğer biz bize düşeni yapmamışsak bundan sorumluyuz. Nitekim, bugünkü durumda, hepimiz az, çok sorumluyuz.

2) Eğer bir eğitim seferberliği yapıyorsak bu programın her basamağında sanat öğretimine geniş yer vermeliyiz. Maddî ve mânevi kalkınma için girişilen bu harekete ancak o zaman "seferberlik" adı verilebilir.

B

1) Çeviriler her dilde yazılmış en iyi yapıtlardır, bunu

unutmamalı. Ancak, okuyucu lehine bir sonuç çıkarabiliriz bundan: Demek ki okuyucu iyi şeyler arıyor. Öyleyse yerli yapıtların da o seviyeye erişmiş olması lâzımdır. Bunun ayarlanması işi gerçek eleştirmenlere düşer. Bizde en az gelişen çığır da eleştirme, inceleme çığırıdır. Dergiler, gazeteler bunlara fazla yer ayırmalıdır. Bir de dergiler, gazeteler daha titiz davranmalı, her yazıyı sayfalarına geçirmemelidir.

2) Orta öğretimde edebiyat programları, on yıl oluyor, yenileştirildi. Ama, bir adım daha lâzım: Programlarda Cumhuriyet dönemi yapıtları ağır basmalıdır.

3) Sinema ile tiyatroyu ayrı ayrı düşünmek lâzım. Sinema geniş imkânlara sahiptir. Kolay para kazanmak hırsı yenilebilirse "nicelik" le birlikte "nitelik" de sağlanabilir. Tiyatroda "nitelik" sağlamak için sahnelerimizin birer "standard"ı olmalıdır. Her sahnede her çeşitte, her eğilimde oyun seyrettirmek yerine her çeşit oyunun ayrı bir sahnesi, her eğilimin samimî tarafdarları bulunmalıdır.

TİRYAKİOĞLU, Samih

A

1) Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun henüz yarısına bile ulaşmamış olduğumuzu, O'nun bize aşıladığı hızın çok kesildiğini söylemek yerindedir.

Büyük Önderin dilekleri gerçekleşmemiş olduktan başka, onun ölümü sırasında ulaşmış olduğumuz noktadan, - özellikle 1950 - 1960 döneminde - geriye dahi gittiğimizi iddia etmek yanlış olmaz.

Bunun nedenleri, en başta, büyük halk yığınlarına hoş görünüp seçimlerde oy avlamak için yapılan tâvizlerdir. Sorumluları da yalnız kendi günlük çıkarlarını düşünen sokak politikacılarıdır.

2) Öğretim alanında uzman olmadığım için bu konuda ancak aklımın erdiği kadarını söyliyebilirim: Hurafelerden sıyrılmış, aydın ve olumlu bir din öğretimi, büyük yığınların ışıklandırılıp doğru yola götürülmeleri bakımından; teknik öğretim memleket kalkınmasını daha çabuk gerçekleştirmek ve bu alanda duyulan boşluk ve ihtiyacı gidermek bakımından;

köy öğretimi de büyük yığınların bilgisizliğini en kısa zamanda gidermek ve en azından ilkokulu bitirmiş büyük bir yurttaşlar topluluğu yaratmak bakımından daha pratik, verimli ve kestirme metodlarla yapılmalıdır.

B

1) Bana kalırsa okurlar - pek azı müstesna - kaliteli yerli yapıt bulamadıkları için çevirilere rağbet gösteriyorlar. Bu, belki de yazarların zevk ve düşünce düzeyinin, okurlarınkinden daha aşağı olduğunu göstermektedir: Okuyucu, yazarın kendisinden daha az bilgili olduğunu anladığı anda, özlediklerini yabancı yazarlarda arıyor ve onları daha büyük ilgi ile izliyor. Durumun değişmesi için yerli yazarlarımızın da en az okurlar kadar yabancı ülkeler düşünce ve edebiyat akımlarını izleyip kendilerini ona göre ayarlamaları gerek.

2) Edebiyat öğretimi konusunda uzman olmadığım için pek bir şey söyliyecek durumda değilim. Fakat eski edebiyatımıza ait şekilci ve kalıpçı kurallarla bilgilerin, çocuklara bir edebî kültür vermeğe yeteceğine inanmıyorum doğrusu.

3) Türk sinema ve tiyatrosunda son yıllarda görülen nicelik, ne yazık ki, nitelikle atbaşı beraber gitmemektedir. Yerli yazarlar için söylediklerimi, yerli tiyatro yazarları ve film yapıcıları için de söyliyeceğim.

Halkın kültür düzeyinin düşük oluşu, bu konuda bir mazeret sayılamaz. Onun zevkini inceltmeğe çalışmak, tiyatro yazarlarıyla film yapıcılarının ödevidir. Devlet Tiyatro ve Opera temsillerinin mümkün olduğu kadar çok sayıda kimseler tarafından seyredilmesi imkânını sağlayarak halkın zevkini inceltmek; sinema alanında da yabancı film yapıcılarının teknik ve para imkânlarından faydalanarak "co-production (koprodüksiyon)" şeklinde, kaliteli filmler yapmak, gerçek bir ilerlemenin başlıca koşulları gibi görünüyor bana.

TOLLU, Cemal

A

1) Atatürk'ün çizdiği yolun, ölümünün üzerinden yirmi beş yıl geçmiş olmasına rağmen, henüz başındayız ve aksak adımlarla yürüyemez bir durumdayız. Büyük önderin dileklerinin gerçekleşmesi için, daha çok yaşaması lâzımdı. Aradan

geçen şu yirmi beş yıl içinde onun irade ve azmini taşıyan, onun çizdiği yolda tam bir inançla bu milleti yürütecek kudrette birinin aramızda bulunmadığı görülüyor. Atatürk çapında insanlar az yetişir. Onun eşsiz varlığının bıraktığı boşluğu bugün daha çok anlıyoruz. Fakat Demokratik bir rejimde bütün bir milletin işbirliği sayesinde, yeri doldurulamıyacak olan Atatürk'ün çizdiği yolda bir hayli ilerlemek mümkün olurdu.

İstiklâl mücadelesi yıllarının temiz ve idealist ruhu kaybolmuş, yerini şahsi menfaat hırsı almıştır.

Adedi pek az olan iyi niyet sahibi aydınlarımıza çalışma imkânı vermeyen politikacıların sorumlu olduklarına inanıyorum.

2) Memleketimiz nüfusunun çokluğunu teşkil eden köylünün, çağımızın uygarlık şartlarına uyacak bir düzeye getirilmesi birinci derecede önemlidir. Bunun için köy çocuklarını, doğdukları toprağa bağlanacak ruhta ve köyünü kalkındıracak kudrette yetiştirmelidir.

Köy öğretmeni yetiştiren okullara ve yatılı bölge okullarına şiddetle ihtiyaç vardır. Ancak bu okullardan yetişenlere, Ordu mensuplarına verilen haklara eşit haklar tanınmalıdır. Öğretmenlerin vekar ve haysiyeti mali imkânlarla da korunmalıdır. Molla ve softa okullarından ziyade, daha geniş bir dünya görüşüne sahip din adamları yetiştiren müesseselere muhtacız. Uyanık bir köy imamının ,halkın, köylerin kalkınmasında iyi tesirleri olabilir. Dinî akidelere bağlı bir kitlenin karşısına din aleyhtarlığı ile veya onların bu inançlarına duygusuz kalarak değil, vicdan hürriyetine saygı göstererek halkın bâtıl itikadlardan kurtulmalarına ve uygarlık düzeyine çıkmalarına yardım edilmelidir.

At sırtında dahi gidilemiyen köylere uygarlık giremez. Yoldan ve okuldan mahrum köylere gönderilen öğretmenler, çevrelerine faydalı olamadıkları gibi, kendileri de ümitsizliğe düşebilirler. Bunun içindir ki, Millî Eğitim dâvasını, su işlerine ve kara yollarına hız vererek yürütmek icap eder.

B

1) Çeviri yapıtlar, aslının güzelliğinden kayıp etmiş olsalar dahi, tadını alanlar için, pek çok yerli yapıtlardan daha doyurucu oluyor herhalde. Son yıllarda roman ve hikâyeciliğimiz büyük bir gelişmeye varmış olmakla beraber, Batı dünyası-

nın yüzyıllar boyunca vardığı düzeyden biraz uzaktayız. Plâstik sanatımızda da görüldüğü gibi.

Fakat diğer bir neden de; aşağılık duygusu ile kendi yapıtlarımıza önem verilmemesidir. Çok defa yerli yapıtlar okunmağa lüzum görülmez. Yerlinin tadını duyacak bir düzeye henüz ulaşamadığımız anlaşılıyor. Nitekim, çoğu aydınlarımız, Türk çini ve halılarını, batı ülkelerindeki müzelerde görmeden, onların hakiki değerini küçümsemekte idiler.

Bazı yerli yapıtların yabancı bir dile çevrilmesi, yazarların da her yazdıklarının güzel olmadığını kabul ederek biraz daha titiz olmaları faydalıdır.

Esefle kaydedelim ki; yerli yapıtların değerini okurlarımızın anlamaları için bu yapıtların batı yollarından yurda tekrar gelmeleri ile mümkün olacaktır. Aradaki güvensizliği silecek olan tedbirlerden biri de bu olabilir.

Ne muhafazakâr bir Osmanlı dili, ne de uydurma bir dil olan, yüzyılların işlediği ve arıdığı güzel bir Türkçeye muhtacız.

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat dersleri yeterli değildir. Eski edebiyatımıza ait kural ve bilgilerin öğretilmesi, ölü dillerden birini öğretmek gibidir. Eski edebiyat ancak üniversitelerde ve ayrı bir ihtisas kolu olarak kabul edilmelidir. Yüzyıllar boyunca meydana gelen bu yapıtları ne inkâr, ne de ihmal edebiliriz. Fakat bu ders orta öğretimde çocukların kaldıramıyacakları lüzumsuz bir yüktür.

İhtisas sahiplerinden başkasının ilgilenmiyeceği bilgilerle çocukları yormanın faydasızlığı aşikârdır. Hiç şüphesizdir ki, Türk edebiyatı tarihi içinde eski edebiyatımızdan da birkaç örnek verilmelidir.

3) Türk sinema ve tiyatrosunda göze çarpan nicelik alanındaki ilerleme nitelik alanında da hissediliyor. Bu nitelik bilhassa tiyatroda daha çok görülmektedir. Sinemacılığımız; daha çok sermaye sahiplerinin emrinde işlediğinden, ticarî bir düşüncenin şartlarına uymaktadır. Halk çoğunluğunun yanlış anlaşılan zevki istismar edilmektedir.

Bu konuda daha çabuk ve daha gerçek bir ilerlemenin koşullarını münakaşa edecek durumda değilim.

TÖR, Vedat Nedim

A

1) Az gelişmiş milletlerin en büyük düşmanı zaman israfıdır. Cumhuriyet ilân edileli 40 yıl geçtiği halde Türkiyemiz hâlâ "geriler ailesi" içinde sayılıyor. Bu, utanç verici bir gerçektir.

Demagojiyi değil, "ilmi milletin hakiki mürşidi" yapıncaya kadar, bu ağır gelişme temposundan da kurtulamayız.

2) İlmi mürşid yapabilmek için de geniş bir kalite savaşına ihtiyaç vardır. Milletler, kaliteli evlâtlarının sayesinde ilerler. Onun için eğitim seferberliğini de bir "kantite gösterişi" olmaktan kurtarmalıyız.

B

1) Demek ki millet "kaliteli eser" ler istiyor. Memleketimizde de kaliteli eserlerin yaratılmasını teşvik edici tedbirler almamız gerekiyor. Meselâ, ödüller, primler ve vergi muafiyetleri v.s. gibi.

2) Bugünkü edebiyat dersleri gençlerimizi edebiyattan soğutmaktan başka bir işe yaramıyor.

3) Sinema ve tiyatroda kantite düşkünlüğü bir nevi enflasyona götürüyor. Her enflasyonda olduğu gibi bu alanda da değerler baş aşağı gidiyor. Film ve tiyatro prodüksiyonunda da "kalite" yi teşvik için "kaliteyi koruma zihniyeti" nin hâkim olduğu bir kültür politikasına ihtiyaç vardır.

TÜTENGİL, Cavit Orhan

A

1) Çağdaş uygarlık düzeyine çıkan yolun neresinde olduğumuzu söylemek güçtür. Çağdaş uygarlık düzeyinde olan toplumlarla olmayan toplumlar arasında yapılacak kıyaslamalarda ele alınacak ölçülere göre değişik sonuçlara varmak mümkündür. Biçim benzerlikleri ve aynı kelimeleri özdeş kurumlar için kullanmakta olduğumuz sanısı objektif bir kıyaslamayı yetesiye güçleştirmektedir. Dünyada olup bitenlere sırtını çevirerek kendi kendisini tekrara yönelen toplumumuz için, gerçek dışı zorlamalar olumlu bir sonuç vermeyince, kurtulu-

şu (bile bile lâdes) lerde aramak eğilimi güç kazanmaktadır, denebilir.

Atatürk'ü anlamak basamağına henüz ulaşamamış olan toplumumuz, *Atatürk'ü tamamlamak* için zorunlu olan hamleyi elbette gösteremez. Sorumlulara gelince; yanlış Atatürk yorumcuları ile Atatürk goygoycularının, Atatürk'e karşıt olanlardan daha çok bu sorumlulukta payı olduğunu sanmaktayım.

2) Bir Eğitim Seferberliğine hazırlandığımızı nereden çıkardığınızı bilmiyorum. Eğer böyle bir şey varsa, tezelden ondan vazgeçilmesini dileyerek "küçük şeyler"e yönelmemizi sağlık vermek isterim. Gerçeğe yönelen iş yerine "büyük lâf"a olan tutkumuz bizi yeni "seferberlik"lerden esirgesin.

Öğretim sistemimizde değişikliği gerekli kılan şey, Türk toplumu için gelecekte gerçekleşmesini istediğimiz hedefler olabilir. Yarınm toplumunda din kurumu, teknik ve uygulanışı, köy topluluğu ne biçimde gerçekleşsin istiyorsak, söz konusu etiğiniz değişiklikler de o oranda ele alınmak gerekir. Öğretim sistemi kendi başına düşünülemiyeceğine göre önce amaç bildiğimiz toplumu belirtmek, sonra da bu topluma ulaşabilmek için eğitim ve öğretim görevlerini saptamak lâzımdır. Meselelere bu açıdan baktığımız ise kolay kolay söylenemez.

UYGUNER, Muzaffer

A

1) Atatürk'ün çağdaş uygarlık düzeyine çıkabilmemiz için bize çizdiği yolun neresinde olduğumuzu, soruyu okuduktan sonra, bir kez daha düşündüm. Bir ölçü bulamadım. Ahmet Haşim'in Yarı Yol adlı şiirinin son iki dizesi geldi aklıma:

Yarı yoldan ziyâde yerden uzak,
Yarı yoldan ziyâde mâha yakın.

Sanıyorum ki bu dizelerden başka ölçü de yok. Sonra bir tekerlememizi anımsadım: Az gittik uz gittik - Dere tepe düz gittik. Bir de ardımıza baktık ki bir arpa boyu yol gittik. Gerçekten de öyle durumu Henüz bir arpa boyu yol gittik. Söylevlerinin birinde şöyle demişti: "Öyle bir iktisat devri lâzımdır ki memleketimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamasının neye mütevakkıf olduğunu öğrensin ve o esbaba tevessül eylesin. Cümlemizin arzusu şudur ki bu memleketin efradı elle-

rinde nümuneleriyle ziraatın, ticaretin, sanayiin, sa'yin, hayatın bir mümessili olsun ve artık böyle fakir ve bu millet hakir" olmasın. Kırk yıl önce söylenen bu sözler bugün de söylenemez mi? Devrim hareketi, bıraktığı yerde ve belki de daha geride değil mi bugün Hangi alanı gözönüne getirirsek getirelim, onun dilekleri gerçekleşmiş değildir. Bunun nedenleri, tembellik ,bilgisizliktir. Bilgisiz bir iş yapılamaz, yapılsa bile iyi sonuç alınamaz. Çalışmadan da armut ağzımıza düşmez. Herşeyden önce bu gerçekleri bilmeliyiz. Çarşaflıların aday olup çarşafı methettiği, sakallıların bilgisizce konuştuğu memlekette Onun dileklerinin gerçekleşmesi mümkün de görülmemektedir.

2) Öğretim sistemimizde tam bir değişiklik yapılmalıdır. 97 kişinin bir sınıfa doldurulduğu ve tesadüfen sınıf atlandığı bir öğretim sistemi verimli olamaz. Amaç diploma değil bilgi olmalıdır. Amaç ezberleme değil öğrenme olmalıdır. Özellikle teknik öğretimde bu daha önem kazanır. Bir aracın başında çalışan 20 kişi bir şey yapabilmiş sayılamaz. Deneylerin öğretici kişi tarafından yapılması yetmez. Bugünün öğretimi deneye, buluşa dayanmaktadır, körükörüne kitap ebzerlemeye değil. Din öğretiminde de müsbet bilimlere örnek vermek gerekir. Dünya artık sarı öküzün boynuzunda durmuyor. Dünya tekniğin ve bilginin, çalışmanın üzerinde duruyor. Katıldığınız bir seminerde karşılaştığımız iki papazdan biri (Kostarikalı) ilâhiyat, öbürü (Kolombiyalı) sosyoloji ihtisası yapmıştı. Biz şimdilik bunu bekleyemeyiz. Fakat bilimsel yöntemle yetişmiş din adamına muhtacız. Köy öğretiminde ise köy enstitülerine dönmeli ,bölge okulları sistemini uygulama olanaklarını araştırmalıyız.

B

1) Okurların yerli yapıtlar yerine yabancı yazarların yapıtlarını istemeleri ve okumalarının tek nedeni, yapıtları değerlendirme yeteneklerinin olmamasıdır. Yabancı yapıtlar, ummanın içindeki inciler gibi, değerli ya da değerli olduğu kabul olunan yapıtlardır. Okuyucu bu yargılar sonucunu benimsemekte, kendisi değerlendirme yoluna gitmemekte, gidememektedir. Yerli bütün yapıtlar değerli olmayabilir. Bütün yabancı yapıtlar da değerli değil aslında. Okuyucunun duyduğu değerli yapıtlar süzgeçten geçirilen yapıtlardır. Yerli yapıtları da bi

zim okuyucumuz süzgeçten geçirecektir, geçirmelidir. Bu durumun değişmesi için, okullarda yapıtları değerlendirebilme yeteneği kazandırmamız gerekir. Aksi halde bugünkü tembellik ve bunun sonucu yabancı yapıt isteği sürüp gider, yerli sanatçılar da okuyucusuzluktan değerli yapıt ortaya koyamaz.

2) Orta öğretimde uygulanan edebiyat dersleri programı yeterli değil. Geçenlerde lise I de okuyan kızım "zengin kafiye"yi soruyordu. Edebiyat kitabında bütün kafiye çeşitleri beleltiliyor. Bir bakıma iyi diyelim. Ya o âruz kalıplarını, divan şiirinin ağdalı dilini öğretmeye ne lüzum var. Bunlar kültürümüzü ve sosyalliğimizi yapan öğeler hiç şüphesiz. Ama yalnızca kural ezberlemek yetmez, zevki aşılamak gerekir. Zevk olmadan meşk olmaz. Edebiyat zevk işidir biraz da. Not almak için ezberlenen kuralların zevkle bir ilintisi olamaz.

3) İnanıyorum buna. Daha çabuk ilerleme için tiyatrolarımızı artırmalıyız. Ankarada bilet bulmak için kuyruk olan ve bu yüzden bir çok yapıtı göremeyenlere görmek olanağını verecek tedbirler düşünmeliyiz. Her gün artan tiyatro sayısını daha, daha çok artırmalı ve köye sokmalıyız. Halkevlerinin yeniden kurulması bu bakımdan mutlu bir hareket olacaktır, sanıyorum.

ÜSTÜN, Dr. E. Faik

A

1) Bizi esas anlamda Batıya yönelten Atatürk, Batılı olmazsak yaşayamıyacağımızı biliyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında bile Batılılaşma sorununu düşünüyor ve bu konuyu işliyordu. Savaşın zaferle sonuçlanmasından sonra, bütün konuşmalarında; tümüne Atatürk Devrimi dediğimiz devrim karakterlerinde, Atatürk'ün, ulusumuzu, Ortaçağdan, Doğululuktan çekip çıkararak, çağdaş uygarlığa, Batılı olmaya ulaştırma çabası görülmekte idi. Atatürk, bu güç, çok güç yolda, şaşmadan yürüyor, koşuyor, ulusunu da koşturmak istiyordu. Atatürk, ulusunun çok önünde gittiğinin de farkındaydı. Ama bu ulus Türk ulusu idi. Onun kendisine inandığına, kendisini anlayacağına köklü inancı vardı...

Atatürk, ilke (prensip) adamıydı, ülkücüydü. İlkelerinden şaşmak nedir, caymak nedir bilmezdi. Onun ülkücülüğü, sorumluluk duygusu kuvvetli bütün gerçek aydınları kendisine

bağlıyordu. Onun umudu ülkücü aydınların çoğalmalarında, her zaman ülkücü kalabilmelerinde idi.

Yenilmez devler gibi görünen gericilik ve Doğululuk, Atatürk'ün önünde sinmiş, ezilmişti. Bu çok büyük bir başarı idi. Atatürk, açtığı yolda ülkücü aydınların artık daha kolay yürüyebileceklerini düşünüyordu. Bu inanç ve düşüncelerle, Onuncu yıl nutkunda, bize çağdaş uygarlık düzeyini gezmemizi işaret ediyordu...

Atatürk'ün geçici varlığının dünyamızdan ayrılmasından sonra, birbiri ardından nice yıl geçti. İkinci Dünya Savaşı ateşlerinin dışında kalmıştık. Ulusumuz, tarihinde ilk defa, uzun bir süreyi barış içinde geçirmiş oluyordu. Savaş sonrası dünyasında gelişme hızımız, kalkınma hızımız, daha artacak diye umut etmekte haklı değil miydik? Onun gösterdiği yolda hiç şaşmadan yürüyebildik mi? Yürümemiz için neyimiz eksikti? Kimden, neden çekiniyorduk? Ona verdiğimiz söze caymadan bağlı kalabildik mi? Aydınlarımız, Atatürk'ün dilediği gibi, her zaman ülkücü olabildiler mi, öyle kalabildiler mi? Yavaş yavaş, ağır, dayanılmaz bir hava içimize sinmedi mi? Kendi vicdanımıza karşı olsun boynumuz bükülmedi mi?... Gericilik yine başkaldırdı, yine güçlendi, azdı. Artık Atatürk yoktu. Gericilik, Onun anıtlarına, Onun yapıtlarına, Onun Devrimlerine, düşüncelerine saldırıyordu. Sanki Ondan hınç alıyordu. Kurtardığı vatanda, Atatürk'ü korumak için, kanun çıkarmak zorunluğu duyuluyordu. Tekrar ikilik doğmaya başlıyordu. Tekrar ilericilik - gericilik, Doğu - Batı savaşı başlıyordu. Aydınların, Batılı aydınların sayısı biraz daha, biraz daha artmıştı ama, çoğunluğu hâlâ eğitim ve öğretimden geçmemiş olan halkımızı, gericiler, kolayca etkileyebiliyorlardı. Gericiler, aldatmalarla, yalan dolanla, sayısız düzenbazlıklarla bu savaşı kazanmak istiyorlardı... Ama bu savaşı kazanırlarsa ulus ölürmüş, vatan kaybolurmuş, umurlarında değildi... Onlar ölümden yanaydılar. Batılılaşma çabasının gücü, hayattan yana olmasıydı. Işıklı kafalar, aydınlanmış kafalar ölümden yana olamazdı. Öyleyse bütün kafalar ışıklanmalı, bütün kafalar aydınlanmalıydı. Karanlıklar dağılmalı, bitmeli, gericilik sinmeli, silinmeliydi. Gönüller umutla dolmalıydı. Hayat kazanacaktı savaşı, hayat...

Bütün kafalar ışıklanmadı, bütün kafalar aydınlanmadı ama, Atatürk bir daha görünmüşcesine, Onun dediği gibi, O-

nun yapabileceği gibi, savaşı hayat kazandı...

Batı yerinde durmamıştı. Batı savaş yaralarını sarmıştı. Batı ilerlemişti. Batı durmuyor, gün geçtikçe artan bir hızla, ilerliyordu. Geçen yıllar bizim için sanki boşuna geçmişti. Gerilerde, çok gerilerde kalmıştık.

Atatürk'ün yolunda çok, pek çok hızla koşmalıydık. Bilmeliydik ki; yurdumuz Doğululuktan bir türlü tam kopamamış, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşamamış, geri kalmış bir ülkeydi. Binbir sorunumuz çözüm bekliyordu. Ulusal gelirimiz az mı az, üretim gücümüz çelimsiz mi çelimsiz, nüfusumuzun çoğalması, özellikle yoksul çevrelerde hızlı mı hızlı, ormanlarımız tükenmekte, topraklarımız denizlere akıp gitmekte, okuma yazma bilmeyenlerimizin çokluğu yüzümüzü kızartmakta idi. Köylerde, şehirlerde, açık ve hele gizli işsizlik artmış, köyden şehire başıboş bir akın sürüp gitmekte, büyük şehirleri gecekondular kuşatmakta idiler. Borç içinde yüzüyorduk. Dış yardımsız geçinemez duruma girmiştik. Gericilik, yobazlık, çıkarcılık, Atatürk devriminde ve ulusumuzun tinsel (manevi) yapısında, onarılması güç, nice derin yaralar açmıştı...

Kurtuluşumuz, yine bir an önce uygar olmamıza, Batılı olmamıza bağlı idi. Batılı olma yolunda başarıya ulaşmamız için gerekli koşulların başında, Atatürk devriminden, ilkelerinden asla şaşmamak, caymamak, bir adım bile gerilememek geliyordu. Diğer koşulları da şöyle sıralıyamaz mıydık? İnsana, insanın yüksek niteliklerine, bilime, uzmanlığa gerçek anlamda saygı duyarak, bu ışık altında ulusal sorunlarımızı çözmek ve yürütmek; ulusal eğitim seferberliği, hukuk devleti ilkelerine ,demokrasi ilkelerine, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (beyannamesi) ruhuna bağlılık; güzel sanatları sevmek, saymak, korumak, gericiliğin yine güçlenmesi, azıtması olanaklarını önlemek, Devrimin, ulusun tinsel yapısının aldığı yaralar, konut (mesken) durumumuz, vergi işlerimiz üzerinde önemle durmak; yüksek oranda artan nüfusumuzu, artışı çok düşük olan ulusal gelirimizi, yeraltı zenginliklerimizi yeter ölçüde bulup işletemediğimizi, ormanlarımızın tükenmekte olduğunu, topraklarımızın gün geçtikçe çoraklaştığını, tarımdaki, teknikteki geriliğimizi de göz önüne alarak, ulusal üretim (istihsal) gücümüzü gerekli düzeye çıkarmak...

Üç yıl önce Varlık anketine verdiğim cevapları hatırlıyorum. İktisat yönünden kalkınmamız, ulusça kalkınmamız için

yapacaklarımızı, kendi gerçeklerimizi göz önünde tutarak, bilimsel kurullarca düzenlenecek bir çalışma programına, plâna bağlamak ve öyle uygulamak zorunluğunda idik...

Politikacıların nicesi yine de oy avında demagoji içinde değiller miydi? Atatürk ilkelerini, ulusun onlardan gayret bekleyen süreli emek bekliyen sorunlarını bir yana atarak, uyarmalardan hiç mi hiç ders almadan, sen ben kavgasında, çıkarları peşinde, post kavgasında kendilerinden geçmiş bir durumda değiller miydi?

Umut verecek, umutları yaşatacak tutumun nasıl olması gerektiğini düşünürken, özet olarak, akla şunlar gelmiyor muydu? Aydınlarımız, ülkücü olmalı, öyle kalabilmeli, memleket işleri ile ilgilerini asla gevşetmemeli ,bu işlerde aksaklıklar, yoldan çıkmalar, şaşmalar görülürse uyarma görevlerini hemen yerine getirmeli, asla susmamalıdırlar... Kolay değil bütün bunların gerçekleşmesi, kolay değil ama, başka türlü nasıl kurtulabiliriz?

2) İkinci Cumhuriyetin kuruluşundan sonra en baş umut ve dileklerimizden biri, ulusal eğitim seferberliği değil miydi? Çok yönlü bir konu olan eğitim ve öğretim işlerimiz ne çok yara alnuş, nasıl zayıf düşmüştü? Yürekler acısı durumumuzu bilmeyen ve buna yanmıyan bir gerçek aydın tasarlıyabiliyor musunuz? Bu seferberlik nasıl yapılmalı, idi? Sorunun gerçeğe en uygun çözüm yolunu bulma, işinin, uzmanlar'a bırakılması en doğru yol değil midir? Onların hazırlayacakları plân ve programlara uyulması, çağdaş uygarlığa erişme, Batılı olma savaşımızın bir an önce kazanılması çin en önemli etkelerden biri sayılmalıdır.

B

1) Mememleketimizdeki okurların yerli yapıtlardan çok çevirilere ilgi göstermeleri, bu yayınlar arasındaki nitelik ayrım (fark)'ından başka bir nedene bağlanabilir mi? İlgi çeken çeviriler, binlerce ve binlerce yabancı yayınlar arasından seçilmekte olduklarından, nitelik yönünden üstün oluşları doğal (tabii) dır...

Üzerinde durulması gereken önemli nokta şu olsa gerek tir: Yerli yapıtlara ilginin az olması, bunların çoğalmalarına engel olmaktadır. İlgi olmayınca böyle yayınlar azalmakta, bu

azalış, ilgi çekici yapıtlara rastlamak olanağını da azaltmaktadır. Bu çember böylece dönüp gitmektedir..

Yerli yapıtları çoğaltma koşullarını ve olanaklarını hazırlamak kolay değildir. En büyük güçlük yayın güçlüğüdür denemez mi? Yayınevleri ,sürümü olmayan yerli yapıtları yayınlamaya zorlanamaz. Ama iş bir yandan onların anlayışına, özveriliğine bağlı gibi görünmektedir. Umut veren yerli yapıtların bol sayıda basılması, niteliği yüksek yapıtların yazılmasında önemli bir koşul değil midir? Genel olarak okuyucu sayısının, hele kültür düzeyi yüksek okuyucu sayısının bizde ne kadar az olduğu unutulmamalıdır. Memleketimizdeki kitapların baskı sayıları şaşılacak derecede düşüktür. Sanat yapıtlarının çoğalmasında, niteliklerinin artmasında beğenme (takdir) ve özendirme (teşvik)' nin olumlu (müspet) etkileri üzerinde de nekadar durulsa azdır.

2) Orta öğretimdeki edebiyat dersleri programının bugünkü durumunu bilmiyorum. Bu yönden sorunun bu kısmı hakkında bir şey söyliyemem.

"Eski edebiyatımıza ait kural ve bilgilerin çocuklara belletilmesi bir edebi kültür vermeye" elbette yetmez. önemli, olan, eski yeni, yerli yabancı yapıtlar hakkında öğrencilere bol örnekler göstermek, okumak, okumalarına yardım etmek, onlara bu yapıtları okumayı, bunlar üzerinde durmayı sevdirmeye çalışmaktır.

3) Halkın kültür düzeyi gereği gibi yükselmedikçe sinemamızda nitelik yönünden bir gelişme, ancak bu işi yapanların ve onların bağlı olduğu kurumların anlayışlarına, kendi kendilerini, bu bakımdan bir düzene sokmalarına, ya da devletin işe karışmasına bağlı gibi görünmektedir.

Tiyatro için durum ayni değildir. O, sinema gibi yurdun her yanına yayılmamıştır. Büyük şehirlerdedir. Belli ve seçkin bir kültür düzeyindeki insanların izledikleri sanat çalışmalarıdır. Tiyatrodaki nitelik bu nedenden ötürü yüksektir. Niteliğin daha da yükselişi, sözünü ettiğimiz kültür düzeyi yüksek seyirci sayısının çoğalmasına bağlı olsa gerektir...

ŞİİRLER

Renoir

Hüseyin Kavga

BAYRAMLIĞIM YOK

Arifelerden belli bayramlığım yok
Bayramlaşamam bayım çekilmezim
Süt düğülmüşcesi göğsümde sızılarsın
Sıyrıl yakamdan var git..

Nem varsa sevdiğim sevindiğim doğadan
Bayramlık sevinçlere kırılmışım şaşkınım
Dağa bakıyorum sen göğe bakıyorum
Bulutlara bakıyorum sayılmazsın..

Yetsin çakılmışlığın annacımda durasız
Uçunamam daha kanatsızım kolsuzum
Kaskatıyım kan çekilmiş yaşamaksızım efendi
Taşlarıma baş çalma..

Fatma Süzme AFYONLU

K U Ş

Bakışırız karanlıkta uzun uzun
Neonlar sokakları birdenbire aydınlatır,
İçimizdeki boşluk yağmurun büyüttüğü
Gizli bir akımdır aramızda

Danıs ederiz karanlıkta uzun uzun
Avuçlarımızda korku çiçekleri,
Gözlerinin ışığı neonları söndürür
Bir onlar yıllardır koruduğum kırımdan.

Öpüşürüz karanlıkta uzun uzun
Bir Chagall cümbüşü dolar odamıza
Ve neonlara beton göklere
Uçan bir kuş olur öpüşlerimiz.

Mehmet AJLAN

★

İ N S A N C A

Tanrı'm sen belki
Boş kaldıkça
Çocukları seyrediyorsundur
Koşuşan gülüşen.

Tanrı'm sen belki
Boş kaldıkça
Şiirler okuyorsundur
2796 dilden.

Tanrı'm sen belki
Boş kaldıkça
Melodiler dinliyorsundur
Beethoven'den.

Ben insanım Tanrı'm
Boş kaldıkça
Aklımdan bunlar geçer
Karınca olsaydım eğer
Sana şiirlerimde
Buğday tanesi taşıtırdım.

L. Sami AKALIN

★

UMUDUN EŞİĞİNDE

Bir yeni aldanış mı bu mavice yeşilce
Yüreğim ilk uçuşa çıkan kuş gibi pır pır
Tüm varlığım nasıl da birdenbire ışır
Özlenen konuk gibi umut gülümseyince

Damlaya susamışım boşanırsa sağanak
Nasıl dayanır bilmem bu kurak toprak
Korkarım sığdıramam seni büyüklüğünce
Umut, gönlümü bırak.

Mutluluk pırıl pırıl, renk renk ebemkuşağı
Göklerde açan çiçek geçiremeyiz ele.
Kaptı götürdü doru atlar en güzel çağı
Ve ben kalakaldım hep umudun eşiğinde.

Sadiye AKAY

★

ÖLÜLERİN SUÇU YOK

Ölüler taşınır daracık sokaklarda
Suçları sakalları kadar Tanrı'nın ölüler
Karanlık odalarda başlar eksik yaşantılar
Ölüler yorgun
Ölülerin elleri upuzun

M. AKÇA

KÜÇÜK CEYLANLAR

Bir sabahtı ellerimizin kanamadığı
Ormandan gökyüzüne doğru bir ince buğu
Gözlerimiz öylesine güzeldi, bilseniz ne değin güzeldi
Acuna açılan penceremiz

Ay olduğu zamanlar su kıyısından bir ezgi yükselirdi, dayanamazdık,
Üstümüze gelirdi çünkü doğruca, oysa kral bir gün bizi sofrasına çağırdı, biz küçücüktük gidemedik, ama annelerimiz, babalarımız... Sahi onlar nerde şimdi, gören oldu mu hiç?

Sonraları bir tedirginlik, geceyle gelen
Ve kralın sesi
Biz salıncağımızı unuturduk, beklerdik kulağımız kirişte
Küçücük yüreklerimizde bir fırtına, büyüyen, büyüyen
Kurtulmak, yeniden kavuşmak ormanımıza, çimenlerimize
Geniş, özgür -ama yuvalarımız ne değin uzak-

Rahmi AKSEKİ

★

MARTILI YAŞANTI

Bir uzun düşündüm büyük kent kalabalıkları
Sular akşam karanlığına dökülüyordu bozbulanık
Susuyordu susarken bağırıyordu büyük kent solukları
Balinalı denizlerde küçük balıklar ölüyordu.

Akşamın karanlığı bir bir daha karanlıktı
Nerde o benim güneşli liman kentlerim
Nerde o benim dalgalarla oynaşan mendireklerim.
Sussun sussun artık bu rıhtım gürültüleri

Çırpınışlar kovuluşlar gerinişler
Bulutlu günlerin bitmez ıslak kavgalarında
Yoksulluğu yaşadım ey mutlu güneşler
Zeytin gölgelerinde incir yapraklarını bulmak nerde

Çıplak kayalar vardı deniz anaları
Kumsallarda midyeler, erinçsiz ırak ülkeler
Bağırın bağırın sussun artık bu yaşam uğultuları
Göç var düşünlerde özgürcek mutlu kıyılara ulaşmak

Ulaşmak akşam karanlığından yıkım sabahlara
Beklemek, çözmek düğüm düğüm olmuş sıkıntı yumakları
Bıkmak köpürmek solumak tükürmek zamanları
Ama ne zaman ne zaman susacak bu çıkrık kuyuları

Mansur AKYIL

★

S ÇİZGİSİ

III

Bu kaçıncı direnişimdir gecelere bilemezsin
beethoven neden o eski senfoniyi fısıldar
neden dolup boşalır bu kaldırımlar beş-onbeşte
üzerimde bir kirli bulut gezer neden

Yoketmek istiyorum ıslak sokak lâmbalarını
yaprak-yaprak uzaklaşmakta aynadaki kadın
bilemezsin kaçıncı kadehte ölmek isterim
ve bir daha seni yazmak var ya satır-satır
işte öyle döneceğin bir durağı beklerim

Oysa bir gemide korsanlar var
karanlık odalardan sokağa bakar gibi
bir adam bir adama kırmızı vurur aniden
yakın bir yalnızlığa terkedilmiş bu el
simsiyah olmuş öksüz karanfildeki renk
ve o şarkı paramparça kutuplar misali

S çizgisinde kara kediler gezer
gözleri kaç amper içmişki böyle deli-dolu
seven sevilen için ağlar durmadan
bu kentin sarhoşluğu kırık-dökük
yaşanmıyor sensiz yaşanan zaman

Safa AKÜNAL

★

G E Ç E N

Uğultusu en ulu ormanların
Uzakları yankılar yol yol
Bir tohum çatlar iki çene arasında
En alımlı yerinde düşler bölünür
Sana uzanır bir kez daha
Çakıl taşları

Ortaklaşa bir kahkaha
Bölüşülür gölgelerin serinliğinde
Başıboş sereserpe zaman
Bir kekik otunda bir çam kozalağında
Unutur yalnızlığını

Ahmet ALACAOĞLU

YENİK ÇAĞIN ÖYKÜSÜ

Yansır aynalarda soğuk, kocaman bir göz
Bir ağıt uzunluğu yolların bitiminde
Donmuş buzların katı gerçeğinden
Bir ses uzunluğu
Taş soğukluğunu duyarız gezegenlerin ötesinden

Eski mağaralarda ürpertili çıplaklığımız
Türküsüz ülkelerde
Biraz uyumak daha
Daha biraz

Özgür ağaçlar gibi iki dudak boşluğu
Bu ölü çizgilerin bittiği
Mutlu çağların rüzgârında öter bir kuş
Bir kanat sesi, bir gökçe martı, bir düşsel yaşantı

Yasak düzlemlerde büyür ellerimiz ayaklarımız bir geceye
Ötesi mutsuz bir gündüzden
Uzak böceklerin uykusu
Yıkıntılar altında, git, git tükenmez
Yansır aynalarda soğuk, kocaman bir göz

Mahmut ALPTEKİN

★

Çağırır en kıral ötüşüyle oyuncaklarının
açarak kollarını kentler sürüngenlere
minaresine minaresine kömür bulutların
Uzun soluklu yalvarışlarla gelmiştik fabrika durağına
al aldı yüzümüz yalazından umutların
anlaşılmaz kapıların kilitlerini vurdular gözlerimize
Sürmeli gayrı düşleri yorgun vardiyadan
sessizliğinde soygunların gülümsediği dönemeçlere

Günel ALTINTAŞ

SAYRILAR EVİNDE

V

Bir de sayrılar evinden çıkmak var ya,
Çıkmak var ya bir kurtuluş gününde
Bir kurtuluş gününde sapasağlam,
Sapasağlam ya da omuzlar üstünde.

Hangisi olursa olsun bunca acıdan,
Bunca acıdan sonra bir son bu.
Bir son bu yaşamak sevinç içinde ya da,
Ya da ölmek duymadan artık ölüm korkusu.

Ahmet ALTÜMSEK

★

A V U N T U

Pencerelerim açık işte kuzey ayazlarına
Dağlara, dorukları ap-ak dağlara,
Düşünceler kurşun saatler yavan geçse de,
Ürkek ürperişli dal uçlarında
Bir "al beni" var, bir çağrı, ne de olsa.

Sabah yelinin peltek soluyuşlarında
Diyelim bir hal oldu kumrulara,
Anlatılması zor ya, duyuyorum işte,
Yaşamak başka işte elde-avuçta kalanla da
Güleç İzmir Şubatının mavi aydınlığında.

Rıza APAK

OTO-STOP

Nereye gidiyorsunuz durun hele
Ben de gideceğim gittiğiniz yere
Böyle istiyorum
Gaza basıp geçemezsiniz
O kadar bekledim ki yeter
Durdum yolunuzun üstüne
Çiğneyin isterseniz

Talip APAYDIN

★

ÖLÜ

I

Herkes bir güzel öldü, ölüm gerekmiş gibi.
Kimi denizle kucak kucağa, kimi dağbaşında aya karşı.
Kimi uçurumlarda kimsesiz otlar arasında,
Kimi odasında, uyku kadar yumuşak.
Benim ölümüm başka,
Ama ölüyüm ben.
Hiç düşünmüyordum ölümü,
Güzel güzel, şiirler yazıyordum;
Bir ezgi tutturuyordum kendi kendime,
Durup dururken birden seviniyordum,
Kalkıp tek başıma sokaklarda dolaşıyordum,
İçim içime sığmıyordu bir köşeyi dönünce,
Hele sabahları,
Uyanır uyanmaz yepyeni bir gün başlamıyor muydu?
Öldüm işte;
Ne yapabilirim, hatırlamaktan başka?
Şiir yazamasam da,
Dinlerim ya. Ölüyüm ben.
Aynı üzüntüde!

II

Neden vazgeçtim yaşamaktan, neden?
Bilseydim buranın bu kadar soğuk
Bu kadar yalnız olduğunu,
Bırakır mıydım sıcak ellerini,
Kumsallardaki ezgisini akşamın
Gözlerindeki eşsiz kahverengini.

Neden tutup karanlıklara baktım, neden?
Durup dururken ışık içinde
En sevgili gülüşün benim için;
Üzülüşün, korkak görünüşün,
Bilir miydim hiç biri doğru değil.

Nasıl kurtulurum artık buradan, ben ölüyüm,
Gelmez ki gemilerin limanlarıma,
Esmez ki çiçek rüzgârların bu tarafa,
Göremem ki artık seni ben, ben ölüyüm,

İçimde ölmiyen bu inanç neden?
Sanki birden sen gel diyecekmişsin
Sanki birden yalan yaptıklarım,
Deli gibi seviyorum, bağırırcasına
Seni seviyorum inan, inan gerçek bu,
Sanki bunun gibi birşeyler söyliyecekmişsin,

İnanmak istiyorum Tanrım,
Yaşamak istiyorum.
Kimbilir, ama ölüyüm ben!

III

Yağmuru anlatın bana, ıslak topraklar üstüne düşen yağmuru,
Yıkardı ya bütün geçmiş sevgileri, acıları, duyguları,
Taptaze bir ezgi başlardı dallarda en yeşilinden,
Yağmurlar yağardı uzaklara hani imrenirdik;
Birdenbire baharda bulurduk kendimizi.
Yağmuru anlatın bana, ben ölüyüm.
Hâlâ duyar gibiyim iniltisini yüreksi ezgilerin
Yağmur uçlarında ve senin gözlerindeydi ya
En çocuk, en saf, en güzel yağmurlarımız
Bilmeden, usul usul her gün biraz daha deli
Yağardı ya. Anlatın bana yağmurları, ben ölüyüm
Ama duyar gibiyim hâlâ, ölmiyen yerimde
Senin yağdığın yağmurları.

Adnan ARDAĞI

★

YARIDA KALAN DÜNYA

"Sema için"

gürültüsüz kavuşurdu birbirlerine
yaşantımız hep burda kalmalıydı
bitmemişti sevmek zamanlarımız
bir özlemdi bu tanrıdan
sevgi denirdi adına
bu sevdalar sonrasında

gece zamanları ışıklar söner
bir gül şarkısında ararım sevdiklerimi
dolanır hiçten mısralar içimde
gül kokularıyla kaybolur
insanlar solur uykularında uzun
uzun beni bir ağlamaktır alır

bir yağmurlu akşam gözlerimde
bir yanar bir söner
geride sararan güllere
bir karanlıktır düşer
kızıl saçlarına
bir gölge çöker
ve... bir soğukluktur
ardında...

Çetin ARMAĞAN

★

YOL ACISI

İlk ayrılışımız değil ki bu
Her adım başı kendimizden ve başkasından
Bizim bütün yol şarkımız
Kırık özlemler yorgun anılar

Gülmüşsek zamanın birinde
Söyleyebilmişse dudaklarımız
O en arınmış duyguları
Anlamların ötesinde
Çaresiz tükenişimize say

İnsana sarhoş olmak var
Üstüne düşünce yürüdükçe
Rakı olmak balık olmak var
Unutmak var
Koskoca bir unutmak
Ölesiye sızasıya unutmak

Uzanan kartal pençelerinden
Sıra geldi mi tetiği çekmeğe
Tanrıyı unut!
Gündüzden habersiz gece olmak var

Yetkin ARÖZ

NE YAPALIM?

Bir sıcak yuva hasretinde
Aşklarım vardı;
Bittiği yerden başladığım...
Ve içimde tasası;
Enine-boyuna yaşamanın.
Hiç biri tutunmadı bende.
Ne oldu başağrısı, gözağrısı?
Gittiler güle güle hepsi de...
Dostlar başına darısı
Adaam sen de...

Rafet Y. ÂŞIKOĞLU

★

BİR ÇOCUK

- Oğlum Can'a -

bir çocuk. neydi bu çocuğun adı
uyusun da büyüsün annesinin dizinde
yıkansın izmirin en mavi denizinde
uyusun da büyüsün kentin bütün çocukları

bir çocuk sarı saçlı mevsim sobahar
bir çocuk yollarda düşe-kalka yürüyor
bir çocuk sonbaharda yeşil yeşil gülüyor
şeker satan adamın çocuklara selâmı var

bir çocuk. neydi bu çocuğun adı
ah ne yazık sağır ve dilsiz
şarkı söyler babasından izinsiz
başında silindir şapka boynunda kıravatı

Alim ATAY

YAPIŞKAN MUTSUZLUK

Boşuna artık motor eksozlarının bunca homurtuları
Gittin bir kez..
Ay kahrından büyük bir şangırtıyla yere serildi
Yıldızlar torbalarından çıktığına bin pişman
Asfalt kederinden eridi
Tüm damarlarım kırıldı içimde
Anladım ki kıyametin tarifi sensizlik...
Nefesin sımsıcak ciğerlerimde
Ellerimde ellerinin dedikleri
Varsın bizim şarkımız da yarım kalsın
Diyemiyorum
Şarkımız şarkıların en güzeli.

Seni insan yoğunluğuna gönderdim
Ben kilometreler içre yalnızlıktayım.
Seni hareket denizine gönderdim
Ben, bu kaçıncı ölüşün katılığındayım.
Seni ses beldesine gönderdim
Ben üşüten sessizlikteyim
Seni ışık yığınına gönderdim
Ben solumıyan karanlıktayım.

Ben yokluk içinde mutsuzum
Sen ise varlık içinde mutsuz
Bütün olumlular sana uzanır
Ama seni bir benim olumsuzluğum vurur.

Türkân ATEŞ

Picasso

GÜLÜMSE

Konuşmadan önce gülümse
Gülümse susunca
Ne kaldı ömrümüzden
Kaç gün, kaç gece

Yavan, susuk durdukça içimiz
Çiçekler, yıldızlar gülümser mi
Acılardan yaratılmış dünyayı
Gölgelemiye değer mi

Oğuz Kâzım ATOK

YENİDEN

Herşeyi unutmak ne güzel
Tatlı hâtıralardan başka,
Ve herşeye yeniden başlamak,
Sevgiye, aşka...

Yeniden geçmek o bahçelerden
Pembe çiçeklerin açtığı,
Bütün kuşların cıvıl cıvıl
Aynı göğe uçtuğu...

Sonra varmak bir sahile
Yeniden mavi ve durgun,
Duymak şarkısını tekrar
Sonsuzluğun...

Yılmaz AYBAR

★

IŞIK

Korkmazlık köşkünün yanındadır
Uzak iklimlere açılan kapı
Bir kez açmıyagörsün insan
Başarı avuçlarındadır.

Yırtılacak dizlerin elbet
Belki yem olacaksın vahşete.
Yaşamak uyumak değil ki
Uğraş, öğren kendine yet.

Kurusun gözlerindeki pınar
En büyük sevginin peşindesin
Kul olma boş kavanozlara
"Acını kollarınla sar."

Nevzat Nami AYGÜVEN

YAŞAM

Avuçlarımızda dolaşır gider
Çirkinleşir bizlerden
Terkedilmiş oyuncak gibi
Eskilerden

Ne büyüyen ne de küçülen
Cılız, ürkek, zavallı bir çiçek
Her gelen şöyle bir bakar da
Bu neyin nesi, neresi öpülecek

Osman Şakir AYTÖRE

★

LÂNETLENMİŞ TANRIÇA

Yerin göğün ufkunda sen
Arinna güneşi, sen ışıksın

II Mursil M. E. XIII Asır

Toprak ve yıllanmış şaraptan yuğrulmuş
Âdem, benim erkeğim
Yüce kişi bilirim
Bir parçasıyım derler onun
Rengim rengine, boyum boyuna denk.
Bu ürkek gözler benim değil
Benim değil bu çekimser adımlar,
Mabetler öd kokar, alevler oynaşırken duvarlarda
Önünde diz çökülen tanrıçayım.

Topraktan yuğrulmuş, mermere işlenmiş
Kalem tutanlar, bana adanmış,
Esir pazarı mı? Hayır bilmem.
Taçlar tahtlardır önümde baş veren.

Yaratan yaratmış, kişi donatmış.
Meydanlarda, saygıdeğer, ölümsüz çıplaklığım,
Dört duvar arasında hayvanlaştırılan ben
Tanrıça Arinna mıyım? ya da Jezabel?

Beki L. BAHAR

★

ESKİ TÜRKÜ

Umut ellerimde türkü söylüyor
Ne bilirim özgür kim..
Yoksun anılarından ötürü
Hey diyecekse ellerimde ne bilirim.

Bir umut ellerimde götürdüğüm
Belki evren dördünden lânetler diyorum
Belki yıldızlar düşer, belki şarkı söylerler
Bilir miyim götürüyorum.

Bir umut ellerimde götürdüğüm
Dar sokaklarsa sarhoş olduğumu söylüyor
Bilir miyim götürüyorum.

Ersan BARKIN

HÜZÜN

Yalnız bende mi bu hüzün akşamları
İçime çaresiz bir eziklik veren
Yitirçn şenlikleri odalarımda
Ve güclü umutları kovalıyan

Artık uyuşuk bir gökyüzü evreni bu karşıda duran
Ne rüzgâr, ne ışık, ne iş güc
Ne de konuşulası kişilerin parlıyan yüzü
Ki sokaklarda küme küme
Giderler kolkola isteklerinin ardından
Çoğaltırlar kapkara bir hüznü
Sıkıştırılmış bu dört duvar arasında

S. Kandemir BAŞAR

★

YANIK HAVA

Alabama'dan geliyorum dizimde benjo
Ağlama Suzanna ağlama benim için!
Kapkara geceler gibiyim ben her zaman
Kapkara bir zenci hor görülen

Koymuyorlar beni bilim yuvalarına
Lokantaların dışından geçiyorum hep
Tiyatrolar sinemalar bile yasak bana
Beyazlarm yanında solumak bile

Eşit kılmalı insanları ilkönce
Acım ordan geliyor işte benim
Özgürlüğü kaldırmalı önce özgürlüğü
Tekler için olan özgürlüğü çoklar adına

Alabama'dan geliyorum dizimde benjo
Ben de insanım insanların en karası
Ağlama Suzanna ağlama benim için
Kurşun yarası değil bu özgürlük yarası

Hüseyin BAŞARAN

Tanju Üner

EKSİLMİYEN

Füze uzay derken bi baktık
Bin gözle karşımızda
Eski korkulardan geçiyor yollar
Ey evvel zaman küf kokulu saraylar
Tüm suların başı tutuk

Az gittik uz gittik
Hiç eksilmedi ejderha
Masallar nerde yiğitleriniz
Sessizlik ölüm gibi ağır
Fısıltıyla konuşuyor köyler

Kurşun işlemiyor yalnızlığa

BAŞARAN

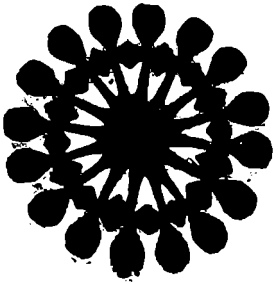
DOYAMADIĞIM

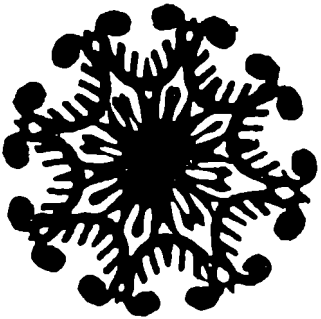
Sensin içimdeki kaygı,
Ağzımda dönen dil,
Yürüyen ayağım.
Sensin dağın sesi,
Denizin ışığı,
Menzilim, durağım.
Kışım, yazım sen,
Elim, yüzüm sen,
Azığım, ekmeğim, tuzum sen.

Acım da, sevincim de seninle,
Ancak soluğumla koklayınca seni
Başederim ölümle.
Uykumda bile,
Ellerimle,
Seni sevmeğe doyamam.

Hep yanımda ol,
Sen konuş benimle.

Selâhattin BATU

B E N

Topraktan bir ses geliyor kulağıma,
Ben duyabilirim yalnız!
Bir yıldız düştü gecelerden, yerine
Ben koyabilirim yalnız!

Bütün taşları dağlarda, duvarlarda,
Ben söyletebilirim yalnız!
Bir rüzgâr geçiyor mosmor, elini
Ben tutabilirim yalnız!

Şu karıncanın duran kalbini tekrar,
Ben vurdurabilirim yalnız!
En güzel yalanı ben söylerim, en içten
Ben ağlıyabilirim yalnız!

Rüyaların altın kapılarından anahtarsız,
Ben geçebilirim yalnız!
Şu kadının karadut gözlerinden içeri
Ben girebilirim yalnız!

Faik BAYSAL

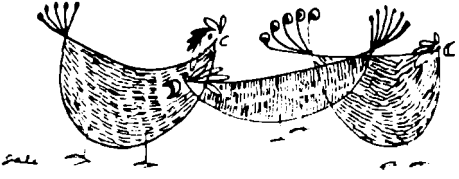
YÖNELİŞİM

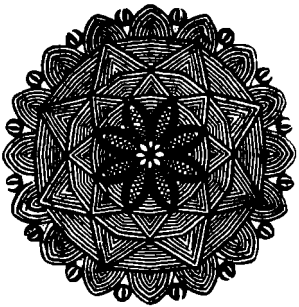
Bu düz yaşamalarım o karanlıkta
O ay çiçeklerindeki aptal tutkum
Yönelişim duruşum o ışıklara
Kaçmış gitmiş aklına bakışların
Dikme öyle üstüne dayanamıyorum.

Eos'un gözyaşları değil yapraklarımdaki
Ya da İris'in kuşağındaki parıltı.
O en eleğimsağmalısıdır yaşantılarımın
Ve yeşilin her türlüsüyle dağılmışlığım
Argos'un gözleri gibi tavusların kuyruklarında.

Sen taşla çocukları boyuna
Bir devamından korkun, o geleceklerden
Kendi oklarıyla vurdular Apollon'u bu insanlar
Senin kekliksi kaçışlarınsa öyle
O ölmeğe gider gibi uçaklarla.

Yahya BENEKAY

DOST AYDINLIK

Bir aydınlığı var içimin,
Bütün ışıklardan uzak
Bütün sevgilere yabancı
Dilinde türkülerin en kanatlısı,
Akşam rüzgârlarıyla iter perdelerimi,
Üşümüş parmaklarımda çocukluğunu arar.

Gün olur bir bahçede karşılaşırız...
Saçlarıma en güzelini takar güllerin,
Öpüşlerin en doyumsuzunda vedalaşırız...

Her akşam bir başka kuş sürüsüyle,
Seslenir yalnızlığına tozlu yolların,
Gün serinliğine salmışken bahçelerin...

Gün olur şarkıların en ince yerlerinde
Onun elleri...
Uzanır bir gece ortasında yitikliğime,
Mutlu sabahlara doğru kaldırır beni...

Gündüz BERKER

İÇ KARANLIK

Hepimiz
En öncüsü en öncüsü

Hangi yöne baksak kararmış
Kararmış çiçeği burnunda filizler
Güller çiçekler bağlar bahçeler
Ulur dağlar karanlık tortusunda
Hangi dala baksak yaprak kararmış

Evler odalar eller ayaklar
Ay kararmış gün kararmış
En kötüsü en kötüsü

İçimiz

Rüstem BİLEN

★

G İ D E N

Onun da bir tutam göğü vardı,
Buğday tarlaları kadar esintili.
Denizler, umutlarına dardı,
Alnında yaşamın en güzel gülü.

Yaprak-yaprak göğeren şarkısı,
Hüzünlü akşamlar kadar içten.
Uzak derelerin şırıltısı,
Nasıl akarsa gönüllü,
Öyle akıp giderdi, kendiliğinden.

Bir çimdik somunun savaşında
Senin gibi, benim gibi:
Günleri çarkına koyar çevirirdi.
Sabahları ışıl-ışıl,
Elenmiş, arınmış su...
Tuttuğuna insan olmanın mutunu verirdi.

Olup olacağına uğradı, gidenlere benzer;
Kahpe vuruşlarla yayıldı toprağa.
Türküsü kanatlarda gezer;
Ne bir tutam umut, ne bir çimdik somun,
Gitti, giden: Gelmez bir daha.

Osman BOLULU

★

KEKEME ÇAĞRI

Nisan yağmurlarında karışıyorum bu şehire
Saçlarımın karanlığında büyüyor gözbebeklerin
Böyle çekip gitmek mi olur yayan-yapıldak
Düşsel boğuntulara giriyorum kimsesiz
Sen ikili yalnızlıklar yaşıyorsun biliyorum
Kekeme çağrılar duyuyorsun gece-gündüz
Oysa boğuk yankılar tuttu yakamızı
Böyle çekip gitmek mi olur diyorum sana
Yabancı sevgiler değiştirdi kaygımızı

Yitik bir özlem bu bizim bölüşemediğimiz
Her Tanrı'nın günü kutsal ve yakın
Gene yaban iklimlerinde umutsuzca beklentiler
Şarkısız düşlerin susmuşluğunda sencileyin
Eklemlerime yığıldı değişik kederler

Nisan yağmurlarında karışıyorum bu şehire
Gizli dönemeçlerde savruluyor umutlarım
Bir yokluğun var diyorum sonra ellerin
Sen yana-yakıla dökülüyorsun duygularıma
Daha bir duyuyorum şarkıların ezikliğini
Daha bir silkiniyorum bunca günlerine
Böyle çekip gitmek mi olur sebepsiz
Başka karanlıklar paylaştı aydınlığımı

Abdülkadir BULUT

★

ACISINDA

- Yavrum IŞIN'ın aziz ruhuna -

Baharları kaybolmuş karanlık bir ağacım ben,
Yıldızları dökülmüş gökyüzü gibi kaldım.
Beklemeyin hiç, aramayın beni artık,
Ne yolum kaldı, ne izim...

Bir yaz sabahı, acısında,
Aydınlıklarım, seslerim gitti.
Işımayan şafaklarda, yağmurlar yağan,
Bir evrendeyim şimdi.

Kaldıramaz hiç bir şey yalnızlığımı, hüznümü,
Ne düşlerim kaldı, ne hayallerim.
Bilinmez derinlerde, ıpıssız kuytularda,
Batık gemilerdenim şimdi.

Artık o kadar uzak, o kadar uzak ki benden,
O güneşli, rüzgârlı, o çiçekli kıyılar.
Hiç yaşanmamış, yaşanmamışa döndü,
Onunla birlikte yaşanmış hâtıralar.

Baharları kaybolmuş karanlık bir ağacım ben,
Yıldızları dökülmüş gökyüzü gibi kaldım.
Beklemeyin hiç, aramayın beni artık,
Ne yolum kaldı, ne izim...

Recep BULUT

★

GÜLÜMSE

Hadi gülümse bulutlar gitsin
İşçiler iyi çalışsın, gülümse
Yoksa ben nasıl yenilenirim
Belki şehre bir film gelir
Bir güzel orman olur yazılarda
İklim değişir, Akdeniz olur, gülümse.

Sazlarım vardı, ırmaklarım vardı çok
Çakıl taşlarım vardı benim
Ama sen başkasın anlıyor musun
Tut ki karnım acıktı, anneme küstüm
Tüm şehir bana küstü
Bir kedim bile yok anlıyor musun

İklim değişir, Akdeniz olur, gülümse.

Kemal BURKAY

MAĞARA

Uzak yıkıntılardı karanlığa
Bir tenha akşamı sürükleyen
Sevgimiz eski kaleler sessizliği
Kayalara vurmuş ölü güneşler
Umut ellerimizdeki aydınlıktı
Yüksek tepelerden saçıverdiğimiz

Sararmış başaklı tarla ortalarında
Bulanık su birikintileri kurbağalar
Gece türküleri dinlenen yaz çocukları
Kendi dillerince yalnızlıkları
Otlu bataklıklardan yükselen
Çağıran sevgilerini bir yerde

Bir kocaman boşluktan görünen şehir
Ağır zamanlarına kapanmış mağara
Belki bir tutam ot bir damla yağmur
Sıcaklığını çevremize doldurur
Soylu yalnızlığımdan alır yeryüzü
Bulurdum kayıp ülkemi

Belki de kocaman mağaralar çok
Sıkıntısında sevgisizliğin çıkıverilen
Bunaltılı anlarda alır çocuklarını evren
Ölgün gecede iner kayıp ülkelerine
Yansırdı uzaklara gizli bir hüzün
Mağara karanlığında saklayıp korkuları
Ormanlı dağların ulu mağaraları

Attilâ BÜYÜKTUNÇAY

AK-KİR KANATLI GÜVERCİN

Bir nakışında bir kiliminde
Çağlardır söylediği.
Kaç kez öldüğü
Kaç kez vurup gittiği her çağrılışta...
F. C.

Buğdayları karıncalar taşıyor şimdi
Unutulmuş yaşantılarımıza
Bir kanlı çiçek açıp duran bahçelerimizde
Uzanma... çek elini
Git güvercinim..

Sarmaş-dolaş olmuşuz çileyle
Boşuna bekliyoruz ikindi güneşlerinde kapılarda
Besbelli bin yıllık kaderimiz.
Al götür dilersen çoban mutluluğumuzu da
Git güvercinim..

Biz senin gibi güzelliğimizi pay edemeyiz salonlarda
En çirkin yerlerimizi sunamayız
O şehzade mutluluğu senin daha bir
Bu yaşantı bizim zehir-zemberek
Git güvercinim..

Çağrılarda suskunuz, yorgunuz düşlerimizde
Senin kanatların başa belâ
Senin kanatların ak-kir.
Son aralığında deniz vurunca rıhtımlara
Seviler dirilir gönlümüzde belki
Üstelik bir de sevda işimiz var
Git güvercinim..

Tüylerinin döküldüğünü düşlüyoruz sonra
Boşuna salınıp durma göklerimizde
Çirkinsin
Git güvercin.

Fikri CANTÜRK

SOĞUK DENİZLERİN KUMUNDA

- Gudrun Scheutzlich için -

Ne zaman kırmızı kiremitli kuzey evlerini görsem
Ne zaman Travemündede sesini duysam denizin
Kırmızı gecelikli bir kadınsın sen ve gözlerin yeşil
Yorgunluğuma, anılarıma gölgesi savrulan.
Ve bu kaçıncı bıçaklanışım böyle, seni duyar, seni
yaşarken
Üşümüş ellerimle ıslak bir martı gibiydim
Sen sımsıcaktın o soğuk denizlerin kumunda.

Her geçen dakikalar anılara karışıyor, ağır ve acı
Hatırlıyor musun o gece yarısını, ağaçlar usul usul
soyunuyordu
Yağmurlu sarı yapraklar altından geçerken biz
Ellerimizde dudaklarımızdaydı en mutlu seviler
Ve Travemündenin tüm kahvelerinde plâklar
"Marina, Marina" diyordu.

Tut ki uçurtma uçuran bir çocuğum
Tut ki bir zenciyim, ya da tutsak bir askerim hâlâ
Göğsümde üç kurşun taşıyorum Polonya anısı
Tut ki seni taşıyorum bir sonsuz sevide ölürcesine
Her yerde seni arıyacağım göçmen kuşları gibi kent
kent
Unutulmuşluğun, çaresizliğin acısı bir yangın gibi
içimde
Ve nerde bir yeşil görsem adını yazacağım parmak-
larımla
Büyük yalnızlıkların içine.

Ne zaman kırmızı kiremitli kuzey evlerini görsem
Ne zaman gemiler geçse o soğuk denizlerden
Çaresiz yeniden düşünüyorum seni, sarhoş ve perişan
Kırmızı gecelikli bir kadınsın sen, öpülmeye, sevilmeye muhtaç
Ayva çiçekleri kadar güzel, nar suları kadar tatlısın sen
Güzelliğini, çıplaklığını büyük düşlerde üstüme döken.

Kaç yıl kaç yıl var ki böyleyim hep
Susturamadım içimdeki acı özlemleri;
Sen düşlerde öpe öpe tüketemediğim kırmızı gecelikli kadın
İstedim, istedim ki
Bir kadınım olsun
O soğuk denizlerin kumlarına uzanmış
Ya da yatağında çırılçıplak
Beni beklesin geceleri.

Faik Sabri CEYLÂN

★

D E L İ K

Karlı dağların ötesi delik
karlı dağların ötesi açlıktan anası ağlıyor
yürür yürür yollar köylerle kentlerle
yürür dağlarla ovalarla
korkunç ölümlerle boğaz boğaza
yürür köprülerle açlığa uzanık

hücresi ölmüş, su verirsin
yiyecek verirsin
ölümle uyumak arasında uyanır
o büyük suçumuz
döver ses ses

yürürsün etten öte kemik
yürürsün kemikten öte açlık
kemik, yürürsün taştan topraktan öte
o büyük suçumuz
döver ses ses
büyük korkularla, kabuk tutmuş dağlarla gelir

değ etten öte kemik
değ kemikten öte açlık
kemik, değ taştan topraktan öte
o büyük suçumuz
döver ses ses

Arif COŞKUN

★

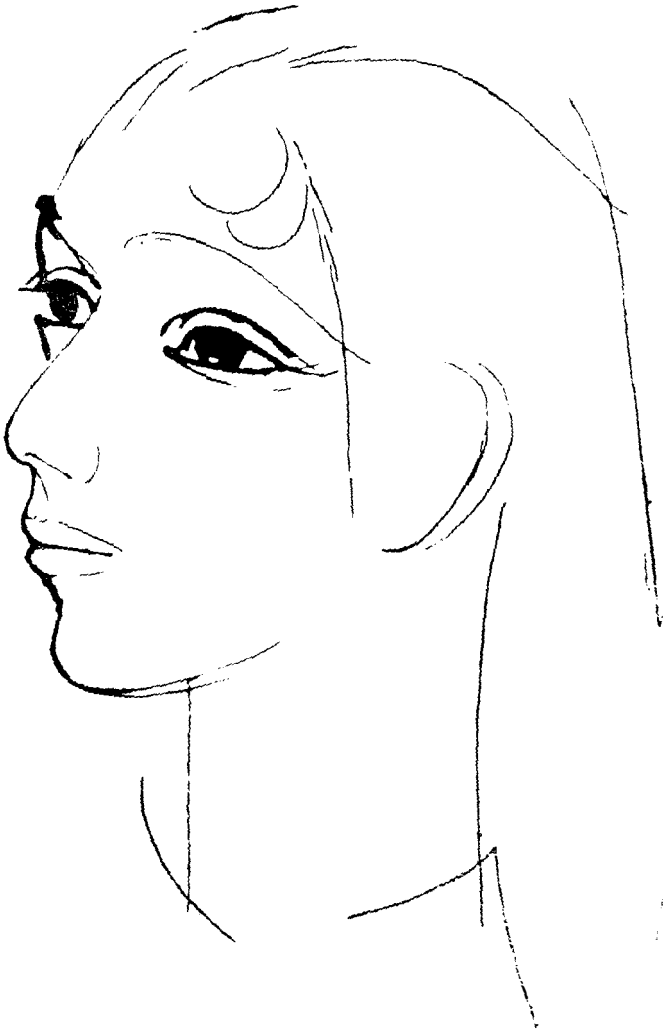
SÖĞÜT DALINDA SABAH...

Gönlünce taşan ırmaklar boyunda bahar vardı ,ongun..
Dağ sularından içen
Ve söğüt dallarında türküler söyleyen.

Öpüşen dudaklarda tatlıca coşkular vardı, hoşnut..
Öbek öbek nilüferlerdi sabahına dolan
Ve sonra kucak kucak su çiçekleri sunan.

Bu kaçıncı tanrıçaydı ok gibi yüreğine inen
Bu kaçıncı tanrı.

Turgut ÇAKIR

Kulisiewicz

ÖZLEMLER

Yitik ıslak gecelerden öte
Tüm yalnızlığım büyüyor,
Ürpermiş bütün anılarım
Ipıslak camlarda korkunç görünüyor.

Delik deşik olmuşum
Sarhoş karanlık kaldırımlarda
Yosun renkli umutlar yitirmiş beni
Geçmiş en güzel senelerim kör kuyularda.

Kapımı çalmış otuz yaşım
Kavak yelleri gibi başım
Kaçak seviler tutsak etmiş beni
Acımsı özlemlerle yoldaşım.

Bülent ÇAPAN

★

BU ŞEHİR

Bir şey vardı duyulan bir mevsim sonrası yorgunluğumda
Yüreğimde yine uzak umutların sevinci
Bir şey olmalıydı bu şehirde beni avutan yarınlara dek
Belkilerde uyanışları düşlemek güç değildi
Güç değildi tüm acılarda -yaşıyorum- demek

Bu şehir kaç kez koca ellerini yitirmiştir evrenimde
Kaç kez duyarsızlığında ölmüşlüğümü bilemez
Ve göremez dirilişimi en acı gülüşlerde
Bu şehir kör bu şehir sağırdı demek
Üstelik güzeldi de

Dalıp-dalıp bir görünüşü var karanlıklarda koca ellerinin
Her uzanışı bir başka umutlandırır yüreğimi
Belki diyorum belkilerle başlıyor bu şehirde ilk saatlerim
Ve akşam çağrısız konuk giriyor kapımdan içeri
Yeni bir başlangıçta bitiyor belkilerim

Nurten ÇELEBİOĞLU

★

G İ T M E

Ak umutlar içinde
Duyuların ötesinde garipliğim
Aşamaz ki bir yol
Acıları yendiği vakitlerde us'un
Açılan ilk kapıdır bu gitme n'olursun

Bir uçarı kuş örneği hürce
Sabahlar doğacak en taze tutkularla
Bayramları bitmiyecek çocukların
Yitirmek kolay değil sevileri bilirsin
Açılan ilk kapıdır bu gitme n'olursun

Düşürme yollara ekimlerde
Her şey güzel sende yetecek ömrüme anı'n
Çifte su verilmiş demirine sevdamın
Sirenler çağırıyor duyuyor musun
Açılan ilk kapıdır bu gitme n'olursun

Cemal ÇELİKER

YOKSUL ÇOCUKLAR SONNETİ

Bütün güçlükleri siliyorum yaşam yolunuzdan
Karanlığınıza ışık tutuyorum, biraz durun
Neden böyle umutsuz, çaresizsiniz?
Gözlerinizdeki hüznü okuyorum.

Gecenin sessizlik duvarları sağır mı sağır
Adamın biri trampet çalıyor çıldırasıya
Sabahçı kahvelerinde Ezo Gelin uyanıyor
Sığınıyor gece kuşları kutsal aydınlığa

Damda bir kedi düşsel umutlar içinde
Uzanmış kirli yerlerini yalıyor gün ışığında
Kutsal bayramlarda giyiniyor yoksul çocuklar
Bir bayramlık sevinci avuçlarında.

Uzatınız antenlerinizi duyarlığı varsa bir kez
Yurdumun yoksul çocuklarına kadar
Seviniz onları da ne olur, ölmezsiniz ya?
Kendi öz çocuklarınız kadar.

Biraz onlar da sevinsinler, gülsünler, oynasınlar
Böyle acı acı somurtup durmasınlar
Onların da bütün giysileri olsun
Yokluğu hiç olmazsa bir süre duymasınlar

Uzatmazsanız ellerinizi onlara kadar
Savrulur solarlar kimsesiz, dağ rüzgârlarında
Açılan güz çiçekleri gibi belki de
Doymadan yaşamanın güzelliğine.

Abdullah Edip ÇİTÇİ

SANA BUNLARI DESEM BEN BİLMESEM

Deseler ve başlasak, başlasak ve dursak sonra
Bu kadar taşmasa iliklerimize dolan yorgunluk
Bir uzun günün ardından sızdığımız o bir kulübenin kâğıt camlı pencerelerindeki soğuk
Bir park sırasında gizlice uzattığımız o midelerimizdeki kazıntı
Dursak artık bu kadar şişmese kafalarımız
Çocukluğumuzda koklamıştık, hani o bir zamanlar, hani o portakal kabukları
Şimdi o yok. Ellerimizde o çatlak soğuk. Sobalar hiç yok.
En güvendiğimiz soluğumuzdu bir zamanlar. Demirci körükleri gibi soluğumuz.
Ama kokan şimdi açlığımız. O iğrenç kazıntı. Soluk borusunda nikotin. Nerde o yangın soluğumuz?
Deseler ve dursak artık. Bir sıcak sobanın yanında koltuklarımıza sarılsak.
Eskimiş gazetelerimizin sayfaları dağılsa. Artık sızsak. İliklerimiz şöyle bir dağılsa kemiklerimize, etimize ve kanımıza.
Ve kanımız biraz ısınsa artık!
Dakikaları ellerimizle ilerletmesek. Azıcık bilsek düşlerimizi. Şöyle bir eski zaman kokusu gelse uzaklardan. Biraz gerinsek yatağımızda. Canımız çekince yorgun iliklerimizle koltukta sızsak.
İşte o yorgunluk! Sabahlarımıza yansıyan en diri erkeklik işte o!
SANA BUNLARI DESEM BEN BİLMESEM
VE BANA HERŞEYİ DESELER BEN BİLMESEM

Cavlı ÇULFAZ

İNSAN DRAMI

Hep böyle oynanır bu oyun
Kaç asır, kaç nesil geçmişse aradan
Aynı sahne aynı dekor...

Ne uğrunadır boğazlaşmalar
Bölüşülemiyen bir türlü
Bir ağ içinde insanoğlu
Habersiz gibi kendinden
Çevirmiş yöresini iyilik-kötülük duvarı
Nerde gören?

Bir ümittir koşturur insanı,
Koşturur peşinden huzur
Oysa değişmez iki nokta arası
Bir yanda varlık - bir yanda yokluk
Ölüm karşıda durur...

Kaya DEMİRAL

★

SAVAŞ SONU İNSANLARININ BALADI

orlean'da ikindi çanları çalmışsa beni unutmamışsan
mimoza kahvesinde bekle beni
joe'u alıp gelirim belki
yüzü savaş bulaşığı ve ağlamaklı
rıhtımlara yağmur yağmışsa
ve joe savaşta unutmamışsa ellerini

ölmüşsen yanağına bir çiçek dokunmuşsa
yağmurları alıp gelirim belki
yarım bardak kalvadosun başında ağlamışsan
ve nairobi'de daha o şarkı söyleniyorsa
ellerim daha sıcaksa yaşıyorsam
ve joe savaşta unutmamışsa ellerini

gözlerinin mitralyöz çığlıkları susmuşsa
şapkamı alıp gelirim belki
savaş sokaklarında ağız mızıkasıyla
çaldığın şarkıyı ne çok sevdiğimi
gözlerime bakıp anlamışsan
ve joe savaşta unutmamışsa ellerini

gözlerinde deniz çiçekleri kurumamışsa
saçlarımı alıp gelirim belki
şapkan ve yağmurluğum yerli yerinde duruyorsa
git dedim mi gidiyorsan bunu anlıyorsan
gözlerimdeki karanlığı anlıyorsan
ve joe savaşta unutmamışsa ellerini

Fikret DEMİRAĞ

★

ANAMA MEKTUP

Oğlunu sorarsan anacığım
Karlı dağlar ardındadır şimdi
Bir ülkü alev almış içinde
Korlanan bir ocak gibi
Çetin bir ülkü
Üzüntülere batma anacığım
Yavrun ışık götürmüştür gecelere
Umutsuzlara umut
Hastalara ilâç götürmüştür
Ve yürekler dolusu sevgiler...
Ve anacığım yavrun
Eliflere, Satılmışlara
Yaşamak götürmüştür çiçek çiçek
Ağlama anacığım
Oğlun kutsal savaşlar içindedir
Köylülerle omuz omuza
Çalışmaktadır harıl harıl

Can katmaktadır toprağa
Çocuklar alfabe sökmektedir
Bahar dalları altında
Kederlere varma anacığım
Oğlun sessiz ve sakin vâdilerde
Yeni çağ türküleri söylemektedir.

M. Güner DEMİRAY

★

DAYANACAKSIN

Uzak bir dağ köyündesin
Yürümez, durmuş zaman
Çevre yanında yobaz karanlığı
Ağalar namlu dayamış yüreğine
Çare yok dayanacaksın

Kağnılar ağlar geceler boyu
Çığrışır yaralı, hasta çocuklar
Meşelerden geçer, kana boyanır Döne
Üstelik okulun toprak bir damdan
Çare yok dayanacaksın

Günler bezdirir kahreder insanı
Mektup beklersin keçi yollarından
Canım gazeteler gözünde tüter
Ağıtlar cayır cayır yakar içini
Çare yok dayanacaksın

Bu kervan böyle yürür hemşerim
Işıklar böyle yanar dağ kucaklarında
Gözler böyle açılır, böyle başlar sancılar
Ve halk böyle kavuşur çağına
Çare yok dayanacaksın.

Pakize DEMİRAY

AY IŞIĞINA SONE

Işığıyın iç dünyama vurduğu güzel geceleri
Sana ıslanır büyürdü sarhoşluğum gücüm yeşerirdi
Herşey susar da akışı duyulurdu sıcak ve coşkun
suların
Ayağını öperdi köpükleri

Büyük yağmurlardan sonra pırıl pırıl olur ya
Yeşil yapraklar dallarında ışığından
Ruhumu doyuran neydi ki o zamanlar
Her yerde tanrıydın sen her yerde aranılan

Adın kaldı susuz dudaklarımda
Bir yerde yıllarca bekledim durdum seni
Düşüncelerimde ölüm gözlerim sabit noktalarda

Boş ümitler, korkunç keder, neden! Daha aptalca al-
datmalar kendini
Gerçekler öldüresiye, bir şeyi bir yerde bırakmak
tarifsiz acı
Ama artık bilmeli hiçbir gün gelmiyeceğimi

Zeynel A. DEMİREL

★

BİR KADEHLE KAPINDAYIM

. . . . .
ölümlü bakışlarda ölmek bu yırtık perdelerin arkasında
ölmek sımsıcak akşamlarda ellerinden ırak
inanmıyorum mevsimlere bahar değil kapılardan ötesi
adımı karakollar ezberlemiş demir parmaklıklar
ağlama kollarımda zincir götürülüyorsam sabahları
bil ki geceleri boğmuşum kendi kendimin kaatiliyim
deniz diplerinde gemi leşlerinde bir kahkaha
benimkine benzer

analar çocuklarını benimle korkutur kucaklarında
ha sen bana gelmişsin ha bir kadehle kapındayım
asılanların son arzularında seni istiyorum
ellerini istiyorum fakir düşlerime bir avuç ışık
sonra gemilerde kalan türküleri tutup yakıyorum

sonra bir çığlık yırtıyor göz bebeklerimi
bu kara bulutlarda maviliklere kör bakmak
öldürüyor beni insanların el açışı insanlara
köşe başlarında serseri fenerlerle koyun koyuna sevdalar
yoksulluğumu yüzüme tükürüyor ağız dolusu vitrinler.

Hüseyin DENİZ

★

AK AYDINLIK

- ülkücü öğretmenlerimize

kaç çağ uyanmadık kirli ışıksız uykudan
yerimizde sayakaldık tüm uluslara yenik
bir zamanlar nasıldık - böyle değildik oysa
gürül gürül akan sular gibiydik
zaman aşımına uğradı kıral gücümüz
asyalardan avrupalara ışık götüren ulus bizdik
bütün toprakları aydınlatan güneş

siz hepsini bilirsiniz nedenlere vurarak olayları
siz yalanı karanlığı bilimsizliği yokettiniz
uyarmanızla gelişiyoruz eğitim sorunumuz büyük
dağbaşlarından izlersiniz memleketimin çocuklarını
sizin biliminizle yeşerir dağlık-taş toprak
yön verirsiniz kırkbin köyün genç uslarına
siz herşeyimizsiniz ekmekten sudan havadan önce

bozkırın saz benizli insanları sizi gözler kaç çağ
sizin ışığınız merhem kurdun kuşun ısırdığı güçlere
siz uyarttınız toplumları en iyiye en güzele
sizi yadsımak en büyük suçtur
kırılır bükülür kolları sizsiz ulusların
kentlerden köylere ışık taşıdınız bir başınıza
açar yurdumun bütün çiçekleri elleriniz dokununca

sizinle uyandık-sildik gözlerimizdeki karanlık kirleri
usun bilincin yeşerttiği topraklarda savaştık
dağ deviren gücünüzle aydınlandı içimiz güneş ışığından
yoksun
siz doğruyu gerçeği öğrettikçe mutluyuz
sizin tanrısal ışığınız azalmasın üstümüzden

dikenli kıraç topraklarda nasıl yaşanır öğrendik
ezildiniz ama yücelttiniz
toplumlar sizinle uyanır bütün zamanlar boyunca
sizinle yıkanır ilkel varlığımız
örümcekli yaban düşünler sizinle ayıklanır
tutsaklık halkalarını kıran sizin usunuz her çağ
sizsiz özgürlük düşünülemez
fışkırır gözlerinizden mustafa kemal'in ışığı

Şahinkaya DİL

★

ONLAR

"Bütün Türk Mehmetçiklerine"

Ben hep söyledim, onlar dinledi
Vatan dedimi Namus dedim. Ölmek dedim.
Sustular, baktılar, dinlediler.
Sevmenin en güzeliydi susmaları
Yaşamak tatlıydı dudaklarında.

Kopup geldiler dört bir yandan
Çağrılar kutsaldı, içtendi.
Bir büyük çizgi şekillendi gözlerinde
Biraz ölmek çok yaşamak uğrunda

Bu Trabzonlu Ömer gülen
Işıl ışıl gözleri var
Silâh tutan elleri ölümlere gebe
Şu Adanalı Karaoğlan düşünür
Niçin yanar yüreciği bilirim
Analar doğurdu bu günlere...
Selâm durmuş Diyarbakırlı Ali
O İzmirli Memet nöbet tutan
Dağ gibi dimdik, korkusuz.

Onlar var biz vardık öncelerden
Bir elleri Edirnede Vatanımın
Ana kokulu, yâr kokulu, toprak kokulu
Bir elleri Karsta, aydınlık
Bir yaşam öylesine mutlu
Öylesine biraz daha alıştığımız.

Onlar biziz, biz vardık
Türkiye var bizden önce
Toprak her yerde toprak
Ne var ki ölümler en güzel armağan
Uğrunda ölenleriz biz.

Mustafa ENHOŞ

GÖZLERİM AÇIK DÜŞ GÖRÜYORUM

Dünyanın yarısı gündüz yarısı gece değil artık.
Her ülkede güneş doğdu, ılık bir sabah.

Dünyanın yarısı sıcak, yarısı soğuk değil artık.
Her ülkede bahar, sevgi dallarda çiçek çiçek.

Dünyanın yarısı aç, yarısı tok değil artık,
Soframızda bir tabak pirinç de şu Çinli çocuğa.

Dünyanın yarısı mutlu, yarısı mutsuz değil artık,
Zencilerle Yahudilerle saklambaç oynuyor çocuklarım.

Dünyanın yarısı okumuş, yarısı okumamış değil artık,
Önümde yemenisi utançtan al al Türkmen kızı.
Bak, diyorum oku: Bu A, bu T, bu yine A
Bunlar T-Ü-R-K
Ve sevinçle yıldız yıldız gözleri
Yücelerde gururlu başı
Sesi Toroslardan Ağrıya yankılanıyor: ATATÜRK.

Güney ERBAYAV

★

HAK TUH

Bir yanda petek sarısı bir çiçek açar
Bir yanda sustalının sivrisinde kin
Bir yanda öd yeşili otlar biter
Bir yanda velinimet efendimiz
Bir yanda ayıp yerimiz cümle ayıpla
Bir yanda müktesep haksızlık
Bir yanda hâşa huzurunuzdan hâkipayiniz
Bir yanda deniz be şıkır şıkır parmak ucunda

Melih ERÇİN

"MÜNTEHİR

Durunuz bekleyiniz şenlik var eğlence var
Şimdi bir adam kendisini asacak.
Tutup keman çalıyor sağırlar ülkesinde
Neredeyse karanlıklar basacak.

Bir düş mezar kazmada bıkmadan usanmadan
Ki içine zamanlar ve anılar konacak
Durunuz bekleyiniz şenlik var eğlence var
Şimdi bir adam boğazını kesecek.

Yıkmış eserini yaşanmaz hayatıyla
Pis sular götürmüş meraklarını
Neredeyse böcekler de susacak.

Bırakın şiirleri türküleri alsınlar
Ve koysunlar bakalım konuyorsa bir yere
Durunuz bekleyiniz şenlik var eğlence var
İsterlerse yumak yumak sarsınlar
Süprüntü rüzgârı neredeyse esecek.

Haluk Faruk ERGİNSOY

★

SEN BENİM OLSAYDIN BU GÜZ DÖNEMİNDE

Ben senin yalnızlığına eğiliyorum
Büyüyen bir göl gibi bir düzlükte
Sen durmadan saçlarınla oynuyorsun
Bir gündüz oluyorsun bir gece

Ben senin yalnızlığına eğiliyorum

Karası var ya gözlerinin koyuca
Sen en çok onunla onunla güzelsin
İnce parmaklarınla bakışlarınla
Bir de kaş çatmaların var ya

Sen en çok blûzunla güzelsin

Ben sana demetler bağlardım güllerden
Kasımpatılar yollardım odanı süsle diye
Sen benim olsaydın bu güz döneminde
Kurtulur bütün düşüncelerimden
Ben sana demetler bağlardım güllerden

Abdullah Rıza ERGÜVEN

★

GECEKONDU

Dün bir, bugün iki, akıl mı alır?
Gün ışımadan çatıyı örttük.
-Canım kurban olsun birikete!-
Yatağı da serdim mi mesken sayılır!
Bir güzel mektup atmalı memlekete,
Gelsinler artık!

Biraz kireç çalmalı mavice biraz,
Bugüne bugün şehir damı!
Beşiği dikmelere bağlamalı.
Beşiği görünce;
-Kanunun filân maddesi gereğince-
Top olsa belediye evvelallah yıkamaz!

Kapıyı enkazcılardan almalı,
İşe giderken bir güzel örterim!
Dam dedin mi kümesi, ahırı olmalı.

Şuncağız inan olsun dört bin kâğıt!
-Gel de hademe aylığıyla borç dağıt..
Ama Allah kerim!

Şehir yeri eşraf konağına benzer,
Hazreti İbrahim bereketi var,
Sofrada bir fazla farketmez dedim.
-Yoksa, elde avuçta ne gezer!-
Hem garip kuşun yuvasını Allah yapar,
Dedim de geldim!

Canım kurban olsun birikete.
Dörtbin kâğıda patladı ama
Şehir yeri asfalt, ışık, sinema;
-Suyu ekmeğine katık!-
Bir güzel mektup atmalı memlekete,
Gelsinler artık!

Nüzhet ERMAN

★

I Ş I K

bir çelik saplanır böğrüme _ ne mutlu
çoğalan hücrelerime iner acısı
geçirin azı dişlerinizi boynuma korkmayın
sizindir, çekiştirin ellerimi - ne mutlu

dallarda yürür ancak, soymuk borularda bu tad
dolayın kollarınızı boynuma
ateşim sizindir kenetleyin bacaklarınızı

benim elimde güzelleşir zeytin dalları
bakışımla sararır dolgun başaklar
alın sizindir sevgim
ben sevince kutsallaşır

Teoman ERTEN

BÜYÜK DURAN

Tohumca dölce özgürlüğümüz
Evde toprakta üreyecek
Güneşler içinde gürbüz
Çocuklarımız büyüyecek

Yeni düşünceye korkusuz
Dolu dizgin gidilecek
Her ufukta O sonsuz
Büyük duran görünecek

Su akar kuş uçar gibi
Mutlu günler gelecek
Kaçınılmaz güzelliği
Herkes aynı pınardan içecek

Aşktan önce yüreklerde
Bir gizi var söylenecek
Uygarlıklar düzlüğünde
Kurtardığı yükselecek

O çağ yattığı yerden biri
Kimbilir ne sevinecek
Ağustos zaferinde sanki
Yüzü gülecek

Ne gerinin ne zamanın
Gücü netse yetmiyecek
Yakın sabahlar yakın
Atatürk hiç ölmiyecek.

M. Celâl ERTUĞAY

TUTSAK BİLMECE

Hayatın bu koca çekilmezliğinde
ne sen ne de öncekiler
göğün karamtılığı sana
hiç birşey anlatamadı türküler.

Yorgun küskün uzun katarlar
cılız vapur düdükleri düşlerinde
yırtık yılışık bir güneş
düğümlendi de düğümlendi bilmece.

Şimdi bir cankurtaran simidi oldu ölüm
tutsak yaşamanın elinde
her yeni fışkıran sürgün.

Uzat uzat kızım ellerini
Tanrının saçlarına, Tanrının gözlerine
bir noktalı virgül alın çizimize
bir noktalı virgül sevincimize
ve bir noktalı virgül daha
bu buruk acı şarkıya.

Ö. Ercan ERUS

★

K A Z M A

Sendin kazmandı vuran
Kardaşım benim
İniyordu sözcüklere sözcüklere
Tarlanda yeşermiyen

İlkin sevgi sözcüğüydü kanattığın
Bir ay ışığının samanlığında
Doymak sözcüğü sonra ısınmak sözcüğü
Sofra mı artık odun mu kömür mü

Daha birçok sözcükler sonra
Sayamadığım
Daha birçok dilsiz yani
Ne sen anladın onları ne onlar seni

İniyordu kazmandı senin
Tarlandaydılar üstünde keseklerin
Ağlıyorlardı görmüyordun
Ağlıyordun görmüyorlardı

Süreyya ERYAŞAR

★

YEŞİL KENTİN ŞARKISI

- Erdoğan Alkan'a -

tenha semtinde o yeşil kentin
tutkunluğum
çapkın gülüşlü hırçın kızlara
gece-yarılarına dek uykusuzluğum...

kimsenin bilmediği bir zamanda
gitmek isteyişim uzaklara
hıçkırıklarım el sallıyanlarla
rıhtımda...

hep yorgun rüzgârlar hep deli fırtınalar
yeşil kent güzel değildi
güleç değildi bu kadar
içilmemiş dudaklar...

sevilerle şavkıyan duvarlar
sokaklar gencecik oyuncaklar
yoktu yoktu
mutluluk yeşil kentte çocuklar!.

Ali Ziya ERZİNCANLI

★

BİR BÜYÜK SEN OLABİLİRSEN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya ünlemeden
Kaçıp gelirse sunaklarından geçmiş yüzyılların
Bir özgürlük başlarsa, seversem
SEN muştular gibi geleceksin, kaçmış, ürkek
Bir son yeni başlarsa düşlerimde, bir en yeni, bir olumlu
Benim olursa. SEN olursan, bir sevdiğim olursa. Benim.
Büyük SEN olabilirsen karabeniz ayazların vurduğu yerde
Gelirsen, ısıtırsan beni
SANA daha büyük antlar içemem.

Bir başlarsa gözlerine bakmaklardan, bir yürürse
Dinmezse suskulu yaşantısı geçmiş yüzyılların
Bir acılı, bir şiirli, en kuytu bahçelerinde Lâle Devri'nin
Açarsa karanfiller gibi, inat kırmızı, çarşaf beyaz
Oralarda yaşıyamam

Sonra bir de korkarsan sevgilerden, sonra bir de inanmazsan ne kötü?
Gözleri yalan sa, dudakları yalan sa, yalan sa tüm yaşanmış yeminleriniz?

Islak kaldırımlara düşerse yine gölgen bir başına
Sonra susarsa kentler, sonra susarsa daha bir
Arenalar, Parisler, Niyagaralar...
Gece trenleri susarsa
ÇILDIRIRSIN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden
Tutkulu, olumlu, gerekli, muştulu bu kez
Anılardır belki dolar gözlerine, belki seversin de. Belki...
Bir en yeni, bir en son, bir mutluluk gece treni...
Varıp gitsem dersin artık, kurtulsam bireylikten kentlerdeki
Yaylalardır, eser içinde serin serin
Dağlardır, karlı tepeleri üşütür ardından bir soğuk
Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden
Bir O başlarsa, bir SEVMEK
Bir dolarsa gece treni saçlarını
BİTERSİN

Ergun EVREN

★

GÖKLERİM ÇİÇEKLENDİ

Ay gözlerinizde dururdu geceleri
Denizler vururdu ılık kıyılarınıza
Siz geldiniz göklerim çiçeklendi
Rüzgâr gibi girdiniz yaşantıma

Vazgeçemediğim bir yağmursunuz
Bahçeme her mevsim yağan
Siz en güzeli şarkıların
Kulaklarımda çınlayan

Bir bahar dalısınız gönlümü mutlu kılan
Sizinle sevimli denizlerin mavisi
Siz varsınız aydınlık bir sabahtır her yanım
Esmez ufuklarımda rüzgârın kederlisi

İlhan GEÇER

DENİZ IŞIKLARI GÖZLERİN

Göklerde hep yükselen denizler vardı
Ben seni düşünüyordum
Gözlerini düşünüyordum
Ve göklerde hep yükselen denizler vardı.

Hep yükselen denizler vardı
Ağlayan sular gözyaşlarıydı biliyordum
Sarılar uçuşuyordu saçlarından
Ve hep yükselen denizler vardı.

Denizler vardı
Deniz ışıkları gözlerin
Ağladım yağmurda çiçekler kadar
Sen beni bilmiyordun
Sular uyuyordu
Sen uyuyordun
Denizler uyuyordu
Ve
Deniz ışıkları gözlerin.

Coşkun GÖKÇAY

★

SAYDAM SEVİ

Önce kırmızı baharları getir
sonra yitik umutları
ya eller
çekirgeler
dönüp bakma
göreceğin ne ki
biraz tutkun, biraz dolu bir gölge

sonra gelsin konçertolar
uğultulu karışkan
en büyük seviler meydanlarda
saydam
şehirler büyük
umutlar acı
kimbilir

bırak yalnızlığım büyüsün
avuçlarımdaki yağmurlar
ıslatmaz seni
çiz ki en büyük meydanlara
gözlerimi
gör kahrolmak nasıl

Tezcan GÖKTÜRK

★

A Ğ I T

Tükenmeden gözleri ölümün düzeninde
Akşamı yalnızlıyan kuşlar gibi susamış
Ey bir vakit kendini unutup yüreğinde
Sesi uzak çağlarda serinleyen gül gibi
Kutsal sevişmelerin ulaşan son yazma

Yoğun çalgılarıyla uyanıp sabahları
Bir ülke büyütürken tutsak duyarlığında
Olumsuz karanlığı erimiş dudağında
Büyük bir sızı olup yorgun-genç değişimi
Kendini adamışça güzel doygunluğuna

Vururşa kıyılara kuytu çocuk gözleri
Ölüm yiter gücünü yenik sanki savaştan
Çıplak ağrısını da karanfil gülmesini
Umutlarına akşam kavuşur gölge gibi
Susar yenilmez yüzü o hiç başkalaşmayan

Ey bir vakit kendini unutup ötelerde
Kutsal duyarlığının ulaşan sonyazına...

Sıtkı Salih GÖR

★

İ S Y A N

Tanrım
ne olurdu güneşlerin bu kadar yakıcı olmasaydı
bu kadar nehirlerin geçilmez
Duymasaydık
tutturmuşken mutluluk şarkısında sesini acıların

Şimdi
ne geçen günlerin unutulmazlığı var içinde
ne de var olmanın tadı
o yalnızca nefes aldığını bilen varlık

Özcan GÜLERYÜZ

★

BİR UZAK GÖKÇİÇEĞİ ÖZLEMLERDE

Renksiz gökyüzü dökülüyor burçlarına toprağın
Sivri kuleler parlıyor serin akşam gölgelerinde
Acılı bir sis bu duygularda soyunuk
Batının en garip saatlerinde.

Bir türkü tutturmuş derinden yeşil toprağımda çoban,
duyamıyorum
Bir erken çan sesleri şimdi gözkapaklarıma takılan
O çiçekli göğe özlem bu uzak demiryollarının ucunda
Yağmur sonrası toprağımın kokusu yok özlediğim.

Bir PFAUENGASSE pasajı, bir DONAU, bir LUDWIG
caddesi anlamsız gelen
Ve MÜNSTER'in yüzaltmış birinci metresinde boğuluyo-
rum sıkıntıdan

Rüzgâr yüreğimi uçuruyor bir uzak gökçiçeğine, yediyüz
bilmem kaçıncı basamakta
Ruj kalemimle şekilleniyor duvarlarda ufuklar
Duvarlarda isimler, tarihler, anılar
Ve özlem kanatırcasma dudaklarımda.
Sonra; kurumuş yapraklar soluk alır caddelerde usulca

Şaika Günsel GÜNEY

★

AK ÜSTÜNE KARA DAMLA

Hani ak giysilerin bolca dikildiği
Bir Amerika vardır bileceksiniz
Bileceksiniz o koca ülkeyi
Bir yanı koca yapı bir yanı deniz.

Aklarının burnu bir karış havada
Bir Amerika vardır bileceksiniz.
Yarım yamalak bir yaşama sevinci karasında
Görünce burkulacak içiniz.

Güldürür yüzünü Amerika'nın
Tükürülen yüz, kaçılan ırk.
Onların da bir yüreği vardır atar:

Tırık tırık... tırık tırık...

Yürek te yürekmiş hani
Dayanma gücü dağlara vergi.
Yücelir ak pak olurdu bildiğim
Tutulsaydı elleri.

Ruşen HAKKI

★

KAYIP İNSANLIK

Şarkılar mırıldanıyor ağızlarda aydınlıktan karanlığa
Yaşadıkça kan içiyoruz
Tadlarını yitiriyor birşeyler sezmişçesine
Avuçta su, sofrada tuz

Evren bize saygılı, biz evrene saygısız
Tanrım! Nasıl birikiyor gözyaşları bu tasta
Yaş duvar, kırık cam, eğri kab
Yoksul hasta

Çığlar kopuyor sarp dağın sevgi manastırından
Ölümsüzleri silen günler yaşıyoruz
Toprak toprak olalı ezilmek bilmezdi ayak altında
Dost geldik, düşman gidiyoruz

Refik HANSOY

YAKIN SOLUK

Uysal bir atımdır ölüm ıslıkla su içirdiğim
Taş yalaklarında zamanın eskidiği yorgun çeşmelerin
Üşümüş güz bahçelerinde savrulan gümüş yelelerin
Bıraktığı serinliktir bir uzun havaya yeniden girdiğim

Ölüm ustalıkla kuran el zembereğini bir büyük çarkın
Vazgeçilmez uyku gizi çözülmeyen Âdem'den beri
Soyunduk tüm giysilerden işte bir kemik bir et bir deri
Soluğunu ensemde duyduğum bana benden yakın

Mehmet HAŞMET

★

SAÇLARIN ALNINA DÜŞECEK

Ve bir gün leylâklar kuruyacak
Sil gözlerini diyeceğim o zaman
Yeşil bir bahar sabahında
Asker yüklü bir trenin düdüğü ile bitecek herşey
Martı kanadından
Kahve falından haber bekliyeceksin
Saçların alnına düşecek
Bir duman gibi geçip gidecek en renkli bulutlar
Deniz en güzel maviliğini verecek avuçlarımıza
Şarkılı bir masaldır yaşamak
Şafak karanlığın zaman rüyaların düşmanıdır

Yolunu bilmediğim şehirlerden
Adını duymadığım zenginlerden birine gelin gitmiş-
sin

Sevmez oldum geceleri
Geceler ki en hüzünlü türküler söylenirdi
Eyvallâh deyip herşeye alıp başımı gitmeliyim
Ellerim cebimde dudaklarımda hep o ıslık
Düşen yıldızlardan başkasını sevmiyeceğim artık
Köşebaşlarında sarhoş şarkıları söyliyeceğim bazen
Bunca diyar gezdim gözlerin için diye
Ve bir gün yorulup bıkacağım yaşamaktan
Yalnız hâtıralarımız kalacak beni yaşatan

Işıklar dökülmeli avuçlarına
Karpit lâmbalarından
İskele fenerlerinden
Kaybolmuş bir İstanbul akşamında karşılaşmalıyız
Kar yağmasa da olur
Yıldızları dökülmüş göklerin
Kurşuna dizilmiş erler gibiyim
Öylesine delik deşik öylesine susmuş
Neslimden binlercesi köşebaşlarında kan kusmuş
İnsanlar evlerine koşmalı kanat kanat
Hepsinin dikili ağacı çoluk çocuğu olmalı
Yummazdım gözümü karanlıklarda
Anahtar saçardım dosta düşmana
Kuşlar hep uçar mı sandın

Aldırma boşver yalnızlığıma
Biz kadere tekme atıp çelme takmış insanız
Aç dolandığımıza bakma
Biz şair adamız
Fakat yağmurlar gönlümce yağmalıdır
Ve balkonda dağlara karşı beni beklemelisin
Sokaklar yıllarca boş kalsa da
Bir gün döneceğimi bilmelisin

Ayhan HÜNALP

İÇİMDEKİ YANGIN

Yirminci yüzyılın rahat arkadaşlığında
Seni düşüncelerime tutsak edemem.
Bağlayamam gözlerini
Uzay çağı dostluğunda gözlerime
Ve tutkunu, yüreğimin bu deli çırpıntısına
Hapsedemem...
Ellerini avuçlara bırakma böyle kuşkusuz
Bilmiyor kişiler, benim olmuş ellerini
Yalnız hüzün verebilsem keşke sana
Silebilsem yaşamından sevinci...
Bir deliyim, bir şaşkınım,
Parmakların dokundukça her çiçeğe,
Her yaprağa ve günahsız bir çocuğa
Ölebilsem.....
Dudakların nimet bildiğim ekmeğe uzandıkça
Ve açıldıkça ellerin dualara, tedirginim
Kapkaranlık bir geceyim,
Baştanbaşa sana sitem şiirlerime döktüğüm,
Kararsızım, çocuksu küsmeler içindeyim
Korkuyorum
Düş gördüğün gecelerin sabahından
Tüm kadınsı oyunlarım yetersiz
Faydasız gözlerini ellerimle kapattığım
Sen... güzellikleri sezen adam!
Dileğince çalıyorsun, söylüyorsun, dinliyorsun,

.
Ürküyorum.. sevda şarkılarından..

Mübeccel İZMİRLİ

RESİM DEFTERİ

Güneş bir insandır çocuklarda,
Gökyüzü koltuğunda oturan baba,
Bölünmüş gündüz saatlerine,
Bir çizgi barış, bir çizgi savaş.

Deniz bir halıdır çocuklarda,
Bastırılmış kara kalem bir kayık,
Deniz altından çıkar kumlara,
Ölümü yadsıyan diri balıklar.

Gökyüzü bir sevinçtir çocuklarda,
Şenlik bayrakları geçit töreni,
Bulutsu başlıklarıyla mavi askerler,
Kunduraları hep yağmursuz.

Zaman bir çalgıdır çocuklarda,
Ağustos böceğinin karnından yapılmış,
Kelebek kanadında, ve gül tellerinde,
Seher yaylariyle çalar çimenlerde.

Ölüm bir çadırdır çocuklarda,
Renk renk kızılderili büyüsü,
Girerler içine ve bir daha çıkmazlar,
İçerde, güneş trenleri, mavi top gökyüzü...

Ceyhun Atuf KANSU

★

BÜYÜLÜ ELLERİN

Ellerinin büyüsüne kapılıp geldim
Yıllar avuçlarından silemezdi avuçiçlerine yazdığımı
Belki bir akşam açarsın diyordum kuşları ötmez olmuş penceremi
Geldim vapur düdükleri de susmuştu

İnandıklarımız deniz üstünde akıntıyla gelen ve yosun kokulu
Aldatılamazken bir diğerimizden
Bu tapma neden yarattıklarımıza

Hep aynı gündüzlere alıştın sanıyorsun oysa geceyi severdin
Gene o koydan kalkacakken martılar
Gene gün ellerimizden uzanacakken büyülü karanlığına
Ve ışıklar saklamazken tuzlu evreni
Gündüzden umduğun ne

Sabahları bir uyanışı var ki yalnız ellerimin
Sensizliğe alışmış parmak uçlarımdan akarcasına
Yürümüş ve tüm kayalar altında ezilmiş
Boşluk korkusuna sarılmış adımlarla

Sen evimdeydin yöremdeydin aramıyordum aramasam olurdu ama geldim
Geldim gözlerinden neş'eni çalmışlar gördüm

Bu karşıkoymaları bırak artık çok yorgunum
Gene öyle bak gözlerime yıllar-yılı bak
Yansın gözlerim

Tamer KARABUĞA

★

İLKYAZ'LA

Kuşlardır, çocuklardır günlerle cıvıl cıvıl
Su yürüyen dallarda, çiçekler düşmüş aşka
Bir geriniş, bir sevinç ki sormayın insanları
Kadınlar başka güzel. Kadınlar.. o başka..

İsmet Kemal KARADAYI

TIPKI DENİZ GİBİ

Seninle beraberim sen o kurallar insanı
Seninle beraber diyorsam emin ol sensizlikle
O güzel güneşler ikindi sularında belki
Gider gemilerin ardından umutla bir bir
Güzelliğinin.

A. Neyzar KARAHAN

★

YÜZÜMÜ OKŞIYAN BÜYÜK ELLERİN

Ah Tanrım kusursuz Mayıs günleri
Ve balkonlarımıza tırmanan sarmaşık
Tanrım bu denizler bu karalar
Bu insanların gözlerindeki ışık

Dal yeşili sen misin gök mavisi sen misin
Yoksa bir ben miyim senin eserin
Tanrım nefesin ne kadar sıcak
Tanrım nefesin ne kadar serin

Ekinlerin birden boy atışları
Havada dönen kuşlar
Neden bir hoş eder insanı
Kızlardaki o bakışlar

Su sesine kadın sesine insan yüzüne
Tutkun olmıya tutkunuz gerçi
Ama sen değil misin seven cümlemizi
Orhanlarımızı Ziyalarımızı Cahitlerimizi

Sana dua ediyoruz cümlemiz
Kubbelerdeki sesimizi dinle
Önceden de sonradan da Tanrım
Yanyana yaşadık seninle

Ne yana baksam görüyorum
Üstümüze açılan gözlerini
Tanrım gözlerimi yumunca duyuyorum
Yüzümü okşıyan büyük ellerini

Subutay KARAHASANOĞLU

★

Y İ T İ K

Kim çıkardı ellerimi cebimden
Söyleyin kim aldı bakışlarımı
Saksımdaki bu çiçek benim değil
Bu uçaklar bu trenler benim değil biliyorum
Söyleyin kim uçurdu kuşlarımı

Maviliğini kaybetti denizler
Söyleyin kim sararttı bunca yaprakları
Kim boyadı bu evleri benden habersiz
Kim tükürdü gökyüzüne durup dururken
Alıp başımı gideyim ister misiniz

Kim aldı gençliğimi söyleyin bana
Söyleyin kim çıkardı ellerimi cebimden.

Ertuğrul KARAKOÇ

SWANİLDA (1)

Eğri bir ağaçtı sanki, eğri bir ağaç,
Ak tırtılların ölü derilerinde gezindiği
Dizlerinde Kudüs yolcularının bitkinliği
Tutsak kapıların ağır anahtarı belinde,
Kırk Haramilerin yitirdiği..

Dr. Coppelius bu,
Sararmış kitaplarda çocuk tâzeliği arayan
İbrani alfabesinden yükselen masmavi buğu
Altın pabuçlu SWANİLDA,
Suların ürpertisinde beyaz göğüslü bir kuğu.

Bir Karnaval vardı sanki:
Al yelekli delikanlılar,
Süt bacaklı kızlar caddelerde
Yürek biçimi bir çilek lekesi eteklerinde.
Bir çağrı var Kilise çanlarında
Boşuna, kimse sığınmıyacak bu akşam Te-Deum'a.
Bakın, bir benekli kelebek, bir su çiçeği ortamızda
İşte, Karnavalın pembe avuçlu bebeği,
İşte, nilüfer bilekli SWANİLDA!

Bir Balad inliyor,
Yüzyılın burukluğu dağılıyor sokaklara
Özgür bir Troubadour çalıyor.
Balkondaki bebek, kırmızı kitabını düşürüyor
Kırmızı kitabın bir yaprağı bir bulut gibi çöküyor
Bu yapraktan SWANİLDA'nın öyküsü dökülüyor:
Dağ göllerinde saçlarımı tarardım,
Çakılları savururdum havaya.
Saklanırdım sazlıkların ardına
Gizli gizli ayaklarımı kıskanırdım

(1) *Coppelius Balesi üzerine*

Bir küserdim kendime, bir coşar mırıldanırdım:
Ben ipincecik bir kızım, adım SWANİLDA!
Ben ipincecik bir kızım, adım SWANİLDA!

Parmaklarımız böyle olmamalıydı,
Tutkusuz, anlamsız en içli bir melodide
Ah, SWANİLDA'nın güvercin sekişli parmakları
Nasıl köpük köpük uçuşurdu, hıçkıran bir viyolinde.
SWANİLDA, sedef boyunlu kuğu,
Ben öldürdüm Coppelius'un bebeklerini
Bütün acı suları ben boşalttım tılsımlı destilerden
Bir kırmızı kordelâ kaldı son bebekten elimde
Unutulan bir masal gibi sımsıcak bir dizde
Senden, bir avuç eflâtun kâğıt koynumuzda
Adını taşıyoruz ancak SWANİLDA!

M. T. KARAMUSTAFAOĞLU

★

YÖRÜNGE

Bazı günlerim var
Büyüyorum sanki, bir kat akıllanıyorum
Yeryüzünün tüm ırmakları avuçlarımdan geçiyor
İçlerinde türlü yaratıklar
Renk renk balıklar, çakıllar, kırık dallar
Arada, kaldırıp kendini atıvermiş adamlar, kızlar

Bazı günlerim var..
Oh.. Derinleşiyorum, tüm yeryüzü oluveriyorum
Bir İngiliz, bir Çinli, ya da yamyam
Benden önce yaşamışlar oluyorum
Yüzyıl savaşları, bin yıl savaşları
Tarih öncesi döğüşleri..
Yurdumun kınalı kızları, karlı ağrıları

Büklüm büklüm köy yolları
Gümbür gümbür bayram davulları
Allı güllü şalvarlar, dallı pullu yastıklar

Bazı günlerim..
Zor çok zor.. İçim içimden taşıyor
Fırlayıp Uzaya çıkıyorum
Var.. Var.. Türlü günlerim var
Herşeyleri görüyorum, yaşıyorum, biliyorum ya
Gene de hep seni arıyorum

Nursen KARAS

★

SAATLER AĞLIYOR

Hep yirmidört saatler ağlıyordu düşlerimizde
Kan kusan göklerdeydi huzur-gökler kan kusuyordu
Tanrısızlığa alışmıştık -Tanrısızlık kolaydı- sonra sevimliydi
Biz sevimli değildik -gökler kötüydü- huzursuzdu
Sonra yirmidört saatler vardı -sonra bağıran gök vardı- gökler ağlıyordu

Karaağaçların altında yemin etmiştik -ölmek kolaydı- ölecektik
Sonra "Vatan" diyecektik - her şey "Vatan" da bitecekti
Al-al güllerimiz olacaktı- gülleri sevecektik
Kan yağacaktı güllerimize - kan olmağa özenecektik
İğde dalları sarı olacaktı - iğde dalları hep sarı olacaktı

İnsanlar sevisizliğe ağlıyor - insanlar ağlıyor
Ölümler kolay değil artık - ölümler yedi başlı dev
Alın yazıları boşluklara doğru bilinçsiz
Kırkayakların bastığı yerler çürük-sevimsiz akrepler
Hep onlar-hep saatler-hep o yirmidört saatler

Edip KEMAL

SPLEEN

İki el öksürsem mendile mendil ölecek
Aynalar hep o eski sonbahar
Karasevdalar yorgun düşünceler büyük yalnızlık
Derken
Saçlarım bir gecede ağardılar

Gündüz dağının eteklerinde çimen geceler
Bir güvercinin kanatlarıdır ellerim-ayaklarım
Ki bin hevesle bir dala konacak olsalar
Tüy tüy dökülür parmaklarım

Kaderi öpüp başa koymak olmuyor
Ya da bir dilim gök tenhalığında Tanrıyı aramak
Anladım bütün şarkılar hüzzamda bitiyor
Anladım
Bir maceraymış yaşamak...

Ayhan KIRDAR

★

ÖZGÜR YASAK

Açılıyor anılarla yarına
Sabah yollarında düş çiçekleri
Esintiler ülkesinden geçerek
Yankı-yankı karanlığı aşıyor
Aldatılmış duyguların gözleri

Gizli sorunlarda unuttuğumuz
Bir gölge-serini şimdi umutlar
Duvarlarda çocukluk günlerimiz
Kıyı-kıyı yaklaştığımız ölüm
Şimdi daha uzaktalar

Bir güneş doğumu gürültülerle
Yadsıdığımız yasa tuttu ellerimizden
Tuttu götürdü bizi en özgür yasaklara
Dudak-dudak büyüdük hem yendik hem yenildik
Geçtik çocuklar gibi uzay-ötelerinden

Mehmet KIYAT

★

NE BİÇİM YAŞAMAK

soyut yelkenlerdi yalnızlığımız sularda

sanki siz ufak bir çocuk
bir beyaz bir siyah ışıklarınızla
tam vaktinde kopup geliyorken saçaklardan
bilinen yaşantılarınızla biraz
eski ve uzak şeyleri düşünseniz
burada bir kar yalnızlığında
niçinlerle arıyoruz yoksunuz
kısa sürelere sığdırdığımız
ne biçim yaşamak bu

karalar hangi çizgide birleştilerse
korkuları insanların acı ve güzel
imkânsız bir temmuz sabahı
yalnız yaşantılarla değişen
eski ve uzak şeyleri düşünseniz

Nur KOCATOPÇU

GAİP UYGARLIK

Sarı tepeleri inince
Duran nehir çiçekleri gelir elinize
Masanıza, vazonuza solmak için
Baksanız arkanıza.

Vahşi görünü bin yıl öncesi gibi
Renk, sevi, atlayan suyun sesi
En derin en hızlı yerinde
Balıkları vurur gözlerinize.

Nehrin durgun yerinde
Bir tutam ak bulut,
Bir tutam buğda tarlası,
Bir tutam Cudi Dağı.

Kemalettin KOÇ

★

HOŞÇA KALIN

Hoşça kal canım körfez
Hoşça kal solmayan yeşillik
Taa Homer'den bana dek
Süren sonsuz güzellik.

Hoşça kal aydınlık köyler
Bereket, bolluk fışkıran bağ
Hoşça kal etekleri altın dolu Tanrıça
Her taşı destan olan Kazdağ.

Demli çaylar, akşam üstleri
Uçup giden doyumsuz anlar
Bir aşk gibi saran hayallerimizi
Işıktan ve sudan dalgalar.

Vurdu kapıyı ayrılık dostlar
Siz artık pırıl pırıl bir geçmişte
Sımsıcak sevgilerdesiniz
Unutulmaz bir kentte.

Ahmet KÖKLÜGİLLER

★

KOKTEYL

I

Şimdi nerde o güllü karanfilli aşklar
Ölünceye kadar bağlılık yeminleri
Veremli öksürükler ve beyaz bir mendil
Sendeliyerek, tutunarak çıkmak merdivenleri.

II

Üçe yirmi beş bir virgül
On indirim bir santim bile
Yiyemezsen ölebilirsin
Belki bu başkalarında yok bile.

III

Yüzlerce odalardan birinde
Uzanmışım, nefes alıp veriyorum
Bir de kara-sinek
Plânlıyorum yarınki işlerimi
Düşünüyorum alinin fesini
Velinin başına ne de uygun.

IV

En uzun kollarımı uzatıyorum
En uzundan bile uzun kollarımı
Bulutlar parmaklarımın ucunda
Yedi renkli bayrak oluyor sonra.

Bu bayrak hiç aşağı inmiyecek
Bu bayrak
Bu küçük dünyanın üstünde
Büyüyüp dalgalanacak.

V

Şimdi herkesin kara gözleri
Yeşil gözleri bana çevrili
Elâ gözleri bakıyor bana
Görmek için yedileri, yirmileri.

VI

Zamanlardan beri duyuramadım sesimi
Toplum dedim, özgürlük dedim boşuna
Herkesi baktırıyorum şimdi
Tvistlerime, çaçalarıma.

Zeki KURUCA

BİZİM TÜRKÜMÜZ, ANLAMADIĞIMIZ

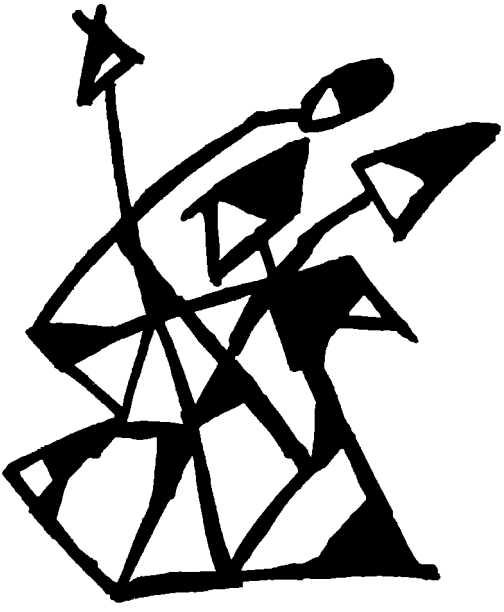
ben zayıf kemikli kızım gece vardiyalarında
onüçümden üç gün aldım,
dokuma makinalarının türküleri kulaklarımda
başlarında uyudum kaldım.

trenlere binmek istiyorum uzaklara giden
hani kapkara örgülü saçlarım gibi,
hani bacasında kara duman
dev gibi.

büyük kentlerin ışıklı caddelerinde dolaşmak
sonra seyretmek denizi,
benimle alay etme, ağlatma beni
dokuma makinalarının tükenmek bilmez iniltileri.

ben zayıf kemikli kızım gece vardiyalarında
onüçümden üç gün aldım,
güzellikleri sizin kadar severim
sopsoluk dudaklarım.

Abdülkadir KÜŞİN

Ekin Nayır

ÖLÜRÜM

Yol var ya, evimizin bulunduğu
Kalır, ben ölürüm.
Bıçak gibi bir yel,
Aman aman
Kimbilir nasıl üşürüm?

Bütün o çarşılar, güzel giyimler
Kalır, ben ölürüm.
Gün olur sevişirsin yatağımda
Aman aman
Kimbilir nasıl.....

Muazzez MENEMENCİOĞLU

L Â L E

Eğilsem
Çağ çağ
Eski zaman bahçelerine
Önce lâle görünür, en yakın dost olarak

Bu
Böyle
Kaçıncı yüzyıl ki
İlk Türkle beraber eski mi eski
Oğuzlar mı getirmiş Orta Asyadan
Selçuklar mı dikmiş önce kim bilecek

En
Fakir
Gönülden
En zenginine
Köprü olmuş bir çiçek

Önce
Oğuz'lar mı
Selçuk'lar mı dikmiş
Nedim'in elleri mi ilk su vermiş kim bilecek

Batı'ya
Türk'ten gitmiş
İlk uygarlık selâmı
İlk nezaket, ilk bolluk, ilk bereket

Yüz
Yıllardan
Yüzyıllardan bu yana
Bir çağa adını verebilen ilk çiçek

Damat
İbrahim Paşadan
Şair Nedim'e sunulan
Bir anlayış, bir şiir, bir musikî
Sarı, kırmızı, beyaz, bir şarap renginde eski mi eski

Lâle
Devrinde
Kâğıthane bahçelerinde
Güneş batarken, bir yeni güneş doğduran
Geceleri, mum ışıklarından bir şehrayin kurduran
Sabahın ilk aydınlığında; renk renk, koku, buğu buğu
Bir sıcak öpüş, bir beyit, bir mısra, bir ilham perisi bu

Türk
Çinisinde
Şekil şekil
Bu kil değil, bu toprak değil
Bir uygarlık sembolüdür gelmiş geçecek
Lâle bu, bizim lâle; Türk kadar soylu bu çiçek

İbrahim MİNNETOĞLU

★

YİRMİNCİ BAHAR

Gözlerimiz ağlıyordu aynalarda
Saçlarımızı hangi yöne tarasak çirkindik
Baharları muştuluyan al tomurcuklarda
Delirmiş arzularda gençliğimizi yitirdik

Cemal NALÇACI

BÜYÜK KARALARIN AĞIDI

Dillerde, anlarda büyücek büyücek
Güneyde, Doğuda, İslâm ellerinde.
Susamış nice topluluklarda Atatürk
Bir tutam umut, bir çekim soluk kalmış.
Kavrulmuş dudaklarda Orta Asyadan
Cılız iniltilerin suda yankısını duyarım
Yokluğun çelimsiz ateşinde kıvrılıvermiş
Ne zaman çatlayacak kabukları doğumun.
Ben dayanamam susuzluğa Atatürk
Umutsuz topluluklarda yanan benim
Bir deli rüzgâr eser ben ölürüm
Hani benim özgürlüğüm, bayraklarım
Bir onulmaz yara işler sol yanımda
Hani benim sevgilerim, tutkunluğum.
Dahası var Atatürküm, dahası var
Güney Amerikası, Afrikası var
Bakıyorum büyük karaların kıvranışlarında
Koltuk hırsızlarının boğazladığı milyonlar var.
Bayrak bayrak ağaran sabahlarda
Kanat sesini duyarım vurulmuş lâçinlerin
Işınlarına kurban olduğum yaşlı gözlerde
Bükük boynu var, ağıdı var silâhsız ölenlerin.

Cahit OBRUK

★

— 4 35 —

Bir tren sesi duysam
İçim burkulur
Bil ki perme perişanım
Bil ki
Seni trene getiren ben değilim
Öylesine büyür ki kederden
İstanbul'a sığmaz yüreğim

Bu 4.35 treni var ya
Sebebim olacak göreceksin
Oysa zor şey seni her gün
Bir bulup bir yitirmek
Bu 4.35 treni var ya
Sebebim olacak göreceksin
Ve bir gün raylarda paramparça bulup beni
Ölen o mu diyeceksin

Sen gelince
Her sabah yeniden doğarım
Sen giderken
Her akşam yeniden ölürüm
Şimdi umrumda değil dünyanın
Ne geleni ne gideni
Allah belânı versin
4.35 treni.

Turhan R. OĞUZBAŞ

★

BEŞİRLEME

I

Adam gülüşlü çocuklar gözüyle
kavgalarsız yarınlara merhaba
bir balık suskunluğu çevremde güçsüz
uzaylara ilettim çığlıklarımı
ellerim güzellikler yaratmaya açık
kapılarda özgürlüğüm tükendi
ölümlerin nedeni kutsal sözcüğünde
çiğnenmiş çiğ çağrılarda kurulu rampalar
bu beton bir yüzdeki anlam
bu insanın tükenmişliği beşir

II

Maviye bir kayık ak kımıltılar getirir
martılar güzelliği gagalar kıyı boyunca
olta uçlarında kör acılar salınır balıklara
mermi taşımaktan suçlu bir gemi
çocuklardan utanır

Çocuklar çocuk gülüşlü olmalı oysa
adam adamca
doğumsuz gebelikler kısırlarla atbaşı
sütlerin ak rengini bir düşün beşir
beyazlığını yumurtaların

III

Ellerimi tutma alışırım tazeliğine
yeniden doğmalar değmek sıcaklığına dudaklarının
yağmur sonu güneşinde yıkanır gökkuşakları
trenler raylarla sınırlı yollara bağırır
sen gidersin dönmezliğe, beşir gider
ben gidemem
ölümlere yanmalara dayanır türkülerimiz

IV

Açılmamış kitaplardaki mutsuzluk
susuzluğu toprakta alın çizgisi
uzaydan yıldızlara kullanılmış geceler pusu kurar
bir altın tasa yansıtır ışıklarını evren
dev adımlarında nenler toplanmış arı
it ürür domuran güzellikler yanında
tut usumdan rastlantıların yıkılışına götür beni
damıtılmış doğanın temelinde bir taş daha beşir
bir taş daha

Süleyman OKAY

Halis Biçer

E V (İSTANBULDA)

Bir evim olsun isterdim
Küçük bir bahçesi önünde
Çiçeklerden gül karanfil
Bir de Hanımelleri penceremde.
Denizi görmesi ne hoş,
Karşıdan vapurlar geçer...
İki üç odacık yeter.
Çocuklarımla geliriz okuldan
Karım çay hazırlar
Büyük kızım masayı donatır
Bir Yeniharman yakarım
Denizin sesine dalar giderim
Bazan balığa çıkarız oğlumla
Anneleri bir iş alır eline
Pencerenin kenarına ilişir
Küçükler bahçede oynar
Sonra akşam olur
Hep beraber otururuz sofraya
Neşeli sıhhatli yemek yeriz
Kahvemi getirir kızlarımdan biri
Biraz da gazetelere bakarım..
Arada bir tiyatroya sinemaya gideriz
Günler yıllar geçer
Çocuklarım büyür
Her biri bir iş, ev bark sahibi olur..
Karımla başbaşa veririz bu sıcak yuvada
Onların saadetini konuşuruz.

Bir evim olsun isterdim,
Çocuklarımın gülüşleriyle dolsun içi,
Karımın bakışlariyle aydın,
Alın teriyle olsun duvarı, çatısı
Yarın çocuklarıma kalacak.

Tarık ORHAN

HER ŞEY MAVİMSİ

Üçgen şeklinde bir pencere
Esen rüzgârla geldi denizden
Hepinizden bir şey getirdi
Aşk yüklü mavimsi sular

Birden rüzgâr esmedi
Yalnız kaldım karanlıkta
Üçgen şeklinde bir pencere
Karanlıklara kapıldı gidiyor
Umut yüklü mavimsi sular

Tülây ORTAÇ

★

G Ü L M E K

Ol dedin, olduk.
Öl dedin, öldük..
Gül dedin!.. Nerdeeee,
Bir onu beceremedik!...

Kevkep ÖKLEM

★

O P U S — C C V

Ben akşamları hep o geminin ikinci güvertesinde bekledim
siz orada hiç yoktunuz siz oraya hiç gelmediniz
ikinci güverte benimle ikinci kez boştu
ve beni miçoların meyhanesinde boşuna beklediniz

işte anılarımızın hergün bir soluk alışı daha derine indiği
toprak
işte su yosunlarının demir taradıkları o kıyıda gençliğimiz
ben ve siz o çok birlikte ikinci kez çok yalnızız
işte ikinci güvertesi o geminin çok daha yakın çok daha
uzak

yakamoz saatlerinin ışık çaldıkları sürelerce o en uyku-
suzluğumuz
gerçek buysa varsın olsun bayrakların en kırmızısıdır
ölüm
gözgöre kulak tıkamışlığın kaçıncı uyanışıdır ki düş
yüzbininci yamadan bir özgürlük o çok birlikte umduğumuz

Ben akşamları hep o geminin ikinci güvertesinde bekledim
ayışığı öncesiydi ve siz kıyıda şarap içiyordunuz
güzel kadınlarlaydınız o çok şarkılı yerde
ve beni miçoların meyhanesinde boşuna beklediniz

yeşil günlerin en artakalanı ellerimce susamışlığı yoksul
gecenin
evren üstüne vurulmuş bir leke gerçekten insan olmadı-
ğımız
ben ve siz o çok utanmışlıkta ikinci kez çok yalnızız
işte ikinci güvertesi o geminin çok daha büyük çok daha
derin

kan tutkusu saatlerinde cennet üstüne binbir söylev çek-
mişliğimiz
gerçek buysa varsın olsun vatanların ikinci sonsuzudur
ölüm
bilinen sevilerin öte yüzleri acıdırlar aldatıcıdırlar
yüzbininci savaşından işte açlığın o çok yenik çıkmışlı-
ğımız

Ben akşamları hep o geminin ikinci güvertesinde bekledim
gün indi gün çıktı ömürboyu siz hiç umursamadınız
uyudunuz uyanmadınız böylece yüzyıllar geçti
ve beni miçoların meyhanesinde boşuna beklediniz

Ş. Avni ÖLEZ

SÜRGÜN GÜNEŞ

En çizgili perdelerde güneş bir sürgün
Dönülünce odaların ışıksız çağrısına
İlk başlar gibi kapılarda bir ah
Yankılanır durgun suların uğultusu
Bir kadının sesinde ağır-aksak.

Oysa susuktur öğle-üstü camları
Bulanır solumalarda kırmızı çiçeklerle
Kutular dolusu boşluk küçülür
İkili yaşamalarm en güzel yanıyla
Ayak sesleri döner bir kadının.

Ahmet Nusret ÖNAL

★

OYUN

Heryerden onu başlatıyoruz, yok savaşlardı yok bilmemnelerdi
Odalara çekiliyoruz oradan, sokaklara çıkıyoruz oradan
Nerede bir dudak görsek ölüm kadar kırmızı
Oyuncağı kaybolmuş çocuklar gibi hemen.

Çiçekler açacaktı umulmayan o değil
Heybesinde bir dilim ekmeğin tadı başka
Düşse korkacak mıyız, yok bu bir alışkanlık
Belki ufacık bir taş kararlı her adıma.

Bırakalım doyursun o bizim kısrağımız
Uçmağa insan ister yeşil ovalarına
Aşka yer yok mu sanki sevimli ordusunun
Düşerken silâhları incecik omuzlardan.

Bakmayın nasıl olsa bildiğiniz gibidir
Yağmurlar başlamadan yollara koyulalım
Bize şapka çıkarır yalnız elimiz dursun
Sevişmek böyle olur yıllarca uzaklardan.

Bir masal değil artık anlar babalarımız
Unuttukça çok yakın gülerler yanımızda
Usulca çoğalırlar umulmayan suların
Bize meydan okuyan görünmez havuzunda.

Uğur ÖNAL

★

AYRILIKLARDAN

I

Yıldızlar uzaklarda da olsa benimdir
Ellerimi uzatsam tutarım
Sen deli bir düşünce rüyalarımda...
Hem uzaklardasın hem de yalnız
Bırak kendini rüzgârlara
Bitiversin ayrılığımız...

Kâmuran ÖZBİR

★

SAKLI SIĞINAK

boşluklarda her gün yeniden
kurşuna diziyorlar göğsümü
hem sana varışlarım başlamadan
kurşuna diziyorlar beni
oyuntulu zenci tamtamlarında

bu anlaşılmaz buruk kokulu uğultular
bu tedirgin geceyi binlerce dövüşler
seni, senin korkularının inadına
nasıl büyük ortamlı duraklarda
sevdiğime çıkarır
tüm yoksul gecelerime çıkarır beni

Oysa bir evimiz vardı
bozkırın kupkuru gülüşlerine açık
anılarımızın ele-avuca sığmazlığı
yapış yapıştı duvarlarda kapılarda
yakışıksız göklerde yapış yapıştı
aşkı yarım tatmışlığımız

yaşlı makinistler bir olmuş
el uzatırken anılarımıza
nasıl sokulurdun bana
nasıl ürkek tedirgin sabırsız olurdun birden
ilk peşin seni öperdim bin şu kadar
ama hiç bine varmadan
umutlarımı topladığım anlamlı avuçlarını
öperdim
kapılar kapanırken gecenin kurşun karanlığına

kalbimi alıp
yanında koyuşların başlardı sonra
kimsesiz gecelerime hoyrat eller uzanırken
anılarımız büyürdü titrek boşluklarda
ben onlarla bir başıma zavallı, ürkek

ben her gün
çağrılmadan
kurşuna dizilmeğe giderdim kuşkulu
hem sana varışlarım başlamadan
oyuntulu zenci tamtamlarında

Orhan ÖZBEK

SONRA

Sonra
Bir şarkı çizilir sonu gelmez yollara
Toprak gözlerine yağmur duasına çıkılır
Büyür giden yalnızlığım karanlık gecelerce
Hep yollarıma bir ırmak karışır inceden
Ay ikiye bölünür.

Sonra
Toprak gözlerini öper koyarım başıma
Dağılır odalarda tütün kokuları
Sen geceleri büyüttüğüm ürkek ceylan
Gittin ya
Başladı gönlümün tüm yağmurları.

Sonra
Kalkıp geldiğin uzak kentlere taşınır gönlüm
Daha bir yerleşir odalara güzelliğin
Bir gün olup ışıyam derim gözlerine her sabah
Yıldızları yollarına sayam bir-bir
Özlediğin.
Sonra

Postacı iki defa çalar mor perdeli odaları
Dizkapaklarına bağlanır kalır ellerim
Ve bir türkü kaldığı yerden başlar.
Bir bulut döner dolaşır gelir
Her mevsim bir başka güzelliğim gözlerin
Delice hüzünlenir.

Şefkat ÖZEN

YAŞAMA

Son kırılan ağaçların ünlüsüydü
Soluk dallarından öz kuşların kaçtığı
Kalın kabuklarında iri gölgeliklerin
Doruklarında has güllerin açtığı.

Cevizin karşısında asırlık bir ev vardı
Kurdular yenisini karşı sırtlara
İçinde saz yüzlü ince bir kız yaşardı
Yaşardı yüreği çizilmiş ağaçlara.

Belli bir yazı gibi her gün türkülenir
Afrodit'den bu güne kalma tuzaklar
Bilmiyorum hangi iklimlerde yeşermiş
Bilmiyorum hangi tatda dudaklar.

Uzun ayrılık sonlarıydı buluşmak
Buluşmak en azı ölüm önceleri
O gül, o ağaç, o sallantılı ev,
Her gün bir yönümü alan geceleri...

N. Rasim ÖZSOY

★

BULUTLAR ARDINDA

- J. F. Kennedy için -

Ufala ufala hangi doruklara
Hangi tosbağa sırtında
Hangi karanlıklara
Dəl kara donanmış
Gün bulutlar ardında
vazgeç deme
vazgeç deme

Olemp tepesinde bir ışıldak yanar
Telavivde Şanghayda Şikagoda
Kaldırımlar yanar insanlar yanar
Yanar bir böcek gecelerde

Truvada bir çoban kavalı
Afrikadan bir telgraf tam-tam
Ümit burnunda dalgalar hırçın vurur
Unutmak insanlara göre değil sevgilim
Unutmak bir ilmik boynumuzda
vazgeç deme
vazgeç deme
vazgeçme sen de
vazgeçme

Yüksel PAZARKAYA

★

Birazdan sen'i düşüneceğim
Ağlama

Gün ışıdığında bu toprkları
Ellerin uzanacak anılarım arasından
Bir mutlu kahroluş geçecek soluk yüzünden
Ve şarkılar hep acı olacak

Yengi sonrası askerler geçiyor sokaklardan
Yollara çiçekler serpildi
Korkma
Özgerçlik gene bizde kalacak
Savunmasız değiliz artık
Birazdan Sen'i düşüneceğim
Ağlama

Mutsuz değil gayri
Uzak Kentin çağrışımları
Bu güzelliği biz yaratacağız
Bu yaşamı - bu aydınlığı
Kişiyi esrik eden bunca anlamı
Biz kuracağız

Tansıklar düzeldi sözcüklerimizle
Devinmelerimiz güçlü
Sönüp-sönüp yanmayan bu acunlar
Bize göre değil
Ben sevisiz değilim bakma öyle
Sen'dendir bu yetersizliğim
Birazdan sen'i çizeceğim
Gülme

Tüm soluklarımız tükendi
Bir yaşam bitimi korkusu var çevremizde
Çanlar da sustu haydi kalk
Son bir kez bakmalıyım sana
Omuzlarına bırak gene saçlarını
Anılarını de bana bir-bir
Sayımsız gecelerimiz oldu yıllar varki
Bak gözlerime
Birazdan kutsal bitimler saracak yöremi
Tutsak olacağım Sen'siz
Gitme

Ve kahroluşların en mutlusu
Avuçlarıma dolmada şimdi
Gökler açılıyor esrikten
Ölçüler parçalandı bir kez daha
Birazdan sana geleceğim
Yepyeni bir Evren'le
Ağlama

Mehrizat POYRAZ

S E N

Sen o uzak kıyılarsın varılamıyorsun
O tropikal güneşlersin yakan çölleri kavuran
Lâvlarsın akan volkan kraterlerinden
Madagaskar meyhanelerinde sarhoş gemiciler
Bakışlarını içiyorlar kadehlerde yudum yudum
Bir kız gözyaşlarını topluyor Tahiti sahillerinden
Tüm besteler adınla başlıyor seni anlatıyor bluesler
Duymuyorsun.

Pusulası sen rotası sensin gemilerin. Hani o
Gülüşlerin parlıyor zenci dişlerince bembeyaz yelkenlerde
Gölgen var bambu ağaçlarında Seylân'ın unutmuşsun
Tuşlarındasın piyanoların kemanların tellerinde
Ellerinde söküyor Madrit sabahları
Seni raksediyor Folies-Berger'de üryan kızlar
Londra gözlerince sisleniyor bak
İstanbul seninle uyanıyor boğaza karşı
Görmüyorsun.

İzmir akşamları Kadifekaleden
Ta İnciraltına değin seni yakıyor körfez lâmbaları
Sonra masmavi bir ay olup doğuyorsun tepelerden
En güzel düşler üstüne sevinir misin
Tutkusuz yaşantılarla bu yalnızlar kentinde
Anılarımı öldürüyorum ve seni
Beni bilir misin

Metin PÜTMEK

İYİMSERE - KÖTÜMSERDEN ARTA KALAN

Hep saat beşi böyle sessizce vurmaz
Herkes böylesine saati içinde duymaz
Yağmur böyle yağmaz hep
İnceden ince
Yumuşak.
Toprak hep böyle kokmaz
Toprak toprak.
Beyaz hep temizlik,
Gelinlik değil
Hep güneşin batışı
Kırmızı değil.

F. RAMAZANOĞLU

★

MAVİ BORAZAN ÇİÇEKLERİ

- Sayın Yahya Benekay'a -

Mâvi Borazan Çiçekleri
Sabahı şerifler hayrolsun
Bir otobüsün penceresinde
Hava bir aydın bir umut yüklü

Mavi Borazan Çiçekleri
Ben Kör Memiş
Yolda çalışıyorum boğaz tokluğuna
Günde ondört saat
Ellerim sade nasır

Kara suratlı bir deniz savaştığım
Kalafatsız Pelengi-Derya'nın kıçüstünde
Kış yaz
Ben
Rizeli Marakeleşoğlu Rikâp
Canım gırtlağımda karı kız aç

Ben Sivasın Zara kazasından
Munzuroğlu Hüseyin
Askerden yeni geldim
Yediğim içtiğim acı türkü
Ardeşenli Şekerullah Efendinin taş yapısında
Gündeliğim onüç kâğıt
Altı çocuk bir karı
Kocasız ablam
Ve ikiyüzelli papel ev icarı

Mâvi Borazan Çiçekleri
Sabahı şerifler hayrolsun
Neler de adamıyor şu bulut
Yıldız olacak mışım
Hahhayyy
Ben
Orospu Hanifenin kızı figüran Semrâ
Anama rahmet okutacağım biliyorum
Ciğeri beş para etmez İmprezaryoların kulislerinde
Ve hayat gülecek ne iyi

Ben Sevim Yatar
Cibâlide tütünde çalışıyorum
Otuzbeş yıllık sözde kız
Koca moca hakgetire
Bir gün bir delikanlı
Bir gün bir yaşlıca adam
Unkapanı durağında bekleyecek her akşam

Mâvi Borazan Çiçekleri
Sabahı şerifler hayrolsun
Bir otobüsün penceresinde
Hava bir aydın bir umut yüklü
Umurunuzda mı ne halt ettiğimiz
- Sormayın gerek değil adım sanım -
Ama bir de teneke bağlarsak uçkuru çözük dünya-
O zaman konuşacağım nızın kuyruğuna

Mustafa Nahit RAMOK

SIZILI SÜLÜMAN

Ben Zambır köyünden Sülüman
Sekiz kardaşın en küçüğü
Anamın sırtından geçer günlerimin tümü
Anam yalın ayak, ayakları iri
Yarım saatlık yoldan su çeker kuyudan
Ben Zambır köyünden Sülüman
Acırım anama duramam

Toprak sancı çeker bizim köylerde
Ağzı dili olsa da ona da sorsak
Ağanın kamçısı yaman
Bu yıl dolu vurdu ekinlerimizi tümcek
Belimiz nasıl bükük, dilimiz nasıl kısık
Ağanın önünde
Anlatamam
Ben Zambır köyünden Sülüman
Allah dert vermiş, vermemiş derman

Şeherler varmış, nakış nakış düşlerimde up-uzak va-
Alav alav yanarmış gazsız fitilsiz ramam
Kişiler yaşarmış kazançlarını yiyebilen
Çocuklar öz evlerinde doğarmış
Ben Zambır köyünden kara yazılı Sülüman
Derdi katık etmişim ekmeğime
Dilim yetersiz benim
Kırk bin köyün
Çektiğini anlatamam...

Fehmi SALIK

BİR SEN VARSIN

Hiç kimse bilmiyor seni sevdiğimi
Sende bilmiyorsun üstelik
Belki böylesi daha iyi
Kaygılar, umutlar arasında
Geceler seninle günlük, güneşlik

Yüzen bir sen varsın denizlerimde
Kıyılarımın özlemle beklediği
Düşlerimin kırılan aynasında
Yalnız senin gülen parçaların var
Senin ışıltıların gözlerimde

Susma konuş ama dal uçlarında
Baharı dile getiren çiçek gibi
Belki daha güzel böylesi
Derman kalmazcasına dizlerimde
Kaçmalısın, kovalamalıyım seni

Gelgelelim düş değil mi bunlar?
Kaçamazsın, çünkü canımdasın
Ateş misin, yoksa dirilten bahar
Yüreğimde bir ürperti bakışın
Ne yapsam da öpebilsem o teni?

Seni sevmek, ölmek olmasın sakın!?.
Kulesine yalnızlığın konan kuş
Hoş et beni, dinsin artık bu yangın
Bu tutuşan boşluktaki zor uçuş!
Ah bir öpsem, bir kucaklasam seni!

Mehmet SALİHOĞLU

DÜŞÜNCE DENİZİ

Yılların uzunluğunda düşüncelerim
Gelen ilk yazla tomurcuklandı
Gözlerin bir çocuk ellerimin içinde
Büyük denizlerde yardım fenerleri gibi yandı
Nisan yağmurlarında, günlerce
Yitirdiğim istekler öksüz, kimsesiz
Büyük kentlerde ilk ışıklarda yandı
Sen alın yazıma sonsuzluğun çizdiği özlem
Gözlerim İzmir'de bir deniz akşamında uyandı.

İzmir'in kordon boyu düşünce denizi
Bir ikindi üstü gözlerimin içine yağmur yağıyordu
Susmuştu gök yüzünde yıldızlar
Susmuştu göz bebeklerimde ışık
Başladı yolculuğum uzak ülkelere
Yeldeğirmenlerinin kanatları gibi
Gözlerin, yörcmde dönen
Biliyorum bu yıldız kayan yıldız
Senin yıldızın
Avuçlarımda yanıp, sönen.

Bütün içkiler şişelerde güzeldi
İçince gözlerim duman duman
Güzel Yalı'ya yağmur yağıyordu
Şimdi akşam zaman
Kişiler yediden yetmişe yollarda
Onları, evlerin açık kapıları bekleyen
Karanlıklarla kapanacak kapıları
Gecelerin ilk görüntüsü sularda
Belirecek al, yeşil, sarı

Herkesin bir beklediği var gelecek
Senin gözlerin idi, senin gözlerin karanlıklarda kö-
Uzak düşünce denizlerine dalar da mür
Bu gölge yıllar var, olmadı gerçek

Biliyorum bom boş kâğıtlara
Çiziyorsun beni biçim biçim
Adımı yazıyorsun hece hece
Ellerinde ellerim, gözlerinde birleşiyor gözlerim
Sonra dirilmesini bekliyorsun bu biçimin
Bütün gece
Ben heykeller gibi cansız, taşdan, sana yıldızlar ka-
dar uzak
Beni görmüyor musun, yanıp sönüyorum anılarda.

İzmir'in geceleri düşünce denizi
Yollara inceden ince yine yağmur yağıyordu
Gözlerim pencere camlarında ıslanıyordu
Yıllarca düşünce denizlerinde beklediğim
Biliyorum o çizdiğin resimler, biçimler benim
Kömür gözlüm, gece saçlım, tütün dudaklım, sevdi-
Karanlıklar boyu pencerelerin ardında ğim
Gün ışığına dek ağlıyordu.

İsmail Ali SARAR

★

BİLDİRİ

Unuttunuz yarı aç kalktık sofralardan
Yarım kaldı gülüşlerimiz terk edilmiş dudaklarda
Bir o kapıları açamıyoruz çift eşikli
Kaba yanlarımıza sindi acılar
Oturamıyoruz.

Sil baştan dediniz yaşantımıza
Değiştirdiniz alıştığımız düzeni
Kötü doğum sancıları terk edilmiş odalarda
Kötü doğum sacıları tutmuş ellerimizden
Duramıyoruz.

Sizden olan ne varsa yitiriyoruz
İyi veya kötü fark etmez
Siren düdükleri ürkütmesin sizleri
Bu çağrıda sizler yoksunuz anlayın işte
Duymuyor musunuz.

Tanrısız oluyorsunuz karanlık odaların soğukluğun-
Kendi kendinizi inkâr ediyorsunuz da
Dışınıza vuruyor içinizdeki şüphe solukları
En uzak duyuşlarda terk edilmişliğinizi
Unutuyorsunuz.

Mustafa SARKILAR

★

ÖLÜMDEN UZAK

Bana ölümden söz açmayın bir daha
Bir daha yüzünüze bakmam
Tanıktır sağlığıma her sabah
Alınterine açılan kapım
Ve dört elle sarılışım dünyaya
Otuzbeşinden sonra dileğimce
Bir düzen kurmuşum rahat gürültüsüz
Dileğimce yavrularım karım
Yeni başlamış düşlerimin tadı
Ne bu ölüm korkusu bu küskünlüğünüz
Durursa yüreğim vaktinden önce
Ahrette yakanızı bırakmam

Bir gün sevgiden çatlıyacak bu yürek
Bu miyop gözlerle daha neler göreceğim
Ben yirminci yüzyılın ortasından bugünedek
Gülmesini unutmamış bir Tanrı kulu
Kurarım soframı günde üç kez
Bütün insanlar adına şükrederek
Yaşamak isteyişim nedensiz değil
Ben de bir gün elbette öleceğim
Öleceğim ama
Bir görevim var Türklüğümce ulu
Hele yavrularım bir büyüsünler
Onlara Mustafa Kemal'i öğreteceğim

M. Şükrü SARI

★

KORKULARDAN KAÇIRILMIŞ

Bu sevgim üstüne işleyeceğim ilk cinayet
Dört köşe odaların içinde bir yoksul yaşantı
Kaldırıma düşen çıplaklığın intiharım olacak.

Korkulardan kaçırılmış bir gösteriş
Yanımda sen varsın
Gül sızışlı bir düşün yarattığı aşk öpülmeleri
Akşamların yürüttüğü saatlerde
Rıhtım taşlarına bırakılışım gibi yoksun.

Öpüp gözlerini, gizlendiğin şarkılardan kanım akacak
Öpüp gözlerini, gözlendiğin şarkılardan kanım akacak
Bu odamın köşesinde kapanıp ağlamanın sonbaharı
Sürüp gidecek ürkekliğim
Yastığımın altından çıkarın kanlı bıçağımı.

Teoman SARIKÂHYA

SON

Islak ellerimiz eskir yazık
yazık saçlarımız uzamaz belki
unutmaksa gün ortalarını güzel
yoksa neyi çoğaltmak
sevmek neyi

Islak saçlarımız eskir yazık
yazık ak masallar artık büyümez
ellerimiz de unutulur bir gün
büyümez bundan böyle sevişmek

Sennur SEZER

★

BİL Kİ SENİ DÜŞÜNÜYORUM

I
Borular çalmıyor mu kışlalarda bil ki seni düşünüyorum
Her sabah uyanışım telâşlar içinde senin için
Bu tâlim meydanları alnımda boncuklaşan sıcaklığın
Bir sigara içimi paydoslar bulutlar altında
Masmavi bir gök üzerine uzanıp yattığım
Gecelerimi ikiye böldüm yarısını senin için yaşıyorum

Bil ki seni düşünüyorum nöbet değişimlerinde
Elimde dilber bir Amerikan geceler boyu
Sarmaşıklarla süslü duvarlarıma gelip durdunuz
Kusursuz bir gülümseyişiniz var düşlerime giren
Sarmaşıklarla yosunlarla süslü
Askerlerin koğuşlarda virgül gibi yattığı saatlerde

Bil ki seni düşünüyorum far ışıklarında
Ne kadar duvar varsa sarmaşıklarla süslü görebildiğin
Beni anlatmalı sana kayan yıldızlar
Japon gülleri anlatmalı
Nergisler anlatmalı su kenarlarında
Palandökenler anlatmalı gözleri iki çeşme

İsmet SEZER

★

GÜZELLİK SEMİNERİ

- Figen'e saygı ile -

I

Şimdi güzelliğini çalışıyorum
Senin o şiirlere sığmayan insan güzelliğini
Hangi kitabı açsam güneş doğuyor içinden
Işıl ışıl bir sabah vuruyor gözlerime
İnsanlar çalışmanın yüce doruklarını
Çocuklar yaşamanın sevincini bölüşüyor
Sabah aydınlığından şair gönlüme
Senin güzelliğini duymak düşüyor.

Senin güzelliğini duymak ne güzel

Bir sevgi selidir akıp gidiyor içimde
Derken kırlarda bahçelerde saksılarda
Senin tazeliğin açıyor çiçek çiçek
Kanatları sonsuzluğa değdi değecek
Güvercinler uçuyor gökler dolusu
Gözlerimden damla damla kıvanç akıyor.

Ve rüzgârlar ağaçlarla kucak kucağa
Yaprak yaprak ünleniyor yaşamak marşı
Sonra aşk
Bayrağını çekiyor yasa direklerine
Dostluk zeybek oynuyor mutluluk çiftetelli
Özgürlük doluyor ciğerlerime
Barış doluyor
Esenliğin sıcaklığın insanlığın doluyor
Öylesine yaşanmamış bir doğa yaşıyorum

Senin güzelliğin insan çağına varıyor...

Mehmet Âdem SOLAK

★

ÖYKÜ

Bir dünya vardı
zoraki yaşanacak
yıkık duvarlarında karanlığın.

Bir an içimde bahardı
sonra aklar karardı, kararacak
mutlu yaşantılarımda aydınlığın.

Çocukluğun özgürlüğünde tasasız
sıcacık yaşamak, sıpsıcak
kar yağmış sabahlarımda ayrılığın.

Öyküm düşler gibi aksız
umutlar sonsuzlarca uzak
bitimsiz, anlatımsız yalnızlığın.

Tekin SÖNMEZ

İMGE ÜRÜNÜ GİBİ BİR ŞEY

Hani olsa olurdu
Ateş böcekleri arasında bulduğum
Kuşkusuz kutlu güvenli
En uzun yolların başında biraz kaçak
İnandıktan sonra bir belirtide

Hüzün şarkıları mıydı yoksa boşluğa düşen
Sallanıp sallanıp korkularla
Taş gibiyim bu duyular derinliğinde
Sıcacık yumuşacık bir yerlerinde karanlığın
Sapağını kim arar tutsaklığından kurtulup

Dokunulmadık yanları için hep bu böyle
Yırtıcılığı ellerin oralarda
Bir tanecik titrek ürkek pisipisine
İmge ürünü gibi bir şey
İçimizden gelip işlediklerimizin

Ersan SÖZER

★

Ü M İ T

Ümit her gün şu tepelerin ardından doğar
İnsanlar, yüzleri doğuya dönük
Bakarım baktığınız gibi
Tepeler umduğum dağlar olurlar.

Y. SÜNDER

ORGANİZMA

Organik Erkekte büyürse, çiçekleri mavi,
Kadın soyutlaşır sevilerde, zaten
kapanıp gider bir sisli sokak
ardına, bir anı, bir mırıltı, bir duman,
uzatsa ellerini tutamazsın
bir daha, seni hiç görmedim desem yeri var,
yaşantı bir küçük andır ancak
Kadında.

Büyürse kollarımızdan bir şey,
büyürse aklımızdan,
kör döğüşlerinde pis plazmaların,
yüz-binlerin ölümüyle başlayan kırmızı
bir sabahta, ağır yürüyüşteki atlarımızla,
kalkan ve kılıçlarımızı sıkıca tutup,
sevilen kadınların yolunda,
yani senin için korkmadan.

Varsa kumral saçların güzel. bende,
bende güzel gözlerin varsa,
ellerin yumuşaksa, kalemse
parmakların, uzanmışsa dolu dudakların
bana, çizgilerin en incesiyle çizilmişsen,
aramasınlar boşuna:
etiyle, kemiğiyle, düşüncesiyle
gelişir organizma.

Muhteşem SÜNTER

KIŞ UYKUSU

Bir parça olsun bulut yok
Bir yangın yeri sanki gökyüzü
Yaprak dal çiçek toprak
Tümü kızgın ve yalnız

Terkedilmiş yüz yıllık yapıların
Garipsi havasıdır içe işleyen
Bir göz ucunda yıllar titreşir
Gelip durur kör gözlerimizde

Nice yenilgiler zaferler
Silkinip kalkarlar uykularından
Şöyle bir dokunulsa
Geçilse yanlarından

Eski acılar sevgiler
Ama nasıl unutulur o yürek yangınları
İster yer sarsıntıları ister ulu fırtınalar
Ölmediler hiçbiri
Bir heykel misali kırılmadılar

Hangi köşeden çıkacak sevgili
Binlerce açıdan durup bakmalı
Binlerce çiçekten binlerce bahardan

Büyülü anlardır sessiz cümlesi
İçine girip de yaşamak gerek
Bir parça bulut yok havada
Bir parça olsun sallantı

Mete ŞAMLIGIL

ESKİ - YENİ

Şu Bitpazarı'na nur yağdırmıyan
eskiye düşman yeni
leylâklı sokaklarda telâş telâş dolaşan
kendini bilmez seni.

Ona dudak büküp buna gülüp geçmek
bir iş mi sanki
n'olurdu birazcık anlayıversen
eskinin de yeri ayrı ne var ki.

Kırk yıllık mahzenlerden çıkardığım şarabın
yanında var mı söyle yenisinin kıymeti
bir gün bekletiyorlar tadı değişsin diye
taze kesilmiş eti

İstediğin kadar yeni yapı dik
Efesler Bergamalar daha mağrur
müzeler geçer akça
genç kızlar çekici mıknatıs olsa
Venüs yine el üstünde tutulur.

Şu Bitpazarı'na nur yağdırmıyan
eskiye düşman yeni
bir gün gelip sen de eskiyeceksin
kendini bilmez seni.

Sabih ŞENDİL

Kömürün ağzından

TÜTEN BACANIN DUMANI

Dağların, ovaların, denizlerin türküsü bu;
Savrula savrula, esen yellerde.
Ben kömürüm; göznuru Türkiye'nin
Binlerce kilometrenin türküsü bu...

Lokomotif, tren, vapur hızı
Duman olup tüte tüte yollarda.
Korkusuz gelip-gidiyorum
Tüneller, dağlar aşıp
Bir Edirne - İstanbul - Adana
Bir Erzurum türküsü dillerde...

Ben kömürüm; ben göznuru,
Köprülerden geçerim, bozbulanık sellerde.
Ben toprağın altında, eli, yüzü siyah insan,
Her istasyonda beni bekler sevgililer
Ben hasret kavuşturan, vapur, tren...

Benim gücümdür bu, benim kuvvetim;
Senin için her şey canım Türkiyem,
Senin için yana yana,
Senin için sınırdan sınıra, dere, tepe düz,
Yardan yara haber ilettim...

Ben kömürüm; ben yüzen gemi, yürüyen şehir
Taşın toprağın bereketi.
Köy köy, ocak ocak
Tüten bacanın dumanı
Elleri, ayakları kara, kalbi pâk
Bağrı yanık, insanların memleketi...

İhsan ŞİMŞEK

SEVGİNİ NE ZAMAN UYGULASAM

Sevgini ne zaman uygulasam bir gökyüzü
Usulca aramıza sokulur
Yanıbaşınızdayım der ince sesiyle
Yağmur

Sevgini ne zaman uygulasam mavi bir çakıl
Avucuma kolayca uyan
Çıkagelir nehir yatağından
O da aramıza oturur

Sevgini ne zaman uygulasam bir bakır tel
Odama gün ışığını ileten
Çıkagelir o da uzak bir yerden
Işımaya koyulur

Mesut TARCAN

★

TOHUMLARIN

Ben sabahın alacalı saatinde
Dişsiz bir bebek gibi emdim anılarımı
Şimdi öyle boşum ki uzanmışım taşlara
Kireç parmaklarımın o aç kıpırtısıyla

Ben o dilsiz kulaksız gecede
Yılanlara bile taş çıkartırım
Ayni anda sürünürken dört yöne
Saçlarımın dibine dek acıyım

Yüreğimden cızırtıyla boşanır
Antenlerini gecenin parazitlendirir kanım

Ben sabahın alacalı saatinde
Soyunmağa dudağımın derisinden başlarım
Çıkarttığım yosunlarla geceden
Yenibaştan örtmek için kendimi

Dağılmak hergünkü ödevim benim
En fazla gözlerimi gözlerimi dağıtmak
Ottan taştan dört yandan bakıyorum kendime
Sadece insanlarda unutulmak unutmak

Sonra birdenbire tükeniyorum
-Vurdu akşam saatleri- içindeyim, bayramları şenlikleri anlıyorum
Duyuyorum seni insan bir an için duyuyorum
Duyuyorum senin çekip senin ittiğin kendimi

.. Sonra yine sabahlara koşuyorum
Yenibaştan sabahlara
İlk ışıklarına günün
O, akşamdan kalma ölü-ben yeniden doğuyorum

Ve yeniden hükümler saplantılar inançlar
Ve yeniden doğan ben-
-Ben yeniden dört duvarın içine
Bir iskelet özgürlükle dönüyorum

Çatlayacak tohumların sancısını çekiyorum.

Güngör TEKÇE

★

U S L A R E V İ

Toprak yarılır istek dolu dudağından
Koyunlar sırtlarına katran sürülmüş aç susuz ölü
Güneş korkunç susuzluğa bu denli
Ama üşür karanlıktan girmez bir kez ısı
Mağaralardan içeri.

Pazarlarda dar sokaklarda
Yedi yerinden yedi kez bıçaklanır yedi yudum kan içilir
Yedi yudum kan içilir yedi kuruş için ama yok
Yok ama sürüp giden kan dâvaları bunun için
Ağlar karakolda tutuklarevinde
Çocuklar, kadınlar, yaşlılar
Dul gelinler, öksüzler ağlar
Ama sulamağa yetmez çorak kafataslarını
Biraz daha
Daha biraz biçim evcek uslara.

İbrahim TEKELİOĞLU

★

YALNIZ ADAM

Yalnızlığımın öyküsünü yazacağım.
Gözlerimde bulutlanan bakışlarla birlikte.
Diyeceğim: bir garip adam vardı.
Mutluluk evreni için bekliyordu eşikte.
Titreyen dudaklarımda bir gülümseme olabilir.
Söylüyorum size, onlar yağmur bulutları gözlerimde.
Tüm davranışlarımda duygularımın siyahlığı var.
Kimse inanmaz başkayım derim de...

Ah! söyletmeyin bana, siz, kâğıt kalem.
Kalsın öyküm bir varlık destanı gibi.
Söylesem donup kalır dudaklarımda o elem.
Kapanıyorum içime, kendime göre evren yaratmak için.

Yılmaz TEKİN

SUSMUŞ

Karar kılmaz bir dalda
Savrulan kuş olmuşum!
Yıllar varki yorgunum,
Yıllar varki susmuşum.

Birikmiş damla damla
Yüreğimde acılar.
Yoksul anne babalar,
Yoksul kardeş bacılar.

Yalnayak bebelerin
Aydınlık yüzü ama,
Ne getirir bilinmez
Doğacak gün akşama!

Elbette yeşerecek
Ümit gibi filizler.
Her uyanış bilin ki
Bir uyanışı izler.

Beklemekten yorulan
Gezginci kuş olmuşum!
Onun için yorgunum,
Onun için susmuşum!

Azmi TEKİNALP

Halis Biçer

ISINMAK

Bu dağbaşlarında, bu kimsesiz, bu vahşi esintilerde
Sensiz yaşamak güç. Sensiz yaşamak olmuyor.
Bu yürek böyle. Bu yürek yunmuş arınmış.
-Başka türlü olmuyor-
Ve delice bir çağrıdır. Kİ, çocuklar da bilir.

Yalnızlığının esintileriyle ozanlaşıveren! Ey sen!..
Güzelliklere gebe ve türkülerin susuverdiği bu saatlerde,
Belki uzaklarda olurum. Belki çobanların ateşleri geçer,
Üşürüm. Billâh, sensiz üşürüm! Sen olmazsan öllürüm!

Yola çıktığım o kimsesiz, o ıslak güz sabahında,
Çatılara kuşlar inmişti. Büyük kanatlı, göçmen kuşlar...
Gel desen, belki her şeyi yüzüstü bırakır; geliveririm.
İskelem, otelim olursun. Sende durur, sende dinlenirim.

Bu dağbaşlarında geceler karanlık, geceler donuk...
Sensiz yaşamak güç. Sensiz yaşamak olmuyor.
Gel desen, büyük kente gelirim. Sevilerimiz olur!
Dağbaşlarından topladığım, soğuk esintileri de getiririm.

Soğuk esintilerle birlik çoban ateşlerini de getiririm!..

İ. Hakkı TİMUR

★

UZAK ANILAR

inince çarkları bir karanlık ki gecenin
sarhoş olmak aslında bulanık sularda
döner yüreğimde duygusuzca inatçı
kara kalem çizgilerde uzak anılar
diş diş çarkları bir karanlık ki gecenin

tatsız elmalar sofralarımı süslediğim
gizlice gönülden yenildiğim uzaklığına
uzak anılar ha döndü ha dünden yakın

keskin jiletler doğrar kıymık kıymık
ta oralardan bir el uzanır saçlarımı okşar
gece büyük gece karanlık kim görür gözlerimi
gizli eller bin kollu kopup gitmek bilmez
dikenli eller uzak bir yaşantıdan artakalan
diş diş çarkları bir karanlık ki gecenin

ne zaman ki tatsız her şey solumak bile
yarım kalınca yalnızlığımda tüm çağrılar
birisi ağlar örer sularıma kadehlerin ardında

kara kalem çizdilerde uzak anılar

Mustafa TÖZEN

★

T O H U M

Seni toprağa veriyorum
En büyük ışınlarla aydınlan
Bir yeşil yeşil açıl dünyaya
Maviyi gördüğüm gün
Benim insanlarımı an

En diri kudretlerin itişi
En yüce serinlik
Memleketimin sabahı ile başlar
Şu ova şu dağ bu toprak
Şu çatlak avuçlardaki hareket
Yanık yüzlerdeki dirlik
Evrenin neresinde var

Baha Galip TUNALIGİL

AĞIT

dökülür başı boş koylara,
martılarıyla sabahcı çay-evlerinin
kuyunun çemberinde bölündüğü gök.
portakal çiçekleridir köklerde
kokuların kıyılara attığı kâğıtlarca özlemimiz.
ışıksız bir şarabın dudaklarında,
kuşatır ağ bizi bir yaralı balığın
solungaçlarıyla.
çakıllı kıyılarda yanan gözleriyle
atmacaların ak gecelerde böldüğü,
kulenin, duvarların olmadığı yıkıntı.

acımaz şimdi gelen camlarımızla bize.
anlatmaya söz yetmez çocukluğumuz.
bıyıklarından taşan yorgunlukla,
inanmaz sevmesine tanrılarının.
hep belirli yerleriyle sever ateşlerde;
ansıtır ölümlerini ufak balonların.

oy umutsuzluğumuzun açtığı bol tüylü ağaç.
yepyeni sulara yol veriyor düşlerini o kadın.
tan dökülünce yalnızlığa, gidip gidip bir mavide
kesişiyor terziler. dünün daha yakınında, göğün.

Güven TURAN

GİDEN DE O, KALAN DA

İşte kaçıyor ellerinden
Koş çabuk, yakala
Ne duruyorsun?

Akıyor sessiz ve derinden
Üstünde yüzen nilüferler tek
İşte her anı
Uzat ellerini tut
Ne bekliyorsun?

İşte havada bulut
Dalga denizde
Her yerde ve her yüzde
Giden de o, kalan da..
Görmüyor musun?

Cavidan TÜMERKAN

Halis Biçer

RESİM

Şimdi o, dağları sütmavi bir adada martılarla
Göçmen gemilerinin direklerine konmadadır
Yeryüzü en ıssız mahallesiydi gönlünün bir zamanlar
Şimdi uzar avuçları hurma ağaçlarıyla tâ Nil kıyılarına
Açılır yelpaze biçiminde beş kıtaya filiz-filiz kolları
Ama dönüp bir baksanız bulunduğu yöne
Fırlar gündelik gözleriniz mantıksal çukurlardan
Çünkü o kalem parmaklar kentin minarelerinden öte
Deniz mavisi şarkılarda saçak bulutlarla oynamaktadır

Bilirim o kenti, kaldırımlarına dökülen sıvı kuşlarını da
Turuncuydular, leylâkiydiler, biraz da menekşemsi
Sarılarını eskittiler mi yeşimtaşından gözler takarlardı alınlarına
Balıklarının ilkyaz şölenleri vardı, denizaltı sevişmeleri vardı,
Dalardık, dik dalardık ta kimse duymazdı sesimizi

Oyunlarımıza bak şimdi oyunlarımıza
Ak bulutlarla dostluklarımıza
Kırık saksıların önümüze uzattığı karanfiller
Sakallı, sıska adamlar, pipoları var
Günce yapraklarından gitar kırıklarına değin
Uzayıp giden bir zaman ırmağında dudakları
Yağlı boyalarla yanar

Ya siz nasılsınız Bay Picasso, Bay Matisse
Daha nasılsınız Bay Salvatore Dali
Bırakın gelsin koparak Olemp dağından bir yeni defne bahçesi

Altaylardan doludizgin gelen atlılar gibi
Ne de olsa, piramitleri süsliyen hiyeroliflerdir benim resmim
Siz hep tekildiniz, ben çoğalırdım, daha da çoğalırdım
Şimdi siz hep çoğulsunuz, ben tekleşiyorum, daha da tekleşiyorum
Ortak ışıklar, ortak renkler dokur da gene dokur bizi
Bakın birleştikçe nasıl gücleniyoruz

Bunlar şaka yönü olsa gerek uzun serüvenimizin
Gördüm bir elin çamur yuğururdu eski bir mağarada
Öteki elin ışıklara ritmik oyunlar öğretirdi yıldızlarda
Betikler getirirdi resimlerini, geceler alıp giderdi
Hep mermerin şarkısını söylerdin, hep insan vücudunun
İlk dünyalarımız nasıl ki çizilmiş Homeros ilâhilerine

Şimdi sen dört-nala koşuyorsun uzay çağına
Ben geriye döneceğim dağ çocuklarıyla unutulmuş tapınaklarına
Taşın en güzel sesiydin, en ince gülüşü deniz köpüklerinin
Aramıza öyle uzun çağlar girdi ki ak tanrıça
Uzat şu kayan yıldızdan başını
Seni yeryüzünde bir daha öpeceğim

Osman TÜRKAY

YALNIZ KALIR ÇOCUKLAR

Hiçbir şey bilmiyor daha
Yani hep çocuk diyoruz
Geceleri onlar için gizli odalarda
Bir elimizde oyuncakları sabaha dek

Oysa nasıl yorgunum bak
Şimdi boşalır iş yerleri ve çarşılar
Sonsuz kıyısı bu kentin akşamları
Dönülür yine bir köşesinden onlara

Biz çocuklarda nasıl düş artığı
Unutulan birşey anılarda
Sonra hiç bitmiyen sessizliğimiz
Ninnileriyle yalnız bırakırsınız çocukları.

Nevzat UÇKAN

★

Y İ T İ K

Nerde benim doru atım
Çayır-çimen yaylaklarda koşuşan
Unutulmuş mevsimlerin ak aydınlığı
Şölenlerim çengilerim bahadırlığım

Kaçmak o bir tutkunun adı
Sonsuz gürültüsünden evrenin
Ağlamalarla tükenip az az
Yalnızlığına yabansı akşamların

Orda bir yerlerde ölüm
Karanlık suların üstünde kuşlarca
Akıntılar akıntılar akıntılar
Bir ben bir atım

H. Vasfi UÇKAN

BİTMEMİŞ KRAL BALADI

- Büyük Kral'a ilk baladımı sunarım -

Ülken bir bana yasak görüyorum Büyük Kral
Bu, işte bildiğim sular beklesem mi
Bu, işte uzak yaşantılar nasıl sokulsam
Ülkene erişmeler yok işte soluk soluğayım kapında
Çılgın bir gecenin bir yerinde yok olmak mı yazgımız
Ey Büyük Kral, hanidir kapalı göklerin
Bunaltı uzun ellerini sürmesin ürperiyorum
İki deniz arasında bir zakkum yalnızlığım
SEN BENİM KARANLIĞIMSIN
BİLMEDEN YÜRÜYORUM

Bu, cinnete sokulan gece bu, bu ellerim
Geceyi boğmalı geceyi bir Yunan sularında ellerime bulaşan
Ben bazı andığın o saçları örgülü havayım
Bin yıl önce görmüştüm bir yerde hani güzel gözlerin vardı
O zaman saçlarını tararlar, aylı bir geceye çıkarlardı
O zaman "Sevmek" sözü gerçekti hem
Ben seninle büyürdüm ya şimdi sonsuz oldum
Bir ülkene erişemedim Büyük Kral
SEN BENİM KARANLIĞIMSIN
BİLMEDEN YÜRÜYORUM

Ülkü ULUIRMAK

KENNEDY

Barıştaydı düşüncelerin,
Saadetindeydi, eşitliğindeydi insanların.
Parıltılar gözlerimizde, gülüşler dudaklarımızda,
İnançlardı yüreklerimizde senden yana.
Gözlerin göklerdeydi,
Uzak yıldızlardaydı, gelecek mutluluklardaydı bakışların.
Adın dilimizdeydi, yüreklerimizdeydi sevgin.

Bulutlar indi gözlerine bir hain kurşunla,
Söndü güneşlerle yıldızlar.
O parıltı yok gözlerimizde artık,
Dudaklarımızda o gülüşler yok,
Yitirdik mutlu gelecek umutlarımızı
Ve çok şeyler yitirdi anlamından dünyamız.

Muzaffer UYGUNER

★

KADIN

Büyür gözbebeklerim
Büyürsünüz gözlerimde,
Gülünç daha gülünç.
Ağlamaklı sizler yalnız.
Yalancı gözyaşlarınız.
Düşünür yağmur sonu sessizliğinde.
Yavaşlar..
Bir başka görünürsünüz
İlkel, daha ilkel.
Sizi bir sevmek gelir. Geçici.
Sizi yaşamak uyanır, sizde yaşamak..
Sizsiz yaşamak demek.

Özkan ÜNVER

İSİMSİZ ŞİİRLER

I

üşümek yok mu üşümek
kış günleri kuşlar gibi dallarda garip
yaz günleri uzak çorak topraklar gibi
üşümek yok mu üşümek
köpekler gibi

yüreğin dağılması dumanlar gibi
titremesi dallarda kuru yapraklar gibi
akması çağıl çağıl taşkın ırmaklar gibi
yanması cayır cayır uzak ormanlar gibi
Üşümek yok mu üşümek
kapanmış eller gibi

uzak gözlerin üşümesi çatlamış ah
hepsi insan gibi

İsmet ÜSTEK

★

D U A

İyi insan olmalı oğlumuz iyi insan
Doğrucu olmalı çalışkan temiz
Onunla değmiş gibi ellerimiz sonsuza
Onunla uzar gider sesimiz nefesimiz

E. Faik ÜSTÜN

DOKUZ

YİNE BİR ŞİİR YILLANMAKTADIR
YANİ İZBE GECELERDE ELLERİM SARHOŞ
GÖZLERİM-GÖZLERİM SENİ ARAMAKTADIR
İÇİM BOMBOŞ...

YİNE BİR MASAL BAŞLAMAKTADIR
ŞANGHAY'LI OLMANIN ANTEP'Lİ OLMANIN
KADERİ KADAR GÜLÜNÇ
RUHUM SEBEPSİZ AĞLAMAKTADIR...

Gidiyor musun Ursula

Peki git. Bu şiirden sonra artık durmanın gereği yok. Bak, bir yerlerde zenciler bağırıyor, bir yerlerde insanlar kendilerini ateşe atıyorlar. Evet, evet git. Sevişecek çağda değiliz henüz...

Hilmi ÜSTÜN

★

KARA TREN

"Oy tren kara tren
Odur yâri götüren
Gitti yârim gelmedi
Odur beni bitiren."

Dağ başında bir istasyoncuk
Üç-beş fakir yolcu
Uyuklar durur bekleme salonunda
Kimbilir ne düşler görülür
Tahta kanapelerde.

Hatçe gelmiştir on saatlik köyden
Düşünür askerdeki yavuklusunu
Mehmet ağanın samanı bitmiştir
Böğürmesini duyar sarı ineğin
Belirir Fatoş'un hayali
Boynu bükük..

Şurada bir askercik
Yaslanmış tahta bavuluna
Gözünde tüter memleket buram buram
Burcu burcu sıla kokar
Anacığı durur karşısında
Gözleri yaşlı..

Derken
Bir acı, bir keskin düdük böler uykuları
En tatlı yerinde
Alır götürür umutları
Bir kara tren
Süzülür gider
Karanlıklara doğru..

Etem ÜTÜK

★

BOZGUN

ağızları sıcak kadınlar yaslı yüzlü
sevgisiz adamların o alev korkusunda
uzanırlar yere ki büyütürler isyanı
sevişmekle uzar dudakları bir köprü
o dar memelerinde tutsaklığın izi.

uzak ölümlerine sessizce çağırır adamı
büyür gece yarıları durgun sularıma
okşadıkça belki sıcak gözlerini açar
daha yakın daha üşümüş kollarımda
yokluğun anında en acı yaşamamız
çocukluğunun o bitmez çiçekleri elimde.

bu saçların bu gözlerin bu ellerin
o atımın yelesini okşayıp öperken
korkak ve çekingen suların şöleni
yoksul gözlerinde bir sevgisiz parıltı
her akşam yatağında binlerce bozgun.

İlter VEZİROĞLU

★

SUPHİ KANER

Bir küçük Suphi Kaner vardı Türkiye'mizde
Küçüktü ama yüreği büyük, merhametle dolu
Her şeyden önce insanlar seviyordu insancasına
Gülerken ağlıyordu.

Orda, o uzak aydınlıkta şimdi dostçasına
Marilyn Monroe'la beraberler
Marilyn diyor ki: Yalnızlığım öldürdü beni
Değil şöhret, değil para, yalan sevgiler
Yalan, yalan, yalan, yalan
Ya seni?

Bir küçük Suphi Kaner vardı içinde ezgiler
Çekirdikten yetişmiş kan kusarak
Halkımızın sevdiği içli komedyen
Senin, onun, tümümüzün acısıyla pişmiş
Anılar yaşatan Naşit'ten

Orda, o uzak karanlıkta şimdi dağlarcasına
Açık gözlerle upuzun yatıyor
Monreo'yu da, onu da öldürenlere naçar
Yiğit elleri dostçasına uzanıyor

Halim YAĞCIOĞLU

İ K İ N C İ

Kim bu yaşayan
Benim yerime
Benden önce

Gözlerime tutan kim
Daha da benzerini
Ki bu ilk gördüklerim

Öyle anlarım var ki bilebilirim
Ne vardı şurada
Şimdi ne olacak
Ne diyeceksin az sonra
Söyleyebilirim

Kimdir bu
Çağrılar dışı varolan
Bilinmez gücler buyruğunda
Benden sonraya kalan
Benden önde koşan

Ölüm müydü o
Gözkapaklarımı çeken ağırlık
Boynumun dayanmadığı

Ahmet A. YALÇIN

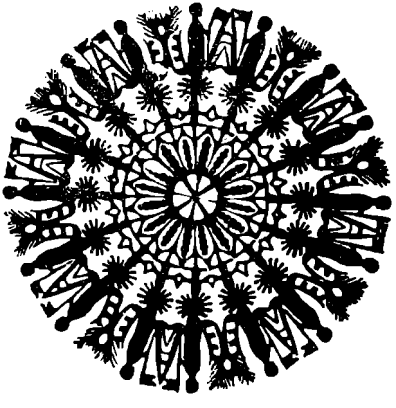
YENİDEN DOĞUŞ

Geceler gelir Ağrı üstünden, kağnılar gelir
Ağrı üstünden geceler gibi kağnılar gelir
İniltilerle dolma, ağrılı tekerlekler
Gelir de.. gelir...
Kara-basanlarla adamın düşlerine dikilir.

Bir de bakarsın yaylayı sarınmışlar
Gözleri sönükçe yıldız, elleri dağ-taş
Ağa ırgatlığından ne od, ne ocak;
Beyninin içinde dört kerpiç duvar
Dört kerpiç duvar içinde tezekler sıcak.

Gündoğumlarının aynasında uyanacaklar ama
Uyanacaklar! Duaya açık eller gibi ap-ak
Sonra sürülecek atları özgürlüğün, ırmaklara..
Irmaklara.. ırmaklara.. ölgün atlar, ırmaklara...
Yeniden doğuş için içlerdeki bozgundan.

Aydın YALKUT

SEN BURADA BEN ORADA

Ben orada öldüm, en çok orada bilmezsin
Orada zaman buruşmuş bir eski resimdi
Orada sen yoktun ellerin vardı belli belirsiz
Koptum oradan, burada bir kırık heykelim şimdi

Bir kolum derin denizlerde tek başına
Ayaklarım çöllerde kum tepelerinde gömülü
Alıp götürdü saçlarımı bir soğuk rüzgâr
Ben orada öldüm, en çok orada bir başka türlü

Hiç bende değilsin, orada yoktun ki
Burada var mısın, ya da ben yok muyum
Tek değiliz seninle, yalnız olmadık hiç
Şimdi nerdeyiz, nasılız, bilmiyorum

Orada akşamlar daha çok sensin
Ben bu kadar ben değilim bu kadar yıkık
Sarhoşum, kederliyim, yoksulum, sensizim
Orası sisler içinde, orası karanlık

Bensiz olduğun yerde madem ki en güzelsin
Bensiz olduğun yerde söyle şarkılarını aşkın
Bir mermer al yont, şekil ver ona
Bir günah işlercesine sessiz ve dalgın

En iyisi sen burada kal hep burada
Ellerinle kal, dudaklarınla, gözlerinle
Tut ki bütün renkler senin bir mavi bir kırmızı
Burada her şey sen, nasıl istersen öyle

Birer büyük ayna duvarlar çok büyük
Orayı düşünme hiç, burada soyun
Utandır duvarları, perdeleri, kapıları
İki yalnızız şimdi anlıyor musun

Var sandığın sen değilsin bir başkası
Benim anlıyor musun benim yok dediğin
Sabahları bir serin havayım içine dolan
Akşamları bir şarkıyım söylediğin

Hiç birşey bilmiyorum sen anlıyorsun
Senin bilmediklerini anladığım gibi
Güzel, parmaklarının değdiği bir şeydir
Sensizliğin ortasında seninle olmak iyi

Orada bulutlar yağıyor paramparça
Orada ağlıyan dağlar göğe en yakın
Orada sen yoksun, orada birşey yok
Orada kan ve ölüm, orada yangın

Ben burada kalamam, sen oraya gelmezsin
Ben orada öldüm, en çok orada bilmezsin

Ümit YAŞAR

Kulisiewicz

PENCERE

- Behçet Necatigil'e -

Bakarlar küçük pencereden
Kösnül istekler gözlerinde
Bakarlar peşpeşe ardarda
Adamlar adamlar adamlar
"Vizite on lira"
Bir koca yazı duvarda

Bir öğrenci girer utangaç
Bu Ayselin kısmeti
İşte bir yılgın adam
Ürkek sokulur içeri
Yapışkan bakışı etimde

Tamam karar verdi bende
Geç altı numara
Anladım evli halinden
Parmağında izi, yüzük cebinde
Çıkar giysilerini az bekle
Girmek geçmez içimden

Bir türküyle açarım kapıyı
Hoş geldiniz canım, merhaba
Bir titreyiş ellerinde
Aman yavaş ol saçımı bozma
Soluğu azalır az sonra

Pişmanlığı bulaşmış çarşafa
Seviyi öldürmüş bir daha
Kaçar yanaklarımdan sakalı
Bozuk yüzü aynada şaşkın
Çekip gider yenik, sıngın

Gelir az sonra başkası
Kimbilir günde kaç tane
Bakarlar küçük pencereden
Kösnül istekler gözlerinde
Gelirler seviyi öldürmeye
Kentin toy çocukları
Kentin mutsuz adamları

Özker YAŞIN

★

DAĞLARA KAHIRLI BİR AKŞAM İNİYORDU

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Gün bitiminde başlar yalnızlığım
Ellerim yâr eline hasret
Sıfıraltı sevincinde evrenin

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Yaşamanın en güzel yerinde perişan
En ikili yerinde yapayalnız
Afaroz edilmiş tüm sevgilerim.

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Kurt ulumalarıyla başlar yalnızlığım
Bir fırtına gecesi boynu bükük
Terkedilmiş sevgilerim

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Çoban ateşleridir gözlerimde yanan
Yabanıl sevgilerle büyür çocukluğum
Umutsuz dolaşıyorum yitikler içinde

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Bozkırlarca yanıktır türkülerim
Issız bir dağ köyünde
Yitirilmiş cümle anılarım.

Ben dağ akşamlarının çocuğu
Yaşamanın düşsel sevincindeyim şimdi
Tüm varlıklara inat yokluk içinde
Sevdimse de sıfıraltı yüreklerde tuzla buz
Saksılarımda yalnızlık çiçekleri boynu bükük şimdi.

Sadık YILMAZ

Dufy

GÖLGEYE DÜŞEN GÖZLER

Şarkısını çoktan unuttuk o söylenmedik gecelerin
Bir sigara, bir dost nerdesin, ellerim gelmez size
Taş duvarların gerisi göz kırptım mı karanlık
Bir de ben ağlıyorum bırakılmış kentlerde.

Ellerim kül yeşil, sularım içilmiyor
Sarmaşık gözlü kadınlar orda, masada kaldı
Nerde kesilir soluğu bozuk mavisinde koca kentlerin
Köprüler yıkıldıkta geçilmiyor öteye.

Şimdi boz keklik bir güz ikindisi tuttum, bırakmam
Belki gelirsin, sabaha dek böleceğim gecemi
Sevgisiz yaşamak günleri, vurmayın sıkıntılarımı
Düşlerin tortul yığıntısında.

Düzensiz koştum, perdeler indikçe büyüdü gölgelerim
Irmaklar yalan indi denize, yosunları tükendi
İstanbul ikindileri beraberdik kimse yoktu kimseler
Dudaklarımız o günden mutlu konuşacaklardı.

Belki şimdi küçük çevre, inadına yalnızız
Bütün duraklarda inemedik, gittiler
Bir tarla kuşu gibi hıçkırmalı kocakent sularında
Bir başladık, düşlerimizi eskittiler.

Büyüdü gölgeye düşen gözler yoksunlar sokağında
Yağmurlar umduğumuzca yağmadılar hiç.

H. Zekâi YİĞİTLER

Dünya Şiirinden Yılbaşı Kokteyli

L. Sami AKALIN

J a p o n

DAHA SONRAKİ BİR GÜN İÇİN

Yalvarırım sana
Ne olur sıcak yüreğini
Birazcık daha sakla;
Pek mutsuz değilim şimdi.
Bir zamanlar ben
Hem aylarca
Aylarca darmadağındım,
Yalnızlıktan içim
Öyle sıkılmıştı ki...,
Üstelik senin o
Sıcacık sözlerinle
Bir umut verecek
Kimse de yoktu bana.
Ne olursun o yüreği
Daha sonraki günler adına
Benim için sakla,
Ama tam olduğu gibi,
Aradan çok geçmiyecek ki
Ben her zamanki gibi mutsuz

Her zamanki gibi ürkek olacağım,
Soğuktan tiril tiril
Herzamanki gibi.
İşte öyle bir zamanda
Yalvaran bakışlarımı
Beklemeden bana
O sözleri söylemeyi
Ne olursun unutma;
Hatırlıyayım ki
Sende herzaman herzaman
Sıcak bir yuva vardır.

İTO HİTOSHİ
(1905 -)
(K. İchiro - F. Rikutaro)

★

Ç i n

SAÇLARI AĞARMIŞLARIN TÜRKÜSÜ

Dağbaşlarındaki
Kar gibi temizdi sevgimiz,
Bulutlar arasındaki
Ay gibi lekesiz.
Ama onun-bunun ağzından
Birşeyler çalındı kulağıma;
Hani senin saman altından
Su yürüttüğün konusunda filân...
Anlıyayım dedim ben de işin aslını
Kalktım buraya geldim işte.
Tek kadehten içeceğiz bugün
Yarın da ayrılık var.
Kolları doğuyu batıyı

Ayıran kanalın yanında
Beş aşağı - on yukarı
Dolaşıp ayrılacağız.
Ah elden ne gelir ki
Ne gelir elden..., hem
Kız dediğin düğün günü
Saçları ağarıncaya kadar
Kendini bırakmıyacak
Candan bir erkeğe düşmemişse
Feryat-figan, yaşın-yaşın
Ağlamalı, ağlamalı...

CHO WEN-CHÜN
(Han Soyu)
(A. Waley)

★

H i n t

AŞK BESLENDİĞİ YERDE BÜYÜR

Tek isteğim onu görmektir, uzaktaysa.
Gözümün önündeyse, öpmek.
Öpünce de bırakmak istemiyorum; öyleyse
Özlemine dayanamıyacağım demek.

BHARTRİHARİ
(I. Yüzyıl)
(A. W. Ryder)

A c e m

GAZEL

Ne ayrılık bu, kalem yetmiyor; budur derdim,
Yeteydi hicrine destan hikâye eylerdim.

Kuruntu kervanı, dostum sabırla kervanda,
Ateşle hemşeri, hicran alevleriyle eşim.

Nasıl kanat açayım ben visal semâsında?
Bu ayrılıkta gönülden kırık kanat serdim.

Canım kefil ve gönül hep vekilken ayrılığa,
Senin visâline ermek nasıl da isterdim?

Senin yüzünden a dilber gönül kebap oldu,
Firaklı sofrada herdem yazık ki kan içerim.

Kopunca fırtına aşkın yüzünden ey yârim,
Batar yakında şu hicran denizlerinde gemim.

Bu sevginin yolu HÂFIZ visâle erseydi,
Firâka tut diye ah kim verirdi dizgin, kim?

Hâfız-ı ŞİRÂZÎ
(? - 1389)
(F. Yentür)

★

A r a p

SON NEFESTE

Her canlı ölür, her yeni eskir,
Birgün yokolur her ulu varlık,
Birgün ölürüm ben de kader bu,
Yalnız unutulmam, unutulmam;
Arkamda hayır işleyecek var,
Bir yavru bıraktım ya yeter bu.

ÂMİNE BİNT-İ VEHEB
(VI. Yüzyıl)
(Bint-el ŞÂTÎ - A.H.A.)

İ t a l y a n

ŞIP DEMİŞ AKŞAM OLMUŞ

Güneşten gelmiş ışık
Toprağın yüreğine
Mıhlamış insanları
Yalnız başına öyle
Ah bir de ne göreyim
Şıp demiş akşam olmuş.

S. QUASİMODO
(1901 -)
(G. Cambon)

★

P o r t e k i z

T Ü R K Ü

Uyuyorsan kalk körpe kız
Aç kapını hadi kalk ta,
Gündoğdu çekip gidelim
Çayıra, kıra, dağlara.

Bekleme terlik bulmayı,
Çıplak ayaklarınla gel;
Yolumuz ıslak çimenler,
Geniş ve hızlı akan sel.

Gil VİCENTE
(1465 - 1536)
(H. W. Longfellow)

Fransız

SONBAHAR TÜRKÜSÜ

Sonbahar türküsünün
Kemanlarında ölgün
İnilti başlayınca

Boğuluyor yüreğim
O uzun, inim inim
Yumuşacık havada.

Acıdan yüzüm solgun,
Soluğum yorgun-argın,
Saat çalar derinden;
Hatırlayıp geçmişi,
Gelip-geçen günleri
Ah ağlar, ağlarım ben.

Çelimsiz, kırık-dökük,
Gezer dururum artık
Esen yelin bildiği
Orayı-burayı ben
Rüzgârda sürüklenen
Ölü bir yaprak gibi.

Paul VERLAINE
(1844 - 1896)
(Arthur Symons)

A l m a n

ISIRIK FAZLAYDI

Bak o eski rüya geri dönüyor;
Yukarda yıldızlar, Mayıs gecesi,
Ölümsüz sevgiye yeminler ettik
Oturup ıhlamur altında hani.

Bağlılık yemini, üstüste yemin,
Konuştuk, öpüştük, güldük seninle,
Tuttun bileğimden ısırdın beni
Verdiğim sözleri tutayım diye.

Ey gözleri duru duru güzelim,
Ey dişleri ak-pak, karlardan beyaz,
Yeminler ortama uygundu ama
-Gücenme- ısırık fazlaydı biraz.

Heinrich HEİNE
(1799 - 1856)
(J. Thomson)

★

Ç e k

POSTA KUTUSU

Yolun köşesindeki
Posta kutusu
Sadece herkesin malı olan
Değersiz birşey değil ki,
Mavi bir çiçek o.
Bütün millet onu
Gözünün bebeği sayıyor,

Tam bir güvenleri var ona,
Her iki yanından içeri
Mektuplarını atıyorlar;
Bir yanından
Dertli mektuplarını
Öbür yanından
Sevinçli.

Beyaz çiçek tozlarını
Andırıyor mektuplar
Trenler, gemiler, postacılar
Arılar ve rüzgârlar gibi
Dağıtıncaya kadar
Dörtbir yana kendilerini
Öyle bekleşiyorlar.
Gönüller var dörtbiryanda,
Dörtbiryanda gülrengine
Sarılıp saklanmış
Döllenmeyi bekliyen
Çiçekler var.

Mektuplar
Erişince onlara
Meyveler
Filizlenmeye başlıyor
Kimi tatlı
Kimi acı.

Jiri WOLKER
(1900 - 1924)
(P. Selver)

Norveç

ÇOCUK VE KAVAL

Bütün gün yürümüştü
Çocuk orman içinde;
Gidiyordu çok güzel
Bir ses duyduğu yere.
Kesti bir söğüt dalı,
Güzel bir kaval yonttu
Ne ses vereceğini
Anlamak istiyordu.
Kavalın sesi hem şen,
Hem biraz kederliydi,
Bu sesleri dinlerken
Çocuk kendinden geçti
Daldı gitti uykuya,
O ses gene duyuldu
Ve kaval başucunda
Öyle sallandı durdu.
Şu sesi tutsam diye
Birden uyandı çocuk
Ama solgun gecede
Ses kayboldu çarçabuk,
Çocuk haykırdı, Tanrım
Ah yanına al beni,
Senin çaldığın kaval
Kavurdu yüreğimi.
Tanrı dedi o sana
Tanrısal bir arkadaş
Hernekadar bir saat
Yanında durmasa da,

Ondan başka her müzik
Zavallı, zayıf, çirkin
Sen o Tanrısal sesi
Ele geçiremezsin.

B. BJÖRNSON
(1832 - 1910)
(Sir E. Gosse)

★

İ n g i l i z

(SON BÖLÜM)

Altıncı bölüm
Sıska ve kocamış bir bunağa bırakıyor yerini;
Gözlüğü burnunda, cüzdanı yanında, gençlikten kalma
İyi kullanılmış pantalonu koca bir dünya sanki
Pörsümüş bacaklarına. O gür, o erkekçe sesi
Geri dönüp çocukluktaki inceliğini alıyor;
Gaydalar, ıslıklar var sesinde. Son bölümü hepsinin
Ve bitiren bu garip olaylar dolu tarihi;
Dişsiz, gözsüz, zevksiz, hiç birşeysiz
Unutulmak ve ikinci çocukluk, i k i n c i.

W. SHAKESPEARE
(1564 - 1616)

İ r l â n d a

DÜNÜR

Eee, annenle konuşacağım zaman geldi
Sevgili Mary, dedim.
Aman annemle konuşma dedi,
Başladı ağlamaya;
Annem, erkekler aldatıcı der,
Biliyorum razı olmaz asla,
Ona göre kızlar aceleciymiş evlenmekte,
Daha çoook zaman varmış pişmanlığa.

Babanla konuşayım bari
Sevgili Mary, dedim.
Aman babamla konuşma dedi,
Başladı ağlamaya;
Babam öyle severmiş ki beni
Hiç dayanamazmış ayrılmama,
Babamla konuşursan
Olmaz diyeceği besbelli.

Ama elmasım, nasıl alacağım seni,
Sevgili Mary, dedim.
Baban anan böyle zulmederse
Kahrımdan ölürüm billâhi.
Aman dedi, ölürüm deme,
Bak seni kurtaracak bir yol var;
Aksilik ediyor madem benim ihtiyarlar
İyisi mi beni benden iste bari.

SAMUEL LOVER
(1797 - 1868)

Z e n c i (AMERİKA)

M E K T U P

Bu mektup için özür dilerim
Ayrıldık birbirimizden ama
Birlikte alıp götürdüğünüz
Çok değerli bir malım var sizde
Onu geri almam gerekiyor.

İyi biliyorum bulursunuz onu
Denginizi araştırırsanız eğer
En kuytu-bucak yerlere doğru.

Ne olur iyice sarıp-sarmalayın
Postaya vermeden önce, emi,
Çünkü o benim kal-bim-dir.

Bn. Beatrice M. MORPHY
(20. Yüzyıl)

★

A r j a n t i n

OCAK GECESİ

Sessiz ve aydınlık Ocak gecesi, ırmağa yakın
Kayalar arasında senin yanındaydım.
Kalbimle olağanüstü birşeydi
Oluversin diye umduğum, bakındığım.
Bir yıldız kaysaydı gökten
Ellerimle tutacaktım.

R. A. ARRİETA
(1889 -)
(M. L. M. Marin)

Şili

BEN HEM AY, HEM...

Ben hem ay, hem gezgin tüccar,
Ustalığım zembereğinden fırlamış
Kayıp saatleri bulmak.
İnanın bana herşey tanıdıktır
Amirâl bakışlarımın altında.
Daha antika değildir bu
Çocukların kaybolmasından
Apartman mağazalarda.
Bazı saatler vardır boğulmuş,
Bazılarım da öcüler yemiş,
Bir kuş tanırım içer durur onları,
Hem isterseniz bunlardan birgüzel
Tüccar melodileri de çıkarabilirsiniz.
Gelgelelim tanımak çok zor oluyor
Atlantikte kıyafet balosundakileri.

Vincente HUİDOBRA
(1893 -)
(J. Staples)

★

Peru

TIMARHANE ŞİİRİ

Yüreğim ağzıma geldi de
Delilikten geri döndüm,
Bir araba tekerleği
Bir renk

Bir adım olmaktan
Korkuyordum.
Gözlerim çocuktu,
Yüreğim deli gömleğinde
Fazladan bir düğme.
Ama bugüne bugün
Gözlerim artık
Uzun pantalon giyiyor
Ben de adım dilenmeye giden
Sokağa bakınıp duruyorum.

C. O. De AMAT
(1909 - 1936)
(H. R. H.)

Renoir

HİKÂYELER

H. Vasfi Uçkun

ALPSAL, Aysel

AKASYALI MEYHANEDE İKİ KİŞİ...

Açılan kapıdan, meyhanenin içki, nefes ve yemek kokan havasına bir tutam serinlik serpildi. Yıldız yıldız. Elimi uzatıp tutmak istedim. Bir tanesi dudaklarıma kondu.

İçeri giren üç kişiye kimse dönüp bakmadı. Garsonlar bile. Üç kişiden erkeği, uzun boylu, deri ceketliydi. Soluk yüzünde leke gibi duran gözleri boş masa arıyordu. Çıplak kolunu sıkı sıkı tuttuğu, uzun saçlı kızın gözleri ise kaygısız, aldırmaz. Erkeğin öbür yanındaki şişman kızın yüzünde şaşkınlık vardı. Her şeyi görmek, emmek istiyordu gözleri.

Tek boş masa bize bitişik olandı. Görünce adamın gözleri parladı. Uzun saçlı kız, gözünde hep aynı kaygısızlıkla önde yürüyordu.

— Tanıyor musunuz bunları, Çiğdem? Çok dikkatli baktınız da.

Gözlerimi karşımda oturan Bülent'e çeviriyorum. Omuzlarımı kaldırıyorum.

— Hayır, diyorum.

Üç kişi, izin istemek gereğini duymadan bitişiğimizdeki masaya oturuyor. Adam deri ceketini çıkarıyor. Garsonu çağırıyor. Kızlara dönüyor:

— Ben rakı içeceğim, diyor. Siz ne içersiniz?

Şişman kız atılıyor:

— Ben de, diye.

Uzun saçlısı, mavi gözlerini süzerek gülerken, şişmanının eline vuruyor.

— Kız nasıl içecen? diyor. Hiç bilmediğin şey. Bir vurur ki seni, görürsün. Sırtlayıp götürürüz burdan sonra.

— Vurursa vursun. İçeceğim.

Şişman kızın yüzünde mutluluk çizgi çizgi. Böyle bir yere ilk geldiği belli. Gözleri çevresinde ordan oraya koşuyor. Her gördüğünü kafasının en aydınlık köşesine çivilemeğe çalışıyor. Birden duvardaki akasya ağacının resmini görüyor. Masaya ellerini dayıyor. Çok tuhafına gitmiş olmalı.

Ben de bakıyorum. Gerçekten tuhaf. Niçin yapmışlar bunu? Akvaryumun yarısını boydan boya kapladığı duvarda, dallarının arasında beyaz akasyaları ile bu küçük modern meyhanenin acaipliklerine yakışan bir ağaç doğrusu.

— Ne ağacı bu kız?

Mavi gözlü kızın yerine adam cevaplıyor bu soruyu.

— Akasya ağacı. Eskiden burda, tam ortada dururmuş. Onu kesince resmini yapmışlar duvara.

Mavi gözlü kız dudaklarındaki sigaradan uzun bir nefes alarak dumanını üflüyor. Gözü bizim masada. Bülent'te.

Ben de Bülent'e bakıyorum. O da kızı inceliyor. Belki de onun gibi bir kızla buraya gelmeyi tercih ederdi. Her şeyi olduğu gibi kabul eden bir kızla. Ona kızamam.

Karşımda oturan bu erkek, benim için yabancı. Onu tanımıyorum. Hiç birşey bilmiyorum hakkında. Tek bildiğim ismi. Yani, bir insanı tanımakta hiç önemi olmıyan bir özellik. Özellik bile denmez. Karşımda sonsuz bilinmiyenli bir denklem gibi duruyor. Onu çözemem. Elimde bir ipucu yok. Anahtarını bilmiyorum. Çözemediğim için de benden uzak. Hem de kilometrelerce. Aramızda duran masa değil, kocaman bir dünya.

— Kavun almıyor musunuz?

— Teşekkür ederim.

Ona bakarken gözlerinin bana çevrildiğini fark bile etmemişim.

Verdiği kavunu kesiyorum. Beyaz peynirden alıyorum. Ağzıma götürürken elim duruyor. Peynirin küçük deliklerinden biri büyüyor, büyüyor. İçinde yazılı cümlenin harfleri öylesine iri ki...

NİÇİN BURDASIN?

Evet, niçin burdayım ben?

Borulu gramafonda, içinde gemici feneri yanan kırık radyoda ,tavandaki turuncu ağlarda hep bu cümle yazılı. NİÇİN BURDASIN? Nerden geldiği belli olmıyan J'ai quitté mon pays'yi söyliyen Enrico Macias'ın sesinden bile bu cümle dökülüyor.

Gerçekten niçin burdayım ben?

Nereye koyacağımı, geldiğim dakikadan beri bilemediğim ellerime bakıyorum. Hemen çantama uzanıp, gidiverecek. Birisi arkamdan iterek getirdi beni buraya.

Siyahın, kırmızının, mavinin karmakarışık olduğu bir ortamdaydım. Boğuluyordum. Bir sıkıntı ilmiğinde asılıydım. Sallanıyordum. Kafam, beni çevreleyen yalnızlık duvarına vuruyordu aralıksız. Karanlıktaydım. Ne yaptığımı bilmiyordum.

Şimdi burdayım. Burda olduğumu biliyorum. Ama niçin burdayım? Bunu bilmiyorum.

— Niçin bu kadar dalgınsınız? Deminden beri bir şey soruyorum, duymuyorsunuz

Bu sözler, çevremde yazılı cümlelerin üstünden sünger gibi geçiyor. Gözlerimi kısıyorum. İlkin, güzel bakışlı gözlerini, hafif dalgalı saçlarını ve dudaklarını görüyorum. Parça parça. Sonra tümleniyor.

— Burda oluşumu kavramaya çalışıyorum, diyorum.

— Kavramaya mı? diyor. Burda değil misiniz? Gerçek olan bu işte. Gerisini düşünmiyeceksiniz. Hayatı bu kadar didiklemeyin, üstünüze dökülecekl'rin altında kalabilirsiniz.

Uzanıp elimi tutuyor. Elleri de, avucuma değen dudakları da sıcak. Bu sıcaklığın damarlarımdan geçişini izliyorum. Bekliyorum, yüreğime dek gelsin diye. Ama gelemiyor yüreğime. Bu sıcaklık onun da yüreğinden çıkmadı da ondan yetişemedi yüreğime diyorum. Oysa, yüreğime dek inmesini isterdim bu sıcaklığın. Belki de, gerçekliğine inanmadığım mutluluğu bir saniye olsun tadabilirdim. Ama olmadı işte. Elimi çekiyorum.

— Kafanın içi öylesine karışık ki, diyorum. Bunun sadece şimdi olduğunu sanmayın. Hep böyle. Neye inanacağımı, neye inanmıyacağımı bilmiyorum. Düşüncelerim öylesine çabuk değişiyor ki... Bir düşünceye dayanarak yaptığım hareket ortada kalıyor sonradan. Yolumu seçmedim daha. Berbat birşey bu.

Bir an bitişiğimizdeki masada oturan adamla göz göze gel'yorum. Adamın yüzüme çakılı gözlerine bakakalıyorum şaşkınlıkla. Susuveriyorum. Garibime gidiyor bakışları. Gözleri ışıl ışıl. Bu gözlerde nasıl yansıdığını düşünüyorum. Bütün erkek gözlerinde olduğu gibi, değil mi? Bütün erkeklerin bütün kadınları gördüğü gözle. Bir yerde bütün insanlar birleşiyor. Birleştikleri bu nokta tiksindiriyor beni.

— Niçin kestiniz konuşmanızı?

Eğiliyorum. Yavaşça:

— Yandaki masadan bizi dinlemeleri garibime gitti de, diyorum.

— Belki de söylediklerinizin ne anlama geldiğini merak etmişlerdir? diyor gülerek. Biliyor musunuz, bu konuşmalar da tam buraya göre hani.

Çevreme bakıyorum. Bir masa ötemizde sarı saçları kürk etolünün üstüne düşmüş bir kadın kahkahalarını kadehlere serpiyor. Aradan geçen şef garsonun saçları önünde, yüzünde içkinin verdiği gevşeklik. Hafif yalpalarla yürüyor.

Ben de gülüyorum.

— Evet, diyorum. Başka şeylerden konuşalım. Örneğin demin rastladığımız arkadaşınızdan.

— Çok mu gerekli bu? diyor sıkkın.

— Yoo! diyorum. Sadece konuşmak için yeni bir konu. Ayrıca, dostluğunuzun derecesini de merak ettim.

Arkasına yaslanıyor.

— Bu dostluğun derecesi arkadaşlığımızı etkilemez ki, diyor.

Gülüyorum.

— Bu, sizin düşünceniz, diyorum. Belki de ben sandığınız gibi koleksiyona girmeğe meraklı bir kız değilim.

— Bu lâflar size yakışmıyor, diyor. Koleksiyon falan yaptığım yok. Ben sadece kendi hayatımı yaşamağa bakıyorum.

Gözlerim büyüyor. Bu sözler beynime çakılıyor. Sonsuz bilinmiyenli denklemin bir bilinmiyeni çözüldü. Karşımdaki yabancının kişiliğinden bir damla düştü avucuma.

Kendi hayatını yaşıyormuş yalnızca... Güzel şey gerçekten. Başkalarının hayatı vız geliyor demek ona. Yani, benim için önemli olan, sadece benim hayatım, diyor. Karşımdakinin düşünceleri, duyguları, acıları, üzüntüleri, mutlulukları beni ilgilendirmez. Dünyanın ekseni benim. Gerisi fasarya.

Bu cümle, bütün bilinmiyenleri çözdü. Kişiliğinin bütün ayrıntıları sapır sapır kucağıma dökülüyor. Çözümliyemediğim bir hareketi, bir sözü kalmıyor. Benim için de ne düşündüğünü biliyorum artık. Gözlerim, bilinç dışı kapanıyor. Beynim oyuluyor.

— Ne düşünüyorsunuz böyle, derin derin? diyor.

— Hiç, diyorum. Acaba ben kimin hayatını yaşıyorum diye düşünüyordum. Herhalde bir sersemin, aptalınkini olmalı. Başka türlü olsam burada bulunmazdım.

— Bak, diyor, yine yanlış anladınız sözlerimi. Her şeyi böyle yanlış mı yorumlarsınız siz?

Söylediklerini dinlemiyorum bile. Demin aramızda kilometreler var diyordum, şimdi uzaklığımızı ölçmek için ışık birimi kullanmak gerek. Aramızdaki ise bir dünya değil, milyonlarca dünyası ile sonsuz uzay...

Birden gülmeye başlıyorum. Bu düşüncem öylesine anlamsız geliyor ki. Bir arkadaşı olması ve söylediği bir söz neden uzayı sokmalı aramıza? Karar vermek için yine her zamanki gibi acele ediyorum. Kafamdaki bütün düşünceler tepetaklak oldu yine. Ben işte hep böyleyim. Hep kendi kendimle çelişik duruma düşüyorum. Birbirine zıt düşüncelerin birer saniye arayla ve aynı kuvvetle egemenlik kurabildikleri karışık bir ülke, kafamın içi. Birden aydınlık, birden karanlık. Nedenlerini bilemiyorum.

Şimdi aydınlıktayım. Gülüyoruz. Konuşuyoruz. Bana ço-

cukluğunun mutlu anılarını anlatıyor. Zaman, kahkahalarımızda eriyor.

Yemeğimiz bitiyor.

Bülent kalkıyor.

— Gitmeden elimi yıkayayım, diyor. Şimdi gelirim.

Uzaklaşmasını seyrediyorum.

Kafamın içi boşalıyor. Bir balon gibi yavaş yavaş sönüyor.

Yüreğime kara bir yalnızlık gelip çöküyor. Sıkıntı ilmiği yine boynumda.

Birden kalkıyorum.

Niçin kalktığımı bilmiyorum. Tıpkı niçin burda olduğumu bilmediğim gibi. Karşımda soluk yüzlü erkek ağzını açıyor. Nerdeyse elini uzatıp tutacak. Alttan bir tekme yiyor olmalı ki, acıyla yüzünü buruşturup eğiliyor.

Önüme çıkan garsona aldırmadan kapıyı açıyorum. Serinlik yüreğime doluyor.

Bir taksi durdurup biniyorum. Adresimi söylüyorum, şişman kırmızı yanaklı aydınlık yüzlü şoföre. Arkama yaslanıp gözlerimi kapıyorum.

Gözlerimin önüne Bülent'in yüzü geliyor. Şaşkın. Donuk.

Gülmeye başlıyorum yine. Anlamsız. Bilinç dışı.

Kahkahalar nehir gibi akıyor dudaklarımdan. Bütün hücrelerimle gülüyorum. Beynim düşüncelerden yıkanmış. O da gülüyor.

Gülerken yavaş yavaş yana kayıyorum. Elim otomobilin kapısına gidiyor. Kolu çevirirken, frenin gürültüsünü ve önümdeki cama çarpan çenemin acısını aynı anda duyuyorum.

Şoför arkasına dönmüş, sesinin yettiği kadar bağırıyor.

— Akşam akşam başımı belâya mı sokacksın? Sen ölüp gideceksin, ben sürüneceğim. Çoluğum, ço...

Sözünü tamamlamadan susuyor. Bana bakıyor. Kaygıyla.

Niçin böyle baktığını anlıyorum. Adamın bağırması, dudaklarımdan kahkahayı koparıp aldı. Yüzümdeki her çizgi dondu. Taş kesildi.

Adam acıyarak bakıyor bana. Rengi sapsarı. Yavaşça soruyor:

— Niçin öldürmek istedin kendini? Çok gençsin. Üstelik güzelsin de. Hem ölmezdin ki. Susuyor. Sonra eğiliyor bana doğru. Sesi merak kokuyor. Sevgi yüzünden mi?

Yüzümdeki don çözülüyor. O dakikaya kadar sızısını unuttuğum çenemin ağrısını yüreğimde duyuyorum. Arkama yaslanıyorum. Karanlık çöküyor üstüme.

— Eğer gerçekten sevgi olsaydı, bu asırda onun için ölünmez. yaşanırdı, diye mırıldanıyorum. Doğruluyorum. Yüreğim,

yakıcı bir öfkede yitiyor, sesim uzaklardan geliyor. Baksana, sen hayatı saçma, aptalca bulmuyor musun? diyorum. Doğmakla ölmek arasında geçen bu enayice süreyi kendi elinle kısaltmayı hiç düşünmedin mi? Kendini öldürerek, bir kukla, bir tutsak olmadığını kendi kendine ispat edebileceğin hiç geçmedi mi aklından? Sana, nıatah bir şeymiş gibi bağışlanmış olan bu hayatı tükürmeyi...

Duruyorum. Sesim ortadan ikiye bölünüyor. Kızgınlığım, gücüm eriyor. Bu söylediklerim de, yaşamak kadar gülünç ve anlamsız. Hele bunları, her kelimede biraz daha solarak dinleyen, beni deli sandığı yüzüne sessizce yerleşen korkudan belli olan adama söylemekse rezalet.

Arkama yaslanıp. "Gidelim artık," diyorum. Şoför korkuyla bakıyor. Bana arkasını dönmeye cesaret edemiyor. Boğazını sıkmamdan korkuyor. İçinden dua ediyor olmalı, benim inmem için. Bende o güç yok ki. Külçe gibiyim. Yoksa üzülüyorum, adamın mutluluğunu kararttım diye. Adamın şişman yüzü gergin. Gülümsemeye çalışıyorum. Biraz ferahlıyor anlaşılan. Önüne dönerken yine de kuşkulu bir bakış gönderiyor bana. Sonunda çalıştırıyor otomobili.

Bu adam cehennemde bile mutlu olabileceklerden. Bense, mutluluğun üstünde oturup mutsuzluktan geberecek aptallardanım.

Herşeyi gören, ama mutluluğu göremiyen bir körüm ben.

Gözlerimi kapıyorum. Beynime bir sis iniyor. Bu sisin ardında Bülent'in yüzü beliriyor. Şimdi yanımda olmasını istediğim tek insanın gözleri, benim oturduğumu çoktan unutmuş bir sandalyenin boşluğuna bakıyor.

Acaba kaçışımın nedenini anlıyabilecek mi?

Bunu nasıl istiyebilirim ondan? Ben bilmiyorum ki bu kaçışın nedenini. Bilmiyorum ki...

Başım dönüyor. Çok, çok dönüyor...

APAYDIN, Talip

ÜMMÜ'NÜN DEDİĞİ

Yeğenim Zeki Sungurlu'ya

Namlı dağı, Namlı köyünün hemen arkasında, bütün çevreye tepeden bakan, yontulmuş gibi muntazam, çadıra benziyen bir dağ. Uzaktan bir heykeltraşın elinden çıkmış, basit fakat derin anlam taşıyan modern bir heykel gibi. İki düz çizgisi var; gökyüzüne doğru çıkan, sonra yeryüzüne doğru inen. Hele Ozanlı ovasından bakınca tadına doyum olmaz. Hafif mavi görünür. Göğü deler gibi yükselir.

Nerden gelmiş, nasıl olmuş, dağın tam tepesinde büyük bir çam ağacı var. Yaz kış rüzgârda hışırdıyan, yaşlı dalları yere doğru sarkık ulu bir çam ağacı. Dibine varıp dursanız başınız döner. Kendinizi bir tapınakta sanırsınız. Düğmelerinizi ilikliyesiniz gelir. Her şey aşağılarda kalmıştır, dereler tepeler, düzlükler, köyler, tarlalar, insanlar... İnsanların binbir çeşit sorunları. Hepsi birden küçülmüştür, gözünüzde silinmiştir.

Ben o gün böyle oldum. Belki soğuktan, ama asıl gördüğüm manzaranın etkisinden tir tir titriyordum. Sıkıyordum da kendimi tutamıyordum.

Çam ağacının dalında uzun boylu bir kız sallanıyordu. Adı Ümmü'ydü. Onbeş yaşındaydı. Üç gün önce sabaha karşı ta buraya tırmanıp kendini asmıştı.

Bakıyordum, şimdi aşağılarda her şey ne kadar küçüktü, nasıl anlamsızdı.

Köylü kadınlar bağıra çağıra ağlaşıyorlardı. Hele birisi, elini yüzünü yırtıyordu. Erkekler perişandılar. Ümmü'nün babasını üç kişi zor tutuyordu.

— Oof!.. Ooof! diye bağırıyordu biçare adam.

Bir delikanlı kendini yerden yere atıyordu.

— Bırakın! Bırakın! diyordu. Ben de kendimi asayım, bırakın!

Yüzbaşı ,candarmaları onu tutsunlar diye gönderdi. Savcı mendilini yüzüne kapamış hıçkırıyordu. Doktor hüngür hüngür ağlıyordu. Ben uzakta kendi kendime titriyordum. Namlı köylülerinin belki yarısı oradaydılar. Ama kimsede Ümmü'yü ağaçtan indirecek derman yoktu. Herkes bir ağlama fır-

tınasına tutulmuştu. Çam dallarının çıkardığı hışırtı hıçkırıklara karışıyor, göklerden gelen dinsel bir müzik halini alıyordu.

Başımı kaldırıp Ümmü'ye bir daha baktım. Kolları hafif yana açıktı. Uzun boyu, beyaz çocuksu yüzüyle öylece donup kalmıştı. Bütün geride kalanlara birşey söyler gibi hafif hafif sallanıyordu. Sanki hâlâ canlıydı, konuşmağa başlayıverecekti.

— Ağlamayın, diyecekti. Boşuna niye ağlıyorsunuz? Artık aranıza dönemem. Sizin yasalarınıza uyamadım ben. Ağabeylerimin istediğini yerine getiremedim. Kendimi zorladım, ama elimden gelmedi. Ben Hasan'ı seviyordum. Ondan başkasına yavuklu olamazdım. Ağabeylerime söyledim bunu. Anama gecelerce ağladım. "Ben Hasan'dan başkasına varmam" dedim. Anam anlıyordu beni. O da benimle birlikte gözyaşı döküyordu. Fakat ağabeylerime lâf dinletemiyordu. Son söz "Recebin oğluna kız vermeyiz, biz o sülâle ile dargınız," diyorlardı. Düşünüyordum, on yıllık, onbeş yıllık bir dargınlıkta Hasan'ın ne kabahati vardı, benim ne kabahatim vardı? Biz kimseye bir kötülük yapmamıştık. Başkasının cezasını neden biz çekecektik? Hasan "kaçalım" diye haber gönderdi. 'Olur" diyemedim. Ağabeylerimden korkuyordum. Hasan'ı da beni de vururlardı, inatlarını bilirdim. Hem o zaman hapise girecekler, kendi karılariyle çocukları da perişan olacaktı. Hasan'ı derseniz, aman ona birşey olmasın isterim. Ben öleyim yeter. Başka çıkar yol bulamıyorum. Arkamdan boşuna ağlamayın ey insanlar. Hoşça kal Namlı köyü. Hoşça kal onbeş yıldır tanıdığım dünya. Koca çam ağacı, çam ağacının yeşil dalları... Hoşça kal!

Ak sakallı bir köylü yanıbaşıma çömelmiş, kısık sesiyle Ümmü'nün hikâyesini anlatıyordu. Ben başımı eğmiş yere bakıyordum. Ümmü kendisi konuşuyor gibime geliyordu. Hem yalnız bana değil, herkese söylüyordu söyliyeceklerini. Sesi fısıltı halinde göklerden geliyordu sanki.

Neden sonra candarmalardan birisi ağaca çıktı, kasaturayla ipi kesti. Öbürleri aşağıdan tuttular. Ümmü'yü boylu boyunca indirip karların üstüne yatırdılar. Biz de kalkıp yanına vardık. Onbeşinde bir kız ölüsü hiç görmemiştim ben. Canlı gibi tazeydi. Gözleri gülüyordu hâlâ.

Ağlama sesleri, hıçkırıklar büsbütün yükseldi. Namlı dağının başı sesle doldu. Bir köyün sürüsü de meleşmeye başlayınca, böyle olurdu herhalde.

Yüzbaşı araya girdi, kızın üstüne kapanmış ağlıyan anayı babayı zorlukla kaldırdı. Candarmalara bağırarak emirler veriyordu. Kalabalığı biraz uzaklaştırabildiler.

Doktor, ellerini yüzüne kapamıştı. Bu haliyle nasıl görev yapacaktı, bilmiyordum. Eğilip bakamıyordu. Neden sonra oturup raporunu yazdı. "İple boğulmaktan ölmüştür. Gömülmesi gerekir."

Bir yandan savcı ilk soruşturmayı yapıyordu. Şahitleri dinliyordu. Ümmü'yü bu işe zorlıyan kişileri tesbit ediyordu. Ama neye yarıyacaktı bütün bunlar? Hangi sonucu sağlıyacaktı? Ümmü yaşamıyacaktı artık. Bir daha hiç konuşmıyacaktı, hiç gülmiyecekti. Namlı dağının tepesinden aşağı doğru bir daha bakmıyacaktı.

Bana öyle geldi ki, biz bakalım istedi. Onun için çıktı ta buraya. Bizi de arkasından getirdi. "Bakın da, anlayın aşağılarda kalan hiçliği, ne boş şeylerle uğraştığınızı görün," dedi. Bize bir ders verdi.

Hiçbir ders bu kadar etkili olamazdı.

Dufy

ARDAĞI, Adnan

MEHMEDİN ACISI

O gün Konservatuvarda dersim vardı. Erken gitmiştim. Öğretmen odasında kimse yoktu. Oturdum. Dışarıda güneşli bir kış günü ortalanmıştı. Yarısı sabaha, yarısı akşama bakıyordu.

Sonra öğretmenler geldi.

Paltolarını çıkardılar. Havadan söz açtılar. Oturduk.

İçimde başı-ardı belirsiz bir sıkıntı, bir bunalım vardı.

Neye yorsam, gerçek nedenidir diyemiyordum. Daha çok geleceğe sıkışmış bir koku taşıyordu. Korkulu bir düşünü içinde olayları tek tek, kafamın içinden geçirirken kapı açıldı.

Güzel ve genç bir kızdı. Yanımdaki öğretmene: "Hocam, Mehmedin babası gelmiş, ne olur konuşsanız!" dedi.

"Aman görelim Mehmedin babasını," diyen dışarı çıktı.

Kimdi Mehmet? Babası niçin gelmişti? Bunlardan bilgim yoktu. Kapı yeniden açıldı, içeri girdiler. Genç öğretmen bayanın kolu altında Mehmed vardı. Önce onlar girdi. Ardında, koyu bir elbise giymiş genç bir köylü ve öbür öğretmenler geldiler. Adamın gözleri maviydi. Uzunca, yakışıklı bir adamdı bu. Boyunbağını eğri bağlamıştı, ya da öyle duruyordu. Mehmedin babası olduğu her durumundan belliydi. Yer gösterdim. İğreti iliştı. Mehmede baktım:

Kısa kesilmiş saçlarının altında dünyanın en güzel bir çocuk yüzü görünüyordu. Gözleri yağmur sonrası toprak gibi ıslaktı. Açık mavi gözlerini örten kirpiklerinde bu ıslaklık hâlâ durmaktaydı.

"Nedir bu çocuğun derdi?" dedim. Babası kelimesiz baktı. Kocaman bir kin akıyordu mavisinden. Azıcık korku, bir tutam sevgi. Bu karışım içinde derince soluyordu. Oturduğu yerden Mehmede bakıyor, "Bu çocuğu geberteceğim. Hele bir geri gelsin, her gün döveceğim. Kurtulamaz elimden," diyordu. Öğretmenlerden en genci, Mehmedin yanındaydı. "Gel, şöyle yanıma yaklaş," dedi Mehmede. Mehmed hemen sandalyesini aldı, öğretmenin dizi dibine koydu, oturdu. Hep ona bakıyordum. Öğretmenin biri, "Kaçıyor musun dersten Mehmed? Neden derslere girmiyorsun?" dedi. Sonra kısaca anlattı:

— Mehmed okulu sevmedi. Köyüne gitmek istiyor. Oku-

mam ben burada, diyor. Birkaç gündür de derslerine girmemiş. Babasına, "Gel, beni al," diye yazmış.

Babası yeniden çakırlaşarak baktı: "Namussuzum öldürmezsem bunu, hele bir bıraksın okulu..."

Mehmedin gözleri dolu dolu, hep yere bakıyor.

Genç öğretmen, "Mehmed, gitmezsin değil mi köye? Ha, bak baban ne diyor?" dedi.

Mehmed susuyordu.

"Kaç yaşındasın Mehmed?" diye sordu başka bir öğretmen.

Mehmed hıçkırdı, "onbir" dedi. Sesi o kadar yavaş çıktı ki, öğretmen sorusunu tekrarladı. Mehmed, "onbir" diyebildi.

Babası elindeki sigarasını avucunun içinden çıkararak derin derin çekti ve konuştu:

— Bilemezsiniz, bunlar altı kardeştir. Ötekiler hep köyde. Bu, o kadar zeki bir çocuktu ki, bütün ümidim ondaydı. Sesinin üstüne köyde insan yok. Bir kaval çalar ki ağlarsınız.

Orta okula yazdırdım bu yıl. Gelgelelim tutturdu bu okula gideceğim diye. Bak sen şimdi yaptığına. Mektup yazmış. Annemi özledim diyor mektubunda. Kalktım, geldim. Bir köye dönsün, her gün döveceğim onu.

Mehmede baktım. Gözlerini kıstı, başını eğdi, gözlerinden yaşlar halının üzerine boşandı.

Neydi Mehmedi soğutan şey? Ona bir keman vermişlerdi. Yabancı bir öğretmenin öğrencisiydi. İhzari birinci sınıf derslerini okuyor, ve bol bol keman çalışıyordu. Öyle anlattı bir öğretmen.

Gözlerim ayaklarına iliştİ. Lâstik bir ayakkabı vardı, ayağında. Çorapları kirli ve büzülmüştü. Üzerinde soluk bir kazak ve uçları kıvrılmış bir eski gömlek giyiyordu. Saçları çok kısa kesilmişti. Elleri toprağa benziyordu. Kırış kırıştı. Kalın derisi üzerinde bir sivilce ile oynuyordu. Neydi Mehmedin acısı? Binlerce çocuk içinden seçilip gelmiş, bu konforlu okulda kendine yabancı bir keman öğretmeni atanmıştı.

Mehmed köyde kahramandı. Güzel kaval üflüyordu. Sesinin üstüne yoktu. Halk türküleri söylemiye başladı mı herşey susardı. Mehmed bunlardan uzaktı, onun için mi yıkılmıştı Mehmed, Schubert temrinlerini beğenmemiş miydi?

Arkadaşları her gün yepyeni elbise giyerlerdi. Onların iki günde bir anneleri gelir, şeker getirirdi.

Mehmedi kimse aramazdı. Uzak bir köyde annesi vardı, vardı ama, nasıl gelirdi?

Arkadaşları arasında köylü kalmıştı. Ayaklarına bakınca bir yılgınlık duyuyordu belki. Yatakhanede tertemiz örtülerin üzerine kendini atan çocuklar gibi rahat değildi Mehmed. Yemekhanedeki masada birlikte yemek yedikleri çocuklar, onun çatal tutuşuna gülmüşlerdi belki.

Mehmed ekmeği parmakları arasında kırıp, ağzını doldura doldura yiyemiyordu. Mehmedin yabancı keman öğretmeni: "Git, olmamış," demişti belki. Belki Mehmed soğan istemişti. Mehmed candan bir arkadaşına köyünü anlatamamıştı. Mektup yazarken bunun için bir köşeye çekilmişti. Neydi Mehmedin acısı?

Hangi öğretmen onu karşısına almış, "Gel Mehmed, bu akşam bizim eve gidelim, benim misafirim ol," demişti? Hangi öğretmen, "Mehmed, haydi bize kavalını dinlet," demişti? Her sözü geçişte gülüyorlardı. Uzaktı herşeyden Mehmed.

Öğretmen yeniden sordu:

— Bak Mehmed, gitmiyeceksin değil mi, köye gitmiyeceksin? Orada Tanrının günü tarlada çalışacaksın. Başından aşağı güneş vuracak, ha istemezsin değil mi gitmeyi?

Mehmed susuyordu.

Babası söze karıştı:

— Almam onu eve. Kahrolayım, öldürene kadar döverim onu.

Genç öğretmen atıldı: "Yapmayın, farzedelim ki, Mehmed başaramadı, okuldan ayırdılar, o zaman da dövmek mi gerek?"

Babası kafasına koymuştu. Okuyacaktı oğlu. Zekiydi. Sesi güzeldi. Rahattı. Herşeyi vardı okulda. Neden başaramıyacaktı?

— Sınıfta kalırsa öldürürüm onu.

Mehmed yeniden ağlamıya başladı. Dizi yanında oturan genç bayan öğretmen: "Ağlama, baban öyle söyler ama, nihayet babandır, babalar çocuklarını hiç öldürür mü?"

Mehmedin başı kalktı. Babasına baktı. Acaba doğru muydu bu?

Acaba babasının yüreğinde kendini gerçekten seven bir parça var mıydı? Mehmed ıslak gözleriyle bir şeyler aradı. Ne olurdu? Babası olsun onu anlasaydı.

Öğretmen yeniden sordu:

— Okuyacak mısın, Mehmed?

Mehmed dudakları titriyerek cevap verdi:

— Hayır, burada okumak istemiyorum.

Neydi Mehmedin acısı?

AŞÇI, Abdullah

ALIN TERİ

Kızılay başkanı ters adam. Nuh, diyor sadece. Dün teker teker odalarımıza uğrayıp: "Müdürcüğüm, dokuzu tam beş geçe para çantamla arka kapıya gelirdim. Otomobilin benzini noksandı, yağı konacaktı, şu işim çıktıydı, valiyi görecektim, anlamam! Yürüdük yürüdük, yürümedik, dokuzu altı geçe beni bulamazsınız!" demişti.

Sabah dakikası dakikasına dediği saatte çıktı geldi. Tarım müdürlüğü pikabının üç kişilik şoför yerine dört kişi sığıştık. İkram olsun diye sağ pencere yanını kızılay başkanına bırakmış, tapu müdürüyle ikimiz ortaya oturmuştuk. Tarım müdürü kontağı çevirip otomobili yürüttü. Her vites değiştirmede, bacaklarını nereye koyacağını bilemiyen tapu müdürü, homurdanıp duruyordu. Kızılay başkanı:

"Yolumuz açık olsun!" dedi.

"Eyvallah!" dedik.

Cumhuriyet alanı, aygır deposunun önü, asker kışlasının yanından geçerek şehrin dışına, şoseye çıktık. Otomobil hızlandı. Tapu müdürü:

"Asıl işiniz tüccarlıktı, değil mi? Süleyman bey?" dedi.

"Tüccarım ya, adım Süleyman değil. Doğru, Süleymanım şu anda, mühür, yani para bende."

Yol boyunca, hattâ köyde kızılay başkanına yerli-yersiz Süleyman bey dedik durduk. Bozmadı kimseyi o da, tanıştırılmalarda Süleymanlığı kabullendi.

Şehrin kıraç, çimento renkli dağlarının uzantısı, şosenin bitim yerinde masmavi, tabak gibi gölle birleşiyor, dağlar, birden güneye döndüğünde ağaçlıklı, bağlık-bahçelik bir ovaya varılıyordu. Karşımızdaki genişlik, gözü-gönlü dolduruyordu. Sıkıntıdan kurtulmuş insanların rahatlığını duyduk. İnceden bir türkü tutturan kızılay başkanı, sesini gittikçe yükseltti. Türküye katılalım mı diye birbirimize bakıştık, müdürlük ciddiyetimizden sıyrılamadık.

Suya gider su testisi elinde,
elinde.
Suya gider su testisi elinde,
elinde.

Sudan gelir etekleri belinde,
belinde,
belinde aman.
Benim yârim cümle âlem dilinde,
Benim yârim...

"Nurol Süleyman bey."
"Birlikte söyliyelim."

Suya gider su testisi doldurur,
doldurur.
Suya gider su testisi...

"Yahu, niye katılmıyorsunuz? Anladım: Türkü söylediğiniz duyulursa, memurlarınızda size gösterilen saygının azalacağını sanıyorsunuz? Biliyorsunuz tüccarım, ama, dükkânımda söker tüccarlığım. Evimde kocayım, babayım, sinemada seyirciyim, iş başında kızılay başkanıyım, şimdi de... Kaşık kalıbı oturduğumuz burada hâlâ müdürlük sürdürüyorsunuz!"

Tapu müdürüyle başımızı eğdik. Karşımızda göstergeler var. Kilometre ibresi, altmışla yetmiş arasında oynayıp duruyor, benzin ibresi, E harfini geçmiş geçmemiş, akü ibresiyse, kalın sıfır çizgisiyle artı yirmibeş arasında titreşiyor. Başımızı kaldırdık. Otomobilin hızına göre dünya dönüyor. Yola dökülmüş kum tanecikleri, çizgileşerek tekerleklerin arasından geriye kayıyor. Yokuşu çıktık. Karaçal Beli'nin ilerisindeki otuz üçüncü kilometreden sola, ham yola saptık. Önümüze çıkan çayı geçtikten sonra, tekrar toza daldık. Pikab sarsılarak ilerliyor. Köyün şoseden ne kadar çektiğini tarım müdürüne sordum. Daha on-on iki kilometrelik yolumuz varmış.

Kızılay başkanıyla Elmacığa ilk gidişimiz. Tapu müdürüyle tarım müdürü, kış başından beri göçmenlere, hazineye ait göl yatağından tarla dağıtmak, okulun karşısındaki boşluktan ev yeri ayırmak için, bu yolu birkaç kere teptiler.

Çayı bir kere daha geçip tatlı meyilli bir sırta vurduk. Biraz sonra düzlenen yol, sırtı çevirmeğe başladı. Karşıdan yeşil lekeler halinde kavakla söğüt ağaçlarının tepe yapraklarını görüyorduk.

Pikaptan indik. Ayaklarımız tutulmuştu. Olduğumuz yerde çırpındık. Ellerimizle ceketlerimizin omuzbaşlarına, pantalonlarımızın paçalarına vurduk. Parmaklarımızla saçlarımızı düzeltip mendillerimizle ağaran kaşlarımızı, şakaklarımı-

zı, enselerimizi sildik. Urbalarımızın tozu, arkadan gelip otomobili kaplıyan toz bulutuna karıştı.

Kırmızı kiremitli, beyaz badanada kapkara pencereleri göze çarpan okul kapısının önüne bir masa, masanın çevresine öğrencilerin boyuna göre yapılmış kısa ayaklı tabureler konmuştu. Yanımıza gelen orta boylu, esmer, kılığı düzgünce bir delikanlıyı tapu müdürü bizimle tanıştırdı:

"Kızılay başkanı Süleyman bey, öğretmen Hasan Hüseyin bey. Bu bey de, yerleştirme müdürümüz," dedi.

Kızılay başkanı otururken masaya bıraktığı çantayı sol kolunun altına çekti. Tarım müdürüyle tapu müdürü göz kırpıştırdılar, mühür korunuyor, diye gülüştüler. Ben de gülümsedim. Öğretmen şaşırdı, soran gözlerle baktı. Yok canım, başkan, çok ciddî bir arkadaş da, yanımda para var diye otomobilde bile somurttu durdu da, şimdi de çantaya hemen kanat gerdi de, dedik.

Sessiz, ürkek duruşundan okul hademesi olduğu anlaşılan birinin getirdiği ayranı içtik.

Sağ yanımızda köylüler var. Göçmenlerle köylüler giyim bakımından ayrılıyorlar. Göçmenler, bacaklarına yapışan dar paçalı, yürüdükçe bir avuçluk ağı kırışan yün şayak pantalonlarını daha çıkarmamışlar. Ceketlerinin içinde şal kuşak yerine avcı yelekleri var. Yün çorap üstüne kundura biçimi lâstik ayakkabı giymişler. Ak dastarlı göçmen kadınlar da, dizi dizi yere oturmuş, sarışın, kırmızı yüzlü, yumuk mavi gözlü, çilli çocuklarını kucaklarına almış, arasıra gözlerini bize kaydırıp köylü erkeklerle konuşuyorlar. Erkek göçmenlerse, okulun bahçe duvarı dibinde aralarında fısıldaşıyorlar.

Göçmen kadınların yanından ayrılıp bize doğru gelen gençten delikanlıya takıldım:

"Dargın mıyız Mutar? Kalkıp ayağınıza kadar gelelim de, semtimize uğrama! Bunu senden beklemezdim!" dedim.

Muhtar:

"Ayıp ettin Müdür bey, eli kalemli beyi tanıyamadığım için çekinti duydum da, ondan yanınıza geç geldim!" dedi.

Muhtara:

"Şiştin şimdi! Tanıyamadığını söylediğin bey, şehrinizin tüccarlarından Süleyman beydir. Aynı zamanda kızılay başkanımızdır. Tanıdığın bizlerse, bugün burda-yarın şurda memur adamlarız," dedim.

Tazelenen ayranlarımızı içerken, muhtar:

"Kahvaltı yapmışsınızdır ya, sigara altı iki lokma birşey yesek de, işimize öyle baksak? Hani otomobilde silkilmişsinizdir," dedi.

Kızılay başkanı:

"Sağol muhtar. Daha saat on. İşimizi bitirip kaçsak iyi olacak. Hele çağır da, yeni vatandaşların paralarını ödiyelim. Güzel köyünüze çoook geleceğiz!" dedi.

Kızılay başkanı, çantasından birtakım kâğıtlar çıkarıp sıralarken, tapu müdürüne sordum:

"Pikabın arkasındaki çakılı kazıkların bulunduğu yer, göçmenlere ev yeri olarak ayrılan kısmı mı gösteriyor?

"Evet. Burası ilkten elli haneye göre ayrılmıştı. On sekiz hane cehennem olup gittiğinden, gördüğünüz kısma otuz iki ev yapılacak. Kalanlar kazançlı?"

"Tarlalar nereye düşüyor?"

"Buradan görünmez. Çok verimli, göl yatağından. Hane başına otuz dönüm. Bahar ekimi yapıldı bile tarlalara."

"Göçmene verilen toprağı Elmacıklı ne yapıyormuş eskiden?"

"Gölün kurutulması daha yeni. Üç-beş yıldır ekip dikiyordu ya, hazineye bir kuruş vermiyordu, köylü."

"Neden?"

"Kadastro girmedi buralara."

"Göçmenlerinkini nasıl ayırdınız?"

"Bilmezmiş gibi konuşma birader, emir yukarıdan gelince on yıllık iş, bir günde yapılır!"

"Göl yatağı göçmene verilince ne dedi köylü?"

"Köylümüz şimdiye kadar kime ne demiş ki?"

"On sekiz göçmen hanesini kaçıran köylü mü sence?"

"Sanmam. Kalan otuz iki haneyi kıştan bu yana besliyen köylü. Göçmen kısmı, karı-kız, çoluk-çocuk, kendi toprağında çalışır, akşam olunca çöker köylünün sofrasına, tarhana çorbasını, bulgur aşını paylaşır."

"Köylünün çıkarı ne bundan? Göçmen karılarla fingirdeşmeler falan..."

"Be birader, ben, tapu müdürüyüm, bunu bilmek senin işin."

"Bu dalgayı muhtar çakar ya, ona da sorulmaz ki."

Kızılay başkanı başını kâğıtlardan kaldırıp taburesini az geriye doğru çekince, tapu müdürü:

"Hesabın-kitabın tamam galiba Süleyman bey?" dedi.

Sonra çevresine göz gezdirip:

"Tarımcı nerelerde yahu?" diye bana sordu.

Kızılay başkanı:

"Tavuk-mavuk, hindi-mindi mi alacakmış ne, köy içine gitti," dedi.

Göçmen erkekler hem fısıldaşıyorlar, hem bizi gözlüyorlardı. Kızılay başkanının bizimle konuştuğunu görünce yürüdüler. Kocalarının yürüdüğünü gören kadınlar da birden koşuştular, otomobille aramıza dizilip oturdular.

Öğretmen yüksek sesle çocuklara:

"Kimse otomobile el sürmesin ha!" diye bağırdıktan sonra yanımıza gelip usulca kızılay başkanının kulağına:

"Dünya aksi heriflerle doluymuş yahu!" dedi.

Yaklaşan göçmen kalabalığı hep bir ağızdan:

"Abe oj geldiniz," dediler.

Aralarından uzun boylu, gün yanığı kırmızı yüzlü, çatlak dudaklı biri kızılay başkanına:

"Abe yoruldun kızanım, Süleyman beyim, gidelim de bir yemeğimizi ya," dedi.

Kızılay başkanı bu seferki Süleymanlığa bozulmuştu. Göçmene sordu:

"Kendi evinde mi yedireceksin babalık?"

"Yog be, mûtarın evinde yiyiciz."

"Adını bağışlar mısın?"

"Öztuna Rasim."

"Nereden geldin

"Bulgaryadan. Köylüğünden Filibenin."

"Bak efendi, hamam suyuyla gelin ağırlamıyalım. Yapılsın evin, yemeğe çağır bizi. Tamam mı?"

"Abe yapın benim evi, çağırayım yemeğe sizi."

"Yapı ustası değilim ki, Rasim efendi, nasıl yaparım evi-

"Abe kızma. Yapsın Ükûmet evimi. Erbir göçmene ev yapacağım dedi radyoda cumurbaşkanı."

"Memleketimizde sorumsuz olan cumhurbaşkanından öyle yerli-yersiz söz edilmez, Rasim efendi, belle bunu."

"Abe ergez yerli-yersiz başbakandan söz ediyor ya?"

"Ondan edilir."

"Ondan edilirse, ötekinden de edilir."

Kızılay başkanı, başını sallıyarak kalktı, kadınlara doğru giderek: "Toplanın!" diye bağırdı. Bir sigara yaktı, mırıldanarak gezinmeğe başladı. Yerli erkekler de, kadınlarla yürüyünce, erkeklerin geride durmalarını söyledi. Sesini yükseltip:

"Hanımlar!" dedi. "Mutluluk dediğimiz şey, insanın kendi ekmeğini yemesi, kendi evinde oturmasıdır. Geldiğinizden bu yana altı ay geçti. Altı aydır, şu üstü-başı sizinkinden beter, yoksul köylünün ekmeğini yediniz, damında barındınız. Atalarımız, konukluk üç gün sürer, demişler. Sizinki üç günü çoktan geçti. Bunu kısaltmak elinizde. Ben şehrin kızılay başkanıyım. Asıl işim tüccarlık. Siz konukluktan kurtulasınız diye, dükkânımı kapayıp, kalkıp buraya geldim. Niye? Hepiniz birer yuva sahibi olasınız diye. Şurada oturan müdür arkadaşlarla kafa patlattık, çene yorduk, göz nuru döktük. Ni-

çin? Sizleri toprağa bağlı birer Türk köylüsü yapmak için. Üretici insan, tüketici insandan daha hür kalmıştır her zaman. Buraya üretici olmağa geldiniz ama, daha sığıntılıktan kurtulamadınız. Tarlanız var, başınızı sokacak damaltınız yok. Bunun için çalışıyoruz."

"Abe bedava çalışmıyorsunuz, aylık alıyorsunuz ükûmetten."

"Aylık-maylık, bir kuruş para almıyorum hükûmetten. Hem sözümü kesme, Rasim efendi, göçmen erkeklerle konuşmuyorum, size söyliyecek sözüm yok. Hanımlar, kocalarınız, ileriyi göremiyorlar, herşeyi hükûmetten bekliyorlar. Hükümet, sizden öncekilere ev yapıp anahtarını teslim etti ya, sonucu bilıyor musunuz? Tapulu tarlasını, evini, el senediyle satıp şehre inen göçmen, orada ırgat oldu. Ben, bu işin başında kaldıkça, armut piş-ağzıma düş olmıyacaktır, ancak alın teri akıttığınız takdirde birer ev sahibi olacaksınız. Pazarda yüz seksen liraya alınıp satılan çam kerestenin metre küpü, köyde oturacağınız için, size bir liradan verilecektir. Orman işletmesiyle anlaştık. Tanesi yirmi üç kuruş olan marsilya tipi kiremidi, tüccar, size on dokuzdan, dört kuruş zararına verecektir. Tüccarla konuştuk. Günlüğü yedi buçuk liraya gelen yapı ustası, size altıya çalışacaktır. Ustalarınız da sağlandı. Size düşen, eviniz yükselirken gözcü olmak, ırgatlık yapmaktır. Kocalarınıza: Elmacık köyünü yurt-yuva tutacağız, deyin, göçmen geldiğiniz bu topraklarda göçebe olmayın!"

"Orman ijletmesi getirecektir kamyonuyla keresteyi buraya?"

"Kereste, on beş kilometre ötede, dağda, Rasim efendi. Bakım memuru, ağaçlarınızı işaretledi. Araba tutup gidecek, keseceğiniz çamı, kendiniz getireceksiniz."

"Abe olmadı bu ij. Getirmeli keresteyi orman ijletmesi."

"Ayağınızda metre küpü yüz kuruştan kereste satacak kadar enayi değil orman işletmesi."

"Abe konujduk bizimkilerle. Parayı da epten vermiyorsunuz."

"Çantamda otuz sekiz bin dört yüz lira var. Hane başına bin iki yüzer vereceğim. On beş gün sonra temel duvarları bitince, otuz sekiz bin daha getireceğim. Kalanını, çatıda alacaksınız."

"Abe niye sıkıntıya sokar bizi, ükûmet yapmaz evimizi!"

"Son sözün bu mu, Rasim efendi? Söyleyin göçmenler, son sözünüz bu mu? Siz de mi kocalarınız gibi düşünüyorsunuz, hanımlar? Susmayın, çağırılmadan geldiğinizi unutmayın, tek kelime söyleyin. Şunu unutmayın ki, hükûmet, üç müdürü ayağınıza yollamış, şu gördüğünüz köylüye esirgediğini size sunmak istemiştir. Sorun Elmacıklılara, şimdiye ka-

dar üç müdürü bir arada görmüşler mi? Benden günah gitti. Akılsız kafalarınızın yükünü ayaklarınız çekecek, paranızı almak için şehre, tâ dükkânıma kadar taban tepeceksiniz!"

Yanımıza geldiğinde kızılay başkanı titriyordu. Hem sigarasını yakmağa, hem de az önce pulladığı borç senetlerini çantasına sokmağa uğraşıyordu. Ateşleyiverdiğim sigarasından hırsla iki nefes çekerek birkaç adım attı, sonra dönüp:

"Gidiyoruz beyler, buyurun!" dedi.

Tapu müdürü uysallıkla:

"Öfkeyle kalkmıyalım Süleyman bey, muhtar, zahmet edip tavuk kestirdi, yemek hazırlattı, Allah ne verdiyse karnımızı doyurur, tok kafayla işimizi bitirir, yola öyle çıkarız, hem Tarımcı da ortalarda görünmüyor " dedi.

"Bir saniye daha kalamam müdürcüğüm, kalanlara âfiyeti gülbahar olsun!"

"Bu durum vali beye aksederse, ne deriz? Hiç düşünmüyorsunuz canım!"

"Vız gelir bana, valinin tutumu, müşterimi azaltıp çoğaltmaz!"

Çantasını sallıya-savura yürüdü gitti kızılay başkanı. Tapu müdürüyle bakıştık kaldık. Bir sigara yakıp tıpırlanan tapu müdürü, kasılarak çevresini süzdükten sonra bıyık altından gülerek:

"Kendisine beylik verilen çingene, önce babasını kesmekle işe başlamış, derler!" dedi. "Şu kuyruğunu apış arasına kıstırıp giden esnaf parçası herif de, kimseye bir Allahaısmarladık demek nezaketini gösteremedi. Böyledir bunlar, devlet gemisini kolay yürür sanırlar. Bunlarda değil suç, böyleleriyle yola çıkan bizlerde. Korkarım, Rasim efendi, bu adam, dediğini yapacağa benziyor, inatçının biri. Bu gidişle çok yorulacaksınız. Allah yardımcınız olsun."

"Abe süleriz vali beye, attırırız onu kızılay başkanlığından."

"Zor. Vali kıpırdatamaz onu yerinden. Tüccar adama kim ne yapabilir ki "

Bu sırada tarım müdürü de bulunup gelmişti. Olanlardan haberliydi.

"Yahu nerede bizimki?" diye sordu.

"Gidiyor işte!" dedik.

"Tâ, şu tozun içindeki kara benek, Süleyman bey mi?"

"O!" dedik.

"Yemek hazırlanmıştı yahu! Adamın yanında üstelik kırk bin liraya yakın para var ha? İyi cesaret doğrusu! El cahilin cesurun!"

"Bak keyfine. Tasası sana mı düştü?" dedik.

Sonra köy içine doğru yürüdük.

ATMACA, Cevdet

CAN SIKINTISI

Saat bilmem kaç. Sur vapuru Karşıyaka'dan bir kez daha döndü. Ben, gün batalı beri, hep bu masada oturuyorum. Ama o kadın çoktan gitti. Hani, bacak bacak üstüne atışı değme biçimli kadın.

Şimdi, aynı masada iki yaşlı kişi oturuyor. Belli ki, işleri bitik iki yaşlı kişi, gelmiş oturuvermişler işte şuraya. Kimbilir, belki böylece denize bakıp durma işi de artık onlarca önemli olsa gerek.

Düşünüyorum. Denizin ihtiyarlığı olur mu? Yok yok, olmaz. Deniz hep gençtir sanırım. Deniz hep dirilik taşır. İmbat durmuşsa, kıpırtısı yoksa, bunu onun yorgunluğuna, yaşlılığına hiç saymam ben.

Öteki masalarda, başka kadınlar, başka yaşlılar, başka gençler de var. Ama onlar ilgimi çekmiyor pek. Hattâ, şu çiçeği burnunda kızın, hünerle toplanmış, güzel mi güzel yakıştırılmış saçları da, o kadının bacak bacak üstüne atışı kadar çekici değil. Hem, kadının saçları kızıl kızıldı.

Yaşlılar kahvelerini yudumluyorlar. Erkek olanı, bir ara, usulca bir şeyler söylüyor. Öteki karşılık vermiyor. Üşüyor gibi toparlanmış, içine dek çekilmiş, hep suskun duruyor.

O kadın, şu iki ihtiyar ve nicedir genç bildiğim deniz.

Kadını, genç denizi, hep tadına doyamadığım günlerimde buluyorum. İhtiyarlara ise içerliyor gibiyim işte. Onlar denize karşı çıkmışlar. Peki neden çok çok susuyorlar? Oysa, kadının bacakları ne denli, ne sürekli konuşuyordu.

Bira bardağımı yeniden dolduruyorum. Bira bu akşam başımı ağrıtmıyor hiç. Ve deniz yeniden oynaşıyor. Gitgide dürtüyor beni. Kışkırtıcı, kandırıcı deniz. Sokuldukça sokuluyor. Usul usul.

Kadının çantası da geliyor aklıma birden. Beyazdı kadının çantası. "Beyaz mutluluk taşımalı," diyorum.

Tam o sırada, pis bir motor sesi paramparça ediyor denizimi. Pis bir ses kafamın içini tırmalıyor. Ne ki, deniz bu işte, benim denizim. Hemen sokuluyor gene, bütünlenip bin bir köşeden.

Sonra garson bir bira daha getiriyor.

Sonra tavus kuşlarına bakıyorum. Burada tavus kuşları var. Alıştırılmışlar, insanlardan hiç kaçmıyorlar. Ama kedi

gibi bağırıp duruyorlar. Çirkin çirkin. Dişileri de güdük güdük.

Biri, ilerde nargile içiyor. Nedense ben, bu nargile dedikleri şeye oldum olası kızıyorum. "Şunun elinden nargileyi kapıp fırlatmalı. Vay aşağılık vay, ne işi var nargilenin burada?" diye söyleniyorum içimden.

Ötelerde, bir ağız mızıkası çalıyorlar. Sesi uzakça. Kim çalıyor? Ne güzel çalıyor. Denizimi çağırıyor gibi. Bütün çevreme gözlerimi kapayıp dinlemek istiyorum. İlk gençliğimin sıcaklığına koşarcasına, belki o kadının da gittiği çok uzak yerlere varmanın düşünü kuruyorum.

Sigaramı ateşliyorum. Biramı bir daha yudumluyorum. Ama, ne sigaranın, ne de biranın dostluğu yetmiyor bana. Bir yalnızlık, tıpkı o nargile içen uyuşuk adam gibi oturmuş duruyor içimde.

İki yaşlı sessizce kaybolmuşlar. Onlar ne zaman gittiler, hiç görmedim. Masaları bomboş. Masa, şimdi daha da yitmiş gibi duruyor. Anlıyorum ki, n'olursa olsun, insansız bir masanın, hattâ en güzel bir doğa parçasının hiç önemi yok.

Ama, ben, gene de denize tüküren bir insanı dövmek istiyorum. İşte, biri, orada denize, benim denizime tüküriyor. Durup durup tüküriyor. Kimsenin umurunda değil. Benimse iyice tepem atıyor. Afaganlarım basıyor. Sonra, ister istemez başımı başka yöne çeviriyorum. Gene o kadını düşünmek azaltıyor biraz öfkemi.

Sur vapurunu bir daha seyrediyorum. Karanlığın içinde şıkır şıkır duruyor. Denize vuran pırıltıları bir düş gibi. Sessiz ve az az oynaşan bu pırıltıları, oturduğum yerden avuçlarımın içine alabilecek gibiyim. İskeleye çok yakınım.

Çok geçmeden, Sur vapurunun kesik kesik düdüğünü çalarak uzaklaştığını görüyorum. Suyun üzerinde, bir ışık kümesi kayıp gidiyor. Gittikçe de azalan bir ışık çığlığı bu sanki. Sanıyorum ki, o kadın Karşıyaka'lıdır ve bu son vapurdadır şimdi.

Saat ilerlemiş olmalı. Masalarda oturanlar iyice azalıyor. Bir sıkı yönetim gecesinde olduğumu hatırlıyorum. "Yasak saatler başlamadan kalkıp gitmeliyim, kaldığım otele ancak varırım." diye düşünüyorum.

Hesabı görüp caddeye çıkıyorum. Basmane'ye kadar yürümek üzere ellerim cebimde, dudaklarımda hafif bir ıslık, yola koyulduğum zaman gene o kadını aklımdan geçiriyorum.

Sonra başımın üstündeki yıldızlara bakıyorum. Bir düş gibi olan o Sur vapurunun binlercesi, milyonlarcası duruyor gökyüzünde.

Evren, içim, dışım öylesine güzel ki...

"Canım sıkılmamalı," diyorum.

BURAK, C.

ABAZA MEHMET PAŞA

Padişah Istavroz bahçesinden, Mirgün'undan ayrılmış, altında kayıkla karşı sahile geçirdiği haşarı at, yanında bostancıbaşı içindeki hiddet, ateş topu gibi büyüye büyüye atın nallarından kıvılcımlar saça saça bir felâket gibi; peşinden yetişilmez bir feryat, çöllerde ölü sessizliğin ortasında birdenbire şahlanan, homurdanarak kum tepelerini, oradan oraya sürükleyen fırtınalar gibi İstanbul'a koşuyordu, ertesi günkü divana yetişecekti. Sevgili sadrâzamı Abaza Mehmet Paşanın ermenilerden elli bin kuruş rüşvet aldığını duymuştu, anlıyacaktı; anlamak için dünyayı yerinden oynatacaktı, her kaşının çatıldığında kılıçların kınlardan çıktığı, huzurunda kellelerin "galetan" olduğu 4 üncü Murat'tı bu, mistik hayallere dalan, icabında can çekişen sadrâzamı Derviş Mehmet Paşanın boğazını kendi elleriyle kesecek kadar gaddar 1 inci Ahmet'le Kösemin oğluydu. İçinde yanardağlar fışkırıyor tek eliyle kuşağından tuttuğu yüz elli okkalık pehlivanları başının üstünde şeytan fenerleri gibi döndürüyordu.

Boğazın Rumeli kıyısındaki yalıların arkasından rüzgâr gibi geçen iki atlı, gecenin bile akımı başından alacak kadar korkunçtu. Sayılı binicilerden Bostancıbaşı, Hünkârın atına yetişebilmek için canını Allahına emanet etmişti; şafağın sökmesine pek az vardı, Padişah divana yetişmeliydi. Bekiştaş'a geldikleri zaman yol üstüne çıkan bir at arabası Murad'ı deliye döndürdü, kuburluktan çıkardığı oku devasa pençeleri ile kırarcasına gerdiği kemanına koyup attı, "Bre kesin şunun kafasını!" diye haykırdı. Arabacı belki dehşetten, belki de omuzuna saplanan okun acısıyla hareketsiz yatıyordu, köpükler içindeki atının üstünde haykıran Padişah, Bostancıbaşının atına binmesini beklemeden hayvanı mahmuzladı, Beyoğlu sırtlarından, sefarethanelerin uykularına daldığı koruluklardan rüzgâr hızıyla geçtiler. Kale kapısına geldikleri zaman dizdarlar kapıyı açmadılar, Bostancıbaşı, "Bre adamlar, Şevketlü Hünkârdır, tiz babi küşade eylen," diye haykırıyor, şüphe ve korku içinde bekleşen dizdarların kapının ağır kollarını kaldırmak için gecikmelerine tahammülü olmıyan Murat, şaha kalkan atının ön ayaklariyle kapıyı dövüyor, yukarıda zincirlere bağlı ağır taş güller yerlerinden söküp ağır meşe

kanatları parçalamak istiyordu. Nihayet kapı açıldı, bir fırının ağzından insanın yüzüne doğru fışkıran kızgın hava gibi iki atlı dizdarların korkulu bakışları arasında karanlığa daldılar. Hünkâr Topkapı Sarayına geldiği zaman, "Divânı hümayun" henüz açılmıştı. Serasere, üsküf, kallavi, ipek, çuha, altın, gümüş parıltıları içinde kapıcılar, bostancılar oradan oraya koşuyor, "nevbet" vuran mehterlerin sesi sarayın avlularına ağaçlarına çarpa çarpa denize kadar iniyordu. Manzara gözleri kmaştıracak kadar muhteşemdi, her divan günü böyle olurdu bu. Müslüman olmaya gelmiş hıristiyanlar hemen oracıkta sünnet edilir, kendilerine donluk, destimal verilip gönderilirdi. Divanda müslüman, hıristiyan, zengin, fakir diye bir şey, bir sıra gözetilmezdi. Hünkârın keskin gözlerinin "ravzai adlin" kafesi arkasından üzerlerine dikili olduğunu bilen üç tuğlu, beş tuğlu vezirler, Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri, yüksek kallavisi ile haşmetle divana riyaset eden Sadrıâzam, Hünkârın gözünden hiç bir şeyin kaçmadığını bilirler, Âl Osman'a yâr olamamanın korkusu içinde, fakat hakları çiğnemekten daha fazla korkarak yaşarlardı. Murat divana gelen ermenilerin hemen oracıkta boyunlarını vurdururdu. Birkaç gün evvel rum cemaati ile aralarında çıkan bir anlaşmazlığı kendi çıkarlarına neticelendirmesi için Sadrâzama 50 bin kuruş rüşvet vermişlerdi, büyük işlerde rüşvet almak olağan şeylerdendi, rüşvet Kanuninin damadı Hırvat Rüstem Paşadan beri Osmanlının kanına işlemişti, İmparatorluk bundan kurtulamıyacak, Rüstem Paşanın ektiği tohum yeşerecek ve bir gün İmparatorluğu batıracaktı. Murat bunu biliyordu. Elli ermeninin kellesi divan önünde yuvarlandığı zaman Murat'ın içini kavuran hiddet ateşi dinmemişti. Sadrâzamı çağırttı. Abaza Mehmet Paşa kırk yaşlarındaydı, erkek güzeli, buğday tenli, geniş omuzluydu. Canbulatoğlu Kuyucu Murat Paşa tarafından bozulup kaçarken onbeş yaşındaki hazinedarı Abaza Mehmedi atının terkisine atmış, fakat yürük hayvanlarla peşine düşen Kuyucu Murat'ın yeniçerilerinin kendisine yaklaştıklarını görünce kıymetli yükünü bırakmıştı. Yeniçeri Ağası, tam kuyulardan birinin başında çökertilerek boynu vurulacağı zaman, Canbulatoğlu'nun genç hazinedarını görmüş, Abaza'nın güzelliğine hayran olan ağa, kuyucunun ayaklarına kapanarak çocuğun canının bağışlanmasını sağlamıştı. İşte onbeş yaşında cellâdın palasından kurtulan Abaza Mehmet büyüdü, güzelliği, zekâsı, cesareti, onu veziri âzamlığa kadar yükseltti.

Abaza huzura girdiği zaman, padişahın kaşları çatıktı. Gaddar bakışları ancak sevgili sadrıâzamının yüzünü gördüğü

zaman biraz yumuşayan Murat'ın iki kaşının arasına hiddet tahtını kurmuştu.

— Bre Abaza, ermenilerden kaç kuruş aldın? diye sordu. İnkârın hiç bir faydası yoktu.

— On iki bin kuruş aldım, Şevketlû Hünkârım, dedi.

Öleceğini biliyordu, ölümden korkmuyordu, fakat Murad'ın, sevgili hünkârı Murad'ın eliyle ölmek ona acı geliyordu. Cirid, çektiği kemanı kendisinden daha ustalıkla bir Murad atardı, Murad çekerdi. Abaza biçim sarık, abaza biçim kürk kontoş, abaza biçim çakşır, çedik, abaza biçim biniş İmparatorluğun her tarafına yaygındı. O, güzelliğin, cesaretin, zenginliğin, modanın her şeyin hâkimi, Şevketlû Hünkârın gölgesinde biten bir ulu ağaçtı, İmparatorluğun nabzı damarlarında atıyordu...

Murat, Abaza'yı çinili köşkte hapsetmişti, otuz altı saat düşünecek, kendi ile güreşe güreşe, boğuşa boğuşa otuz altı saat ateşler içinde yanacak, nihayet Abaza'nın katline "Fermanû hümayun" çıkacaktı.

Ertesi gün akşama doğru cellât Kara Ali, yağlı ipiyle Abaza'nın bulunduğu mahzene girdi. Padişah sevgili sadrıâzamına görülmemiş bir cenaze alayı yaptı, ölümünden sonra da ona olan sevgisini göstermek istemişti.

★

Dördüncü Murat öldüğü zaman, İbrahim'i, Kösemin ikinci oğlu, birinci Ahmed'in kendisine en çok benziyen şehzadesini köşesinden çıkarmak kolay olmadı. "Bana saltanat gerekmez Cenabı Padişah sağ olsun, yakamı bırakın!" diye tepiniyor ,ayaklarına kapanan kızlarağasının, hazinedar başının kafalarına tekmeler indiriyor, yüzlerine tükürüyor, kendisini zorla götürürler korkusu ile kardeşinin parmaklarını atın yaldızlı şebekelere takıyordu. Nihayet korkunç kardeşinin öldüğüne biraz inanır gibi oldu. Sarayın hamamında teneşir üstünde uzanmış yatan cesedin yüzündeki örtüyü açıp gösterdikleri zaman rahatladı. Murat'tı bu, ölmüştü. Gideceği sırada tekrar döndü, yoksa Murat'a benziyen başka birisi miydi; yoksa ölü taklidi mi yapıyordu, ölünün yüzündeki ipekli peştemalı tekrar kaldırdı, içeriye çökmüş göz kapaklarının kımıldayıp kımıldamadığına dikkat etti, adamakıllı inandıktan sonra koltuğuna giren sadrazam ve kapıcıbaşının arasında "Babüssaade" önüne çıkarılan tahtına oturdu... İbrahim, tarihlerin meşhur Deli İbrahim'i, zindanda geçirdiği senelerin acısını çıkarırcasına yaşıyordu. Kadın, koku ,amber, güzel, çirkin her şeyi seviyordu, yaşamayı, hayatı oburca, ağızlarının kenarından in-

ciler dizdirdiği sakallarına akıtarak billûr fağfur kâselerden içtiği lâl rengi şaraplar gibi içmeyi seviyordu. Büyük bir hayat sevgisi ile başı dönmüş deli olmuştu. Deli İbrahimdi o, otuz bin kişinin boynunu vurduran Murad'ın kardeşi, bir gecede yatağına on dört bâkire alan Deli İbrahim'di. Bazan melânkoli nöbetlerine tutulur, "Cennetmekân biraderimin her sözü kanun idi, benim emirlerime neden rağbet olunmaz!" diye bas bas bağırır, bazen bozuk yazısı ile sadrazamına "Bahçede işinüş ile yüz, tez gelesin, hatırım nâhoş eyleme göreyim seni" diye hattı hümayunlar gönderirdi.

Fakat bir gün korkunç bir haber geldi kulağına, Abaza sağdı, Erzurumda bir konakta yaşıyor, zamanında ihya ettiği kimseler etrafını çevirmiş, bir "devletlû" olarak ava çıkıyor, kese kese altın dağıtıyordu. Haberi Erzurum Valisi göndermişti. Abaza yaşlanmış, fakat dinçliğinden, yakışıklılığından bir şey kaybetmemişti. Mümkün müydü bu, geceleri rüyalarına giren korkunç kardeşinin, gaddar Murad'ın müsahibi sevgili sadrazamı Abaza nasıl sağ olabilirdi? 4 üncü Murad'ın eline Abaza'yı teslim ettiği bostancıbaşıyı çağırttı, titriye titriye yerlere kapanan bostancı padişahın fermanını İbrahim'e uzattı, bu Abaza'nın ölüm fermanıydı, Murad yazdırmıştı, Bostancı, Abaza'yı Kara Ali'ye eliyle teslim ettiğini yeminle anlatıyor, gözyaşları içinde öpüp öpüp başına koyduğu fermanı suçsuzluğunu senelerden beri sakladığı şahidini elinde sımsıkı tutuyordu. Kara Ali'yi huzura getirdiler. Cellât, boğduğu adamın Abaza olup olmadığını bilmiyordu, bir akşam karanlığında kendisini yüzükoyun yatan bir adamın yanına götürmüşler, "Abaza Paşadır, Şevketlû Hünkârın katline fermanı var, kârını tamamla," demişler, o da kemendini atıp boğmuştu; o verilen emri yapardı, ötesini bilmezdi. Deli İbrahim adamakıllı deliye dönmüştü. Hiçbir hareme bile uğramaktan korkuyor bir yerlerde duramıyordu. Erzurum Valisine ferman gitmiş, Abaza'nın başının "tiz" kesilüp Âsitaneye gönderilmesi emrolunmuştu. Çürümemesi için bir bal tulumuna daldırılan kelle, önüne getirilinceye kadar doğru dürüst ne yedi, ne içti ne de uyuyabildi. Baş, Abaza'yı tanıyanlardan hayatta kim kalmışsa hepsine teker teker gösterildi, kimisi Abaza'dır, kimisi değildir, diyorlardı, bu kâbus Abaza'yı boğan Kara Ali'nin kemendi kendi boynuna dolanıncaya kadar İbrahim'i terketmedi, bazı geceler Murad'la Abaza'yı atlarına binmiş sarayın avlusunda cirit oynarken görüyor, atlas entarisi içinde terden sırsıklam uyanıyordu.

★

Dördüncü Murat, Abaza'yı kuyu başında boynu vurulmaktan kurtaran ağaya, yeniçeri ağasına teslim etmişti, o da

bostancıbaşıyı vazifelendirmişti. Yaşlı ağaya Abaza'yı teslim eden Hünkâr ne söylemişti, yoksa hiç birşey söylememişti de, ağa hayatını bir kere kurtardığı Abaza'nın ölümüne bu defa da mı razı olamamıştı? Tarihler buna ait bir şey söylemez. Erzurum'da boynu vurulan adamın Abaza Mehmet Paşa olup olmadığını hâlâ kimse bilmez. Ama bir şey var, bir şeyler olmuş, tarihin seyrine hükmetmiş bir insan, ölümünden sonra birtakım maceralar yaşamış, ikinci hayatı da birinci kadar renkle, macera ile dolu.... Cellât Kara Ali'nin boynuna kemendini attığı insanın Abaza olması kadar, olmaması da mümkün. Çinili köşkün mahzeninde tabutlanıp büyük törenle gömülen ceset belki de yeniçeri ağasının sevgili musahibinin yerine zindana attığı isimsiz biriydi... Kimbilir. Bilinen bir şey varsa, Cezayir'de Abaza Mehmet isimli bir reisin türediği, cesareti, pekgözlülüğü ile kısa zamanda denizleri tüccar gemilerine, düşman donanmalarına dar ettiğidir. Abaza, 4 üncü Murad'ın pençesinden yahut araladığı avucundan kurtulup buralara nasıl gelmişti, ne olmuştu kimse bilemez. Fakat bir gün Danimarka korsanlarının eline düştü. Filosu esir alınmış, kendisi küreğe çakılmıştı, sakallarında beliren ak kıllar kollarındaki kuvvete zarar vermemişti daha. Her ucunda beş fosanın asıldığı küreklerin dalgaları yırtışını, ağır kalyonların gecenin sessizliğinde vahşi hayvanlar gibi suları köpürtüşünü dinleye dinleye, çakılı olduğu oturakta bir zamanlar elmaslar, zümrütlerle süslü, sorguçlar taşıyan başını küreklerin sapında dinlendire dinlendire seneler geçti. Bazı geceler Murad'ı, her pençesinde aslan kuvveti taşıyan Şevketlû Hünkârı rüyasında görür, Revanlarda, Bağdatlarda "nevbet vuran" mehterin kalın davudi sesleriyle düşmanın bozulduğunu, kaçtığını haber veren "bozavuncu" ların gülbanklariyle uyanırdı. Şevketlû Hünkârı hep at üzerinde görüyordu, başında elma büyüklüğünde zümrüt sorguçlu sarığı, sırtında Bursa kemhası kaftanı, eli kılıcında beyaz dişlerini göstererek gülümser, bazen hiddetten ateş kesilir, üzerine bindiği atı altın işlemeli kolanından yakalar, başının üstünde döndürüp, çadırını başına yıkmak için ipleri kesmiye uğraşan, "haymesine" fındık kurşunu sıkan Yeniçerilerin üzerine fırlatırdı.

Ne hayattı o. İkinci Osman'ın intikamını almak, bir padişaha yapılan hakaretin kefaretini ödetmek için omuzlarına yanar mumlar diktirdiği Yeniçeri yiğitlerini anadan doğma, çırılçıplak katırlara ters bindirmiş Erzurum sokaklarında dolaştırmıştı. Şevketlû Hünkârın Sadrâzamı idi, başını iki el ayası genişliğindeki forsa küreğine dayamış bunları düşünüyordu. Ne günlerdi o günler, kapısında yedi kat mehterhane vurulur, geçitlerde, törenlerde, harp meydanlarında "kapısı kulu" nun ihtişamıyla gözler kamaşırdı, böyle devlet İskender

ve Kisradan beri kimseye nasip olmamıştı.

Ama şimdi.... şimdi bir Danimarka kalyonunun forsa oturağına çakılıydı, artık bir yere gidemez, yaylalarında at koşturduğu memleketinin havasını koklıyamazdı....

Bir gün onu Portekizlilere sattılar, göğsünde kollarında korkunç adalelerin koşuştuğu bu forsayı Hint sularına sefere çıkan "Portakal" kâfiri hem kuvveti, hem de bildiği şark dillerinden istifade etmek için satın almıştı...

"Portakal Kâfiri".... Bir zamanlar Septe Boğazından burnunu uzatmaya korkan Portakal Kâfiri, şimdi Akdenizde Sancak gösteriyordu. Yıldızın parladığı an geçmiş; Âl Osman'ın talihi, üç yüz seneden beri göklerde bir kartal heybetiyle kanat çırpan o eşsiz talih yavaş yavaş sönmeye yüz tutmuştu..... Kızaklarındaki iki bin tonluk kadırgaların indiği, 300 gemilik donanmaların üç ayda denize salındığı tershanelerde eski faaliyet kalmamıştı, Şevketlû Hünkâr bu sönmekte olan yıldızı parlatmak, küllenmiye başlıyan ateşi canlandırmak için ciğerlerinin bütün kuvveti, bütün nefesi, bütün sevgisiyle üflemiş, harlayan alevin ortasında kendi gücü kendini eritmişti..... Osmanlı Hükümdarının, tahtında bir kukla gibi cüceleri, soytarıları arasında sakallarına inciler dizdirerek oturan İbrahim'in nâmeleri, fermanları yine eskiden olduğu gibi mağripte ve maşrıkta öpülüp başa konuyor, fakat demir kuşaklı pehlivanlar serhat boylarında eskisi gibi at oynatmıyor; ordular, çelik parıltılar içinde ufuklardan güneş gibi doğan ordular eski devirlerin heybetini sınırlara taşıyamıyordu, bir yorgunluk bezginlik çökmüştü, Âl Osman'ın sırtına, rüşvet yemiye başlamıştı bu ulu çınarın köklerini, gövde sapasağlam duruyor, fakat kök acem diyarlarına, Habeş ülkesine, Afrikaya, Macar ovalarına kadar uzanan kök yavaş yavaş çürüyordu. Rüşvet aldığı için boğdurmuştu onu Şevketlû Hünkâr... İyi etmişti. Devletin içini kemiren bu kurdu öldürmek, yok etmek için sevgili sadrâzamını Abaza Mehmed'ini boğdurmuştu Murat, ateş topu, sabırsızlıklar, hiddetler, kahramanlıklar içinde eriyen Murat... Şimdi artık küreğe çakılı değildi. Portakal Kâfirinin donanması Hadım Süleyman Paşanın o denizlerde hâlâ yaşıyan hayalinin korkusu içinde yola çıkmış, Afrika kıyılarını dolana dolana Hint Denizine girmişti... Süleyman Han "Devri saadetinde" Hadım Süleyman Paşanın donanması bu denizlerde göz açtırmamıştı. Portakal Kâfirine.... Kifayetsizliği içinde Babür Şahtan devir aldığı Hindistan İmparatorluğu kaybeden, iki topak afyon yutmanın zevki için babasının muhteşem mirasını har vurup harman savuran Hümayûn Kanuniye mektuplar yazmış, ağlamış yalvarmıştı. Fakat Süleyman bu muzmuz Padişahın imdadına gitmeyi lüzumsuz buldu. O

donanmasını Gücerat şahının, kahraman Türk kumandanının imdadına gönderdi. Bütün keresteei deve sırtında çöllerden taşınan, lengerleri Bulgaristan'ın Samake kasabasında dökülen, serenleri Karadeniz ormanlarından kesilen donanma, Basra Körfezinde anasından dev olarak doğan bir çocuk gibi neşeyle Hint Denizine açıldı. Güceratı sıkıştıran, Gua kalesini alan Portekiz donanması, ortadan yok olmuştu. Ufukların arkasında saklanıyor. serenlerinin ucunu göstermekten korkuyordu. Süleymanın donanması, Gücerat önlerine demir attığı zaman Hint Sultanı amirali baştardasında ziyaret etti, Portakal Kâfirinin şerrinden emin olmak için hazinesini, ağızlarına kadar altını, inci, yakut dolu yüzlerce ağır sandığı muhafaza edilmesi için Türk kalyonlarına taşıttı. Bu aslında Osmanlı donanmasının bir an evvel kıyılardan uzaklaşması için düşünülmüş bir tertipti. Gücerat Sultanı, Türk donanmasından Portakal Kâfirinden fazla ürkmüştü, Türkler karaya askerlerini çıkarmışlar; Pirî Reis bir heyetle memleketi tanımak için içerlere gönderilmişti. Sahte bir mektup, Hadım Süleyman Paşanın demir alıp Mısır'a yelken açmasına sebep oldu, Hint Denizinin her şeyi kemiren ıslak sıcağı, yayların meşinlerini, kirişleri çürütmiye başlamıştı. Güvertelerde bellerinde yatağanları ter içinde dolaşan leventlerin yüzünde başlarının üstünde bütün gün yakıcı bir lâmba gibi asılı duran, hiç bir bulutun gölgelemediği güneşin verdiği ümitsizlik belirmişti. Ambarlarında Hint Sultanının hazineleriyle demir alan donanmanın serenleri ufukta kaybolduğu gün, Sultan derin bir nefes aldı.. Portakal Kâfiri ile nasıl olsa başa çıkarlardı.

Abaza Mehmed'in Portekizlilerin elinden kaçıp Erzurum'a nasıl geldiği bilinmiyor, Goa da karaya çıktığı bir gece ortadan yok olmuştu. Portekizliler konuşan dilleri, duyan kulakları olan bu değeri ağırlığınca altın eden esirlerini aylarca aradılar. Fillere binip en korkunç cengellerin en ücra köylerine varıncaya kadar her tarafı didik didik ettiler, fakat Türk esiri kaçmış, yok olmuştu.

Anadoluya, yaylalarında yemyeşil otların, dibinden serin pınarların fışkırdığı memleketine dönmesi belki aylar, belki de seneler sürdü.. Belki bir dizlerini yere koyarak kendisini selâmlıyan fillere sahip olmuş, belki racalıklara hükmetmiş? Babürûn "Sittijitani" cennet mekânı Babürûn Kâbilin serin bahçeleri gözünde tüte tüte dolaştığı bitmez tükenmez çöllerden, geçmiş, Erzurum'a omuzlarına yanar mumlar diktiği Yeniçerileri katırlara ters bindirdiği sokaklarında dolaştırdığı şehre, bir zamanlar Valisi olduğu serin beldeye kavuşmuştu. Abaza Mehmedin ikinci ölümü, Şevketlû Hünkârıyla cennet bağlarında at koşturup cirit oynamak için dünyayı dolaşarak geldiği Erzurum'da işte böyle oldu.

ÇELEBİ, Ömer

OKUL GÜNLÜĞÜ

30 Eylûl 1963

Bekçi Muharrem'in sesi en yüksek dam üzerinden dalga, dalga yayılıyordu köyün içine. "Yarın mektep acılıyoo, herkes çocuğunu savacak haaooo!"

Bekçinin sözlerini iyi anlamak için herkes yerinde bir an duruyor, meseleyi kavrayanlar söylene, söylene işlerine gidiyorlardı. En çok Caferlerin işine gelmezdi okulun açılması.

Hasibe hala, "Gene bebeler tavuğu, cücüğü ürkütürler, gelirken giderken," diye söylenmiye başladı.

1 Ekim 1963

Sabahleyin okulu açtım. Taze badana kokusu yayıldı her tarafa. Tek, tek çocuklar gelmiye başladı. Saydım, 30 kişi. Kayıtlara baktım, hepsi 140 kişi olacak.

Muhtara, azâlara haber saldım, aklımca açılış töreni yapacaktık. Bekçi Muharrem boş geldi. "Mıktar şeere gitmiş, azalar da çifte gitmişler," dedi. Töreni kendi kendimize yaptık. Yeni öğretim yılının mutlu olmasını diledik. Karanlığın bir köşesinde her tarafı aydınlatması umudu ile ATATÜRKÇÜ ışığı yaktık. Bu ışık, güneşin yakarak kutsal bir siyahlığa büründüğü bu kuşağı çağdaş medeniyete ulaştıracak ve tüm köyü kaplıyan geri düşünü yıkacak, özgür aydınlığı getirecektir. Ve de getirecek. Çünkü O "Medeniyet öyle kuvvetli bir ışıktır ki: Ona bîgane olanları yakar, mahveder," demişti.

2 Ekim 1963

Gelen çocukları saydım. Dünkünden altı fazla idi. "Eh," dedik. "Yine de bir ilerleme var." Akşama Muharrem'e delâlı yenilettik.

3 Ekim 1963

Bugün biraz daha kalabalıklaştık, sefil kıyafetli üst-baş yırtık çocuklar, okul sıralarında oturuyorlardı. Ellerinde ki-

tap-defter-kalem namı ile bir şey yoktu. Hepsini bir sınıfa almıştım. Sınıfların hangi kitapları alacaklarını açıkladım. Kâğıda yazıp tahtaya astım.

4 Ekim 1963

Bugün okula gelenlerin sayısı pek azdı. İlk günün sayısını bile bulamamıştık. Nedenini araştırdım: Bağ bozumu varmış. Hoca âsasıyla, çiftçi mesesiyle bağ bozmıya, gitmişler. Akşam, muhtarın odasına gittim. Bekçi Muharrem'e dellâl çağırmasını söyledi muhtar. "Eyi çağar lan," dedi. "Yosa ceza yazılacak de."

Aza kirik Mustafa, daima velilerden yana yontardı. "İdare et hocam, iki gün daha, ümmeti müslüman gış gatını içeri atsın."

7 Ekim 1963

Gelenler çoğalmıştı. Bunu, ilk kez bahçeden duyulan seslerden anladım. Oynayıp, hora tepiyorlardı. Okula kavuşmanın sevinci her hallerinden belli oluyordu. Ah! velileri de bunlar kadar ışısalardı.

Zil çaldı. Artık bir sınıfa sığmıyorlardı. İki sınıfa ayırdım. Sınıflara ayrı, ayrı girerek, "Günaydın," dedim. "Sağ ol," sesleri ta uzaklardan duyuldu. Şehirden getirdiğim ders kitaplarını dağıttım. Paralarını getirmelerini tembih ettim.

Öğleden sonra kürklünün kızı kitapları geri getirdi "Öğretmenim, babam almıyor, param yok diyor," diye. "Al kitapları da," dedim. "Eline geçince versin parasını." Arkasından Boynu Eğri Mustafa geldi. "Muallim efendi, bu kadar kitabı ne edecek bu, bir tanesini okusun yeter," diye. Kendisine dördüncü sınıfın okuyacağı dersleri saydım. "Her dersin bir kitabı olması lâzımdır." dedim. O, "Aman efendi, bunu da böyle idare et, elim çok dar," diye direniyordu.

8 Ekim 1963

Artık gelmiyen parmakla sayılacak kadar azdı. Okul, çocukla dolup taşıyordu. Öğretmen odasındaydım. Hacı Muslu Ağa geldi, "Selâmün aleyküm Muallim bey,". "Aleyküm selâm Hacı Baba." Torununun kucağında benim verdiğim kitaplar, kitapları gösterdi; "Muallim Bey, bizim oğlana bir sürü kitap vermişsin, ne yapacak bu gadar kitabı?" Durumu anlattım, dersleri saydım. "Bu senin elinde efendi oğlum, şu din dersini okusun yeter, tarihi, marihi ne yapacak?" "Olmaz Dede,"

diyordu çocuk. "Bunlardan hep dersimiz var." Hacı Muslu Ağa kafasını sallıyor, tesbihini çekiyor, "Canım az çok biz de gittik mektebe, bir cüzümüz olurdu, onu okur gelirdik hocanın yanına," diye diretiyordu. Bu âdeta eski ile yeninin bir savaşı idi. Tabiî savaşı yeni kazandı. Hacı Muslu Ağa bastonuna dayana, dayana çıktı, gitti.

9 Ekim 1963

Dersler çağdaş uygarlığa ulaştırmak umudu ile ilerliyordu çağdaş okulda. Bütün derdimiz; öğretmen yokluğu idi. 140 öğrenci, iki sınıf zor alıyordu. Üç öğretmen olması lâzım gelirken, bir ben vardımı

10 Ekim 1963

Doğu Menzil Kumandanı General Faruk Güventürk, okulumuza bir hami buldu: 3. Ordu Malzeme Dağıtım Deposu Kumandanlığı.

11 Ekim 1963

Okulumuzun hamisi, 3. Ordu Malzeme Dağıtım Deposu Kumandanı Alb. Muzaffer Doruk geldi. Okulun ihtiyaçlarını tesbit ettik.

12 Ekim 1963

Doğu Menzil Kumandanı General Güventürk'ün öncülüğü ve yardımı ile kurulan ve köy halkına hibe edilen motorla müteharrik un değirmeninin açılış merasimi yapıldı. Okulcak katıldık.

14 Ekim 1963

Yoklama yaptım. 5 öğrenci eksikti okulda. Biri erkek, dördü kız. Bekçiyi çağırttım. Gelmeyen çocukların velilerinin isimlerini saydım, gitti.

İkinci derste geldi Muharrem. "Takka Hasan'ın oğlu sığır yayıyormuş. Atanış Sülimanı bulamadım, pancara gitmiş, Sarı Memed "Savacam" dedi. Kel Alilerin evde kimsesi yok, Doğduş Mustafa da "Avrat hastanede yatıyor, iki gün idare etsin Muallim'e selâm söyle dedi" diye hesabı tam verdi.

Akşam ceza kâğıtları ile Muhtarın odasına gittim. Çağırttık o beş kişiyi. Hepsi de göndereceğine söz verdi. Doğduş Mustafa ile Takka Hasan'dan başka direnen olmadı.

Doğduş Mustafa "Ha iki gün idare dedik be herif, nadarda sıkı kanunun varmış." Takka Hasan da "Haydı gönderdik, bizim çoluğun, çocuğun ırızkını nektep verecek mi?" diyerek tebligata parmağını bastı. Muhtar "Sol elini, sol elini" diye üsteledi ise de Takka Hasan "Osmanlının sağı, solu olmaz bire herif." diyerek yine sağ elinin baş parmağını bastı.

16 Ekim 1963

Sabahleyin okul bahçesinde toplandılar, oyun oynuyorlardı çocuklar: Kurt - kuzu.

Hacı muslu yanınızdan geçti. Bir şey söylemedi. Köyün içine varınca "Tövbe, tövbe. İtten, kurttan başka ne okutuyorlar ki: Ha ağzınızdan bir Allah kelâmı çıksın," diye söylenmiş. Ta bize kadar geldi yanıtı.

18 Ekim 1963

Birinci dersten sonra "Gâvur Hacı" geldi. Vazifesini doğru yaptığı, babasına bile müsamaha etmediği için ona herkes "Gâvur Hacı" derlerdi köyde. İri-yarı ak sakallı, kömür gibi siyah kaşları var. "Günaydın çocuklar" dedi sınıfa girince. "Sağ ol" çektiler hepbir ağızdan. Öğrenci Nurettin'in dedesi idi. Torununu göstererek "Benim Nurettin önce Allaha, sona sana emanet hocası" dedi. "Eti senin kemiği benim, cahal adanın eşekten ne farkı var, keşki benim zamanımda da olsa da nektep ben de okusaydım." diye dert yandı.

Karşı duvara bakınca ATATÜRK'ü gördü. "Hey! Koca Baba!" dedi. İki defa görmüş, bir de anısını anlattı.

Hacı ağanın davranışı beni daha da güçlendirdi.

24 Ekim 1963

Okulumuzun hâmisi 3. Ordu Malzeme Deposu Kumandanlığı mensupları karınca-kaderince verebildikleri paralarla alınan teknik ders malzemelerini getirdiler. Sağ olsunlar. Hepsi pırıl, pırıl bilgi saçıyor, ışık dağıtıyorlardı çocuklarıma malzemeler.

29 Ekim 1963

Cumhuriyet Bayramı.

Okulun önünde sıra olduk. Çocukların üst-başları perişan. Bir ipliğini çeksen kırk yaması dökülecek giysilerinin. Ellerinde bayraklar, levhalar köyün içini dolaştık marşlar söyli-

yerek. Okulun önüne geldik. Muhtar da geldi. Köyde bulunan birkaç kişi köyün içinden bizimle gelmişti.

Tören başladı:

Şiirler okunuyordu: Cumhuriyet'e, ATATÜRK'e.

"Her sabah girdiğimiz zaman sınıfa,
Atatürk karşılar bizi gülerek,
Gösteririz ona lâyık evlât olduğumuzu
Karşısında and içerek.

Çalışırız, durmadan çalışırız
Atatürk örnek,
Biliriz ne çok sever bizi O,
Bilir Atatürk boşuna değil bize güvenmek."

Altümsek

Atatürk'ün gür sesi okulumda kırkıncı defa :

"Yükselen yeni nesil, istikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz." diye dalga dalga, ışık ışık yayıldı köyün içine.

31 Ekim 1963

Okulda mutlu değildim. O, kadar çaba ve didinmeler, kara düşüncelilerle savaşlar boşa gidiyordu, Çağdaş okulda. Yapılan masrafların hakkını ödiyemiyorduk öğretmensizlikten.

Kocaman ayın son gününü bir fıkra ile bitirelim.

"Napolyon Akka'da Türklere karşı savaşan ve yenilen kale kumandanını çağırır, neden kaleyi müdafaa edemeyip, teslim ettiğini sorar.

Kale kumandanı:

— On sebepten haşmetmeap, der.

Napolyon:

— Say, der.

Kale kumandanı:

— Bir, barutumuz kalmamıştı... der.

Napolyon:

— Yeter, der. Dokuzu kalsın..."

ÇORBACIOĞLU, F. Hayati

B E R G A M O T

"— Malı dibine düşürüp toprağa gübre yaparım da gene bu paraya vermem" dedi Kadir Ağa. "Anlaşılan seninle pazarlıkta uyuşamıyacağız. Ne sen yorul, ne beni yor hadi..." Tek ayağını büküp altına alarak yer odasının sedirine daha da yerleşti. Avcunun içinde sıkıp durduğu kalın yasemin ağızlığı beyaz bıyıklarının altına daldırıp derince bir nefes çekti.. Sonra odanın cam yerine elek teli gerilmiş penceresinden dışarı bakarak söylenmesine devam etti;

"— Bu malı bilen alsın.. Hele bi yol şu ağaçların arasında dolaş, kokuya bak da ondan sonra bahçeye baha biç.."

"— Ben bilmez miyim Kadir Ağa?" dedi tüccar. "Geçen yıl bu malı kim kaldırdı?.. Ama dinim hakkı için söylüyom, zarar ettim reçelden. Eski işler kalmadı. Herif yarı yarıya turunç kaynatıp Bergamot reçeli diye yutturdu İstanbul tüccarına.. Biz sermayeyi bile kurtaramadık hâlisini satalım derken..

"— O senin bileceğin iş.. Elin madrabazıyla yarışacaksın diye. malı sana bedavaya satamam ya!"

Yaslandığı dudvarın öte yanındaki odada alaca kilimin üzerine bağdaş kurmuş iki kadın hiç konuşmadan pazarlığı dinliyorlardı. Yaşlı olan ak yazmalısı elindeki ham yünün bir ucunu dizinin üstüne koyup avucunu üzerinde kaydırarak mırıldandı:

"— İnad edecek gene koca bunak! Satıverse de gelip gidenden kurtulsak." Hemen önünde, açık kapıya doğru tek kolunu dayak yaparak dalgın oturan genci, ağzında çiğnediği şeker kamışı çöpünü çıkartıp başını karamsar karamsar salladı,

"— Öyle..." Tazenin iri sürmeli gözleri açık kapıdan görünen bergamot ağaçlarının yeşilliklerine doğru uzanmış, fakat nereye baktığını bile bilmiyor gibi dalgındı. Etli dudaklarından pembe yanaklarına doğru yayılan acı bir gülüş vardı yüzünde. İçerde pazarlık edilirken birtakım anıların gelip geçtiği belliydi gözlerinin önünden. "Ne olur uyuşsalar!" diye düşündü utana utana.. Böyle düşünürken neden utandığını çok iyi biliyordu.. Gene de düşünüyordu ama..

Kaynanası onun bu isteğini sanki bilmiş gibi:

"— Kemalim burada olsaydı işi bitirirdi şimdi," dedi. Elindeki kaba yün ipliğini iki kat edip gene dizinde yuvarlamaya koyuldu.

"Kemalim" sözü tazenin yüzündeki ifadeyi değiştirdi. Kocasıydı Kemal. Ama üç gündür onun eve gelmediğini sanki lâfı geçinceye kadar farketmemişti bile.. Tatlı anılarından uyandırdığı için bu adın söylenmesi onu tedirgin bile etti. Güzel düşlerini yitirmemek için yeniden uyumaya çalışanlar gibi gözlerini tekrar bergamot ağaçlarına çevirdi. Anılarını hazla geri getirmeye çalıştı... "— Güzel kokar ama acıdır, yenmez bergamot..." demişti o gün şoföre, gülmemek için dudaklarını ısırarak...

Kadir Ağanın içerden dikleşen sesi iki kadını da düşüncelerinden tekrar ayırdı;

"— Bahalıysa alma be adam.. Benim bahçeme müşteri çok."

Tüccar aşağıdan alıyordu,

"— Bütün bahçenin yüzünü birden satın alacak yiğit nerede Kadir Ağa? Gelen ellişer altmışar ağaç istiyecek.. Öylesine de sen yanaşmazsın.."

"— Manav değilim ben.. Bu bahçenin yüzü satılırsa böylece satılır. Alabilen alsın.. Perakende iş yok bizde.."

"— Gördün mü ya! Onu da alabilirsem ben alabilirim. Şu bergamotun hepsini de kaynatacak yiğit var mı şimdi tek başına?"

"Gerçekten öyle" diye düşündü genç kadın. Geçen yıl haftada üç kez gelirdi kamyonet, gene de bergamot bir buçuk ay taşımakla tükenmemişti. Ağaçların yeniden çiçeklenme vakti bile gelmişti neredeyse.. Önceleri, "Aman, toplayıp bitiremediler bir türlü!" diyor, söyleniyordu içinden.. Ne de olsa işçiler bahçeye doluşunca rahatça dışarı çıkılamıyordu.. Kaynanasıyla birlikte eve kapanmak zorunda kalıyordu bir süre.. Oysaki boğazına düğümlenen sıkıntıyı gidermek için kendini bahçeye atmaktan başka ne yapabiliyordu ki? O da elinden gidince!.. Yalnızlıktan boğulur gibi olurdu. Eteğine yapışıp peşinden ayrılmıyan üç yaşındaki kızından bile sıkılır olmuştu artık.. İş güç olsaydı bariy.." Keşke ırgat gibi tarlalarda çalışsaydım da, bu eve gelin olmıyaydım" diye düşünürdü çok kere. Evlenirken; "Portakal bahçelerine gelin gidiyorsun, ne mutlu!" demişlerdi kızlar.. O da bunu birşey sanmıştı. "Cehennemin dibine portakal bahçeleri" dedi evlendikten sonra.. Kasaba evinde kızken daha mutluydu.. "Evlenmek, gurbete gitmeye değmezmiş" diye düşündü daha ilk yılın içinde. Kaynanasıyla kaynatasından başka aylarca surat görmediği olurdu evin içinde.. Onlar da sessiz birer gölge gibi dolaşırlardı ortalıkta.. Varlıkları yüreğini sıkıyordu.. Ancak bahçeye iş gör-

meye köylü kadınlar geldikçe iki çift lâf etmek fırsatını bulur ama, onlarla da uzun boylu konuşmasına pek izin verilmezdi, işlerinden kalırlar, diye.. Hoş, bu utangaç köylülerle de ne konuşulurdu ya!.. Bildikleri hiç birşey yoktu.. Gene de sebebini bilmediği bir bunalma yakasına yapıştı mı kendini bahçeye atmaktan ferahlık duyardı biraz. Yeşil yapraklara yüzünü sürerek âvare dolaşır, bahçenin gerisindeki akar suya ayaklarını daldırır, bazan yüzünü, boynunu, boğazını ıslatırdı.. Tüccarın homurtulu kamyoneti bergamot ağaçlarının yakınına kadar gelip işçiler mal toplamak için bahçenin içine dağıldılar mı, ya eve döner, ya da limonların gerisindeki büyük ahıra girerek ineklerin geviş getirdiği yerde samanların üzerine uzanırdı. Tavandaki gelinciklerin kalastan kalasa atlayışlarını seyrederdi çok kere.. Gene böyle bir gün ahırın daracık penceresinden sarı saçlı bir baş ilişmiştl gözüne.. İşte o gün!.. Anılarının en tatlı yeridi burası. Hem de gülünç.. Mal taşıyan kamyonetin meşin ceketli genç şoförüydü bu. Yüksekçe dallardan birindeki en büyük bergamotu yakalamaya çalışıyordu. Arabanın içindeyken onun bu kadar sarı saçlı olduğu hiç anlaşılmıyordu. Ya da kendi dikkat etmemişti.. Arabanın dışındayken de belli ki görmemişti o güne kadar.. Saçları gibi sarı bıyıkları da vardı. "Buralı değil bu" dedi. Çünkü bu memlekette böyle sarı yağız adama ilk defa rastlıyordu.. "Hem buralılar hiç meşin ceket giymezler" diye düşündü. Şoför bergamotu oldukça sıkıntılı bir çabayla koparmıştı. "Ne yapacak acaba onu " diye meraklanarak pencereye yaklaşıp hareketlerini izlemeye başladı. Genç adam cebinden iri çakısını çıkarttı. Meyvanın sapsarı kabuğuna özenerek uzun çizgiler çekti. Sonra onu portakal soyar gibi soydu. Bir dilimini iştahla ağzına attı.. İşte o zaman adamın yüzü görülecek bir hal almıştı.. Genç kadın, dudaklarını ısırdığı, elini ağzına kapattığı halde gülmesinin sesini gizleyememişti içerde.. Ağzındakini yere dar tüküren şoförün yüzü kıpkırmızı kesilmişti.. Genç kadın da kıpkırmızı kesilmişti gülmesini tutamayınca.. Şoför elindekini yere atıp, sesin geldiği tarafa döndü.. Onun döndüğünü görünce hemen ahırdan dışarı fırladı.. Fırlamasa belki adam ahıra girmeye kalkardı..

"— Bana mı güldün?" dedi şoför, az utanç az kızgınlıkla..

"— Hayır!" diyemezdi ya! Ama onu gözleyip haline gülmek de hoş birşey değildi. Cevap vermemek için kaçmayı düşündü.. Kaçamadı da..

"— Güzel kokar, ama acıdır. Yenmez bergamot" dedi.

"— Gerçekten öyle!" diye söylendi şoför, yerdeki artıklara bakarak. Bir yandan da dudaklarındaki acılığı silmeye çalışıyordu. Kadına döndü,

"— Burada mı oturuyorsunuz?"

"— Hayır!" dedi kadın, "Ahırda insan oturur mu?"

Adam uzandı içeri baktı,

"— Ahırmış sahiden" dedi. Sonra gözlerini kadının gözlerinin içine dikerek, "— Her söze böyle ters mi cevap verirsin sen?" diye söylendi. Taze, gülmemek için tekrar dudaklarını ısırdı. "— Böyle soru sorulunca ne denir?" diyecek oldu. Sonra vazgeçti.. Kaçmak için döndü..

"— Dur!" dedi adam birden.. İster istemez durdu. Kaçsa belki birşeyler oluyor sanacaklardı etraftan. Sarı saçlı genç adam gözlerini onun gözlerinden ayırmıyarak mırıldandı,

"— Bu kadar koyu lâcivert göz görmemiştim hiç..."

Durmadı kadın bu söz üstüne.. Bergamot ağaçlarının arasından eve kadar koştu.. Ardına bakmadı bile.. Eve geldiği zaman "— Bu kadarcık koşmayla insanın kalbi böyle atar mı?" diye düşündü. Yüzünü de ateş basmıştı..

"— Nerdeydin?" diye sordu kaynanası, tarhana kaşığını kucağındaki çocuğun ağzına, yüzüne bulaştırarak.

"— Suyun başında ayaklarımı yıkadım biraz" dedi. Neden yalan söylemişti sanki? Gizlediği birşey mi vardı ki? Yemeğini bitirmiş olan küçük kızı gelip mızmızlanarak eteğine yapışınca nedenini bilmediği bir öfkeyle yanaşmaya seslendi;

"— Dur kadın, şunu al ayağımın altından avut biraz.." Yan gözle pencereden, ağaçların önünde duran kamyonete baktı. Sonra hemen gözlerini içeri çevirip gereksiz yere sedirin üstündeki örtüyü düzeltmeye başladı. Kamyonet gidinceye kadar hep öyle yaptı.. Onun hareket ederken çıkardığı homurtuyu duyduktan az sonra pencereye yaklaştı. Sarı bergamot yığınının üzerinde güreş ederek uzaklaşan işçi çocukları uzun uzun seyretti.. Şoför önde olduğu için görünmüyordu.

O günden sonra bergamotun kokusu daha da hoş gelmeye başlamıştı ona.. Zaman zaman bahçeye çıkıp ahırın yanındaki ağacın meyvalarını ovalar, dört bir yana yayılan kokuyu içine çekerek dolaşırdı. Utanırdı da bundan.. "Bergamot koklamaktan niye utanmalı?" diye düşünür, gene de utanırdı. Ahırın yanındaki ağacın altına gitmek bir suç gibi gelmeye başlamıştı ona.. Biraz korkuyordu bile bu yaptığından.

"— Gittiğin yere bu hafta beni de götür" dedi kocasına.

"— Ne işin varmış gittiğim yerde, çocuğuna ırgatlar mı baksın?" diye terslendi.

"— Öyleyse sen de gitmesen olmaz mı? Biraz da evinde kal."

"— İşler ne olacak?"

"— İşler için gitmen hiç de gerekli değilmiş.. Kendiliğinden yürüyebilirmiş."

"— Kim dedi bunu sana?"

"— Baban... Alanyada kimbilir ne haylazlık peşindedir ki, burada durduğu yok, diyor."

"— Bunağın sözüne mi kanıyon sen de?" diye öfkelendi kocası. Ertesi gün gene çıkıp gitti.

O günden sonra bahçeye ne zaman kamyonet gelse eve kapandı, dışarı çıkmadı. Ama gene de kamyonetin geleceği günü dört gözle bekler gibiydi. Yavaşça pencerenin önüne gidip görünmeden meyva toplayan işçileri seyreder, gözüne sarı saçlı şoför ilişti mi yüreğine ılık birşeyin aktığını duyardı. Genç adam o günden sonra birşey arar gibi bahçenin her yanında etrafını kollıyarak dolaşıp durur gelirdikçe. Sık sık alırın bulunduğu yana doğru gider, kaybolur, az sonra tekrar geriye döner, kamyonetin tamponuna çökerek çenesini eline alıp öylece kalırdı. "— O gün sanki neden kaçtım yanından?" dedi kendi kendine kadın. "Bir kötülük mü yapmıştı ki adam Üstelik kızdırdım, utandırdım da onu. Bu kadar lâcivert göz hiç görmemiştim, demesinden ne olurdu ki?" Ama işte etraftan gören olsaydı böyle ikisini yalnız... Kimbilir neler derlerdi.." "Etraftan da kim görecek sanki?" diye düşündü. "O saatte ahır yanında kim ne arar?"

Saat gene o saatti. Arabanın önünde çenesini avcuna dayamış olan şoföre pencereden bir daha baktı. İçine bir üzgünlük çöktürdü bu hal. Kendi kendine karar veremediği şeye sanki başkası karar veriverdi. Kaynanasına baktı. Yan odada gene çocuğu yedirliyordu. Altı da derinden yapılmış atkılı kunduralarını ayaklarına geçirip merdivenlerden aşağı koşarcasına süzüldü. Bahçe kapısının önüne çıkınca şoför onu gördü. Genç adamın gözleri parladı. Şaşkınlığından kalkamadı bir zaman yerinden.

Genç kadın ona bakmadı bile.. Hızlı hızlı ahır tarafına doğru limonların arasından koşar gibi yürüdü. Ayakları titriyordu. Bir yerden birşey çalıyormuş gibi yüreği küt küt atıyordu. Su kenarındaki ineklerin yanına geldiği zaman arkasında bir hışırtı duydu. Ahıra girmedi. Baktı adam oracıktaydı. Ama geride duruyordu. Yüzünü ona dönmedi.

"— O gün neden kaçtın sanki? Ne yaptım sana dedi adam. Cevapsız kaldı sorusu. Ama tazenin kaçmamasından güven bularak bir adım daha yaklaştı,

"— Nerede oturuyorsun sen? Her yanda aradım."

Genç kadın ağaçtan bir bergamot koparırak,

"— Daha orada," dedi. "Bahçe evinde." Artık kalbi çarpmıyordu.

"— Demek Kadir Ağanın kızısın?"

"— Hayır kızı değilim." Suyun başına doğru yürüdü. Adam da peşinden gitti. Yerden bir çöp alıp çıtır çıtır kırarak,

"— Bana bak!" dedi. "Neyi olursan ol. O günden beri gözüme uyku girmedi. Memleketlim olsan kaçırırdım seni.. Gene de kaçırırını belki. Söyle bana, istesem verirler mi? Gelir misin bana?" Genç kadın bütün bunları duymamış da sözüne devam ediyormuş gibi ekledi.

"— Kadir Ağanın geliniyim ben." Kötü bir haber vermenin üzüntüsü içindeydi. Artık hiç birşeye aldırmamaya karar verdi. Doğrulup sarı saçlı adamın yüzüne de bakabiliyordu. "Neden bakmayım?" diye düşündü. "Canavar değil ya bu. İsterse gören de olsun. Kötü birşey mi yapıyorum ki?"

Adamın hali görülecek gibiydi. Son söz üzerine yıldırım çarpmış gibi kaskatı kalmıştı. Yüzüne limonların rengi vurmuştu sanki. Bir süre sonra kendini toplayıp gülmeye çalıştı,

"— Bilmiyordum" dedi, "Kadir Ağanın oğlu olduğunu. Hiç görmedim de.."

"—.Görünmez buralarda, seyrek gelir.." Bu lâf üzerine genç adam düşünceli düşünceli onun yüzüne baktı. Çekingenliğini yenmeye çalışır bir hali vardı. Davranışının nasıl karşılanacağını kestiremeyen birinin kararsızlığı içinde, elindeki çöpü yere atıp genç kadına doğru yürüdü. Onun oracıkta hareketsiz durması güven vermişti biraz da..

"— Hep mi seyrek gelir?" Kadın onun yaklaştığını farkettiği anda ağacın öbür yanına geçti. Aralarındaki uzaklık gene açıldı. O zaman genç adam durdu ve yüzüne evvelki utangaç hali geldi. Ağaçtan gelişigüzel bir yaprak koparıp parmakları arasında ezdi.

"— İşi var da Alanyada, onun için..." dedi kadın. Ama gözlerini artık yere indirmedi. Onun lâcivertliklerine adamın uzun uzun bakmasına izin verdi. Yüzünde kızmadığını gösteren belirli bir gülümseme vardı.. Adamın da öyle...

Kamyonetin kornası çalındı. Mal arabaya doldurulduğu için işçiler şoförü çağırıyorlardı. Genç adam sese aldırmadan elini genç kadına doğru uzattı.

"— Güzel kokuyor," dedi adam. "Ama gerçekten yenmez, acı, çok acı." Sarı meyvayı burnuna götürüp derin nefes aldı. Sonra kadının lâcivert gözlerine bir daha baktı. Birden döndü. Belli belirsiz "— Hoşça kal!" diyerek koşar adımlarla uzaklaştı...

"— Ne düşünüyon?" dedi kaynanası, yünü yumaklarken.

"— Hiç!.." dedi taze dalgın gözlerle. "Neler düşündüğümü bir bilse.." dedi içinden. İçerdeki pazarlığa yeniden kulak verdiler.

"— Uyuşuyorlar galiba," dedi yaşlı kadın. Bu söz genç

kadının yüreğini oynattı birden. Kalbi çarpmaya başladı. "Ya uyuşurlarsa?" diye düşündü. Halbuki biraz önce istiyordu bile bunun olmasını.

Kadir Ağanın dik sesi daha bir yüksek duyuldu içerden;

"— Ver elini, hayır gör maldan.."

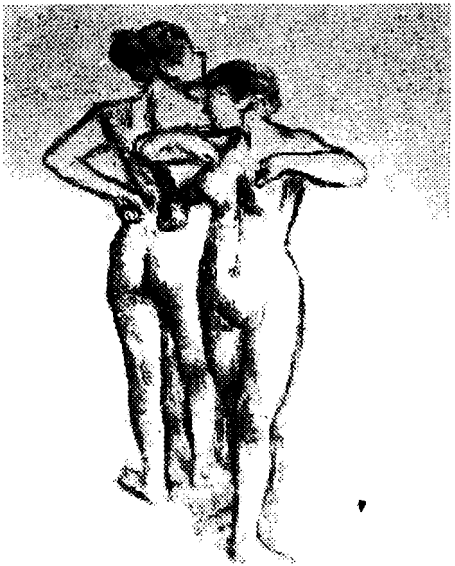
"— Sen de paradan hayır gör," dedi tüccar. Kadir Ağa yasemin ağızlığına bir cıgara daha taktı. Sonra,

"— Malın yere düşmüşleri bir kamyon seferi yapar" dedi.

"— Kaldırırız" dedi tüccar. "Ama geçen yılki, kamyonu olan çocuk yok artık. Arabayla olacak o iş..

"— Ne oldu ki?" dedi Kadir Ağa, "Bozuştunuz mu?"

"— Bilmiyom.. Geçenki malı taşıdıktan sonra aldı kamyonunu gitti. Ortalarda yok. Bergamotta çalışmam artık, demiş köylülere.. Buranın sıcaklarına dayanamadı zahir.. Eyi çocuktu.. Terbiyeliydi.."

Degas

DAĞCI, Cengiz

YOLLARDA

... Işıl ışıldı gözleri. Bir çocuğun gözleri gibiydi. Hasan'a bakıyordu.

— Hasan, dedi yavaş bir sesle.

Hasan ses etmedi.

— Hasan! dedi gene.

Hasan kımıldamadı bile. Kupkuruydu yanakları Hasan'ın. İki çizgi beliriyordu yanakları üstünde. Ve Kasım'a bakmıyordu. Ama Kasım ona sesleniyordu, onu çağırıyordu, onu bekliyordu; ama Kasım her zaman onu bekliyordu, ona sesleniyordu, onu çağırıyordu. O mu Kasım'ın gölgesiydi, Kasım mı onun gölgesiydi, iblis de bilemezdi; ta ki birisi ölsündü, ama ölünce biri, öteki de ölürdü şüphesiz.

— Hasan! dedi tekrar Kasım.

Kımıldamadı bile Hasan. Gözleri uzaktaydı, canı uzaktaydı.

— Hasan diyorum be!

Ancak o zaman canlanır gibi oldu Hasan.

Önce parmakları kıpırdadı. Sonra sağ elini kaldırdı, parmaklarını avucu içinde topladı. Sonra parmaklarını sıktı. İyice sıktı. Sonra da taş katısı yumruğunu sol bileği üstüne koydu ve bir süre, uzun bir süre, sıkılı yumruğuna baktıktan sonra tüm parmaklarını açtı ,parmaklarıyla sakalını uğuşturdu. Sakalını uğuştururken Kasım'a bakmaksızın:

— Kötü adamsın sen, dedi.

Ama sesinde kin yoktu, acılık yoktu, nefret yoktu, çünkü yavaşça çıkmıştı dudakları arasından bu kelimeler; Kasım'a değildi belki dedikleri, çünkü gözleriyle, canıyla hâlâ uzak bir yerdeydi ve yanıbaşında yatan Kasım'ın varlığından habersizdi sanki. Ancak başını çevirip Kasım'a bakınca yüzündeki ilgisiz çizgiler de, soğuk uzaklığı da silindi, silindi de Kasım'a yaklaşıverdi birden.

— Darılma, dedi ,hâlâ Kasım'ın yüzüne bakarak, ama kötüsün. Senin yanında yürümektense şeytanla beraber cehenneme girmeyi tercih ederim. Ama savaş var.. Yürümek gerekiyor. Seninle. Kalk haydi, gidelim!

Kasım ,az ötede yola oturmuş askerlere bakıyordu.

— Darıldın değil mi? diye sordu Hasan.

— Yok, dedi Kasım.

— Ama darıldın.
— Yok diyorum, yok!
— Ama kötüsün değil mi?
— Kötü.
— Neden
— Bilmiyorum neden.
— Biliyorsun!
Kasım omuz silkti.
— Söylesene! dedi Hasan.
Fazla ısrar etmedi Hasan. Gözlerini Kasım'ın yüzünden ayırıp gökyüzüne kaldırdı, güneşe baktı.
— Ne düşünüyorsun? diye sordu.
— Hiç, dedi Kasım.
— İyi bir gün olacağa benziyor. Güneş sıcak. Toprak iyice kurumamış henüz. Tarlanın ekinleri ışıl ışıl. Bak hele!.. Tarlanın ötesindeki evi çeviren çitin üstünde horoz ötüyor gene. Gün sıcak olacak... Ev boş galiba. Görünürde kimsecikler yok.
Ayağa kalktı, eve baktı.
— Görebiliyor musun avluda birini?
— Yok, dedi Kasım.
— Bakmıyorsun ki göresin. Kalk da bir göz at hele!
Kasım, önünde dikili dizleri üstünden bacakları arasına sarkan, ellerine bakıyordu.
— Kalkmıyacak mısın?
— O evden sana ne?
— Hiç, dedi Hasan ve yere çöktü.
Gözleri hâlâ evden yanaydı. Kasım gözünün ucuyla baktı Hasan'a, ama yüzünde beliren ağırbaşlılığını, sessizliğini ve umursamazlığını bu defa da bozmadı.
— Evde kimseler var mı acaba? dedi Hasan, kendi kendine konuşur gibi, tekrar ayağa kalkıyordu ki, Kasım gözlerini onun yüzüne kaldırdı, ilgiyle, biraz da sert bir sesle sordu:
— O evden sana ne?
— Hiç... Merak işte. Bazan eve, hele başka evlerle bir ilişiği olmıyan, tıpkı karşıdaki şu ev gibi, bir tarlanın kıyısında, bir bahçe içersinde yalnızca duran bir eve, böylesine bakmayı severim. Sen?
— Ben sevmem.
— Neden?
— Neden! Neden! Neden! Sevmem işte! Bunun mutlaka bir nedeni mi olması gerekir?
— Sen sevme işte. Sen seviyorum. Buracıkta akşama dek oturup şu eve bakasım geliyor. Baktıkça daha da seviyorum. Maltızın üstünde tencereleri, sofanın ahşap duvarına asılı soğan örgüleri, eşikte upuzun uzanmış, güneşte ısınan köpeği görür

gibi oluyorum. Köpeğin adı belki Borjom'dur. Belki Payko... Kıvrılı kuyrukluysa Kalaç. Karalı aklıysa Çubar. Ahırda tırpanları da ,kayışları da görüyorum. Ahırın açık kapısından burnuma vuran gübre kokusunu duyuyorum. İçerde ise maltızın yanındaki masanın altında yüzü kirli, elleri kızıl gözlerinde bir çocuk ağlıyordur. Bir kadın... Biliyor musun. o evin içerisindeki insanlar bana akrabammış gibi gelirler bazen. Ah, savaş bitsin hele! Savaş bitsin!

İçini çekti, sonra gülümsedi ve az daha Kasım'a sokuldu, elini onun omuzuna attı.

— Kasım be, savaşın bittiği gün Kırım'a gidelim beraberce! dedi.

Kasım ses çıkarmadı.

— Demirci'ye gidelim. Göreceksin toprak nice orda, dağlar nice, deniz nice! Sen ömründe üzüm bağı gördün mü hiç

Kasım başını salladı.

— Yok mu? Hiç mi görmedin?

— Yok, dedi Kasım.

— Aaaa! Öyleyse anladım şimdi. Bak, bunu önceden söylemiş olsaydın darılmazdım sana. Sen hayatın ne olduğunu bile bilmiyorsun kuzum! Şaşmıyorum artık "hayat iyi mi, kötü mü" diye sormana!..

Söğütlerin arasından iki atlı göründü. İkisi de subaydı. Yolun bir üçyüz adım kadar uzağında duruyorlardı. Hayvanları yorgundu; kendileri de yorgundu.

Derken sağ yandaki subayın altındaki atın koyu karaltısı üç-beş adım ilerledi, tekrar durdu ve subay atın sırtından atlayıp Hasan'la Kasım'ın üstünde oturdukları yamaca doğru yürüdü.

Hasan subaya bakıyordu. Kendilerine yaklaşırken ayağa kalkıyordu ki, Kasım onun kolunu tuttu.

— Otur, dedi.

Hasan başını subaydan yana attı.

— Görmüyor musun? Buraya geliyor.

— Gelsin, dedi Kasım.

— Bizimle konuşmak istiyordur.

Subay, ağır ağır yürürken, hayli uzaktan seslendi:

— Kaçıncı tümen?

Uzun boyluydu subay, kalın kemikliydi, omuzları genişti, başı dikti, gözlerine iyice inik şapkasının vernikli siperi altından ikisine bakıyordu. Durdu bir an, şapkasının siperinde güneşin ışınları parladı, elinde tuttuğu uzunca dalı çamurları ku-

rumuş çizmesine vurdu, sonra gene yürüdü ve yürürken aynı soruyu sordu:

— Kaçıncı tümen?

Hasan'ın gözleri hâlâ Kasım'ın yüzündeydi. Güldü.

— Kalkalım, dedi yavaşça.

Kasım ses etmedi. Hasan'ın dudakları ucundaki gülümseme henüz silinmemişti ki, subay elinde tuttuğu dalı gene çizmesine vurdu ve siperi az daha gözlerine çekerek bağırdı:

— Kaçıncı tümen?

Hasan ayağa fırladı.

— Çeşitli, binbaşım! Âmirimiz ötede!..

Subay, Hasan'ın sesini duymadıydı sanki; yavaşlamadı hiç. Ancak yamaca çıkınca Kasım'ın tam karşısında durdu.

Yorgundu. Yüzü renksizdi. Eileri beyazdı. Ama kabuğu sıyrılmış dalı sıkan elinin ak tüylü yumruğu üstünde morca, hastamsı lekeler beliriyordu. Sinir ve öfkesini geçtiği yola damla damla bırakırken birkaç damla da eline düşmüş, yumruğu üstüne yapışıp kalmıştı sanki.

Gözleri Kasım'daydı subayın. Kül rengi gözlerinin derinliğinde hayata mı, insana mı, pek belli olmıyan bir hıncın saklandığı beliriyordu. Kımıldamadan bir süre durdu. Sonra gözleri birdenbire karardı ve dönerken elinde tuttuğu dal vahşi bir ıslıkla havayı keserek Kasım'ın yüzüne çarptı.

... Uzaklaşırken yamaçta oturan Kasım'dan yana çevirdi başını:

— Büyüğün soru sorduğunda ayağa kalksana kardeşlik!

Az sonra ikisi yan yana atlarını dört nala koşturarak yoldan geçtiler. Hasan, uzaklaşan iki subaya bakıyor, bakarken alt dudağını ısırıyordu. Onlar gözden kaybolunca yola gitti, orda da bir süre sessizce durduktan sonra yamaca dönerek Kasım'ın karşısına dikildi.

Yüzü apaktı Kasım'ın. Boynunda tüyleri diken dikendi. Sol şakağı üstünde dudağı ucuna dek inen morca, solucan inceliğinde bir bere beliriyordu. Kollarında hafif bir titreme vardı. Hastalık bir bakışla önünde dikili bacakları arasına bakıyordu. Susuyordu hep. Hayli sustu. Sonra yavaş, bir çocuk gibi, yavaş bir sesle, ve gözlerini yerden ayırmaksızın konuştu:

— Ayağa kalkmadan da sorusuna cevap verebilirdim...

— Ama kalkman gerekiyordu, dedi Hasan.

Kasım'dan ses soluk çıkmayınca ilâve etti:

— Subay o.

— Subaysa ne olurmuş? dedi Kasım.

— İnatçı ve sert bir adamsın sen Kasım. Neden?

— Hayatın kendisi sert. Çoğumuz için korkunç da. Hayat insana dost olmayınca kişioğlu da sert olacak tabiî. Olma da

gör! Başını kaldır, çevrene bak hele! Göğe bak!.. Nedir göreceğin, biliyor musun?

— Ne?

— Demir, ateş, kan ve emir! İşte hayat! Bizim hayatımız bu!

— Başka?

Kasım omuz silkti. Hasan da fazla ısrar etmedi. Gözlerini yere indirdi yalnız. Az sustuktan sonra Kasım'ın yüzüne bakmıyarak sordu:

— Arasıra dua ettiğin olur mu hiç?

— Yok, dedi Kasım. Yok, dua etmiyorum.

— Hiç mi?

Kasım, gözlerini Hasan'dan saklıyacak bir yer bulamıyormuşcasına, başını çevirip ormana baktı, gözlerini gökyüzüne kaldırdı; sonra sırtüstü uzandı.

— Söylesene Kasım! dedi Hasan.

— Bırak şu saçma lâfı. Konuşacak bir şey mi bulamadın?

— Âlâ, dedi Hasan. Âlâ. Bırakalım. Sen konuş!.

Ama Kasım susuyordu.

— İstediğini söyle. Hayattan bahset. Ateşten, kandan, demirden, ölümden bahset. Bunları söyle. Ben bunları görmüyorum. Duymuyorum. Köylüyüm. Köy kabağıyım... Gölgeyim. Bir gölge gibi yürüyorum senin yanında. Hayat ne? Ölüm ne? Varolmak ne? Bilmiyorum. Demirci nerde, hayat nerde! Demirci'den olan kimse nasıl bilsin hayatın ne olduğunu? Orda kişioğlu yaşamıyor ki! İnsanlar orda güneşle uyanırlar. Gün boyunca toprak üstünde toprağın karıncaları gibi ömür sürerler. Hissiz, duygusuz... Üzerlerine bas geç, ez geç, çiğne geç! Umurlarında mı onların! Onlar yaşamıyorlar ki! Kadınları çirkin. Renksiz. Kuru. Ürkek ördekler gibi sofa köşelerinde saklanıyorlar. Erkek görse Tanrı çarpar diye yüzlerini örtüyorlar. Onlar... nasıl diyeyim sana!... Onlar hiç! Onlar insan değil ki!... Onlar...

Sustu Hasan .Boğulur gibi sustu. Bacakları arasındaki çimenleri yolup yolup gene de bacakları arasına bırakıyordu. Yolda, doğudan gelen, üç beş atlı daha göründü. Atlar binicilerden. biniciler atlardan yorgundu. Yamacın yanından geçtiler. Hasan ayağa kalktı. Atlıların demincek göründükleri yere baktı. Ama görünürde başka kimseler yoktu. Tabur askerlerinin çoğu yamaca çekilmişlerdi; sigara içiyorlardı. Kasım susuyordu hâlâ. Acı bir susuşla susuyordu Kasım, belki Hasan'ı kırmamak için, zoraki bir susuşla susuyordu Kasım. Güneş gökteydi artık. Ekinler kımıldanmıyorlardı. Tarlanın öbür kıyısında, çevresi çitle çevrili ev de sonsuz bir sessizliğe gönülmüştü. Kimse yoktu o evde. Hayat yoktu orda. Hiç bir za-

nan olmamıştı orda hayat. Kişioğlu yaşamamıştı o evde. O evden gelmemişti demincek köpeğin hazin, kopuk havlaması. O evden gelmemişti! Belki bu dünyadan da değildi o ses. Hayat yoktu orda. Hayatın olduğu yerde, hayatın geçtiği yerde soğuk, sessiz, kuru duvarlardan başka hayatta kalmış daha başka izler de olması gerekirdi; orda yoktu!

Kulisiewicz

DEMİRSEREN, Bedii

I Ş I K S I Z L A R

Saat 20.

Bugün gibi anımsıyorum.

Işıkların söndüğü andı. İlk kez onu gördüm. Tüm ayrıntılariyle karşımdaydı. Sıradan, geç kalmış bir geceydi bu: Ağır, donuk, boğucu. Pis yılnıden, vıcık vıcık, katransı bir koku yayılıyordu.. Dışarda, Salvador Dali'nin yapıtlarından kaçmış üç-beş kişi bağrışarak koşuyordu. Bu, korkunun büyüdüğü karanlık ortamda, yalnızdım. Göğsümdeki amansız basınçtan kurtulmak için çıkaryol arıyordum: Ya kafama bir kurşun sıkar (yürekliysem), ya da ikinci şeyi yapardım. Gülmeye başladım. Bir yenik düşen vardı önümde, kafasızdı, boş fıçıydı. Sonra usuma geldi, onun tanımını yapayım dedim. Beğeneceksiniz. "Salyangoz haşlamasının üstüne balla sarmısağı bir güzel çarpıp dökün." Bundan iyisi can sağlığı. Şimdi bana "Sen busun işte," mi deniyor? Olamaz. Olaaammaazz!.. Şiddetle karşı koyarım. Bir kere bu yenilerde denize hiç düşmedim, tren de kaçırmadım (usumu saymıyorum) artık bardak ta kırmıyorum... İnanmayan, bakkal Salman'ın pirinç çuvallarına sorabilir. Çöpçü Ökkeş'in süpürgesini geçiyorum.. Geçende sapından tutayım dedim, paslı telleri hep elime battı.

Bugün gibi anımsıyorum.

Işıkların tam söndüğü sıraydı. Parmaklarım tere batmıştı. Son kâğıdı da buruşturup karanlığın yüzüne fırlatıverdim. "Al!" dedim. "Üstesinden gelemedim," dedim, "ben küçüğüm," dedim. Sonra, "düşünürken herkes aynı dille konuşur," dedim. "Beni anlamıyorsanız sizin de kafanız uzuyor demektir," dedim. Kesssttlimm!

Yok, dışarsı bir de duvardaki çerçeveler bırakmamıştı. Ergeç yazacaktım o mektubu. Görkemli bir deyimle de başlıyacaktım. Örneğin şöyle: "Sayın ..... dergisi yöneticileri." Işıkların söndüğü sıra buradaydım, işte tam bu çizgi üzerinde. Bir de bakkal Salman'ı anımsıyordum.

"Likenler, eğrelti otları, amipler, terliksiler Büyük Cuma, 5 Haziran 2063 güneyde karanlık bir il. Saat 20 yi geçe.." Bu ortamda kişi sonuç olarak şuna varıyor: "Dişler simetrik çürür." Spor, bilim, Nobel Armağanı, sanat hep simetrik dişler. TB, BB, Vb. gerisi havayla civa.

Saat 20.15.

Işıkların sönmesiyle ayaklarım suya erdi, uyandım. Gerçekle kafa-kafaya bir tokuştuk, ardından kendimi pencere önünde caddeyi izler buldum. Bir dar açı dilimi olan cadde parçasını karanlık alıp götürmüştü. Göremiyordum onu. Işıklar sönmeden önce örneğin şöyleydi: Karşı sıradaki dükkânında açık şarap satan emekliyle, bir sivil polis bezik oynuyordu. Gene aynı sırada (B) bankasının gece bekçisi, ayaklarını yıkamış, takunyalarını giymiş, kapıya attığı sandalyesinde sigara sarıyordu. Başka, Demir Pavyon'un çalgıcıları gelmişti. Kısa, küt, yağız yüzleri güleç esmer vatandaşlar. Darbukaları, kanunları, kemanları ellerinde. Benden mutlular. Bakın bezik bilmem, gece bekçiliğinden korkarım, kaval bile çalamam.

Saat 20.30.

Dar açıdaki cadde parçasından ışık gidince gürültü arttı. Nedir gürültü?.. Gürül gürül olmak, uğuldamak eylemi. Kandaki karanlık, sokaktaki adamı, şaraptan, rakıdan çok tutuyor, çarpıyor. Bu eyilim önceleri yoğunlaşıyor, sonra maya gibi köpük köpük kabarıp taşacak. Bekliyorum. Sarı, ak gözleri ışıl ışıl taksiler gelip geçmeye başladı. Karanlığın çarptığı sokaktaki adam, taksilerin yolunu kesiyor, yirmibeş kuruş haraç alıp salıveriyor onları. Karanlık gürültü çıkmazında enaz duyulan bekçi düdükleri, enaz mutlu. Sokaktaki adamın yasa tanımaz doğulu davranışı gibi başıboş bir karanlık eğlence gelişiyor. Bayram var..

Saat 20.45.

Işıklar ne zaman sönmüşüt sahi?.. Sonra ben, keskin bir mektup yazmak üzere miydim "Nasıl denir?: —Ziya'ya Mektuplar—" türünden miydi?.. Hayır, bin kere hayır, binbir kere hayır.

O sıra yuvarlak bir deyim üzerinde kafa patlatıyordum. Örneğin: Kan bağışı, birine atılan kurşunun önüne geçmek sakıncasız, kendinden olmıyan yavruya bile bile adını vermek. Karşılıksızzzzzzz..." Her dönemde parasız oynanacak oyun bulunur.."

O gün kafaları uygun birkaç kişi, ikinci yaşantılariyle birleştiler. Kararlıydılar. Bir dergi yayınlanacaktı. Sanat dergisi. Bu üç-beş kişiden örneğin ben (tanınmam), bir yargıç kırkını geçkindir (o da adı, burada gerekmezin biri için çok tanınmaz gûya.), biri bankacıdır boyuna diş çektirir (dişleri çürüten sayılarmış. Bu sav bayan ozanındır.), biri yedek parçacıdır (önceleri ne yaptığı bilinmiyor. Balık avlamıştır belki.),

biri bayan ozandır (nerede çalıştığının önemi yok. Gerçekte bayan ozanlar çalışmazlar, hiç bir yerde.), sonuncu, bir okul müdürüdür (pos bıyıkları vardır.). Benle, bu sözünü ettiklerim başka bir kentteyiz. Buradan bir gece boyu ırak. Bu kentin Akdeniz kolejinde bir odadayız. Önce tavşan kanı çaylar, önce acı, buruk kahveler geliyor. Yeniceler, Baharlar sunuluyor.. Oda ozanın "Sisler Bulvarı" gibi şiir içinde. Dışla, dördüncü boyutu yitmiş çevreyle, bu kaçıncı ilgi kesilişi?.. Oysa dışarda, çıplak akasyalara, okaliptüslere yağmur indiriyordu. Akdeniz sırsıklamdı. "Dostlarım, yayınlıyacağımız derginin yönü, yordamı, eni boyu, ederi üzerine...." sonra bayan ozan, kesik, iç çekmeli tilciklerle "... ben sana mecburum, bilemezsin." diye başlamıştı.

Saat 21.00

Karanlık, uslarını emdiği kişileri, taş yapılar arasında oradan oraya çarpıyor. Sokaktaki adanın kesilmiş gücü, gürültüyle boşaldığı sırada; olayın işte tam bu kertesinde karanlık bir an durdu.. Sokaktaki adam da durdu. Kulakları görebildiğince açılmış bekliyor. Caddeden ılık alışılmış, bir ses toplamı geliyor. Demir Pavyon'un çalgıcıları ,çalgıları ellerinde pavyonun balkonuna çıkmış olmalılar. İlk kez oyun havalarında şöyle bir geziniyorlar. Derken, karanlık silkindi, sokaktaki adamı ortaya sürüverdi. "Rest!" dedi salt o kadar. Bahriye çiftetelli'sinde kıpırdanış, Harman Dalı'nda diz kırmalar, Mevlâna Peşrevi'nde ağırbaşlı dönüş. Az sonra derece ortasında karanlık gürültü şıkır şıkır oynayacak... "Küçüklerin mutları da ucuzdur." Unutmayın.

Birşeyler yapamadığımız süre, kabuğumuzdan dışarıya uğramadığımız süre, ne bilim gömütlükleri sevdiğimiz süre, ederimiz üç-beş kuruştur. Bunun bilincine varmış, tersini savunuyorduk. Akdeniz kolejinde ikinci toplantıdaydık. İçerdeki havayı anlatamam... Gücüm yetmez. Oysa dışarda turunçlar, yaseminler sırsıklam, Akdeniz'in yüzünü damlacıklar dövüyor. Akdeniz ıpıslak..

"... bugün yayınlanacak dergi için iş bölümü var. Öncelikle tartıştığımız: Bu sorun yürür mü, yürümez mi?" Sorunları bir bardağa koyup çalkalıyoruz. Küçük bir şişe içine dört büyük devi kapamışız. Salıvermiyoruz daha. Küçük küçük korkuyoruz. Utanıyoruz dışardan. "Koca adamların uğraşlarına bakın?. Uslu kişi işi mi?" diyen, dışardan çekinmişliğimiz acı. Ha o tutsak devlerden biri (iki başlıdır) dizgiyle baskı, biri klişe, ötekiler kâğıtla satış.. Bayan ozanın Vog çoraplarına dek uzayan kırçıl bıyıklar, titriyor. Ardından gözlerin erimesi başlıyor. Sigara dumanı bulutları gerisinde şilrsi "olmaz"

lar, "yürümez" ler, "tutunmaaaazzz" lar sıra sıra duruyor. Başka her sayı için yöneticilerden ellişer lira, 25 derginin satış zorunluğu, özel iş yerlerinden her sayı için ilân. Bunlar da, o bulutun gerisinde ikinci sıraya dizilmişler. Bayan ozan üstüste attığı ayaklarını değiştirince öteki sorulara geçiliyor. Dergiye salt yöneticilerin yapıtları mı girmeli? Genç tanınmamış yazarların yeri ne olacak? Yoksa her sayı, ünlülerin ünlü dergilerden aktarılmış yapıtlarına mı yer vermeli?

O kentten zamansız ayrılışım demek, yiten bir elli lira demekti.. Oysa ben şimdi o günkü Akdeniz'i anımsıyorum. Akdeniz'in dalgalardan kırış kırış yüzüne damlalar düştükçe rengi seçilmiyor. Yeşil mi desem, bozbulanık mı desem?.. Mavi mi? Anlatamam bu rengi.

Saat 21.36

Karanlığın gölgesinde, caddenin tam ortasında atılan iki-üç boş şişe gürültüyle patlıyor. Sokaktaki adamın bağırışına, başıboş ıslıklar eşlik ediyor. O sıra bekçi düdükleri geldi; ama hiçbir şey götürmedi. Şimdi Demir Pavyon'un çalgıcıları bir Rumeli türküsündeler. Türkü, sınır sınır terkedilmiş topraklarca büyüyor. Selânik'çe, Usturum'ca, Üsküp'ce büyüyor.. "Ali..şi..mmiin.. gözz..leeri.. kaaa..reee.. a.. maaan, seen.. aç...tıığğın, sl...neee...meee.. ya..reee.."

Tam bu kertede, zıd yönlerden gelen iki taksi karşılıklı durdular. Aralarında 4-5 metrelik ışıklı bir çember kaldı. Hemen iki-üç genç atıldı ortaya. Demir Pavyon'un çalgıcıları tez elden havayı değiştirdiler. Şimdi o iki-üç genç, elele, kolkola halay çekiyorlar. Çevredeki karanlık alkış tutmuş, çalgıya eşlik ediyor..

Saat 22.00.

Bütün sorun, ikinci yaşantımıza önem vermeyişte. Oysa, erinç orda. Erinç te dışa taşabilmemizde... Sözünü etmek istediğim konu şu: Karnımızı doyuran, adımıza eşlik eden işimiz var ya. Örneğin, yargıç falan, müdür filân, öğretmen falan... Bunların dışındaki ikinci işimiz. Oysa, onu olanaklarımızın ondabiri sürdürmeye yeter.. Özencilik anlıyacağınız. Ozenci ozan, özenci ressam, özenci marangoz, özenci bahçeci... Toplum, ama neden bunları hor görür? Bunalımının nedenini burada niye aramaz? Beş kuruşunu esirger? İkinci yaşantımı savunuyorum. Kafası bana uygun olanların yaşantılarını.. Toplumda bu türlüleri azsa, suç kimin?.. Deşeledikçe bozulmuş anıların pis kokuları çevreye yayılıyor, boğucu bir koku. Dayanılmaz. Geçelim.

O kentten ayrılıp, buraya gelince, bir süre için unutuldum,

sanıyordum. Çok sürmedi bu mut. Ellerimde derginin ilk sayısından 25 tane buluverdim. Cebinde bozuk parası olmayınca ekmek alamıyan ben, yere düşürdüğü şeylere eğilmeye sıkılan ben. Bu dergileri satacağım. Öğreneceğim. Gücümü devşirip ortaya atılacağım.

Saat 22.30.

Karanlığın gözlerinde ,sigaralar gök taşları gibi yanıp sönüyor. İki taksi ortasındaki aydınlık pist'te şimdi bir genç, gerdan kırıp, omuz oynatıyor.. Nana da kim Neclâ Ateş'te, Nimet Alp'te kim?.. Sıradan oyuncular bunun yanında. Çiftetelli oynıyan gencin, bu kez ağzına rakı şişesini dayıyorlar. C da başını geriye atarak lıkır lıkır içiyor.. Meze gerekli mi?..

O yirmibeş dergi, uzun bir süre (satılırım diye beklediği) betikçilerin vitrinlerinde güneş yedi sarardı, yağmur yedi, boyaları akmış ağlıyan palyaço suratına döndü. Nelere göğüs gerdi zavallıcıklar; ama gene de bir teki satılmadı. Her sayı geldi üstüne yığıldı. Dolaplar almaz oldu... Şaşırmıştım önceleri. Ama sonunda çıkar yolu buldum. Utanç verici son kurtuluş yolunu buldum. Utanmıyorum artık. Yüzümün derisini toplum kayışa çevirmeseydi utanacaktım.. Şimdi ne mi yapacağım? Biriken dergileri bakkal Salman'a kilosu üç liradan satacağım. Peynir mi sarar ,helva mı, zeytin mi gayrı kendi bileceği iş?

Işıklar söndüğü sırada, (..... dergisi yöneticilerine) işte bunları yazmayı kuruyordum. "Değerli Dostlarım," deyip başlıyacaktım. "... inanın ki" diyecektim. "Bakkal Salman kilosuna üç liradan fazla vermiyor. Dergiler yazısız ya da beyaz yerleri çok olsaydı dört lira ederdi," diyor. Dergi yöneticileri mektubumu (yazamadığım) okuyunca eremiyeceklerdi bu alışveristeki inceliğe. Oysa (iş-iştir.)

"Yaz uykusuna yatanlar, yumuşak tüylü kirpiler, altı ayaklı yılanlar, dört gözlü ayılar, yeşil akrepler..."

Büyük Cuma, 5 Haziran 2063 güneyde hâlâ karanlık bir il. Dişler simetrik çürür. Spor, bilim, sanat. TB, BB, Vb...

Saat 23.00.

Işıklar yandı...

DURSUN K., Tarık

U Z U N G E C E

Kasımpatları, şiş karınlı vazoda beyaz beyaz göverlyorlardı. Ala bir su, vazonun saydamlığından boyunlarına yürümüştü.

"Seni seviyorum! Aptal! İşte bunu herkes bilsin istiyorum: Seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum!..."

O, bunu biliyor muydu Bilmiyordu.

Camlarda ikimiz de yansımıştık; ellerimiz, yüzlerimiz ak ak, upuzun uzamıştı. Aramızdan, iki asker, tahta bavullarıyla geçip perona girdiler. Çekili bekleyen trenlerin solumalarını duyuyorduk: Biri, haritamızın en kuzey treniydi; çakılları döniişük denizlerin kıyılarından konukçul bir gezi sonunda, uçsuz bucaksız türkülü bozkırlara girecek; günlerli gecelerli gidişini yomyoz bir şehrin kapılarında bitirecekti. İkincisi, güneş treniydi, yolu boyunca her an güneşle birlikteydi; nereye giderse gitsin; güneş, ardı sıra gelecekti: Demir köprüler, çağıltılı, yağlı çamurlu sular, ince salkım söğütler, göğe yönelmiş ak kavaklar; yolu üzerinde dizilmişlerdi.

"Mektup yazmayacaksın. Yazmayacak mısın? Yazma! Niçin hem? Ne diyeceksin ki mektuplarında bana? O kadar çok mektup aldım ki ,kanıksadım artık! Hiç mektup gelsin istemiyorum. Ne kötü! Hepimiz yalan söyleriz mektuplarda. Bile bile, domuzuna yalanlar! Ne demelere kendi kendimizi aldatıyoruz? Hiç! Gereği var mı? Yok. Ama aldatmak da bir çeşit..."

Yan masada bir kadınla bir erkek oturmuşlardı, hiç konuşmuyorlardı; onlara bakıyordum. Belli birşey, ayrılıktı, gelip çatmıştı tüfengini. Kadının gözlerinin çevresi kıpkırmızı yanıyordu; ağlamış mıydı? Radyodan gelen o incecik kemanların sesi, ona da dokunuyor muydu? Uzak-yakın, karanlıkların içinden elle tutulur aydınlıklar; soğudu soğuyacak kor ateşler mi buluyordu?

— Niçin erken geldik? diye sordu.

Başımı çevirip baktım:

— Bilmiyorum.. dedim.

— Daha çok var mı?

Elektrikli saati ikimiz de oturduğumuz yerden görebiliyorduk.

— Var.. dedim.

"Saat kaç? diye sordu.

Karanlık odayı doldurmuştu. Gerekli miydi ki?

Yoruldun mu?

Hayır! Ama saat kaç, bilmek istiyorum.

Baktım, göremedim. Elimi uzatıp sandalyaya ardılmış ceketimin cebinden çakmağımı aldım; çaktım:

Üçü yirmi geçiyor..

Gidecek misin?

Üçü yirmi geçiyor.. dedi.

Hayır, daha erken..

Ayak parmaklarını bacaklarımda gezdirip oynatıyordu.

Sabah kaçta oluyor?

Bilmiyorum hiç! Belki birazdan olur.

Olmaz! dedi. Sonra soluklandı: Daha çok var sabaha...

Vermudun çürümüş reçel tadı dilimizi kıskıvrak yakalamıştı, bırakmıyordu. Yüzü, yüzüme dönüktü; bir koluna yaslanmıştım, bakıyordu.

Sabah olsa bir... dedi.

Niçin? dedim.

Hiç! Sabah olsun istiyorum işte. Karanlıktan usandım.

Usandın mı?

Usandım! Korkuyorum da...

Soluğunu duyuyordum, taze diş macunu kokuyordu hâlâ.

Işığı açayım mı?

Karşılık vermeden durdurdu; parmakları saçlarımı kavrayıp yakaladılar. Çekti, çekti.

Hayır, hayır:

Ayni parmaklardı, saçlarımı bıraktılar ,gözlerime indiler. En etli uçları terden ıslaktı, titreşimliydiler.

Beni seviyor musun?

Sustum.

Beni seviyor musun?

İnadına susuyordum.

Hadi söyle, seviyormusun beni?

—Daha çok var değil mi?

— Evet... dedim.

— Niye bu kadar geç saatlerde bu trenler?

— Bilmiyorum...

"Gerçekten sevmiyor musun beni?

Bilmiyorum.. dedim.

Ney!?

Yok birşey

Seviyorsun değil mi

Burun çizgimi okşuyordu.

Seviyorsun!.."

Yan masada oturan kadının karşısındaki erkek garsonu çağırdı ,garson hemen geldi. Erkek iki çay söyledi ona, garson gitti. Kadın, çantasını önüne açmıştı; içinden bir ayna ile bir plâstik taraf aldı, aynayı iki karanfilli vazonun karnına dayadı; saçlarını taramaya başladı.

"Tarağın var mı yanında?

Var...

Versene!

Sormadım, verdim.

Karanlıkta, yatağın içine oturdu, saçlarını çıtır çıtır taramaya durdu.

Ben de doğruldum, karanlıkta onu seyretmeye başladım. Tarak, saçlara sürtündükçe elektrik saçıyordu. Bir an kaldı:

Yoruldum.. dedi.

Bırak sen de..

Hoşuma gidiyor ama...

Çıtırtı arttı. Elektrik saçmaları karanlıkta yıldızlanıyordu. Durdu:

Çok mu gülünç?

Ne?

Gece gece saçımı taramam...

Değil.. dedim.

Tarağı elinden attı sonra, yatağın kenarındaki odayı saran muşambadan boğuk bir ses geldi:

Attım işte tarağını..."

— Siz de yeni birşey ister misiniz?

İkimiz de garsona baktık.

— Hayır ,istemiyoruz.. dedi.

Garson çekildi.

— Biz de çay içseydik... dedim.

— İçim bulandı demin. O kadar kötüydü ki!

Ayni garson yan masadaki kadının önüne çay bardağını bıraktı, erkeğe döndü. Kadın, tabaktaki iki şekerden birini aldı, çaya batırdı; beyaz şeker, kahverengiye boyanıverdi.

"Ne kadar uzun bir gece değil mi?

Uyusana!

Kısalır mı uyuyunca?

Biraz... dedim.

Uyumak istemiyorum! Uykum yok!

İstersen kalkıp giyinelim.. dedim.

N'olacak kalkıp giyinince?

Hiç! Oturur konuşuruz...

Düşünüyordu. Saçlarını karıştırıyordu bir yandan da, du-

yuyordum. Sonra kollarını uzattı, gerindi; yorganın altındaki bacakları taşlaştılar.

Bir de yorgunum ki...

Hiç karşılık vermedim.

Dokuz muydu geldiğimde sana? diye sordu.

Geçiyordu..

Kaç geçiyordu meselâ?

On falan...

Sustuk.

Hiç üşümüyorum.

Oda sıcak da ondan!

Yanıyor mu hâlâ?

Yanıyor.

Söndürmemiş miydin?

Söndürmemiştim..."

Birinci trenin hareket zili vurmaya başladı. Peronlarda hiç kalabalık yoktu, gece, parkelerde ıslanıp büyüyordu. İki kara ağızlı tampon bekleşiyorlardı öyle. Deniz kabuklarıyla bezeli ayak uçlarında diken incirleri garip garip yeşermişlerdi. Ötelerde, taş duvarların yarıklarından deniz fışkırıyordu. Pır pır bir fener gözü, yeşillenip kırmızılanıyordu.

"Dışarda yağmur mu yağıyor?

Dinledim:

Hayır!

İyi dinle bak, yağmur değil mi?

Bunalmış:

İçini çekti:

Ne kadar da benziyordu yağmura halbuki... dedi.

Yaz ortalarından kalma bir kasım gecesindeydi, yıldızlarla geceye inen soğuğu engellemesini biliyorduk. Yağmur yoktu."

Tren sarsıldı, vagonlar önce geri geri geldiler. Delikanlının biri camdan koşarak geçti, vagonların birine elindeki birşeyi - neydi o uzattığı ,bilemiyorum - uzatıyordu, tren yürüdü; beriki de ardı sıra koştu. Camlardan çıktılar. Vagonlar tek tek geçip gittiler.

"Gitsem mi ki? diye sordu ansızın.

Nereye?

Bilmem! Gitmek istedi canım şimdi. Ansızın gitmek istedi burdan...

Saat dörde geliyor. Bu saatte nereye gideceksin ki?

Ben bulurum bir yerler gidecek!.. dedi.

Bu saatte mi? dedim.

Bu saatte! O kadar geç mi yani?

Biraz geç!

Hiç bile değil! Açık bir yer vardır elbet! Bir yerler vardır gidilecek...

Her yer kapannuştur artık.. dedim.

Yoksa benimle bir yere gitmek istemiyor musun?

Nereye gideriz ki bu saatte?

Yataktan çıktı; vücudu karanlıkta ağardı. Perdelerin önüne kadar gitti ,orda öyle durdu. Bakmıyordu da.

Üşüyeceksin! dedim.

Oda sıcak, üşümem!

Ceketimi al hiç olmazsa omuzlarına...

İstemem. Böyle daha iyi. Üşümüyorum..."

Titredi. Titreme, avuçlarımda sıktığım ellerinden yıldırım hızıyla aktı, iğne gibi işledi bana da.

— Soğuk mu burası?

— Yok, değil.. dedi.

— Üşüdün ama..

— Hayır, hayır! Üşümedim.

Ellerini avuçlarımdan çekip aldı; boşluğumu bir soğuma geldi, doldurdu hemen.

Camlar ağır ağır buğulanıyordu. Birinci tren gitmişti. Şapkalarındaki sarı demirden işaretleri neonlarda parlayan iki demiryolcu treni uğurlamaktan döndüler.

"Hadi gel artık! dedim.

Üşürüm burda diye mi korkuyorsun?

Yalınayak yanına gittim. Çevrildi. Az sokuldum. Sabunsu bir kokuydu, vücudundan yükseliyordu. Sıcaktı, titrekti.

Perdenin ucunu tuttu, salladı; raylarda bir hareket oldu.

Ne uzun gece değil mi?

Uzun, evet! dedim.

Döndü, gözlerinin içini görebiliyordum.

Bitsin mi?

Bitsin mi? diye sordum ben de.

Yüzümü iki eliyle avuçladı, yanar elleriyle tutup kendine doğru çekti yüzümü:

Sen söyle!..

Bitsin istiyor musun?

Ben bilmiyorum, sen söyle; bitsin mi, bitmesin mi?

Ben de bilmiyorum şimdi.. dedim. Ama...

Evet? dedi.

Bekliyordu. Bitsin, bitsin işte dememi bekliyordu.

Yok birşey... dedim.

Bitsin istiyorsun sen..

Öyle birşey demedim.

Bitsin istiyorsun, bitsin istiyorsun!

Ansızın sarıldı, hiç beklemiyordum. Omuzlarımı çürütürcesine, kopartırcasına sıktı, sıktı:

Bitsin, bitsin istiyorsun işte!

Sonra parmaklarını koyverdi, başını çekmeden sağ omuzuma yasladı: Ağlıyordu da.

Niçin bitsin istiyorsun ama, niçin istiyorsun?

Karanlıkta sesli sesli güldüm."

— Eskişehir, Ankara istikametine gidecek olan otuzdört numaralı katar...

Hoparlördeki erkeğin sesi yorgundu, uykuluydu; bıkkınbezgindi.

— Benim trenim mi bu?

— Senin trenin.. dedim.

— Kalkacak mıyız?

— Yavaş yavaş!

"Sabaha daha çok var mı?" dedi.

Çok var, evet! dedim.

Uykum geldi birdenbire..

Hadi gel, yat!

Uyursam geçer mi?

Geçer!

Ne istiyorum biliyor musun?

Hayır!

Bir uyanayım ki, sabah olmuş olsun istiyorum...

Yine öyle olacak zaten. Uyandığında sabahı bulacaksın!

Gözlerimi arandı ama bulamadı; göstermedim, kaçırdım.

Sahi mi dediğin?

Sahi!

Güldü.

Yavaşça kucakladım. Bacakları ürpertili bir soğukluktaydılar. Yürürken:

Üşüyorum şimdi de. İyi mi dedi.

Konuşmadan yatağa yatırdım onu, örttüm.

Sen peki?

Ben de yatacağım!

Yanımda ama..

Yanında!

Duvar dibine doğru çekildi:

Hadi gel öyleyse.."

Işıkların önünde durduk:

— Sana gazete, dergi falan alayım mı?

O "al" demeden gittim, aldım.

ERUS, Ercan

MAKASÇININ KIZI

Kendilerine özgü karakteristik kokuları vardır köyümün insanlarının. Nerede bir benzin kokusu duysam, hemen yağlı tulumu, hortumuyla güleç yüzlü Niko canlanır gözümde. Saati 64 kuruşa bir benzinliğin aklınıza gelecek her işinin altından girip üstünden çıkan Niko kadar hiç kimse tatlı, anlamlı benzin kokamaz.

Kenan'ın kaytan bıyıklarına, rengi solmuş lâcivert elbisesine re'lerin, mi'lerin, do'ların ve daha bir yığın diyezli bemollü notanın kokusu sinmiştir.

Daha çok bir Gestapoyu andıran Bekçi Rıza ise korku, dehşet ve postal kokar.

Çevresine para kokusu yayarak ayaklarını sürüye sürüye dolaşan, ay başlarında yüzlerce işçinin, memurun yolunu gözlediği Sinek Halis dörtyüz küsur lira maaşlı, altı çocuklu, biri nikâhlı biri nikâhsız iki karılı sinek gibi bir adamdır. Her kumar masasına oturuşunda sırıtarak kalktığına göre, onun iki karı, altı çocuğa nasıl baktığına şaşmamak gerekir.

Urbasında, teninde en çok koku taşıyan galiba Balıkçı Kâni idi .Deniz, rüzgâr, yosun, balık kokardı o. Kâni toprak koktuğu günler yanına yanaşılmaz, gözleri kıpışık kıpışık, kanlı kanlı olur, göğsü bir demirci körüğü gibi inip inip kalkar.

Kan kokan Celep İsmail aksine tıfıl, sessiz, sakin, saf bir delikanlıdır.

Ağzı şarap mahzenine benziyen bakkal Sami bol bol hacı misleri sürünür.

Gün Mercan Yuvasında denize doğru devrilir devrilmez, Recebin kahvesine giderseniz orada yanyana konmuş sarı mermerli iki masanın başına dizilmiş; dikkatle başlarını sol ellerine sıraladıkları maça'lara, ispati'lere, karo'lara, kupa'lara eğmiş Benzinci Niko'yu, Klârnetçi Kenan'ı, Mutemet Halis'i, Celeb'i, Kâni'yi elinizle koymuş gibi bulursunuz. Tepelerine dikilip din, iman, politika ve şeceresi hakkında durmadan nutuk çeken Bekçi Rıza'ya aldırmadan; küfürlü, kahkahalı oyunlarına gece yarılarına kadar devam ederler. Uykudan u-

yanmış, yolun sağına soluna tükürerek, sümkürerek gelen Makascı Celil'i fark ettikleri anda; eğer Makascının kızından bahsediyorlarsa konuşmalarını yarıda kesip, seslerini yükselterek Celil'in efendiliğinden, dostluğundan, cömertliğinden dem vururlar. Celil kahveye adımını atar atmaz, Makascının namına altı tavşan kanını Recep yavaşça merm'erin üzerine bırakıp bir orta şekerliyi de ocağa sürerdi.

Boyuna makas süpüren, fener yakan; kömürlülere, mazotlulara kırmızı yeşil fener, bayrak sallayan; geceleri yaşayan; kömür, kurum, yağ, şimendöfer kokan Makascı; işine öylesine ciddî, öylesine içten bağlıdır ki, görenler Celil'i ikinci büyük harpteki şimendöfer askerliğinden sonra yağa, kuruma bulaştığına inanmayıp, anasının karnında makascılığa başladığını sanırlar.

Tuzla dediler mi adamın aklına Benzinci Niko, Kenan, Sarhoş Sami, Bekçi Rıza, Sinek Halis, Makascı Celil gelir. Tuzla deyince adamın aklına lodosu, poyrazı, balığı, güneşi, gecesi ile Makascının kızı gelir.

Hani o romanlardaki, aşk filmlerindeki, çocuksu aşklar vardır ya!.. İşte öyle bir aşkla karşıdan, uzaktan sevm'şlerdi birbirlerini. Makascının kızı el sallamıştı uzun uzun onu alıp götüren trenlere. 5,35 banliyösünde yolunu beklemiş, en tatlı gülücüklerini, en cömert öpücüklerini göndermişti. Kömür karası trenlerde buluşmuşlar, trenlerde sevişmişlerdi. Okuldan döndükten sonra elinde feneriyle karanlığa, geceye kapıyı çekip giden babasının ardından mektuplar yazmış, şiirler düzmüş, hayaller kurmuştu.

Tanışmaları neyse, ayrılmaları da öyle olmuştu. Bir gün koca, homurtulu, yüklü boz kamyonlar geçmiş, arkasından sallanan eller, silinen gözler, çekilen burunlar bırakan bir kara tren çığlık çığlığa uzaklaşmıştı.

Akasyalı, asfaltı bozuk, kırmızı kiremitli tuğla evin, darmadağın bahçenin, yaban güllerinin önünden geçerken; o toprakla uğraşan, didinen ellerin, iri parmakların, gözlerin kardığı tatlı, acı bir yığın hâtıraya bulaşmamak için koşa koşa kaçmış, ağlamamak için de alt dudağını eve gelinceye kadar koparasıya ısırmıştı.

Oysa ki, rahattı epeydir. Unutmuş gibiydi... Tekrar geçmişe dönmek, arkasına bakmak istemiyordu. Halbuki, bugün sessiz sedasız, sağnak yağmurlar gibi köye inen onu; görmekten, ona gitmekten kendisini ne parmağındaki sarı halka, ne de bir başkası men edememiş, hislerini frenliyememişti.

Papaz'ın üstüne geldiğinde gözlerini kısarak etrafına ba-

kındı. Buralarda olmalıydı. Hep şu ağacın altında buluşurlardı.. Aklına parmakları geldi.. Mutluluğunu gölgeliyen "şeyi" çıkarıp sütyeninin içine soktuktan sonra Papaz'dan denize doğru ayrık otlarının, deve dikenlerinin arasından kendisini aşağıya bıraktı.

Çıplak esmer ayaklarına dikenler batmış, ısırgan otları dalamış, nefes nefese kalmıştı. Boğulacaktı sanki. Anıları kafasının içinden bir sinema şeridinin muntazamlığıyla geçip gidiyordu. "Kim bilir ne kadar değişmişti! Acaba nasıl karşılaşacaklardı? Anlatacak o kadar çok şeyi vardı ki! Bir saat değil, bir gün değil, bir hafta anlatsa bitiremezdi." Söyliyeceklerini kafasında sıraya koyuyor, tavrını, sesinin tonunu ayarlıyordu. Oysa ki, hayat ne kadar tatlı, ne kadar yaşamaya değerdi.

Zeytinlikten çıkınca onu en uçta yayvan kestanenin altında buldu. Çılgınca kucaklaşacaklarını, hattâ kendisini öpeceğini bile sanmıştı. Kuru bir merhaba'dan sonra sıkıcı birkaç söz söylediler birbirlerine. Söyliyeceklerinin hepsini unutmuş, kafasındaki kelimelerin dizisi bozulmuştu. Dili tutulmuşçasına susuyor, sevinci karaltılmış şüpheci bakışlarla süzüyordu sevgilisini. Öbürünün de kendisinden farkı yoktu. Mahçup, utangaç talebelerin kızaran gözleri, yanakları ile kekeliyerek pürheyecan konuşuyordu. Neden yazmadığını? Neden geçen sefer gelmediğini? Niçin konuşmadığını? Durgunluğunun sebebini sordu.

"— Bırakalım bunları şimdi," dedi kız.

Diz dize oturdular; eskisi gibiydi herşey, yine yanyana, içiçe, eleleydiler. Deniz aynı deniz, ağaç aynı ağaçtı. Fakat bir şey vardı aralarında, ötekinin bilemediği, anlıyamadığı. Bu yapışkan sessizliği doğuran bir şeyler.

Söylemesini tembihledikleri şeyleri, dilinin ucuna geldiği halde, mecbur olduğu halde ona anlatamadı; sorularını cevaplıyamadı Makascının kızı. Alı al, moru mor eve yürürken dokunsalar ağlıyacaktı.

"— N'oldu?" dedi kadın.

"— Hayır, hayır!" dedi kız. "Artık kendisini sevemiyeceğini, zibidinin biriyle, kendisiyle değil parasıyla, şöhretiyle nişanlandığımı söyliyemedim. Umudunu kesmeliydi. Çok değiştiğimi, değiştirildiğimi anlamalıydı. Tekrar beni bulduğundan, ellerimi tuttuğundan öylesine mutlu, öylesine sevinçliydi ki, bir ara onu eline elma şekeri tutuşturulmuş yaramaz çocuklara benzettim. Elinden şekerini almaya, onu ağlatmaya kıyamadım."

"— Öff!" dedi kadın. "Aptal..."

. . . . . .

Oğlanın şaşkın bakışlarına, havaya açık ağzına aldırmadan

en şeytanca gülüşüyle resimlerini, mektuplarını, sarı halkayı avucuna bırakıp; onun bir tek soru dahi sormasına meydan bırakmadan, zoraki kurdukları o eften püften dünyaya bir daha dönmemek üzere koşa koşa kaçtı. İçi rahattı artık. Hiç bu kadar sevinçli olduğunu sanmıyordu. Canı zıplamak, hoplamak, avaz avaz bağırmak istiyordu. Recebin kahvesinin önünden koşarak geçti. Uzun bir ıslık çaldı Sinek Halis. Ötekiler gözlerini kâğıtlarından kaydırıp Halis'e baktılar.

"— Ne ulan yuları kopuk?"

"— Heeç. Makascının kızı."

"— Yuh lan, torunun yerinde."

Geç vakit köyümün çeşit çeşit kokulu erkekleri ak pak karılarına; bekârlar yastıklarına, yorganlarına, yalnızlıklarına sarılarak yatarlar.

Aşk kokan, şehvet kokan, yaşamak kokan, bir eli yastığının altında en pembe düşlerinin orta yerinden sol kolu üzerine dönerken, Makascı Celil marşandize yol verip kulübesine girdi. Rıza avurtlarını şişire şişire düdüğünü yıldızlara doğru üfledi. Geceye sarılı rap rap dolaşan nöbetçiler, mahmur gözlerini oğuşturdular.

Tuzla'da birdenbire akşam olur, birdenbire gece bütün karanlığı, koyuluğu ile köyün üzerine abanır ve Tuzla'da birdenbire sabah olur. Oysa ki, güneşin batışını, doğuşunu pek az kimse farkeder.

Kolunda çantası paytak paytak işine giden Halis, sandalı temizleyen Kâni'ye yanaşıp kulağına fısıldadı: "Duydun mu yaptığını haspanın?"

"— Kim be destursuz?"

"— Makascının kızı len, boşlamış İbramın oğlanı."

"— Babasının kızı," dedi Kâni. "Aklına esince yapar mı yapar."

Sonra söylene söylene Halis merdivenleri tırmanmaya başladı.

"— N'olacak," dedi. "Makascının kızı!"

HAKKI, Ruşen

YATALAK

Bu bahar, geçen baharlara benzemiyordu. Hiçbir bahar bunun kadar erkenci olmamıştı. Bu 1090 rakımlı, bu Şubatta çatılarından kol kalınlığında buzlar sarkan eski kent, ömründe bu kadar erken bahar görmüş mü acaba?

Bütün kış, evlerinde soba arkalarına, sokakta paltolarına sinmiş insanlar, bu erkenci bahara: "Hoş geldin!" der gibi paltolarını çıkarmışlar, sokakta, çarşıda ceketleriyle, hırkalariyle dolaşıyorlardı.

Bu mevsim değişikliği, yalnız bu kente vergi değildi. Radyolar, bütün yurtta ısının arttığını haber veriyordu. Yedisinden yetmişine bütün insanlar mutluydu. Mutluydu ama, her güzel şeyde, bir bit-yeniği arayan insanlar, bunun da nedenini aramadan yapamadılar.

Mart güneşinden medet uman yaşlı kadınlar, evlerinin önüne çökmüşler, dereden tepeden konuşuyorlardı. Arada bir yükselen çocuk çığlıklarına kulak kabartıp, öfkeyle homurdanıyorlardı. Çocuklar fıkır fıkır, çocuklar neşe küpü. İhtiyarların çıkışmalarına boş veriyor, gene bildikleri gibi oyunlarına devam ediyorlardı.

Mavi boyalı evin penceresinde bir genç kadın göründü. Pencereden sarkıp, aşağıda, kapının önünde oturan, seksenlik, ihtiyar kadına:

— Nine! Üşüdünse içeri alayım, diye seslendi.

İhtiyar kadın, sözü ağzında bırakılan insanlara vergi kızgınlıkla:

— Üşümedim! diye bağırdı. Hem üşüsem n'olacak? Gebereyim diye bakıp duruyorsunuz. Bir an önce gebereyim de hem siz kurtulun, hem ben.

Genç kadın içeri çekildi. İhtiyar kadın, karşısındaki ihtiyar kadına:

— Çekildi mi? diye sordu.

— Çekildi.

— Sözde bakıyor görünecekler. Ah! Onlar ne gâvurdur bilmezsin. Dışardan size iyi görünür.

— Gözüne durur. Allah için mis gibi bakıyorlar. Gelinin olsun, torunun olsun, deminki taze gelin olsun bakıyorlar doğrusu... Sen bunadın artık Şerife kadın. Ne yapsalar kötü geliyor sana.

Şerife kadın, düşmanına bakar gibi baktı karşısındakine. Kötü kötü başını salladı. O, bu duruma düşecek kadın mıydı? Gençti, güçlü kuvvetliydi... Rahmetlik Balkan Harbinde mi kalmıştı, Yemende mi? Pek iyi hatırlayamıyordu. İki yıllık ovlllerdl. Helâllaşıp giderken, ardında gözü yaşlı bir kadın, onüç aylık bir bebek bırakıp gitmişti. Gidiş o gidiş. Komşular: "Evlen Şerife kadın, evlen," demişlerdi. "Gençsin, güzelsin, bu dünya böyle geçmez." "Evlenmem," diye dayatmıştı. "Hasanıma üvey baba yüzü göstermektense, ölürüm daha iyi."

Ah! Şimdiki aklı olsaydı. Böyle gelin eline, torun eline bakacağını bilseydi, durur muydu? Kimler istememişti? Evlâda güvenilir mi? İşte güvenenin sonu. Onsekiz yıl olmuştu Hasan'ı öleli. Dile kolay, onsekiz yıl bu. Ardından ağlaya ağlaya, dizlerine karasular inmişti. İnsanın erkeksiz kalması ne demektir? Ev yok, bark yok. Bari ekilir bir karış toprağı olsaydı. Ne gezer? Anadan takkesiz, babadan şapkasızdı. Kolay değil el kapılarında didinmek. Sabahtan akşama kadar eşek gibi çalışır, sakız gibi yaparsın kirli çamaşırları, gene de burun kıvırırlar. Zaten kadının paçasızı, boklusu rahat edermiş bu dünyada. Ne kadar hamarat olmuşsun, on para. Ya kocan ölür, el kapısına düşersin, ya da bir imansıza varır dayak yer dursun. Eğer dünyada şans varsa, Şerife kadına zerresi nasip olmamış. Kocası ölmüş, alın yazısı, deyip girişmiş işe. Çalışmış çabalamış, büyütüp adam etmiş Hasan'ını. Evlendirmiş, torun sahibi olmuş. Artık oğlunun mürüvvetini sürecek. Nerde? Tanrı, oğlunu da alır elinden. Gene alın yazısı, deyip girişir işe. Gelin, kaynana el kapılarında çürür oldular. İnsan çalışmazsa ekmek yok. Ekmek aslanın ağzında. Uğraşıp didinmek gerek. Torun büyüyecek, okuyup adam olacak. Hep para, hep para...

Torun büyüdü, okuyup öğretmen oldu. Gelin, kaynana:

"Oh! dediler, Tanrımıza çok şükür. Bugünleri de gördük. Ölsek gam yemeyiz artık."

Evet, ölsek gam yemeyiz, diyorlardı, ama o işin hikâye kısmı. Kim ister ölmeyi? Biricik Ayhan'larının mutluluğunu görmek, O'nu baş-göz edip torun sahibi olmak, evlerinin içinde, seke seke dolaşan gelinlerinin elinden kahve içmek...

Zaman, ne denir? Hiç te istedikleri gibi olmamıştı. Göğüslerini gere gere dünürlüğe gidip: "Allahın emri, peygamberin kavliyle, kızınızı oğlumuza istiyoruz," diyememişlerdi. Onlar şöyle kadanalar gibi, iri yarı bir gelin hayâl etmişlerdi. Ama günün birinde, Ayhan yanında dal gibi ince bir kızla gelip te: "Anne, size Feride'yi getirdim, arkadaşımdır," dediği zaman neye uğradıklarını bilememişlerdi. Ama önünde sonun-

da bunun altından bir çapanoğlu çıkacağını biliyorlardı. Bu da uzun sürmedi... "Kimsesi yok anneciğim," demişti Ayhan. "Annesi, babası küçükken ölmüşler. Dayısının yanında büyümüş. Feride, öğretmen okulunun son sınıfındayken dayısı da ölmüş. Şimdi yapayalnız."

İlkin, Feride'yi ne kadar yadırgadılarsa, zamanla alışır oldular. Hattâ, evde küpür küpür, kadanalar gibi bir gelin dolaşmaktansa, dal gibi ince, sular gibi şırıl şırıl birinin dolaşmasını hayâl etmek, daha güzeldi.

Feride gelin olunca, daha bir güzelleşti. Öksüzlüğü, kimsesizliği kayboldu. Şerife kadın olsun, gelini olsun, Feride'yi el üstünde tutar oldular. Hele bir de nur topu gibi torunları olunca, Feride'yi nasıl rahat ettireceklerini bilemediler... Bu mutlulukları da uzun sürmedi. Dedik ya, Şerife kadında şans nerde? Torun üç aylıkken, Şerife kadına felç geldi. Sol tarafı tutmaz oldu. Oturup kalkması için yardım gerek. Bütün ömrünü başkalarının işini görmekle, başkalarına yardımla geçiren bir kadının ellere muhtaç olması, ölümdü... Hele sudökmek için, başkalarının altına sürdüğü oturağa oturması... "Tanrım!" diyordu. "Tez günde, tez saatte canımı al! Ellere muhtaç etme." Evdekiler, Şerife kadına yardım için, çevresinde fır dönüyorlardı. "Üzülme sen," diyorlardı. "Biz ne güne duruyoruz?" Ama Şerife kadın, bu söylenenleri duymuyordu bile. O, boyuna Tanrıya yakarıyor: "Tez günde, tez saatte canımı al Tanrım. Ellerin eline bırakma," diyordu. Diyordu ama, Tanrının işine karışılır mı? Aradan altı ay geçmiş, Şerife kadın hâlâ yaşıyordu. Bu erkenci bahar, bu ısıtacakmış gibi parlak Mart güneşi, O'na da umut vermişti. "Beni de kapının önüne çıkarın," diye tutturmuştu. "Üşürsün," dedilerse de dinlemedi. Tutup kapının önüne bir kilim serdiler, üstüne de bir şilte atıp, Şerife kadını kapının önüne çıkardılar. "Üşüdüğün zaman haber ver de içeri alalım," dediler.

Şerife kadın, şilteden kaymış, rahatsız bir duruma düşmüştü.

— Hatice kadın! diye ünledi, karşısındaki kadına.

— Ne var kardeş?

— Kaymışım, sevabına düzeltiver.

Hatice kadın:

— Olur, deyip isteksizce doğruldu. Koltuklarının altından tutup, doğrulttu, kaymış olan yastığı da ardına dayadı. İyi mi şimdi? diye sordu.

— İyi kardeş, sağolasın. Elin kolun dert görmesin.

Hatice kadın gidip gene kapının eşiğine oturdu.

— Bu havaların düzelmesi pek hayra işaret değil, diye söylendi.

Şerife kadın, bilmiş bilmiş başını salladı.

— Dünyanın sonuna geldik kardeş. Tanrı sonumuzu iyi etsin, diye cevap verdi.

Sokağın başındaki bayırdan bir erkekle, iki kadın iniyordu. Erkek bunalmışçasına ceketinin önünü açmıştı. Kadınlar başörtüsüz, biri mavi, diğeri kırmızı hırkalıydı. Ayaklarında, ince-uzun topuklu ayakkabılar vardı. Etekleri deseniz, dizlerinin üstünde. Mavi hırkalı kadın:

— İyi vallahi! diyordu. Bu zamanda böyle hava olsun... Bütün kış bunaldık. Dünya varmış.

Erkek:

— Hep atom bombasının işi bunlar, diyordu. Herifler mevsimlerle oynuyor.

Kırmızı hırkalı kadın, erkeğin koluna girdi.

— Ha! Sahi şekerim, dedi, Atom bombası dedin de aklıma geldi. Bu atom bombasının külleri zamanla dünyaya dökülecekmiş...

— Dökülürse dökülsün, dedi erkek.

— Dökülürse dökülsün olur mu şekerim? Bu küller, kanser yapıyormuş.

— Kanser mi yapıyormuş?

— Evet!

— Hadi ordan. Yapacak başka birşey bulamamış mı?

— Vallahi öyle yazıyor gazete.

— İyi, yapsın da görelim bakalım.

— Ağzından yel alsın. Şakası bile kötü bunun.

— Şaka yaptım canım. Tanrı korusun. Kanser mi, düşmanımıza dahi vermesin.

Hatice kadın, erkekle kadınların arkasından bir zaman baktı.

— Gördün mü? dedi.

Şerife kadın, "neyi" der gibi baktı Hatice kadına.

— Görmüyor musun orospuları? Neredeyse kıçlarını gösterecekler. Asıl dünyanın sonunu getirecek olan bunlar. Biz dua edelim de, başımıza taş yağmasın.

Şerife kadın, "acaba" diye düşündü. Bu Hatice denen cadı Feride'ye taş mı atıyordu? Öyle ya, Feride de başı açık çıkardı dışarı. Etekleri dizlerinin üstünde olmasa da, gene kısa sayılırdı.

— Sen işine bak Hatice kadın, dedi. Sen bu devirde genç ol da, açık saçık gezme, olur mu?

— Olur ya, biz insan değil miyiz? Kıç göstermek şartsa, kanunda yeri varsa, biz de gösterelim.

— Hadi ordan sende. Sende gösterilecek kıç nerde? Hadi gösterdin diyelim, bakan kim? Bu yaştan sonra köçekliğe mi kalkacaksın?

Hatice kadın, hırsla ayağa kalktı.

— Zaten senle konuşulmaz ki, dedi. Bunamışsın sen. Senle konuşanda suç.

İçeri girip, "çat" diye kapadı kapıyı. Şerife kadın bir zaman durdu, sonra:

— Feride! Kız Feride! diye bağırdı.

Feride, pencereden uzanıp:

— Ne var nine? diye sordu.

— Beni içeri alın kızım. Üşüdüm.

— Olur nine, şimdi.

Güneş batmak üzereydi. Güneşin batarken, arkasında kırmızılık bırakması, ertesi günün iyi olacağını gösterirdi. Feride de öyle geçirdi içinden: "Yarın hava iyi olacak galiba," dedi. Sonra ninesinin o yatalak durumunu düşündü. Güç şeydi el eline bakmak.

"Tanrı yatırmasın!" dedi.

Hartwig

İNANÇ, Remzi

U N U T M A K

Adam, o sesin gelip kendisini bulmasına değin bir yerlerde, ama nerde olduğunu bilmeden oturup duruyordu. Dikdörtgen bir odanın bir köşesinde, örme plâstik bir koltuktaydı. Sanki iradesinin dışında, getirilip buraya oturtulmuş gibi; neyi, niçin beklediğini bilmeden, üstelik öğrenme özgürlüğü elinden alınmış bir durumda bekliyordu.

Adam o sesle birlikte duvarların neden ak badanalı, dümdüz ve boş olduğunu gördü. O sesle birlikte sağ eli sol eline tanış çıktı: İki el birbirini kuvvetle sıktılar. Ayakları, kendisine o âna dek alt olup olmadığını bilemediği, kimselere sormaya çekindiği ayakları birden dikleşiverdiler.

Doktor:

— Geçmiş olsun bayım. Hastanızı görebilirsiniz artık, demişti.

Adam alık alık, yıllardan sonra ilk kez bir insan sesi duymuşçasına bakıyordu doktora.

— Evet, dedi.

Doktor tekrarladı, biraz çekinerek:

— Eşinizi gidip görebilirsiniz. Geçmiş olsun...

Adam uyurgezer gibi doktorun ardından yürüdü. Eşinizi mi demişti doktor? Adam bozmamaya çalıştı. İçiçe iki odadan sonra gelen bir kapının önünde durdu doktor.

— Buyrun, dedi.

Adam odadan içeri girdi. Burası küçük bir ameliyathane idi. Ötede, yatakta yatan kadından önce, köşede uzun masa üzerindeki dergileri, saati, doktorun tıbbiyeyi bitirirken çektirdiği anlaşılan büyük boy resmi gördü. Önce bunları gördüğü için kendi kendisine kızdı, ayıpladı. Koşar adım kadının yanına gitti. Üzerinde göğsünü aşan bir battaniye örtülü kadın, karabasanlı bir rüyadan uyanmak üzere idi sanki. Alnında terler boncuk boncuktu. Zayıf, el kadar esmer yüzü sararmıştı. Büyük bir bozgunun eşiğine kadar getirilip çekilmiş bir hali vardı. Adamı başucunda görünce, biraz da bu anda burada yatmasının asıl sorumlusunu görmüş olmaktan gelen bir kinle, bir zevkle belki, gözlerini araladı. Adamın, alnına uzanan elini dostça tuttu. Adam herşeyi, bütün olan biteni anlamıştı.

— Çok acıdı mı canım? dedi usulca.

Kadın en iyi bildiği, çünkü en yakından gözlediği bir gerçeği, bir duyguyu fısıldadı:

— Pek çok..

Adam birkaç aydan beri ilişki kurduğu bu kadına kendisini bağlıyan duyguyu, yakınlığı aradı içinde. Aradı ve dağlardan ovalara hızla inen eli silâhlı eşkıyalar örneği, bir yerde, diyelim bir çölde yitiverdi. Kadının yüzüne hayli eğilmiş olduğunu, aylardır tâ içinde duyduğu tanış soluktan anladı. Uyandı o an. Söz olsun diye:

— Geçer, dedi. Kurtuldun ya..

Kadın:

— Kurtuldumsa tabii..

Kadın, korkusunun, yani yalanının ortaya çıkacağı kaygısıyla, adamın konuşmasına sıra vermeden devam etti:

— Benim şimdi adım Sevim. Doktora öyle yazdırdım. Sen de kocamsın. Burada olsun öyle duralım. Ya da öyle bilinelim.

— Olur, Sevim'ciğim, dedi adam; nasıl dilersen.

Kadının sağ elini avuçladı. Yavaş yavaş, sıkmadan ovmaya başladı.

Kadın:

— Çok iyi bir adam bu doktor.. Olanca özendi; titredi üstüme.. Şu hastabakıcı da insan kadın.. Bana çok yardım etti.

Adam dalmıştı, duymuyordu son anlatılanları.

Kadın:

— Beni dinlemiyorsun, dedi. Titrek, soluk bir sesle. Belki güçsüz, ve arkasız bir öfkeyle.

Adam kendine geldi.

— Yo.. Yo.. Katiyen.. Seni dinliyorum, hem de dikkatle. Kaç aylıknuş çocuk

Kadın başını duvara çevirdi:

— Birbuçuk aylık..

Adam o anda nerden geldiğini bilemediği bir merakla sordu:

— Kız mı, oğlan mı?..

Kadın adama döndü. İçinde başka itmeler vardı. Konuşmak, çok şey söylemek istiyordu. Şu bir saat içinde verdiği savaşta, vücudundan çekip alınanları anlatmak istiyordu. Adam anlasın diye, en çok bileceği bir örnekten başladı:

— Dolma yapmak için patlıcanların içi nasıl oyulup boşaltılır bilirsin, değil mi? Ama hiçbir zaman patlıcanın içi tam çıkmaz. Oyacakla sonradan dibini kazırlar patlıcanın.

Bu sırada yüzünde beliren bir ürperti kadını sarsıverdi. Yüzünü duvara dönerken seslice, sanki bağırarak:

— Ona ait hiçbir parça kalmamacasına kazıdılar içini.

Adam kadının elini tuttu. Doktor içeri girdiğinde, adam az kalsın elini gürültüyle çekecekti kadının elinden. Şimdiye dek üçüncü bir kişinin önünde elele olsun tutuşmamışlardı. Suçluluk duygusuna yenik düşmemek için, adam, kadının elini farkında olmadan sıktı. Gülümsemeye çalıştı. Doktor olanca şirinliğini takınıp kadına yaklaştı, usulca koltuğunun altından derecesini aldı. Baktı. Yuvarlak yüzünde, içeri girerken getirdiği gülümsemesini sürdürüyordu. Bir adama, bir kadına bakarak:

— Kaygılanacak hiç birşey yok. Birazdan kolkola çıkabileceksiniz. İsterseniz bu gece sinemaya da gidebilirsiniz.

Kadın merakla sordu:

— Doktor bey, ilâç yazmıyacak mısınız?

— Tabii, yazacağım. İlâçları da her ihtimale karşı düzenli olarak alacaksınız. Eski halinize kısa zamanda döncrsiniz.

Doktor çıktı. Dışarda bekliyen bir hastası olmalıydı.

Adam, kadına, o anda en isteksiz, en zorlama bir duyguyla eğildi:

— Bak, eski haline döneceksin yakında. Sapasağlam.. Doktor söyledi.

Kadın, kurtulduğunu sandığı büyük bir günahın eşiğine tekrar getirilmiş gibi başıyla, elleriyle direnmeye başladı:

— Hayır.. Hayır.. Olmaz. Kendimi öldürürüm de, bir daha böyle bir işe katlanamam. O et parçalarını içimden kazırlarken, sandım ki bu toplum, sevişmeye dair bütün haklarımı da, olanaklarımı da çekip aldı benden.

Adam büyük bir üzüntüyle kadının alnına eğildi. Kaçamak öperken, duygululuğunu denetliyen bir uyanıklık, bir dirilik içinde:

— Sevim, dedi, canım benim.

Adamı yıkan da buydu işte. İstiyordu ki, içindeki uyanıklık, dirilik dönüp duygululuğunu hoş görsün. Bağışlasın. Örneğin o anda "Sevim" diyeceğine, kadının asıl adını söyliyebilsin. Duygululuğu alabildiğine çekip götürsün kendisini. Ağlaması, bağırması, kızması, ne yapması gerekiyorsa yapsın. Doktordan başlıyarak bütün topluma gerçeği haykırabilsin. Çok şehir insanı, yani çok *gizli* olmaktan, böylelikle kişiyi kendinden eden, birtakım yerlere bağlamış düzenden kurtulsun. Yoksa belirsiz, adını değiştirmiş çok ilkel bir korku mu kol geziyordu havasında?

Kadın da şaşırmış olmalı, adamın yüzüne garip garip bakıyordu. Bir an, ölüme çok yakın bir yerde, geçici, herhangi bir sevgi, bir acıma adına mıydı? diye geçirdi içinden. Şimdi, nasıl kirli ve kanlı bir çöp tenekesinde parça pörçük du-

ran çocuğu -çocuğu mu?- vücudunun bir kesiminde, yüreğine yakın bir yerde olsaydı, daha mı uzak olacaktı yalnızlıktan ve korkudan? diye düşündü.

Adam, kadının ellerini yeniden avuçlarında topladı. Ve belki de, kadına çok görülmüş, bir annelik duygusuna bir saygı gösterisi olarak tuttu öptü. Kadın hâlâ birşey anlamadan adamın yüzüne bakıyordu.

Biraz sonra hastabakıcı kadın, ardından da doktor girdiler odaya. Doktor, kadına kalkabileceğini söyledi. Doktorla adam, kadının giyinmesi için dışarı çıkarlarken, kadın, adamı çağırdı. Hastabakıcı ortalığı düzeltiyordu. Kadın başucundaki çantasından el çabukluğuyla bir miktar para çıkardı. Adamın eline tutuşturuverdi. Adam bunu aşağı yukarı bekliyordu ama, yine de şaşırdı. Bu denli ağır geleceğini tahmin etmemişti. Eli titredi. Yüreği daha hızlı çarpmaya başladı. Bunca büyük parayı sanki, kadının bir suçunu gizlemek, örtbas etmek için kendisi alıyordu. Çocuğu dünyaya yarımyamalak dünyaya aktarmanın utancını o an daha çok duydu. Parayı aldı ve cebine soktu. Biraz sonra kadın odadan çıkarken, adam da doktora vizite ücretini ödüyordu ve teşekkür ediyordu.

Doktor, kadınla adamın ayrı durduklarını yadırgadı. Pişkince adama seslendi:

— Hanımın koluna girsenize.. Henüz yardıma ihtiyacı var.

Adam kızardığını belli etmemek için kadının kolunu tuttu ve çıktılar.

Sokakta kadın, kimseler görmesin diye adamın kolundan usulca kurtuldu. O anda birşeyler söylemek istiyordu.

— Sanki, dedi, birkaç yıl birden yaşlandım..

Adam herşeye inat, kadının koluna yeniden girerken fısıldadı:

— Unutursun, dedi; annem söylemişti: Kadınların çoğu ilk çocukları ölünce çok unutkan olurlarmış.

İZMİRLİ, Mübeccel

K O K U

Arkadaşı, kitabın 16 ncı sayfasından bir bölümün 3 üncü satırına parmağını basarak: "Oku!" dedi: "Kadının en yüce söz veriş gibi sevilmesi ve kutlanması gerekmektedir. Bu, yerine getirildikten sonra da tutulan bir söz veriştir. Kadının seçilmesi ve YALNIZ BİR TEK yaratık için geçerli olan imi alması, ruh ve vücut arasındaki sözde ayrılığın anlamsızlığını ortaya koymaya yeter. Bu dereceye ulaşıldığında, vücut aşkının ruh aşkıyla tek bir gerçek haline girdiği apaçıktır. İki varlığın birbirini isteyişi, ruhsal ve organsal birliği yaratacak kadar güçlü olmalıdır. Böyle bir birliğin gerçekleşmesi çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Ama biz bu aşkı aramaya lâyıksak, yani böyle bir aşk kavramını kızgınlık yüzünden de olsa kökünden kurutmamışsak, ona karşı duyduğumuz susuzluğa hayatın hiç bir gerçeği engel olamaz." Bu satırları niçin ona gösterdiğini, kelimelerin üzerine hainee basa basa, aynı deyişleri kendisiyle birlikte niçin yüksek sesle tek tek okuduğunu biliyordu arkadaşının. Şakaklarında ince bir ter.. Sessizce gülümsedi kızararak. Hâlâ utanabildiği için de sinirleniyordu üstelik. Okuduklarına bir daha eğilmek isterken, kitabın bir eşinin henüz sayfaları açılmamış bir halde kendi kitaplığında da bulunduğunu hatırladı. Ve aynı şekilde, kelimelerin üzerine basa basa: "Eve gidince tekrar okurum, önemle dururum üzerinde merak etme. Bu konuyu bundan böyle olması gerektiği gibi, yani senin istediğin gibi düşüneceğim," dedi. Sonra susar susmaz, hem de hiç ilgisi olmadığı halde ve anlamsız bir tedirginlik içinde bu kez sabahki yıldız falı aklına geldi: "Kendinizi terkedilmiş gibi yalnız hissediyorsunuz. Halbuki şimdiye kadar ilginin böylesini görmediniz. Aksini iddia ederseniz bu ona gerçekten haksızlık olur." Arkadan da saflığına gülümsedi sessizce. Yoksa, yersiz mi gülümsüyordu? Kitapta okuduklarının yıldız falıyla ilgisi neden olmasındı? Vardı pekâlâ, ve... tedirginliği hiç de bir an sandığı kadar anlamsız değildi. Bu anlamsız olmıyan tedirginliği öylece biraz daha gerilere uzadı, kaydı. Odanın kapıya daha yakın noktasında üç gün önce geçen olayın hâlâ havada kalan, taşlarda gezinen gerçeği üstünde durdu, dondu. Ses hâlâ boşlukta alçalıp yükselir gibi, direnir gibi, buyruk

verir gibi ürperiyordu: "Allahaısmarladık demiyeceğim, çünkü bu bir veda değil, çünkü yine sana döneceğim. Dönmek üzere giderken, kişiliğinde benim gerçek bir değişime girdiğimi düşün. Yani, seni sevdiğime, senin olmak isteğime ve seni düşünemiyeceğin kadar çok istediğime inan. Sessiz, içine kapalı ve kendini gürültüsüz anlatan, öylece söyliyen dünyanı seviyorum senin. Sıcaklığını, yumuşaklığını seviyorum. Şakaklarının ince tüylerinden öpmeyi seviyorum. En güç anlarında ağzının kenarında beliren o hem çaresiz, hem muzip çizgiden öpmeyi seviyorum. Dizlerinin, parmaklarının, çıplak küçük ayaklarının sihirli oynayışlarını, yakınlığımız içindeki çocuksu korkularını, bütün o ürkek telâşlarını ve... en tatlı utanmalarını seviyorum. Sonra sokulgunu sev'yorum ince ve kadın. Nasıl gidiyorsam öyle, belki daha çok senin, seninle daha dolu ve sana özlemle döneceğim. Ama sen bu süre içinde geçecek yaşamını yine de bir başkasıyla bölüşmek istersen özgürsün. Bana yaz sadece, habersiz olmasın, hepsini anlat. Bilmek isterim. Sonra da anlar ve susarım. Yine de kendimi unutturmamak için rahat vermiyeceğim sana. Mektuplarımın bir tekine cevap vermesen bile yazacağım. daima... İyi günler, benim küçük Ayı'm!.. İyi günler.. Küçük Ayı'm iyi günler... iyi günler.. iyi gün... iyi.. gün... iyi.. İyi... Korkunç bir dönüş içinde havada buldu kendini. Demir yuvarlaklar gibi omuz başlarına acıyla batan parmakların yargısında böyle ne kadar döndüğünü unuturken şakakları, yüzü, boynu kıpkırmızı yangın... Kapıya en yakın koltuğa düştü kollarından. Sonra kapının tez elden, ustalıkla ve sessizce kapanışı.. Bileklerinden ne kadar çok akıyordu gözyaşları, ne kadar.. O ince, küçük, inatçı hıçkırık geç saatlere dek zorladı durdu boğazını. Çok sonra acıyan yerlerine bakmayı akıl edip, yakasını açtığında, çukurluğu hâlâ düzelmemiş küçük, kırmızı lekeleri gördü omuz başlarında. Sinirli parmak uçlarının anlatan izleri.. Dudaklarının uzanabildiği yerlere kadar eğilip, her birini teker teker, ıslak kirpiklerini değdire değdire öptü. Kaybolmalarından, her geçen günle renklerinin kahverengiye, kirli sarıya, beyaza, yokluğa dönmelerinden korkarak.. İyice örttü giysisinin yaka ve kollarını, saklanır gibi. Ve bu arada kumaşa sinmiş güçlü, harikulâde erkek kokusunu duydu. Sıcak havada sımsıkı göğsüne bastırır, orada soluğunu keser gibi nefes aldırmadan sıkarken ince ince sızan teri geçmiş olmalıydı üstüne. Bir daha geri dönünceye kadar bu giysiyi yıkayamıyacağını anladı. Evet.. bütün ayrılıklar gibi bir ayrılık, bütün gitmeler gibi bir gidişti işte. Bütün o gösteriler, sözler, vaitler, istekler, cömert sıcaklıklar da her ayrılık ânının kimbilir kaç milyon kez, birkaç ilmekle bir halkaya rastgele tutturulan bağlantı eylemiydi. İnsan sahiden düğüm atıp

etmadığını farketmiyordu bile sonradan. Ekseriya o kadar kolay oluyordu çözülmeler çünkü. Ama yine de tam o noktada ve o sürenin henüz esintili, hüzün dolu heyecanı içinde her şey o kadar anlamlı ve kutsaldı ki.. Sonradan böyle olmıyacağını bile bile, hattâ ilk ihanetin kendinden geleceğini bile bile, kişi yine de o ânın güzelliğine sonsuz bir mutluluk umudu gibi ilk ve son defa sarılmak istiyordu. Kendi hikâyesindeki gitmenin acısı da bu hissi bu türlü yaşıyan ve duyan başkalarınınkinden farklı olmamalıydı, kat'iyen. Kendine ait olanı, kendi yaşadığını özge sanmak kadar budala bir sanı yoktu dünyada çünkü. Ancak bu kez, geriye yalnızca bu olaya özge bir ayırım, özge anlamda bir değişmin düşünce ve gerçek tortusu kalıyordu ki, mühim olan ve onu düşündüren sadece buydu, sadece..

Olaylar içinde işlerin ne aralık bu denli sarpa sardığını Tanrı bilir. Kısa ve garip arkadaşlıkları süresince kadın birçok kereler çekip gitmeyi istediği halde, davranışları onun korkulu erkek gücüne çarpıp ezilmişti. Her seferinde bir kadının nasıl istenip alınacağını, bazı hallerde hattâ nasıl zor kullanılabileceğini ve en duygulu, tehlikeli anlarda zor kullanmanın nasıl bir büyük ihtiyaç halinde belirip, adale zorunun kendisine ulu bir mutluluk gibi nasıl uzatıldığını görüyordu. Direndiği yerde bileği bükülerek götürülmek... Bilekleri ne kadar da çok acıyordu ama, hiç dinmiyeceğini sandığı korkunç öfkeleri, kırgınlıkları, daha güçlü bir öfkenin kesin ve ilkel yargılarında damla damla eriyor korku oluyor, gözyaşı ve mutluluk oluyordu. Yoksa çoktan biterdi her şey. Gitmek istemi, apacı bir kaçış özleminden ve gelecek korkusundan başka bir şey değildi çünkü gerçekte. Dengesiz, tutarsız bir ilişkinin, sonu belirsiz bir mutluluğun yarınını bekliyen geceden korunma çırpınışı.. Ama her seferinde o kaçış öylece, o kapsama duvarında yitip gitti işte. Şimdi de ağlıyordu arasıra. Sevgi miydi boşluğundaki, acılığındaki o isimsiz tad? Kat'iyen emin değildi. Hattâ bekliyeceğini de bilmiyordu. Hâlâ mektuplarına cevap vermeme kararı... Ya da birkaç satırla ve bir sevdiğinin deyimiyle: "İnsan hayatını kaplıyan öyle hâtıralar vardır ki, onları tekrar yaşamak hayâl etmekten güzel olamaz..." Onun için burada hepsi bitecek diye yazmak istiyordu. Yine de yaşamın bu yüzünde ömrüne ilk giren heyecanlarda ondan ayrı geçecek bir beraberliği şimdilik düşünemiyor, o tanrısal cins özelliği, en doğal yönüyle şimdi sadece onu istiyordu sıhhatli bir kadın olarak. İlk kez ondan alıp yaşadığı ve neden sonra farkına vardığı, tanıyabildiği güzelliklerle.. Kuraldı bu.

Oysa bir de gerçek adanmışlığı vardı dün gibi yakın bir

zamanda. Yıllarca özlemini taşıdığı bir başkası.. Değer verdiği, yaşamında kesin yeri olan ,ya da öyle olduğuna inanmak isteğinde belki uzun süre inandığı kişi. Yeminler, onur sözleri, vaitler, gözyaşları, okul sıralarının heyecanları... Şiir, aşk ve ıstırap dolu bir serüven.. Sonsuz bir duygusal dökülüş ve harcanış içinde.. Bu hikâyede de önce hepsi de çok güzeldi tabii. Bütün o hayâl ve renk dolu gösteriler, o hiç büyümeyen, hep onaltı yaşın lirizmini taşıyan yönüne seslenip durduğu için, bulutlarda gezmişti çok uzun bir süre. Belki başkalarının duygusuzluk, ya da aşırı saflık diyeceği kadar korkunç uzun süre, yıllarca.. Sonra bir gün bir türlü gün ışığına çıkamıyan o heyecan dolu özlemleri, ruhun o en hareketli köşesine uzun süren bir hastalık gibi sıkıntı değil ama, ağırlık vermeye başladı durup dururken. Hiç büyümeyen onaltı yaş kimliği hakkını doyunca ve dolunca yaşayıp çekilirken, hiç bir zaman çocuk ve genç kız olmadan hayatı birdenbire tanıyan kişi yönü kendine ait olanı beklemiye, sonra da istemiye kalktı doğal olarak... Boşluk..... Hayatımıza her nasılsa karışmış üçüncü kişilere yasaların buyruğunda tutsağızdır bazen. İşte öyle bir başkası... Bir kadın... Bir üçüncü şahıs bu adama ait. Kendisinden çok çok zaman önce başlanmış bitmiş bir hikâye. Ak sayfalar üzerinde kuyruklu imzalarla.. Akça pakça taze de pekâlâ. Duru beyaz bir ten. Simsiyah keman gibi, kalem gibi, yay gibi (azıcık rastıklı gibi sadece) kaşlar. Gerçek anlamında siyah gözlerin güzeli. Boybos yerinde, bir hayli kalın olmakla beraber.. Tatlı, terbiyeli, hamarat, hanım hanımcık ev kızı. Ve... ehlinâmus.. Makyajı, dekolte giysileri ve er kişilerle en doğal söyleşileri hafiflik sayan cinsten... Eh, daha ne istenir?.. Beriki estetikten kurulu bir düzene, bir duygu, bir düşünce. bir heyecan, bir gök ve bir tanrı dünyasına seslenecek. Bütün bu yücelik ondan gelecek. Ona verilenlerin de ondan alınanlara benziyeceği gibi. Sonra da simsiyah gecelerin güzelliğinde ondan istenemiyecek ve ona verilemiyecek olan bir tek şey kanunların tanımış olduğu ile, Tanrının insana ilk önce sunduğu en mutlu hak olarak yaşanacak. Evet.. Tanrının sunduğu ve insanların ayıplamıyacağı gibi, varoluş özgürlüğü içinde.. İlk elmadan kalan lezzetle.. Tabii hayâl de, şiir de, düşünce de suskun ve doygun bir bedende daha bir anlam kazanır, malûm ya...

Bir gün bürümcük duygularının raksında, renk, şiir, musikî dolu gezegenlerin ötesinde, kendisinin de yaprak gibi, bulut gibi, hayâl gibi bir güzellikten ibaret olmadığını anladı kadın. Salt şiirin, duygunun, düşüncenin, ülkünün kadını olamıyacağını anlayıverdi. Bütün bunların hepsi ile birlikte sımsıcak bir gerçeğe ait olduğunu bildi aynı zamanda. Belki,

hattâ kimsenin olmadığı, olamıyacağı kadar.. Gençti. İnce, minyon fiziğinin dış tesirlere dayanıksız görünen yapımı ötesinde en ulu heyecanların kaynağı gibi şaşılacak kadar sıhhatli bir kuruluşu vardı. Sevdiği adamı özge bir biçimde ve dayanılamıyacak kadar özlediğini duydu sonunda bir gün. Daha sonraki günlerde de aylarca, yıllarca hep arttı bu özlem. Ama saygıdan mı, çekingenlikten mi, bir yetiştiriliş sakatlığı, bir yaradılış eksikliği mi, neden olduğu bilinmez (belki de zaman zaman duyarlı bir sevgili kaprisiyle) erkek aynı derecede güçlü olduğu sezilen arzularını daima şiirsel ezgiler, ılık dost söyleşileri, romantik yazışmalar ardında sürdüren ve ilk büyük aşkına aynı bağlılıkla tutsak, liseli öğrenci kalmakta devam ediyordu. Sinir bozucu bir sabır ve nezaketle.. Şaşkınlık geldi tabiî. Ardından yersiz alınganlıklar, düşkırıklığı.. Sonra bir yorgunluk yavaş yavaş ve bezginlik.. Daha sonra toparlanma ve çekiliş devresi.. Nihayet ince ince, ufak ufak, sessiz, küçük kopmalar, çözülmeler, uzaklaşmalar...

Tam bu noktada kadının hayali ve istekleri bir belli soruna gelip dayanıyor ve orada o cinsel hikâyede öylece en ilkel düş olarak son buluyor değildi, kat'iyen. Hattâ seks konusu onun için en reel devrelerde bile daima sır dolu bir evren olarak kalmış ve ona daima da sebepsiz (belki sebepli) ürküntüler vermişti. İlk uğradığı o kutsal değişim içinde bile bedenî bir yakınlık değil ve fakat çok daha başka birtakım sürprizler, uygunluklar arıyordu. Kader birliğini ettiğimiz, adandığımız kimselerle bir başka türlü ve başkalarıyle olduğundan apayrı biçimde mutlu bir alış-verişimiz vardır. Anlatılamaz bu. Yaşanır sadece ve kendi kendine olur. Olamıyor, yürümüyorsa eğer, beraberliğin anlamındaki yetersizliği, ya da kişilerdeki o güzellikle ilgili eksikliği kabul etmek gerekir. İşte böylece kabul etti kadın... Arkadan neler geleceğini bile bile de gitti. Adanmışlığa ihanetle, sabırsızlıkla, isyanla, hafiflikle ve belki günahlarla suçlanacaktı. Ama her kadın gibi beğenilme ve bilinçle istenme hakkının kendinde kalmasını istiyordu artık. Yıllar yılı kurtlarla, böceklerle dolu çevresinde gelen gerçekten günah kokulu soluklara, yalan, ya da gerçek en istemli ve içtenli dileklere o kadar direnebilmiş, o kadar uzun süre onun kalmayı bilmişti ki, şimdi onun tarafından ve hâlâ öyle birtakım marazi gösterilerle, eksik, yarım, gölge çıkışlarla arzu edildiğini hissetmekten kurtulmak istiyordu. Bir öpüş tiksinti verebilirdi bazen kişilere ve arzulanmazdı daima ama, kudretli bir erkek avucunun elinizi tekelci bir anlayışla ve yalnız seven bir erkeğin eli gibi kavramasını beklerdiniz, sık sık. Aynı ellerin aşk ve ar-

zu ile ten üzerinde gezinmesi daima hayâl edilen bir şey değildir ama, kudretli bir göğüste bir şeylere inanarak bir saniye dinlenmeyi özlemle beklerdiniz. Duyulan sıcaklığın bir an yalnızca şefkat ve güven akımını taşıması şarttır. Sonra sık sık da bir itiraf bekler kadınlar. Evet.. kadınlar işte böyle onu daima yerli yersiz, vakitli vakitsiz duymak isterler. Hem de bu söylenen şeyin sıhhatinden hiç de emin olmadıkları halde... Nasılsa budala değildir kadınlar. O şey'in her zaman doğru olamıyacağını pekâlâ bilirler. Ama en ciddî ve gerçek ilgiler gösteriden yoksun oldukları zaman, gerektiği şekilde verilmedikleri, belirtilmedikleri takdirde harcanmıya ve anlaşılmamıya mahkûmdurlar.

★

Bütün bunları kadın günlerce düşündü. Haksız olup olmadığını, suçlu olup olamıyacağını, erginliğinde bir noktanın eksik kalıp kalmadığını pek çok düşündü. Aynı şeyi adam yapmıyordu, yapmıyacaktı belki de. Yani, bir başkasına gitmiyecekti. Ama gereksinmesi de yoktu ki zaten. Bu konuda iyi kötü belli bir düzeni, rahatlığı ve beraberliği vardı. Yani yaşamını birisiyle sürdürebiliyordu ne olursa olsun. Oysa, kendisi yalnızdı, gençti, insandı. Buna rağmen, uzun süre kuşkudan, suçluluk tedirginliğinden kurtulamadı. Sonra bir gün yaşının dilekleri ile doğa kuralları ve ölçülerinde hep doğruyu gösteren o şaşmaz ibre yapılacak olan en doğru şeyi gösterdi ona. Var oluşunu özünden kavrayabilen ve nasıl sürdürebileceğini iyi bilen bir çağrıya böylece uydu gitti.

Dönecek olanın gelişini bekleyip beklemiyeceğini hâlâ bilmiyordu. Gözyaşları anlamlıydı sadece. Giysisine sinen terli soluğun dağılmaması için telâşla eve koşup sandığında bir bohça aradığı günü düşündü. Ve ellerini kumaşın üzerinden acıyan yerlerine usulca değdirişini tekrar hatırladı. Özenle kendisini dinlemiye zorlıyan bir şey var gibiydi kendinde. Büyüyen özlem belki. Ve şimdiden.. Ve daha iki günde. Eve dönüp, kütüphaneden sayfaları açılmamış kitabı çekmeden önce, sandığı açıp bohçanın katları arasına hapsedilmiş ve kimbilir belki de hâlâ nemi üstünde o garip kokuya delice eğilmek geçti içinden, delice. Üstelik gelişine daha aylar var. Önemli değil tabii. Aylar nasıl olsa geçer. Bir yerde zaman en kolay savdığınız geçit. Doğruldu, "Bu güzel işte!" diye gülümsedi. Gitmeyi becerdiğine ve seçmeyi öğrenebildiğine seviniyordu.

NAZİF, Umran

E L E L E

İyi hatırlıyorum... Onunla, körfezdeki bu ufacıcık balıkçı köyüne geldiğimizin üçüncü günüydü. Bu üç günü tam düşündüğümüz gibi kocaman bir şehrin gürültülerinden çok uzaktaki, hemen hemen kırk, elli evlik bu küçük köyde geçirmiştik. Hem de nasıl?.. Sürekli yağan yağmur yüzünden kapandığımız bir odada ve bir an birbirimizden ayrılmaksızın.. Fakat üç gün sonra, sabahın erken saatlerinde görünen güneşle beraber bütün köy halkı iskeleye dökülmüştü. Nasıl oldu bilmiyorum şimdi, biz de onların arasındaydık. Sevgilim o her zamanki tatlı gülüşüyle:

"Bak, diyordu, köylüler karşıyakaya, pazara gidiyorlar.. İster misin, biz de onlarla karşıya geçelim?.."

Her zamanki gibi, bir an düşünmeksizin sorusunu cevapladım.

— Memnuniyetle.

Kış tarafı, soğan çuvalları ile dolu motora atladığımız zaman, motor hemen hemen dolmuş gibiydi. Güneş, köyün eteklerine sığındığı tepenin üstündeki gri renkli bulutların arasından büsbütün sıyrılmış, körfezi yaldızlamağa başlamıştı. Kıyı, tahta iskele, eski evler ve yamaçtaki küçük bahçeler günlerce yağan yağmurla tertemiz yıkanmış gibiydiler..

İki yabancının aralarına katıldığını gören köylüler, kıçın kıçın birbirlerini iterek bizlere rahatça oturabileceğimiz kadar yer açmışlardı. Hem onun yanında, hem de benim yanımda daha ikişer kişinin kolayca oturabilecekleri kadar yer vardı. Oysa onlar omuz omuza, bacak bacağa idiler. Az ilerideki çopur yüzlü, masmavi gözlü kıranta birisine:

— Neye öyle sıkıştınız? Beri gel, dedim.

Sırıtarak:

— Aah.. dedi, şimcik kaymakamla tapucu geleceklermiş. Bugün Yıldız köyde keşif varmış, dedi..

Şimdi demesinin ardından tam bir saat geçmişti. Fakat hâlâ ne gelen vardı, ne de giden..

Motorcunun bile sabrı tükenmişe benziyordu. Gözleri körfezi gâh yıldızlıyan ve gâh gri bulutların ardına saklanan güneşte olduğu halde iskele üzerinde bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor ve bir şeyler mırıldanıyordu. Besbelli dua etmiyor, küf-

rediyordu. Herkes derin bir tevekkül ve düşünce içerisindeydi. Ben de öyle.. Beklerken beklerken beklemeğe de alışıvermiştim. Şimdi sevgilimi ve sevgimizi düşünmeğe başlamıştım. Şu beş günlük tatili, aylarca beklemiştik. Tatilden bir gün önce, şehirden ayrılıp o kocaman şehrin gürültülerinden çok uzaktaki bu balıkçı köyüne gelecektik. Ve beş gün beş geceyi, önceden ayırttığımız bu küçük köy evinin koya kuş bakışı bakan ufacıcık bir odasında başbaşa geçirecektik. Halbuki bugün gelişimizin henüz üçüncü günü idi. Neden kendimizi sokağa, ve birkaç gün evvel kendilerinden kaçtığınız insanlar arasına atmıştık? Şu yalancı güneş, kıyıda uçuşan beyaz kuşlar, bir motor sesi, koşuşan insanlar; ikimizi de bir anda kendilerine çekivermiştiler.. Çarçabuk bir usanç duymuştum içimde. Yalnız kaldığım çoğu zamanlarda düşündüğüm bir gerçek, kafamı dolduruyordu. Hayır, ben kendimden çok genç olan bu kadını da sevememiştim. İnsanları bu kadar çok ve candan seven ben, gereği kadar eğilemiyordum onun üzerine.. O da yanılıyordu. O da beni sevmiyordu.. Sevemezdi de.. Aramızda birleşmenin hasret ve zevkinden başka birşey yoktu muhakkak..

Gözgöze gelince gülümsedik. Besbelli o da bu konu üzerinde için için bir şeyler düşünüyor olmalıydı. Biraz soğuk ellerini avuçlarken:

— Sevgilim! diye mırıldandım.

Gür kirpiklerini, bal rengi gözlerinin üzerine kaparken:

— Canım! diye cevap verdi.

Her taraf yosun, çimen kokusuyla doluydu. Ufak dalgacıklar motorun şurasında burasında çırpınıyordu. Ve güneş az evvel çıktığı gri bulutun altına girmek üzereydi.

— Deli olmak içten değil!

Böyle söyleyen motorcuya sordum:

— Ne var? Ne oluyor?

"Bırak Allahasen!" der gibi başını salladı. Ben üsteleyince de:

— Nedeni var mı? dedi. Burası köy yeri. Köylü bir an evvel pazara ulaşmak ister. Kazadan kaymakamla memurlar gelecekmiş. En azından ikibuçuk saat çeker karşı kıyı.. Hava desen eli kulağında..

— Bundan güzel hava olur mu? Her taraf pırıl pırıl..

Cevap vermeden bastı gitti. Sonra da av görmüş bir avcı gibi seyirtmeğe başladı. Cumhuriyet alanında bir cip durmuş, içinden birkaç kişi inmişti. Motorcu o tarafa koşuyordu. Demek ki beklenenler nihayet gelmişlerdi..

Onbeş dakika sonra Morburun açıklarındaydık..

İki yıllık Amerika stajından üç ay önce dönmüş olan genç

kaymakam, boynunda taşıdığı zarif dürbünüyle Morburun ötelerine doğru bakarken:

— Tapucu, diyordu, yeni kurduğumuz kooperatifin arsaları şunlar değil mi?

Sakakları kızıl -âdi boya ile boyandığı hiç su götürmeyen- renkli ve seyrek saçlarla örtülü, iri burun üzerindeki ince kırmızı çizgilerin akşamcı olduğunda şüphe bırakmıyan, göbekli, orta yaşlı muhatabı:

— Evet beyim, onlar, diyordu. Onlar.. Bütün ömürlerince sizlere dua edecekler. Şu emekli sandığı kanunu tadili Mart'a kadar çıkarsa ve müsaadeniz olursa ben de atacağım kapağı kooperatife. Sayenizde çoluk çocuk âhır ömrümüzü..

— Estağfurullah.. Neden benim sayemde olsun? Bütün dünya kooperatif çalışmaya doğru gidiyor, fikir benim değil.. Yetkim olsa, kasabayı bile Morburuna doğru indiririm.

— Ne kadar yerinde bir iş olur, beyefendi..

Karşı ve yan sıralarda oturan köylüler, ellerini dizlerinin üzerine koymuşlar, başları göğüslerine doğru düşmüş, kulakları beylerin olduğu tarafta sessizce, çıt çıkartmadan oturdukları yerde oturuyorlardı. İki köylü kadın biraz yan dönmüşler gûya çok uzakları seyrediyorlardı. Motorcu seren direğinin altında ve ayakta duruyordu. Güler bir hali vardı. Dümendeki gemici, motor dalgalar üzerinde kalkıp indikçe, o da bir aşağı bir yukarı inip çıkıyor. Çökük gözlerini hiç ayırmadan havadaki bulutların üzerinde dolaştırıyordu. Birden kuzeyden kuvvetli bir yel esti. Hepimiz düşmemek için tutunacak bir yer aradık. Sevgilim koluma yapışmıştı. Ben de düşmesin diye onu kucaklamıştım. Kaymakam bey:

— Ne oluyoruz? diye seslendi.

Kaptan:

— Hava patlıyor bey! dedi.

Sonra da endişeli, endişeli mırıldandı:

— Havanın halini zaten beğenmemiştim..

Kuvvetli esen ikinci bir rüzgâr ve onun sürüklediği büyük bir dalga, motorumuzu tekrar altüst etmiş ve motorcunun sözünü ağzına tıkamıştı.

Şimdi ben, onunla tanıştığım ilk günü düşünüyordum. Tıpkı, ölümle kucaklaşan bir insanoğlunun, geçmiş bütün anılarını beyaz perdeden bir anda seyredişi gibi... Ama bunun böyle olduğu nereden belliydi Sanki bizim, zaman zaman karşısındakilerini gözlüğünün üstünden izleyen, koca göbekli, pos bıyıklı adlî tıb hocası birkaç defa ölümle mi karşılaşmıştı? Bütün bunlar lâftı.. Peki lâftı da şu anda ben neden geçmiş günleri, bütün anıları beraberce ve sıra ile sinemada görür gibi oluyordum?..

Büyük bir parktaydık.. Ben bir dergi okuyordum. Nilüferlerin üstünü örttüğü bir havuzun başında.. O ise, hemen karşımdaki kanapede oturuyordu. Yine böyle bir gündü. Günlerce şehre yağan yağmurlardan sonra, ılık ve tatlı bir güneş her tarafı baştan başa kaplamıştı. İnsanoğulları hayat işte budur, diye günlerdir kapandıkları evlerden dışarı fırlamışlardı. Besbelli o da, ben de onlar gibi, diğer kişiler gibi düşünmüş ve hayatı yakalamak, onu teneffüs etmek, yaşadığını bir kere daha anlıyabilmek üzere; parka, sokaklara dökülmüştük. Üzgün bir hali vardı. Hayata küsmüş gibiydi. Ben de öyle değil miydim? Ben de üzgün, hayata küsmüş bir adam değil miydim? Dergiden tercüme bir hikâye okuyordum. Onlar da bizlere benziyen kişiler diye düşünüyordum. Ve yine düşünüyordum ki, şu karşımdaki kanapedeki kadınla madem ki birleştiğimiz bunca noktalar vardır, şu halde... Aramızdaki bir dostluk bizi hayata karşı savaşta daha kuvvetli kılacaktır. Muhakkak ki bu böyle..

Yan tarafımızdaki yoldan bir otobüs geçiyordu. Pencerelerine, kapılarına kadar insanlarla dolu bir taşıttı bu. İnsanoğulları kendilerini bahara kaptırmışa benziyorlardı.. Gülümseyen yüzler ardarda sıralanmıştı sanki. Şimdi o da gülümsüyordu.. Kitabından başını kaldırmış, gülümsüyordu. Her zamanki gibi, bal renkli gözlerinin içine kadar... Ben de gülüyordum.. Mutlulukla.. Umutla...

O gün tanışmış ve o gün bugündür arkadaş olmuştuk. Naz yapmaktan hoşlanmıyan bir kadındı. Daha o günü biraz da pervasızca benim olmuştu. Akşama kadar şehri dolaşmış ve akşamleyin birçoklarına yaptığım teklifi, ona da yapmıştım. "Bizim evin oraya geldik.. Eve uğrayıp bir şeyler içer miyiz?" Düşünmeden ve bekletmeden, "Olur.. İyi olur..." diye cevaplamıştı sorumu. Rolünü iyi bilen bir artist gibiydi. Yatak odamda alnını dayadığı camdan hem dışarıyı seyrediyor, hem de birşeyler içiyordu. Bir anda sıkılmış gibi ceketini çıkarıp bir tarafa fırlattıktan sonra, koltuğa boylu boyunca uzanıvermişti.. Ben yanına gelince de yer açmış, kendine doğru çekmişti. İnsanoğlunu bilen bir hali vardı. O geceyi beraberce geçirmeye hazırlanıyordum ki, gitmeğe kalkmıştı, ve nedenini, niçinini sormağa vakit bırakmadan, "Dünden haberim olsaydı, ona göre evden çıkardım.. Bugün için hiç böyle birşey düşünmüyordum. Hem bu akşamlık bu kadarı kâfi. Evde çocuk bekliyor." diyordu. Bu açık sözleri karşısında direnememiştim. Sokağa çıkarken bembeyaz dişlerini meydana koyan o güzel gülümseyişiyle ilâve etmişti: 'Pazar günü için vaktin olursa, şu numaraya bir gün evvel lûtfen telefon et!"

Kuzeyden gelen üçüncü yel, çok daha kuvvetli oldu. O ka-

dar ki, önceden aşağılı yukarılı ikiye bölünmüş motor yolcuları nasıl oldu bilmem, hepsi bir çizgi, bir boy üzerinde toplanıverdiler. İşin şakası yoktu. Ve şimdi büyüklü küçüklü, köylü kentli herkes eleleydi. Düşüncelerimden âniden sıyrılarak bir dördüncü rüzgârla alabora olabileceğimizi ve o zaman ne yapacağımızı tasarlamağa koyuldum. Önde, tahta kapıları açılmış dolapta beyaz bir simit görünüyordu. Kıravatımın boynumu sıktığını düşünerek onu bir parça gevşettim ve göz ucuyla oraya, tahta kapıları aralanmış dolaptaki simite bakan var mı diye etrafı izlemeğe başladım. Sevgilimin gözleri de oradaydı. Kulağıma yavaşça fısıldıyordu:

— İyi yüzmek bilir misin?

— ...

— Sana söylüyorum Nejat! Yüzmek bilir misin?

Ben, iyi yüzmek bilirdim.. Fakat, dudaklarımdan:

— Pek iyi bilmem, sevgilim. Kelimeleri dökülüvermişti.

Bir köylü, iri boylu, iri cüsseli bir adam olduğu yerde ayağa kalkmış, haykırıyordu:

— Korkmayın komşular.. Teknenin dengesini bozmayın.. Allah deyin.. Allah diyen yanılmaz!..

Kaptan ise:

— Rotayı körfeze çevirdim. Kısa yoldan girmek istiyorum. Sabırlı ve metin olun! Şimdi burnu dönünce hepsi geçecek.. diye haykırıyordu.

Bir aralık, nasıl oldu bilmiyorum, oturduğum yerden biraz ön tarafa kaydım, ve sağ ayağımın ucuyla dolabın ardına kadar açılmış tahta kapılarını kapadım. Kararım kesindi. Motorumuz alabura olursa. şimdi bir altın hazinesi gibi ayaklarımın ucunda olan simidi alıp kendimi denize fırlatacaktım.. Zaten körfez hemen karşımızdaydı.. Oraya sağ salim varabilirdim.

— Buraya bak kaptan! Ali Reis!..

— Buyur, kaymakam bey?..

— Motorda kaç tane tahlisiye simidi var?

— Anlamadım?..

— Kaç tane simit var?.. Lâstik.. Lâstik?..

— .

— Duymuyor musun kuzum? Sana soruyorum!.

— Soğan motoru bu..

—

Motorcu daha sert bir sesle ilâve etti:

— Yolcu motoru değil dedik a.. Hem bu kadar insanı balmumu ile çağırmadık..

Küçük motorumuzda artık her şeyin, herkesin bir sıraya geldiği anlaşılıyordu. Her ağızdan bir lâf çıkıyor, hemen her-

kes bir an, bir saniye sonra kucağına düşeceği ölümle nasıl savaşacağından başka bir şey düşünmüyordu.. Yalnız iki kişi.. Karşı kıyıları seyretmek için yan dönmüş oturan iki köylü kadın birer heykel gibi kımıldamaksızın oldukları yerde oturuyorlar, ve mütemadiyen bir şeyler okuyup aşağı yukarı üflüyorlardı.

Fakat nasıl oldu bilinmez, tıpkı günlerce süren yağmurlardan sonra, birdenbire açılan hava gibi motorumuz etrafa ölüm korkusu saçan o fırtınalı denizden, kıyılarında karıncaların su içtiği körfeze dalıverdi. Şimdi fırtına, dalgalar ve ölüm birden arkamızda ve uzaklarda kalıvermişti. Burası hemen yüz metre ilerisinde boydan boya kumsalı bulunan ufacıcık bir körfezdi. Ve motorumuz bu bir yağ tabakası kadar düzgün bir su parçası üzerinde âdeta kayıyordu. Kıyıya, kumsala bindirerek yanaştık.

Motorcu kasketini çıkarıp eliyle yer yer çizgilerle dolu buruşuk yüzünü sıvazlarken:

— Şükür Tanrıya! diye mırıldandı.

Ve sonra da kaymakama doğru dönüp:

— Tanrı canlarımızı bağışladı beyim.. dedi.

Kaymakam cevap vermeden, karıştığı kalabalığın arasından sıyrılarak öbür tarafa, başa doğru yürüdü. Zarif dürbününü tutarak kumsala atladı. Arkasından tapucu ve diğer iki memur aynı şeyi yaptılar. Bu sırada pazarcılar karşılıklı sıra olmuşlar, hükûmet adamlarına yol açmışlardı. Şimdi de bu aralıktan bizlerin geçmesini bekliyorlardı. Ben yerimden kalktım. Ve bir anda kumsala atlayıp ellerimi sevgilime uzattım. Onu da kucaklıyarak aşağı aldıktan sonra, olmuş armutların ağaçların dibine dökülmesi gibi, motorda kalanlar sepetlerini, çuvallarını kıyıya fırlatıp birer ikişer aşağı atlamağa başladılar. Motor tamamen boşalmıştı şimdi.. Kaymakam ve memurlar üç-beş adımı ilerimizden gidiyorlardı. Fakat birdenbire durdular. Ve kaymakam geri dönüp sert bir sesle haykırdı:

— Motorcu, Ali Reis!..

Çatlak ve ürkek bir ses cevap verdi:

— Buyur, beyim?.. Emret kaymakam beyim!..

— Dönüşte, yarın sabah hükûmet konağında gelip beni göreceksin, anladın mı?

— Anladım.. Başüstüne efendim..

Kaymakam, o zarif dürbününü boynundan çıkarıp kutusuna yerleştirmesi için yanındakilere uzatırken:

— Para.. Paradan başka bir şey düşünmezler.. Soğan motoru imiş.. Bu memlekette demek insanların soğan kadar da kıymeti yok. Hele yarın hükümete bir gelsin, diye mırıldandı.

Bu sırada ben de sevgilime motor alabura olsaydı tahta kapıları ardına kadar açık dolaptaki simidi ve kendisini kaptığım gibi denize atlıyacağımı, pek iyi yüzme bilmesem de nasıl olsa onu bu kıyıya kadar sürükliyebileceğimi ve bizleri ancak ölümün birbirimizden ayırabileceğini yemin ederek anlatıyordum. Ve o, bal rengi gözlerinin içine kadar geniş bir gülümseme ile fütursuzca gülüyordu..

Köylüler ise, bir sıra halinde, pazar yerine çıkan karşı yokuşu, gri bulutlardan sıyrılıp her tarafı tekrar ısıtmağa başlamış yaz güneşi altında âdeta koşarcasına tırmanıyorlardı..

Halis Biçer

ÖKTEM, Yalçın

SAYGI DEĞER KİŞİ

Saygıdeğer kişilerin ziyaretine gitmeden her zaman yaptığı gibi, hazırlığını yapmıştı. Elbisesinin bütün düğmeleri yerindeydi, hem de kumaşın renginde ipliklerle dikilmiş olarak. Ayakkabılarında âşık bir güvercin kanatlarını görebilirdi. Duruşu bile değişikti. Pazar sabahları sırtı bükük, kulakları düşmüş şehri bölen suyun kıyısında dolaşırken, köpeksi gözleri olurdu, insan küçüğü anlamında çocuk denilen keskin dişli, akbaba sesli yaratıklara dil öğreten dadılara bakan köpeksi gözleri. O gözleri göremezdiniz, saygılı gözleri vardı şimdi. Son bir aynada seyretti kendini, herşeyin olması gerektiğince olduğunu görünce öksürdü ve odasından çıktı.

Ev sahibi kadın, daha uyuyordu, evin içi uyku kokuyordu, erkekli dişili uyku kokusu, ışık girene kadar bu koku olurdu evde, hele ev sahibinin dostu da geceyi kadının geniş ve yumuşak koynunda geçirmişse. Merdivenler karanlıktı, onaltı yıldır inip-çıka alışmış ayakları onu aşağı indirdiler. Apartıman kiracılarına gelmiş gazetelerden dünyada olup bitenleri öğrendi, yıldız falına baktı, dört ayrı gazetede dört ayrı fal vardı, en işine gelen karışımı yaptı. Sağlık durumu: İyi, daha da iyi olacak, mali durum: Düzelecek, his cephesi: Sevinecek, bir yenilik sizi bekliyor. Kapıcının kedisi sokak kapısının önünde güneşleniyordu, kedinin suratı kapıcınınkinin eşiydi, etrafına bakıp kediye bir tekme savurdu, kedi sahibiyle olan benzerliğini bilemediğinden bu tekmeyi adamla arasından geçen kişisel bir olaya yordu, rahatsız edilmeden güneşlenip düşünebileceği bir köşeye kaçtı. Adam onaltı yıldır her sabah selâmladığı yabancı yüzlere selâm vererek tramvay durağına geldi. Kendini gayet iyi hissediyordu. Bugünkü konuşma onun için bir dönüm noktası, bir kurtuluş, bir kalkınmaydı. Öyle saygıdeğer bir kişi, kendine zamanından ayırmıştı, onca değerli zamanından. Beklediği saati defterine yazmıştı. Buna rağmen, kendini böylesine korkusuz, heyecansız hissetmesi güzeldi, güveni bir kat daha arttı kendine. Dünden beri herşey istediği gibi oluyordu zaten. Ev sahibi kadın odasına çiçek koymuştu. Apteshane penceresinden, konuşan iki hizmetçi kızı dinlemişti. Kızlar her gece yattıkları hizmetçi odalarının penceresinden olanı biteni, hanımların pa-

saklılığını, bakkal çıraklariyle aşklarını anlatırlardı. Dün gece biri ötekine bacaklarının güzelliğini övmüş, öteki inanmayınca da pencereden bacağını göstermişti, kızın beyaz en beyazından bacakları vardı -bir bacağını görmüştü ama öbürünün de öyle olacağını uzun yıllar yaşamış bir erkek olarak kestirebilirdi- bütün gece bacakla, beyaz bir bacakla uyumuştu.

Tramvay kalabalık değildi, aşağı-yukarı her sabahki adamlar, kadınlar, okul çocukları. Söze nasıl başlamalıydı? Hayatının hikâyesini anlatsa.. çok uzun sürerdi, hem kendisi de pek öyle birşeyler hatırlamıyordu anlatacak. Başarılarından, yaptıklarından konuşsaydı, pek damdan düşer gibi olurdu. Düşünmekle olacak iş değildi, oluruna bırakacaktı, kelimeler kendiliklerinden gelirdi herhalde. Sıkışınca. İş gözlerin'n içine bakabilmekti adamın. Önemli kişilerin gözlerine bakabilmekti Onu yapabilirse, yapacaktı da. Tramvaydan bir durak önce indi, yürürse daha da açılacaktı. Yol kalabalıktı, iki üç kişiye çarptı, biri "Kör müsün davar," dedi. Aldırmadı. Başka zaman olsaydı... Saatine baktı onbeş dakika daha vardı. Tam zamanında orada olacaktı, ne bir dakika önce, ne de bir dakika geç. Etkisi büyüktü böyle şeylerin. Bir partımanın önünden geçerken kapıdan bir adam fırladı önüne, yelekli, ayakları çıplak, gözleri alabildiğine açılmış büyük bir tehlikenin önünden kaçıyormuş gibiydi, ardından şişman bir kadın. Koca memelerinin arasına sıkışmış ciğerlerinin bütün gücüyle kovalıyordu adamı, adam güneşe çıkınca, insanları görünce bir duraladı, sonra karanlıkta, ama yalnız kötü bir sonucu, aydınlıkta, insanlar arasında kurtuluştan iyi bulmuş olacak, kapıdan çıktığı gibi hızla kaçtı içeri, kadın da ardından. Toplananlar bir süre içeriyi dinlediler, ses kesilince dağıldılar.

Saatine baktı, acele etmeliydi, hızlı hızlı yürüdü. Kadın ne kadar da şişmandı, uykusunda bir dönse herifi ezebilirdi, kendi anası da öyleydi, çocukken ondan olacak, yanında yatmak istemezdi. Anasını böyle önemli bir günde hatırladığına kızdı.

Onu eve çağırması kendine önem verdiğine işaretti. Yoksa iş yerine çağırabilir. bayağı, basbayağı bir ricacı gibi alır, baştan savma konuşur, bir kâğıdın arkasına bir şeyler karalar, giderken de oturduğu yerden selâmlardı, amma evde olunca iş başkaydı, o da önem veriyordu bu konuşmaya besbelli. Aradığı adrese gelmişti. Başını iyice arkaya eğip, apartımanın katlarını saymak istedi, şapkası düşüyordu az daha, sayamadı, yepyeni kocaman bir apartımandı. Sanki temelden başlayıp kat üstüne kat çıkmamışlar da, bulutlardan aşağı sarkıtmışlardı. Kapı açıktı, kapının camında kendini bir daha süzdü, kravatını düzeltti, katları tırmanmaya başladı. bir, bir daha, merdivenler aydınlıktı, kapıların önlerine bırakılmış

çöp tenekeleri yoktu. Olabileceğini düşünmekten utandı, bir, bir daha, soluk soluğa kalmıştı, keşke asansöre binseydi. Asansör kilitliydi ama, kapıcıyı çağırmak, açtırmak, çıkmak istediği katı söylemek gerekiyordu, asansöre binmek gibi ufaktefek bir olaya Saygıdeğer Kişi'nin adını karıştıramazdı. Sonunda soluğu tükenmek üzereyken, 18 numaraya vardı, kapıda adı bile yoktu, tam büyük insanlara yaraşır bir alçakgönüllülük diye düşündü. Saatine baktı, yarım dakika vardı, zili çaldı. Zil apartımanın içine yayıldı, pişman oldu o kadar uzun çaldığına, kısa, ufacık bir dokunuş da yeterdi oysa ki. İçerden hiç ses gelmiyordu, kravatını düzeltti. Bekledi. Neden sonra bir ayak sesi, kadın ayağı sesi kapıya yaklaştı yanaştı, kapının üstündeki delik açıldı bir göz baktı, bir tuhaf oldu birden, ne yapmalıydı şimdi? Eğilse miydi, yoksa adını mı söyleseydi, duyar mıydı içerdeki, sonunda şapkasını çıkardı, kapı açıldı. Bir hizmetçiydi kapıyı açan, utandı, şapkasını giydi tekrar, adını, beklendiğini söyledi, hizmetçi hiç birşey demeden önüne düştü, onu uzun, etrafına sayısız kapı dizilmiş bir koridordan salona aldı. Hizmetçi önünde giderken, bacaklarına baktı. Bacakları geceyi beraber geçirdiği beyaz hizmetçi bacaklarından değildi, taşralı bacağı, odundan oyma bacaklardandı, böyle bir günde hizmetçi bacaklarına bakmasına kendi de şaştı. Hizmetçi, onu salona bırakınca kayboldu. Salonun storlarını açmamışlardı daha. Buraya da güneş girmemişti ama, uyku kokmuyordu, eşyaların yılını, modelini tanıyamadı. Koca koca koltuklar vardı, oturmaktan çok, raftan kavanoz almak için yapılmışlardı sanki. Halılar ayak bileklerine kadar kavramıştı, kurtaramıyacağını sandı ayaklarını. Salonun köşesinde uzakta bir kuyruklu piyano vardı. simsiyah. Duvarlarda tablolar asılıydı. En yakındakinde bir cami vardı. Avlusu güvercinli, musalla taşlı bir cami. Saygıdeğer Kişi'nin de kendi gibi resime benzer resimlerden hoşlanmasına sevindi. Nerede kalmıştı canım, ama gelecekti elbette. Salon bir hayli sıcaktı. Şapkasını çıkarttı ,kucağına aldı, almadı, koltuğun kenarına astı, beğenmedi, yere bıraktı. Cami resminden nerdeyse inanmışların mırıltılı duaları gelecekti. Oda öylesine sıcaktı. Koridordan ayak sesleri duyuldu, ağır, erkek, saygılı. Yüreği hop etti. Geliyordu. Ayağa kalktı, oturdu ve adam içeri girdi. Dünküne hiç benzemiyordu, üstünde pijamalar vardı, sırtına pelerin-palto arası birşey atmıştı. Ayağa kalktı, el sıkıştılar. Adam oturmasını söyledi, hatır sordu. Otursa, koltuğun içine gömülse Saygıdeğer Kişi kendini göremezdi, koltuğun ucuna ilişti. İyiyim demek istedi, sesi çıkmadı, güldü. Saygıdeğer Kişi konuşmasını bekliyordu. Ben, dedi. Aptal, "ben" le konuşmaya başlamak, Tanrım ne aptallık. Ben... bir daha ben demişti. Kravatı boynunu sıkıyordu,

gevşetmek için parmağını sokunca gömleğin düğmesi koptu, düğme parkelerin üzerinde yuvarlandı kaldı. Almalı mıydı acaba, alamazdı. Ben, dedi, adam bekliyordu. Tanrım, söylesene istediğini, niçin geldiğini. Sesi barsaklarında kalmıştı sanki. Düğmeyi almalıydı yerden, belki o ara heyecanı yatışırdı; eğildi, yetişemedi, bir adım attı, ayağı dolaştı, düşmemek için tutunacak yer aradı, bir masa bacağı geçti eline, masa devrildi, üstündeki porselen dansöz son bir şpargatla yere atladı. Kafası bir yana, gövdesi bir yana gitti, bir bacağı parkede kaydı, beyaz porselen bir bacak. Kızardığını morardığını hissetti. Düğmeyi aldı, cebine koydu. Ben dedi, Saygıdeğer Kişi olur böyle şeyler diyen gözlerle bir şeyler söyledi, anlıyamıyordu. Düğmeyi Saygıdeğer Kişiye uzattı, sanki olanları unutturmak istiyordu.

Adam gülümsiyerek geri çevirdi düğmeyi. Oturmak çin geri geri gitti , koltukla arasındaki açıklığı hesaplıyamadı, kendini koyverince koltuğun yayları inlediler, az sonra da zayıf yaylardan biri salonun sessizliğinde bir yerli yayı gibi vınlayıp parkeye çarptı. Saygıdeğer Kişinin yüzünde hiç değişiklik olmadı, konuşmalıydı artık. Ne diyecekti, niçin gelmişti buraya ,ne isteyecekti, gözlerine baktı, gözlerine bakamıyordu ,gözü cami tablosunun güvercinlerinde, ben dedi, Saygıdeğer Kişi lâfının bitmesini bekliyordu. Caminin minaresi bir sağa, bir sola sallanıyordu, yıkılacaktı, tam zamanıydı, adama birşeyler göstermeliydi, yapabileceklerini göstermenin tam sırasıydı, fırladı, tabloya iki eliyle yapıştı, minareyi kurtaracaktı, şişmanladığından beri dar gelen elbisesinin koltuk altları iki çığlıkta boydan boya yırtıldı, tablo çivisinden kurtuldu, yere düştü, tam kubbenin ortasından patladı, güvercinler uçuştu, artık Saygıdeğer Kişinin yüzüne bile bakamazdı, değil gözlerine. Salon sıcaktı, yüzünden sırtından terler akıyordu, elleri yapış yapıştı, mendilini çıkarıp ellerini kurulamak istedi, avuçları eskiden beri az sıcak görünce yapış yapış olurlardı. Mendilini çekince cebindeki bozuk paralar halının üzerine dağılıverdiler. Yarı gözle olanca cesaretini toplayıp Saygıdeğer Kişiye baktı. Yüzü gülmüyordu eskisi gibi, ya da ona öyle geliyordu. Birşeyler söylüyordu, ağzının açılıp kapanışına baktı bir süre, ister istemez, kendi de aynı hareketleri yaptı, artık "Ben" bile diyemiyordu, olduğu yerde döndü, bir an kapıyı göremedi, sonra koşarak, koşmakla yürümek arası koridora fırladı. Hızla sayısız kapının arasından sokak kapısına koştu, hizmetçi kız arkasından şapkası elinde, öbür elinde kahve tepsisi geliyordu, kaçtı, kapıyı açtı, o ara hizmetçi kız yetişti, şapkayı verdi, alırken kahve tepsisini devirdi, kahve bacağını yaktı, merdivenlerden düşercesine indi, çöp tenekeleri yoktu sokak kapılarının önünde.

ÖZEL, Hüseyin

DERE KÖY'E OKUL AÇILDI

1962 yazının sonlarıydı. Eylüldü ay. Çeltikler kızarıyordu ağır ağır. Kaçıncı keşfiydi bilmem bu tarlanın. Bir türlü karar veremiyorlardı hekimler. İşte bu kez de, keşif için inmiştik Dereköy'e. Keşifle ilgililer, sorup soruşturmaya koyuldular hemen. Ben de, oralarda bostan ve çeltik bekliyen çocukları topladım başıma. Bu yavruların, gözlerinden hayat fışkırıyordu. Ama, her yönlerinden belliydi bilisiz oldukları. Arkadaş, ahbap olduk tezden. Oturduk su arkının kıyısına. Sıralandılar iki yanıma. Sezdirmeden süzüyordum çocukları. Elleri, ayakları ilgimi çekti. Çıplak ayaklarında, topuklarına değin, çarık bağlamıştı kir. Bazılarında, dağılmış soğukkuyu lâstiği. (Ankara'da yapılan lâstik ayakkabı). Tırnakları vardı parmaklarında tümünün. Uzun tırnaklar.. Araları pislik dolu, kapkara tırnaklar. Kirli ellerde. Bir iyiliğim dokunmalıydı bu yavrulara. Hiç olmazsa, tırnaklarını kesmeliydim. Karar verdim kendimce. Bıçağımı elime alıp, tırnaklarımla oynamaya başladım yavaş yavaş. Yanımda oturan Ali'ye:

"Ali be.."

"Eyh?"

"Senin de bıçağın var mı?"

"Bıçaam yok. Emme gamam var (İki ağızlı, ucu sivri hançer).

"Haydi, sen de benim gibi tırnaklarını kes."

"Gama kesmez ki."

"Ya!!"

"Batar gama, gan çıkarır, öldürür."

"Öyleyse, getir ben keseyim senin tırnaklarını."

"Kes."

Ali'nin ,tırnaklarını keserken, diğerlerinin de ilgilerini çekmeye çalışıyordum. Ali ile olan ilişkimle ilgiglenmeye başlamıştı çocuklar. Hattâ daha da yanaşmışlardı bana. Ali'nin tırnağı bittikten sonra Mehmet geldi. O'nun da tırnaklarını kestim. Derken, bütün çocuklar, tırnaklarını kestirmek için, yarış ediyorlardı birbirlerlyle. Babalarının, bizimle hiç ilgilendikleri yoktu. Onlar, sadece çeltik keşfiyle uğraşıp, hakim'e harcıyorlardı tüm ilgilerini. İyice daldırdığım bir anda, hakim arkadaşım, keşif görevini bitirmişti. Bitirmiş te, seyre dalmıştı, köylülerle, bizi. Köylülerden birisi:

"Yavu hocam," dedi. "Guvala şu sıpaları. Gurban olamıyolar mı? Ellerine."

Benim bu tutumum karşısında, hakim arkadaşım da, öğretmeni, öğretmenliği övdü. Sonra, "okul olsaydı, bu köyde, çocukların kimbillr nasıl bir adam olacağını," ballandıra ballandıra anlattı. Köylüler de, çektikleri "ah" ın üstüne, bir "ah.." daha eklediler. Günün birinde, okula da kavuşacaklarını, bunun için, biraz daha sabırlı olmalarını, fakat gıdıp büyük kapılara ağlamalarını salık verdik, köylülere. Keşif için de, "Hak doğruya yardımcı olsun," yollu tesellilerle avutarak ayrıldık Dereköy'den.

★

Şehir okulları açılalı bir hafta oluyordu. Yedeksubay öğretmenler, kurs yapıyorlardı kaza okulunda. Bu öğretmenlerin ,çalışacakları okullar, kazadaki ilgililer tarafından gösterilecekti bu yıl. İşte fırsat, bu fırsattı. Dereköy'lülcr için. Ne yapıp, yapıp bir öğretmen almalılardı köylerine. Bir, "olur", dedirtselerdi, gerisi kolaydı. Bunun için biraz, "bol keseden olmak" gerekliydi. Anlamışlardı bunu.

Dereköylü muhtar Hüseyin'le, aza Rıza, kazaya geldiler acelece. İlköğretim Müdürlüğünün bulunduğu okulun salonunda, İlköğretim Müdürünü gördüler. Müdür, bunları isteksizce dinledi. Sonra da, "bir düşünelim," dedi. Bu arada İlköğretim Müfettişi, kursa ara vermiş, yedeksubay öğretmenlerle dışarı çıkıyordu. Muhtar, kasketini çıkarmış, iki elinin arasında evirip, çeviriyordu. Müfettişi selâmlayıp:

"Allah ömürler versin baem," dedi.

Kır saçlı müfettiş, yılların verdiği sabırla, muhtarı tepeden tırnağa süzdü. Aç karnına da olsa, dinlemeğe karar verdi nasılsa.

"Ne o vatandaş," dedi. "Bir derdin mi var?"

"Evet baem," dedi muhtar da. "Bir derdimiz var. Bizim, bir derdimiz var emme baem, bunu çaresini muhakkak bulacıyanız. Baem, dünya durdu duralı, biz, nekdepsizik. Bebelerimiz temelli zır cahal galıyolar. İşte bizim derdimiz baem. Heç imkânı yok, buna bi çare bulacıyanız."

Muhtar, köyünün, köylüsünün derdini anlattı. Müfettiş te, usanmadan dinledi.

İlköğretim Müdürü:

"Efendim," dedi, "bunların köyü çok küçük, bir öğretmeni idare etmez. Sonra okulları da yok. Sıra, masa ,araç diye bir şey arama. Buraya nasıl bir öğretmen verebiliriz, şu öğretmen kıtlığında."

Kurnaz Müfettiş:

"Muhtar," dedi, "sen beni iyi dinle. Biz, bu pazar günü senin köye gelelim. Sen de ,bir hazırlan. Söyle bir bakalım. Bakalım, okul olacak yer var mı? Sonra bir öğretmene yetecek çocuk çıkar mı?"

"Emriniz başımızın üsdüne baem," dedi muhtar. "Sen, sadece köye gel. Hele bi gel. Bak nasıl her şeyimiz var? Bak nasıl ırazı olacıyan."

Kararlaştırılan pazar günü köye gidildi. Görüldü, görüşüldü. Yenildi içildi. Köyden ayrılacak sırada, Müfettişin hatipliği tuttu bir kez daha. Galiba alkol da etki yapmıştı ihtiyara. Çok neş'eliydi. Muhtar'a hitaben, bindiği arabadan koşmaya başladı. Fena halde de hıçkırıyordu.

"Canım muhtar," dedi. "Senin köyüne, bir öğretmen vereceğim. Köyünüz de güzel sizde. Hıyk.. yalınız, hıyk.. hemen okul olacak bir yer ,hıyk... hazır, hıyk.. Haydin Allaha, hıyk.. ısmarladık." Elini salladı, sonra İlköğretim Müdürünün kucağına, bir et yığını gibi yığıldı. Atlar yürüdü. Araba sallandı. "Söz, söz" dedi İlköğretim Müdürü de. "Size bir öğretmen vereceğim."

★

Dereköy'de:

Okul olacak toprak dam, acele olarak örülüp, üzeri kapandı. Sıvandı. Badanalandı. Camlandı. Okulun, açılış töreni bu pazara yapılacaktı. Öyle düzenlemişti yedek subay öğretmen. Kazadan gelecek konuklar için, yenilip, içilecek gerekli hazırlıklar yapılmaya başlandı. Muhtar, azaları çağırdı. En sonunda da öğretmene haber saldı. Öğretmen de, okul da öğrencilerini hazırlamakla uğraşıyordu. Öğleden sonraydı zaman. Hemen çocukları dağıtıp, muhtarın odaya indi. Muhtar, azalar, çokça da halk doluydu odada. Selâmlaştılar. Sigara sundular öğretmene. Sonra muhtar başladı konuşmya:

"Gonşular," dedi, "işimizin zor tarafını tükettik. Şindicik işimizin şanına, şerefine geldik. Bu şan, şeref hepimize ayit. Irmaa (ırmak) geçip te çayda çemrenmek olmaz. Yarin gazadaki amir, memir, ne varısa davet edeciyek. Nekdebin açılış şenniği var. Bayram yapacıyak bu açılış şenniğinde. Bunda da yenir içillrimiş. Öyle dael mi hocam?"

"Öyle."

"Duydunuz dael mi? Sona,onnarın oturup gagkacağa yerde ilâzım. Bi bu odaya sığmazlar. Tüm gaza gelecek. (Yalnız memurlar) Onun uçun iki oda açacıyak. Odaların döşemesi iyi olmalı. Halı, hah yasdık, tülü, kilim.. Sona, masa.. yok, yok

masa olmaz. Masa da isgembeyinen oturulur. Onnara yetecek isgembe yok köyde. Şindicik olacak bi gagyfe köyde. Atacıyan isgembeleri. Mamir gısmı isgembiye yakışır. Biz, sini (bakır sofra) goyacıyak. Goca, goca siniler. Belki on sufra olullar. Sona onnar bizim gibi ,sıkışık oturamazlar. Esger biçimi de heç oturamazlar. Geniş oturullar onnar. Öyle dael mi hocam?"

"Öyle ama, icabederse sıkışık ta otururlar. Kendinizi üzmeye değmez. Olduğu kadar, muhtar."

"Olmaz hocam, olmaz. Biz bu günner uçun neler çektik, senin habarın yok. Kimlere boyun bükmedik. Gadısı gaymakamı mı galdı. Sen ne bileciyen? Sona hocam ve de gonşular Ben söz verdim. Mamir gısmı hep içecekler."

"Ossun, ossun mıkdar (muhtar," dedi azalar. "Her şeyi eyi ossun nekdebin."

"Şindicik, Haydar ağa gilin goca halıyı, buruya serelim. Halı yastıklarını da alalım."

"Alalım."

"Öteki oduya da, Gadir ağa gilden, Şakir ağa gilden birer halı. Olanlar, tülü, yastık (halı cinsinden) getirsinner. Gonşular."

"Getirelim mıkdar."

Muhtar, köy bekçisine dönerek:

"Oğlum Veli," dedi. "Sen de hali vakdi eyi olanlardan tavık, yımırta, birer gaşşık da ya. (yağ). Sona, ırakı, şarab da topla. Yanında, azalardan Hasan ağa da getsin."

"Olur mıkdar."

İşte böylece, Dereköy okulunun açılışı için, gereken bütün hazırlığı tamamladılar. Muhtar, cumartesi kazaya gitti. Pazar günü yapılacak, "şenniğe" gelmeleri için, bütün memurları tek, tek dolaşıp "buyurun" etti.

★

Kasım'ın ilk pazarıydı. Motorsiklet'ime atlayıp kaza'ya geldim. Öğretmenler derneğinde toplanmışlardı arkadaşlar. Aralarında müfetiş (önceden adı geçen, kır saçlısı ayrılmış, bu yeni gelmişti.) ve müfettiş aday öğretmenler de varlardı. Herkes, Dereköyü ilkokulunun açılış töreninden bahsediyor, gitmeğe can atıyordu. Fakat, gidecek araçları yoktu ortalarda. Kendisinin, arkadaşları arasında, etkili olduğunu sanan bir öğretmen, lâf olsun diye:

"Canım, bizi davet eden adam, vasıtasını da getirir. O kadar masrafı yaptınız, verin elli, yüz, bir de vasıta tutun. Biz

de gidip okulunuzu açalım. Yok, vasıtan yoksa biz de gidemeyiz," dedi.

"Öyle şey olmaz," dedi müfettiş. "Gideceğiz, kimse gitmese bile. Biz gideceğiz. Düşünün bir kez. Her şeyden önce, orada bizi bekliyen bir arkadaşımız var. Aracı kendimiz tutup

"Kiralarız," dedi öbür öğretmenler.

Konuyu kavramıştım hemen. Önceden de bildiğim gibi, demek bugün açılış töreni vardı, ... köyü okulunun. Ben de gitmeliydim. Hattâ kimse gitmese bile. Vardı ya aracım. Minnet mi ederdim ellere?

Dışarı çıkıp iki yanıma bakındım. Kazanın memurlarını arıyordu gözlerim. Bugünkü törene katılacaktı bunlar da nasıl olsa. "Kaz gelen yerden, tavuk esirgenmezdi." "Ne pahasına olursa olsun gitmeli," diyorlardı memurlar.

Araçlar, kazadan yürüdüğü zaman, saat on'du. Kaymakamın jeep'i önde, arkada da bir traktör. Ardı önlü gidiyorlardı. Zınga, zık doluydu traktör römörkünün içi. İki kilometre uzaklaşmışlardı bulunduğum yerden. Hemen motorsikletime atladım. Düştüm yollara. Cepheye birlik taşıyan bir askerî aracı andırıyordu, römörkün arkadan görünüşü. En geride bir jandarma eri, başçavuşun, avda kullanacağı mavzeri taşıyordu. Namlusu havadaydı mavzerin. Bu namlunun arkasında on değin namlu daha. Yalnız bu namlularda bir düzensizlik, bir sallanma var. Ama belli değil sallanma nedenleri. Acaip giysili kişiler tutuyor bu namluları. Bunların yüzlerinde, sonsuz bir mutluluk ve sevinç çizgileri geriliyor durmadan. Motör gürültüleri arasında, kahkahalarını ve "höt.. höööööt..." diye attıkları nâra seslerini duydum. Bana karşı bir dönme oldu başlarda. Sonra da elleri sallandı. Geçtim onları. Bu römörkün müşterileri, kazanın küçük memurlarıyla, merkez okulu öğretmenleriydi. Önde giden jeep, adım adım açıyordu arayı. Vitesi değiştirip, gaza asıldım.

Yollar, yollar... Evet, köy yolları. Önde giden kaymakamlık makamının jeep'i bu bozuk köy yollarında, sağa sola, yatarak, bazı kesik ve esiklerden atlıyarak, uçuyordu sanki. O anda bir dostumun: "Bu gâvurun yaptığına, kim parayı verdiyse, bunu ona sürdüreceksin," dediğini ansıladım.

Bu pazar, kaymakamı, Ankara'ya gitmişti. İşte jeep'i de, kaymakam vekili tahrirat kâtibi götürüyordu. Şoförün sağındaki koltukta, kazanın hakimi, jandarma kumandan vekili subay başçavuş oturuyorlardı. Arkada da, İlköğretim Müfettişi ve müfettiş adayları. Yanlarından geçerken, hakimin el sallamasından başka bir şey göremedim. Jeep, tam yükünü almıştı. Bana yetişmesi olanaksızdı doğrusu. Motörüme güveniyor, motör kullanışımı beğeniyordum hani. Asıldım gaza...

Köyün üzerine geldiğim zaman, (köy, derenin içindeydi) karşı tepede, birşeyler sallanmaya başladı. Ak, ak..

★

Dereköy'de, toprak damlı ve ak sıvalı yapının önündeki çam gönder'de, küçük bir Türk bayrağı, nazlı, nazlı dalgalanıyordu. Okuldu burası. Bayrağın altında iki sıralı öğrenciler, otuz değin. Sümerbank'ın basma satan servisi gibi. Allı, güllüler. Boyunlarında ak yakalar. Omuzlarında asılı, basma, keten ve kıldan dokunmuş çantaları. Okul kapısında, grampon kâğıdından kesilmiş kurdelâlar. Bunun önünde, kalaylı bir sahan içindeki makası tutan, bir öğrenci daha. Hepsi de gülüyorlar yüzüne adamın. Ama çok heyecanlılar. Sonra da köylüler.

Tepede, traktörün gelmesini bekliyen jeep, traktörle birlikte köye girdiler. Gelip, okulun önünde durdular. Yan kapılar açıldı. Jandarma, başçavuşu, hakim, ilköğretim müfettişi ve müfettiş adayı öğretmenler. Römorktan inenlerin bir tuhaftı suratları. Özel olarak boyanmışlardı sanki. Tozdu her yanları. Kişioğlu, bunları yalnız başına görse dağda, ödü patlardı korkudan. Gözleriyle, dişleri parlıyordu arada bir.

Sırada duran öğrencilerden birisi:

"Layn Memmed," dedi römorktan inenleri göstererek. "Şonnara bak, hortlak, hortlak."

Kaymakam olmadığına göre, vekili, tahrirat kâtibi açacaktı okulu. Hakim, gözüne baktı tahrirat kâtibinin. O da, "olmaz" anlamında, kaşını oynattı yukarı doğru. Sonra hakim:

"Siz buyurun müfettiş bey."

"Siz buyurun lûtfen hakim bey," dedi müfettiş de.

"Hayır, hayır siz buyurun. Benim, hazırlığım yok."

Müfettiş bir adım ileri çıktı:

"Pek muhterem arkadaşlarını ve aziz Dereköylüler. Bugün buraya, çok uzaklardan binbir sıkıntı ve eziyetler içinde geldik. Sizi ve eserinizi görmek için. Bu anda sizlere nutuk çekecek değilim. Biliyorsunuz, köyünüz, kurulduğundan bu yana, okul ve öğretmensiz olarak kalmıştır. Böyle, okulsuz ve öğretmensiz olarak kalan köyler, kurulduklarından, bir adım ileriye gidememektedirler. Ama artık siz, bu durumdan kurtuldunuz. Okula kavuştunuz. Sonra sizin, yine iyi bir şansınız varmış ki, iyi bir öğretmene düştünüz. Kazanın ileri gelen memurları öğretmeninizi çok iyi tanıyorlar. (öğretmen, kazaya geleli onbeş gün olmuştu). Ben de çok beğeniyorum. (Müfettiş, öğretmeni ilk defa görüyordu.)

Buraya, bizimle gelen memur arkadaşlara, zahmetlerinden

dolayı, kendilerine bir kez daha teşekkür ederim. (Köylülerin içinden, "Allah onnardan razı ossun," diye bir ses duyuldu.) Okulunuz hayırlı olsun. Memlekete ve millete hayırlı evlâtlar yetiştirsin."

Makası eline alıp kurdelâyı kesti. "Buyurun arkadaşlar, okulu gezelim," dedi. Okulu gezdik acelece. Hemen kapıya çıkıp, soluğu döşeli odalarda aldık.

Makam sırasına göre, âmirler en iyi odaya, küçük memurlarla öğretmenler de, öbür odaya yerleştiler.

Sofralar hazırlandı. Yemekler, hücum ettiler kapıdan içeriye. Her şey önceden düşünülmüş, hazırlanmıştı. "Hizmette kusur etmemekti," tek amaçları köylülerin.

Hemen içki faslı başladı. Kaşıklar şakırdıyor, dudaklar şapırdıyor, bardaklar şıkırdıyor. Sadece kapıdan bakanlar yutkunuyor. Bu açlık ne zamandandır, aklım almıyor bir türlü. Bunlar, mahsus mu aç geldiler yoksa buraya, demek geçiyor içimden. Tabakların dolusu gelip, boşu çıkıyor kapıdan. Konuşulmuyor hiç. Arada, sırada muhtarın "Kuş (tavuk) verin!" dediği sessizliği bozuyor. Zaman, bir hayli ilerlemişti. Artık gemiler yükünü almış. Almış ama, deniz dalgalı. Deniz örneği mideler. Puslamız yok, rotamız bozuk. Kafalar dumanlı. Sigara dumanıyla dolu odanın içi.

Ayarı bozuk bir ses: "Mektebin bacaları" diyor. Ama, diyemiyor ardını. Mesleğinde olduğu gibi, burada da kendisine tek sahip olan kişi hakim, ekliyor ardını. "Kafa çeker hocaları."

Vakit akşam olmakta. Ne de olsa, hergün kışa kayıyor mevsim biraz daha.

"Akşamın ayazına kalmadan yola düşelim," diyor bir ses.

'Düşelim," diyor bir başkası.

Hep birden kalkıyorlar. Sallanarak, yalpalanarak. Ayaklar dolaşıyor birbirine. Düşenler oluyor. Koltuğuna giriyor köylüler düşenlerin. Herkes, geldiği gibi doluyor araçlarına.

Römorkün içinden bir ses:

"Hakim bey abiiii..." diye bağırıyor. "Bunlar senin sayen-Yaşa abiii..."

Öbürleri de katılıyor bu sese:

"Yaşşaaa.. abii..."

"Allah senden razı olsun abii..." diyor bir başkası.

"Allah, Allah," diyor müfettiş. 'Neden hakimin sayesinde oluyor? Anlayamadım bir türlü."

Motörler çalışıyor. Jeep uluyarak yokuşa tırmanıyor. Traktörün römorkü sarsılıyor ardından.

"Hoşça kalın," diyor tek ses.

"Güle, güle, gene gelin. Bekleriz." diyor tüm köylüler. Elleri göğüslerinde.

"Yolunuz açık olsun," diyor öğretmen içlenerek.

Yokuşa yukarı, namlulardan önce bir alev ve duman, sonra da bir ses çıkıyor. Karşı dağlarda yankılanıyor bu ses.

Ve yokuş yukarı ben, asılıyorum gaza.

Rıza Topal

RAMAZANOĞLU, Fatma

YİTİRDİĞİM DÜNYA

New York'un 54. Sokağında "Embers" restorandayız. Gece pırıl pırıl. Taptaze bir soğuk var dışarda. Ama öylesine ince, öylesine gevrek bir soğuk ki, üşüdüğünü hissetmiyor insan. Zaten kiminin üstünde bir hırka, kiminde ince bir pardesü, kimi dıpdızlak elbisesiyle çıkmış. Neon işaretleri, dev dev yanıp sönüyor. Bir adam vardır - altı sene evvel, bu diyarlara ilk gelişimde, rastladığım... Aynı köşede gördüm bu gece. Aynı koca binanın yüzünü kaplamış, fosur fosur sigarasını içiyor. Sabah, akşam senelerdir aynı sigarayı aynı şevkle.

Bütün bunlar şimdi camın ardında. İçersi tatlı ılık. Tertemiz bir yer. Örtüler temiz... elimdeki bardak temiz... Ama çiğ temiz değil. Beyazın reklâmcılığından uzak... tatlı yumuşak... Etrafı koyu kırmızı döşemişler depderin bir kırmızı. Girer girmez sevdim bu yeri. Müziği, yemeği, karşımdaki "o" bir yana... sevdim işte.

Sonra kırmızıya dalıyor gözüm. Bu renge ilişkim düşüyor içime. Kırmızıda iki sene öncesinin en güzel rüyaları dürülü bükülü... Çarşaf çarşaf açılıyor rüyalar - kat kat, bir bir...

Perdeleri gri-mavi, döşemeyi işte bu kırmızıdan yapacaktık. "Duvarlar mızıkçılık ederse, boyarız," demiştin. Beyaz istemiyordun odanın duvarlarını. Gri belki. Ama döşememiz illâki bu renk olacaktı.

Sıkıldığımı zannetti. Geldiğimizden beri, ya bir lâf etmiştim, ya iki. Önümdeki çerezden bir iki yedim; sonra, arayıp ta bulamamış olduğum kelimeyi yakalamışçasına söze daldım:

"New York güzel. Tiyatrosu, ışıkları, müzeleri... velhasıl tümüyle güzel. Ama haklısın... Yaşanmaz burada ev kurup. New York City'nin otuz-kırk mil ötesinde bir ev - bir ayağın şehirde - işte o zaman gel keyfim..."

Yüzü pırıl pırıldı geceye nisbet. Aydınlık hatları, aydınlık bir yüzü vardı. Alnı ve çenesi çok güzeldi. Kusursuzdu âdeta. Boynu biraz uzun olduğundan, hafif yüksek yakalı gömlek giyerdi. Bu, ona daha başka bir hava veriyordu. Daha bir başka asalet...

Yüzüne gitti gözüm gene. Bizim lisanda 'sinekkaydı" derlerdi buna işte. Sonra... birden yüzü değişti onun... Sakalı iki günlük oluverdi. Kumral saçları siyah kıvırcık oldu. Gözleri yeşile döndü. İçimde buram buram birşeyler... Sen geldin karşıma - sakalınla, yeşilinle... Hep derdim kendi kendime: "Bu işi nasıl yapacağız?.." "Ama," derdim, "seven kişi dikenine katlanır." Sakalın bir karış, seni öylesine özledim ki... Öpmeliydin şimdi beni. Yüzüm acımalıydı. Acıdıkça, senin yanımda olduğunu bilmeliydim.

Gözüm çeyrek açısından garsonu gördü. Birşeyler söylemek lâzımdı. Ona baktım. O da bekliyordu. "Sen ne istersen," dedim. Seçim yapmak gelmedi içimden. Halbuki, hayatta seçmesini bilmenin verdiği özgürlüğe, kişiyi kişi yaptığına inananlardandım. Bu inancı düşünüp bir dizi güldüm - yanpiri...

"İstakoz," dedim, "mevsimiyse... istakoz." Garson iştah arttırması gerektiren bir iki söz etti. İstemem diyemedim. Döneklik olurdu. Zoruma gitti istakozla uğraşmak şimdi. Birtakım formalite... ayrı tabaklar... hususi âlet edevat...

"İstemiyorum," demiştin. "Formalite, bir sürü şamata istemiyorum... Kendi aramızda birşeyler olsun. Nedir öyle, herkes bizi süzecek -sıradan geçmek- falan fıstık -el sıkmalar- el öpmeler..."

"Peki," demiştim, motorda. Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçiyorduk. "Benim de gözümde büyüyor. Sade olsun."

Sonra, iki saat sonrası, Arena'nın köşesini dönerken "toplumgüdüm" isyan etmiş, "Aa..." demiştim, "ne yani... o yok, bu yok!.. Bu günü paylaşmak istediğim pek çok insan var. Ne bu böyle öksüzler gibi..."

Limonuyla, tereyağıyla salkım saçak iki istakoz geldi.

"Korktun," dedi. "Öyle," dedim. Baktım kaşlarım hâlâ irkik. Bu kadar suratımı binbir kıvrıma sokmasam elin oğlu işte böyle ne duydum ne hissettim anlamaz.

Elin oğluydu ya... İstediği kadar bana sırılsıklam, istediği kadar beni hoş tutsun... gene de elin oğluydu.

Bir bakmışsın üç ay sonra elin oğluyla evlenmişiz. Bir bakmışsın çocuklarım olmuş. Elin oğlundan piçlerim.

Senden çocuklarım olacaktı. Başkasından piçlerim. Tatlı, sevgi dolu yumurcaklar... ama gene de öyle işte...

"Yemiyorsun," dedi. "İstersen istakozu ben ayıklıyayım sana?" Bıraktım. Bacağını kırdı. Kolunu kırdı. Budadı.... budadı... Sonra beyaz beyaz etleri çıktı istakozun. "İşte," dedi, "hadi şimdi biraz ye."

Acıkmışım meğerse!.. İştahla yediğimi görünce yüzünü çocuksu bir mutluluk bürüdü. Biraz daha budadı istakozu, Bi-

raz daha... Biraz daha... Bir yığın kırmızı kabuk kaldı tabakta - boş, bomboş...

Canım beyaz peynir çekti birden... Ama bu memlekette bulunmazdı ki beyaz peynir. Kıyıda bucakta bir Bulgar bakkalında belki... Ama bu lokantada ne arasın!..

Sen'nle beyaz peynir yerdik hep... yanında patates, börek... Ben hep kızardım: "Börekle patates bir arada olur mu hiç!?" derdim. "Hem sonra şişmanlıyacaksın." "Bak, işin şakası yok, şişmanlarsan boşarım seni."

Halbuki, senin şişmanlamana vakit kalmadan boşandık. Sonra, günün birinde, nikâhlanmadan boşanan düşünür kişilere yakışır bir havada Rejans'a gittik. Aylığını yeni almıştın. Yedik, içtik... Ve sen, o gün, en mutlu dakikalarını fazladan bir tabak makarna yemekle yaşamıştın. "Oh..." demiştin, "artık şişmanlıyabilirim!"

"Peki," dedim, "çıkalım." "Yürüyelim... Sen nasıl istersen... Benim de canım sinemaya gitmek pek istemiyor... Biraz keyfim yok. Dün gece pencere açık yattım... ondan olsa gerek."

"Kendine iyi bak," dedi. "Çok yoruluyorsun. Bir sömestr sonra tezin bitmiş, ders kitapları bir yana, yeni bir hayat başlıyacak. Ama bu ara kendine iyi bakmalısın."

"Peki," dedim, "sen üzülme..." "Bundan böyle sabahları büyük bardak meyva suyu..."

"Yok...," dedi, "sadece meyva suyuyla olacak iş değil." 'Kendini üzüyorsun gıgbime geliyor. Benden sakladığın bir üzüntü bu... 'Dersleri,' diyorum, 'dersleri başından aşkın...' 'Tatilde bile aklı tezinde...' 'Sonra, büyük kararlar devresinde,' diyorum, 'olur böyle işler...' " "Ama gene de elimde değil... Alınıyorum. Benden gelmekliği varsa üzüntünün, bilmeliyim."

"Yok...," diyorum, "senden yana hiç bir üzüntüm yok." "Sen hergün biraz daha güçlü, biraz daha güzel, biraz daha sevgi dolusun... Biliyorsun, arasıra bu 'mavi' havalara girerim. Artık bu benim değişmez bir yönüm."

"Gücüm, güzelliğim senden," diyor. "Sen bana deri kemik dışında bir sevgi öğrettin. Hatırlarsın... Neredeyse iki yıl öncesi... 'Hayatta bir adamın muvaffak olmasında karısının payı büyüktür,' demiştim. 'Eğer karısı güzel, cazip ve zeki ise, erkeğin toplumdaki yeri bir o kadar değerli olur. İşte seninle bu sebepten evlendim diye düşünmemen için hayatta serseri kalacağım hep.' " "Yemin eder gibi söylemiştim bu sözleri... Gülmüştün sen... Aradan bir yıl fazlası geçti... Bugün ne isem, sana borçluyum - sende bulduğum inanca, inançtan doğan çalışma gücüme... sevgine, sevgimize..."

Altı sene evvel tanıştığım adamın önündeyiz... Sigara du-

manı gökdelenlere doğru üzerimizden yayılıyor... Boynumu geriye atıp göz kırpıyorum adama. Yıllanmış gülüşüyle bir kere daha içine çekiyor dumanı - sonra olanca gücüyle üflüyor... üflüyor...

Bir yokuş iniyoruz. İki üç merdiven, geniş. Merdivenler çoğalıyor birden... Ayazpaşa'da trafik!.. Aman Yarabbi... anababa günü... Mithatpaşa boşalmış! Taksiden iniyoruz... Ayazpaşa'nın geniş merdivenlerinden Dolmabahçeye iniyoruz... Avuçlarımda elini hissediyorum... Avuçlarım yanıyor. Karşıda minareler cayır cayır yanıyor... Kabataş'ı istiyorum. Arabalı vapuru... evimi... düşümüzdeki evi... çilingir sofranızı... Burnum sızlıyor özleminle!.. Sonra elin oğluna dönüyor:

"New York'un merdivenleri geniş," diyorum, "geceleri uzun..." "Ama artık ayrılalım.... Benim için daha iki gün tatil... Halbuki sen, sabah erkenden doksanbirinci katta Ofisine, Merrill-Lynch Company'nin bitmek tükenmek bilmez işlerine döneceksin."

Susuyor... Yalnız kalmak istediğimi anlıyor. Anladığını göstermekten kaçınır, "Peki," diyor, "yarın gece yedide görüşmek üzere..."

Claridge otelinin merdivenlerini sessizce iniyor... Uzun parmaklarını, beyaz pardesüsünü görüyorum son... Artık bakmıyorum ardından... Bakamıyorum... Daha fazla bilmesini istemiyorum.

. . . .

Resepsiyonda Mr. Adams, "Miss...," diyor, "yarın beş için uçakta yeriniz hazır."

SAVAŞÇI, Fethi

ÇAVUŞ DAĞINDA

I

Çavuş dağının kuzeyindeki Akpınar, köyüne yaklaştık. Yol çok sarptı. İş arkadaşım iri iri soluyordu. Derenin içindeki evlerin araları ırakcaydı. Elimdeki bavulun üstüne oturdum. Ahmet de öyle yaptı. Küçükmenderes akarsuyu gümüş bir tel gibi uzayıp gidiyordu. Yaz ortasında bir soğuk yel yalayıp duruyordu yüzümüzü. İşveren, yarın gelecekti atla. Bir gün öncesinden gidip muhtara konuk olacaktık. Köy de derenin içine serpiştirilmiş on, onbeş toprak damlı evdi. Kimseler gözükmüyordu. Hemen yakınımızdan meşe ağaçları Bozdağa doğru uzanıp gidiyordu. Diğer iş arkadaşlarım, aşağı doruklardan acemi dağcılar gibi tırmanıyorlardı. Bu dağın başına ilkokul yapacağız. Yer tesbit kazığı çakılmış bir ay önce. Gönye alıp temelleri kazacağız. Ahmet'in canı sıkkındı. Ahmet, bu güzelliği göremezdi. Ben sürüklemiştim buralara kadar. Başka kalfalar, kavgacı diye kendisine iş vermiyorlardı. İçkiciydi de. Paradan fazla, geçineceği kalfa önemliydi onun için. Huyuna göre davranışlarımdan benimle çıkıp gelmişti. Başı belâya girmişti bıldır ilçedeki kalfalarla.

— Ahmet!

— Ne var kalfa?

— Git! arkadaşlara yardım et! onlar bizim gibi genç değiller.

Güldü. Gençlik hoşuna gitmişti. Tümünü geride bıraktığı için de mutluydu:

— Peki kalfa, bunlar bizimle yarışamazlar demedim mi?

Yokuş aşağı koşmaya başladı. Şu karşıki düzlük okul için en iyi yer olmalı. Oraya tırmanıyorum, bavulumu bırakıp. Bodur bir pınar çalısı dibinde kirli sarı bir kazık var.. Kestane kazığı. Yanında iri bir taş. İlk tesbit kazığı bu. Bir kilometre öteden ark açarak su getirtmek te mümkün. Üç ay vatanımız burası. Yeni dostlar, yeni özlemler dizisi sıralanacak usuma. Ova köylerindeki kişiler, kentlere daha yakın olduğundan mı nedir? Daha karışkan oluyorlar. İş, aksıyor. Kişinin çalışma gücü baltalanıyor. Mutluluk bir masal kahramanı olup çıkıyor. Dağ köylüleri daha erdemli, daha cana yakın, daha konuksever oluyorlar. Meşelerin içinden iri biri ilerliyordu. Bir elinde ayva, diğer elinde dişli bir bağ bıçkısı. Ayvayı soyup yiyordu. Beni tepeden tırnağa süzdükten sonra:

— Ustabaşı sen min?
— Benim!
— Eyi!
— Siz, galiba muhtarsınız?
— Hee!
— Okulun yeri burası mı?
— Üngüresiydi emme ben onun yerini deyiştirivedim. Ödyandaki doruğa adıdım.
— Niçin?
— Benüm eve bi cuvara içim de ondan. Accık daha ırak değiil.
— Olmaz öyle şey.
Kaşları çatıldı. Üstüme doğru yürüdü:
— Nedene omazmış?
— Bu bir okul işi. Bakanlığa karşı aykırı iş yapamayız.
— Ben kelesteki bizüm perti başganına duyudum bilem. Benüm dediğüm olacak!
— Senin o Kirazdaki parti başkanın bu işlerden anlamaz. Anlasa bile bize karışmaya hakkı yoktur. Sizleri memnun edeyim, reyinizi alayım diye, söz vermiş olabilir. Ama orası bizi ilgilendirmez. Bırak o parti başkanını, Kiraz kaymakamı bile bu kazığı yerinden oynatmaya yetkili değildir. Anladın mı? Bu, kazığı Milli Eğitim Bakanlığının yetkili kişileri çakmışlardır. Yani Ankara hükümetinin adamları. Sonra suçlu sen, olursun.

Biraz yumuşar gibi oldu. İş arkadaşlarım, birer ikişer çevremize sıralandılar. Muhtar, yeni gelenleri tepeden tırnağa süzdükten sonra, elindeki yarım ayvayı pınar çalılarına doğru fırlattı. Bıçkıyı cebine yerleştirirken:
— Hinci yani sen bu dokuz akıdeşine güveniyon da mı bene gafa dutuyon?
— Sana kafa tutan yok, Muhtar efendi! Benim elimde bir nizamname var.. Plânlarım var.. Onu uygulamak zorundayım. Öyle emir aldım. Emir, demiri keser demişler. Benim köyümde bu böyledir. Ben de köylüyüm. Sana ne diye karşı geleyim

Yumuşadı. İş arkadaşlarımın öfkeli bakışlarından gözlerini bana çevirdi:
— Göylümün, essah mı, nirdensün?
— Birgiliyim.
Niresinden?
— Taşpazar'dan.
Muhtarın yüzü şavklandı. Omuzuma dostça vurdu. Bavulumu aldı:
Ülen ustabaşı! heç göylüle gibim gonuşmuyon. Tüm

metellim gibim gonuşuyon. Benüm garıda birgülü. Hadü senün dedüğun ossun. Benüm aklumda öle diyo.

Gülüştük. İş arkadaşlarım yorgundu. Herbiri kaykılmıştı yanık otların üstüne. Muhtar, iriliğinden umulmıyacak çeviklikle sağ taraftaki kayanın üstüne atladı. İki elini ağzına götürüp, Ahmetleri, Mehmetleri, Hüseyinleri ünledi. Bizim yarım saatte çıktığımız düzlüğe birkaç dakikada iri dağ delikanlıları doluverdiler. Muhtar, birer ikişer, iş arkadaşlarımı yanlarına verdi. Yapı alanındaki şantiyemizi yapıncaya kadar konuktular. Muhtar, diğerleri uzaklaşıncaya kadar arkalarından baktı. Tümü meşeler içinde kaybolmuşlardı. Muhtar:

— Hedi bakam sen de bene konüksun. Gimledensün?

— Mıhcılardan.

— Mıhcının olu Halili bilin mi?

— Duyarım ününü.

— Eh ne adammuş. Goca yangında yedü covuru Ellah, demeden gebertmüş. Neyün oluyu?

— Onun kızının torunuyum.

— Zende de eccik efelük va da. Ondan sodum.

Güldüm. Muhtarın evi gözüktü. Evin çevresi pınar çalılariyle örülmüştü. Avluda taş oluklu bir çeşme, ağaçtan oyma ahıra akıyordu. Toprak damlı irice bir evdi. Evin saçaklarından kestane dalları siyah siyah gözüküyordu. Duvarlar taştı. Kara çamurla örülmüştü. İnek pislikleriyle iri taşların yüzleri örtülmüştü. İyice kurusun diye yaparlardı. Evin arkasından ince bir patika aşağılara doğru uzanıyordu.

Köy kahvesinde oturan iki kişi, şapkalarını çıkarıp doğruldular. İkisi birden:

— Hoş gelmüşün sadıç!

— Hoş bulduk!

İçim ezildi. Köye kim gelirse gelsin. Bu yüzyıllardır böyle. Konukseverlikleri bulanık bakışlarında ne kadar da belli. Her gelen onlardan birşeyler almaya gelir. Alır gider, borcunu bir türlü ödemez. Bizi gören birkaç donsuz oğlan kaçıştılar. Üzüm gibi gözleri vardı. Yaz kış yalınayak, donsuz oynarlar da sayrılıkları pek olmaz. Muhtar, karısını ünledi. Alacalı basma giymiş, yüzü örtülü biri dikildi kapıya. Muhtar, mutlu sırıttı:

— Gız bak! Bu mektapın ustabaşısı. Hemi de senün hısımmış.

Başındaki değermeyi araldı. Yanık bir sesle:

— Hoş gedin bizim oğlan!

— Hoş bulduk bacı!

Alçak oda kapısından eğilip te girdik. Yerde kalın bir keçe tüm odayı kaplıyordu. Keçenin sağında solunda altı sayı ot yastık dizilmişti. Yastıkların üstünde basma ince bir örtü

ocağın yanına kadar uzanıyordu. Kemerli ocağın üstündeki oymada şişeler dizili. Ocağın sağında solunda iki su kabağı, içi tuz dolu. Ocağın üstündeki oymada su tası, kurutulmuş nane var.. Muhtar, her hareketimi inceden inceye kolluyor. Ocağın üstündeki oymadan bir fincan tabağını önüme koydu. Tabakasını gelişigüzel bıraktı önüme. Tabakada kıyılmış kaçak tütün var.. Mis gibi kokuyor. Eskiden kaçakçılar buralarda gizlenirlermiş. Köyde bıraktıkları en kötü alışkanlık kaçak tütün içmek. Muhtar, kalem gibi bir tane sarıp uzattı. Elimle "izin ver de ben sarayım" gibilerden tabakayı yerden alıp bir tane sarmaya başladım. Muhtar, iri gözlerle bana bakıyordu. Sarmanın beğenisini biliyor olmalı ki gücenmedi. Baş parmak kalınlığında sardım, gidip ocaktan ateşledim. Burnuma mis gibi isli çıra kokusu geldi. Ocağın üstünde makaralar, iğneler, aspirinler, jiletler toz içinde. Aylardır kullanılmadıkları belli. Muhtarın karısı tepsi içinde kahvelerle girdi içeri. Ayağında terlikler, siyah çoraplar vardı. İlkin sol elini göğsüne koyup muhtara buyur etti. Muhtar, gözleriyle beni gösterdi. Elini tekrar göğsüne koydu. Tanıdıkça güldü. Kapı önünde çocuklar kavga ediyorlardı. Muhtar, fırlayıp çocuklara çıkıştı. Okul çağındaki iki oğlan, çekinerek odaya girdiler. Küskün, odanın öteki köşesine büzüldüler. Anaları çocukların kulağına birşeyler fısıldadı. Sürmeli gözlüsü, hışım gibi yerinden kalkıp elimi öpmek istedi. Elini sıktım. Yanıma oturttum. Saçlarını okşadım. Biraz küçükçesi kıskandı. Yanıma gelip elini uzattı:

— Hoş geldin emmi! Meyaba!
— Hoş bulduk delikanlı, otur bakalım. Senin adın ne?
— Mem'iş işte ya!
— Seninki?
— Saduk!
— Sizler büyüyünce ne olacaksınız?

Büyüğü, benden yana döndü. Sürmeli gözlerini açarak:

— Tayyareci ocem!
— Niçin?
Tüm yukadan biletle atcem de ondan.
— Güzel! Sen, ne olacaksın büyüyünce?
Küçüğü küskün:
— Çinamacı oçem!
Niçin?

— Tüm güze çocukla va.. Giysile tüm apapbak. Efemle gittidik gence günü. Sona atla va.. Gara pampırla va.. Güze gızla va... Tomafille var.. Şöfercü emmile var. Yaa! efemle ikünüz gödüdük gencede. Hemi de bubam vadı hemi de dayım vadı.

Gülüştük.

II

Uyuyamıyorum. Tavandaki bu iki çınar dalı iki ton ağırlığında! Nasıl da çıkarıp koymuşlar yerine? Ocakta yanan çam kütüğünün şavkı yatağıma kadar uzanıyor. Tavanda Sadıkla Memişin gözleri çakılı. Uygarlık özlemleri ılık ılık vuruyor usuma. Öğrenme, bilme özlemiyle içtenleşen Sadıklar, Memişler. Sesleri odama doluyor, uyuyamıyorum. Bir sancılı özlemle daha da sarılıyorum işime. İşimin önemini kime duyursam, kiminle konuşsam bu gece? Odamın tek tahta penceresindeki petrol lâmbası isteksizce kısılı. Kalktım açtım. Kirli sarı bir şavk yayıldı tabandan tavana doğru. Günceme ne yazabilirim? Bu katı gerçekler karşısında ne yazabilirim? Geriliklerini mi? Geri kalmışlığımızın nedenlerini mi? Bu içten kişilerin sıcacık sevgilerini, uygarlığa olan özlemlerini mi? Bu içten kişileri politikanın pis bataklığında kotaran, kotarmaya savaşan kişilerin iç yüzünü mü? Bilimin, sanatın amansız düşmanı kesilen bu adamlarla daha fazla uğraşmaya değer mi? Uğraşmak, onların kurallariyle savaşmak zaman kaybından başka ne olabilir? Kişinin mutluluğunu yitirmez mi bu? Duyan, kişinin savaş kuralları bu çıkarcıların kurallarına uyar mı? Suçlama, hırsızlık, densizlik, ahlâksızlık yarışına çıkmış bu adamların yapmıyacağı şey yok.. Bunların üstesinden okul, bilim, kendini bilme gelir ancak. İşimin önemi burada. Kendilerinden fazla olana düşman bu zavallılar. Niçin süreli olarak bunları düşünüyorum? Şimdiyedek ilk çağı yaşıyan bu köye, başka köylere, obalara ne verebildik? Zamanın korkunç akışı karşısında ezildik mi? Sindik mi de çıktık bu dağ başlarına Günce defterimi usulca bıraktım pencereye. Ocak ta tütmeye başladı. Açtım pencerenin kapaklarını. Gökyüzü, milyar yıldır nasılsa öyle. Ay, devrini tamamlıyor. Bir özelliği yok başka gecelerdeki aylardan. Ovadaki tütün tarlalarından binlerce şavk parlıyor. Sabahadek tütün kıracaklar. Aralarında anacığım da var belki. Anacığımı özlüyorum.

SEYDA, Mehmet

ÇOCUKLUK İŞTE

Bahçedeki mürdüm eriği ağacının gölgesine oturmuşlardı. Hasır, yüksek bir sandalyada oturmaktaydı Büyükbaba. İki torunu ise, onun karşısında, kendileri gibi küçük birer hasır iskemleye çökmüşlerdi. Sus pus oturmuş, Büyükbabalarına bakıyorlardı. Üzerlerinde Büyükbabanın demin anlattığı masalın büyüsü, uyuşukluğu vardı hâlâ.

Evden Babaanne çıktı. Yanlarına geldi. Büyükbabaya: "— Bunları arıyordum fellek fellek, meğer senin yanında imişler.." dedikten sonra, torunlarına dönüp:

— Süt içer misiniz çocuklar? diye sordu.

Büyüğü, adı Ahmet Fahim olanı, ağzını burnunu buruşturdu:

— Hayır Anneanne, ben süt içmem.

Küçüğü adı Ali Osman olanı, gözleri parlıyarak:

— Hı, evet Babaanne, dedi, ben içerim.

Birinin (Anneanne), öbürünün (Babaanne) dediği büyükanne:

— Ne olur, bir gün de ya ikiniz birden için şu sütü, ya ikiniz birden içmeyin, diye söylendi. Çok kötü bir huy bu sizinkisi. Ama çok kötü. - Büyük torununa baktı: — Fahim! sen, Osman'ın süt istiyeceğini bildiğin içindir ki, "Hayır içmem" diyorsun.

Nazire hanım, kızmış gibi bakıyordu torununa:

— Yok efendim, diye tamamladı sözünü, şimdi İkbal dadınız ikinize de birer bardak süt getirecek ve ikiniz de, lıkır lıkır içeceksiniz onu!

Fahim sızlandı:

— Ama benim canım istemiyor ki anneanne.. Ben sütü hiç sevmiyorum. Seviyor muyum Osman? sen söyle. Süt, inek kokuyor.

— Süt inek kokmaz ,dedi Büyükbaba. - Ağzıyla değil, gözleriyle gülümsüyordu Fahim'e.- Sen ineği ne zaman kokladın ki? diye sordu. Ben bile bilmem inek kokusunu. Bir şey daha var: Çocuklar bazan sevmedikleri şeyleri de zorla yemeli ve içmelidirler. Öhhö öhhö.. hapşu! Nerde mendilim? Bunu böyle yaparlarsa daha çabuk büyürler. Öyle değil mi hanım?

— Öyle, dedi Babaanne.

Akan sular duruverdi. Fahim olsun, Osman olsun, hemen büyüyüp büyük adamlar sırasına girmek, bıyık bırakmak uğruna, böyle süt içmek gibi daha nice sıkıntıya göğüs gerip katlanmağa hazırdılar çünkü. Oyun oynarken, yerden biraz çamur alarak dudaklarının üzerindeki bıyık yerine niçin sürüyorlar? gören, onları büyümüş saysın diye. (A.. bunlar delikanlı olmuş ayol!) desin diye.

"— Süt içmem!" demekten cayarak sustu Fahim.

Besleyici, büyütücü sütü, Osmanla birlikte, beklemeğe koyuldu. Gelgelelim ,bildiğinden kolay kolay cayamadığı için mi nedense, İkbal dadı bardakları getirirken ayağı kayıp düşsün, sütler hep dökülsün isteği geçiyordu içinden. Sütler dökülsün de, ne kendi içsin, ne Osman.

Babaanne:

— Bey, diye sordu eşine, sen bunlara neler anlatıyorsun Allasen? Ne anlatıyorsun da, Mısırlı mumyalar gibi kıpırdamadan duruyorlar.

O günler Mısır'da, binlerce yıl önce ölmüş firavunların mumyaları bulunduğunu yazmıştı gazeteler. Sandıklara koymadan önce sarmış sarmalamışlar firavunları. Onlar da hiç bozulmadan, bir kalıp kalmışlar öyle. Bu bakımdan Büyükannenin benzetişi oldukça yerindeydi.

Büyükbaba:

— Bu yaştaki çocuklara roman anlatacak değilim ya hanım.. dedi. Masal anlatıyorum.

Osman doğruladı Büyükbabasını:

— Büyükbabam bize masal anlatıyor Babaanne!

— Şimdi de ayı masalı anlatacak, diye ekledi Fahim.

— Evet, ayı masalı!

Büyükbaba, eşinden yana bakıp, ona sağ gözünü kırparak:

— Ne masalı? Masal değil bu çocuklar.. dedi. Masal niye denir biliyor musunuz? olmamışken, olamıyacakken, olmuş gibi uydurulmuş hikâyelere denir. Benim anlatacağım şey nasıl masal olur? kendi başımdan geçti.

Babaanne, aslında büyük bir uydurmacı, masalcı olan kocasına, (İyi ediyorsun!) gibilerden başını salladıktan sonra eve dönmüştü. O gidince:

— Evet, nerede kalmıştık? diye anlatmağa başladı Büyükbaba. Ben Bayburt'ta doğmuşum çocuklar. Oradan Yozgat'a gelmişiz. Oralarda adımız sanımız (Ciğeroğlu) diye geçer. Bize niçin Ciğeroğlu dendiğini de anlatırım bir gün.

— Şimdi şimdi anlat Büyükbaba, dedi Fahim. Ciğercilik mi yapardık? anlat.

— Şimdi olmaz. Şimdi size Kara Ayı'yı anlatacağım. Her şey sırayla...

Osman, Büyükbabasından yana çıkıp:

— Kara Ayı'yı anlat sen Büyükbaba, dedi. Ne olmuş ona?

Yeniden, dedesinin ağzının içine bakmağa koyuldu. Pişmiş aşa su kattığına pişman olan Fahim de, tıpkı onun gibi, artık Kara Ayı'yı dinlemeğe hazırdı.

— Biz Anadolu çocuğuyuz. Açık havayı, avlanmağı severiz.. dedi Büyükbaba. Sık sık tavşan, keklik avına çıkarız. Çantalarımız tavşan ve kekliklerle dolmayınca evlere dönmeyiz, ayıptır. Bir gün arkadaşlardan uzaklaştım ve dağda yolumu yitirdim. Güneş derseniz, ha battı ha batacak. Karanlık basarsa ben ne yaparım yahu?

Fahim:

— Şehzade ağaca çıkmıştı ya hani Büyükbaba, diye atıldı, ağaca çıkarsın!

Büyükbaba, kendisine yol göstermeğe kalkışan torununa:

— İyi söyledin, aferin ama üstüne çıkıp sabahı rahat rahat bekliyecek kadar büyük ağaçlar yoktu orada.. dedi. Bodurdu, kısacıktı bütün ağaçlar. Bir daha kesme benim sözümü. Haa, ben en çok elimdeki çifteye güveniyordum. Dağda mısın, yalnız mısın? yanında silâhın olacak. Güvenecek tek dostun o. (Eh ne yapalım, kasabaya geç dönsek de olur) diye düşünerek, soğuk su çıkartan bir kaynak başında, torbamdan peynirimi zeytinimi ve bazlamamı çözdüm çıkardım ortaya. Gel keyfim gel, bir güzel doyurdum karnımı. Üstüne avuç avuç içtim soğuk suyu. Oh! Ötemi berimi derleyip topladıktan sonra, bodur ağaçlar arasından gelişigüzel inmeğe başladım.

Havada ıslak bir çam, yani reçine kokusu. Kokladıkça insanın içi açılıyor. Yirmi adım kadar ilerimde, apansız, korkunç bir homurtu koptu. Ne göreyim? Ejderha gibi, kapkara ve koskocaman bir ayı yolumu kapatmamış mı.

Çocukların ikisi birden, "— Hiii.." dediler. İskemlelerinin üzerine, sezgisine varmadan, birbirlerine sokulmuşlardı.

— Siz olsanız durur musunuz dedi Büyükbaba. Ben de durmadım işte. Çifteyi doğrulttuğum gibi, salyalar akan açık ağzının içine nişanlayıp tetiği çektim: Gümmm! Hem tüfeğin, hem de vurulan ayının sesiyle inledi ortalık. Ne çare! Vurulmasına vurulmuştu ama, gebermemişti yedi canlı canavar. Ben ancak bir canını öldürmüşüm, geriye kalır altı, onlar yaşıyor. Hadi bakalım şimdi, ormanın içlerine doğru, gerisin geri beni kovalamağa başladı hayvan. Kasaba nerede kaldı, ben nerelerdeyim? Bir yandan, tabana kuvvet kaçıyor; bir yandan, vakit kazanmak için tütün kesemi, azık torbamı, fesimi yere atıyordum.

Çocuklar gözlerini yumarak, her zaman ağır ağır yürü-

düğünü gördükleri Büyükbabalarının nasıl koşabileceğini tasarlamağa çalıştılar. Olmuyor, tasarlanamıyordu. Onun için de, bir lâhza sonra gözleri faltaşı gibi açılmış, Büyükbabaya dikilmişti.

— ..fesimi yere atıyordum. Canavarda durma duraklama yok. Eğilip onları şöyle bir kokluyor, sonra ha babam, gene peşimden geliyor. Patika derseniz, gitgide sarplaşıp dikleşmekte. Hay Allah, nereden çattık bu sunturlu belâya? Dilim bir karış dışarıda, üstelik karnım tıka basa dolu, nerdeyse düşüp bayılacağım. O zaman her şey geçmiş ola..

Zora gelmiş Büyükbabasını düşünürken, huyu gereği, gene gözleri sulanmıştı Osmanın. Kırpıştırıp durmaktaydı kirpiklerini.

Fahim ise, olgun ve sabırlı, aynı zamanda büyük bir merak içinde, gerisini bekliyordu:

— Sonra Büyükbaba, sonra?

Hacı Ömer Şakir bey, yani Büyükbaba:

— Gözü kör olsun, dedi, sağ yanım uçurum, sol yanım kaypak bayır. Ayağım bir kaysa, 300 metre aşağıdaki derin uçuruma uçmak, paramparça olmak işten bile değil! Dişimi tırnağıma takmış, boyuna tırmanıyor tırmanıyorum. Şakır şakır ter içinde. Çok şükür, sonunda bir kurtuluş yolu görebildim. Yokuşun bitiminde önüme, öbür dağın çok yakın doruğuna bir köprü gibi atılmış bir kütük çıktı. Anlaşılan, iki dağı birbirine kavuşturmak için, bunu oraya köylüler getirip koymuş. Kim koymuşsa Tanrı ondan razı olsun! Siz artık bendeki sevinci görün.. - Biraz durup soluk aldıktan sonra, sevinçlerini kursaklarında bırakmak istiyormuşcasına ekledi Büyükbaba: — İyi hoş ama, bu tehlikeli köprüyü geçmek de her babayiğitin harcı değil! Aşağıdaki uçuruma gözün kaydı mı, gözlerin kararıyor. Sonra, her dağın tepesinde olduğu gibi, insanı serseme çeviren çok kuvvetli bir rüzgâr esiyor. Gözün kararmasa, belki de rüzgâr itip düşürür. Öyle. Ama şu cenabet hayvandan başka çeşit kurtuluş yok ki.. Dönüp yeniden nişan alayım desen, yetişecek ve seni parçalıyacak. Eh artık, silâhı astım omzuma. Yürüyemiyeceğim için, o kütüğe sarılarak, ortasına doğru yavaş yavaş emekledim. Azıcık daha, azıcık daha.. kurtulacağım. Öbür dağın doruğuna kapağı attım mı, geçmiş olsun, Kara Ayı'ya Allahaısmarladık!

Büyükbaba durdu dinlendi gene. Bir şey düşünüyormuş gibi yummuştu gözünün tekini.

Çocuklarsa, çıt çıkarmadan bekleşiyorlardı.

— Başımı şöyle bir kaldırdım ki, ne göreyim!

— Ne Büyükbaba? dedi Fahim.

— Ne, ne? diye sordu Osman.

— Hay aksi şeytan hay! dedi Hacı Ömer Şakir bey. Böyle bir şey dünyada olamaz. Öbür dağın doruğunda da, amanın çocuklar, benim vurup yaraladığım canavarın dişisi.. bir başka ayı, her biri kazma büyüklüğündeki dişlerini dışarı çıkarmış da beni beklemiyor mu? Varın düşünün artık. Arkamda bir yaralı ayı. Önümde bir başka ayı. Altımda bir korkunç uçurum. Geriye dön ölürsün, ileriye git ölürsün, aşağıya düşsen parçalanırsın. İş öyle bir sarpa sarmış ki, ne siz sorun, ne ben söyliyeyim!

Çocuklar:

— Sonra, sonra ne oldu Büyükbaba? diye üstelediler. -Kendilerinden geçmiş gibiydiler- Anlatsana hadi! diye yalvarıyorlardı.

— Ne olsun yavrularım? dedi. Bu durumda ne olur? Ayılar beni yedi.

Bu beklenmedik sonucu Osman anlıyamadığı gibi, Fahim de anlıyamamıştı. Ayıların parçalayıp yediği yürekli, yiğit avcıya büyük bir ilgiyle bakıyor, yutkunup duruyorlardı. Ayıların yediği birisi sapsağlam önlerinde durur da, onlara masal anlatabilir mi? Var, bir şey vardı bu işte. İlkin Fahim kıkırdadı. Onun peşinden Osman. Arası geçti geçmedi, makaraları koyverdiler.

Büyükbaba da neşelenmiş, gülüyordu onlar gibi.

Elini ağzına kapatarak:

— Ben sahi sanmıştım, dedi Fahim.

— Ben de, ben de! diye bağırdı Osman.

Önce çok korktukları, sonra da bunun uydurulmuş bir şey olduğunu anlayınca birden gevşemiş oldukları için, sarsıla sarsıla gülmekten alamıyorlardı kendilerini. İkbal dadı sütlerini getirdiği zaman, bardaklarındaki sütün yarısı yerlere gene bu yüzden döküldü. Buyrun şimdi.

— Huu.. buraya, bana bakın.. dedi Hacı Ömer Şakir bey onlara, bu kadar gülmek doğru mu? Karışmam, donlarımza kaçırırsınız sonra.

Evet, öyle. Çok da ayıp olurdu doğrusu. İkisi de artık büyümüş, koca koca çocuklar: Fahim altı buçuk yaşında, Osman beş.

— Avcıların pek çoğu martavalcıdır, bire bin katar yani, diye açıklıyordu Büyükbaba. Yetti, sütünüzü döküp saçmadan için! Karga nu vurdu, kartal vurdum der. Kertenkele öldürdüyse, timsah avladım diye şişinir. Anlatılanların yarısını atacaksınız. Geriye ne kalıyorsa, doğru olan odur. Anlaşıldı mı?

— Hangi.. hangisi doğru Büyükbaba? O iki ayıyı da vurdun mu sen?

— Dinleyin; ben ayı mayı vurmadım hiç. Çok küçükken

İstanbul'a, okumağa gelmişim. Ayıyı nerede vurayım? Tatil aylarında oraya döner, kahvede oturur, dinlerdim. Bizim o taraflarda avcı çoktur yalnız. Avcı çoksa, hikâye de çok demektir. Başka sefere size bir ayı hikâyesi daha anlatırım, pekâlâ, söz.

"— Hayır olmaz, şimdi şimdi.." diye tutturdular. Masal hikâye dinlemekten daha keyifli bir şey yoktu onlar için. Hele Büyükbabaları anlatırsa.. Gürültü kıyamet kopuyordu ki, bahçeye ,birbirlerini serçe parmaklarından tutmuş, iki kız çocuğu girdi. Kapı ağzında çekingen çekingen durdular önce. Bunlar, eve ara sıra anneleriyle konuk gelen iki kızkardeştiler. Geldiler mi, hava yağışsız ve açıksa, bahçede oyunlar başlardı hemen. Fahim ile Osmandan birer yaş küçüktüler. Abla ve esmer olanın adı Mehlika, onun küçüğü ve sarışın olanın adı Piraye idi. Her bakımdan, Osman ile Fahim için bulunmaz birer arkadaş.

— Aaa.. Mehlikayla Piraye gelmiş! diye bağırdı Fahim.

Osmanın gözü onları bile görmeden, yalvarıp yakarmaktaydı:

— Hadi Büyükbaba, bir tane daha, ne olur..

Büyükbaba dayanamadı:

— Çağırın kızları, arkadaşlarınızı buraya... dedi. Onlar da gelsin, öyle.

Biri ikiletmeden, ok gibi fırlamışlardı yerlerinden. Kızları ellerinden tutup çeke çeke getirdiler Büyükbabanın önüne. Onlar da hemen davranıp Büyükbabanın elini öptüler.

Hacı Ömer Şakir bey, Mehlikaya "— Çok yaşa kızım!" Pirayeye, "— Ömrün uzun olsun!" dedi. "— Oturun bakalım.." deyince, kızlar Fahimle Osmanın iskemlesine, oğlanlar otların üzerine oturdu.

— Büyükbabam, siz geldiniz diye, bize bir ayı masalı daha anlatacak.. dedi, işi onlara duyurdu Osman. Demin bir tane dinledik, öf öf.

Fahim böbürlendi:

— Ben bütün masalları aklımda tutuyorum, dil mi Büyükbaba?

— Pekiy ya sen Osman, dinlediklerini aklında tutuyor musun, unutuyor musun

Büyükbabasına bir çeşit sıkıntıyla baktı Osman. Unutup unutmadığına karar veremiyordu. Öyle dese olmaz, böyle dese olmaz.

Bundan yararlandı Fahim:

— Büyükbaba, dedi, sen bana anlat.

Başını iki yana ağır ağır sallıyarak:

— Hayır, diye konuştu Büyükbaba, şimdi dinleyip sonra unutsanız da, ben bu hikâyeleri hepinize anlatıyorum, hepi-

nize.. - Bakışlarını dört çocuğun üzerinde ayrı ayrı gezdiriyordu.- Çocuklar masal dinliyerek büyürler, sonra o masalları kendi çocuklarına anlatırlar. Böyle gelmiş böyle gider. Hadi şimdi, onu bunu bırakalım da yeni masalımıza geçelim. Demin anlattığım masaldan korktunuz muydu?

— Ben çok korktum Büyükbaba, dedi Osman.

Fahim:

— Ben korkmadım, dedi.

Dedesi, Fahime:

— Korkmadınsa, eğer yalan söylemiyorsan çok iyi, dedi. Çünkü, pek öyle korkulacak, büsbütün kötü bir hayvan değildir ayılar.

— Ben onu, karşı kahvede çingeneler oynatırken gördüm. Osman atıldı:

— Ben de gördüm!.

— Hah işte. Hayvanı yerinden yuvasından edip şehre indiren, oynatan çingenelerden korkun asıl siz. Para kazanmak için hayvanlara eziyet edenlerden korkun. Sen ayıya bir şey yapmazsan, o da sana ilişmez, geçer gider yanından. Üstüne saldırmaz. Karnı çok açsa, ya da bir kötülük geleceğini sezinlerse saldırır. Hem tut ki saldırmış, ne çıkar Alt tarafı hayvan bu. Saldırır, saldırır. Biz saldırmıyor muyuz onlara sanki Keyif uğruna tutup öldürmüyor muyuz onları?

Nerdeyse alaca karanlığın basacağı bahçeye bakıp düşünceye daldı Osman. Doğru söylüyordu Büyükbabası. İşte Fahim abi! Geçen gün, daldaki serçeye çatal sapanla sen nişan al. Kafası kopan kuşcağız, pıt desin ayaklarının dibine düşsün.

— Kuş öldürmek günah, dil mi Büyükbaba?

— Elbet günah, dedi Büyükbaba. Hanginiz böyle bir şey yaptıysa kalksın ayağa, görelim. - Kalkan olmadı.- Sana zararı dokunmıyanlara ilişmek, onları öldürmek büyük günahtır. Allah, ahrette bunun hesabını sorar. (Onun canını veren benim. Sen kim oluyorsun da alıyorsun?) der.

— Yaa.. dedi Osman. - Göz ucuyla baktı Fahim abisine.- Sorar. Öbür hikâye, şey.. masal nasıldı?

— Unutmadın demek? Pekiy, anlatıp kurtarayım paçayı bâri.

Bunu böyle söylerken, bir taş parçası gibi cansız duran sol elinin üstüne sağ elini atan Büyükbaba, o eli usul usul ovuyordu. Ovarken belli belirsiz yüzünü ekşiterek, kendi kendine: "— Hep böyle karıncalanacak mısın mubarek?" diye de mırıldanmaktaydı. Ama ardından, sanki hiçbir şey olmamış, acısı sancısı bıçakla kesilmişcesine, akşamüstünün sonuncu hikâyesini anlatmağa koyuldu:

— Öbürünü ben, kendim uydurmuştum. Bunun ben uydur-

madım çocuklar. Hepiniz kulaklarınızı dört açın. Çünkü size gerçekten olmuş bitmiş bir şey anlatıyorum. - Aşağı yukarı hep böyle der, hikâyeleriyle masallarına hep böyle başlardı Büyükbaba. Ne zararı var? küçük kızlarla oğlanların olanca dikkatlerini kendi üzerine çekti, derleyip topladı gene. - Bu hikâyenin içinde yalan dolan diye bir şey olmadığından, bana da çok dokunmuştu. Aradan yıllar geldi geçti, andıkça ve anlattıkça gene dokunur. Sanki dün dinlemişim..

Her neyse, ilçeden gelen Candarma Komutanı, Malmüdürü, bir de bizim arkadaş, üçü, dere boyundan 30 - 40 metre kadar uzakta, vuracakları ayıya pusu kurarlar. Derenin, bulundukları yakası çalılıkmış, karşı yakası çamlık. Derecik bu ikisinin arasında kıvrıla kıvrıla akıyor. Akşamüstüne doğru ayının biri oraya su içmeğe gelirmiş. Bağrı susuzluktan çatlamış, su içmeğe gelirmiş. Ayının biri mi gelirmiş, ikisi mi? onu bilmiyorum. Ayı gelirmiş ya? sen ona bak.

Suyunu içiyor hayvancağız, gene dönüp gidiyor. Kimseye zararı yok. Dokunmadan. Bizim üç ahbap çavuşlar, pusuda, akşamı beklemişler. Bana bu olayı anlatanın dediğine bakılırsa; dağın tepesinde yangın var, çamlar bütün tutuşmuş yanıyor sanmışlar. Meğer güneş batarmış.

Güneş batmış. Sular da kararmağa yüztutmuş. Gerçekten, tam bu sırada çocuklar, boz renkli bir ayı, efendim salına salına, yabansı bir güzellikle inmiş gelmiş dere kıyısına. İnmiş ki, suyunu içecek. Bizimkilerin arasında en keskin nişancı Candarma Komutanı. Silâhı omuzladı mı, 30 metreden makarayı parçalıyor. Bir kurşunda deliyor. Onun için, herkesten önce o fırlamış çalının dibinden. Ayakta, tüfeğin namlusunu doğrultmuş, nişan almış, çekecek tetiği. Ne var ki; ayı, kendi üstüne çevrilen demir parçasını görmüş mü ne? görmese de tehlikenin kokusunu almış olacak. Belki de namlu üzerindeki arpacığa güneş vurup arpacığı parlatmış ve hayvan ondan ürkmüştür. Her ne hal ise.. tehlikenin kokusunu alınca hemen sinmiş oraya. Artık kımıldamıyor. Biraz daha yaklaşalım şuna da, yakından ateş edelim demişler. Ama hayvan, mubarek, çalı çırpı arasında avcıların göremediği iki yavrusunu, minik ayıyı, pençeleriyle enselerinden yakaladığı gibi, havaya kaldırıp göstermiş onlara. Demek istiyor ki yani, (Beni vurmayın ,yavrularım var. Ben ölürsem, onlar küçüktür, aç kalırlar.)

Bunu gören bizim arkadaş, "— Aman Yüzbaşım görmedin mi? İndir tüfeğini!" diye bağırmış. "— Sen şu işe bak hele.." demiş. "Sözde o ayı, biz de insanız!" Tövbe etmişler, o gün bugündür avcılığı bırakmışlar. Hele ayı avı mı? tövbeler tövbesi.

Odundan yontulmuş derme çatma masadan cıgara paketini, kibritini, mendilini ağır ağır toplıyarak doğruldu Büyükbaba. Sandalyanın arkalığına astığı bastonunu aldı eline. Çocukların her biri ayrı düşüncede, önlerine bakıyor ve susuyorlardı.

Hacı Ömer Şakir bey bu sessizliği pek bozmak istemeden, "— Sizlere masal anlatmaktan ağzımda tükrük kalmadı!" diye mırıldanarak, bastonuna dayana dayana kapıya yollandı.

Güneşin, yandaki evin arkasına geçişiyle bahçede serinlik de çıkmıştı. Ama, açık havayı bırakıp eve girmek istemiyordu hiçbiri. Evde bir sürü yasaklama var. Bahçede ise, dilediğince özgürlük. İstediğini yapabilirsin. Koş, saklan, bağır çağır; evden duyulmadıkça kimse karışmaz sana."

Boş dakikalar geçirmenin yakışık almıyacağını hesaplıyan Fahim, elebaşılığını takınıp ayaklanmıştı zaten. Onlara, hangi oyunu oynamak istediklerini sordu. Bir yandan da, "— Çağıracaklar simdi, çabuk.." diyordu, "çabuk!" ,

Hemen karar verilmeliydi, evet. Danışıp soruyordu, evet. Ama, öbürleri de biliyorlardı ki; gene onun dediği olacak, gene o, kendi bildiğini okuyacaktır. Zaten "Evcilik" diyeni, "Saklambaç" diyeni dinlememiş; bir ağacın arkasına, Büyükbabadan saklanmış tahta kılıçları alıp getirmeğe koşmuştu. Bu, (Korsancılık) oynanacak demekti.

Osmanla birlikte, bellerine sicim bağlayıp, kusandılar kılıçları. Mehlika "Ana Kıraliçe" idi, Piraye onun kızı. Fahim "Başkorsan" dı, Osman yardımcısı.

Ana Kıraliçe ile kızı, Büyükbabanın biraz önce kalktığı sandalyenin üzerine çıktılar. Oradan masaya geçtiler. Düşmemek için birbirlerine sıkıca tutundular. Orası haydutların gemisiydi. Büyük gemisi. Hattâ, büyük gemisinin de kaptan köşkü. Çevrelerindeki iskemleler ise, küçük gemilerdi. Kıraliçeyi kurtarmak için, herşeyden önce, küçük gemileri dolduran haydutları haklamak gerekir.

Bağlı kılıçlar çekildi çıktı belden. "Başkorsan" Fahim abinin, "— Haydi Osman!" diye bağırmasıyla, göze görünmez yüzlerce hayduta karşı, bir ölüm kalım savaşıdır açıldı. Değil mi ki haydutlar konuşamıyorlar, kendileri oradaysa da dilleri yok; onların yerine Fahimle Osman, bir yandan kılıç sallıyor, bir yandan; "— Ah.. Off.. Karnımdan vuruldum.. Göğsümden vuruldum.. Ben öldüm!" diyerek savaşı yürütüyor, haydutların büyük gemisindeki kaptan köşküne adım adım yaklaşıyorlardı. Yaklaşırken, sözüm ona ölmüş olanların üzerinden atlamayı unutmuyorlardı tabii. Ayakları takılsın da düşsünler mi?

Mehlika ile Piraye'ye de az görev düşmüyordu burada. Ol-

dukça ağırdı görevleri. Osmanla Fahim vuruşuyorsa, onlar da ağlaşıyor ve bağrışıyorlardı. Haydutlardan sanki dayak yiyorlarmış, haydutlar kendilerini kırbaçlıyormuş gibi, "— Ah anneciğim!" diye ağlaşıyor; sonra da, "— Yetiş'n, kurtarın bizi!" diyerek, dövüşmekten yılmıyan yorgun kahramanlara seslenip yalvarıyorlardı.

Fahim durunca herşey duruyor olmalı ki, Fahim duruyor ve Osmandan soruyordu: "— Kaç kişi öldü?"

Osman, kılıcının ucuyla, yerdekileri sayıyordu: Bir, beş, otuz, seksen, altmış!"

"— Seksenden sonra doksan diyeceksin!"

Osmanda kızarıp bozarmalar: "— Doksan!"

İk ik'şinin yüzlerce kişiyi haklaması. Ana Kıraliçe ile kızını kurtarması kolay mı sanki? Güçlüğü şuradan belli; Başkorsan Fahim, kendi payına düşen 200 haydutu haklamışken, geriye gene de 50-60 kişi kalıyor ve bunlar sinsi deliklerden çıkıp yüklendikleri için, onlarla boğuşmak son kerte güçleşiyordu. "— Aman Osman, arkandakine dikkat et!" İki kahramanı çember içine almağa çalışıyorlardı çünkü. Biri bir yandan batıracak kılıcı, biri bir yandan. Ve felâket!

Neyse ki, sonunda hep Fahimle Osman kazanıyorlardı. En son haydut, "Haydutların babası" tutsak alındı mı, bitiyordu savaş. Ana Kıraliçe ile kızı kurtarılıyor, ah ah, gene yabana atılmıyacak şeyler oluyordu: Başkorsanla Yardımcısı, kızların önünde eğilip selâm veriyorlardı.

— Kurtuldunuz artık!

— Yaşasın Başkorsan! Yaşasın Yardımcısı!

Tekrar selâmlar.

Sonra ne mi olur? Sonra, hep birlikte, bu önemli utkunun (zaferin) kutlanması için, büyük bir şölen sofrasına oturulur. Pek yorulmuş, kahraman ruhlu savaşçıların karınlarını doyurmak, onları ağırlamak, Ana Kıraliçe ile kızının işidir. Eğer bolca zamanları var da oyun uzatılacaksa, "— Yaran nerede bakayım?" diye sormak, kollarından ve bacaklarından yaralanmış savaşçıların yaralandıkları yerleri sarmak Ana Kıraliçenin işi; bahçedeki musluğa koşup paçavraları ıslatarak getirmekse, kızının işi. Hiç şaşmaz. Yaraların iyileştirilmesinde, eczaneden çöp tenekesine atılan boş ampuller, boş kutular, o ampulleri kesmiş tırtıllı demirler ve gazlı bezler araştırılır. Bunlar çok işe yarar.

Şölen sofrasına oturuldu mu, kırık kiremitlerin üzerine yatırılmış incir yapraklarında, yemeklerin biri gider biri gelir. O yemeğin tadı üzerinde, özel düşünceler açıklanmalıdır:

— Ih ıh ıh, aman ne güzel olmuş!

— Çok tatlıymış.

— Ben bu hurma tatlısını yedim, tıkandım be yavu.
— Ben bir tane daha alayım.
— Obur.
— Obur sensin.

Fahimle Osman, Büyükbabalarının kimi zaman nineleriyle Nebiye hanıma söylediğini söylemeği, yani ağızlarını şapırdataraktan, "— Elinize sağlık!" demeği hiç unutmazlar.

Mehlikayla Piraye de, tıpkı Babaanne ya da Nebiye hala gibi, övülmekten biraz sıkılgan ve yavaş bir sesle, onlara, "— Afiyet olsun.." Karşılığını verirler.

Zaten, niçin beğenmemezlik ederek kötülesinler o yemekleri? Neden hatırlarını kırıp boşu boşuna gücendirsinler kızları? Bu öyle bir sofradır ki, şiş kebabıyla hurma tatlısından tut, pilâvlarla böreklere dek, canın ne isterse, ne ararsan bulunur. Bir eksiği, kuş sütü. Kuşlardan süt çıksaydı, o da sofraya gelir konurdu elbet.

Bütün buluşmalarla bütün oyunlar, hep böyle ballı börekli, ağız şapırtılarından, karşılıklı koltuklamacalardan geçilmiyen bu tadına doyulmaz sofra başında başlasa ve bitse ne iyi olurdu! Oysa kimi buluşmalar, çekişmeler ve bozuşmalarla biter. Fahimle Osmanın fırtına gibi patlak veren kavgalarıyla, birkaç günlüğüne değilse bile, birkaç saatliğine küsülü kalmalarıyla biter. Parmaklar üstüste konulup uzatılır: "— Boz şunu! Bozdum.."

Tartışmaların küsüşmelerin çoğu, Fahimin Osmana bir şey sormasından, Osmanınsa soruları bilemeyişinden çıkar. Hoş, onun bilemediklerini kızlar hiç bilmezler, neymişi nasılmışı Fahimden öğrenirlerdi. Ama hiç değilse, tartışmalara girmemek, karışmayıp uzaktan dinlemek gibi uysal, barışsever bir tutumları vardı onların. Hattâ, evden ayrılacaklarına yakın, arabuluculuk da ederlerdi. Fahimle Osman birbirlerine dargın kaldıkları süre, kızkardeşlerin büyüğü Osmanı, küçüğü Fahimi barışmağa zorlar; haber getirir, haber götürürlerdi.

— Osman, Fahim abin selâm söyledi, eğer o konuşursa ben de konuşurum diyor.

— Fahim, Osmanın selâmı var, aldığın kutuyu geri verirsen barışacakmış.

Fahim aldığı kutuyu verir. Küskünlüğün nedeni kutu değil zaten. Fahim bir şey söylerken, kızların yanında, onun yanlışını çıkartmağa kalkışması. Fahime, -bugüne bugün abisi olur-, bilgiçlik taslaması.

— Hadi bakalım, vapurun arkasında köpük neden olur? bil bakalım!

Osman hemen, dadısından dinlediğini satmağa kalkışır:

— Hıh, o bir şey mi gemiciler vapur giderken çamaşır yıkarlar, ondan.

Hıh'lardı Fahim de. — Güleyim bâri.. der ve gülerdi. Gemiciler çamaşır yıkıyormuş. Ben sana doğrusunu söyliyeyim mi? vapur giderken, arkasında suyu iteleyen bir pervane var. O dönüyor da, köpükler ondan çıkıyor.

— Gel dadıma soralım! - Sonuna dek direnirdi Osman. - Hayır.. Kayıkçı kürek çekerken de köpük çıkıyor. - Mehlika ile Pirayeye dönüyordu. - Çıkmıyor mu? söyleyin, ha!

Görmüşlükleri var: Evet, kürekler suya hızla daldı mı, denize taş atıldı mı, deniz dalgalı oldu mu, köpük gene çıkıyor hakçası. Onun için de, - ne yapsınlar? -, ağızlarında hem (Olur)'a, hem (Olmaz)'a benzer bir şey gevelerlerdi.

Bitişiklerindeki camide mevlût dinlemeğe götürüldükleri bir gün, çıngar gene çıktı. Mehlika ile Piraye gene gelmişlerdi. Bahçede oyun oynanmış, oradan, evin caddeyi görür, cumbalı odasına çıkılmıştı. Ellerinde, daha yiyip bitiremedikleri birer külâh mevlût şekeri. Bahçede oynamışlardı ya, tam oyun sayılmaz, öylesine. Bahçenin büyüklüğünden kaçmak, bir odanın küçüklüğüne sokulmaktı onlarınkisi. Üzerlerine, mevlûdu dinlerken ağlıyan, haykıran, düşüp bayılan kadınların yarattığı bir korku sinmiş ve hâlâ çıkmamıştı.

Kolay kolay geçeceğe benzemiyen bu korkunun etkisi altında, çekişmelerini de kısık bir sesle yapıyorlardı. Osmana kalırsa; ağlatıcı bir şarkıydı mevlût, başka şey değildi. Fahime göre; mevlût, ölmüş kimselerin ruhları cennete gitsin diye okunurdu. Cehenneme gitmesin. Tabiî gitmesin! Fokur fokur kaynayan kazanlar da, kazanların başındaki elleri topuzlu zebaniler de hep orada. İnsanın kafasına o topuzlarla vuruyorlar. Hem de kaynar kazana atıyorlar. Cayır cayır yanıyor. Patlıcan kızartırken İkbal dadının koluna yağ sıçramıştı. Ne dedi? "— Ah hanımcığım, cayır cayır yandı kolum. Acısı içime çöktü.." dedi. Kolunun sade orası cehennemlikmiş. Bir de, bütün bütüne kazana atıldığını düşün!

Daha küçükken sobaya, mangala bir yerleri değmişti hepsinin. Değmese de, sıcak maşa tutmuş, ya da çorbayı üflemeden içerken ağız yanmasının ne demek olduğunu öğrenmişti hepsi. Bu bakımdan, Fahimin İkbal dadıyı anarak verdiği örnek, sorunu çok iyi anlamalarına adamakıllı yetti.

Mevlûtun okunarak ruhun cennete gitti mi, orada, korkma, huri adlı melekler görüyorsun. Senin koluna giriyor ve seni yemyeşil, ağaçlık bir yere götürüyorlar. Cennette ırmaklar akıyor ki.. hey! Suları şurup, ya da pekmezden. Uçan kuşlara rastlıyorsun. Canın istedi mi, istek daha karnından geçerken, kuşlar yolunup kızartılarak önüne getiriliyor.

Kızlar sanki tersini söylemiş gibi:

— Evet, diyerek Fahim abisini onayladı Osman.

Onunla bu konuda ortaklaşa bilgiye sahip olduklarını böylece açıkladıktan sonra:

— Bana Büyükbabam söyledi, diye tamamladı sözünü, benim annem oradaymış. Cennette, beni gözlüyor.

Osmanın annesinin orada olup olmadığını Fahim bilemiyordu. Durumun Büyükbabadan soruşturulması gerekir. Onun için, başka bir konuya geçti:

— Ruhları cennete, cehenneme kim götürür? hadi bilin bakalım!

Kızlar da meraklanmışlardı:

— Kim? diye sordular.

— Tanrı! dedi Fahim.

Osman sindi. E, doğrudur. Öyledir. Ama kimbilir!

— Tanrı! diye üsteledi Fahim. Ne bakıyorsun öyle?

"Tanrı" dendi mi, o zamana kadar, Osmanın gözleri önüne şöyle birisi gelirdi; çocukları pek seven, her dediklerini yapan, Büyükbabasını andırır, sırtında çok uzun beyaz hırkası, elinde uzun bir değnek olan, ak sakallı kocamış bir kişidir Tanrı. Değnek taşır, çünkü; bugün buradaysa, yarın başka yerdedir. Dağları bayırları o yaşlı haliyle nasıl tırmanacak?

Oysa, Fahim abisi bu anlayışa başka şeyler katıyor, başka şeyler sayıp döküyordu:

— Tanrı nedir, kimdir? sen bilmezsin işte...

— Bilirim, dedi Osman. Yorulduğu zaman cennette, bir koltukta oturur. Bizi çok sever. Neden bilmiyeyim?

— Evet, ama o kadar değil. Annem anlattı bana: Onda öyle bir göz var ki, yaramaz çocukları, abilerine karşı gelen çocukları, iğne deliğine girseler gene görür. Hıh.. Ondan bir şey gizliyeceğini sanma. Her yerde oturur. Her yerde vardır. En çok camilerde oturur. Kim dua ediyor, kim etmiyor? bakar. Fakirlere ekmek peynir yollar. Büyüklerinin sözlerini dinler, yapma dediklerini yapmazsan, kaka çocuk olmazsan ve harçlığının yarısını kumbarana atarsan.. seni herkesten çok sever. Cennette yanına alır.

Para atacak kumbaraları bulunmıyan Mehlika, Piraye ve Osman düşünedursunlar, Fahim koltukları kabararak:

— Sen, sana verilen her para ile gider şeker alırsan, Tanrı sevmez seni.. dedi. Bana annem, (Şeker parasının yarısını kumbarana at oğlum) dedi. (Elinde kalanın yarısını da fakir fukaraya ver) dedi.

— Dilencilere mi?

— Evet! dedi Fahim.

— Ama Büyükbabam, (Sakın dilencilere para vermeyin)

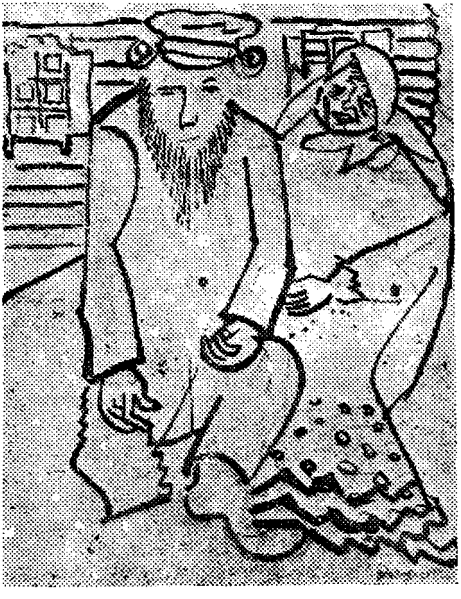
diyor, dedi Osman. (Alışırlarsa sokaklar dilencilerle dolar) diyor. (Çarşıya pazara gidemezsiniz) diyor. Yaa!

Gel bu işin içinden çık şimdi!

Fahim bile, bir süre düşünüp taşınmak zorunda kaldı. Neden sonra:

— Hi hi hi.. diye güldü. Büyükbabam kandırmış seni.

Al işte! O böyle konuştukça, Osman inanmaz ona. Çünkü; Osmanın Büyükbabası, Osmanı hiç kandırmaz. Ne der, ne söylerse doğrudur, sağlamdır, tamdır. Çok küçükken, Osman yürümesini bilmezken, "— Düştü beyim düştü!" diye kandırıp Osmanı düşürtürdü ama, bu Osmanın da bildiği ve istiyerek katıldığı bir oyundu. Başka şey değil..

Chagall

UĞUR, Ergun

BİR "EKİM BAYRAMI" GÜNÜ

Monika'yla Ömer böyle üç beş dakikadır eleleydiler. Ama artık akşam olmuştu, eve dönme zamanı yaklaşıyordu. Üstelik Ömer iyice yorulmuştu. Hele Monika'nın elini tuttuğundanberi yürümesi büsbütün sapıtmış, bacakları birbirine çarpmaya başlamıştı. Monika'nınsa yorgunluktan pek haberi yoktu. Çevrede aralıksız eğlenip gülecek birşeyler bulabiliyordu. Zaten böyle bir "olağanüstü güzel" şeyin yanına koşmak için Ömer'i tutup çektiğindenberi elleri böyle takılı kalmıştı.

Daha da fazlasını istiyordu Ömer. Ortada görünen hemen bütün çiftleri yaptığı gibi... Monika'nın beline kolunu dolamak; arada bir küçük küçük öpüşler...

Kafasının içi zonkluyordu. Aslında yarısını zor anladığı Monika'nın sözlerine zorla gülümsüyordu. Bazan Monika'nın dediğine öyle bir karşılık veriyordu ki kısa bir süre için kız duruluyor, süzülüyor, öyle bir noktaya bakakalıyordu. Ama çok kısa bir süre için. Sonra gene gülmeye, Ömer'i oraya buraya çekiştirmeye koyuluyordu.

Sabahleyin evin bahçesinde çarçabuk kararlaşmıştı bu gezme işi. Ömer gene giyinmiş, aşağıya kahvaltıya inmişti. Pazarları hep birlikte yapıyorlardı kahvaltıyı. Diğer günler Monika'yla Herr Meyer sabahın altısında evden çıkmak zorunda olduklarından Ömer, aşağıya indiğinde, yalnız Frau Meyer'i bütün işlerini bitirmiş köşe sedirinde örgüsünü örerken bulurdu.

Güneşli bir pazardı. Kahvaltı bahçede yapılıyordu. Monika'yla babası yüksek perdeden gene birşey üzerine tartışıyorlardı. Ömer oturup kahvaltıya başladıktan epey sonra anladı.

"— Şu bahçeye bakabilmem için yalnız pazar günüm var. Monika; bilmiyor musun? Ekim Bayramı görmediğimiz şey mi?" Frau Anna Meyer minnet dolu bakışlarla kocasını süzüyordu. Hep onun için oluyordu bu; onun şu şiş, hastalıklı bacakları yüzünden. "Haydi siz gidin!" dese çok iyi biliyordu bu koca Albrecht'in ne cevap vereceğini. "Sus Mami," diyecekti, "benim Monika'ya ayak uyduracak yaşım geçti artık."

"— Neden bir arkadaşınla gitmezsin Monika?.. Böyle daha çok neşelenmez mi insan? Değil mi Herr Ömer?" Ömer'e tartışma konusunu ellerinden geldiği kadar yalın konuşma çabasıyla açıkladılar. Ömer:

"— Eğer isterseniz..." dedi, yutkundu. Bütün vücudunun kanı yüzüne toplanmıştı. "Eğer isterseniz... Ben de bugün Ekim Bayramına gideceğim." Oysa hiç düşünmemişti bunu.

"— Sahi mi?" atıldı Monika, "Ders çalışmıyor musunuz bugün?" Öyle ya, yukarda durmadan ders çalışıyor sanıyorlardı Ömer'i. Pencere tülünün ardında karşı evlerin bahçelerine, açık pencerelerinden içlerine dalıp gidilen, küçücük odalarda o sarı kızlarla sevişilen düş saatleri; yurda yazılan sayfalar dolusu mektuplar; günün yarısından fazlasını alıp götüren uyku...

"— Hayır," dedi Ömer, "bugün Ekim Bayramına gitmek istiyorum."

Ama önce Meyer Ailesi, her hafta olduğu gibi, toptan kiliseye gideceklerdi. Kilise dönüşü nasıl olsa öğle zamanı gelmiş olacağından Monika, öğleden sonra evden ayrılmalarını istedi.

Öğle yemeğini Ömer köşedeki konukevinde yedi. Zaman bir türlü geçmiyordu. Gözleri önünde hep sarmaş-dolaş bir çift imgesi vardı. Bunlardan biri Monika'ydı ya, öteki Ömer'den bambaşka biri, içine biraz oyunculuk, biraz görgü, biraz olgunluk karışmış biriydi.

Tam Monika'nın söylediği saatte, saat birde bahçe kapısından giriyordu. Baba Meyer, piposu gene ağzında, yeri küreyip küreğin ucunda birlken kuru dalları bir yere yığıyordu.

"— Merhaba, Herr Ömer," dedi. "Monika sizi bekliyor içerde."

"— Ya, öyle mi?"

"— Evet, evet. Ekim Bayramına gidecektiniz hani. Giyindi, bekliyor."

Hemen o sıra Monika evin kapısında göründü. Herr Meyer'e allahaısmarladık deyip bahçe kapısına doğru yürüdüklerinde o, çoktan eline aldığı bir kök parçasının toprağını küreğin sapına vura vura silkmeye koyulmuştu bile. Biraz sonra bahçeye çıkan Frau Meyer'le de gene aynı şekilde, işine devamla konuştu.

"— Ne kadar sevindi biliyor musun Monika? Ömer gerçekten centilmen genç."

Koca Albrecht'in dudaklarındaki bilmiş gülümseme yayıldı, büyüdü. Başını karısına döndürüp:

"— Ben," dedi "bir bakışta anlarım adamın iyisini. Çıkan Yunanlı öğrenciden sonra sen buna vermek istememiştin biliyor musun odayı?"

"— Yarın ödemesi gereken kirayı da dün verdi." dedi, onayladı Frau Anna Meyer.

Monika gerçekten çok sevinmişti. O koca bayram yerinin kapısından girer girmez nereye koşacağını, neye bakacağını

şaşırmış; olura olmaza gülmeye, yerli yersiz konuşmaya başlamıştı.

Önce Ömer'in pavyonların önünde dikilip kalmış kalabalığa karışıp kapıda yapılan reklâm gösterilerini seyre hiç te niyeti yoktu. O koca bira çadırlarından birine girip kalabalığın içinde boş bir masaya Monika'yla birlikte sıkışmayı düşündü. Birbirine dolanmış bir çiftin hemen yanıbaşında boş iki sandalye bulup oturdular. Kapella'nın kısa deri pantolonlu, koca göbekli çalgıcıları iyice coşmuş; koca bira bardakları havada sallanıyordu. Bütün salon bir ses olmuş, ulusal şarkılarından birini söylüyorlardı. Monika da hemen uydu gürültüye, bağırmaya başladı. Ömer bu hareketli ortamda dümdüz, kaskatı kalma utancının dürtüsüyle iki yanına usul usul sallanıyor, çalınan şarkının âhengine burnundan bir sesle katılırken dudaklarına acı, buruk, belki biraz ezik bir gülümseme toplanıyordu.

"— Biliyor musunuz bu şarkıyı?" diye, sordu Monika.

"— Hayır, sözlerini bilmiyorum."

"— Hoşunuza gitti mi?"

"— ... Evet, güzel."

"— Sizin şarkılarınıza benziyor mu?"

"— Hayır... Daha çok marşlarınıza benziyor."

"— Anlamadım. Neye benziyor?"

"— Asker şarkılarına." O anda aklındakini başka bir türlü çevirip söyliyememişti.

"— Haa... Evet."

Birden hantal, sarı tüylü bir kol, en irisinden bir bira bardağıyla burunlarının önünde bitti. Monika'nın yüzüne nefesini duyarcasına sokulmuş ablak bir Bavyeralı.

"— Prost!" dedi kaldırdı bardağını.

"— Prost!" Monika Ömer'i de çağıran bir tavırla bardağını kaldırıp adamcakiyle tokuşturdu. Bu kısacık arada Bavyeralı Monika'nın dudaklarına o kalın, ıslak dudaklarını değdirip savuştu gitti.

"— Yani," dedi Monika, "askerlerin söylediği şarkılarla halkın söylediği başka başka mı?"

Salon Ömer'in başında dönüyordu. Ablak Bavyeralıyı izliyordu gözleri. Simdi başka masalara gitmiş, Monika'ya yaptığına benzer başka sırnaşıklıklar yapıyordu.

"— Fraeulein Monika," dedi birden Ömer, "sizin hiç erkek arkadaşınız var mı?"

Monika'nın yüzü gölgelendi.

"— Nasıl yani? Okulda çok vardı. Şimdi de çalıştığım yerde.."

"— Hayır öyle değil." Bir sorgu yargıcının kurumu vardı Ömer'de.

Kız düşündü bir sıra.

"— Peter var. Teyzemin oğlu."

"— Hayır o da değil... Yani bir erkek... Sevilen biri..."

Kız kuşkulu kuşkulu gülümsedi:

"— Bilmiyor musunuz Herr Ömer, ben nişanlı değilim."

Kıpkırmızı yüzüyle Ömer de gülümsemeye çalışıyordu.

"— Şaka söyledim Fraeulein Monika. Bilir misiniz, biz şakayı çok severiz."

Biraz durdu. Kapellaya uyarak başını salladı, ıslıkla katılır gibi yaptı. Sonra,

"— Fraeulein Monika, kalkalım mı?" dedi.

"— Evet ben de bunu söyliyecektim." diye cevap verdi kız. Eskisi gibi olmasa da neşesi yerindeydi.

Kapının önüne çıkar çıkmaz bir çığlık kopardı Monika:

"— Ah! İster misiniz döner salıncaklara binelim. Biliyor musunuz nasıl uçuyor insan? Haydi, ister misiniz?"

Kız yalvarıyor gibiydi. Ömründe ilk defa yapacaktı bunu Ömer. Sorulduğunda:

"— Çok," dedi ama, "bizim ülkede çok binmiştim çocukken."

Yere indiklerinde Ömer'in benzi sapsarıydı. Ama Monika?.. Sanki beş dakikadır havada dönüp duran o değildi.

"— Haydi şimdi de çayırın bütün sokaklarını dolaşalım olur mu? Ah! Bakın ne var şurda!"

Monika'nın eli Ömer'in elini bu anda tuttu. Ömer, Monika'nın onu nereye çektiğini anlıyamadı. Bütün damarlarını bir ürperti dolaşmıştı. Yüzü de alabildiğine kızarmıştı gene. Koştu arkasından, birlikte bir kalabalığın içine daldılar. Bütün kalabalığın baktığı yere baktılar. Bir adam kukla oynatıyordu. Herkes gülüyordu. Arada bir Monika yüzüne baktıkça Ömer de gülmeye çalıştı. Monika bütün gövdesiyle, bütün varlığıyla kahkahalar atıyordu. Monika'nın kahkahalarla tiril tiril kırıtan gövdesinden bir dinçlik, bir güzel, çekici kokuyla birlikte gençlik yayılıyordu havaya. Ömer, bu kuklaları anlamaya hiç uğraşmadı.

Monika kuklaların ne söylediğini tramvayda da anlattı Ömer'e. Ömer de hep güldü. Hiç, hiçbir şey anlamadan hep güldü.

Baba Albrecht'le Frau Anna Meyer bahçede oturuyorlardı gençler eve döndüğünde. Monika ayaküstü bir çırpıda özetledi Ekim Bayramında geçen saatleri. Baba Albrecht gülümsüyor, kızının anlattıklarını harfi harfine bildiğini göstermek

istercesine onun cümlelerini tamamlıyor, anlatılanın dışında sorular soruyordu.

Frau Meyer hep:

"— Ya " diyordu. "Demek öyle!" Aşağı yukarı hep buydu onun söylediği.

Nice sonra Ömer'e:

"— Buyursanıza Herr Ömer," dediler, "otursanıza biraz!"

"— Hayır," dedi Ömer, "odama çıkmalıyım." Monika bir kere daha teşekkür etti ona gözlerinin ta içine ıslak ıslak bakarak.

Oda tertemiz, düzgündü. Pardesüsünü bile çıkarmadan doğru pencerenin önüne gitti. Orada, ayakta öylece kalakaldı. Dışarıyı seyrediyor gibiydi.

Nusret'le birlikte gelmişlerdi bir ay önce bu odayı tutmaya. Nusret bu şehrin eskisiydi.

"— Yeri biraz uzak Üniversiteye, ama ucuz," demişti o. Sonra sinsi sinsi gülerek eklemişti: "Hem üstelik kızları da fena değil hani. Bunlar çok demokrattır, Ömer ha!.."

Hemen ilk geldiği günün gecesi Monika'nın yanındaki bitişik çatı katı odasında yattığını farketti. Ertesi günü bu tamamlayıcı bilgiyi Nusret'e verdiğinde:

"— Amma şanslı adamsın ha, Ömer!" demişti o.

Fakat kızı ancak pazarları doğru dürüst görebiliyordu. Cumartesinin dışında her akşam dokuz sıralarında yatmaya çıkardı Monika. Yalnız merdivende ayaklarının tıpırtısı duyulurdu, sonra kapı mandalının sesi, hepsi o kadar. Birkaç kere sofada karşılaşmışlardı. Bir sabah ta Monika'nın giderken aralık unuttuğu kapısından odasının içini görmüştü. Nedense yatağın üstünde katlanmış duran, Ömer'inkinin bir başka eşi beyaz yorgana uzun süre bakmak istedi ama Frau Meyer'in göreceğinden korktu.

Ama bu Monika'da iş yoktu. Soğuktu bir kere. Sonra biraz da kendini beğenmişti. İşte şimdi de hepsi aşağı odaya toplanmışlar, Monika'nın anlattıklarına kahkahalarla gülüyorlardı... Monika... Muhakkak Ömer'i anlatıyor olmalıydı şimdi. Hele şu koca bilmiş ihtiyara da ne oluyor? O da hep Monika'nın sözlerini tamamlıyor, sonra basıyorlardı kahkahayı. Albrecht Meyer bazan kahkaha sırasında konuşmaya kalkışıyordu da sesi, boğuluyormuş gibi çıkıyordu.

Biraz daha serbest olmalıydı Ömer. Yüzde yüzdü... yüzde yüz... Eğer Ömer onu öpmek isteseydi, beline kolunu dolamak isteseydi... Monika'nın istediği de buydu zaten.

Ama bu Monika'da iş yoktu. Şimdi muhakkak bir satıcı-

nın söylediklerini Ömer anlamayınca çevrede bulunanların nasıl güldüğünü anlatıyor olmalı; ya da döner salıncaktan indiğinde nasıl dayanmak için bir yer aradığını. Çocuktu biraz bu Monika. Ne vardı bu şımarık şeyi eğlendirmek için bu kadar yorulacak?

Aşağıda gülüyorlar, hep gülüyorlardı.

Doğrusu bu ya aşağıda Monika Ekim Bayramını anlatıyordu daha. Kuklaları çok beğenmişti. Her biri bir ünlü kişiye benzetilmişti. Onların birbirleriyle konuşmaları doğrusu görülecek şeydi. Bira çadırı çok büyüktü. Kapella da şehrin en belli kapellasıydı hani.

Ömer'e gelince... Doğrusu iyi bir kimseydi Ömer. Ona yabancısı olduğu şeyleri anlatmış yardımcı olmuştu. Yalnız her hesabı o ödemek istiyordu. Sözün burasında Frau Meyer:

"— Ben sana demedim mi Albrecht?" dedi. "Varlıklı bir ailenin çocuğu olmalı Herr Ömer." Herr Meyer başını salladı.

Sonra bir de kapella çalarken birlikte şarkı söylememişti Ömer, Monika sorduğunda çalınanları asker şarkılarına benzetmişti.

"— Evet ,evet, çok doğru." diye burada sözü kesti Herr Albrecht Meyer. "Siz bunun nedenini bilemezsiniz." dedi. Sonra yüzüne daha derin, daha bilgili bir anlam vermek için dudaklarını büzerek piposundan bir iki duman çekiştirdi. "Onların dininde şarkı söylemek yasaktır çünkü." Eğer Frau Meyer:

"— Ya öyle mi? Peki kilisede nasıl dua ederler onlar?" diye sözünü kesmeseydi. İkinci Savaş sırasında Doğuda bir yerlerde gördüğü köyleri bir kere daha anlatacaktı. Frau Meyer'in sorusu şaşırtıcıydı biraz. Doğrusu Monika'yı dinlemeye devam etmekti.

"— Ya Monika, öyleyse bugün bu pazarın parasını da biriktirdin." dedi Baba Albrecht. "Evet, evet, Herr Ömer tam bir genç adam."

Ömer onar onbeşer dakikalık aralarla pardesüsünü ,ayakkabılarını, ceketini çıkardı. Hep düşünüyordu. Şu kızı koridorda bir yakalamalıydı. Banyo odasına giderken karşılaşmış gibi yapıp... Ona istediğini vermeliydi ki kendinde alay edecek gücü bulamasın. Soğuk-moğuk. Ona karşısında bildiği "Hans"lardan biri bulunmadığını göstermeliydi bir güzel. Hem neden soğuk olsun?

"— Sendeki de ne şans be Ömer," demişti Nusret. "Anasından babasından hiç korkma sakın! Yeter ki kendi istesin. Sonra güzel o, bana bakmaz deme! Esmer ararlar onlar." Nusret yerini getirdikçe Üniversitedeki bütün arkadaşlara anlatmıştı.

"— Monika'dan ne haber Ömer?" diye sormaya başlamıştı onu gören. Ömer de gizli bildiği birşey varmış gibi gülümserdi.

Ama bu akşam yapacağını hiçbirine söylememeliydi. Hiç gereği yoktu bunun. Nasıl olsa bir gün Monika'yla yanyana görürlerdi onu.

İşte aşağı oda kapısının sesi. Şimdi nerdeyse merdivenden Monika'nın ayak sesleri gelir.

Monika merdivenin en son basamağını da açmıştı ki Ömer'in kapısı açılıverdi.

"— Fraeulein Monika..." dedi Ömer.

"— Ah! Herr Ömer. İyi geceler. Annemden birşey mi istiyecektiniz yoksa?"

"— Hayır, hayır," dedi Ömer, "iyi uykular."

Sonra hiç gereği yokken banyo odasının yolunu tuttu.

Rıza Topal

ÜNER, Tanju

MACK PARKER (*) İLE KÖPRÜNÜN ÜSTÜNDE

Bu köprünün üstünden her geçen benim gibi durur mu? Parmaklıklara dayanarak bakar mı akan nehire? Bir daha gelmiyecek damlalar benden bir parçayı tanımadığım yerlere götürüyorlar. Köprünün üstünde seni düşünüyorum Mack Parker. Senden kilometrelerce uzaktayım. Beni duyuyor musun? Bilmiyorum bunu. Gecenin karanlığında korkak, kocaman gözlerini açarak pencereden göremediğin bir kenti seyrediyorsun. Yanımdan geçenleri görüyor musun?

Tutup yakamdan ite kaka götürmüşlerdi beni, "sen,', demişlerdi, "sen kara adam," oysa kara değildim ben, çevremden geçenler denli aktım en azından; anlamadılar beni. Parmakları uzun uzundu, üstümdeydiler. Birşey yapamadım. Nehir akıyordu, yavaş ya da hızlı farketmezdi bu. Parmakların yumruğa döndüğünü, beni ağırlıklarının altında ezdiğini duyuyordum. Kocaman bir güneş vardı gökyüzünde, sarıydı güneş; belki de karaydı, bilmiyorum. Bu küçük kentde insanlar gene böyle öpüşüyorlar mıydı? Bir güneş var mıydı gerçekte? Bir güneş olmalıydı, anılarımda kocaman bir güneşin olduğu kalmış, ama gene de iyice bilmiyorum bunu. Bu kente benzemeyen bir kentdi. İki odalı bir evim vardı. Kapımı kapatabiliyordum onlar açana dek. Açılan kapıların bir daha kapanmıyacağından haberim yoktu o süre. Bir radyom vardı. Yatağım vardı yatabildiğim, üstünde yorganım örtündüğüm. En önemlisi benimdi odanın içindekiler. Akşamları evime gelirdim. Radyomu açardım. Bir sigara sarardım, tütün kenzimi yakardı. Ayaklarımı çoğu duvara dayardım, yorgundu ayaklarım. Sonra onlar geldiler; tanımadığım, bilmediğim bir gülüştü dudaklarına asılı olan. Benim kapımdı tekmeledikleri. Küçüldüm, yok oldum, ama buldular beni, alıp götürdüler. Anlatamam söylemek istediklerimi. Ben değildim götürdükleri, gölgemdi... Kahveler burda gene doluydu, gene tartışıyorduk insanlık üstüne. Kitaplar yazılıyordu. Ben de öyküler yazıyordum; insanlık kav-

---

(*) Mack Parker Amerika'nın güney kentlerinden birinde yaşamış bir zencidir. Beyaz bir kadına tecavüz etti savıyla yargılanmadan hapsedilmiş, sonra bir gece kaçırılarak linç edilmiştir. Suçsuz olduğu anlaşılmıştır sonradan.

ramı üstüneydi yazdığım öyküler. Sevginin üstünde duruyordum özellikle. Geceleri yazıyordum öykülerimi. Karım ben öykülerimi yazarken içerki odada uyuyordu. Radyoda birisi din üstüne bir konuşma yapıyordu. Masanın üstündeki günlük gazetelerde dünya olayları anlatılıyordu. Ağzımda bir sigara yazıyordum, çalakalem. Yazmam gerekti, çünkü tutsak etmişlerdi beni. "Sen kara adam," diyorlardı, "sen kara adam, öleceksin." Ben ölmek istemiyordum, seviyordum yaşamı. "Yaşam bizim," diyorlardı. Anlamıyordum bunu. "Anlamazsın çünkü karasın," diyorlardı. Radyodaki adam sesini elinden geldiğince ululaştırarak dinden anlatıyordu. Ben masanın başında yazıyordum. Karım içerde uyuyordu; yazıyordum... Kapımı açtılar yalınayak kattılar beni önlerine, taşlar sıcaktı; ayaklarım yanıyordu. Şimdi anlıyorum: gerçekte vardı bir güneş. Sarı sarı yakmıştı taşları; benim kentim bir güney kentiydi, palmiyeler vardı yolların kenarında. Tuttular kollarımdan; kaç kişiydiler? Uzun uzun kolları, kollarının ucunda uzun uzun parmaklı elleri vardı. Hep gülüyorlardı. Nereden biliyorum güldüklerini? Gözleri yoktu ki hiçbirinin. Bu köprü gene buradaydı, nehir tüm güzelliğiyle akıyordu. Küçük küçük damlalar nehri yaratıyorlardı, sonra nehir akıyordu damlalardan habersizcesine. Oysa damlalar olmadan nehir olmazdı. Kahvelerde kaybolan bir kuşaktan söz açıyorduk. Sonra karanlık, yıldızsız gecelerden anlatıyordum öykülerimle. Karım hâlâ uyuyordu. Radyoyu kapamıştım. İstemiyordum ulu sesli din adamlarının kilise karanlığında av peşinde dolaşmasını...

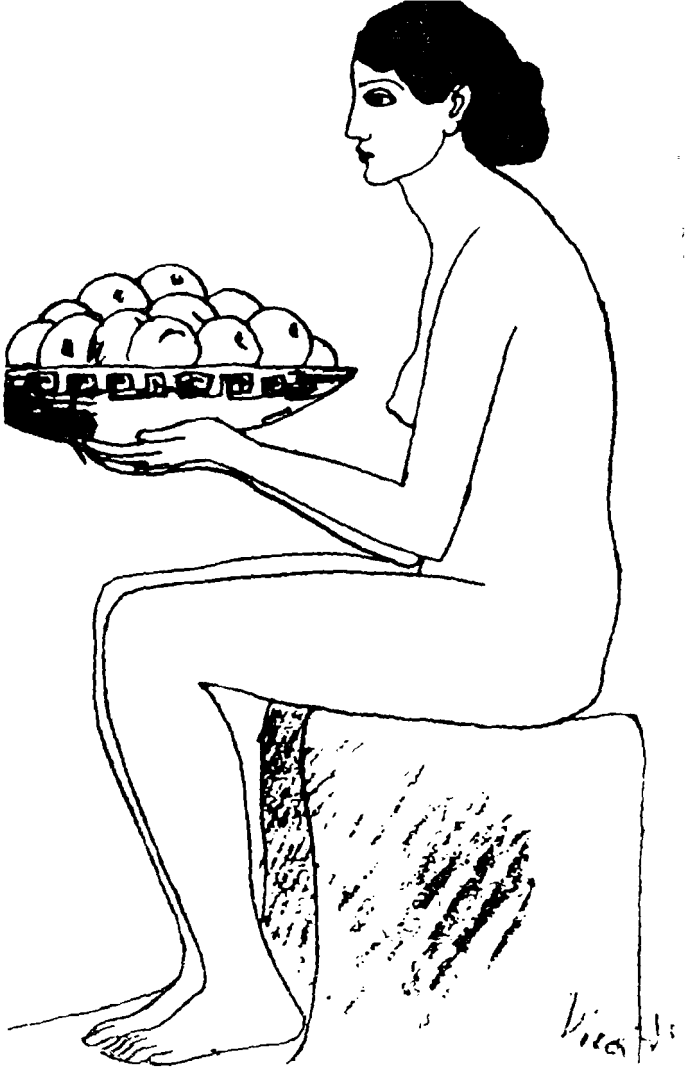
Gözsüz insanlar beni tutup götürüyorlar, bağırmak istiyorum, "ben Mack Parker," "ben evime dönmek istiyorum." Benim de bir evim, evimde eşyalarım var." Duymuyorlar beni oysa sesim çıktığınca bağırıyorum: "Benim de masam, iskemlem, bardaklarım var." Sonra gülüyorum, katılırcasına. Karanlık tutsak odasına atıyorlar beni. Üstünde tutsaklar evi yazıyor kapının .İçlerinden biri kapıda kalıyor beni beklemek için... Hep beraber kahveden çıkıyoruz. Akşam oluyor, ışıklar yeni yanmaya başlıyor. İşden dönenler yüksek sesle konuşuyorlar. Meyhanelerde iki tek atanlar çoğalıyor. Biraz öncesinin coşkunluğu gevşek bir yorgunluğa dönüyor... Demir parmaklıklardan dışarısını seyrediyorum, göremiyorum hiçbir şey. "Hey, pis zenci," diye bağırıyor kapıda kalan, "yemeğini al gel de." Karnım aç değil, ama birşeyler yemeliyim. Garip bir yemek bu bana verdikleri. Köşeye çöküyorum elimde yemek tabağı...

Köprüde yalnız değilim çevremden insanlar geçiyor. Küçük bir mavna aşağıya doğru gidiyor. Oğlanın biri yuvarlak yuvarlak taşlar atıyor suya. Taşlar önce hızla yükseliyorlar, sonra

"cup" diye düşüyorlar. Çocuk sapsarı saçlı, gülüyor ellerini çırparak. Yelde uçuşuyor saçları. Yeniden bir taş alıyor, sonra yeniden, bıkmadan usanmadan... Gece yarısına doğru uyanıyorum yattığım yerden; çocuksuz odamın karanlık gerçeğine açıyorum gözlerimi. Kapıda bir gürültü oluyor. Birden sabahki elleri görüyorum, beni buraya getiren elleri. Kıllı kıllı. Kıllar diken gibi batıyor, diken gibi. "Beni yargılamıyacaksınız?" diyorum saçma konuştuğumu bilerek. Hep gülüyorlar. Birisi ayaklarımı bağlıyor. İşte o kez görüveriyorum ayaklarımı bağlıyanı. Suç üstünde yakalanmışcasına hemen topluluğa karışıyor, bir el oluyor o da. Başlıyorlar ayaklarımdan sürüklemeye beni. Hep bağırıyorum üstünde sürüklendiğim taşlara. sonra onlara evimden, masamdan, radyomdan anlatıyorum. Taşlar inanıyorlar bana ,zaten biliyorlar hepsini. Hızlanıyorlar beni sürükleyenler. Dış merdivenlere çıkıyoruz. Merdiven taşlarının gündüzki sıcaklığını duymuyorum şimdi. Başını merdivenlerde zıplıyor durmaksızın. Bacaklarım onlarda, iyice yapışmışlar, bırakmıyorlar. Gittikçe hızlanıyorlar, başını daha hızlı çarpsın istiyorlar taşlara. Ama ben hepsini anlattım merdivenlere, taşlara, duvarlara; önleyemediler bunu. Tüm yaşamımı biliyor koskoca yapı. İki odalı kentin dışında bir evim olduğunu, içindekilerin benim olduğunu biliyorlar. Sonra köprünün başına geldim. Yanımdaki küçük sarışın çocuk yuvarlak taşlar atıyor suya. İnsanlar hızlı hızlı geçiyorlar arkamdan. Parmaklığa dayanmış duruyorum öylece. Masanın başında öyküler de yazıyorum. Karım uyuyor içerde. Radyoyu yeniden açtım. Güzel bir müzik dolduruyor odayı. Masanın üstündeki gazeteleri çoktan çöp tenekesine attım. Birazdan kalemi bırakacağım elimden. Yanımdaki sarışın oğlan da taş atmıyor suya, ağlıyor üstelik; annesi geldi ellerine ellerine vurdu, tuttu elinden götürdü. Köprüyü bırakıp kendi kendine, yürüyorum ben de. İnsanlar geçiyor çevremden gülüşen, konuşan insanlar. Yakalarımı kaldırıyorum, ellerim cebimde karışıyorum aralarına, dudaklarıma tutup bir gülümseme iliştiriyorum. Ben de çevremden geçenlerden biri değil miyim gerçekte?

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığımızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan bir kısmının daha biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmağa devam edeceğiz.

Picasso

BAYSAL, Faik

1918 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kadıköy'de Saint Joseph lisesinde, yüksek öğrenimi Edebiyat Fakültesi Fransız Dil ve Edebiyatı bölümünde yaptı. Pertevniyal lisesinde Fransızca öğretmenliği, Yeni İstanbul gazetesinde gazetecilik ve Yataklı Vagonlar Şirketinde mütercimlik yaptı. Sanat hayatına 1936 yılında Gündüz dergisinde yayınlanan şiiriyle başladı. 1943 ten bu yana da çoğu Varlık dergisinde olmak üzere şiirler, hikâyeler ve gazetelerde romanlar yayınladı. Başlıca eserleri: *Sarduvan* (roman, 1944), *Perşembe Adası* (hikâyeler, 1955), *Rezil Dünya* (roman, 1955), *İlk Defa* (şiirler, 1957).

BERK, Nurullah

1906 yılında İstanbul'da doğdu. Babasının adı Cemal, annesininki Naciye'dir. Evli ve iki çocuk babasıdır. Öğrenimini sırasiyle Galatasaray Lisesi, Güzel Sanatlar Akademisi ve Paris Akademisinde yaptı. Şimdi Akademi'de öğretmendir. Sanat hayatına 1933 yılında başladı. Resim sanatı konularında eleştirme ve incelemeler, sanat yazıları yazdı. Başlıca eserleri: *Türkiye'de Resim, Modern Sanatlar, Leonardo Davinci, La Peinture Turque.* Bunlardan *La Peinture Turque* Fransızcadır. Bir de, Paris'te yayınlanan Encyclopedia de l'Art Moderne'e Türkiye bölümünü yazmıştır. Ayrıca *Arts*'da yazıları yayınlanmaktadır.

BİNYAZAR, Tevfik Adnan

1934 yılının 7 mart günü Diyarbakır'da doğdu. Babasının adı Abdülhak Cüneyd, annesininki Pakize'dir. 1961 de evlenmiştir. Öğrenimini Eğil İlkokulu, Dicle İlköğretmen Okulunda yaptıktan sonra 1958'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiştir. Şimdi öğretmendir. Yazı yazmaya 1961 yılında başlamıştır. Yazıları başlıca Varlık ve İmece dergilerinde yayınlanmaktadır. Ayrıca şiir çevirileri de yapmıştır.

BOLULU, Osman

1929 yılının 1 Ağustos günü Amasya'nın Tekke köyündeki bir tütün tarlasında dünyaya gelmiştir. Köyündeki ilkokulu bitirip Akpınar Köy Enstitüsüne girmiştir. Beş yıllık köy öğretmenliğinden sonra. Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümüne girerek ortaokul öğretmeni olmuştur. Reşadiye, Doğanhisar ortaokullarında ve Amasya Kız Sanat Enstitüsünde Türkçe öğretmenliği, Taşova ortaokulunda müdürlük yapmıştır. Şimdi, Suluova ortaokulu müdürüdür. Şiir ve yazıları 1951 yılından bu yana belli başlı sanat dergileriyle Anadolu'da çıkmakta olan elliye yakın çeşitli dergi ve sanat sayfalarında yayınlanmıştır. 1955-1956 yılları arasında *Duruluk* ve 1961 yılında *İlke* adlı sanat dergilerini çıkarıp yönetmiştir. Başlıca eserleri: *Dalların Ucundaki* (şiirler, 1955), *Türkçe Bilgileri, Devlet Kuşu* (masal).

BULUT, Rıza

Burdur'un Kozluca köyünde 1929 yılında doğdu. Babası Hüseyin, annesi Kâmile'dir. Gönen Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünde okudu. Ankara, Siirt, İçel, Isparta gibi şehirlerde ilköğretim müfettişi klerinde bulundu. Şimdi Millî Eğitim Müdürüdür. 1949 yılında evlendi. Gül ve Mete adlarında iki çocuğu vardır. 1947 yılında yazmaya başladı. Şiirleri Bayrak, Fikirler, Kaynak, Varlık, Ülkü, İvriz, Karacadağ, 20. Asır gibi dergilerle Vakit, Akşam, Anadolu, Türkiye, Dünya, Vatan gibi gazetelerde yayınlandı.

ERTOP, Konur

1936 yılının 2 Nisan günü İstanbulda doğdu. Babası topçu albayı Rağıp, annesi Münevver'dir. Öğrenimini İstanbul 24. İlkokul, İstanbul Erkek Lisesi ve Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünde okuyarak tamamladı. Doğan Kardeş dergisi ve yayınları yönetiminde çalıştı. Şimdi yedeksubay öğretmendir. Evli değildir. Sanat hayatına 1957 yılında dil'le ilgili yazılar yazarak başladı. Sonra kitap eleştirmelerine girişti. Yazıları başlıca Türk Dili, A dergigsi, Varlık, Yeditepe, Değişim, Dost, Kitap-Belleten, Ataç gibi dergilerle Vatan gazetesinde yayınlandı. 1956-1960 yılları arasında öteki genç arkadaşlariyle birlikte A dergisini yönetti. Başlıca eserleri: *Ataç'ın Dil Yazıları Seçmesi, Atatürk Devriminde Türk Dili.*

GÖKÇAY, Coşkun

1931 yılının Nisan ayında Vezirköprü'de doğdu. Kastamonu Lisesini bitirdi. Oradan Ankara Dil-Tarih'e girdi. Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Şimdi Bafra Lisesi edebiyat öğretmenidir. İlerleri Varlık, İstanbul, Türk Dili, Şairler Yaprağı, Arayış, Koruk, Yankı, Duruluk, Sıra, Işın gibi dergilerle çeşitli gazetelerin sanat sayfalarında ve antolojilerde yayınlandı.

GÖROL, Ender

1931 yılında Mart ayının 22 nci günü doğdu. Babasının adı Münip, annesininki Ferhunde'dir. 1957 yılında Bayan Aycar ile evlenmiş, 1960 da Talûy adlı bir çocukları olmuştur. İlkokulu Heybeliada'da okudu. Orta öğrenimini Saint Benoit'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin İngiliz dili ve Edebiyatı ile Fransız dili ve Edebiyatı bölümlerini bitirdi. Yabancı şirketlerde tercümanlık ve şefliklerde bulundu. Şimdi Philips şirketinin yazı işleri müdürlüğüyle tercüme bürosu şefliğini yapmaktadır. Sanat hayatına 1951 yılında başladı. Varlık'ta kısa öyküler yayınladı. Çeviriler yaptı. Başlıca çevirileri: *Kutsal Sığınak, Silâhlara Veda, Evlilik ve Ahlâk, Oliver Twist, Baskervillerin Köpeği, Din Büyü Bilim, İnsan.* Ayrıca basılmamış olarak *"Kahuna"* adlı bir oyunu vardır.

HANÇERLİOĞLU, Orhan

1916 yılının 19 Ağustos günü İstanbul'da doğdu. Babasının adı Zahit, annesininki Sahavet'tir. Öğreniminin lise bitirmeye kadar olan bölümünü ana sınıfından başlıyarak Şişli Terakki Lisesinde tamamladı. Oradan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girdi. Bitirdikten sonra kaymakamlık, İstanbul Şehir Tiyatroları Müdürlüğü gibi idari görevler aldı. 1940 yılında Bayan Atıfet'le evlendi. Çocukları olmadı. Şimdi İ.E.T.T. İdaresinde Hukuk İşleri Müdürüdür. Yazı yazmağa 1935 yılında başladı. İlk kitabı da Kıvılcım adiyle 1936 yılında yayınlandı. Varlık, Yeditepe, Fikirler, Türk Dili, Amaç, Beş Sanat v.b. gibi dergilerde hikâyeler yayınladı. Dünya, Cumhuriyet, Son Posta, İkdam v.b. gibi gazetelerde de romanları yayınlandı. Başlıca eserleri: *Kıvılcım, Karanlık Dünya, Büyük Balıklar, İnsansız Şehir, Oyun, Ekilmemiş Topraklar, Ali, Kutu Kutu İçinde, Yedinci Gün, Bordamıza Vuran Deniz, Başka Dünyalar, Düşünce Tarihi.* Bunlardan, Karanlık Dünya, Büyük Balıklar, Yedinci Gün, Ali gibi romanlarıyle birçok hikâyeleri Rusça, Sırpça, Rumca, Almanca, Fransızca, İngilizce dillerine çevrilmiştir.

OĞUZKAN, Dr. Ferhan

1921 yılında Mart ayının 28 inci günü doğdu. Babasının adı Ahmet, annesinin adı Seniha'dır. Öğrenimini sırasiyle Dumlupınar İlkokulu, Üsküdar Ortaokulu, Haydarpaşa Lisesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Amerika'da Columbia Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yapmıştır. Çeşitli ortaokul, lise ve öğretmen okullarında öğretmenlik yaptı. 1955 yılında Bayan Şükran'la evlendi. 1960 yılında Kevser Sevinç adlı bir kızları oldu. Şimdi Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu ve

Orta Doğu Teknik Üniversitesinde "Eğitim" ve "Öğretim Metodları" öğretmenliği yapmaktadır. Sanat hayatına 1945-1946 yılları arasında başlamıştır. Yazıları Kaynak, Varlık, Seçilmiş Hikâyeler, Türk Dili, Dernek, İlköğretim, Pedagoji gibi dergilerle Vatan gazetesinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri: *Türk Edebiyatı Tarihi* (1949), *İstanbul Şiirleri Antolojisi* (1953), *Mehmet Emin Yurdakul* (1953), *Samipaşazade Sezai* (1954), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu* (1954), *Devrimci Atatürk* (1963).

ÖZKIRIM, Çetin A.

1930 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Raşit Aşkî, annesi İhsane hanımdır. 1960 da evlenmiştir. Ayşen adlı bir kızı vardır. İstanbul Erkek Lisesini ve Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiştir. Asıl işi ressamlıktır. 1952 yılından beri de sinema eleştirmeleri yazmaktadır. Sanat hayatına Karikatür dergisiyle girmiştir.

ÖZSOY, Rasim

1927 yılında Eğridir'in Barla nahiyesinde doğdu. Babası ilkokul öğretmenlerinden İrfan Özsoy'dur. İlk ve ortayı Yalvaç'ta okuduktan sonra liseyi Antalya'da tamamladı. 1950 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. 1957 yılına kadar çeşitli ilçelerin kaymakamlıklarında bulundu. Simdi Türkiye Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü müfettişidir. 1958 yılından bu yana çeşitli sanat dergileriyle Varlık'ta şiir ve hikâyeler yayınlamaktadır.

SEZER, Sennur

1943 yılının 12 Haziran günü Eskişehir'de doğdu. Babası İbrahim, annesi Müeyyet'tir. Sırasiyle Eskişehir D.D.Y. Özel-Kadı Mehmet, Kasımpaşa Orta, Eyüp ve İstanbul Kız liselerinde okudu. Evli değildir ve hayatını muhasebecilikle kazanmaktadır. İlk şiiri 1958 yılında yayınlandıktan sonra, Varlık, Sanat Dünyası, Özsu, Beşgen, Denge, Elif, Yeni Ufuklar, İnsancıl, Sosyal Adalet gibi dergilerde sürekli olarak şiirlerini yayınladı. Şiirleri kitap halinde toplanmamıştır.

TAŞER, Suat

1919 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokulu Avanos (Kırşehir) da okudu. Ortayı Ankara'da, İstanbul'da Vefa Lisesini bitirdikten sonra, Ankara Devlet Konservatuvarı yüksek kısmının Tiyatro bölümünden 1945 yılında mezun oldu. Şimdi Devlet Tiyatrosu aktörlerindendir. 1938 yılından bu yana şiirler yayınlamaktadır. Şiirleri Uyanış, Varlık, Yürüyüş, Harman, Pınar, Yığın, Yeni Sanat, Yeryüzü, Seçilmiş Hikâyeler, Yeditepe, Dost dergilerinde yayınlandı. Ayrıca oyunlar da yazmaktadır. Başlıca eserleri: *Bir* (1942), *1943, Hürriyet* (1945), *Merhaba* (1952), *Haraç Mezat* (1954), *İkinci Kurtuluş* (1960).

TECER, Ahmet Kutsi

1901 yılında Kudüs'te doğdu. 1930 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünü bitirdi. Paris'te okudu. Döndükten sonra Sivas'ta edebiyat öğretmenliği, Avrupa'da talebe müfettişliği yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Heyeti üyesi iken, Seyhan milletvekili oldu. Şimdi İstanbul'da öğretmendir. İlk şiirlerini 1921 yılında Dergâh'ta yayınladı. Sonra da Milli Mecmua'da şiirleri çıktı. Bunları Varlık, Oluş, Yücel, Ülkü, Türk Düşüncesi dergilerindeki şiir ve yazıları izledi. Bu arada oyunlar da kaleme aldı. Başlıca eserleri: Şiirler (1932), Köylü Temsilleri (inceleme, 1940), Koçyiğit Köroğlu (piyes, Ülkü dergisinde tefrika edildi, 1942), Köşebaşı (piyes, 1947), Bir Pazar Günü (piyes, 1959).

TEKÇE, Güngör

1938 yılının 17 Eylül'ünde doğdu Babasının adı Kenan, annesinin adı Mediha'dır. Öğrenimini sırasiyle 29. uncu İlkokul'da orta ve liseyi Galatasaray'da tamamladı. Şimdi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümü öğrencisidir. Bir yandan da geçimini temin için Haliç Tersanesinde puantörlük ve özel derslerinde öğretmenlik yapmaktadır. Yazı yazmaya 1956 yılında çeviriler yaparak ve şiirler yazarak başlamıştır. Çeviri ve şiirlerini Varlık'ta yayınlamıştır.

TOLLU, Cemal

1899 yılında Nisan ayının 19 unda doğdu. Babası Hamidzade Salt, annesi Hayriye'dir. Öğrenimini Rehber-i Tahsil okulunda ve Güzel Sanatlar Akademisinde yapmıştır. Resim öğretmenliklerinde, Arkeoloji Müze Müdür muavinliklerinde bulunmuştur. Şimdi Akademi'de öğretmendir. 1928 yılında ilk defa Galatasaray sergisine katıldı. İlk yazıları 1933 de "Yeni Adam" da, aralıklı olarak da "Vatan, Cumhuriyet, Yenisabah gazetelerinde ve Ar, Yaşıyan Sanat dergilerinde yayınlandı. 1937 yılında Bayan Dürnev'le evlendi. 1938 de Ahmet adlı bir oğulları oldu. Başlıca eserleri: Ankara Operası, İskenderun İş Bankasında duvar resmi, Ankara, Bursa İş Bankalarında büyük kompozisyonlar, Ankara Orduevinde bir kompozisyon, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nde yağlı boya tablolar. Bir de *"Mitoloji"* adlı Akademi Yayınlarından çıkmış bir eseri vardır.

TİRYAKİOĞLU, Samih

1908 yılının 2 Kasım'ında Pazartesi günü İstanbul'da doğdu. Nüfus cüzdanındaki doğum tarihi 1909 dur. Babası Ahmet Muhtar, annesi Behice Sâliha'dır. Öğrenimini sırasiyle İttihad ve Terakki Vakıf Mektebi, Nişantaşı ve Galatasaray Sultanî'leri, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Entitüsü'nde yapmıştır. Strasbourg Gazetecilik Yüksek Öğretim Merkezi'nden de sertifika'sı vardır. 1940 yılında Bayan Nermin'le evlenmiştir. Bu evlilikten Ahmet Behiç ve Ömer Kenân adlarında iki oğlu olmuştur. Şimdilerde karısından ayrılmak üzeredir. Yazarlığa 1934 yılının Kasım ayında Ulus gazetesinde çeviricilikle baş-

lamıştır. Burada yazılışleri müdürü olmuş, sonra Hürriyet gazetesi yazılışleri müdürlüğüne geçmiştir. Sa.-Tir. takma adını da kullanmıştır. Yazıları, Ulus, Hürriyet, Cumhuriyet, Ankara-Telgraf gibi gazetelerle, Kızılay dergisi, Beden Terbiyesi ve Spor dergilerinde yayınlanmıştır. Başlıca eserleri: *Büyük Yazarlar ve Şaheserleri, Dünya Tarihinde Büyük Siyasi Davalar.* Ayrıca, Fransızcadan çeşitli yazarların kırkı aşkın eserini çevirmiştir.

TÜRKAY, Osman

1927 yılının 16 Şubat günü Kıbrıs'ın Ozanköy'ünde doğdu. Babası Mustafa, annesi Emeti'dir. Öğrenimini sırasiyle Ozanköy İlkokulu, Girne Yüksek İngiliz Okulunda yaptıktan sonra, Londra'ya gitmiş, orada da, Londra Modern Diller Okulu'nda Gazetecilik, Ekonomik Bilimler Okulu'nda da felsefe öğrenimi yapmıştır. Evli değildir. Fıkra yazarlığı ve gazetecilik yapmaktadır. Yazı hayatına 1945 yılında atılmıştır. Kurun, Hür Söz, Halkın Sesi, Bozkurt gazeteleriyle (Kıbrıs), Vatandaş Gazetesi (Adana), Beşparmak, Uyarı, Gençlik dergilerinde (Kıbrıs), Çağrı, Yeditepe, Türk Düşüncesi Çağdaş (Türkiye), Varlık'da şiir ve yazıları yayınlanmıştır. Şimdi Londra'da haftalık "Kıbrıs Türk-Sesi" gazetesini yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *7 Telli* (şiirler) ve Kıbrıs'ta yayınladığı *Beşparmak* ve *Uyarı* dergileri. Ayrıca Lefkoşe'nin Bozkurt gazetesinde çıkan günlük fıkraları İngilizce ve Yunanca'ya çevrilmiştir.

ÜTÜK, Etem

1925 yılında Bulgaristan'ın Razgrat ilçesinin Ütükler köyünde doğdu. 1934 yılında ailesiyle birlikte Bulgaristan'dan göç ederek Kırklareli'nin Babaeski ilçesindeki Çiğdemli köyüne yerleştiler. İlkokulu Babaeski ve Kırklareli'de, ortaokulu Kırklareli ve Lüleburgaz'da okudu. Bir süre Edirne Lisesine de gittiyse, geçim zoru ile öğrenimini yarım bıraktı. Alpullu Şeker Fabrikası ve Babaeski Belediyesi'nde memurluk, sonra da öğretmen yardımcılığı yaptı. 1948 de Edirne Kız Öğretmen Okulu'nu, sınavlarını dışardan vererek bitirip, öğretmen oldu. Daha önce askerliğini er olarak yaptığı halde, okulu bitirdikten sonra, kendi isteğiyle bir daha askere giderek Yedek subaylık yaptı. Bir süre ordu'da teğmen rütbesiyle çalıştı, sonra öğretmenliğe döndü. 1955 te ilköğretim müfettişi oldu. Bu arada Çapa Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümünün sınavlarını vererek orayı da bitirdi. Şimdi Kırklareli'de ilköğretim müfettişidir. Köy Postası, Damla, Çınaraltı, Kaynak, Varlık, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Pazar Postası, Yücel, Dünya gibi dergi ve gazetelerle Trakyanın yöresel gazetelerinde şiir ve düzyazıları yayınlandı. 1954-1955 yıllarında Bilecik'te şair arkadaşı Hüsnü Yurdusev ile birlikte *Sanat Yolu* adlı bir sanat gazetesi çıkardı. Şimdi de Kırklareli'de *Öğrenci Sesi* adlı bir okul gazetesi çıkarmaktadır.

YENER, Faruk

1923 yılının 1 Mart günü Ankara'da doğdu. Babası Dışişleri Bakanlığı memurlarından Bahattin Yener'dir. Öğrenimini Ankara ve İstanbul'da tamamladıktan sonra 1942 yılında Ankara Radyosunda spikerlik yaptı. Bir yıl sonra askere gitti. Askerlik dönüşü özel bir şirkette üç yıl çalıştı. Ardından İstanbul Radyosunda diskotek şefliği ve program müdürlüğü yaptı. 1959 yılında radyodan ayrılarak radyo reklâm işleri yapan müessesesini kurmuştur. Yazı hayatına 1942 yılında "Radyo" dergisinde yayınlanan müzik yazılariyle atılan Yener, belli başlı gazete ve dergilerde müzik eleştirmeleri yaptı, radyoda müzik konuşmaları hazırladı. Ansiklopedilere müzik maddeleri yazdı. Amerika ve çeşitli Batı ülkelerinde uzun meslekî incelemeler yaptı. Başlıca eserleri: *İbrahim Müteferrika* (Almanca'dan), *Musiki Lügatı* (Almanca'dan), *Küçük Müzik Ansiklopedisi* (Almanca'dan), *Ünlü Operalar* (Almanca ve İngilizce'den) *Yüz Opera* (Almanca ve İngilizce'den).

DAHA ÖNCE ÇIKAN BİYOGRAFYALAR

1961, 62, 63 Yıllıklarımızda yayınlamış olduğumuz kısa biyografyaların bir listesini -araştıranların işine yarayabilir düşüncesiyle- aşağıda sunuyoruz. Adların yanlarında parantez içindeki rakamlar, yayınlandığı Yıllığın yılını göstermektedir: (1) 1961, (2) 1962, (3) 1963 demektir:

A

Akalın, Lütfullah Sami (2) - Akay, İhsan (1) - Akgün, Nahit Ulvi (1) Aksan, Doğan Naci (2) - Alangu, Tahir (1) Alpsal, Aysel (2) - Alptekin, M. (3) - Alsan, Necip (1) - Altümsek, Ahmet (1) - And, Metin (3) - Anday, Melih Cevdet (3) - Apak, Rıza (1) - Apaydın, Talip (1) - Ardağı, Adnan (1) - Arpad, Burhan (3) Aşar, M. Sami (2) - Aşçı, Abdullah (2) Atılgan, Yusuf (1) - Atmaca, Cevdet (2) - Atok, Oğuz Kâzım (1) - Ay, Behzat (2).

B

Balaban, Memduh (1) Balcıoğlu, Şahap (1) - Başaran, Mehmet (1) - Batu, Selâhattin (1) Baydar, Mustafa (3) - Benekay, Yahya (1) - Benice, Macit (2) - Bener, Hikmet Erhan (1) - Berk, İlhan (3) Bozdoğan, Erdoğan Sezai (2) - Burdurlu, İbrahim Zeki (1).

C

Candır, Şahin (2) - Cansever, Elip (3) - Ceylân, Faik Sabri (2).

Ç

Çağlar, Behçet Kemal (1) - Çapa, Şükran (2) - Çelen, Meral (2) - Çitçi, Abdullah Edip (2).

D

Dağcı, Cengiz (1) Damar, Arif (3) - Demirseren, Bedii (2) - Dil, Şahinkaya (1) - Dizdaroğlu, Hikmet (1) - Dormen, Haldun (1) - Duru, Kâzım Nami (1). Duru, Orhan (3) - Duygulu, Behiç (2).

E

Ediboğlu, Baki Süha (1) - Elöve, Mustafa Eemil (1) - Enata, Muhtar Fehmi (2) - Erçin, Melih (2) - Ergüven, Abdullah Rıza (1). Erman, Mehmet Nüzhet (2) - Ertuğay, M. Celâl (2) Evren, Ergun (2).

F

Fuat, Memet (1).

G

Geçer, İlhan (1) - Giritli, Doç. Dr. İsmet (1) - Gruda, Yılmaz (1) - Gürcan, Nedret (1) - Güvemli, Zahir (1).

H

Hacıhasanoğlu, Muzaffer (3) Halıcı, Feyzi (1) - Halıcı, Mehdi (1) - Hızlan, Doğan (3) Hünalp, Ayhan (1).

İ

İlhan, Attilâ (1) İlhan, Cengiz (1) - İncioğlu, Erol (3) İşlek, Nevin (2) İzmirli, Mübeccel (3).

K

K., Tarık Dursun (3) - Kansu, Ceyhun Atuf (1) - Keskin, Yıldırım (2) - Kocagöz, Samim (3) - Köklügiller, Ahmet (2) Körükçü, Muhtar (1) - Kudret, Cevdet (1) - Kuru, Mahmut (2).

M

Makal, Mahmut (1) Menemencioğlu, Muazzez (1) - Min-

netoğlu, İbrahim (2) Muhteremoğlu, Âfet (1) Mutluay, Rauf (3).

N

Nadi, Nadir (2) - Necatigil, Behçet (3).

O

Oğuzcan, Ümit Yaşar (2) Onat, Muvaffak Sami (1).

Ö

Öneş, Mustafa (3) Özbir, Kâmuran (2) - Özerdim, Sami Nabi (1) Özlü, Demir (3) - Özturanlı, Osman Zeki (2) - Özyalçıner, Adnan (3) Özyürek, Nurettin (1).

P

Poyraz, Mehrizat (3) Püsküllüoğlu, Ali (1).

R

Ramok, Mustafa Nahit (2).

S

Salihoğlu, Mehmet (2) - Sander, Ergin (1) - Sarar, İsmail Ali (2) - Sarı, M. Şükrü (3) - Sarıkâhya, Teoman (2) - Seyda, Mehmet (1) - Sezgin, Sancar (Önay Sözer) (3) - Solak, Mehmet Âdem (2) Suiçmez, Vural Vahit (1) Sümer, Dinçer (2).

Ş

Şâmilgil, Mete (2) - Şendil, Şabih (1) - Şimşek, Hasan (1) - Şişal, Kâmuran (3).

T

Tamer, Ülkü (2) Taner, Haldun (1) - Tarcan, Mesut (1) Tarus, İlhan (3) - Tekelioğlu, İbrahim (2) - Teoman, Sabahattin (1) Tuncer, Oktay (2) Türkuğur, Müveddet (3).

U

Uçarı, Ercüment (1) - Uçkan, H. Vasfi (1) Uyguner, Muzaffer (1) - Uysal, Halil (2) - Uysal, Hayrettin (2) - Uz, Mustaft (2).

Ü

Üner, Tanju (2) - Ünlü, Rüksan Türkân (1) - Ünlü, Şemsettin (2) Ünsal, Engin (1) - Üstek, İsmet (2) Üstün, E. Faik (1).

Y

Yağcıoğlu, Halim (1) Yalnız, Mahir (2) Yaşın, Özker (1) - Yiğiter, Ümran Nazif (1) - Yiğitler, H. Zekâi (2) Yücel, Hasan-Âli (1) Yücel, Tahsin (1).

Z

Zengin, Coşkun (2).

1963'ÜN KİTAPLARI

Derleyen : Türker ACAROĞLU

(Biten yılın ilk 11 ayı içinde çıkan kitaplardan seçilmiş bibliyografya. 1962'nin son ayında çıkmış kitaplar da yıl kaydı ile birlikte işaret edilmiştir.)

EDEBİYAT (160 kitap)

ACARLAR (Erdoğan). *Otuzbir Deneme.* İzmir, Karınca Matbaası. 160 s., 4 lira.

ACHARD (Marcel). *Aptal Kız,* komedi, 3 perde. Çev.: Çetin Altan. - İst., Kent Yayınları: 2, 1962. 113 s., 4 plânş, 4 lira. (Yabancı oyun yazarları No. 1).

AKDORA (İskender Fikret). - *Vega,* şiirler. - İst., Çelikcilt matbaası. 71 s., 5 lira.

ALPÖGE (Atilâ). - *Çürük Elma,* oyun, 2 bölüm. - İst., De yayınevi, 1962. 64 s., 2 lira. (Tiyatro kitapları: 13).

ANDAY (Melih Cevdet). - *Kolları Bağlı Odysseus,* şiirler. - İst., Yeditepe yayınları: 102, 1962. 48 s., 3 lira.

ARİSTOTELES. - *Poetika.* Çev.: İsmail Tunalı. - İst. Remzi kitabevi. 111 s., 250 krş. (Yunan ve Lâtin klâsikleri).

ASENA (Orhan). - *Kocaoğlan,* piyes, 3 perde. - Ankara, M. Eğ. Bak., 1962. 115 s., 4 plânş, 250 krş. (Telif tiyatro eserleri serisi).

ASENA (Orhan). *Yalan,* dram. Ankara, Türk Kültür Derneği, 1962. 79 s., resimli, 250 krş. (Tiyatro dizisi: 2).

AŞKUN (Vehbi Cem). - *Kader,* roman. - Balıkesir, Türkdili matbaası, 1962. 127 s., 3 lira.

ATAÇ. - Ankara, T.D.K. yayınları: 201, 1962. 407 s., 10 lira. (Hikmet Dizdaroğlu: Ataç Üzerine, Nurullah Ataç: Söyleşiler, Sami N. Özerdim: Nurullah Ataç bibliyografyası).

ATAY (Cahit). - *Karaların Memetleri - Hamdi ve Hamdi,* oyunlar. - İst., İzlem yayınları. 144 s., 4 lira. (Sanat dizisi: 10).

AYME (Marcel). *Başkalarının Kellesi,* oyun. Çev.: Attilâ Tokatlı. İst., İzlem yayınevi, 1962. 112 s., 4 lira. (Sanat dizisi: 4).

AYME (Marcel). *Başkasının Kellesi,* oyun, 4 perde. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu Vedat Günyol. İst., Çan yayınları: 14, 1962. 124 s., 4 lira.

BÂKİLER (Yavuz Bülent). *Yalnızlık,* şiirler. - Ankara, Eroğlu matbaası; Konya, Çağrı yayınları, 1962. 64 s., 2 lira.

BAKSI (Fuat Edip). - *Bir Bahar Akşamı,* şiirler. İst., Baha matbaası 80 s., 750 krş.

BALZAC (Honoré de). - *Vâdideki Zambak,* roman. Çev.: Tahsin Yücel. İst., Varlık yayınevi, 1962. 247 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 47).

BARCLAY (Florence L.). - *Rosday,* roman. Çev.: Gül Kurtulan. - İst., Ak kitabevi, 1962. 247 s., 10 lira.

BAŞARAN. Kocakent, şiirler. İst., Galata, P. K. 1034. 63 s., 2 lira.

BAŞKUT (Cevat Fehmi). - *Tablodaki Adam,* piyes, 5 tablo. İst., İnkılâp ve Aka kitabevleri). 156 s., 3 lira.

BECKETT (Samuel). *Godot'yu Beklerken,* oyun. Çev.: Ferit Edgü. - İst., Çan yayınları. 112 s., 4 lira.

(BEYATLI), (Yahya Kemal). - *Eski Şiirin Rüzgârıyle,* şiirler. - İst., Yahya Kemal Enstitüsü, 1962. 144-4 s., 15 lira. (Yahya Kemal külliyatı: 2).

(BEYATLI), (Yahya Kemal). - *Rübailer ve Hayyam Rübailerini Türkçe Söyleyiş.* 2 cilt birarada. - İst., Yahya Kemal Enstitüsü. 47-64 s., 15 lira. (Yahya Kemal külliyatı: 3-4).

BRECHT (Bertolt). - *Carrar Ana'nın Silâhları,* oyun. - İst., İzlem yayınları. 64 s., 2 lira. (Sanat dizisi: 6). (Başında çevirenin "Brecht'in tiyatro kavrayışı" üzerine bir inceleme yazısı var.)

BRECHT (Bertolt). *Galile,* oyun. Çev.: Adalet Cimcoz. Şiirleri Çev.: Teoman Aktürel. İst., İzlem yayınevi, 194 s., 5 lira. (Sanat dizisi: 8).

BÜCHNER (Georg). *Leonce ile Lena,* komedya. Çev.: Adalet Cimcoz. - İst., De yayınevi. 52 s., 2 lira. (Tiyatro kitapları: 16).

CAMUS (Albert). - *Tersi ve Yüzü,* denemeler. Çev.: Tahsin Yücel. İst., Ataç kitabevi. 87 s., 3 lira.

CARAGİALE (Jon Luca). Kayıp Mektup, oyun. Çev.: Se-

lâhattin Hilâv. İst., İzlem yayınevi. 104 s., 3 lira. (Sanat dizisi: 9).

CERVANTES SAAVEDRA (Miguel de). - *Maharetli Asilzade Manşlı Don Kişot,* roman. 2 cildi birarada. Çev.: Şemsettin Sabri Kocamemi. İst., İstanbul kitabevi, 1962. 392 s., ciltli, 12.5 lira. (Dünya edebiyatından tercümeler serisi: 3).

COŞKUN (Arif). *Günah Dağları, şiirler.* - İst., Yeditepe yayınları: 123, 1962. 48 s., 200 krş.

CUMALI (Necati). - *Nalınlar,* fars, 2 perde, 4 tablo. - İst., Kent yayınları: 1, 1962. 98 s., 8 plânş, 4 lira. (Türk oyun yazarları No. 1).

CUMBUL (Sadi). *Nasreddin Hocadan,* manzum fıkralar. - Akşehir, Nasreddin Hoca Derneği yayınları: 3. 36 s., 150 krş.

ÇAĞDAŞ (Doç. Dr. Kemal). *Pançatantra Masalları.* Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1962. 84 s., (Fakülte yayınları No. 137. Doğu Dil ve Edebiyatları Araştırmaları Enstitüsü, sayı: 1).

Çağrı'da Yeniler, şiir antolojisi. Haz.: Feyzi Halıcı, Mehmet Ceylân, Fuat Önder. Ankara, Mars matbaası. 180 s., 3 lira.

ÇEHOV (Anton). - *Martı,* oyun, 4 perde. Çev.: Behçet Necatigil. - İst., Kent yayınları. 90 s., 7 plânş, 4 lira. (Yabancı oyun yazarları No. 3).

DAĞLARCA (Fazıl Hüsnü). *Türk Olmak,* karşı-duvar dergisi. - İst., "Kitap" yayınları. 32 s., 250 krş.

DİCKENS (Charles). - *David Copperfield,* roman. İst., Ak kitabevi. 392 s., 12.5 lira.

DİCKENS (Charles). - *Oliver Twist,* roman. Çev.: Ender Gürol. - İst., Varlık yayınevi. 376 s., 6 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 52).

DOSTOYEVKSİ Budala, roman. 1. cilt. Çev.: Servet Lünel. - Ankara, M. Eğ. Bak. 331 s., 550 krş. (Rus klâsikleri: 75).

DOSTOYEVSKİ. Karamazov Kardeşler, roman. 4. (son cilt. Çev.: Nihal Y. Taluy. - Ankara, M. Eğ. Bak. 460 s., 8 lira. (Rus klâsikleri).

DOSTOYEVSKİ. Ecinniler, roman. 3. cilt. Çev.: S. Lünel - A. Muhip Dranas. - Ankara, M. Eğ. Bak. 271 s., 450 krş. (Rus klâsikleri: 73).

DU GARD (Roger Martin). *Jean Barois*, roman. Çev.: Nebil Otman. - İst., M. Eğ. Basımevi. LXI 524 s., 12.50 lira. (Modern Fransız edebiyatı: 6).

DUYGULU (Behiç). - *Sırtlan Bayırı*, hikâyeler. - İst., Yeditepe yayınları. 64 s., 2 lira.

EDİP-ADIVAR (Halide). *Hayat Parçaları*, roman. - İst., Remzi kitabevi. 127 s., 4 lira

ELİOT (T. S.). *Kokteyl Parti*, komedya, 3 perde. Çev.: Bülent Ecevit. - Ankara, M. Eğ. Bak. IV-192 s., 310 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 80).

En Güzel Koşmalar. Haz.: Muzaffer Reşit. - İst., Varlık yayınevi, 1962. 158 s., 3 lira. (Halk kitapları: 3).

EPİKÜR. - *Mektuplar ve Maksimler*. Çev.: Hayrullah Örs. - İst., Remzi kitabevi, 1962. 77 s., 200 krş. (Yunan ve Lâtin klâsikleri: 5).

ERDURAN (Refik). - *Ayı Masalı*, komedi, 2 bölüm. - İst., Dormen Tiyatrosu yayınları: 2. 80 s., 4 plânş, 4 lira.

ERGİN (Doç. Dr. Muharrem). *Dede Korkut Kitabı*. 2. cilt: İndeks-gramer. - Ankara, T.D.K. XV-483 s., 60 lira. (Türk Dil Kurumu yayınları, sayı: 219).

EVLİYAOĞLU (Gökhan). - *Anadolu'nun İç Aydınlığı, Yunus Emre*. - İst., Yağmur yayınevi. 84 s., 250 krş. (Cep kitapları: 7).

FAULKNER (William). - *Kutsal Sığınak*. Sanctuary, roman. Çev.: Ender Gürol. İst., Varlık yayınevi, 1962. 198 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 46).

FLAUBERT (Gustave). *Salambo*, roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Güven yayınevi ,1962. 336 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

FLEMİNG (Jan). *Rusya'dan Sevgilerle*, roman. Çev.: Nuşin Ağaoğlu. İst., Ağaoğlu yayınevi. 280 s., 10 lira. (Büyük romanlar serisi No. 1).

FOGAZZARO (Antonio). *O Eski Küçük Dünya*, roman. Çev.: Dr. Feridun Timur. - Ankara ,M. Eğ. Bakanlığı, 1962. 528 s., 830 krş. (İtalyan klâsikleri: 22).

FREVİLLE (Jean). - *Sosyalist Gözle Toplum ve Sanat*. Çev.: Asım Bezirci, - İst., İzlem yayınevi. 62 s., 250 krş.

Gerçeküstücülük, örnekler. Haz.: Selâhattin Hilâv. - Ergin Ertem - Said Maden. - İst., de yayınevi 1962. 160 s., 5 lira. (Eleştiri kitaplar,: 8).

GEREZ (Jozef Habib). - *Seni Yaşamak,* şiirler. - İst., Ekin basımevi. 64 s., 5 lira.

GİDE (André). - *Günlük.* Journal, 1889-1918. Çev.: Fuat Pekin. - Ankara, M. Eğ. Bak. 279 s., 440 krş. (Modern Fransız edebiyatı: 7).

GİDE (André). *Kalpazanlar,* roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Güven yayınevi, 378 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

GİDE (André). - *Kalpazanlar,* roman. Çev.: Tahsin Yücel. İst. Varlık yayınevi. 298 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 51).

GİRAUDOUX (Jean). *Deli Sarayı,* piyes, 2 perde. Çev.: Fikret Âdil. - İst., Yeditepe yayınları. 112 s., 3 lira.

GOGOL (Nikolay). *Ölü Canlar,* roman. Çev.: Melih C. Anday. - İst., Varlık yayınevi, 1962. 326 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 45).

GOGOL (Nikolay). *Ölü Canlar,* oyun, 15 tablo. Oyunlaştıran: Arthur Adamov. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu. - Melih C. Anday. - İst., Elif yayınevi, 1962. 103 s., 350 kuruş.

(GÖKÇELİ) Yaşar Kemal. *Yer Demir, Gök Bakır,* roman. İst., Güven yayınevi. 400 s., ciltli. 12.5 lira. (Şaheser romanlar).

GÖLPINARLI (Abdülbâki). - *Mevlâna Celâleddin;* hayatı, eserleri, eserlerinden seçmeler. - Konya, Şahap kitabevi, 1962 80 s. ,150 krş.

GÖLPINARLI (Abdülbâki). - *Yunus Emre ve Yattığı Yer.* Eskişehir, Güzeliş matbaası. 31 s., 150 krş. (Eskişehir Yunus Emre Derneği yayını No. 5).

GÜNTÜRKÜN (Nazân). *Kim Kime,* şiirler. Ankara, Dost yayınları. 64 s., 250 krş. (Dost yayınları, sayı: 39).

GÜRCAN (Nedret). - *İki Beyaz Çizgi,* şiirler. - İst., Yeditepe yayınları. 80 s., 3 lira. (Yeditepe yayınları: 126).

GÜRPINAR (Hüseyin Rahmi). - *Eti Senin, Kemiği Benim;* hikâyeler, sohbetler. İst. Heybeliada, Gürpınar yayınları, 80 s., 350 krş. (H. R. Gürpınar külliyatı: 23).

HAŞEK (Jaroslav). - *Aslan Asker Chveik,* oyun. Çev.: Selâhattin Hilâv. İst., İzlem yayınları. 80 s., 250 krş. (Sanat dizisi: 5).

HAŞLAK (Salim). *Halk Ozanı Bayburtlu Celâlî.* An-

kara, Dernek yayınları. 106 s., 3 lira. (Halk kitapları dizisi: 2).

HAWTHORNE (Nathaniel). *Kızıl Damga.* The Scarletter ,roman. Çev.: H. Aydın. İst., Varlık yayınevi.

HEMİNGWAY (Ernest). *Silâhlara Veda,* roman. Çev.: Ender Gürol. - İst., Varlık yayınevi, 1962. 246 s., 4 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 48).

HİSAR (Abdülhak Şinasi). *Ahmet Hayim, şiiri ve hayatı.* İst., Hilmi kitabevi, 1962. 215 s., 5 lira.

HUXLEY (Aldous). - *Ses Sese Karşı,* fikir romanı, 2. cilt. Çev.: Mina Urgan. İst., M. Eğ. Basımevi ,1962. 473 s., 750 krş. (Dünya edebiyatından tercümeler. Modern İngiliz edebiyatı: 2).

ILGAZ (Rıfat). *Saksağanın Kuyruğu,* mizah hikâyeleri. - İst., Tan matbaası, 1962. 96 s., 250 krş.

İLHAN (Attilâ). *Kurtlar Sofrası* ,roman. 1. cilt. İst., Ataç kitabevi. 271 s., 750 krş. (Çağdaş romanlar: 4).

IONESCO (Eugene). *Gergedan,* oyun. Çev.: Fikret Âdil. İst., Ataç kitabevi. 112 s., 3 lira. (Tiyatro dizisi: 3).

IONESCO (Eugene). - *Sandalyeler - Ders,* 2 oyun. Çev.: Fikret Âdil. - İst., Kent yayınları, 1962. 52-37 s., 8 plâng, 4 lira. (Yabancı oyun yazarları No. 2).

İZMİRLİ (Mübeccel). *Gök Katında Kaza,* şiirler. İst., Otağ yayını. 64 s., 5 lira.

JAMES (Henry). *Daisy Miller,* roman. Çev.: Neclâ Aytür. İst., Varlık yayınevi. 64 s., 2 lira. (Varlık büyük cep kitapları: 227).

JOKAİ (Mor). - *Görünmeyen Yara,* hikâyeler. Çev.: Sami N. Özerdim. - İzmir, Kovan yayınları, 1962. 67 s., 2 lira. (Dünya edebiyatı: 1).

KAFKA (Franz). *Duruşma,* oyun. Oypnlaştıranlar: A. Gide. - J. L. Barrault. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu. İst., Çan yayınları: 3. 103 s., 5 lira.

KANSU (Ceyhun Atuf). - *Devrimcinin Takvimi,* makaleler. - Ankara, Dernek Yayınları: 4, 1962. 84 s., 200 krş. (Atatürkçülük dizisi: 1).

KARASU (Bilge). - *Troya'da Ölüm Vardı,* hikâyeler. - Ankara, Forum yayınları: 7. 246 s., 5 lira.

KARDEŞ (Mehmet). *Meşhur Saz Şairi Âşık Sümmani,* hayatı ve şiirleri. - İst., Fakülteler matbaası; Tortum, yazar:

Aksu İlkokulu Müdürü: XVI-136 s., 5 lira. (Tortum Kalkınma Derneği, sayı: 3).

KARPAT (Kemal). - *Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Konular.* İst., Varlık yayınevi, 1962. 72 s., 2 lira. (Büyük cep kitapları: 218).

KAYACAN (Feyyaz). *Sığınak Hikâyeleri.* İst., Yeditepe yayınları: 122, 1962. 88 s., 200 krş.

KAZANCAKİS (Nikos). - *Aleksi Zorba,* roman. Çev.: Ahmet Angın. İst., Ataç kitabevi. 248 s., 7.5 lira. (Çağdaş yapıtlar: 6).

KEMAL (Tahir). *Kelleci Memet,* roman. İst., Remzi kitabevi ,1962. 335 s., 10 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 24).

KIRDAR (Ayhan). - *Bağırıyorum,* şiirler. Önsöz: Ahmet Kutsi Tecer. İst., Baha matbaası. 48 s., 250 krş.

KOCAGÖZ (Samim). - *Doludizgin,* roman. İst., Ataç kitabevi. 312 s., 750 krş. (Çağdaş yapıtlar: 5).

Kalpaklılar romanının sonudur.

KOCAGÖZ (Samim). - *Kalpaklılar,* roman. - İst., Ataç kitabevi, 1962. 328 s., 750 krş. (Çağdaş romanlar: 3).

KORAY (Yaman). *Gelin Taşı,* roman. - İst., Remzi kitabevi, 336 s., 10 lira. (Yeni Türk yazarları serisi: 25).

KÖPRÜLÜ (Ord. Prof. Dr. M. Fuad). - *Türk Saz Şairleri.* 1. cilti Türk edebiyatında âşık tarzının menşe ve tekâmülü, XVI. ve XVII. asır sazşairleri. - Ankara, Millî Kültür yayınları, 1962. 182 s., 750 krş. (Türk dili ve edebiyatı serisi No. 01-1).

KURDAKUL (Şükran). - *Nice Kaygılardan Sonra,* şiirler. İst., Ataç kitabevi. 48 s., 2 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 51).

KUTAY (Cemal). - *Necid Çöllerinde Mehmet Âkif.* - İst., Tarih yayınları. 312 s., ciltli, 12.5 lira. (Tarih konuşuyor: 7).

LAMPEDUSA (Giuseppe di). *Leopar,* roman. Çev.: Nihal Yeğinobalı. - İst., Altın kitaplar yayınevi, 272 s., 10 lira.

Lâtin Ozanlarından Çeviriler. Çev.: Oktay Rifat. - İst., Çan yayınları: 17. 63 s., 3 lira. (Katullus, Vergilius, Horatius, Martialis).

LAWRENCE (D. M.). *Ölen Adam,* roman. Çev.: Bilge Karasu. - İst., Ataç kitabevi, 1962. 80 s., 2 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 40).

LEE (Harper). - *Bülbülü Öldürmek,* roman. Çev.: Özay Sunar. İst., Halk kitabevi. 296 s., ciltli, 10 lira.

LONDON (Jack). *Martin Eden,* roman. Çev.: Mete Er-

gin. - İst., Varlık yayınevi, 390 s., 6 lira. (Büyük eserler kitaplığı: 50).

LORCA (Federico Garcia). *Yerma,* oyun. Çev.: Tahsin Saraç. - Ankara, M. Eğ. Bak. 1962. 76 s., 140 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 91).

MANSFİELD (Katherine). - *Seçme Hikâyeler.* Çev. Ş. Kardeniz - G. Kayaalp. - Ankara. M. Eğ. Bak. 182 s., 3 lira. (Modern İngiliz edebiyatı: 3).

MEVLÂNA CELÂLEDDİN. Mektuplar. Çev.: ve Haz.: Abdülbâki Gölpınarlı. - İst., İnkılâp ve Aka kitabevleri. XXIII-312 s., ciltli, 20 lira.

MİLLER (Arthur). *Bütün Oğullarım.* All my sons, oyun, 3 perde. Çev.: Ülkü ve Aykut Tamer. İst., Varlık yayınevi. 78 s., 2 lira. (Varlık tiyatro serisi: 11).

MİLLER (Arthur). - *Cadı Kazanı.* The Crucible, oyun. Çev.: Sabahattin Eyüboğlu Vedat Günyol. İst., M. Eğ. basımevi, 1962. 171 s., 320 krş. (M. Eğ. Bak. Modern tiyatro eserleri serisi: 87).

MOLIERE. Tartuffe, oyun. Çev.: Cevdet Perin. İst., Remzi kitabevi. 78 s., 2 lira. (Dünya muharrirlerinden piyesler serisi: 8).

MORAVİA (Alberto). *Kızım ve Ban,* roman. Çev.: Özay Sunar. - İst., Altın Kitaplar yayınevi. 253 s., 10 lira. (Meşhur romanlar serisi: 33).

MUHTEREMOĞLU (Âfet). - *Ahmet Bey'lerin Bedriye,* roman-hikâye. - İst., Yeditepe yayınları: 131. 80 s., 2 lira.

NASH (N. Richard). *Yağmurcu,* oyun. Çev.: Fitnat Şahinbaş. - Ankara ,M. Eğ. basımevi, 1962. 131 s. ,200 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 80).

NECATİ. Necati Beg Divanı. Yay. Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan. - İst., M. Eğ. basımevi, XXVIII-557 s., 22 lira.

NECATİGİL (Behçet). - *Yaz Dönemi,* şiirler. - İst., Ataç kitabevi. 48 s., 2 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 48).

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). *Çiğan Gözler,* şiirler. İst., Ü. yayınları,, 1962. 64 s., 4 lira.

ONUR (Necmi). *Mezarlarında Yaşayanlar,* röportajlar. İst., BATEŞ. 174 s., 5 lira.

OZANSOY (Munis Faik). *Medea,* manzum tragedya, 2 perde. - Ankara, Üniversite basımevi. 47 s., 250 krş.

ÖZAKMAN (Turgut). *Güneşte On Kişi,* piyes, 3 perde,

5 tablo. - Ankara, M. Eğ. Bakanlığı, 1962. 112 s., 2 lira. (Telif tiyatro eserleri serisi. M. Eğ. Bak. Devlet Tiyatrosu repertuvarı: 9).

ÖZAKMAN (Turgut). *Ocak,* oyun. Ankara, Dernek yayınları 6. 84 s., 250 krş. (Tiyatro dizisi: 3).

OZDEMİR (Asaf). *Yumuşaklıklar Değil,* şiirler. İst., Yuvarlak Masa yayınları. 67 s., 5 lira.

ÖZER (Kemal). - *Tutsak Kan,* şiirler. - İst., Sürek yayınları. 32 s., 250 krş.

ÖZLÜ (Demir). *Soluma,* hikâyeler. İst., Sürek yayınları. 94 s., 350 krş.

PİNTER (Marold). - *Gitgel Dolap,* oyun. - İst., De yayınevi, 1962. 44 s., 2 lira. (Tiyatro kitapları: 14).

PİRANDELLO (Luigi). - *Ağzı Çiçekli Adam,* oyun, 1 perde. Çev.: Ali Poyrazoğlu. - İst., Elif yayınevi. 22 s., 150 krş. (Tiyatro kitapları dizisi No. 2).

PREVERT (Jacques). - *Şiirler.* Çev.: Sabahattin Eyüboğlu. - İst., Çan yayınları: 18, 96 s., 4 lira.

PRİSTLEY (J. B.). - *Bir Komiser Geldi,* oyun. - Çev.: Prof. İrfan Şahinbaş. İst., M. Eğ. basımevi, 1962. 96 s., 210 krş. (M. Eğ. Bak. modern tiyatro serisi: 89).

PURA (İdris Ahmet). - *Islığımın Çevresi,* şiirler. İst., R. Zaimler yayınevi. 80 s., 3 lira.

RACİNE (Jean). - *Andromak,* trajedi, 5 perde. Çev.: Munis Faik Ozansoy. İst., Millî Eğitim basımevi. II-77 s., 220 krş. (Fransız klâsikleri: 219).

REMARQUE (Erich Maria). - *Garp Cephesinde Yeni Birşey Yok,* roman. Çev.: Nihal Yeğinobalı. İst., Altın Kitaplar yayınevi, 204 s., 10 lira. (Meşhur romanlar serisi, sayı: 38).

ROUSSİN (André). - *Karı-Koca ve Ölüm,* piyes, 3 perde. Çev.: Tahsin Saraç. - Ankara, M. Eğ. Bak. 147 s., 240 krş. (Modern tiyatro eserleri serisi: 92).

RUŞEN HAKKI. - *Köprü,* şiirler. - İst., Yeditepe yayınları ,1962. 48 s., 200 krş. (Yeditepe yayınları: 124).

SAGAN (Françoise). - *Eşsiz Bulutlar,* roman. Çev.: Adli Moran. - İst., Türkiye yayınevi, 1962. 112 s., 250 krş. (Günün kitapları No. 68).

SAİNT-EXUPÉRY *Gece Uçuşu,* büyük hikâye. Çev.:

Mukaddes Sezgin ile Fuat Pekin. - Ankara, M. Eğ. Bak. 1962. XXI-104 s., 260 krş. (Dünya edebiyatından tercümeler. Fransız modern edebiyatı).

SAND (George). - *Lélio,* roman. Çev.: Nebil Otman. - Ankara, M. Eğ. Bak., 1962. XVI-472 s., 680 krş. (Dünya edebiyatından tercümeler. Fransız klâsikleri: 221).

SARAÇ (Tahsin). - *Günümüz Fransız Şiiri,* on ozan ,antoloji. - Ankara, Dernek yayınları: 7. 134 s., 4 lira. (Bilim-bilgi dizisi: 3).

SARTRE (Jean-Paul). - *Siyaset Çarkı.* Çev.: Güzin Sayar. İst., Ataç kitabevi. 128 s., 3 lira. (Ataç kitabevi yayınları: 49).

SERT (Ali). *Gerçek Şair ve Şiir,* inceleme. - Konya, Yenikitap basımevi. 60 s., 150 krş.

SİNCLAİR (Upton). - *Sanayi Kralı,* roman. Çev.: Halikarnas Balıkçısı. - İzmir, Kovan kitabevi, 1962. 91 s., 2 lira. (Dünya edebiyatı: 2).

STEINBECK (John). *Kaygularımızın Kışı,* roman. Çev.: Bekir Sıtkı takma adıyla Selâhattin Hilâv. - İst., Ak kitabevi, 280 s., ciltli, 10 lira.

STEINBECK (John). - *Savaş Üzerine Mektuplar.* Çev.: Akşit Göktürk. - İst., Elif yayınları, 1962. 40 s., 150 krş. (Cep kitapları dizisi No. 1).

STEINBECK (John). - *Pippin IV'ün Kısa Süren Saltanatı,* roman. Çev.: Rasih Güran. - İst., Remzi kitabevi. 167 s., 5 lira. (Dünya muharrirlerinden tercümeler serisi: 113).

STORM (Theodor). - *Haderlevhus'da Bir Düğün,* roman. Çev.: Arif Gelen. - İst., M. Eğ. basımevi, 1962. 104 s., 220 krş.

STRINDBERG (August). - *Rüya Oyunu,* piyes, 3 perde. Çev.: Afif Obay. - Ankara, M. Eğ. Bak., 1962. 100 s., 2 lira. (İsveç klâsikleri: 20).

SÜMER (Güner). - *Yarın Cumartesi,* oyun, 3 perde, 8 tablo. - Ankara, Dost yayınları: 34, 1962, 112 s., 3 lira. (Oyun dizisi: 9).

ŞEYHÎ (Germiyanlı). - *Husrev ü Şirin,* mesnevi. Yay.: Doç. Dr. Faruk K. Timurtaş. - İst., Edebiyat Fak. Türk dili ve edebiyatı bölümü. 108-272 s., 41 lira.

TANSEL (Oğuz). *Gözünü Sevdiğim,* şiirler. - Ankara, Dost yayınları, 1962. 64 s., 250 krş. (Şiir dizisi: 20).

TANPINAR (Ahmet Hamdi). *Yahya Kemal.* - İst., Y.

Kemal'i Sevenler Cemiyeti, 1962. 183 s., resimli ,750 krş.

TARUS (İlhan). *Hükûmet Meydanı*, roman. - İst., Ak kitabevi ,1962. 224 s., 5 lira.

THACKERAY. - *Henry Esmond*, roman. 3. cilt. Çev.: Kâmran Şerif Saru, - Ankara, M. Eğ. Bak., 336 s., 570 krş. (İngiliz klâsikleri: 57).

TİMUR (Saadet). *Bu Kadar Değilim*, hikâyeler. İst., İzlem yayınları. 111 s., 3 lira. (Sanat dizisi: 7).

TİRYAKİOĞLU (Samih). - *Büyük Yazarlar ve Şaheserleri*. - İst., Doğan Kardeş yayınları. 212 s., 5 lira.

TÜRKEKUL (Mustafa Mülder). - *Azerbaycanlı Türk Şairi* Hüseyin Cavid, doğumunun seksen yıllığı münasebetiyle. - İst. Azerbaycan Gençlik Derneği yayınları, sayı: 1. 164 s., portre, 10 lira.

Türkiye'de Dr. Muhammed İkbal. - İst., Türkiye - Pakistan Kültür Cemiyeti ,1962. 54 s., 350 krş.

TWAIN (Mark). - *Beyaz Fil*, kısa hikâyeler. Çev.: Adnan Yaltı. İst., İyigün yayınevi, 256 s., 6 lira.

TWAIN (Mark). - *Esrarengiz Yabancı*, kısa hikâye. Çev.: Adnan Yaltı. - İst., İyigün yayınevi, 127 s., 3 lira.

TWAIN (Mark). - *Kırk Yıl Sonra*, kısa hikâyeler. Çev.: Adnan Yaltı. - İst., İyigün yayınevi. 248 s., 6 lira.

VERGİLİUS. - *Sığırtmaç Türküleri*. Çev.: İsmet Z. Eyuboğlu. - İst., Çan yayınları: 15, 1962. 72 s., 250 krş.

VOLTAİRE. - *Bâbil Prensesi*, büyük hikâye. - Kayseri, Sümer matbaası, 1962. 88 s., 3 lira. (Meraklı yapraklar: 1).

YANBEĞ (Mahmut Kemal). - *Bayburtlu Celâlî*, hayatı ve şiirleri. İst., Bayburt Kültür ve Yardım Cemiyeti, 79 s., 5 lira.

YASIN (Özker). - *Atatürk'e Saygı Duruşu*, destan. - Kıbrıs, Çevre yayınları - İst., Ekin basımevi. 80 s., 250 krş.

YASIN (Özker). - *Babil Daha Uzakta*, şiirler. - İst., Yeditepe yayınları. 63 s., 2 lira.

YETKİN (Suut Kemal). - *Yokuşa Doğru*, denemeler-eleştirmeler. - Ankara, Dernek yayınları. 68 s., 250 krş. (Bilim-bilgi dizisi: 4).

BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI

(70 kitap)

AĞAKAY (Mehmet Ali, Haz.). - *Fransızca-Türkçe Sözlük.* Denetliyen: Nusret Hızır. - Ankara, T. D. Kurumu, 1962. VIII-632 s., ciltli, fiyatı yazılı değil. (Türk Dil Kurumu yayınları, sayı: 189).

AİNSWORTH (John H.). *Asırlar Boyunca Kâğıt.* Özetliyerek Çev.: Prof. Dr. Savin Huş. - İst., Orman Fakültesi, 1962. 114 s., resimli, 840 krş. (O. F. yayını No. 86).

AND (Metin). - *Bizans Tiyatrosu.* - (Ankara,) Forum yayınları: 6, 1962 304 s.s, resimli, 6 lira.

ARAR (Av. İsmail). *Atatürk'ün Halkçılık Programı ve Halkçılık İlkesinin Tarihçesi.* - İst., Baha basımevi. 48 s., 5 lira.

ARPAD (Burhan). - *Avusturya Günlüğü,* yol yazıları. - İst., Yeditepe yayınları. 64 s., 2 lira.

ATATÜRK (Mustafa Kemal). - *Anafartalar Muharebatına Ait Tarihçe.* Yayınlıyan: Uluğ İğdemir. - Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1962. XXV-88 s., resimli-haritalı, ciltli, 12 lira.

Atatürk, 1881-1938. - Ankara, Commission Nationale Turque pour l'UNESCO. 80 p., portrait.

Atatürk; 1881-1938. Avant-propos du Prof. B. Tuncel. Ankara, Commision Nationale Turque poul l'UNESCO, XVI. 308 p.

ATAY (Falih Rıfkı). - *Batış Yılları,* anılar. İst., Dünya yayınları. 192 s., 6 lira.

AYDEMİR (Şevket Süreyye). - *Tek Adam.* 1. cilt. İst., Remzi Kitabevi. VIII-391 s., 10 lira. (Atatürk h.).

BAADE (Prof. Dr. Fritz). - *F.A.O. Türkiye Raporu,* 1959 Ankara, T. C. Ziraat Bankası, 1962. 206 s., 7 plânş, 5 lira. (T. C. Ziraat Bankası 100. yıldönümü yayını).

BANOĞLU (Niyazi Ahmet). - *25. Ölüm Yılı Münasebetiyle Atatürk, Siyasi ve Hususi Hayatı.* - İst., Pınar yayınevi. 239 s., 750 krş.

BAYET (Albert). - *Bilim Ahlâkı* La Morale de la science. Çev.: Vedat Günyol. - İst., Çan yayınları. 159 s., 5 lira. (Çan yayınları: 19).

BELEN (Gnl. Fahri). - *Büyük Türk Zaferi*, Afyon'dan İzmir'e İstiklâl Harbi hâtıraları, tenkidler, tahliller. - Ankara, Doğuş matbaası, 1962. 123 s., 11 plânş, 750 krş.

BERGE (Dr. André). *Çocuğun Cinsel Eğitimi* - İst., Remzi kitabevi, 1962. 132 s. ,250 krş. (Kültür serisi: 26).

BIYIKLIOĞLU (Tevfik). - *Türk İstiklâl Harbi*. 1. cilt: Mondros mütarekesi ve tatbikatı. - Ankara, M.S.B. Gnlkr. Bşk. Harb Tarihi Dairesi, 1962. XIV-233 s., 8 harita ve kroki, 570 krş. (Seri No. 1).

BİRAND (Prof. Dr. Hikmet). *Kurak-Çorak*. - Ankara, Dernek yayınları: 5, 1962. 40 s., 2 lira. (Bilim-bilgi dizisi: 2).

BRYCE (James). - *Amerikan Siyasi Rejimi*. Çev.: Dr. Türkkaya Ataöv ile Doç. Dr. Arif Payaslıoğlu. - İst., Türk Siyasî İlimler Derneği, 1962. VIII-203 s., 5 lira. (Siyasî İlimler serisi: 5).

CAN (Şefik). - *Klâsik Yunan Mitolojisi*. - İst., İnkılâp ve Aka kitabevi. XVI-364 s., 15 lira.

CRESSON (André). - *Voltaire;* hayatı, felsefesi, eserlerinden seçmeler. Çev.: Suat Erginer. - İst., Ataç kitabevi, 1962. 95 s., 2 lira. (Büyük düşünürler: 1).

ÇAMOĞLU (Şemsettin). - *Çanakkale Boğazı ve Savaşları*. - Çanakkale, Eski Muharipler Cemiyeti E. Şubesi, 1962. 240 s., resimli, 10 lira. (Yayın No. 2).

Çerkes Etem'in Hâtıraları. - İst., Dünya yayınları: 6, 1962, 229 s., resimli, 10 lira.

DENOYER (Pierre). - *Modern Basın*. Çev.: Adnan Cemil. İst., Remzi kitabevi. 123 s., 250 krş. (Kültür serisi: 29).

DEWEY (Melvil). - *Dewey, Onlu Tasnif ve Relatif Endeks*. Dewey desimal classification and relative indeks. - Ankara, M. Eğ. Bak., 1962. LV-543 s., 14 lira.

DUVERGER (Prof. Maurice). - *Siyasi Rejimler*. Çev.: Dr. Yaşar Gürbüz. - İst., Remzi kitabevi, 146 s., 250 krş. (Kültür serisi: 28).

ERDEM (Sevim). - *Modern Sanat*. - İst., Yazar: Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu Öğretmeni. 319 s., 117 resim, 15 lira.

ERHAT (Azra). - *Mavi Yolculuk*. - İst., Çan yayınları: 16, 1962. 139 s., 4 lira.

ERSOY (Doç. Dr. Osman). - *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Türkiye'de Kâğıt*. - Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, VII-225 s., 37 lira. (Yayım No. 145).

Evliya Çelebi Seyahatnamesinden En Güzel Seçmeler. - Derliyenler: Mehmet Aksoy ile Server İskit. - İst., İskit yayınevi, 1962. 304 s., 15 lira.

Evren Ansiklopedisi. - İst., Evren yayınları: 4, 1962. 512 s., resimli, 40 lira. (Ansiklopediler serisi: 1).

EYİCE (Doç. Dr. Semavi). - *Son Devir Bizans Mimarisi.* İstanbul'da Palailogos'lar devri anıtları .- İst., Edebiyat Fak. IV-110-88 s., resimli, 22.5 lira. (İst., Ün. Ed. Fak. yayınları No. 999. - Türkiye'de Ortaçağ sanatı araştırmaları: 1).

FREUD (Sigmund). - *Cinsiyet ve Psikanaliz.* Çev.: Selâhattin Hilâv. - İst., Varlık yayınevi, 200 s. ,5 lira. (Faydalı kitaplar: 27).

GAXOTTE (Pierre). - *Fransız İhtilâli Tarihi.* Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Varlık yayınları, 1962. 333 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 23).

GÖKMAN (Muzaffer, Haz.). *Atatürk ve Demirleri Tarihi Bibliyografyası* - Ankara, M. Eğ. Bak. VI-432 s., 10 lira. (Atatürk serisi).

GÖKTEPE (Salâhattin). - *Büyük Müzisyenler Ansiklopedisi.* 1. cilt. 1. fas. - İzmir, Teknik basımevi, 1962. 80 s., resimli, 2 levha, 6 lira.

GÜNEY (Eflâtun Cem). - *Atatürk, Hayatı ve Eserleri.* İst., M. Eğ. basımevi. 76 s., resimli, 250 krş. Tiraj: 30.000 (Atatürk serisi No. 6).

HOHENBERG (John). - *Gazetecilik Meslejji.* Çev.: Filiz Ofluoğlu. - İst., Gazeteciler Cemiyeti, 1963, 345 s., 15 lira. (G. C. yayınları No. 1).

JONES (Spences). - *Başka Dünyalarda Hayat.* Çev.: Avni Yakalıoğlu. - İst., M. Eğ. basımevi. VII-175 s., 17 levha, 470 krş. (İngiliz bilim eserleri serisi: 3).

KALABA (Hüseyin, haz.) - *Atatürk'üm,* 10 Kasım ve Atatürk Haftası'nın kitabı. - Adana, P.K. 9. 64 s., resimli, 150 krş. (Kalaba yayınları No. 18).

KENNEDY (John F.). - *Cesaret ve Fazilet Mücadelesi.* Profiles in courage. Çev.: Nihal Yeğinobalı. - İst., Ak kitabevi, 144 s., 5 lira.

KSENOPHON. - *Şölen ve Sokrates'in Savunması.* - İst., Remzi kitabevi, 1962. 86 s., 200 krş. (Yunan ve Lâtin klâsikleri: 4).

MALAPARTE (Curzio). - *Darbe-i Hükûmet Sanatı.* Çev.:

Cavit Yamaç. - Ankara, Günder yayınevi. 205 s., 15 lira.

MEHMET AĞA (Silâhtar Fındıklılı). - *Nusretnâme.* Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu. 1. cilt. - İst., M. Eğ. basımevi, 1962. V-140 s., resimli, haritalı, 6 lira).

MOSCA (Prof. Gaetano). - *Siyasi Doktrinler Tarihi,* eski çağdan zamanımıza kadar. Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Varlık yayınevi, 348 s., 8 lira. (Faydalı kitaplar: 26).

(NAYIR). (Yaşar Nabi, haz.). - *Atatürkçülük Nedir?* - İst., Varlık yayınevi, 295 s., 5 lira. (Faydalı kitaplar: 29).

Nemeth Armağanı. Haz.: Janos Eckmann - Agâh S. Levent - Mecdut Mansuroğlu. - Ankara, T. D. Kurumu, 1962. XI-393 s., 1 plânş, 1 levha, 40 lira. (Türk Dil Kurumu yayınları sayı: 191).

NUTKU (Özdemir). - *Modern Tiyatro Akımları,* XIX. yüzyıl tiyatrosu. - Ankara, Dost yayınları. 167 s. ,resimli, 10 lira. (Tiyatro dizisi).

10 Kasım 1963. Haz.: Türk Devrim Ocakları Genel Merkezi. - İst., Yeni Yıldız matbaası. 16 s., resimli.

ÖZ (Tahsin). - *İstanbul Camileri.* 1. cilt. - Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1962. XIII-191 s., 60 plân, 117 resim, ciltli, fiyatı yazılı değil.

ÖZIŞIK (Edip). *Musiki Sanatı.* - İst., Nurgök matbaası. 256 s., 750 krş.

PEKER (Kemal). *Cihannümâ ve Fındık.* - İst., Becid basımevi, 1962. 40 s., fiyatı yazılı değil.

POLAR (Dr. A. Zeki). - *Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Sebepleri,* deneme. - İst., Ak kitabevi, 1962. 112 s., 5 lira.

ROSENFELD (Prof. L.). - *Atom Çekirdeği.* Çev.: Prof. Celâl Saraç. - İst., M. Eğ. basımevi, 1962. 137 s., 2 plânş, 5 lira. (Fransız bilim eserleri serisi: 5).

RUFER (Alfred). - *Pestalozzi ve Devrim.* Çev.: İ. Hakkı Tonguç - Fuat Gündüzalp - Rauf İnan. - İst., Ekin basımevi, 1962. 199 s., 750 krş. (İmece yayınları: 3).

RUSSEL (Bertrand). - *Din ile Bilim.* Çev.: Akşit Göktürk. - İst., Elif yayınları. 148 s., 5 lira. (Felsefe dizisi No. 3).

SARAÇ (Tahsin). - *Atatürk.* - Ankara, M. Eğ. Bak. yayım Md. 22 s., resimli, (Yardımcı okuma kitapları: 32).

SCHWARZ (Dr. Fred). - *Komünistlerin Söylediklerine İnanılabilir mi?* Çeviri. Ankara, T.T.O.S.O.T.B. Birliği, 1962, 161 s., fiyatı yazılı değil.

SELEK (Sabahattin). - *Milli Mücadele I. Anadolu İhtilâli.* - İst., yazar: Basın İlân Kurumu Genel Md. 320 s., 10 lira.

SEVENGİL (Refik Ahmet). - *Türk Tiyatrosu Tarihi.* 4. cilt: Saray tiyatrosu. - İst., Millî Eğitim basımevi, 1962. 220 s., resimli, 850 krş. (Devlet Konservatuvarı yayınları serisi).

SHERMAN (Harold). - *Saadetinizin Anahtarı.* Çev.: Aydoğan Tuncer. - İst., P.K. 1275, 1962. 144 s., 750 krş.

TİMURTAŞ (Doç. Dr. Faruk K.). *Osmanlıca.* 1. cilt. İst., Yaprak kitabevi, 1962. VIII-112-272-VIII s., 25 lira.

TOKER (Metin, derl.) - *Bir Diktatörün İktidar Yılı.* - Ankara, Rüzgârlı matbaa. 138 s., 3 lira.

TOYNBEE (Arnold). - *Tarih Üzerine,* 2 konferans. Çev.: Özcan Başkan. - İst., Fakülteler matbaası, 1962. 45 s., 120 krş.

TÖKİN (Füruzan Husrev). *Basın Ansiklopedisi.* İst., Kulen basımevi. 140 s., 10 lira.

TUNAYA (Prof. Dr. Tarık Z.). - *İslâmcılık Cereyanı.* - İst., Baha matbaası, 1962. XXIII-331 s., 10 lira. (Siyaset ilmi serisi: 3).

Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri. 1. cilt. - İst., Güzel Sanatlar Akademisi. 789 s., resimli, 120 lira. (Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü yayınları: 1).

ÜNSEL (M. Ziya). - *Mutlu Güney,* gezi notları. - İst., Işık yayınları. 136 s., 250 krş.

YAZMAN (M. Şevki). - *Viyana Kapılarından Dönüş ve Osman Ağa'nın Çilesi.* - İst., Tarih yayınları, 1962. 194-128 s., 2 cilt, 20 lira.

YİNANÇ (Mükrimin Halil). - *Sohbetler.* Derl.: Refii Alpayer ile Şinasi Özatalay. - İst., Yağmur yayınları, 1962. 80 s., 1 portre, 250 krş. (Cep kitapları: 6).

YURTTABİR (Mediha). - *Dewey Onlu Tasnifi, Kütüphanecive Kılavuz.* - Ankara, Ayyıldız matbaası, 56 s., 750 krş.

1963'TE SANAT VE EDEBİYAT KAYIPLARI

Hazırlayan : Türker ACAROĞLU

1963 yılında sanat ve edebiyat dünyasından kaybolup giden değerler arasında Reşit Baran, Behzat Butak, Jean Cocteau, Fikri Çiçekoğlu, Jean Deny, Hakkı Süha Gezgin, Abdülhak Şinasi Hisar, Aldous Huxley, Mesut Cemil Tel v.b. var. İçte ve dışta bir araştırma yapılsa, bu kayıplar listesi daha da uzayabilir. Ama, bu kadarı bile az kayıp mı!

Şimdi Voltaire'in güzel bir sözünü hatırladım: "Edebiyatçılar, yaşadıkları sürece hicvedilir, öldükten sonra da övülürler." Bu söze uyarak, geçen yıl ölmüş bulunan sanat ve edebiyat adamlarından başlıcalarını, hayatları ve eserleriyle, kısaca tanıtmağa çalışacağım. Tanıtma sırası, soyadına göre, alfabetik olacaktır.

BARAN, Reşit (19.12.1910 - 17.7.1963)

Aktör, çevirici. İstanbul'da doğdu, gene orada öldü. Babası Muğla'da muhasebeci olduğundan, oraya gittiler. Cılız bir çocuktu. Sekiz yaşına kadar okula gidemedi. Babası Ankara'ya nakledilince, Ankara Lisesinin ilk sınıfına kaydoldu. Ailesi, İstanbul'a gelince, Galatasaray Lisesine girdi (1924). Tiyatro zevkini oradaki bir Fransız öğretmeninden aldı. Başka bir Fransız öğretmeni de, ona oyun çevirme, adapte etme zevkini aşıladı. Labiche'in *Mösyö Perisonun Gezisi* oyununu *Bahtiyar Efendi* adıyla adapte ederek okulda oynadılar (1928). 20 tane piyes adapte etti (bunlardan dördü Halkevlerince bastırıldı). Galatasaray'ı bitirince (1933), İktisat Fakültesine girdi. Millî Reassürans'a da memur oldu. Bir amatör teşekkülü olan Cumhuriyet Gençler Mahfeli'nde çalışıyor, her piyeste rol alıyordu. Şehir Tiyatrosu'na girdi (Aralık, 1935). *Beyaz Gömlekliler* komedyasında doktor rolüne çıktı. *Mackbet, Ayak Takımı Arasında, Büyük Hala* oyunlarında değerini meydana koydu. Yusuf Z. Ortaç'ın *Aşk Mektebi* adlı şarkılı komedya-

sında Kayserili rolünde büyük başarı kazandı (1937). Daha sonraki başarıları ile Şehir Tiyatrosu'nun en üst sınıfına eriştı. Hazırlanan jübilesini göremeden öldü. Halim-selim, aşırı bir terbiye sahibi idi. Pek alaycı, istihzaya eğilimli bir hali vardı. Herkese takılmaya bayılırdı.

ESERLERİ *Talât Artemel jübilesi, 1926-1953* (1953); *Saziye Moral jübilesi, 1923-1954* (1954).

ÇEVİRİLERİ *Mahçuplar* (Eugène Labiche'den, 1 perdelik komedya, 1936); *Palavra* (Eugène Labiche'den, 2 perdelik komedya, 1938); *Biz Hizmetçi Kızın Hâtıraları* (Octave Mirbeau'dan, roman, 1946); *İhtiyar Kız* (E. Labiche'den, 1 perdelik komedya, 1946); *Ulvadağ* (E. Labiche'den, 3 perdelik komedya, 1946); *Sihirli Eller* (Kit Porlock'dan, roman, 1947); *Kumbara* (Eugène Labiche'den, 3 perdelik komedya, 1952); *Sevgili Kaatilim* (André Birabeau'dan, 1955).

HAKKINDAKİ ESER *Reşid Baran jübilesi, 1935-1963* (1963).

BUTAK, Behzat Hâki (1891 - 26.10.1963)

Sahne sanatçısı. Bursa'da doğdu, İstanbul'da kalbden öldü. Sultan Abdülhamit II tarafından Bursa'ya sürülmüş olan Halil Hâki Bey'in oğludur. Karacabey ilkokulunda (1899), ortaokulunda (1902), Mercan İdadisinde (1904) okudu. Ticaret okulunda, Güzel Sanatlar okulunda da okumuştu. Halkın önüne ilkin bazı seçkin arkadaşlariyle birlikte bir ortaoyununda çıkmıştı (1907). Asıl tiyatro sanatına Sahne-i Heves'te "Beyimin Tiyatro Merakı" adlı oyunla başladı (1908). Hükümetçe Roma'ya elektrik öğrenimine gönderilmişti (1909). Orada iki ay kadar İtalyan tiyatrolarını inceledikten sonra yurda dönmüştü. Balkan Savaşına gönüllü olarak katılmuş, Çanakkale'de yaralanmıştı. Darülbedayi'nin kuruluşunda sınavı kazanarak temsil kuruluna katılmıştı (1917). Mürebbi-i Hissiyat, Darültemsil-i Osmanî, Şark Dram Kumpanyası, Yeni Sahne, Türk Tiyatrosu, Millî Sahne, İst., Belediyesi Şehir Tiyatrolarında uzun yıllar büyük rollere çıkmış, en az 300 oyunun ayakta durmasını sağlamıştır. Eşsiz bir sanat kabiliyeti olan zeki bir adamdı. Dostluğuna güvenilirdi. Tiyatroda kendinden çok, arkadaşlarını düşünür, onların başarılariyle övünürdü. İyi insan, iyi sanatçı idi. "Büyük rol, küçük rol diye bir şey yoktur" der-

di. Bu sebeple dalma baş rollerin ötesinde büyük kompozisyonlarla başarıya ulaştı, unutulmaz tipler yarattı, taklitler yaptı. Aynı zamanda iyi bir ressam ve hattat, zevkli bir antika koleksiyoncusu idi. Tarihî İslâm paraları ile eski eşya koleksiyonları vardı. Fransa'ya da gitmişti (1931).

ESERLERİ XI., XII. ve XIII. yüzyıllarda resimli Türk paraları (derleme, 1947; bu kitaba yaptığı 2 ek, 1948-50).

COCTEAU, Jean (1891 - 11.10.1963)

Fransız şairi, romancısı, oyun yazarı, ressamı, dans öğretmeni. Maisons-Laffitte'te doğdu, Paris'in 50 Km.u uzağında, Milly-la-Foret'deki evinde öldü. İlk kitabı *La Lampe d'Aladin — Aladdin'in Lâmbası*'dır (1909). Bundan sonra iki şiir kitabı yayınladı: *Le Prince rivole — Havai Prens* (1910), *Le Danse de Sophocles — Sofokles'in Dansı* (1912). İlk önemli eseri, yarısı deneme, yarısı roman olan *Le Potomak*'tır (1919). Şiir alanındaki en önemli eseri *Plain-Chant* (1923), en önemli romanı *Les Enfants terribles — Müthiş Çocuklar* (1929) sayılmaktadır. *Orphée*'den (1927) sonra, tiyatro alanına asıl *La Voix humaine — İnsan Sesi* (1930) ile girmiş, bu piyes Comédie-Française'de sahneye konmuştur. İlk filmi *Le Sang d'un poéte — Bir Şairin Kanı*'dır (1932). Kendi kitaplarından çoğunu resimledi. Son savaştan sonra, Saint Jean-Cap Ferrat'daki bir kiliseye fresk ler yaptı. Resim alanındaki en son çalışması, Frejus kilisesinin freskleridir. Öbür çalışmaları arasında *Cehennem Makinesi* (1934), *Yuvarlak Masa Şövalyeleri* (1937), *Müthiş Ebeveyn* (1938), *İki Başlı Kartal* (1946) gibi oyunları sayılabilir. En tanınmış filmleri, Jean Delannoy ile birlikte meydana getirdiği *L'Eternel retour — Ebedi Dönüş* (1943), *La Belle et le Bete — Güzel ile Hayvan* (1945), *Orphée*'dir (1950). Son olarak *Le Testement d'Orphée — Orfe'nin Vasiyetnamesi*'ni (1960) çevirmişti. Serge Diagnilev için, dekorlarını Picasso'nun çizdiği *Parade* gibi baleler hazırlamış, ayrıca birçok eleştiri kitapları yayınlamıştır. *La Difficulté d'être — Var Olmanın Güçlüğü* (1947) adlı bir de oto-biyografyası vardır. Belçika Krallık Akademyasına seçilmiş (Ocak, 1955), aynı yılın 3 Mart'ında da -Jerôme Tharaud'nun yerine- Fransız Akademyası üyeliğine seçilmişti. Bir ara İstanbul'a da gelmiştir. Rahmetli romancımız Abdülhak Şinasi Hisar'la dost idi.

ÇEVRİLEN ESERLERİ *İnsan Sesi* (oyun, İ. Galip Arcan, 1940); *İki Başlı Kartal* (oyun, Sabri Esat Siyavuşgil, 1949); *Mithiş Çocuklar* (roman, Vedat Gülşen Üretürk, 1961).

ÇİÇEKOĞLU, Dr. Fikri (? - 31.10.1963)

Müzik eleştirmeni, diş tabibi. Preveze eşrafından Süleyman Çiçekoğlu ile Nefise Çiçekoğlu'nun oğludur. Kendinden küçük üç kız, iki erkek kardeşi vardı. Fransızca bilirdi. Evlenmiş, bir kızı olmuştu. Yurdumuzun tanınmış, çok sevilmiş eğitimcilerindendi. Son olarak İstanbul Erkek Lisesinde müzik öğretmenliği yaptı. Gazete ve dergilere batı müziği ile ilgili yazılar yazdı. İstanbul Radyosunda konuşmalar yaptı. Geçirdiği bir ameliyattan kurtulamadı. Bakırköy mezarlığında gömülüdür.

ÇEVİRİSİ *Anna Magdalena Bach'ın Hâtıraları* (Marguerite ve Edmond Buchet'nin Fransızca çevirisinden, 1958).

DENY, Prof. Jean (? - kasım 1963)

Türkolog. Paris'teki Yaşıyan Doğu Dilleri Okulunun Türkoloji Bölümünde uzun yıllar Türkçe okutmuş, Yahudi asıllı bir Fransız dil bilginidir. Yabancılar için ilk bilimsel Türkçe grâmeri yazdı. Türk edebiyatı üzerine çeşitli eserleri de vardır. Yetiştirdiği öğrenciler bugün onun yerini almıştır. 1951 de öğretmenliği bırakarak Loraine'deki malikânesine çekilmişse de, Türkoloji araştırmalariyle uğraşmağa devam etmişti. Türkiye'yi de birkaç defa ziyaret edip Türkçe konferanslar vermişti. 10.000 kitabı aşan kitaplığında dünya türkologlarını ilgilendiren dokümanlar bulunmaktadır. Ünlü grameri dilimize çevrilmiştir.

BAŞLICA ESERLERİ *Petit manuel de la Turquie nouvelle* (1933, René Marchand ile); *Moustapha Kemal Pacha I. Sa biographie d'après le nouvel Annuaire Officiel de Turquie* (Revue du Monde Musulman, 63 (1926), p. 146-167); *Les "Souvenirs" de Ghazi Moustafa Kemal Pacha, version française remanié d'après l'original turc par Jean Deny* (Revue des Etudes Islamiques, I (1927), p. 119-136, 145-222).

ÇEVRİLEN ESERİ *Türk Dili Grameri* *Osmanlı Lehçesi* (Ali Ulvi Elöve, 14 fasikül, 1941-53, 1142 s.).

HAKKINDAKİ ESER *Jean Deny Armağanı - Mélanges Jean Deny* (Türk Dil Kurumu, haz.: Jànos Eckmann - Agâh Sırrı Levend - Mecdut Mansuroğlu, 1958, 355 s.).

GEZGİN, Hakkı Süha (1895 - 7.11.1963)

Edebiyat öğretmeni, gazeteci, çevirmen. Manastır'da doğdu, İstanbul'da öldü. Babası Yemen'de şehit düşen Albay Rıza Bey'dir. Aile lâkabı (Anahtarağasıoğulları) idi. (Seyyah) imzasiyle yazıları çıktığı için, bunun Türkçesi olan (Gezgin) i soyadı olarak aldı. İlk ve orta öğrenimini Manastır, Berat ve Selânik'te yaptı. Ondan sonra kendi kendisini yetiştirdi. Liselerde, bilhassa İstanbul Erkek Lisesinde edebiyat dersleri okuttu (1913). Emekliye ayrıldıktan (1957) sonra, Şişli Terakki Lisesinde öğretmenliğe devam etti. Makalelerinden çoğu "Vakit" gazetesinde çıktı. Dilimize otuzdan çok roman çevirdi, bunlardan bazısı kitap halinde basıldı. Manzum ve mensur bazı eserleri, dergi sayfalarında kalmıştır. Fransızca, İtalyanca, Arapça ve Farsça bilirdi. Kolay yazı yazar, müsvedde yapmazdı. Neşeli adamdı. Öğrencilerini çok severdi. Birçok öğretmenlere hocalık yapmıştır. Öğretmenlikten ayrılması, çökmesine sebep olmuştur. Zincirlikuyu mezarlığına gömüldü.

ROMANI *Aşk Arzuhalcisi* (1928, eski harfli).

ÇEVİRİ ROMANLARI *Karamazof Kardeşler* (Dostoyevski'den, 2 cilt, 1940, 1944); *Dolu Dizgin* (Renâ Fonjallaz'dan, 1945): *Suç ve Ceza* (Dostoyevski'den, 2 cilt, 1945); *Toprak* (Emile Zola'dan, 2 cilt, 1946).

HİSAR, Abdülhak Şinasi (1888 - 3.5.1963)

Günümüzün romancılarından. İstanbul'da Rumelihisarı'nda doğdu, Cihangir'de öldü. Babası "Hazine-i evrak" dergisini çıkarmış olan Mahmut Celâlettin Bey'dir. Tek kardeşi, ilk Derleme Müdürü olan Selim Nüzhet Gerçek (1890-1945) dir. Galatasaray Sultanisi (Lisesi) ni bitirdi. Muallim Feyzi Efendi Farsça hocasıdır. Paris'e gitti (1905). 1908'e kadar Ecole libre des Sciences politiques'te okudu. 1907'de Hürriyet taraftarlarının düzenledikleri kongrelere katıldı. Paris'te bu kongreler dolayısiyle görüşüp tanıştıkları arasında Prens Sabahat-

tin, Dr. Nihat Reşat Belger, Ahmet Rıza ve Yahya Kemal Beyatlı vardır. Hayran olup tanıştığı Fransız yazarları arasında Maurice Barrès, Jean Moréas, Emil Faguet, Henri de Régnier ve Jean Cocteau bulunmaktadır. Paris Öğrenciler Birliğine girdi. Birliğin çıkaracağı L'A adlı dergiye yazı yazması için, arkadaşları ile Anatole France'ın bir Mısırlıdan satın aldığı Villa Said adlı evine gitti. İkinci Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'a döndü, zamanının bütün ünlü edebiyatçılariyle tanıştı. Bir Fransız iş adamı olan Baron de Lormais'nin şirketinde çalıştı (1909). Kozlu, Kilimli, Kandilli madenlerini işleten Stines'in kurumunda Hükûmetimizle ilgili işleri düzenleyen genel kâtip oldu (1913-20). Babasını kaybetti (1918). Birçok yazılarında tasvir edilen yalıları yandı (1922). "İleri" gazetesi ve "Dergâh" dergisinde yazılar yazmağa başladı. Reji'de çalıştı (1924-25). Annesini kaybetti (1928). Balkan Birliğine kâtip oldu ,Ankara'ya yerleşti (1931). Dışişleri'ne müşavir olarak girdi ve Montreub Andlaşmasının uygulanmasiyle ilgili dairede çalıştı (1936). Bir yandan da eserlerini hazırlıyordu. Milletlerarası Barış Konferansına katılmak için Amerika'ya gitti (1945). Ankara'ya öndüğünde, tansiyonu yüksek olduğundan, doktorlar başkentte oturmamasını söylediler. Müşavirlikten ayrılıp İstanbul'a gelerek (1948) Ayazpaşa'ya yerleşti. Son günlerini ,eserlerini son defa okuyup bazı ilâveler yapmakla geçirmiştir.

İlk zamanlarda tenkidler ve şiirler yazmıştı (1921). Daha sonra mensur şiir ve hâtıra çeşitlerinde eserler verdi. *Fahim Bey ve Biz* romanı, C.H.P. Hikâye ve Roman Mükâfatı'nda üçüncülüğü kazandı (1942). Bundan sonra şöhreti arttı. Eserlerinin çoğunda, mesut geçmiş bir çocukluk ve gençlik hayatı ile bu asrın başlarındaki rahat İstanbul hayatı tasvir edilir.

ESERLERİ Romanlar: *Fahim Bey ve Biz* (1941, 1942, 1955, Almancaya çevrilmiştir), *Çamlıcadaki Enişte'miz* (1944, 1956), *Ali Nizami Beyin Alafrangalığı ve Şeyhliği* (1952). Boğaziçi hâtıraları: *Boğaziçi Mehtapları* (1943, 1956), *Boğaziçi Yalıları* (1954), *Boğaziçi Medeniyeti* (ayrı bir eser olmayıp, bir bankanın Y. K. Beyatlı, A. H. Tanpınar ve A. Ş. Hisar'a hazırlattığı *İstanbul* adlı kitapta Hisar'ın özlü uzun bir yazısıdır, 1956). Geçmiş zaman: *Geçmiş Zaman Köşkleri* (1956), *Geçmiş Zaman Fıkraları* (1958), *Geçmiş Zaman Edipleri* (henüz

yayınlanmamıştır). Simalar: *İstanbul ve Pierre Loti* (1958), *Yahya Kemal'e Veda* (1959), *Ahmet Haşim, Şiiri ve Hayatı* (1962). Antoloji: *Aşk imiş her ne vâr âlemde* (1955). Bunlardan başka, henüz basılmamış bazı eserleri de vardır.

HAKKINDAKİ YAYINLAR *Abdülhak Şinasi Hisar* (Sermet Sami Uysal, 1961); *Hisar'da Geçmiş Özlemi* (İhsan Akay, Varlık, 1 Haziran 1963); *Hisar'la Pekin* (Sabahattin Teoman, Varlık, 1 Haziran 1963, sayı 599); *Abdülhak Şinasi Hisar* (Mehmet Işıksoy, Yeditepe, Haziran 1963, sayı 86). Baki Süha Ediboğlu'nun da Cumhuriyet'te çıkmış bir yazısı vardır.

HUXLEY, Aldous L. (1894 - 24.11.1963)

Ünlü İngiliz romancısı. İngiltere'de doğdu, Amerika'da (Hollywood) kanserden öldü. Darwin'in gelişme teorilerini destekliyenlerin başında gelen Thomas Huxley'in torunu, Prof. Leonard Huxley'in oğlu, biyolojist ve şair Julian Huxley'in kardeşidir. Eton ve Oxford'da öğrenim gördü. Oxford'a göç etmiş Belçikalı bir kadınla evlendi (1915). Tek oğulları Mathieu, Rockfeller'in yanında reklâmcıdır. 17 yaşında Oxford'da okurken gözlerindeki saydam tabakada yanmalar oldu, hemen körleşti. Daha sonra, New York'lu bir göz cimnastiği profesörü sayesinde, yeniden görmeğe başladı. *Görme Sanatı*'nda körlüğe karşı uzun savaşını, denemelerini anlatır. Daha sonra yazdıkları arasında *Point counter point — Ses Sese Karşı* (1919), André Maurois'ya göre, "bir çağın bütün fikir hareketlerini canlandıran bir tüm-roman" dır. *İki veya üç lütuf*, parıltılarla dolu, ama hiçbir ahlâk yönü olmıyan küçük hikâyeler kitabıdır. *Marina di Vezza* (1938), André Thérive'in dediği gibi, "insanın yüksek dereceye ulaştığını görmekten umutsuzluğa düşmüş bir filozofun eseridir". Yol notları da yazdı: *Bir Şüphecinin Dünya Turu, Orta Amerika'da Bir Kış Gezintisi*. İlgi çekici bir antolojisi de vardır: *Yeniden Bulunmuş Ebedîlik*. 20'den çok eser vermiştir. Daha çok psikolojik konular üzerinde çalışırdı. Romanlarındaki karakterleri, hep geniş düşüncelerini anlatmada kullanırdı. Çevresindeki dünya ile yakından ilgilenmiş, XVI. yüzyıldaki müzik âletlerinden nükleer denemelerin tehlikesine kadar çeşitli konuları işlemiş, çokluk gelecekte toplumun alacağı biçim için derin endişe duyduğunu söylemekten çekinmemiştir. 2000 yılını anlatan *Brave new world*

— *Cesur Yeni Dünya* (1932) adlı romanı ile üne kavuşmuştu. Eser, edebiyat alanında kendisine ölümsüzlük kazandırdı. Bu romanında, lâboratuvarlarda "seri çocuk imalâtı" ile beyinleri yıkanan esir işçilerin dünyasını ele almıştır. Geniş yankılar uyandıran bu eserde, yazar, hayalindeki "korkunç dünya" nın 60 yıl sonra gerçekleşeceğini iddia etmekteydi. Ancak ölümünden birçok yıl önce, makineleşmiş bir toplumun 20 yıla kadar kurulabileceğini ileri sürmüştü. *Gençliğin Bozgunu* adlı bir eseri daha vardır. Garip bir mizahçıdır.

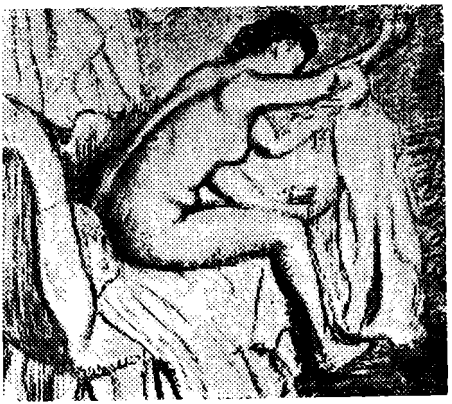
ÇEVRİLEN ESERLERİ *Yeni Dünya* (Orhan Burian, (1945); *Nice Yazlardan Sonra* (Avni Başman, 1946); *Ses Sese Karşı* (Mina Urgan, 2 cilt, 1961-62).

TEL, Mesud Cemil (1902 - 31.10.1963)

Müzik sanatçısı. İstanbul'da doğdu, gene orada öldü. Ünlü Tamburî Cemil Bey'in oğludur. İlk müzik derslerini babasından almıştı. 13 yaşında iken, babası öldü. İstanbul Lisesinde okurken, babasının çıraklarından Tamburî Fahri'den tambur öğrenmeğe başlamıştı. Batı müziğindeki ilk bilgilerini de Damat Şerif Mecit ile kardeşi Şerif Muhiddin Targan'dan keman ve viyolonsel dersleri alarak edindi. Bir yandan da hukuk öğrenimine başlamıştı. Berlin'e gitti (1922). Orada Stern Konservatuvarında ve Berlin Akademik Müzik Yüksek Okulu Viyolonsel Öğretmeni Prof. Hugo Becker'in öğrencisi olarak çalıştı. Darülelhan, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı ile liselerde müzik öğretmeni, İstanbul Radyosunda spiker (1927), tamburî, viyolonselist olarak hayata atıldı. Radyo alanında ömrünün sonuna kadar çalıştı. Ankara Radyosunda Müzik Yayınları Şefliği yaptı (1938). Hukuk öğrenimini yarıda bırakıp Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Devlet Radyo Yayım Postaları Müzik Yayınları Şefliği, Devlet Konservatuvarı Klâsik Müzik Tarihi ve Gazi Eğitim Enstitüsü viyolonsel öğretmenliği yaptı. Son olarak İstanbul Radyosu müzik müşaviri görevinde bulunuyordu. Kuvvetli bir "yazıcı" dır. Eski Türk müziğinin tarihsel ve klâsik değerlerini canlandırdığı gibi, Batı müziğinin de yurtta yayılmasına çalıştı. Her iki müziği, teori ve uygulama bakımından en öz yönleriyle derinden bilirdi. Tamburda ve viyolonselde bir usta olarak tanındı. Keman, viyola, kemençe,

lâvta, ut ve âşık sazı soyundan telli ve yaylı sazların hemen hepsini bilir, çalardı. Müzik üzerine 200'e yakın makalesi, babasının hayatını anlatan bir kitabı, hikâyeleri, roman ve hikâye çevirileri, yayınlanmamış müzik eserleri ve besteleri vardır.

ESERİ *Tamburi Cemil'in Hayatı* (1947).

Degas

İÇİNDEKİLER

1963 e Toplu Bir Bakış (Yaşar Nabi) . 5
1963 TE SANAT HAYATI
1963 te Şiirimiz (Rauf Mutluay) 17
1963 te Roman ve Hikâyemiz (Tahir Alangu) 34
1963 te Dil Çalışmaları (Sami N. Özerdim) 60
1963 te Plâstik Sanatlar (Nurullah Berk) 67
1963 te Türk ve Dünya Sineması (Çetin A. Özkırım) 79
1963 te Tiyatro (Yıldırım Keskin) 92
1963 te Musiki Çalışmaları (Faruk Yener) 101

SORUŞTURMAMIZ

Akalın, L. Sami 112
Akay, İhsan 115
Apak, Rıza 116
Apaydın, Talip 117
Ardağı, Adnan 120
Balaban, Mehduh 121
Başaran, Mehmet 125
Baydar, Mustafa 128
Baysal, Faik 133
Benekay, Kahya 135
Binyazar, Adnan 136
Çağlayan, Faruk 141
Dizdaroğlu, Hikmet 145
Ergüven, Abdullah Rıza 147
Ertop, Konur 148
Gürol, Ender 154
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 155
Hançerlioğlu, Orhan 157
Hızlan, Doğan 159
Hünalp, Ayhan 162
Konsu, Ceyhun Atuf 165
Körükçü, Muhtar 167
Oğuzkan, Ferhan 170
Onaran, Âlim Şerif 174
Özerdim, Sami N. 178
Seyda, Mehmet 181
Sözer, Önay 182
Tercan, Mesut 184
Tarus, İlhan 186
Taşer, Suat 189
Tecer, Ahmet Kutsi 192
Tiryakioğlu, Samih 193
Tollu, Cemal 194
Tör, Vedat Nedim 197
Tütengil, Cavit Orhan 197
Uygunер, Muzaffer 198
Üstün, Dr. E. Faik 200

ŞİİRLER

Afyonlu, Fatma Süzme 207
Ajlan, Mehmet 207
Akalın, L. Sami 208
Akay, Sadiye 209
Akça, M. . 209
Akseki, Rahmi 210
Akyol, Mansur 210
Akünal, Safa 211
Alacaoğlu, Ahmet 212
Alptekin, M. 213

Altıntaş, Günel 213
Altümsek, Ahmet 214
Apak, Rıza 214
Apaydın, Talip 215
Arvağı, Adnan 215
Armağan, Çetin 217
Aröz, Yetkin 218
Aşıkoğlu, Rafet Y. 219
Atay, Alim 219
Ateş, Türkân 220
Atok, Oğuz Kâzım 221
Aybar, Yılmaz 222
Aygüven, Nevzat Nami 222
Aytöre, Osman Sakir 223
Bahar, Beki L. 223
Barkın, Ersan 224
Başar, S. Kandemir 225
Başaran, Hüseyin 225
Başaran 226
Batu, Selâhattin 227
Baysal, Faik 228
Benekay, Yahya 229
Berker, Gündüz 230
Bilen, Rüstem 231
Boralı, Osman 231
Bulut, Abdülkadir 232
Bulut, Recep 233
Burkay, Kemal 234
Büyüktunçay, Attilâ 235
Cantürk, Fikri 236
Ceylân, Faik Sabri 237
Coşkun, Arif 238
Çakır, Turgut 239
Çapan, Bülent 241
Çelebioğlu, Nurten 241
Çelikel, Cemal 242
Çitçi, Abdullah Edip 243
Çulfaz, Cavlı 244
Demiral, Kaya 245
Demirağ, Fikret 245
Demiray, M. Güner 246
Demiray, Pakize 247
Demirel, Zeynel A. 248
Deniz, Hüseyin 248
Dil, Şahinkaya 249
Enhoş, Mustafa 250
Erbayav, Güney 252
Erçin, Melih 252
Ergünsoy, Halûk Faruk 253
Ergüven, Abdullah Rıza 254
Erman, Nüzhet 254
Erten, Teoman 255
Ertuğay, M. Celâl 256
Erus, Ö. Ercan 257
Eryaşar, Süreyya 257
Erzincanlı, Ali Ziya 258
Evren, Ergun 259
Geçer, İlhan 260
Gökçay, Coşkun 261
Göktürk, Tezcan 261
Gör, Sıtkı Salih 262
Güleryüz, Özcan 263
Güney, Şaika Günsel 263
Hakkı, Ruşen 264
Hansoy, Refik 265
Haşmet, Mehmet 266
Hünalp, Ayhan 266
İzmirli, Mübeccel 268
Kansu, Ceyhun Atuf 269
Karabuğa, Tamer 269
Karadayı, İsmet Kemâl 270
Karahan, A. Neyzar 271
Karahasanoğlu, Subutay 271
Karakoç, Ertuğrul 272
Karamustafaoğlu, M. T. 273
Karaş, Nursen 274
Kemâl, Edip 275
Kırdar, Ayhan 276
Kıvat, Mehmet 276
Kocatopçu, Nur 277

Koç, Kemalettin 278
Köklüoğlular, Ahmet 278
Kuruca, Zeki . 279
Küşün, Abdülkadir 281
Menemencioğlu, Muazzez 282
Minnetoğlu, İbrahim 283
Nalçacı, Cemal 284
Obruk, Cahit 285
Oğuzbaş, Turhan R. 285
Okay, Süleyman 286
Orhan, Tarık 289
Ortaç, Tülây 290
Öklem, Kevkep 290
Ölez, Ş. Avni 290
Önal, Ahmet Nusret 292
Önal, Uğur, 292
Özbir, Kâmuran 293
Özbek, Orhan 293
Özen, Şefkat 295
Özsoy, M. Rasim 296
Pazarkaya, Yüksel 296
Poyraz, Mehrizat 297
Pütmek, Metin 299
Ramazanoğlu, F. 300
Ramok, Mustafa Nahit 300
Salık, Fehmi 302
Salihoğlu, Mehmet 303
Sarar, İsmail Ali 304
Sarıalar, Mustafa 305
Sarı, M. Şükrü 306
Sarıkâhya, Teoman 307
Sezer, Sennur 308
Sezer, İsmet . . 308
Solak, Mehmet Âdem 309
Sönmez, Tekin 310
Sözer, Ersan 311
Sünder, Y. 311
Sünter, Muhteşem 312
Şamlıgil, Mete 313
Şendil, Sabih 314
Şimşek, İhsan 315
Tarcan, Mesut 316
Tekçe, Güngör 316
Tekelioğlu, İbrahim 317
Tekin, Yılmaz 318
Tekinalp, Azmi 319
Timur, İ. Hakkı 321
Tözen, Mustafa 321
Tunalıgil, Baha Galip 322
Turan, Güven 323
Tümerkan Cavidan 324
Türkay, Osman 325
Uçkan, Nevzat 327
Uçkan, H. Vasfi 327
Ulurmak, Ülkü 328
Uygunel, Muzaffer 329
Ünver, Özkan 329
Üstek, İsmet 330
Üstün, E. Faik 330
Üstün, Hilmi 331
Ütük, Etem 331
Veziroğlu, İlter 332
Yağcıoğlu, Halim 333
Yalçın, Ahmet A. 334
Yalkut, Aydın 335
Yaşar, Ümit 336
Yasın, Özker 339
Yılmaz, Sadık . 340
Yiğitler, H. Zekâi 342

DÜNYA ŞİİRİNDEN

Japon, İti Hitoshi 343
Çin, Cho Wen-Chün 344
Hint, Bhartrihari 345
Acem, Hâfız-ı Şirazi 345
Arap, Âmine bint-i Veheb 346
İtalyan, S. Quasimodo 347
Portekiz, Gil Vicente 347
Fransız, Paul Verlaine 348
Alman, Heinrich Heine 349

Çek, Jiri Wolker 349
Norveç, B. Björnson 351
İngiliz, W. Shakespeare 352
İrlanda, Samuel Lover 353
Zenci, Beatrice M, Morphy 354
Arjantin, R. A. Arrieta 354
Şili, Vincente Huidobra 355
Peru, C. O. De Amat 355

HİKÂYELER

Alpsal, Aysel 359
Apaydın, Talip 363
Ardağ, Adnan 368
Aşçı, Abdullah 371
Atmaca, Cevdet 378
Burak, C. 380
Çelebi, Ömer 387
Çorbacıoğlu, F. Hayati 392
Dağcı, Cengiz 399
Demirseren, Bedii 405
Dursun K. Tarık 410
Eruz, Ercan 416
Hakkı, Ruşen 420
İnanç, Remzi 425
İzmirli, Mübeccel 429
Nazif, Umran 435
Öktem, Yalçın 442
Özel, Hüseyin 446
Ramazanoğlu, Fatma 454
Savaşçı, Fethi 458
Seyda, Mehmet 463
Uğur, Ergun 477
Üner, Tanju 484

KISA BİYOGRAFYALAR

Baysal, Faik 489
Berk, Nurullah 489
Binyazar, Tevfik Adnan 490
Bolulu, Osman 490
Bulut, Rıza 491
Ertop, Konur 491
Gökçay, Coşkun 492
Gürol, Ender 492
Hançerlioğlu, Orhan 493
Oğuzkan, Dr. Ferhan 493
Özkırım, Çetin A. 494
Özsoy, Rasim 494
Sezer, Sennur 495
Taşer, Suat 495
Tecer, Ahmet Kutsi 496
Tekçe, Güngör 496
Tollu, Cemal 497
Tiryakioğlu, Samih 497
Türkay, Osman 498
Ütük, Etem 499
Yener, Faruk 500
Daha Önce Çıkanlar 501
1963 ÜN KİTAPLARI 505
1963 TE SANAT VE EDEBİYAT KAYIPLARI 521

Her yılbaşında yayınlanan Varlık Yıllıklarının beşinci sayısı elinizdedir. Yıllığımızın bundan öncekilerden geri kalmaması için elden geleni yaptığımızı söyliyebiliriz.

1950 den 1959 a kadar her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler'i birarada devam ettiren bu Yıllığımızda birçok başka konular da yer almaktadır. Burada bir yıllık sanat çalışmalarının enine boyuna incelenmesini, 5 soruluk bir soruşturmamıza verilen çok dikkate değer cevapları, bu sayıda yazıları olanların biyografyalarını, yılın kitaplarını ve kaybettiğimiz değerleri, birçok desen ve resimler bulacaksınız.

Bu ciltteki yazılar doğrudan doğruya Varlık için yazılmış ve hiçbir yerde yayınlanmamıştır.

Teşekkür ederiz.

---

8 lira